

BIBLIOTECA NAZ.
L'XII
H
5
NAPOLI

by Google

LXII-H. 5

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Linguarum Vett. *SEPTENTRIONALIUM* THESAURI GRAMMATICO-CRITICI ET ARCHÆOLOGICI

PARS TERTIA:

SEU

Grammaticæ *Islandicæ* Rudimenta

PER

RUNOLPHUM JONAM Islandum,

CUM

GEORGII HICKESII

ADDITAMENTIS AUCTA ET ILLUSTRATA.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

Digitized by Google

A D

Ornatissimum Virum

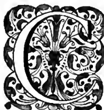
ROGERUM SHELDON

Armigerum,

GEORGII HICKESII

De hac Secunda Sua Grammaticæ *Islandicæ* Editione

PRÆFATIO.

CUM sæpe multa jucundè & scienter mecum disputares, *Colendissime Sheldone*, de Linguis Vetustis Septentrionis, non tantum egregie commodeque dicere solebas, quibus me in edendis his libris, qui illarum vim totam & præstantiam exponunt, confirmasti; sed ea etiam sciscitari, quibus ipse Tibi singularum ingenia optume possem respondens explicare. Maximè autem memini, cum unà domi Tuæ essemus, multa de Linguâ dicta RUNICA Te à me diligenter quæsivisse. Cui reddens dixi linguam veterem, quam alii *Danicam*, alii *Cimbricam*, alii vero *Scandicam* nuncupant, *Runicæ* tandem nomen esse sortitam à RUNIS, hoc est, ab antiquissimis *literis*, quas Saxeis suis monumentis incidere, & quibuscum Codices suos veteres Scandiæ populi, & ab iis oriundæ gentes, potissimum *Islandi*, scribere solebant.] Dixi etiam continuo spiritu me propterea *Runolphi Jonæ* Grammaticam *Islandicam* cum meis excudisse, quod *Islandi*, ad quos raro Mercatores commeant, eodem fere vetere & genuino sermone jamdudum utuntur, quo ante annos fere octingentos locuti sunt, * cum, patria sua *Norvegia* ob *Haraldi Pulchricomi* tyrannidem relictâ, sibi suisque consulentes in *Islandiam*, montibus, nivibus & sylvis conspicuam, navigare cœperint. Longum esset omnia referre quæ in sermone isto, quem de hac lingua habuimus, tum dicta sunt. Tibi vero fuisse jucunda, quæ dicebam; atque *Runolphi* Grammaticam ita à me in hac altera nostra editione comparatam esse, ut *Runæ*, quæ à recepta fide *Christiana* exolescere cœperant, facile discerentur, Te gaudere, & verbis & vultu commonstrabas. En igitur, *doctissime vir*, quæ omnibus Tuis de Sermone *Runico* nunc interrogatis plenissimè respondebit, Grammaticam *Islando-Scandicam* multis tabellis *Runicis* & observationibus nostris auctam & illustratam. In quâ, ne quod nostrum est *Runolpho* attribuere velle, aut quod *Runolphi* est nobis arrogare videar, scire Te velim maximam nostrorum partem me in margine ponendam curasse. Quæ vero in textu addere oportebat, ea cum *lunulis notata*, discriminis causa, fecimus excudi. Cætera *Runolphi Jonæ* post *Arngrimum* Arctoi orbis fulgentissimi syderis universa sunt. Cujus venerandis manibus ne injurius forem confundendo quæ ille tradidit, cum iis quæ adjecimus, hoc ut nosceres, imprimis faciendum mihi putavi.

Hæc apud Te Lectoris vices obeuntem præfari visum est, qui forsan senex disces *Runicas literas*; quemadmodum superior ille *Cato*, cum Te ætate multo grandior esset, *Græcas* avidè didicisse fertur, doctrinæ juvenili cupiditate flagrans. Quidni igitur Tu, *Catonis* exemplum secutus, ad delectationem Tuam idem faceres, cum *Græcis* & *Latinis*, quorum scientiâ excellis, Runica conjungendo, ut humaniorum & barbararum quas durius vocant, literarum doctrinâ par esse possis? Senem quidem anni & imbecillum corpus Te fecerunt: sed Juvenili robustoque animo fruetis, quem in iis lectitandis, quæ Tibi placeant, facile possis exercere.

Verum Tuo etiam colendissimo mihi Nomine præfationem esse inscriptam volui, ut in nullo non loco, ad quem pervenerint hi libri, amicitiam nostram, Tuorumque erga me meritorum magnitudinem notam posteritati facerem. Etiam crede mihi, *Sheldone*, Te habere amicum, virum

* Crymogeæ *Arngrimi Jonæ* lib. I. cap. II.

studio,

ſtudio, doctrinâ, moribuſque ſapientem, qui id ſolum, quod honeſtum, bonum judicas, gloriæ mihi duco. Te, inquam, habere amicum non poſſum non gloriari; quem affectum eſſe, quantum homo poteſt, naturam optimam rectè vivendi ducem, quibuſcum in florentiſſimo illo Collegio per quadraginta annos conjunctior vixiſti, ad unum omnes fatentur. Te laudant, quoties de Te loquuntur, ut tranquille, purè, & honeſtè actæ vitæ perfectum exemplum. Te, qui veritatis, & juſtitiæ cultor es; qui non Tibi, ſed aliis vivis; qui ad gravitatem humanitatem, ad morum ſanctitatem comitatem & facilitatem ita adjunxiſti, ut omnibus percharus ſis; qui denique animo magno res humanas deſpiciens omnia Tua in Te poſita eſſe ducis, humanoſque caſus virtute inferiores putas; meliorem prudentioremve virum aut fuiſſe quenquam, aut eſſe, aut fore negant. Ego qui multorum annorum conſuetudine & familiaritate præclara hæc in Te eſſe cognovi, nequeo mihi temperare, quin ea quaſi pleniore ore jam de Te prædicem: etſi ea dicta eſſe, multoque magis in publicum ſcripta prodire, pro verecundiâ Tuâ Te gravius ferre & laturum eſſe certo ſcio. Sed ignoſcas, quæſo, quod hoc mihi aſſumpſerim, ut clam Te hæc ſcriberem, atque cum maximo Tuo rubore etiam publicarem. Condona mihi hanc unam injuriam, quæ quidem amoris, ſtudii, & benevolentiæ injuria eſt: imo cujus mihi auctrix eſt juſtitia ipſa, quæ jubet, ut ſuum cuique tribuatur. Unam hanc noxam igitur mihi virtutibus Tuis provocato remitte, & ſi aliam unquam ullam admiſero, occidito, hoc eſt, mihi adimito omnem amorem Tuum, ſine quo vita mihi nequit eſſe dulcis. Reſtat porro, ut D. O. M. ſuppliciter rogem, ut Tibi det in ſeni, placidâ, & longæva ſenectute, bene, beateque vivere; & cum tandem excellens & humana contemnens animus Tuus è corpore exceſſerit, ut facilis illi pateat ad Cœlum aſcenſus. Sic pro Te quotidie precatur

Londini VIII Calend. Maias.
A. D. MDCCIII.

Tuus *GEORGIUS HICKESIUS*.

Index *Capp.* Grammaticæ *Iſlandicæ*.

CAPUT

GRAMMATICÆ ISLANDICÆ *RUDIMENTA.*

BENIGNO LECTORI SALUTEM.

UM ante biennium in ludo literario patriæ Borealis Linguarum Latinæ & Græcæ initiis, quæ Grammaticalia in Scholis dicuntur, juventutem patriam imbuerem, ibidemque pro juniorum captu, Scriptores Romanos, *Ciceronem, Terent. Virg. Horat.* alioſque vernacula lingua exponerem, verum eſſe deprehendi quod vulgò dici ſolet; *Nos docendo diſcere.* Etenim cum crebrò dictio Romana in noſtram, noſtraque viciſſim in Romanam vertenda eſſet, mox mira quædam linguæ maternæ ubertas & elegantia, antè mihi non obſervata, eluxit. Sumus enim plerunque eorum, quæ à natura ipsâ hauſimus, incurioſiores: nec cauſas rerum rationèſve ſcitamur, quæ ab ineunte ætate, unâ cum lacte materno nobiſcum quaſi coaluere. Habet enim maximæ evidentiæ inſtar inſitum naturæ dictamen. Hac verò occaſione cum tàm accuratas concinnaſque vocum inflexiones, tam elegantes conſtructionum modos, tam exquiſitos verborum delectus, tam miram ſententiarum varietatem, tam denique inſignem figurarum vim ac ſplendorem in lingua patria animadverterem, ut neutri illarum gravitate, neutri venuſtate cedere videretur; cœpi vehementiùs mirari, quî factum ſit, quod è tot præſtantibus ingenio & eruditione viris in hac lingua & natis & egregiè verſatis, nemo de eâ quicquam inſigne literis prodidiſſet: cum & vaſtiſſimum hujus materiæ copia ſufficiat oceanum, per quem judicii pariter ingeniique velis latiſſimè vehi potuiſſent, & nihil commendatius habere debuiſſent, quàm ut linguam patriam illuſtrandam ſuſciperent. At verò videre mihi videor tantis viris ab ingenio & arte paratis quid obſtiterit, quo minus & commodo patriæ hac in parte deſervierint & gloriæ. Nimirum prævidiſſe credo oleum operamque perditum iri. Paucos enim præſertim inter exteros fore, qui ejuſmodi lucubrationibus delectarentur; ac proinde famæ ſuæ nominiſque celebritati haud parum derogaturam Lectorum paucitatem. Mihi verò diligentiùs rem penſitanti, iſta excuſatio ad ne-

Digitized by Google

gandum ornandæ patriæ officium haudquaquam sufficere videtur. Quanquam enim maximum fructum laborumque velut solatium ex eo capiant eruditi, quod sua scripta à multis & legi & probari intelligant, pœniteatque industriæ, quoties diversum evenerit; nihil tamen peræquè curandum existimavi, ac ne nostra culpa occidant, quibus æternitas debetur. Si qua alia, certè hæc nostra lingua talis est, quæ sua majestate meruit ab interitu vindicari. Nihil enim copiosius, nihil elegantius, nihil accuratius vidi. Quibus ego motus quod non solum in Hebræa, Græca, Latina dudum viri docti; sed recens etiam in Germanica, Italica, Gallica, Anglica, &c. præstiterunt, id in vernaculâ, licet impari successu, tentavi. Voces magno & indigesto numero in unum collectas sigillatim examinavi. Quæ similis erant inflexionis, ad unam declinationem retuli, anomalias exceptionibus reservavi. Et quia quadruplicem inflexionum differentiam esse deprehendi, quatuor mihi natæ sunt nominum declinationes. Erant tamen hæc adhuc omnia valdè imperfecta, rudia, inconcinna, ut solent præformari pictorum prima lineamenta. Verùm hoc inceptum variæ occupationes interruperunt, & in primis necessitas quædam mihi tum fortè injungebatur Academiam hanc regiam Hafniensem, Athenas illas Danorum, revisendi. Quæ res meum institutum adeo perturbavit, ut omnes de eo cogitationes antè susceptas animo abjicerem. Intereà loci non defuerunt magni nominis & auctoritatis viri, inter quos, quod honor & mirita eorum postulant, primo loco mihi nominandi sunt Viri admodum reverendi, clarissimi & excellentissimi, DN. D. *Olaus Wormius*, Facultatis Medicæ in alma Hafniensium academia P. P. & DN. M. *Thomas Bangius* Sanctæ linguæ ibidem P. P. Viri in omni antiquitate versatissimi, qui huic meo conatui album adjiciebant calculum, monebantque ut in proposito strenuè progrederer, quodque studioso animo inchoavissem, constanti & magno absolverem. Quid facerem? Avolarant priores conceptus, eoque minus sui reliquerant, quo minores egerant in mente radices. Novum igitur & anteà non tentatum aggressurus videbar. Sed quia tantis viris tam honesta jubentibus non parere summæ inhumanitatis & inertiæ videri poterat, suscepi tandem hanc provinciam, & ad recolligenda, quæ antè in chartas dissolutas sparsim conjeceram, me applicui, adjectivorum motionibus, verborum conjugationibus auxi, reliquas etiam orationis partes strictim persecutus, ne quid etymologiæ ad sui integritatem deesset. Quæ nunc omnia Tibi, lector candide, his pagellis exhibemus, illaborata quidem & impolita, utpote quibus ultimam limam adhibere festinatio non est passa; sed (ut spero) talia, quæ alios longo hactenus otio indormientes excitare poterunt. Nec mihi metus est ne paucos aut fortè nullos habiturus sim lectores. Nam hos forsitan aliquos, quanquam non materiæ, tamen novitatis gratia dabit. Nunc quid in hac editione observari à Te velim, lector humanissime, paucis accipe. Ac in primis quidem humanitatem tuam latere non debet, quod litera Alphabeti nostri ultima, olim *thuss* hodiè *thorn* appellata, in Typographia, qua in hoc opusculo excudenda usi sumus, non extiterit, ideoque loco ejus *th* Danicum vel Germanicum usurpare necesse habuerimus.

Deindè cave heic expectes accuratam vocum Islandicarum interpretationem, quarum non exiguum numerum ideò passim inseruimus, ut in promptu essent exempla, in quibus inflectendis & ad regulas applicandis linguæ nostræ studiosus se exerceret. Reperiuntur enim inter eas permultæ, quæ plurimas admittunt significationes. Quarum unam aliquam, plerumque tamen propriam & primariam adduxisse satis putavi. Neque enim dectionarium scribere animus erat.

Ad extremum per candorem Tuum, mi lector, perque Christianam, quam Tibi cordi esse nullus dubito, charitatem Te rogo, sicubi in hoc proclasmate à me peccatum esse deprehenderis, velis hoc non tàm incuriæ meæ quam imbecillitati humanæ imputare. Neque enim omnia ad hanc vel illam regulam spectantia primo intuitu circumspicere potui, utpote nullis præviis vestigiis adjutus, quorum ductu hæc avia & deserta confragosa eluctarer. Quò factum, ut δεύτεραι φροντίδες sæpè ea suggererent, quæ priori loco fuissent ponenda. Quod si quis se hisce vilibus & imperfectis multo elaboratiora præstare posse aut potuisse contenderit, ei non multùm refragabor, contentus, si his columbulis nostris inter aquilas suas concesserit pennas. Bene vale, lector candide, & mihi in spem gratiæ Tuæ omnia honesta aggredi parato, favere perge. *Hafniæ*, pridiè nonas decemb. An. 1651.

RUNOLPHUS JONAS *Islandus*.

Digitized by Google

CAPUT PRIMUM.

De Literis.

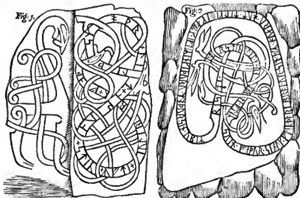
LITERAS lingua *Islandica* duplices habet: Veteres & Novas. Veteres *Runer* dictas felici successu ac immortali cum nominis sui gloria ab interitu & oblivione jamdudum vindicavit Celeberrimus *Wormius*, opere, cui titulum fecit, LITERATURA RUNICA; " Quarum communiores, maximeque receptas figuras, *Latino* ordine dispositas hic, lector, tibi exhibeo.

" Aar.	ᛅ.	A.	" Jis.	ᛁ.	I.	" Ridhr.	ᚱ vel ᛦ.	R.
" Biarkan.	ᛒ.	B.	" Kaun.	ᚴ.	K.	" Sol.	ᛋ.	S.
" Knesol.	ᚴ.	C.	" Lagur.	ᛚ.	L.	" Tyr.	ᛏ vel ᛅ.	T.
" Dufs.	ᚦ vel ᛑ.	D.	" Madur.	ᛘ.	M.	" Ur.	ᚢ.	U.
" Stungen jis.	ᛂ.	E.	" Naud.	ᚾ.	N.	" Stungen fie.	ᚡ.	V & W.
" Fie.	ᚠ.	F.	" Oys.	ᚬ.	O.	"	ᚴᛋ	X.
" Stungen kaun.	ᚵ.	G.	" Stungen Birk.	ᛔ.	P.	" Stungen ur.	ᚤ.	Y.
" Hagl.	ᚼ.	H.	" ᚴ. & ᚢ.		Q.	" Stungen dufs.	ᚦ.	TH.

" Genuina tamen series *Runarum* apud veteres *Septentrionales* hæc fuit.

" ᚠ. ᚢ. ᚦ. ᚬ. ᚱ. ᚴ. ᚼ. ᚾ. ᛁ. ᛅ. ᛋ. ᛏ. ᛒ. ᛚ. ᛘ. ᛦ.

" In hoc Alphabeto, elementum v, vii, xv, xxi, xxii, xxiii. Stungen, i. e. *punctata* vocantur, " quod punctis ab aliis ejusdem formæ & ductûs distinguuntur. Et inter alia monumenta *Runica*, " quæ in communibus ejus *runis* exarata sunt, haud multis postponendum est Saxum istud, quod " cum altero, temporis dentibus exeso, stans speciosum in Atrio *Musæi Oxoniensis*, ut in libro " nostro locum haberet, me fixis oculis perlustrantem, per venerabilem suam antiquitatem, & " pro mea in almam matrem Academiam pietate, quasi oravit, & obtestatum est.

" Fig. I.

" ᛚᛁᚦᛋᛘᛅᚦᚱ· ᛚᛁᛏ· ᛅᚴᚢᛅ· ᛋᛏᛁᚾ· ᛅᚢᚠᛏᛁ· ᛁᚢᛚᛒᛁᚱᚾ· ᚠᛅᚦ·

" Lithsmother lit akua stin aufti Julibirn fath.

" *Lithsmotherus incidi fecit saxum in memoriam Julibirni Patris.*

" Fig. II.

" ᚦᚢᚱᛋᛏᛁᚾ· ᛚᛁᛏ· ᚴᛁᚱᛅ ᛘᛁᚱᚴᛁ· ᚠᛏᛁᚱ· ᛋᚢᛁᚾ· ᚠᛅᚦᚢᚱ· ᛋᛁᚾ· ᚢᚴ· ᚠᛏᛁᚱ· ᚦᚢᚱᛁ· ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ· ᛋᛁᚾ·
" ᚦᛁᚱ· ᚢᚢᚱᚢ· ᚢᛏ· ᛏᛁᛚ· ᚴᚱᛁᚴ :: ᛁᚴ· ᚢᚴ· ᛁᚠᛏᛁᛦ· ᛁᚾᚴᛁᚦᚢᚱᚢ· ᛘᚢᚦᚢᚱ· ᛋᛁᚾ· ᚢᛒᛁᚱ· ᚱᛁᛋᛏᛁ·

" Thorstin lit gera merki ftir Suin fathur sin. uk ftir Thori brothur sin.
" Thir huaru hut til Greka. ug iftir Ingithuru mothur sin. Ubir risti.

" *Thorstinus notas fieri fecit in memoriam Suini patris sui. & in memoriam Thori fratris sui.*
" *Isti profecti sunt in Græciam. & in memoriam Ingithuru matris suæ. Ubir incidit.*

"In his autem monumentis, ut & in id genus fere omnibus, inscriptionum *runæ* in *nodis*, sive *gyris nodorum* insculptæ leguntur, propterea quod apud veteres Septentrionales geotes *nodus* amoris, fidei, amicitiæ symbolum fuisse videtur, ut quod insolubilem pietatis & affectus nexum significavit. Hinc apud Boreales *Anglos*, *Scotos*que, qui *Danorum* veterum tum sermonem, tum mores magna ex parte adhuc retinent, *nodus* in gyros curiose ductus, fidei & promissionis, quam *Amasius* & *Amasia* dare solent invicem, symbolum servatur, quodque ideo vocant **a truloveknot**, à veteri *Danico* **tru**, *fides*, & **at lofa**, *promittere*, unde compositum **at tru-lofa**, *fidem dare*, **trulofa**, *fidem do*; ut in evang. *Island.* **til eintar meyar er trulofad var einum manne**, *ad virginem*, *cujus fides data erat*, vel *desponsata erat viro*. Hinc etiam apud *Anglos Scotosque* consuetudo reportandi capitalia donata curiose in gyros nodosque torta à solennibus nuptiis plane quasi symbola insolubilis fidei, & affectus, quæ sponsum inter & sponsam esse debent. Quinimo sodalitia hominum, qui mutua fide arctè vinciuntur, sive probi ii, sive scelesti sint, apud nos vocantur **knots**: ut, **a knot of fellows, a knot of thieves**, &c. Et ita sociati, & fide vincti dicuntur *Anglice* **to be in a knot.** Notandum quoque est *nodos*, qui ad denotandum insolubile fidei & affectus vinculum, in monumentis *runicis* incidi solent, sæpissime *anguiformes* esse, quod ex omnibus serpentum duntaxat genus in *nodos*, & gyros se torquere solet; & quum *nodus* anguiformis cernitur, tum caput lecturo primum inter gyros exquirendum, utpote à quo *runarum* descriptio inchoanda est. Quum igitur apud veteres *Danos* & *Norvegos*, *nodus*, aut in *nodum* gyratus anguis insolubilis fidei & amoris symbolum esset, non mirandum est regum sui temporis maximum, qui *Angliam*, *Daniam*, & *Norvegiam* in sua potestate tenuit, se NODUM vocasse; id enim CNUTUS, *Danice* **knutur**, significat. Ob eandem forsan rationem, apud istas gentes olim tot sibi **Ormi**, vel **Orme**, in nomine, quod *serpentem* denotat, nomen sibi ascivere, quod in cognomen celeberrimæ apud *Danos Wormiorum* gentis jamdudum transiit.

"Quum vero Alphabeta alia haud in exiguo numero extent, quorum *runæ*, cum superioris Alphabeti elementis ejusdem nominis & valoris, aut fere universæ, aut earum magna pars, aut saltem nonnullæ secus ductæ formatæque sunt, ea quoque in trinam classem distributa hic quoque exhibenda tui gratia, lector, censemus.

"Prima classis eorum est, quæ *runas* habent è vetustis monumentis Saxeis & membranis descriptas, quorum illa tabellis XVI insculpta hic se ostentant in Fig. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI.

"Secunda classis est eorum, quæ numero novem, auctoribus privatis quibusdam doctissimis viris, in publicum prodiere, & hæc totidem tabellis exhibentur. α. β. γ. δ. ε. ζ. η. θ. ι.

"Tertia classis eorum est, quæ *Nuda Alphabeta* voco, ut quæ in MSS, maxime in *Saxonicis* nostris solitaria absque omni scriptura reperiuntur. Horum autem duodecim tabellæ sunt, nempe 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Tabella (5) tria continet, quæ extant ad calcem codicis MS. *Hrabani Mauri*, de computo ad dilectum fratrem *Macharium*, qui in manu Saxonica exaratur. Hujus codicis usum acceptum gratus refero reverendo doctissimoque viro natalibus, ingenio, & humanitate præclaro, *Ricardo Annesly* dignissimo Decano, & reverendis fratribus Canonicis *Ecclesiæ Cathedr. Exoniensis*, & *Leofrici* fundatoris maximis ornamentis, qui pro suo in antiquas literas amore, ex archivis ecclesiæ veterum membranorum quicquid ibi *Saxonice* scriptum esset, in usum nostrum, rogati faciles miserunt.

"Præterea cùm *runarum*, quæ in hâc triplici Alphabetorum classe ordinantur, magno in numero, magnaque etiam in diversitate habeantur, Tabulam MM. adjiciendam duxi, in quâ universa earum varietas collecta, *runarum* studiosis ob oculos ponitur.

"Adhæc, cùm ex simplicibus *runis* compositæ ortæ sint, quas, quia ex simplicibus contexuntur **vefiur** vocant, à verbo **veff**, *texo*; ideo præcipuos diversas *runas* componendi modos, quibus vel vocalis vocali, vel consonans vocali, vel consonans consonanti jugari solet, in tab. N N. exhibendos curavimus, cui etiam inscriptionem Runicam baptisterii *Bridekirkensis*, in com. *Cumb.* à Cl. *Nicolsono* emendatam subjunxi, propter jugationes *runarum*, quæ in ea cernuntur.

"Quinimo cum ejusdem *runæ* diversus adeo nonnunquam valor sit, ut literarum plurium *Latinarum* potestates obtineat, mei quoque exbibere duxi famosiores *runas* πολυφώνους, quas babes in tabella P P.

"Porro ne quid ad instituendum tyronem *runarum* studiosum, *Runolphi* nostri Grammaticæ deesset, in Tab. T. diphthongos, duplices, & syllabarum ac vocum quarundam notas plane ut necessarias Alpbabetorum appendiculas adjungere visum est.

"Aliquid etiam ad origines *Runarum* dilucidandas ut adderem, si non tua expectatio, lector, certe instituti nostri ratio flagitare videtur. Quapropter *runicorum* stemmatum tabulam (Z) delineatam volui, in qua singulas *Runarum* tribus classesve, sub *Latinis Græcis*que literis, tanquam sub suis quasque principibus, in ordinem redactas te cernere forsan delectabit. In quibus quidem classibus, *Runæ*, quæ primum vel summum locum habent, à literis *Latinis Græcis*ve, ductus & lineaturas mutando, scilicet rectos in obliquos, circulos in angulos vertendo, ut & lineolas demendo, addendove, aliquando etiam distorquendo & invertendo, ortum proximè ducunt. Quæ in secundo loco, vel ordine ponuntur, ab iis, quæ in primo stant, iisdem modis, præsertim mutando situs literarum, earumque facies, quæ dextram spectant vertendo

in

TABELLA. I

Alphabetum Runicum, ex muro Viburgico. I.

A. B. C. D. E. F. G. I. K. L. M. N. O. R. S. T.

Alphabetum Runicum, ex monumentis Scanicis. II.

A. B. D. E. F. G. H. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V.

Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Bergens. III.

A. B. D. E. F. G. H. I. L. M. N. O. R. S. T. V.

Alphabetum Runicum, ex monumento Ripensi. IV.

A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V.

Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Asloensib. V.

A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y.

Alphabetum Runicum, ex inscriptione Sialandica. VI.

A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V.

Alphabetum Runicum, ex lapide Fionico. VII.

A. B. D. E. F. H. I. K. L. O. R. T. V.

Alphabetum Runicum è Saxis Alburgensibus. VIII.

A. E. F. G. I. K. M. N. O. R. S. T. Y.

Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Arhusiensib. IX.

A. B. D. E. F. G. H. I. K. O. R. S. T. V. Y.

Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Nidrosiens. X.

A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V. Y.

Litteræ quædam Runicæ, ex inscription. Stavangriensib. XI.

A. D. E. F. G. I. L. N. O. R. S. T. V.

Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Gothlandic. XII.

A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y.

Alphabetum Runicum, ex Norvegia. XIII.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.

Alphabetum Runicum ex antiquis monum. Island. XIV.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.

A. *Alphabetum ex ms. Calendario Runico desumptum.* v. Worm. de Lit. Run. p. 53.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X.

B. *Alphabetum Runicum, ex Legibus Scaniæ MS.*

A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y. Z.

α. *Alphabetum Runicum Arngrimi Jonæ.*

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y. Z. oi.

β. *Alphabeta bina, per Bonaventuram Vulcanium Edita.*

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. ei.

γ. *Alphabeta bina, per Christianum Johannis Wormio transmissa.*

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.

δ. *Alphabetum Runicum Haraldi Huitfeldij.* Worm. Lit. Run. p. 99.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. æ.

ε. *Alphabeti Runici pars, ex Wulfgango Lazio.*

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. æ.

ζ. *Alphabetum Runicum Petri Lindebergij.*

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. ei.

η. *Alphabetum Runicum, quo utebatur Nicolaus Petri.*

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.

θ. *Alphabetum Ulfilæ secundùm Theodorum de Bry.*

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. ä.

ι. *Alphabeta 4. ex Johanne Hepburno, scil. 1. Gothicum. 2. Geticum. 3. Scythicum. 4. Massageticum.*

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.

M. Burg sculpt. Uni. Ox.

[illegible]

Digitized by Google

TABELLA II.

1. *Alphabetum Anglicum, è Cod. MS. (Bibl. Bodleianæ) qui nuncupatur Ormulum Jun. 1.*

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX.

henc. he. ho. heth. has. be. che. and.

2. *Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Bibliothecæ Cottonianæ. Otho B. 10.*

ABCDE. FG. H. ILMNOPQRST. ĐVWYZ

eo oe ae io gæ ing ear z.

3. *Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Cottoniano Domitian A 9.*

ABCDEFG. HIKLMNOPQRTĐVWXYZ.

eo. oe. æ. io. gæ. ing ear z sest et g calc

4. *Alphabeta Runica Duo, è Bibliotheca Gottorpiensi.*

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

5. *Alphabeta 3 quæ habentur ad calcem libri Hrabani Mauri de Computo, in antiquo Cod. MS. Exoniensis Ecclesiæ*

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

PAX VOBISCVM ET SALVS PAX.

supersunt istæ.

Z

6. *Alphabetum Runicum, è C. D. MS. Coll. D. J. B. Oxon. C 27.*

ABCEFHILMNR. S. T. ĐV.

7. *Alphabetum Runicum è Cod. MS. Coll. D. J. B. apud Oxon. C 27.*

ABCDEFGHILMNOPR. STĐVWY &.

8. *Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Coll. D. J. Bapt. Oxon. N° 27.*
NB in Cod. litterarum potestates desiderantur.

9. *Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Coll. D. J. Baptistæ Oxon. C 27.*

A. BCDDE. G. GGHIKLMNPQS T.

WXY. IV. OE. EA. OE. INC. SVNT. VVLT. ET.

A. BCDEFG H KLMNOQR. S. TVX.

Y. Z. æ. œ. th. w. ing. (et) (et)

10. *Alphabetum Runicum è Cod. MS. Coll. D. J. Bapt. apud Oxon. N. C 27.*

ABCD. E. FG. H. IKLMNOP. Q.

RS. TĐVXY. Z. oe ear. ing.

11. *Alphabetum Runicum è Cod. MS. Bibliothecæ Coll. D. J. Baptistæ Oxon. C 27.*

AB. CDEF GHIKL. MNO. PQR. S. TV.

YZ. &. eu. au. ei. hic. ego. ecce.

12. *Alphabetum Normannorum secundum Bedum, ex Wormio p. 49.*

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

MM *Litterarum Runicarum varietas universa collecta.*

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Jugationes Runarum Magis Communes ex Olai Worm. Lit. Run. p. 120.

NN.

Runæ πολύσημοι.

a. o / a. e. / a. e. o. / a. n. / c. m. / c. z. / a. k. / c. n. s. t. be. / c. g. k. q. / c. s. / c. g. k. q. / c. n. / c. p. / c. v.

d. e. / d. m. dd. / d. m. / e. i. et. / c. æ. / e. i. / e. g. m x gæ. / e. g. gg gææ. / e. m. / e. g. h. / e. æ e. / e. s. / e. m. / g. h. k. y. æ io

g. h. io. / g. che. / i. k m. x. y. / i. t / k. q. s. l. / k. z. / m. x. iv. ing. / l. n. oe. q. / n. o. / n. ho / o. x. / h. he. / o. oe. / k p.

q. r. y. z. o. / q. ear. x / s. c. / l. s. / s. z. / t. z. / v. y / z. st. se. sunt. / ea. ear. / d. p. / d. z. th.

Inscriptio Baptysterii Bridekirkensis.

Er Ekard han men egrocten, and to Dis men red wer Taner men brogten.
Hic Ekardus erat Conversus, et ad hujus hominis exemplum erant Dani adducti.

Burg. in Apt. Hunt. Oxon.

Digitized by Google

TABELLA. III.

I. Diphthongi.

æ · au · ea · ei · eo · eu · œ · oi · iu · io

II. Duplices literæ.

DD · GG · TH · W · S

III. Syllabarum et vocum quarundam Notæ.

sc · st · be · che · ear · ing · gæ · has · he · hen · hethe · ho · ego · ecce · the · sunt · vult · calc

Litterarum Runicarum deductio ex litteris Latinis & Græcis.

A · B (pron. ut V; pron. ut P) · C (pron. ut G; pron. ut H; pron. ut K; pron. ut S; pron. ut T) · D (Goth.; D aut Th.; Dut T.) · E · F · G (Goth.; Goth. K; Gh.) · H · I (I gem. I pro E I pro V; I pro Y) · K · L sive Λ · M · N · O (pro A) · Π sive P · Q (ut HO; ut K; Ku, aut qu) · R · S (pro C; pro ts) · T · V · FF sive V · X (hs; pro s) · Y (pro V) · Z (ds; ts)

Alphabetum Runicum è Cod. MS. unà cum nominibus literarum

e Cod. Cottoniano, Otho C.5. p.41

MBurg. sculp.

Digitized by Google

TABELLA IIII.

MONUMENTUM RUNICUM.

SPECIMEN

è Cod. M S. EXONIENSI.

C.

——— Ðonne eft cymeð engla

þeoden þe ic ne heolde tela þæt me hælend min on bocum bibead

ic þæs brogan sceal geseon synƿræce þæs þe ic soð talge þær

monig beoð on gemot læded fore onsyne eces deman þon̄

·ᚳ· cƿacað· gehyreð cyning mæðlan·rodera ryhtend sprecan reþe

ƿord þam þe him ær in ƿorulde ƿace hyrdon þen

dan ·ᚣ· ᚾ· yþast meahtan frofre findan þær sceal

forht monig on þā ƿong ƿerig bidan hƿæt him æf

ter dædum deman ƿille ƿraþra ƿita biþ se ·ᚹ· scæcen

eorþan frætƿa ·ᚢ· ƿæs longe ·ᛚ· flodum bilocen lif

ƿynna dæl ·ᚠ· on foldan þon̄ frætƿe sculon byrnan on

bæle ——— &c.

M Burg sculp.

TABELLA V.

SPECIMEN è Cod. MS. EXONIENSI.

D.

——————— þoñ mege dælað deorast ealra
sibbe toslitað sinhiwan tu micle mod lufan min sceal of lice
sawul on siðfæt nat ic sylfa hwider eardes uncyðþu of sceal
ic þi ssum secan oþerne ærge wyrhtum gongan iu dædum
geomor hweorfeð ·ᚳ·ᚣ·7·ᚾ· cyning biþ reþe sigora syllend
þoñ synnum fah ·ᛖ·ᚹ·ᚢ· acle bidað hwæt him æfter dæ
dum deman wille lifes to leane ·ᛚ·ᚠ· beofað seomað sorg
cearig sar eal gemon wunde þe ic ær oþþe siþ geworh
te in worulde þæt ic wopig sceal tearum mænan ——— &c.

E.

Ic seah ·ᛋᚱᚩᚻ· hyge wloncne heafod beorhtne swift
ne ofer sælwong swiþe þrægan hæfde him on hrycge
hilde þryþe ·ᚾᚩᛗ· nægledne rad ·ᚪᚷᛖᚹ· widlast fe
rede rynestrong on rade rofne ·ᚳᚩᚠᚩᚪᚻ· forwæs
þy beorhtre swylcra siþfæt saga hwæt ic hatte :7 &c.

F.

Ic eom wunderlicu wiht wræsne mine stefne hwilum
beorce swa hund · hwilū blæte swa gat . hwilum græde swa
gos · hwilū gielle swa hafoc · hwilū ic onhyrge þone haswan
earn guðfugles hleoþor · hwilum glidan reorde muþe
gemæne · hwilum mæwes song þær ic glado sitte ·x· mec
nemnað swylce ·ᚪ·7·ᚱ·ᚩ· fullesteð ·ᚻ·7·ı· nu ic haten eom &c.

FF.

Ic wiht geseah onwege feran seo wæs wrætlice wundrum
gegierwed hæfde feowere fet under wombe 7 ehtuwe
monn·h·w·M·wiif· m·x·l·kf·wf· hors: qxxs· upon onhryc
ge hæfde tu fiþru 7 twelf eagan 7 siex heafdu saga hwæt hio
wære for flod wegas ne wæs ꝥ na fugul ana · ac þær wæs æg
hwylces anra gelicnes horses 7 monnes hundes 7 fugles
7 eac wifes wlite þu wast gif þu const to gesecganne ꝥ we
soð witan hu þære wihte wise gonge :7 ——— &c.

Transcrip. M. Burg. sculpt. Univ. Oxon.

Digitized by Google

TABELLA, VI.

G.

Ic ſeah ·ƿ·7·I· ofer ƿong faran beran ·B·M· bæm ƿæs
on ſiþþe hæbbendes hyht ·H·7·F· ſƿylce þryþa dæl ·þ·
·7·ſ· gefeah ·F·7·F· fleah ofer ·ᛠ·ᛋ·7·ᛈ· ſylfes þæs folces :7

H.

Ic ſƿiftne geſeah on ſƿaþe feran ·ᛞᚾᛚᚻ· :7
Ic ane geſeah idese ſittan :7

Inscriptio Runica è Cottonianae bibliothecae cod. MS. qui inscribitur **CALIGULA A. 15**, *& quidem fol. 122 & 123, descripta.*

Inscriptio Latinè, litteris Runicis, ex ejusdem bibliothecae Cod. MS. **GALBA A. 2.**

Ego dixi domine converte re orli domine confiteantur sacerdotes, domine salvum fac regem, salvum
fac populum tuum dn̄e.

Alphabetum Runicum, ibidem.

f · u · ð · o · r · c · h · n · i · a · ſ · t · b · m · l · æ · ȝ ·
for. ur.

feoh · ur · þorn · os · rad · cen · gyfu · wyn · hegl · nyd · is · ger · eoh · peorð · eolhx · sigel · tyr · beorc · eoh · man · lagu · ing · dæg · ethel · ac · æsc · yr · ear · cweorð · stan · gar · z

fe · ur · þurs · os · reid · kaun · hagal · naud · is · ar · sol · tyr · biarc · madur · laugr · yr · p · k · g · e · æ · d

f. u. d. o. r. c. g. uu. h. n. i. gg. x. p. w. ſ. t. b. e. m. l. ing dd. oe a a. æ y. ea. g. g. q. fund k.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z p n y ae

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z ꝁ æ eu au et hunc b ego ecce

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z

Alphabet. Run. ex MS. GALBA A. 3.

Alphabeta Runica ex eodem Codice MS. GALBA A. 2.

"in dextram, pariter quæ sursum ponuntur deorsum vertendo, & quæ deorsum, sursum, ut & "apertos ductus claudendo, clausos aperiendo, lineasque parallelas decussando, aliquando etiam "duplicando literam vel dimidiando, & dein dimidiatæ quid addendo, formatæ sunt. Iisdem "quoque modis, artibusve scriptorum sculptorumque, quæ tertio loco, seu ordine cernuntur, "ab iis, quæ in secundo delineantur ortum suum duxerunt, ut attentus lector facile dignoscet.

"Denique infra posui in quatuor tabellis. +. ‡. ✠. †. æri insculptum nobilissimum monumen- "tum *Runicum*, quod à se *Ruthwelli*, vulgo *Revells* apud Scotos, descriptum ad me misit in "Septentrionali literatura, præsertim in *Runica*, singulariter eruditus, Reverendus *Wilhelmus Ni-* "*colsonus*, Archidiaconus *Carleolensis*; qui, ut inter *Runica* nostra prodiret rogatus, humanissime "consentiit, in libro, *Northymbria vetus* inscribendo, quem literato orbi daturus est, idem per- "fectius cum versione & notis editurus. Id vero, ut hic publicandum rogarem, duo quidem "moverunt: primum, quod *Christianum* monumentum cum sit, ad ea debet accedere, quæ "*runas* apud Septentrionales gentes, post receptam ab iis Christianam religionem, in usu aliquan- "diu fuisse ostendunt; dein quod præter *Communiores* primi Alphabeti *runas*, in quibus integrum "exaratur monumentum supra descriptum, haud exiguus numerus *runarum minus communium*, "quæ secus ac *magis communes* delineantur, in eo reperiuntur. Quæ in oblongo saxi ambitu, "tabb. ‡. †. Latinè scripta cernuntur, quod facile legi possunt, nec interpretem requirunt, nec "monitionem, nisi quod in tabb. ‡ quod ARLVSI scriptum videtur, debet legi ARCVS. In "legendis vero tabb. + & ✠ omnis est sita difficultas, non quod ipsæ *Runæ* sunt adeo ignotæ, "aut incertæ, sed quod modus scribendi, & consequenter legendi ordo involuta & incerta sunt. "Doctissimus *Nicolsonus* Lectiones quidem suas non nobis invidus negavit, sed pro modestia sua "ante publicari noluit, quam cum exteris *runarum* peritissimis eas communicasset. Quamobrem "eum monumento à se descripto lectiones, versionem, & notas suas ad magnos viros *Peringski-* "*oldum* Suecum, & *Windingum* Danum misit, ut iis, quicquid de suo singuli possunt, cum illo "communicantibus, perfectissimum tandem, & rep. literaria dignissimum prodeat monumentum, "non suas tantum *runas*, sed earum descriptorem interpretemque æternitati consecraturum.

"Monumentum *Ruthwellense* merito sequuntur rhythmi quidam *Saxonicè* scripti in tabellis "C. D. E. F. FF. G. H. quos delineandos curavi è MS. quodam Carminum miscellaneo, cujus "copiam mihi fecerunt, qui mihi cum honore semper nominandi sunt, Decanus, & Canonici Ec- "clesiæ *Exoniensis*; & ut inter *Runica* nostra locum obtinerent fecere quidem quum literæ, tum "voces verè *runicæ*, hoc est [1] *mysticæ*, & occultæ, quas iis interscriptas lectori *runarum* studio- "so tam gratas fore arbitror, quam quod gratissimum.

"In Tab. C describitur conclusio seculi, & adventus Christi ad judicium. Tab. D continet "personæ pœnitentiam agentis soliloquium de separatione animæ & corporis. Tab. E quan- "dam, sive rem, sive personam, quasi quid monstri volantis, ænigmatice describit. Tab. F "etiam rem aliquam, sive personam tanquam monstrum describit, cujus nomen in *runis* ænigma- "ticè ponitur. Tab. FF quid, ut monstrum multipes, quod sex oculos, duodecim pedes, & "duas alas habens, partim homo, partim equus, partim canis, & partim volucris erat, ænigma- "tice describit. Tab. G rem aliquam vel personam visam mysticè describit. Tab. H perso- "nam celeri gressu festinare visam, fœminamque solitarie sedentem describit.

"Qui vero hæc omnia prælertim tot à se visa adeo mysticè describit, dramatis persona est, "quæ de se etiam multa ænigmaticè dicit: ut, Mec gesette soð sigora waldend Crist to "compe ..... Ic wurh muð sprǣce mongum reordum wrencum singe ..... hrægl is min "haso fag hyrste beorhte reade. ⁊ scire on reafe. ic dysge dwelle ⁊ dole hwette. unrǣd "sidas oðrum styre ...... hals is min hwit ⁊ heafod fealo sidan swa some swift ic eom "onfeðe beado wæpen bere me on bæce standað here swylce swe on leorum blissiað tu earan "ofer eagum ordum ic steppe io grenne græs me bið gyrn witod gif mec onhælean on- "findeð. wælgrim wiga ðær ic wic buge bold mid bearnum ..... ic eom mundbora minre "heorde eodor wirum fæst ...... ic eom weorð werum wide funden brongen of bearwum ⁊ of "burghleoðum of denum ⁊ of dunum dæges mec wægun feðre on lifte feredon mid liste "under hrofes hleo bæleð mec siððon bæðedon in bydenne. *Me ad bellum, & certamina* "*ordinavit Christus verè invictissimus dominus. Ego eloquens multis linguis loquor, multis modis* "*psallo. Vestimentum meum est rancum, variegatum, splendidum, rubrum; & clare vestibus* "*stultos, desipientes, & tardi ingenii homines acuo, in stultitiæ semitis alios corrigo. Collum meum* "*est candidum; & capita multa ampla habeo eáque decora; alacer, & celer sum, arma fero,* "*quæ mihi à tergo sunt. Mihi etiam in genis eminent duæ aures. Per medias mucrones in vi-* "*reta gradior. Valde mihi gratum est cum quis crudelis tyrannus suo cum cruento satellitio me, ubi* "*domum posui, invenit. Ego gregis mei sum patronus, sepes myrtis contexta. Ego dignus viris* "*longe lateque inventa sum, proficiscor ex nemoribus, ex urbibus, ex vallibus, ex montibus; alæ* "*dies me in æthera sublimem tollunt, méque in tecta sua lubenter ferunt homines quam primum* "*in dolio* [i. e. baptisterio] *lavantur.* Ex quibus constat personam, quæ in hoc dramate *Saxo-* "*nico* loquitur, esse *Ecclesiam*; cum alii quæ supra vertuntur me judice, convenire non possunt.

[1] Vide *H Spelmanni* literas de origine vocis run, in pl. runer. *Olai Wormii* literaturæ *Runicæ* c. 1.

Jam de novis quæ cum tota ferè Europa *Islandis* communes sunt: multorum tamen seculorum decursu ab iisdem usurpatæ; adeò ut non satis constet, quandò earum usus primùm invaluerit. Numerantur autem XXII. a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, x, y, z, þ.

Ex his XVII sunt consonantes, b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, t, x, z, þ. Quarum enunciatio *Islandis* eadem est, quæ cæteris Europæ populis: excepta ultima þ, quam ex *Runico* Alphabeto in hodiernum transtulerunt. Hæc enim duplicem habet sonum. Nam in fine dictionis posita, vel post vocalem in eadem syllaba, valet d; ex. gr. naath, naad, *gratia*: mathur, madur, *homo*. In initio autem dictionum collocata valere videtur Hebræorum *Thau*. Sonat enim non prorsus *Th*, sed quiddam crassius cum sibilo quodam quasi *Tsh*. Quæ pronunciandi ratio *Britannis* & *Gallis* hodieque non infrequens est. Nomen olim habuit Thuss/ nunc thorn appellatur, "& sæpissime in *Snorronis Sturlonidis* R R. Septentrionalium historiâ, quæ heimsfringla inscri- "bitur, pro d scribitur, ut in eþur, *sive*; kolloþo, *appellarunt*; asgarþ, pro asgard, *nomen urbis*; "kallaþur, *vocatus*; raþa, *regere*; truþo. *credebant*; Oþinn, *Odinus*; gerþo, *fecerunt*.

De litera seu potius aspiratione h notandum, quod eo nusquam nisi in dictionum initiis *Islandi* utantur: nisi vox sit composita, ut upphaf, *principium*, vel *initium*. Inveniuntur quidem in quibusdam manuscriptis *Norvegicis* consonæ in medio vocum aspiratæ. Ex. gr. in L. Parent. Path er upphaf lagha vartha/ id est, *hoc est initium legum nostrarum*. Verum hanc scribendi rationem corruptius seculum introduxisse videtur. Cujusmodi citato L. plura leguntur à puriore antiquitate aliena. Veteres, more Græcorum, tantum vocales aspirârunt, ut haugur, *tumulus*, hugur, *animus*, &c. Moderni autem prætereà consonis l, n, r, præponunt h, ut, hlaatur, *risus*; hnottur, *globus*; hrosun, *commendatio*. Sic lutur, *res*; rutur, *aries*, item proprium Viri, veteribus absque aspiratione pingebantur: at modernis cum aspiratione, hlutur & hrutur. Quarta consonans apud *Islandos* biformis est, f, v. Posterior figura ubique in antiquissimis codicibus obvia est: prior novitatem sapit. Variant etiam, in pingendo, aliarum formas; sed more, ut existimo, ab exteris desumpto.

Duplas x & z aliunde in *Literaturam Islandorum* irrepsisse existimo: Earum enim potestatem distinctis literis gs & ts, fuisse expressam notatamque ex vetustissimis nostratium manuscriptis colligere licet.

Vocales sunt quinque: a, e, i, o, u.

Ex his, e, simplicem unicúmque habet sonum, qualem e *Germanorum*, *Danorumque*. A, i, u, duplicem; longum & brevem. A longum prorsus ac Latinorum dypthongus au effertur, ut haad, *irrisio*. Breve ut *Latinorum* vel etiam *Danorum* & *Germanorum* a, ut matur, *cibus*. Sic i longum est in voce frydur, *elegans*: Breve in fridur, *pax*. U longo constat vox fue, *putredo*: Brevi hlutur, *res* vel *portio*, & hoc mixtum quendam ex u communi & y sonum obtinet. O triplex est: longum, breve, & brevissimum. O longum in vocula goodur, *bonus*, legendum: Breve in forn, *vetustus*: Brevissimum medio quodam tenore inter a & u enunciandum, ut Ønd, *anima*.

Quamvis autem in pingendo, nullum inter vocalem longam & brevem discrimen vulgò faciant, cùm natura & constructio vocum suopte ingenio id suppeditet; nos tamen, vitandæ confusionis ergo, in tradendis Linguæ *Islandicæ* rudimentis, longam à brevi geminata vocali distinguemus, hoc modo: aa, ij, oo, uu, longas denotabunt: a, i, o, u, breves. Verum o brevissimum virgula transversa (ø) à reliquis secernet. Obiter heic notandum, quod vocales longæ nunquam in fine vocum ponantur, nisi voces sint monosyllabæ, aut ex monosyllabis compositæ. "Notandum etiam u breve in o breve sæpissime mutari, ut in kolloþo pro kolludu; logþo pro "logdu; gerþo pro gerþu, vel gerdu.

Ex vocalibus inter se junctis fiunt Dyphthongi.

Dyphthongos *Islandi* proprias agnoscunt tres, æ, au, & ei. Impropriam unam y. æ & au ita efferunt, ut utriusque vocalis dyphthongum constituentis sonus audiri possit: Ex. gr. ædur, *vena*, secus quam faciunt hodiè *Dani*, qui dypthongum æ per e exprimunt. Sic † au non ut *Latini*, sed ut *Danorum* modernorum o *Islandi* efferunt, ut naud, *calamitas*. Ei vero & y communem consuetudinem sequuntur, ut neid, *calamitas*, ydur, *viscera*.

"Hactenus doctissimus *Runolphus*, qui brevitati nimium studens, haud pauca de literis lectu "simul jucunda, & utilia præteriit, quæ *Cimbricarum* literarum studiosi maxime interest scire. "Istiusmodi præsertim sunt, quæ doctissimus *Gudmundus Andreæ Islandus* tradidit in Lexico suo "*Islandico*, quod *Hauniæ* non ita pridem nescio quo fato mendose satis impressum, utinam quis "*Cimbricæ* literaturæ patronus correctius, & si ita visum fuerit etiam & auctius denuo eden- "dum curaret. Istiusmodi quoque sunt, quæ Cl. *Christianus Wormius*, *Olai Nepos* in literis suis, "dum *Oxonii Aræ Schedis* edendis sudaret, ad nos datis scribere haud dedignatus est, & no- "biscum pro humanitate suâ communicare, quippe quod eum certiorem feceram me jam tum

† Diphthong. au quandoque brevis est apud *Islandos*, utpote positum pro ø, vel a brevissimo: ut docet etiam *Gudmundus Andreas Islandus* in Lexico *Islandico*.

"in

“in eo pene totum esse, ut *Gramm.* Septentrionalium alteram, eamque longe perfectiorem editionem literato orbi darem. ——Præterire (*inquit*) tamen non possum nonnullas prælo *Sheldoniano* deesse literas, quas ut suppleret aliquis optarem. Id genus sunt diphthongi ǫ, ę, æ, quarum ne vola quidem aut vestigium hic apparet, cum tamen adeo sint necessariæ, ut nihil supra. Prima fateor fronte videntur cum ø oe coincidere; sed alia in prioribus latet emphasis, quam posteriores nesciunt exprimere. Quod unico saltem hic illustrare exemplo libet in *Ara*, quem publici juris hic facimus. Est autem Byscopom qrum. Deerat hic litera; cujus vice, quam credis me usurpasse? Certe non ø, quod neutiquam in hac voce locum habet; sed duas literas vo, ut adeo excudi fecerim vorum, & verterim *Episcopis nostris*; quæ vox licet eum sensu auctoris plane conveniat, si pronuntiationem considerea, longe alia est ab eâ, quam nos dedisse *Aram* credimus, cujus sonus delicatissimus, ni fallimur, fuerat, medium sibi inter ø & vo locum vendicans. Posterior diphthongus non ejusdem cum priori est momenti; in MSS. tamen occurrit frequentissima, ut in ętlon, in *Ara* nostro, pro quo tamen ætlon, & satis quidem apposite, ni fallimur, impressum.

“Quod ad consonantes attinet, nec illas omni plane numero absolutas habetis. Deest plane communissima illa inter f simplex, & duplex media, ut taceam eandem omnino literam variis haud raro modis scribi. Ita illam *K* in MSS. antiquissimis, & optime Notæ expressam videbis, ut alias taceam, quarum ductus, pro temporum diversitate toto ab hodiernis cœlo distant, easque nisi quis ex MSS. aliquando eruerit, & in lucem protraxerit, difficillimum erit tyronibus MSS. cujuscunque generis evolvere.

“Optarem præterea esset Grammaticæ *Islandicæ* adjectum singulare quoddam de abbreviationibus, & literarum inter se permutationibus caput, incredibili certe futurum usui. Ad priores pertinet kungr pro konungr; mirþr pro myrdtur, & id genus aliæ numero tantum non innumeræ. Quod ad posteriores attinet, in unica voce nacquart, a, vocalem, cum o, & u; qv eum k permutatas vides; legendum enim nockurt. in voce cautte, a cum e, i cum y, c cum k, quod posterius frequentissimum est; ita & o eum u: haud raro permutatum observare licet, præsertim in fine vocum; ut in scyllþo, quomo, pro scyldu, komu. Nihil autem frequentius, quam ð cum t, & þ permutari: ut, in þat, dauþur, pro það, daudur. Est & alia non contemnenda, ut mihi videtur observatio ad grammaticam suo jure pertinens, totalem nonnullarum literarum omissionem explicans, quæ ejus est naturæ, ut ad abbreviationes referri vix possit: ita litera u frequentissime eliditur; ut, vockrt pro vockurt. Haud raro etiam litera n abjicitur, præsertim in fine vocum, ut, han, man. pro hann, mann: aliquando etiam in medio: ita madur pro manduc, *homo*. Et si quid de literarum in vocibus nonnullis pleonasmo. De syllabarum præter necessitatem, præsertim in fine vocum, adjectionibus generaliores quædam ex natura vocum elicerentur regulæ. Illæ sane ad etymologiam vocum felicius tradendam haud parum conferrent. Hactenus pro acumine suo *Wormius* noster, cujus præceptiones ad regulas quatuor reduci possunt, quarum singulas exemplis, quæ inter legendum occurrunt, amplius illustrare nostri fore censemus.

I. “Primo igitur, in lingua *Islandicâ*, literæ invicem permutantur: sic gortha pro giorde, *feci.* heþi vel bathi, pro bade, *tum, cum, quoque.* meth, pro med. et, pro ed. tuth, pro tyd. sogo, pro sogu. ollom. pro ollum. father, pro fader, & fauder. veithi, veide, *venatio.* ero, eru, voro, voru. scrifatha, scrifade, *scripsi.* bygthi, bygde, *habitabat.* dogom, dogum, *diebus.* mioc, miog. amithli, amilli, *in medio, inter.* hafthi, haffde. mathr, madr. honum, honom. orthit, ordit, vrdit, *jactus, a, um.* thottor, dotter, *filia.* borthost, bordust, *pugnabant.* conor, konur, *uxores.* unz, uns, *donec.* hausthò, hefdu, *habebant.* æste, & æste, *opto.* at Ystia, vel Ysta, *optare.* hovom. hofum. monom, munum. pave, pafe, *papa.* hatith, holith, pro hatyd, *festum.* lanns, pro lands. lyst, pro lysst, *clauditur.* yrkia, *metrificare*, facit in præt. orte.

II. “Secundo, omittuntur, & earum omissione voces abbreviantur: ens, pro hins, fadr, fauthr, faudr, pro fader, *&c.* Hvocke, & hvarki. pro hvorige. sonr, pro sonur. sem, ex sama. veisla, pro veitsla, *convivium*, suerlric, pro suerd-leik, *bellicosus ludus.* i. e. *bellum.* Rauosteggiadur, *rubram barbam habens*, pro Raud-steggiadur.

III. “Tertio, nonnunquam in vocibus redundant: ut in Agaztur, agezr, pro agætr, vel agætr; si non pro Agælestr, & tum eadit sub regula II. lanndi, pro landi. hollr, pro holr. stoll, pro stol. sia, pro sa, *hic.* Huc referenda sunt, quæ duplices consonantes habent per simplices rectius scribendæ: ut, scylldu, hilldur.

IV. “Quartò, redundant aliquando syllabæ, præsertim in fine vocum: sic legitur i brottu, pro i brot, per metathesin pro i burt, quod verbis adjunctum significat *ex, trans, ab, de.* Item *longe, peregre*; aliquando vero occurrit burt absque i: ut, burt fara. *abire.* burt reka, *expellere.*

V. “Hisce addatur quinta de metathesi, sive transpositione literarum.

CAPUT SECUNDUM.

De Declinationibus Nominum Simplicium.

PARTES Orationis apud *Islandos* sunt octo. Quatuor Declinabiles: Nomen, Pronomen, Verbũ, Participium. Indeclinabiles itidem quatuor: Adverbium, Conjunctio, Præpositio & Interjectio. Nomen est duplex: Adjectivum & Substantivum. Circa utrumque consideranda veniunt: Declinatio, genus, species, figura, numerus & casus.

De Nominibus autem tam Adjectivis, quàm Substantivis notandum, quod pro sententiarum diversitate, diversimodè declinentur. * Nam cum certam & singularem aliquam rem quasi digito demonstratam volumus, vocem simpliciter inflectimus, præposito articulo vel pronomine demonstrativo, ut, Sa madur, *iste homo*, Þess mans, *illius hominis*. Quoties autem de re aliqua in communi sermo est, non præmisso, sed postposito Articulo voces declinamus, & quidem ita, ut Articulus cum ipsa voce, cui postponitur, in unam dictionem coalescat, ut, maduren er skilnings bluttakare, *homo est rationis particeps*. Heic ad Nominativi simplicis terminationem, madur, adjicitur Pronomen demonstrativum hann, madurenn quasi madur hann. Sic genit. mansens, quasi mans Þess, vel mans hans.

Hinc duplex nascitur Nominum Declinatio: Simplex sive Nominum Simplicium, & Composita seu Nominum Compositorum.

Declinationem simplicem voco, juxta quam voces non adjecto in fine articulo declinantur, ut, sa penne, *calamus*, Þess penna, *calami*. Compositam dico, ad cujus leges inflectuntur voces Articulo in fine auctæ, ut Pennenn, pennans; Madurenn, mansens.

De Declinationibus autem Nominum Simplicium, notanda sunt: 1. Articulus præponendus. 2. Ipsa Nominum inflexio.

Articulos, quibus *Islandi* partim ad designanda Nominum genera, partim ad certitudinem aliquam rei, excellentiamque denotandam utuntur, è copiosissimo, quod postea patebit, Pronominum penuario mutuantur. Undè nos hic † unum depromemus, quod in sequentibus Nominum Declinationibus nostro inserviturum est usui. Estque sa, su, Þad, *is, ea, id*. Declinatur autem hunc in modum:

	Singulariter.							*Pluraliter.*					
	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.		Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.
M.	‡ Sa.	Þess.	Þeim.	Þann.		Þeim.	M.	Þeir.			Þaa.		
F.	Su.	Þeirrar.	Þeirre.	Þaa.	Þu.	Þeirre.	F.	Þær.	Þeirra.	Þeim.	Þær.	Þier.	Þeim.
N.	Þad.	Þess.	Þui.	Þad.		Þui.	N.	Þaug			** Þaug.		

* Verum non adeo accuratè hic distinguit doctissimus Grammaticus inter usum *præpositi articuli*, qui cum nomine non componitur, & *postpositi*, qui cum nomine in unam vocem, sive nomen compositum coalescit. Etenim postpositus articulus in fine nominum per omnes casus utriusque numeri facit ea *demonstrativè*, ac *emphatice* significare, imo *rem singularem* etiam non minus designat, quam præpositus articulus: ut, Konan, Sᛋ UINᛋ, Matth. IX, 22. Folked, Sᛋ MANATGI, *v.* 25. Stulkan, Sᛋ MAYI, *v.* 24. Sic husenu, Matth. VII, 25. *Domum certam*, ac *singularem* æque designat, ac ad Þui huse. *v.* 27. Idem dicendum est de i giesta herbergenu. Luc. II, 7. Et og barnid liggia i jotunne, *v.* 12. Si quis plura desiderat, consulat *Luc.* XX, 1, 24, 25. *Joh.* VIII, 12, 36, 44. *Joh.* VI, 11, 35, 40, 44, 46, 51, 57, 59, 63. *Joh.* X, 10, 23. XI, 28, 31, 38. XIII, 16, 18. XIV, 6, 8, 26. † Pronomen hinn, hin, hitt, vel hid, haud rarius fere induit naturam articuli, ac sa, su, Þad: ut, hum siuke, *Marc.* II, 4. til hins iktsiuka, *v.* 5, 9, 10. hiner skriftlardu, *v.* 16. og sagde til mansins, *Marc.* III, 5. hiner skriftlardu. *v.* 22. hann tok i hand hins blinda. *Marc.* VIII, 23. og hann kom til sinna læresuina. *Marc.* IX, 14. af Þeim hinum litlu, *ex his pusillis, v.* 42. Þeir kolludu a hinn blinda, *& vocabant cæcum*, Marc. X, 49. hinn blinde sagde honum, *cæcus ei dixit*, v. 51. hinn skriftlardi, *Marc.* XII, 32. ertu Christur sonur hins blessada, *tu es Christus filius Benedicti*. Marc. XIV, 61. Vide *Marc.* XV, 40. *Luc.* I, 32. Af Þui hinu nya, *ex vetere*. Luc. V, 36. VI, 6. o Þu hinn vantruade kynslod, *ô generatio infidelis!* Luc. IX, 41. *v.* XIV, 18. Sic hid gamla testamented, *vetus testamentum*. hid nyia testamented, *novum testamentum*. Ubi obiter nota Articulum apud *Islandos* ob majorem emphasin, & ad denotandam majorem excellentiam, sive in bono, sive in malo sensu, non raro etiam præponi nominibus compositis. ‡ Pro sa legitur sia: ut, her lykt sia boc, *hic liber iste desinit*. *Aræ* Sched. cap. X. Notandum etiam quod sa aliquando, perinde ac se *A.Sax.* præponitur nominibus propriis: ut sa Lazarus, *Joh.* XI. 2. Pro sa occurrit Þann; exempla vide cap. II. reg. 10. Gramm. *Anglo-Sax.* pro Þann accus. occurrit Þennan: ut, Þennan hafr Gud uppreist, *quem Deus suscitavit*. Act. II, 22. vid. quoque versum 32, 36. ** Scribitur etiam Þau, & Þav, pro Þo Male autem effertur, & scribitur Þaug secundum *Gudmundum Andreæ Islandum*,

Declinationes Nominum sunt quatuor.

PRIMA DECLINATIO SIMPLEX

Est nominum fœmininorum in a exeuntium, exceptis monosyllabis in a longum finitis; cujus genitivus singularis semper terminatur in * u breve: ut kuinna, *fæmina*, genit. kuinnu, *fæminæ*.

Paradigma primæ declinationis.

Singulariter.		*Pluraliter.*	
Nom.	Su Kuinna.	Nom.	Þær † Kuinnur.
Gen.	Þeirrar kuinnu.	Gen.	Þeirra kuenna.
Dat.	Þeirre kuinnu.	Dat.	Þeim kuinnum.
Acc.	Þaa kuinnu.	Acc.	Þær kuinnur.
Voc.	Þu kuinna.	Voc.	Þier kuinnur.
Abl.	Af Þeirre kuinnu.	Abl.	Af Þeim kuinnum.

Sic declinantur reliqua fœminina omnia in a.

Aska	*Cinis.*	geimsla	*custodia.*	pirla	*abenum exiguum.*
bida	*vas oblongum, supernè acuminatum*	grima	*capistrum.*	pylsa	*farcimen.*
		glyma	*lucta.*	pyla	*jacula.*
byssa	*sclopetum bellicum.*	gæfa	*bona fortuna.*	plaaga	*calamitas.*
bladra	*tenuis membranula, Spiritu incluso tumida.*	Gæfingia	*idem.*	puta	*scortum.*
		haka	*mentum.*	peysa	*indutium.*
		hella	*petra.*	Reka	*ligo.*
boola	*furunculus*, item *bulla.*	hetta	*capitis tegmen.*	reckia	*lectus.*
		helia	*interitus.*	rana	*ratio.*
bringa	*pectus.*	hilla	*abacus.*	reinsla	*experientia.*
Dyngia	*acervus.*	hoora	*meretrix.*	rifa	*rima.*
dufa	*columba.*	hæna	*gallina.*	riupa	*perdix.*
drifa	*nivis descensus.*	hæru	*cani.*	reisa	*iter.*
dyrfska	*audacia.*	hrida	*impetus.*	ræda	*oratio.*
Elska	*amor.*	hola	*specus.*	rova	*cauda.*
eyga	*possessio.*	hrysa	*rastrum.*	Soolskyfa	*Horologium solare.*
elia	*pellex.*	Idia	*labor, sedulitas.*	skirta	*interula.*
eysa	*Cinis scintillans, sive ignitus*	ida	*vertex aquæ.*	stulka	*puella.*
eymmyria	*idem.*	Kaapa	*pallium.*	stada	*statio.*
Fata	*hydria.*	kveisa	*febris.*	steffna	*dica.*
frena	*rana.*	kalda	*idem.*	stiarna	*stella.*
flaska	*lagena.*	kertapypa	*candelabrum.*	Tooffa	*vulpes.*
frilla	*concubina.*	kista	*cista.*	threya	*thorax.*
fyssa	*lana pratensis.*	kvotra	*alea.*	Vinaatta	*amicitia.*
Gnypa	*summitas rupis*, vel *montis.*	kvedia	*salutis nuncium.*	veitsla	*convivium.*
		kisa	*felis.*	villa	*error.*
giæska	*benignitas.*	kæna	*navicula.*	ugla	*noctua.*
græska	*malignitas.*	kona	*fæmina.*	veria	*armamentum.*
gæra	*pellis ovilla.*	Ladia	*lutum.*	vetsla	*aqua quæ non congelatur.*
grofa	*scrobs.*	ligna	*stagnum aqua.*		
gridka	*ancilla.*	Migla	*situs.*	ystra	*abdomen.*
gaata	*ænigma.*	myla	*milliare.*	Þoka	*caligo.*
gata	*via.*	Negla	*Epistomen navis.*	Þoefta	*transtrum.*
gydia	*dea.*	Orka	*vires.*	Þuffa	*tumor terræ.*
grenlægia	*vulpes.*	Pypa	*fistula.*		Et id genus alia.

---

in Lexico suo *Islandico*, & in expositionibus vocum ad *Volu-spæ*, Stroph. I. Non raro scribitur etiam Þa, ut apud *Anglo-Saxones*. * Et u in o. verso in o breve: ut, Thorvaldr sonr hans vas at Brenno Þorkels Blunketils sonar, *Thorvaldus ejus filius una aderat, cum combureretur Thorkellus Blunketilli filius. Aræ* schedarum cap. 5. Postea autem nomen compositum usurpatur: oc fleiri their at brennunni voro, *& plures, qui combustioni assisterent.* † Et o in u mutato, kuinnor: ut, nema conor etha their mennes hann nemi fra, *præter uxores & viros, quos ille exceperat.* Aræ schedarum cap. 11. Conor autem à nom. sing. cona, kona, *mulier*, *uxor*.

* C *Obser-*

Observationes in primam Declinationem.

I. Si in penultima Nominativi Singularis Syllaba fuerit *a* breve, mutatur in *o* brevissimum in omnibus obliquis singularis Numeri, & tam in obliquis quam rectis *Pl. Num.* excepto genit. qui *a* nominativi *Sing.* retinet, ut, **Kanna**, *cantharus*, gen. **konnu**, dat. **konnu**, &c. nom. *Plur.* **Konnur**, gen. **kanna**, dat. **konnum**, &c. Sic **Amma**, *avia*, gen. **Ommu**. Aliter se res habet cum **aa** longo in penult. quippè quod invariatum in reliquis Casibus ubique manet, ut **Gaata**, *ænigma*, gen. **gaatu**.

II. Genitivus Pluralis in nonnullis interserit *n* ante *a* finale Nominativi Sing. ut, **Dufa**, *columba*, gen. *Pl.* **dufna**. Excipiuntur desinentia in **na**, ut, **Nunna**, *Virgo vestalis*, gen. *Pl.* **Nunna**. **Lina**, *linea*, gen. *Pl.* **lina**. Et quædam in **ia**, ut, **Gryfia**, *fovea*, gen. *Plur.* **Þeirra grifia**. **Feria**, *navis vectoria*, gen. *Plur.* **feria**: quædam autem pro **i** recipiunt **n**, ut, **Bilgia**, *procella*, gen. **bilgna**. **Silgia**, *ornamentum muliebre*, **silgna**.

III. Peculiare hoc habet nomen **Kuinna**, quod **i** penultimum nom. *Singul.* in gen. *Plur.* mutet in **e**, velut ex præmisso paradigmate liquet. Quam mutationem in reliquis nusquam observavimus. Non enim dicimus **kesina** à nom. *Singul.* **kista**, *arca*; Sed, retenta eadem vocali, **kistna**. Sic **Skridna** non **skredna**, à **skrida**, *ruina montis*, vel *rupis*. **Kona**, quod idem est ac **kuinna**, in utroque Num. regulariter flectitur, nisi quod genit. *Pl.* à cognato nomine **kuinna**, mutuetur **kuenna**.

SECUNDA DECLINATIO SIMPLEX

Est Nominum fœmininorum Singularem in **ar** formantium: Complectiturque quindecim literas terminales: **B, d, f, g, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, y**, & monosyllaba in **a** cum compositis; ut, **vomb**, *venter*, **vambar** in genit. Sing. **Naad**, *gratia*, **naadar**. **Toff**, *mora*, **taffar**. **Borg**, *civitas*, **borgar**. **Skaak**, *lusus latronum*, **skaakar**. **Saal**, *anima*, **saalar**. **Skomm**, *ignominia*, **skammar**. **Baun**, *faba*, **baunar**. **Kloo**, *unguis*, **klooar**. **Greip**, *sinus digitorum*, **greipar**. **Vor**, *labrum*, **varar**. **Droos**, *fœmina*, **droosar**. **Ambaatt**, *ancilla*, **ambattar**. **Tru**, *fides*, **truar**. **Mey**, *virgo*, **meyar**; & **Aa**, *amnis*, **aar**.

Paradigmata secundæ Declinationis.

I. in **b.** *Sing.*	*Plur.*	*II. in* **d.** *Sing.*	*Plur.*
Nom. **Su Vomb**	Nom. **Þær vamber.**	Nom. **Su Naad**	Nom. **Þær Naader.**
Gen **Þeirrar vambar.**	Gen. **Þeirra vamba.**	Gen. **Þeirrar naadar.**	Gen. **Þeirra naada.**
Dat. **Þeirre vomb.**	Dat. **Þeim vombum.**	Dat. **Þeirre naad.**	Dat. **Þeim naadum.**
Acc **Þaa vomb.**	Acc. **Þær vamber.**	Acc. **Þaa naad.**	Acc. **Þær naader.**
Voc. **Þu vomb.**	Voc. **Þier vamber.**	Voc. **Þu naad.**	Voc. **Þier naader.**
Abl. **Af Þeirre vomb.**	Abl. **Af Þeim vombum.**	Abl. **Af Þeirre naad.**	Abl. **Af Þeim naadum.**

Sic declinatur **Þomb** alicujus rei extensio, *&c.*

Sic declinantur reliquæ in **d**, ut

Afynd	*Affectus.*	**girnd**	*cupido.*	**olld**	*seculum.*
agyrnd	*avaritia.*	**gremd**	*furor.*	**Reyd**	*equitandi actus.*
anaud	*ærumna.*	**Hrigd**	*tristitia.*	**ryffd**	*liberalitas.*
Bygd	*habitatio.*	**hurd**	*janua.*	**Saad**	*granum.*
bidlund	*expectatio.*	**hæd**	*altitudo.*	**sigd**	*falx.*
Dyrd	*gloria.*	**hægd**	*facilitas.*	**sloed**	*via in nive trita.*
dygd	*virtus.*	**hind**	*cerva.*	**sleid**	*cocleare.*
deilld	*lis.*	**Kird**	*tranquillitas.*	**snylld**	*elegantia.*
daad	*virtus.*	**Lygd**	*mendacium.*	**stund**	*hora.*
dalld	*terra subsidens.*	**leyd**	*via.*	**sylld**	*halec.*
digurd	*crassities.*	**lind**	*Aqua fontana scaturiens.*	**strond**	*ora maris.*
Eimd	*miseria.*	**linkind**	*commiseratio.*	**stod**	*columna.*
Flærd	*falsitas.*	**lood**	*Proprietaria soli possessio.*	**staud**	*res nihili.*
frygd	*libido.*			**stigd**	*offensio.*
frægd	*heroica virtus.*	**Mærd**	*eloquentia.*	**Trygd**	*virtus, fidelitas.*
framkvæmd	*executio.*	**mynd**	*imago.*	**Villd**	*voluntas.*
ferd	*iter.*	**molld**	*pulvis.*	**vareigd**	*cautio, prudentia.*
fremd	*res laude digna.*	**mergd**	*multitudo.*	**værd**	*jucunda quies.*
folld	Poet. *terra.*	**megurd**	*macies.*	**vegsemd**	*honor.*
fylgd	*comitatus.*	**Nægd**	*copia.*	**vesolld**	*miseria, calamitas.*
fegurd	*amænitas.*	**neyd**	*angustia.*	**Þackargiord**	*gratiarum actio.*
Giord	*opus, item cingulum.*	**naud**	*malum.*	**Þingd**	*gravitas.*
grund	*terra, fundus.*	**Offund**	*invidia.*	**Þægd.**	*beneplacitum.*

Sing-

		Singulariter.		*Pluraliter.*
III. in f.	Nom.	Su Toff	Nom.	Þær Taffer.
	Gen.	Þeirror taffar.	Gen.	Þeirra taffa.
	Dat.	Þeirre toff.	Dat.	Þeim toffum.
	Acc.	Þaa toff.	Acc.	Þær taffer.
	Voc.	Þu toff.	Voc.	Þier taffer.
	Abl.	Af Þeirre toff.	Abl.	Af Þeim toffum.

Sic declinantur Gioff, *donatio*: grof, *sepulcrum*: groof, *lacuna terræ*: leyf, *reliquum*: sleyf, *cocleare*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
IV. in g.	Nom.	Su Borg.	Nom.	Þær Borger.
	Gen.	Þeirrar borgar.	Gen.	Þeirro borga.
	Dat.	Þeirre borg.	Dat.	Þeim borgum.
	Acc.	Þaa borg.	Acc.	Þær borger.
	Voc.	Þu borg.	Voc.	Þier borger.
	Abl.	Af Þeirre borg.	Abl.	Af Þeim borgum.

Sic declinatur Biorg, *adjumentum*: dogg, *pluvia*: laug, *balneum*: laag, *vallis*: taug, *funiculus*: taag, *vimen*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
V. in k.	Nom.	Su Skaak.	Nom.	Þær skaaker.
	Gen.	Þeirrar skaakar.	Gen.	Þeirro skaaka.
	Dat.	Þeirre skaak.	Dat.	Þeim skaakum.
	Acc.	Þaa skaak.	Acc.	Þær skaaker.
	Voc.	Þu skaak.	Voc.	Þier skaaker.
	Abl.	Af Þeirre skaak.	Abl.	Af Þeim skaakum.

Sic declinantur Block. *truncus ligneus*: haunk, *funiculus in formam circuli colligatus*: kneik, *prima cerevisiæ materia*: dosk, *votum*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VI. in l.	Nom.	Su Saal.	Nom.	Þær Saaler.
	Gen.	Þeirrar saalar.	Gen.	Þeirra saalna.
	Dat.	Þeirre sal, vel saalu.	Dat.	Þeim saalum.
	Acc.	Þaa saal.	Acc.	Þær saaler.
	Voc.	Þu saal.	Voc.	Þier saler.
	Abl.	Af Þeirre saal, i saalu.	Abl.	Af Þeim saalum.

Sic declinatur Duol, *mora*: fiol, *asser*: holl, *aula*: kuiol, *particula fluvii, vel amnis scaturiens*: mol, *spatium soli lapillis, & scrupulis obsitum*: mioll, *candida, & recens nix nondum condensata*: pyol, *passio*: skaal, *phyala*: vll, *lana*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VII. in m.	Nom.	Su Skomm.	Nom.	Þær Skammer.
	Gen.	Þeirror skammar.	Gen.	Þeirra skamma.
	Dat.	Þeirre skomm.	Dat.	Þeim skommum.
	Acc.	Þaa skomm.	Acc.	Þær skammer.
	Voc.	Þu skomm.	Voc.	Þier skammer.
	Abl.	Af Þeirre skomm.	Abl.	Af Þeim skommum.

Sic flectuntur Vomm, *nævus, dedecus*: skalm, *genus ensis*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VIII. in n.	Nom.	Su Baun.	Nom.	Þær Bauner.
	Gen.	Þeirrar baunar.	Gen.	Þeirra bauna.
	Dat.	Þeirre baun.	Dat.	Þeim baunum.
	Acc.	Þaa baun.	Acc.	Þær bauner.
	Voc.	Þu baun.	Voc.	Þier bauner.
	Abl.	Af Þeirre baun.	Abl.	A Þeim baunum.

Sic declinantur Boon & ban, *oratio, preces*: brun, *extremitas alicujus rei*: eign, *possessio*: fonn, *nix condensata*: grein, *ramus*, item *sententia*: gron, *labrum bovis superius*: huon, *flos Angelicæ*: hoffn, *portus*: lausn, *redemptio*: *solutio*: oogn, *terror vehementissimus*: onn, *mica*: orn, *aquila*: raun, *experientia*, item *adversitas*: sogn, *fama*, & *rumor vulgi*: sponn, *spithama*: tonn, *dens*: tiorn, *stagnum*, seu *lacus*: von, *spes*: vorn, *defensio, munitio*: Run, *Runa*.

Singu-

		Singulariter.		*Pluraliter.*
IX. in o.	Nom.	Su Kloo.	Nom.	Þer Klær.
	Gen.	Þeirrar klooar.	Gen.	Þeirra kloa.
	Dat.	Þeirre kloo.	Dat.	Þeim kloom.
	Acc.	Þaa kloo.	Acc.	Þer klær.
	Voc.	Þu kloo.	Voc.	Þier klær.
	Abl.	Af Þeirre kloo.	Abl.	Af Þeim kloom.

Sic flectuntur floc, *pulex*: loo *tormentum*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
X. in p.	Nom.	Su Greip.	Nom.	Þer Greipar.
	Gen.	Þeirrar greipar.	Gen.	Þeirra greipa.
	Dat.	Þeirre greip.	Dat.	Þeim greipum.
	Acc.	Þaa greip.	Acc.	Þer greipar.
	Voc.	Þu greip.	Voc.	Þier greipar.
	Abl.	Af Þeirre greip.	Abl.	Af Þeim greipum.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XI. in r.	Nom.	Su Vor.	Nom.	Þer varer.
	Gen.	Þeirrar varar.	Gen.	Þeirra vara.
	Dat.	Þeirre vor.	Dat.	Þeim vorum.
	Acc.	Þaa vor.	Acc.	Þer varer.
	Voc.	Þu vor.	Voc.	Þier varer.
	Abl.	Af Þeirre vor.	Abl.	Af Þeim vorum.

Sic declinantur ſor, *inter*: cor, *decubatio*: ſkor, *ſcabellum*: ſtor, *juncus*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XII. in ſ.	Nom.	Su Droos.	Nom.	Þer. Drooſer.
	Gen.	Þeirrar drooſar.	Gen.	Þeirra drooſa.
	Dat.	Þeirre droos.	Dat.	Þeim drooſum.
	Acc.	Þaa droos.	Acc.	Þer drooſer.
	Voc.	Þu droos.	Voc.	Þier drooſer.
	Abl.	Af Þeirre dros.	Abl.	Af Þeim drooſum.

Sic declinantur Gaas, *anſer*: kraas, *epulum delicatum*: kruus, *culullus*, vel *fidelia*: noo, *naſus*: raas, *diſcurſitatio*: roos, *roſa*: Þroos, *portio*, vel *ceti*, vel *alterius cadaveris partiti*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIII. in t.	Nom.	Su Ambaatt.	Nom.	Þer Ambaatter.
	Gen.	Þeirrar ambaattar.	Gen.	Þeirra ambaatta.
	Dat.	Þeirre ambaatt.	Dat.	Þeim ambattum.
	Acc.	Þaa ambaat.	Acc.	Þer ambaatter.
	Voc.	Þu ambaatt.	Voc.	Þier ambaatter.
	Abl.	Af Þeirre ambaat.	Abl.	Af Þeim ambattum.

Sic declinantur Aaſt, *amor*: braut, *via*: droott, *populus*: magt, *potentia*: naudþurfft, *neceſſitas*: ciſt, *crater*: ſoott, *morbus*: ſuoot, *mulier*: ſueit, *populus*, item *provincia*: att, *ſtemma*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIV. in u.	Nom.	Su Truu.	Nom.	Þer Truur.
	Gen.	Þeirrar truar.	Gen.	Þeirra truua.
	Dat.	Þeirre truu.	Dat.	Þeirre truu.
	Acc.	Þaa truu.	Acc.	Þaa truu.
	Voc.	Þu truu.	Voc.	Þier truur.
	Abl.	Af Þeirre truu.	Abl.	Af Þeim truum.

Sic declinantur Bruu, *pons*: fruu, *matrona*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XV. in y.	Nom.	Su Mey.	Nom.	Þer meyar.
	Gen.	Þeirrar meyar.	Gen.	Þeirra meyia.
	Dat.	Þeirre mey.	Dat.	Þeim meyium.
	Acc.	Þaa mey.	Acc.	Þer meyiar.
	Voc.	Þu mey.	Voc.	Þier meyiar.
	Abl.	Af Þeirre mey.	Abl.	Af Þeim meyium.

Para-

Paradigma monosyllaborum in a.

Singulariter.		*Pluraliter.*	
Nom.	Su Aa.	Nom.	Þær Aar.
Gen.	Þeirrar aa.	Gen.	simplici caret.
Dat.	Þeirre aa.	Dat.	Þeim aam.
Acc.	Þaa aa.	Acc.	Þær aar.
Voc.	Þu aa.	Voc.	Þier aar.
Abl.	Af Þeirre aa.	Abl.	Af Þeim aam.

Sic declinantur Giaa, *hiatus terræ*: flaa, *mephytis*: raa, *antenna*, item *locus hypocausti telæ textoriæ destinatus*.

Observationes in Secundam Declinationem.

I. Quoties o breviss. in ultima Nom. Sing. occurrerit, mutatur in Genit. Sing. & Nom. Gen. Ac. & Vocat. Plur. N. in a breve, id quod è Parad. hujus Declin. III. liquidum evadit: nom. Sing. Toff, g. tafar. nom. plur. Taffer, g. tafa, ac. taffer & v. tafer. Sic Ond, *anima*, andar in g. Sing. & ander in nom. Pl. Excipe or, *telum*, quæ o in omnibus utriusque num. Casib. retinet. Sed de hac vocula vide plura Observatione VII. Fiodur, *calamus*, præter hanc mutationem o penultimi in a, etiam r anteponit terminationibus, ar, er, a, & um, ut g. Sing. fiadrar non fiadar, (habet etiam invariatè fiodur) nom. Plur. fiadrer, g. fiadra, d. fiodrum, *&c.*

II. Quoties Dyphthongus au præcedit terminationem ng, mutatur in aa longum in gen. tam Sing. quàm Plur. ut, Staung, *basta*, gen. S. staangar, gen. Pl. staanga. Spaung, *lamina*, spaangar, spaanga. Taung, *forceps*, taangar, taanga. Eadem in nom. acc. & voc. Plur. mutatur vel in aa ut spaanger, vel in ei ut speingur, teingur, steingar. Utrumque enim in usu est. Vide de his plura Observat. VIII.

III. Æ ante l mutatur in genit. Sing. & nom. gen. & voc. Plur. in a breve, ut, Þiel, *lima*, Þialar: Þialer, Þiala, Þialer.

IV. Oo longum ante k, t, transit in diphthongum æ in nom. acc. voc. Plur. ut, Book, *liber*, bækur. Brook, *bracca*, brækur. Root, *radix*, rætur. Noot, *rete*, nætur. His adde glood, *favilla*, glæður. Item Mooder, *mater*, & Dootter, *filia*, quæ dyphthongum æ etiam in genit. Pl. retinent, Mæðra, Dætra. Excipe desinentia in *geminum* t, ut, soott, *morbus*, droott, *populus*, in quibus oo invariatum in omnibus utriusque numeri tum rectis quàm obliquis manet. Idem eandem in fine, nulla sequente consona, mutationem ibidem sustinet, ut, floo, *pulex*, flær. Kloo, *unguis*, klær. Excipe kroo, *taberna cerevisiaria*, & stoo, *focus*, quæ nom. acc. voc. Pl. formant adjiciendo ad oo finale nominativi singularis r: ut, Kroor, stoor. Id quod etiam monosyllabis in aa longum solemne est, ut, flaa, *mephytis*, flaar, giaa, *hiatus terræ*, giaar. raa, *locus*, vel *angulus hypocausti telæ textoriæ destinatus*, raar. loo, *floccus*, & roo, *quies*, carent Plurali Num.

V. Tria hæc: Ond. *anas*, orn, *aquila*, & hond, *manus*, mutant o in e in nom. acc. & voc. Plur. ut Endur, ernur, hendur, quanquam etiam hondur in usu est. In reliquis primæ observationis ductum sequuntur. Orn antiquis masculini generis habebatur.

VI. Desinentia in an breve, terminationem un b. etiam admittunt, & vice versâ, ut, Andvarpan, vel andvorpun, *suspirium*, (ubi nota quoque mutationem à penult. in o) bodan, *nuncius*, vel bodun. predikan vel predikun, *concio*. saurgan vel saurgun, *inquinatio* ylffran vel ylffrun, *ejulatio*. vingan vel vingun, *amicitia*, *favor*. skemtan vel skemtun, *oblectamentum*. A priore terminatione, an, formantur nom. gen. acc. & voc. Plur. ut, Andvarpaner, andvarpana, andvarpaner, andvarpaner. A posteriore un, dativus & abl. Plur. ut andvorpunum. Ab utraque omnes obliqui singulares, ut gen. andvarpanar vel andvorpunar, dat. andvarpan vel andvorpun, acc. voc. abl. idem. Genitivus tamen Singularis elegantius in unar finitur.

VII. Finita in ing, ung, & y formant nom. acc. & voc. Plur. in ar, breve, ut freisting, *tentatio*, freistingar; hormung, *ærumna*, hormungar: Mey, *Virgo*, Meyar. His adde reim, *ligula*, reimar: naal, *acus*, naalar: dol, *funiculus coreaceus*, dolar: aar, *remus*, aarar. Egg, *acies*, dregg, *fex*, naudsyn, *necessitas*, præterquam quod eosdem tres casus in ar faciunt, etiam i anteponunt terminationibus ar, a, & um, ut genit. Sing. & nom. acc. & voc. Plur. Eggiar, gen. Pl. eggia, dat. & ab. Pl. eggium. Sic dreggiar, dreggia, dreggium: Naudsinar, naudsinia, naudsinum. Or, *jaculum*, ibidem v ponit Orvar, orva. Lifur, *jecur*, heic r interserit, lifrar, lifra, lifrum. Sic Mæðra, mæðrum: Dætra, dætrum: Systra, systrum, à nom. Sing. Mooder, Dotter, Syster. De quarum vocum gen. S. ut & nom Pl. vide Obs. seq. ad num. 4.

Sequentia formant Nom. Acc. Voc. Plurales in ur:

VIII. 1. Quæ dyphthongos æ & au ante terminationem ng habent, ut Saung, *lectus*, sængur: staung. steingur: spaung, speingur: taung, teingur.

2. Habentia oo longum antè finales nd, k, & t, ut, hond, hondur, vel hendur: ond, *anas*, endur: kind, *creatura*, kindur: book, bækur: brook, *bracca*, brækur: root, rætur: not, nætur. Noott, *nox*,

nox, habet in genit. Sing. nætur, vel naattar: dat. noott vel noottu, vel naatt: acc. noott, voc. noott, abl. noott, noottu, vel naatt. Nom. Pl. nætur, gen. naatta, dat. noottum, acc. nætur, voc. nætur, abl. noottum. Noot, rete, habet nom. acc. & voc. Plur. communes cum noott: aliàs regulariter formatur. Ab hac Regula iterum excipiuntur in t geminum terminata, ut, Drootts, soott, iproott, quæ analogiam sequuntur.

3. Quæ Dyphthongum ei vel ii longum habent ante k, finale, ut Eik, arbor, eikur: steik, assum, steikur: Brijk, sponda, brijkur: tijk, canicula, tijkur: vijk, sinus terræ, vijkur: flijk, lacera vestis, flijkur His adde Geit, capra, geitur.

4. Cognationis Vocabula: Mooder, Dootter, Syster: Mædur, Dætur, Systur. Et hæc gen. Sing. etiam in ur anomalàs faciunt, Doottur, Moodur. Systur. Id quod etiam in Mioolk, lac, mioolkur in gen. Sing. usus approbavit. Sed hæc vox uti apud Latinos, ita Islandos caret Plurali numero.

IX. Anomala sunt: ær, agna: kyr, vacca, quæ sic declinantur: nom. ær, gen. ærennar vel aannar, quod utrumque compositionem sapit. Cæteros casus Sing. à vocula aa amnu mutuatur, ut dat. acc. & abl. aa. nom. & acc. Pl. ær, gen. aanna, dat. & abl. aam, itidem compositè. Sic Kyr, gen. kuar, dat. acc. & abl. ku. Nom. acc. & voc. Plur. kyr, gen. kua, dat. & abl. kuum.

X. Monosyllaba in u nom. ac. & voc. Plur. formant adjiciendo ad terminationem nom. Sing. r. Fruu, matrona, facit Fruur: bruu, pons, bruur: truu, fides, truur.

XI. Muus, mus, & Lus, pediculus, nom. acc. & voc. Plur. formant in ys, Mys, Lys. Brun, palpebra, ibidem facit bryr. Reliqua quæ his Observationibus non comprehenduntur, præmissorum Paradigmatum amussim sequuntur.

Tertia Declinatio Simplex

Est Nominum Masculinorum & Neutrorum in d, l, n, r, s, x, & Neutrorum saltem in b, e, f, g, i, k, m, o, p, t, u finitorum. Hujus Genitivus Singularis regulariter terminatur in s, ut, Sa GUD, DEUS, Guds: Þad blad, folium, blads: sa Fugl, avis, fugls: Þad hiol, rota. hiols: sa hrafn, corvus, hrafns: Þad bein, os, beins: sa hestur, equus, hests: Þad haar, crinis, haars: sa baas, stabulum boum, baas: Þad glas, vitrum, glass: sa lax, salmo, lax. Þad fax, juba, fax. Sic Þad lamb, agnus, lambs: sæde, semen, sædis: haff, pelagus, haffs: trog, linter, trogs: hey, fænum, heys: bak, tergum, baks: kaam, macula, kaams: hroo, lacera res. hroos: skip, navis, skips: spiot, hasta, spiots: bu, res familiaris, buss.

Paradigmata Tertiæ Declinationis.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
I. in d Masculinum	Nom.	Sa Gud.	Nom.	Þeir Guder.
	Gen.	Þess Guds.	Gen.	Þeirra Guda.
	Dat.	Þeim Gude.	Dat.	Þeim Gudum.
	Acc.	Þann Gud.	Acc.	Þaa Gude.
	Voc.	Þu Gud.	Voc.	Þier Guder.
	Abl.	Af Þeim Gude.	Abl.	Af Þeim Gudum.
II. in d Neutrum.	Nom.	Þad Blad.	Nom.	Þaug Blod.
	Gen.	Þess blads.	Gen.	Þeirra blada.
	Dat.	Þui blade.	Dat.	Þeim blodum.
	Acc.	Þad blad.	Acc.	Þaug blod.
	Voc.	Þu blad.	Voc.	Þier blod.
	Abl.	Af Þui blade.	Abl.	Af Þeim blodum.

Ad hunc fermè modum declinantur reliqua Neutra in d.

Bad	*Balneum.*	halld	*manubrium.*	Skaalld	*Poeta.*
band	*ligamen.*	hlad	*platea.*	spad	*opsonium.*
bard	*extremitas rei.*	hliood	*vox, sonus.*	spialld	*tabula.*
blood	*sanguis.*	hoffud	*caput.*	sprund	*fæmina.*
bod	*nuncius.*	Jood	*fætus.*	sod	*jus culinare.*
bragd	*deceptio.*	Keralld	*vas.*	stood	*Equi admissarii, & equæ quæ ad faciendum genus aluntur.*
braud	*panis.*	Land	*terra.*		
Flagd	*monstrum.*	laad	*salum.*		
fliood	*mulier*, Poët.	lood	*glans.*		
flood	*Aquarum inundatio, accessus maris.*	Mord	*cædes clandestina.*	strid	*bellum.*
Graad	*maculæ.*	Nyd	*Rejectanea, contumelia.*	sverd	*ensis.*
Haad	*irrisio.*	Ord	*verbum.*	Tad	*Excrementum aridum.*
hafalld	*filum grossum.*	Rod	*cuticula piscium.*	Vad	*vadum.*

Singu-

		Singulariter.		*Pluraliter.*
III. in l Mascul.	Nom.	Sa Fugl.	Nom.	Þeir Fuglar.
	Gen.	Þess fugls.	Gen.	Þeirra fugla.
	Dat.	Þeim fugle.	Dat.	Þeim fuglum.
	Acc.	Þann fugl.	Acc.	Þaa fugla.
	Voc.	Þu fugl.	Voc.	Þier fuglar.
	Abl.	Af Þeim fugle.	Abl.	Af Þeim fuglum.

Sic declinantur asl, *fornax*: gabl, *terminus*: iaxl, *dens molaris*: vagl, *trabs*, &c

		Singulariter.		*Pluraliter.*
IV. in l Neutrum.	Nom.	Þad Hiool.	Nom.	Þaug hiool.
	Gen.	Þess hiols.	Gen.	Þeirra hioola.
	Dat.	Þui hioole.	Dat.	Þeim hioolum.
	Acc.	Þad hiool.	Acc.	Þaug hiool.
	Voc.	Þu hiool.	Voc.	Þier hiool.
	Abl.	Af Þui hioole.	Abl.	Af Þeim hioolum.

Sic declinantur:

Baal	*Incendium.*	gil	*hiatus montium.*	skrimsl	*monstrum.*
beisl	*frænum.*	gool	*ululatus.*	sel	*mappalia.*
briaal	*affectatio.*	Hagl	*grando.*	svingl	*vertigo.*
brixl	*exprobratio.*	hel	*lethum.*	spil	*lusus.*
Drægol	*novitia.*	Jel	*nimbus.*	Tagl	*cauda equina.*
Fall.	*casus.*	Kall	*vocatio, clamor.*	taal	*deceptio.*
fiall	*mons.*	kol	*carbo.*	troll	*gigas.*
fifl	*demens.*	Miol	*far.*	tungl	*luna.*
fool	*iracundus.*	maal	*sermo, loquela.*	Viel	*cauda avis.*
fell	*acclivitas.*	Ol	*cerevisia.*	Þil	*sponsa.*
Gall	*fel.*	Ragl	*lentum iter.*	Þol	*patientia, tolerantia.*
gagl	*mulier nauci & nihili.*	Skil	*distinctio, cognitio.*		

		Singulariter.		*Pluraliter.*
V. in n Mascul.	Nom.	Sa Hrafn.	Nom.	Þeir Hrafnar.
	Gen.	Þess hrafns.	Gen.	Þeirra hrafna.
	Dat.	Þeim hrafne.	Dat.	Þeim hrofnum.
	Acc.	Þann hrafn.	Acc.	Þaa hrafna.
	Voc.	Þu hrafn.	Voc.	Þier hrafnar.
	Abl.	Af Þeim hrafne.	Abl.	Af Þeim hrofnum.

Sic declinantur:

Aan	*Defectus.*	Offn	*fornax.*	Teinn	*lamina.*
Daun	*odor.*	Sveinn	*puer, minister.*	turn	*turris.*
daan	*servus.*	steinn	*lapis.*	Vagn	*currus.*
Kom=paan	*sodalis.*	svefn	*somnus.*	Þorn	*fibula.*
		stafn	*prora, vel puppis.*		

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VI. in n Neutrum.	Nom.	Þad Bein.	Nom.	Þaug Bein.
	Gen.	Þess beins.	Gen.	Þeirra beina.
	Dat.	Þui beine.	Dat.	Þeim beinum.
	Acc.	Þad bein.	Acc.	Þaug bein.
	Voc.	Þu bein.	Voc.	Þier bein.
	Abl.	Af Þui beine.	Abl.	Af Þeim beinum.

Sic declinantur:

Aakarn	*Acus -ris.*	Kaun	*ulcus*	Raan	*spolium.*
Bann	*damnum, excommunicatio.*	korn	*fruges.*	ragn	*maledicentia.*
barn	*infans puer, l puella.*	kotun	*gossypium*	regn	*pluvia.*
Fen.	*puteus.*	Laan	*mutuum, fortuna.*	Safn	*collectio.*
Gagn	*utilitas.*	laatun	*æs.*	skinn	*pellis.*
Horn.	*cornu, angulus.*	loon	*stagnum.*	skrijn	*scrinium.*
Jaarn	*ferrum.*	Magn	*vires, robur.*	Talkn	*branchiæ cetorum.*
		Nafn	*nomen.*	Vopn	*arma.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VII. in r Mascul.	Nom.	Sa Hestur.	Nom.	Þeir Hestar.
	Gen.	Þess hests.	Gen.	Þeirra hesta.
	Dat.	Þeim heste.	Dat.	Þeim hestum.
	Acc.	Þann hest.	Acc.	Þaa hesta.
	Voc.	Þu hestur.	Voc.	Þier hestar.
	Abl.	Af þeim heste.	Abl.	Af þeim hestum.

Sic declinantur:

Atgeir	*Lancea.*	glopur	*stultus.*	liuflingur	*dæmon subterraneus* [*mitæ.*
askur	*vasculum.*	gammur	*draco.*	Maagur	*affinis.*
arffur	*hæreditas.*	gaddur	*clavus ingens.*	muunur	*os, ris.*
attungur	*Species mensuræ.*	Halmur	*palea.*	madkur	*vermis.*
Bæklingur	*libellus.*	hattur	*pileus.*	Nyflungur	*rex* Poët.
brandur	*titio*, item *gladius*, Poët.	hagur	*conditio.*	nidur	*susurrus.*
baukur.	*lagena.*	hvalur	*balæna, cetus.*	Oddur	*mucro.*
Dagur	*dies.*	hundur	*canis.*	Pilltur	*puer.*
dalur	*vallis.*	hamur	*exuviæ.*	pittur	*puteus.*
domur	*judicium.*	hrutur	*aries.*	prestur	*pastor.*
duergur	*pumilio, nanus.*	hvolpur	*parvulus canis.*	peningur	*pecunia.*
draugur	*spectrum.*	hnyffur	*culter.*	punctur	*punctum.*
dreingur	*famulus.*	hialmur	*galea.*	psalmur	*psalmus.*
draumur	*somnium.*	haaleistur	*soccus.*	Riffur	*lignum transversum, cui telam textores appendunt.*
dinckur	*fragor.*	hoffrungur	*delphinus.*		
Elldur	*ignis.*	hriggur	*dorsum.*		
Fiskur	*piscis.*	haugur	*tumulus.*	rostungur	*aper marinus.*
floor	*cloaca.*	hooffur	*ungula equina.*	reffur	*vulpes.*
fauskur	*lignum aridum.*	Jalkur	*quod grossum est.*	reidingur	*ephippium, dorsuale.*
fontur	*baptisterium.*	Kuedlingur	*rythmus.*	reikur	*fumus.*
fiordungur	*quadrans*, vel *quarta pars.*	kalffur	*vitulus*, vel *vitula.*	reikaffur	*fornax.*
		kambur	*pecten.*	reikningur	*rationes.*
		klettur	*rupes, cautes.*	reitur	*spatium soli.*
faakur	*equus* Poët.	kaleikur	*calix.*	rafftur.	*lupus, furiosus.*
farleikur	*jumentum.*	koppur	*matula.*	Strypur	*nudus homo.*
froodleikur	*eruditio.*	kongur	*rex.*	skutur	*puppis.*
fleigur	*cuneus.*	kroppur	*corpus.*	silungur	*trutta.*
Griddungur	*taurus.*	kidlingur	*hædus.*	sloppur	*album.*
gomur	*palatum.*	kolffur	*crotalus.*	stormur	*tempestas.*
gripur	*armentum.*	kiafftur	*os*, de bestiis dicitur.	Tarffur	*taurus.*
giestur	*hospes.*	kueikur	*lychanus.*	titlingur	*avicula.*
glerungur	*solum glacie rigens.*	Latungur	*homo superbiens.*	Vargur	*furiosus.*
glæpur	*scelus.*	laupur	*scrinium, quo lanifices lanam servant.*	Ulffur	*lupus.*
gickur	*scurra.*			Þioffur	*fur.*
gardur	*agger.*	leikur	*ludus.*	Þroskulldur	*limen*, &c.

Quibus tamen si qua inest varietas, observationibus monebitur.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VIII. in t Neutrum.	Nom.	Þad Haar.	Nom.	Þaug Haar.
	Gen.	Þess haars.	Gen.	Þeirra haara.
	Dat.	Þui haare.	Dat.	Þeim haarum.
	Acc.	Þad haar.	Acc.	Þaug haar.
	Voc.	Þu haar.	Voc.	Þaug haar.
	Abl.	Af þui haare.	Abl.	Af þeim haarum.

Sic declinantur:

Aar	*Annus.*	Gler	*vitrum.*	Nolldur	*murmur.*
Ber	*bacca.*	Haar	*crinis.*	Par	*par.*
bur	*promptuarium.*	hreidur	*nidus.*	Skier	*scopulus.*
Dyr	*animal brutum.*	Ilffur	*ejulatio.*	spor	*vestigium.*
Faar	*periculum, insania.*	Ker.	*vas.*	sumar	*æstus.*
far	*vas*, item *navis* Poët.	kuer	*libellus.*	Vor	*ver.*
		Lær	*femur.*	Þor	*audacia.*
flaustur	*navis* Poët.	ledur	*corium.*		

Singu-

		Singulariter.		*Pluraliter.*
IX. in s Mascul.	Nom.	Saa Baas.	Nom.	Þeir Baasar.
	Gen.	Þeß baaß.	Gen.	Þeirra baasar.
	Dat.	Þeim baas.	Dat.	Þeim baasum.
	Acc.	Þann baaß.	Acc.	Þaa baasa.
	Voc.	Þu baas.	Voc.	Þier baasar.
	Abl.	Af Þeim baas.	Abl.	Af Þeim baasum.

Sic declinantur:

Aas	*Lignum oblongum.*	Haus	*caput.*	Meis	*instrumentum ligneum quo fœnum portatur.*
Dans	*chorea.*	Hnaus	*cespes.*		
Daus	*clunis.*	Hals	*collum.*		
Fans	*impedimenta.*	Krans	*corolla.*	Os	*ostium fluviorum.*
Foß	*cataracta.*	Koß	*osculum.*	Raß	*culus.*
Grys	*sucula.*	Kroß	*crux.*	Is	*glacies.*
Glans	*splendor.*	Laas	*sera.*	Þuß	*gigas.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
X. in s Neutrum.	Nom.	Þad Glas.	Nom.	Þaug Glas.
	Gen.	Þeß glaß.	Gen.	Þeirra glasa.
	Dat.	Þui glase.	Dat.	Þeim glosum.
	Acc.	Þad glas.	Acc.	Þaug glos.
	Voc.	Þu glas.	Voc.	Þier glos.
	Abl.	Af Þui glase.	Abl.	Af Þeim glosum.

Sic declinantur:

Eß	*Veredus* Poët.	Flis	*cachinnatio.*	Lioos	*lux.*
Fios	*bovile.*	Glis	*levus.*	Pils	*vestis muliebris.*
Flangs	*insultatio.*	Gras	*gramen.*	Skaß	*mulier impudica.*
Flas	*præcipitatio.*	Hus	*domus.*	Vos	*pustula.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XI. in x Mascul.	Nom.	Sa Lax.	Nom.	Þeir Laxar.
	Gen.	Þeß laxs.	Gen.	Þeirra laxa.
	Dat.	Þeim laxe.	Dat.	Þeim loxum.
	Acc.	Þann lax.	Acc.	Þaa laxa.
	Voc.	Þu lax.	Voc.	Þier laxar.
	Abl.	Af Þeim laxe.	Abl.	Af theim loxum.

XII. in x Neutrum.	Nom.	Þad Fax.	Nom.	Þaug Fox.
	Gen.	Þeß faxs.	Gen.	Þeirra faxa.
	Dat.	Þui faxe.	Dat.	Þeim foxum.
	Acc.	Þad fax.	Acc.	Þaug fox.
	Voc.	Þu fax.	Voc.	Þier fox.
	Abl.	Af Þui faxe.	Abl.	Af Þeim foxum.

Sic declinantur: Fox, *vulpes*: Vax, *cera*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIII. in b Neutr.	Nom.	Þad Lamb.	Nom.	Þaug Lomb.
	Gen.	Þeß lambs.	Gen.	Þeirra lamba.
	Dat.	Þui lambe.	Dat.	Þeim lombum.
	Acc.	Þad lamb.	Acc.	Þaug lomb.
	Voc.	Þu lamb.	Voc.	Þier lomb.
	Abl.	Af Þui lambe.	Abl.	Af Þeim lombum.

Sic declinantur: Drabb, *nugæ*: dramb, *superbia*: Kvabb, *frequens & tædiosa petitio*: Rabb, *nugamentum*: Þamb, *tentigo*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIV. in e Neutrum.	Nom.	Þad Sæde.	Nom.	Þaug Sæde.
	Gen.	Þeß sædis.	Gen.	Þeirra sæda.
	Dat.	Þui sæde.	Dat.	Þeim sædum.
	Acc.	Þad sæde.	Acc.	Þaug sæde.
	Voc.	Þu sæde.	Voc.	Þier sæde.
	Abl.	Af Þui sæde.	Abl.	Af Þeim sædum.

Sic declinantur:

æde	*Mus.*	Innsigle	*sigillum.*	sinne	*affectus.*
Bæle	*lectus, recubatio.*	Keyre	*lorum.*	Trie	*lignum.*
bræde	*furor.*	klæde	*vestis.*	trine	*rostrum.*
brine	*cos.*	knie	*genu.*	trippe	*equula.*
Dæle	*vallis.*	kurde	*cantilena.*	Vie	*sacramentum, justitium.*
Efne	*materia.*	Liene	*lamina.*		
eple	*pomum.*	Mitte	*medium hominis.*	Hann Giordist Vargur i Vieûm/ Kialnesinga Saga/ *Violavit, seu exuit sacramentum.*	
enne	*frons.*	millte	*splen.*		
erende	*negotium,* item *versus.*	merke	*signum.*		
enge	*pratum.*	Nuste	*ornatus muliebris.*		
fæde	*pabulum.*	Rikte	*fama.*	vielinde	*gula.*
fære	*funis.*	ræse	*cunicula, seu incile.*	vige	*munimentum.*
fræde	*informatio.*			veske	*scrinium, pixis.*
Gillde	*convivium, pretium.*	Sæte	*sedes.*	virke	*vallum.*
Hneppe	*quantum brachiorum amplexu includi potest.*	spie	*ludibrium.*	vellde	*potentia.*
		snære	*restis.*	Þise.	*furtum.*
		skiæde	*materia calcei.*	Þuætte	*lotio.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XV. in f Neutrum.	Nom.	Þad Haf.	Nom.	Þaug Hof.
	Gen.	Þess hafs.	Gen.	Þeirra hafa.
	Dat.	Þui hafe.	Dat.	Þeim hofum.
	Acc.	Þad haf.	Acc.	Þaug hof.
	Voc.	Þu haf.	Voc.	Þier hof.
	Abl.	Af Þui hafe.	Abl.	Af Þeim hofum.

Sic declinantur:

Bref	*Literæ.*	klof	*femorum intercapedo.*	skrof	*glacies rara & tenuis.*
Ef	*dubium.*	Laf	*ora vestis.*	stef	*versus intercalaris.*
Golf	*pavimentum.*	lof	*laus.*	Vif	*fæmina.*
Hvolff	*lacunar.*	Nef	*nasus.*	vaf	*involutio.*
Kif	*contentio.*	Rif	*costa.*	Þooff	*condensatio.*
klof	*corpus.*	Skref	*passus.*	Þrif.	*nutritio.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XVI. in g Neutrum.	Nom.	Þad Trog.	Nom.	Þaug Trog.
	Gen.	Þess trogs.	Gen.	Þeirra troga.
	Dat.	Þui troge.	Dat.	Þeim trogum.
	Acc.	Þad trog.	Acc.	Þaug trog.
	Voc.	Þu trog.	Voc.	Þier trog.
	Abl.	Af Þui troge.	Abl.	Af Þeim trogum.

Sic declinantur.

Biarg	*saxum.*	flagg	*vexillum navium.*	Nagg	*rixa.*
berg	*idem.*	Grugg	*fex.*	Plagg	*supellex.*
Egg	*ovum.*	Hregg	*imber.*	Sigg	*callus.*
Faang	*sinus.*	Lag	*modus, tonus.*	Vyg	*cædes.*
farg	*pressura.*	leg	*cubatio.*	Þang	*alga.*

Þing *forum, res.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XVII. in y Neut.	Nom.	Þad Hey.	Nom.	Þaug Hey.
	Gen.	Þess heys.	Gen.	Þeirra heya.
	Dat.	Þui heye.	Dat.	Þeim heyum.
	Acc.	Þad hey.	Acc.	Þaug hey.
	Voc.	Þu hey.	Voc.	Þier hey.
	Abl.	Af Þui heye.	Abl.	Af Þeim heyum.

Sic declinantur: By, *apis*; bly, *plumbum*: Dy, *puteus*: Grey, *canis*: My, *musca*: Ny, *novilunium*: Sly, *stuppa*: sky, *nubes*: Þy, *mancipium*: Hræ, *cadaver*, &c.

Singu-

	Singulariter.		Pluraliter.
XVIII. in k *Neut.*	Nom. Þad Bak.		Nom. Þaug Bok.
	Gen. Þess baks.		Gen. Þeirra baka.
	Dat. Þui bake.		Dat. Þeim bokum.
	Acc. Þad bak.		Acc. Þaug bok.
	Voc. Þu bak.		Voc. Þier bok.
	Abl. Af þui bake.		Abl. Af þeim bokum.

Sic declinantur:

Bik	*pix.*	Lok	*operculum.*	snack	*tumultus, susurrus.*
Dik	*cursus.*	lyk	*fumus.*	suck	*lucta.*
Fjuk	*tempestas nivosa.*	Mak	*maceratio, tranquillitas.*	slok	*heluatio.*
folk	*populus.*		Inde Omak *molestia.*	Tak	*ictus.*
Hak	*uncinus.*	mauk	*mixtio.*	tack	*clamor opilionum.* Inde ad tacka *clamoribus, gregem pellere.*
hnauk	*labor.*	Ok	*jugum.*		
hrak	*res contempta.*	Rak	*ellychnium.*	Verk	*opus.*
hvik	*inconstantia.*	rik	*pulvis.*	vik	*sinus.*
Juck	*jus.*	Sparlak	*aulæum.*	Þak	*tectum.*
Kvak	*garritus.*				

	Singulariter.		Pluraliter.
XIX. in m *Neut.*	Nom. Þad Kaam.		Nom. Þaug Kaam.
	Gen. Þess kaams.		Gen. Þeirra kaama.
	Dat. Þui kaame.		Dat. Þeim kaamum.
	Acc. Þad kam.		Acc. Þaug kaam.
	Voc. Þu kaam.		Voc. Þier kaam.
	Abl. Af þui kaame.		Abl. Af þeim kaamum.

Sic declinantur: Fum, *festinatio*: Hrym, *pruina, ærugo*: Prym, *novilunium*: Klaam, *obscœnus sermo*: Rym, *calendarium*: rum, *lectus*: Skrum, *jactantia*: skum, *spuma*: stam, *balbuties*, &c.

	Singulariter.		Pluraliter.
XX. in o *Neutrum.*	Nom. Þad Hroo.		Nom. Þaug Hroo.
	Gen. Þess hroos.		Gen. Þeirre hroos.
	Dat. Þui hrooe.		Dat. Þeim hrooum.
	Acc. Þad hroo.		Acc. Þaug hroo.
	Voc. Þu hroo.		Voc. Þier hroo.
	Abl. Af þui hrooe.		Abl. Af þeim hrooum.

Sic declinatur Þioo, *femur*, &c.

	Singulariter.		Pluraliter.
XXI. *in* p *Neut.*	Nom. Þad Skip.		Nom. Þaug Skip.
	Gen. Þess skips.		Gen. Þeirra skipa.
	Dat. Þui skipe.		Dat. Þeim skipum.
	Acc. Þad skip.		Acc. Þaug skip.
	Voc. Þu skip.		Voc. Þier skip.
	Abl. Af þui skipe.		Abl. Af þeim skipum.

Sic declinantur:

Draap	*Nex.*	hroop	*clamor, probrum.*	Saup	*sorbillum.*
Geip	*jactatio, exaggeratio.*	Krap	*ejulatio.*	staup	*poculum.*
grip	*rapina.*	Oop	*aqua nive mixta.*	sorp	*quisquiliæ.*
Hrip	*dolium.*	Reip	*restis.*	Varp.	*ora calcei, pullatio.*
hlaup	*cursus, saltus, coagulum.*	raup	*jactantia.*	Þrep.	*pars parietis prominens.*

	Singulariter.		Pluraliter.
XXII. *in* t *Neut.*	Nom. Þad Spioot.		Nom. Þaug Spioot.
	Gen. Þess spioots.		Gen. Þeirra spioota.
	Dat. Þui spioote.		Dat. Þeim spiootum.
	Acc. Þad spioot.		Acc. Þaug spioot.
	Voc. Þu spioot.		Voc. Þier spioot.
	Abl. Af þui spoote.		Abl. Af þeim spiootum.

Sic declinantur:

Aat	*Esus, comestio.*	Kast	*jactus*, item *vestis muliebris.*	rolt	*vagatio.*
andlit } auglit }	*vultus, facies.*	kiot	*caro.*	rost	*cerevisia.*
aflaat	*indulgentiæ.*	kot	*thorax, prædiolum.*	Slot	*arx.*
Bit	*morsus.*	Last	*vituperatio.*	sport	*ludibrium.*
brot	*delictum, fractio.*	lerept	*linum.*	skafft	*manubrium, scapus.*
Drit	*excrementum.*	lofft	*aer, camera.*	skart } skraut }	*ornamentum, mundus.*
Fat	*vestis, patina.*	laat	*gestus, obitus.*	skaut	*peplum, sinus.*
fet	*pes* mensurâ.	Ulaat	*exitium, exitus.*	skot	*jaculatio, angulus.*
flet	*lectisternium.*	malt	*polenta.*	Þrot	*defectus*, item *vocula juris mendicis egenisque aplicari solita, qui proximorum bonis alendi sunt.*
flot	*liquamen.*	munngaat	*zythus.*		
frost	*gelu.*	Naut	*bos.*		
Gat	*foramen.*	naust	*statio navium.*		
Hafft	*compes.*	nollt	*cursitatio.*		
hollt	*salebræ, glabretum.*	Pluut	*supellex.*		
haust	*autumnus.*	Rit	*scriptio, nictatio.*	Vit	*ratio, scientia.*
hret	*aeris in pejus mutatio*	rot	*ictus, putredo.*		

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
XXIII. *in u Neut.*	Nom.	Þad Barn.	Nom.	Þaug Born.
	Gen.	Þess barns.	Gen.	Þeirra barna.
	Dat.	Þui barne.	Dat.	Þeim bornum.
	Acc.	Þad barn.	Acc.	Þaug born.
	Voc.	Þu barn.	Voc.	Þier born.
	Abl.	Af Þui barne.	Abl.	Af Þeim bornum.

Sid declinantur: Hiun, *famulitium*: Har, *Cæsaries*, &c.

Observationes in Tertium Declinationem.

Inflexio nominum Masculinorum Neutrorumque præsertim in ur executium immane quantas habeat difficultates. Quanquam enim Regula illa generalis de terminatione *Secundi Casus* frequentissimâ in f initio tradita non usque adeo incerta est; tanti tamen tamque perplexi variationum labyrinthi heîc occurrunt, ut quid certò statuendum sit, præceptionum multitudine vix decerni queat. Sunt enim alia, quæ rejecta terminatione Nominativi ur Genitivum formant, additâ ad penult. Syllabam literâ s, ut hestur, *equus*, hests in Gen. heste in dat. *&c.* Alia quæ ad Nominativi terminationem adjiciunt s, nulla rejectâ, quæ in recto casu fuit, literâ, verbi causâ foodur, *pabulum*, foodurs; GUD, *Deus*, GUDS; svar, *responsum*, svars; hus, *domus*, huß; gat, *foramen*, gats, *&c.* Sunt denique haud pauca, quæ in formando secundo Casu ur in ar mutant contra bujus Declinationis Analogiam; adeoque in Naturam Nominum Fœmininorum Secundæ Declioationis degenerare videntur. Quæ res eo minus mira cuiquam accidere debet, quo pluribus perspectum est, ne Latinos quidem hanc ἀνωμαλίαν ignorare. Quippe qui easdem voces nunc ad formam primæ, nunc secundæ, nunc etiam secundæ & tertiæ Declinationis variare vitio sibi haud vertunt. Porro in Plurali hujus Declinationis Nominativo nihilo faciliores dissimilium formationum ac observationum Mæandri sese offerunt. Quædam enim in ar Analogè exeunt, ut hestar: quædam in er, ut guder. Nec desunt quæ terminationem Nominat. Pluralis ur è primâ Declinatione mutuentur, ut, fætur à footur, *pes*. Ut ad stupendas illas variationes in præsenti conniveam, quæ penultimæ syllabæ in hoc Casu haud rarò contingunt: Veluti cum ponitur æ pro o, a pro u. Item e & o loco a *&c.* Hasce & hoc genus difficultates, si non in solidum tollere, saltem lectori Linguæ nostræ curioso aperire summa ope nitemur. Quo conatu si non aliud obtinuerimus, certè aliis qualemcunque occasionem elaboratiora in hac materia tentandi edendique præbebimus, qui fracta cortice ad nucleum faciliori negocio penetrare poterunt. Esto igitur de Genitivo Singulari.

Reg. 1. Desinentia in b, d, e, f, g, i, k, m, n, o, p, ar, aar, ær, aur, er, eir, yr, or, oor, & monosyllaba in ur cum compositis, sic in f Simplex, t, & u, Genitivum formant adjecta ad Nominativi terminationem literâ s. ut, Lamb Lambs, haad haads, klæde klædes, haf hafs, bregg breggs, ny nyß, pak paks, kaam kaams, dun duns, hroo hrooß, skip, skips, far, *ponto*, fars, haar haars, lær lærs, aur aurs, einer, *juniperus*, einers, reir, *arundo*, reirs, pappyr pappyrs, hor hors, foor foorß, skur skuurs, hus huß, fat fats, bun buuß, Hæc autem Regula ut multa continet membra, ita exceptiones admittit plurimas. Nos, quod poterimus, adferemus veniam præfati, si minus voto omne punctum feramus, qui primi fragilem ingenii ratem huic tam vasto turbulentoque oceano committimus.

Exci-

Excipiuntur:

1. Dissyllaba in e, quæ ut duplicem habent Nominativum in e & i breve, ut æde & ædi; Ita duplicem etiam admittunt Genitivum in eß & iß, ædeß & ædiß. Posterior tamen Genitivi terminatio in is frequentior est. Verum Monosyllaba unam tantum terminationem Nom. in è agnoscunt, ac proinde in es solummodo genitivum formant, ut, spie spies, trie tries, hlie hlies. Fie habet fiaar.

2. Liaar, *falx*; naar, *cadaveris pallor*; skiaar, *fenestra*; saar, *vas*, in quibus r finale in genit. Sing. mutatur in s, ut, liaas, naas, skiaas, saas, non saars, ut distinguatur à neutro saar, *vulnus*, quod Regulariter flectitur, saars.

3. Bær, *habitaculum* vel *villa*, quod facit bæjer in Gen. Sing. Estque partim Heteroclitum: Genitivum enim Sing. format more fœmininorum Secundæ Decl. ut jam liquet; partim Anomalum, quia Dativum, Accus. & Ablat. Sing. facit in æ, ut dat. þeim bæ, acc. þann bæ, abl. Af þeim bæ. Blær, *aura*, facit blæs.

4. Fader, *pater*, fodur: broder, *frater*, brodur, quorum peculiaris motio inter Heteroclyta tradetur.

5. Freir, *Deus Ethnicorum*, freis in Gen. non freirs.

6. Byr, *urbs*, byß: snyr, *susurrus*, snyß: Tyr, *Deus Asianorum*, Tyß.

7. Hoor, *climacter*, hoos in Genitivo: skoor, *calceus*, skooß: noor, *instrumentum fabrile, in quo aqua ad indurandum ferrum candens servatur*, nooß: moor, *loca terræ muscosa*, mooß: þioor, *bos castratus*, þiooß: sioor, *mare*, siooß: snioor, *nix*, sniooß. Sed postremæ duæ voces multiformes sunt, de quibus videantur Heteroclita.

Reg. 2. Masculina in ll rejiciunt posterius l in obliquis Singularis Num. & omnibus Plur. Num. ut Nom. þræll, *servus*, gen. þræls. dat. þræle, acc. þræl, voc. þræll, abl. þræle. Nom. Plur. þrælar, gen. þræla, dat. þrælum, acc. þræla, voc. þrælar, abl. þrælum. Sic fyll, *elephas*, fylls: kyll, *puteus*, kylls: þaall, *viri nomen*, þaalls, *&c.* Excipe kall, *senex*, kalls, cum compositis ut stafkall, *senex qui baculo nititur*; kotkall, *pauperculus senex. qui rus colit*; rækall, *vetus Calumniator*, usurpatur pro Sathana; jaarnkall, *vectis ferreus*, & Jall, *Baro*, Jalls in Genit. quod tamen ut & prius kall, rectius per rl scribitur, karl. Jarl. Neutra vero in geminum ll desinentia nusquam l rejiciunt, ut, gull, *aurum*, gulls; troll, *gigas*, trolls; fiall, *mons*, fialls, *&c.*

3. Desinentia in ir breve, Genitivum formant in iar, ut, bir, *ventus secundus*, biriar (hodie etiam birs,) styr, *bellum*, styriar; hir, *ignis*, hiriar, *&c.*

4. Omnia *Neutra* dissyllaba & Polysyllaba in ur Genitivum formant in urs, ut, fidur, *pluma*, fidurs; hreidur, *nidus*, hreidurs; ledur, *corium*, ledurs; vedur, *aer, ventus*, vedurs, *&c.* Sic Nordur, Sudur, Austur, Vestur, id est, *Septentrio, Meridies, Oriens, Occidens*.

Horum genium imitantur hæc Masculina:

Alldur	*ætas.*	Galldur	*magia.*	Mogur	*filius.*
akur	*ager.*	gollur	*abdomen.*	Nadur	*coluber.*
affur	*fastus, odium.*	gissur	*Prop. nom. viri.*	nikur	*bellua aquatica.*
ardur	*aratrum.*	Hafur	*caper.*	Ogur	*fretum.*
Balldur	*Prop. nomen Dei cujusdam Ethnicorum.*	heidur	*honor.*	Ossur	*Prop. nom. viri.*
		hlaatur	*risus.*	otur	*lutra.*
		Joffur	*rex* Poët.	Sigur	*victoria.*
bakstur	*panificium.*	Legur	*castra.*	saaldur	*cribrum.*
bistur	*appetitus.*	lestur	*lectio, lectura.*	Toffur	*magia.*
fingur	*digitus.*	ludur	*tuba.*	Vigur	*ensis.*

Quatuor hæc: Groodur, *viriditas*: hroodur, *versificatio, carmen*: roodur, *remigium*: vetur, *hiems*, præter id, quod Genitivum more jam recensitorum in urs faciunt, etiam eundem in rar aliquando formant ut groodurs vel groodrar, hroodurs vel hroodrar, roodurs vel roodrar, veturs vel vetrar.

Reg. 5. Dissyllaba & Polysyllaba *Masculina* in ur Genitivum formant, mutando Nominativi terminationem ur in s, ut, Baatur, *Cymba*, Baats: bæklingur, *libellus*, bæklings: dagur, *dies*, dags: eidur, *juramentum*, eids: lydur, *populus*, lyds: lidur, *articulus*, lids, *&c.*

Excipiuntur:

1. Finita in adur, rdur, skapur, quibus Genitivum Singularem in ar formare solemne est, more fœmininorum, ut, hagnadur, *commoditas*, hagnadar in genit. lagnadur, *fatum*, lagnadar: kostnadur, *sumptus*, kostnadar: jafnadur, *æqualitas*, jafnadar: safnadur. *cætus* vel *congregatio*, safnadar: fagnadur, *lætitia*, fagnadar: Maanadur, *Mensis*, Maanadar: stadur, *urbs*, stadar. Excipe madur, *homo*, quod anomalás inflectitur mans in genit. Sic atburdur, *eventus*, atburdar: vidburdur idem, vidburdar: vburdur. *expositiitium quid*, vburdar: vitnißburdur, *testimonium*, vitnißburdar: urskurdur, *censura, judicium, sententia lata*, urskurdar. Sic klookskapur, *calliditas*, straakskapur, *nequitia*, ovinskapur, *inimicitia*, vinskapur, *amicitia*, klookskapar, straakskapar, ovinskapar, vinskapr. His & alia sed pauca veniunt annumeranda, ut, sonur, *filius*, sonar: vinur, *amicus*, vinar, *&c.*

2. Quæ o breviss. habent in penult. Hæc enim o *penultimæ* in *a breve*, & ur *finale* in ar mutant, ut, fiordur, *finus maris*, fiardar in genit. hiortur, *cervus*, hiartar: hnottur, *globus*, hnattar: riolur, *carina*, rialar: logur, *humor*, lagar: vondur, *virga*, vandar. His adde Monosyllaba cum compositis, quæ o constant, ut, biorn, *ursus*, biarnar: stirbiorn, *bellicosus ursus*, stirbiarnar: Orn, *aquila*, arnar. Excipe josur & sosur de quibus supra. Fiotur habet fiattar, *vinculum*, *compes*.

Reg. 6. Quædam utrumque Genitivum admittunt, tam in s quam in ar finitum, cujus generis hæc ferè sunt:

Audur	*opulentia.*	Kondur	*filius.*	Tugur.	*numerus vicenarius.*
Blundur	*somnus.*	kraffture	*virtus.*	Vegur	*via.*
bragur	*rythmus.*	Lavardur	*dominus.*	vindur	*ventus.*
Fridur	*pax.*	Odur	*Poema.*	vogur.	*fretum.*
fundur.	*inventum.*	oddur	*mucro.*	verdur	*prandium.*
Gaukur	*cuculus.*	Saudur	*ovis.*	vidur	*arbor, lignum.*
Haukur	*accipiter.*	skoogur	*sylva.*	Proskuldur	*limen.*

Noretur autem quod horum genitivus in ar antiquis in usu fuerit; in s autem à modernis additis.

Reg. 7. Quæ vel geminum, g, vel ck habent ante terminationem ur, præterquam quod duplicem admittunt Genitivum in s & ar, etiam terminationi ar, i præponunt, ut, beckur, *scamnum*, becks beckiar: dricktur, *potus*, dricks dricktiar: fleckur, *macula*, flecks fleckiar: gliggur, *flatus*, gliggs gliggiar: hriggur, *dorsum*, hriggs hriggiar: iggur, *metus*, iggs iggiar: leggur, *crus*, leggs leggiar: steckur, *caula*, stecks steckiar: veggur, *paries*, veggs veggiar. His adnumera lækur, *torrens*: reikur, *fumus*: rifur, *licatorium*: vefur, *tela textoria.*

8. Desinentia vel in duplum vel in geminum s Genitivum similem Nominativo habent, ut lax, *salmo*, lax in Genit. quanquam nos distinctionis gratia s adjecimus in paradigmatis. Fax, *juba*, fax. in Gen. hlass, *onus*, hlass: traass, *obstinatio*, traass, &c. Hactenus Genitivus fuit: Sequuntur de Dativo observanda.

De Dativo.

Reg. 1. Dativus Singularis formatur à Nominativo Sing. addendo ad Nominativi terminationem e. Quam Analogiam sequuntur:

1. Omnia Neutra, ut, Lamb Lambe, haad haade, haf hafe, hregg hregge. Excipiuntur quæ in Nominat. in e desinunt; ut Klæde, *vestis* vel *pannus*, fræde, *doctrina*, *informatio*: Hæc enim Dativum faciunt Similem Nominativo, Klæde, fræde.

2. Masculina (exceptis disyllabis & polysyllabis in ur) ita tamen ut absque finali e in Dativo proferri etiam soleant, ut, Gude vel gud, fugle vel fugl, hrafne vel hrafn, reire vel reir, geyre vel geyr, baase vel baas, aase vel aas, laxe vel lax.

Reg. 2. Disyllaba & Polysyllaba in ur Dativum formant mutando Nominativi terminationem ur in e, ut, hestur heste, prestur preste, gestur geste:

Excipiuntur:

Quædam finita in dur, sur, gur, kur, lur, tur, & skapur, e finale Dativi non admittentia, ut, stadr, *urbs*: vadur, *funis*: sidur, *mos*: hugur, *animus*: bugur, *curvatura*: dugur, *audacia*: veggur, *paries*: dukur, *mappa*: straakr, *nebulo*: Munkur, *Monachus*: beckur, *scamnum*: reckur, *homo*: refur, *vulpes*: vefur, *tela*: Piofur, *fur*: Pefur, *odor*: alur, *terebellum*: selur, *phoca*: melur, *salebræ*: matur, *cibus*: grautur, *puls*: vinskapur, *amicitia*: strakskapur, *&c.* In Dat. stad, vad, sid, hug, bug, dug, vegg, duk, ref Pef, Piof, &c.

Ab hac exceptione iterum excipiuntur, quæ consonantem habent ante finale dur, ut, lundur, *lucus*: blundur, *somnus*: fundur, *inventum*: brandur, *titio* vel *ensis*: sandur, *arena*: burdur, *nativitas*, *portatio*: fundur, *sectio*. Hæc enim instar superiorum duplicem admittunt Dativum, Lunde vel lund, blunde vel blund, funde vel fund, brande vel brand, &c. His & alia complura veniunt adnumeranda, ut lidur, *articulus*: vidur, *frutex* vel *arbor*: Odur, *Poema*: fridur *pax*, &c.

Reg. 3. Quæ O habent sive in penultima sive ultima Nominativi mutant illud in e in Dativo, ut, vondur vende, Orn erne, hnottur hnette, rottur rette, vollur velle. Quod si ante o fuerit j consonans, saltem abjicitur o in Dativo, ut, biorn birne, hiortur hirte, fiordur firde, miodur mide, &c.

4. Masculina in aar, ær, oor & iir, formant Dativum abjiciendo r Nominativi, ut, skiaar, *transenna*, skiaa: bær, *habitaculum*, bæ: glær, *mare*, glæ: sioor idem, sioo: snioor, *nix*, snioo: joor, *equus*, joo: Tyr, *Mars* vel *Mercurius*, Ty: Freyr, *Liber pater*, frey.

5. Finita in or, v consonans Dativo inserunt, ut, fior, *vita*, fiorve: hior, *gladius*, hiorve: hor, *linum rude*, horve: Vor, Prop. nom. viri, Vorve.

6. Habentia a longum ante terminationem ttur mutant illud in Dat. Sing. in æ, ut, haattur, *modus*, hætte: maattur, *vires*, mætte: draattur, *tractio*, drætte, &c. Sic Spoonn, *Coclear*, spæne.

7. Quotque Genitivum Sing. formant in urs, Dativum vel Nominativo Similem faciunt, ut, alldur, galldur, roodur, hroodur; vel in e, ita tamen ut ante e inserant r, ut, alldre, galldre, roodre, hroodre. Sagur habet deige, sonur, sine.

8. Finita in geminum l vocales relictum l (vide Reg. 2. Gen.) præcedentes abjiciunt in Dativo

Digitized by Google

tivo & Ablativo singularibus & omnibus Plural. Numeri, ut, speigell, *speculum*, dat. & abl. Sing. speigle non speigele: Nom. Plur. speiglar, g. speigla, d. speiglum, ac. speigla, v. speiglar, ab. speiglum. Sic adall, *nobilitas*, ædle: skutull, *missile telum*, skutle, skutlar, skutla, skutlum. Þengill, *Rex* Poetice. Hæc imitantur desinentia in an, en & un, ut, drottenn *dominus*, drottne, drottnar drottna drottnum: himenn, *cælum*, himne, himnar himna himnum: morgun, *mane diei*, morgne, morgnar morgna morgnum: jotun, *gigas*, jotne, jatnar jotna jotnum. Sic gaman, *jocus*, gamne.

De Accusativo.

Reg. 1. Omnia Neutra hujus declinationis, ut & Masculina in d, l simplex, n, r monosyllabum, s & x Accusativum similem faciunt Nominativo, nom. Það naut, acc. Það naut. n. sa gud, ac. Þann gud. n. saa fugl, ac. Þann fugl. n. saa himen, ac. Þann himen. n. saa geir, ac. Þann geir. nom. saa aas, acc. Þann aas. n. saa lax, ac. Þann lax.

Excipiuntur:

Masculina in aar, er, oor & ir, quæ Accusativum cum Dativo unum & eundem habent, skiaa/ bæ/ skoo/ snioo/ Ty/ frey. Vide Regulam de formando Dativo casu quartam.

2. Masculina in geminum l finita, rejecto altero l formant Accusativum, ut, Engell: Þeins gill, Þengil, &c. Id quod Reg. 2. Genit. supra monuimus.

3. Disyllaba & Polysyllaba in ur, rejecto finali ur formant Accusativum, ut hestur in nom. hest acc. *Excepe* quæ urs in genit. habent, ut, alldur, groodur, roodur, hroodur, hæc enim Nominativi terminationem invariatam in Accus. retinent, nom. alldur, acc. Þann alldur: n. groodur, ac. itidem groodur. Sic Roodur & hroodur.

Hæc de tribus Singularis Numeri Casibus Obliquis, quibus variatio inesse deprehensa est, observanda notavimus. Cæterorum admodum facilis est formatio. Vocativus enim Nominativo ubique similis est, ut & Ablativus Dativo. Nunc igitur ad Nominativum Plur. pedem promovemus.

De Nominativo Plurali.

Reg. 1. A Genitivo Singulari in s formatur Nominativus Pluralis in ar, ut, hestur hests hestar, Prestur Prests Prestar, armur arms armar, dagur dags dagar, likill likils liklar, himin himins himnar, &c. Saungur facit saunguar in nom. Plur. à dat. Sing. saungue.

Excipiuntur:

1. Finita in dur, quæ Nominativum Pluralem in er finiunt, ut, lydur lyds lyder, sidur sids sider, lidur lids lider. His adde, Gud, guds guder, hængur, *piscis genus*, hænger, gestur gests gester. laar, laars laaer, & Adjectiva in aar, ut, haar, *altus*, haaer/ Smaar, *parvus*, Smaaer, de quibus infra.

2. Omnia in lur, ut, Dalur dals daler, salur, sals saler. alur als aler, valur vals valer, halur hals haler, hvalur hvals hvaler, bolur bols boler. Duo inserunt i ante er finale nom. Pl. hylur, *gurges*, hyls hylier: bilur, *turbo* vel *tempestas repentina*, bils bilier.

2. A Genitivo Singulari in ar vel iar fit Nominativus Pluralis in er, ut, vidur vidar vider, fundur fundar funder, veggur veggiar vegger, leggur leggiar legger. bir biriar birer. ber biriar berer. Excipe Grautur, cujus nominativus Plur. cum genit. Sing. plenè coincidit grautar. A fotur fotar est fætur.

3. A genitivo Sing. in urs formatur nominativus Plur. in rar. Idque quia dativus Sing. definit in re, ad quem etiam in formando nom. Plur. attendendum est: ut ab alldur alldurs in genit. & alldre in dat. fit alldrar in nom. Plur. Sic galldur galldurs, galldre galldrar: akur akurs, akre akrar. Excipe vetur & fingur, quæ non per vetrar aut fingrar, sed vetur & fingur, hic ut in Singulari efferuntur. A Fader est Fedur, à Brooder Bradur.

4. Disyllaba in ar & er nominativum Pluralem formant in rar, ut, hamar hamrar, kamar kamrar, heller hellrar, hirder hirdrar.

5. Vocalis quæ in penultima dativi Singularis fuit, in nom. Pl. invariata retinetur, ut ab hatte hatter, matte matter, erne erner, vende vender, birne birner, gallte gallter, hirte hirter, fine finer, vine viner, à fate fætur. At à deige dagar in usu est. Atque hæc in Masculinis locum habent, nunc quæ de Neutris animadvertenda sunt, breviter indicabimus.

6. Neutra habent nom. Pl. similem Singulari, ut raad, nom. Pl. Þaug raad: hlood, Þaug hlood.

Excipiuntur:

1. Quæ o longum habent ante terminationem ng; quippe quod heic in dyphthongum au mutatur, ut, faang, *acquisitio*, item *sinus brachiorum*. faung in nom. Pl. Þaang, *alga*, Þaung.

2. Quæ o breve habent ante quamlibet terminationem. Hæc enim id ipsum in ø breviss. mutant, ut, nafn nøfn, land lønd, &c.

De Genitivo Plurali.

Reg. 1. Genitivus Pluralis formatur à Nominativo Plurali, mutando nominativi terminationes ar, er & ur in a, ut, hestar hesta, alldrar alldra, galldrar galldra, saunguar saungua, gester gesta, viner vina, bæjer bæja. A vollur fit vallna.

2. Quoties geminum g vel ck præcedit nom. Plur. terminationem er, ante a finale gen. ponitur i, ut, vegger veggia, legger leggia, segger seggia, becker beckia, stecker steckia. Horum naturam sequuntur finita in engur & angur, ut, strengur strengia, Þvengur Þvengia, vengur vengia, hangur hangia. Quibus adde ber, *bacca*: bed, *lectus*: egg, *ovum*: fen, *puteus*: gil, *fissura montis*: her, *exercitus*: kyn, *genus*: lif, *colustrum*: nef, *nasus*: sel, *mappalia*: skegg, *barba*, stef, *versus intercalaris*: rif, *costa*: sker, *saxum*: Þil, *sponda*. Item belgur, & hueltur, *follis*, *elychnium*: hogg facit hoggua. Aliter se habent, quæ nominativum in ar terminant, ut, Reckar recka, sockar socka, stockar stocka.

3. Vocalis penultimæ Syllabæ, quæ in genitivo Singulari fuit, in gen. Plurali resumitur, ut, hattar hatta, lands landa, vandar vanda, sootar soota, &c. Exceptis broodurs bræþra, & fedurs fedra.

4. Quorum nominativus Plur. desinit in ur, ea r anteponunt terminationi genitivi a, ut, vetur vetra, ledur ledra. Excipe fætur foota.

De Dativo Plur.

Reg. 1. Dativus Pluralis formatur à genitivo Plurali, mutando a finale in um, ut, Aalfa aalfum, laatra laatrum, beckia beckium, recka reckum, soota sootum, saungua saunguum, hatta hattum, bræþra bræþrum, sona sonum, fedra fedrum.

2. Quæ habent a breve sive in ultima, sive penultima nominativi Singularis, mutant illud in o in dativo Plurali, ut, Askur oskum, dalur dolum, barn bornum, keralld kerolldum. Quod si o fuerit in nominativo Singulari, heic non mutatur, quamvis in aliis Casibus mutetur, ut vollur vollum. Excipe orn ernum, biorn birnum.

De Accusativo Plurali.

Reg. 1. Omnia Neutra, ut in Singulari, ita in Pl. Num. Accusativum similem formant nominativo, ut, nom. Þaug raad, acc. Þaug raad. Sic nofn, kierolld, &c.

2. Accusativus Pluralis Masculinorum formatur à nominativo Plurali, rejecto r finali, ut ab hestar est hesta, ab himnar himna, ab alldrar alldra. Sic à daler dale, hvaler hvale, saler sale, veller velle, &c.

3. Quæ in ur faciunt nom. Pl. invariata manent in acc. Plur. ut, fingur, vetur, fætur, fedur, brædur.

Atque ita, Deo Benedicente, Tertiæ Declinationis difficultates, si non omnes, certe quamplurimas expedivimus. Nunc ut ad IV. Nominum declinationem tandem deveniamus, tempus monet.

QUARTA DECLINATIO SIMPLEX

Est Nominum Masculinorum & Fœmininorum * in e, & Neutrorum in a breve; cujus genitivus in Masculinis & Neutris desinit in a, ut, Saa krabbe, Þess krabba: Þad auga, Þess auga. In fœmininis in e, ut, Su bræde, Þeirrar bræde. Fœminina vero ut & Neutra hujus Declinationis, eandem cum nominativo terminationem obtinent in omnibus casibus Singularis Numeri, qui ideo solis Articulis vel Augmento finali dignoscuntur.

Paradigmata Quartæ Declinationis.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
I. in e Masculinum.	Nom.	Saa Krabbe.	Nom.	Þeir Krabbar.
	Gen.	Þess krabba.	Gen.	Þeirra krabba.
	Dat.	Þeim krabba.	Dat.	Þeim krobbum.
	Acc.	Þann krabba.	Acc.	Þaa krabba.
	Voc.	Þu krabbe.	Voc.	Þier krabbar.
	Abl.	Af Þeim krabba.	Abl.	Af Þeim krobbum.

Sic declinantur:

Afe	*avus.*	backe	*ripa.*	breiskleike	*imbecillitas.*
ande	*spiritus.*	bakare	*pistor.*	brudgume	*sponsus.*
andskote	*adversarius.*	barke	*guttur.*	bruggare	*cerevisiarius.*
ape	*simius.*	bekre	*aries.*	brune	*æstus. ustio.*
almuge	*vulgus.*	bialke	*trabs.*	buske	*muscarium setaceum.*
asne	*asinus.*	bite	*bolus.*	bure	*colonus.*
Bage	*damnum.*	blome	*flosculus.*	Daare	*temerarius.*
bagge	*sarcina.*	boge	*arcus.*	daude	*mors.*
bane	*cædes.*	brite	*partitor.*	doomare	*judex.*

* Etiam in a, ut, herra, *dominus*, *herus*, in comp. declinatione herran.

Ende	*finis.*	kalfe	*vitulus.*	rope	*ructus.*
Faalke	*circus.*	kulde	*frigus.*	rooskleike	*fortitudo.*
fiande	*hostis.*	kuarde	*ulna,* mensura.	runne	*saltus,* Silv.
fielage	*socius.*	Lampe	*lampas.*	Sioole	*rex.*
flooe	*solum uliginosum,* seu *palustre.*	lausnare	*redemptor.*	smale	*upilio.*
frame	*promotio.*	lækiare	*medicus.*	soorne	*honor.*
fite	*putredo.*	lunde	*lemniscus.*	skade	*damnum.*
Galle	*vitium, nævus.*	loge	*flamma.*	skrifare	*scriba.*
galge	*patibulum.*	lunde	*avis species.*	skuule	*Prop. Nom. viri.*
gallte	*porcus.*	Mage	*venter.*	skugge.	*umbra.*
gante	*scurra.*	mose	*muscus.*	skiootleike / skindugleke	*celeritas.*
glugge	*fenestra.*	monkue	*plaga.*	sætleike	*dulcedo.*
granne	*vicinus.*	Nagle	*clavus.*	spade	*ligumcula.*
Hage	*pascuum.*	nable	*umbilicus.*	spooe	*avis species.*
hale	*cauda.*	naunge	*proximus.*	spore	*calcar.*
hegre	*ardea.*	naare	*femorum sinus.*	sope	*haustus.*
heile	*cerebrum.*	nebbe	*nasus.*	stabbe	*acervus.*
hite	*calor.*	nioole	*flos angelicæ.*	stedie	*incus.*
hixte	*singultus.*	Okle	*talus.*	stiake	*contus.*
hnacke	*occiput.*	Penne	*calamus.*	Tappe	*stipamen.*
hooste	*tussis.*	poke	*saccus.*	tunne	*filum lineum.*
hraake	*sputum.*	prakkare	*mendicus.*	Varme	*calor.*
Jonkiare	*juvenis.*	puke	*spiritus malus.*	vase	*funda.*
Kappe	*athleta.*	Racke	*vulpes.*	ude	*imber.*
Kierleike	*charitas.*	ramballde	*rota campanæ.*	unge	*pullus.*
Klefe	*conclave.*	raudmage	*pisculi species.*	vode	*periculum.*
Kifbere	*clitellum.*	raupare	*jactator.*	vedve	*coxa.*
Klofe	*fissura.*	ranungie	*latro.*	uxe	*bos castratus.*
Kofe	*domuncula.*	regnboge	*iris.*	Þare	*alga.*
Kodde	*pulvillus.*	riddare	*eques.*	Þoose	*dorsuale.*
		rise	*gigas.*		

Þuerfare *ascia.*

Singulariter.

II. in e Fœminin.	Nom. Su Brade.		Acc.	Þaa brade.
	Gen. Þeirrar brade.		Voc.	Þu brade.
	Dat. Þeirre brade.		Abl.	Af Þeirre brade.

Sic declinantur:

Agirne.	*avaritia.*	hæse	*raucitas.*	Millde	*clementia.*
Beidne	*petitio.*	hille	*favor.*	miskunseme	*misericordia.*
Elle	*senium.*	hlidne	*obedientia.*	Reide	*ira.*
Fiolkinge	*artes magicæ.*	Idne	*diligentia.*	Smille	*elegantia.*
Gestrisne	*hospitalitas.*	Kiatte	*hilaritas.*	syke	*morbus.*
giatue	*attentio.*	Leste	*segnities.*	Tillaatseme	*indulgentia.*
goodgirne	*benevolentia.*	lostaseme	*libido.*	Þrætne	*contentio.*
hædne	*ludibrium.*				

	Singulariter.	*Pluraliter.*
III. in a Neutrum.	Nom. Þad Auga.	Nom. Þaug Augu.
	Gen. Þess auga.	Gen. Þeirra augna.
	Dat. Þui auga.	Dat. Þeim augum.
	Acc. Þad auga.	Acc. Þaug augu.
	Voc. Þu auga.	Voc. Þier augu.
	Abl. Af Þui auga.	Abl. Af Þeim augum.

Sic declinantur: Eyra, *auris*: eista, *testiculus*: Hiarta, *cor*: Lunga, *pulmo*: Nyra, *ren*, &c.

Observationes in Quartam Declinationem.

Obs. I. Nominativus Pluralis Masculinorum Quartæ Declinationis semper terminatur in *ar*, ut è præmisso Paradigmate liquet: Exceptis frænde, *cognatus*, frændur frænda frændum frændur, & fiande, *hostis*, fianda fiendum fiendur, &c.

II. A penult. nominat. Singul. heic ut in III Declinatione mutatur in *o* in dativo & ablativo Plur. ut, Brabbar krobbum, asnar osnum. In Neutris etiam in nominativo & accusativo,

ut hiarta hiertu, in nom. & acc. Plur. & hiortum in dat. & abl. Unum Neutrum Monoſyllabum in a longum Tertiæ Declinationis eſt, ſtraa ſtraae in genit. Reliqua omnia Analogica ſunt.

III. Fœminina hujus Declinationis carent Plurali Numero: exceptis tribus øxe, mere & myre, quæ (forte quia antiquitus aliter terminabantur) in utroque numero juxta tertiam Declinationem variantur hunc in modum:

Singulariter.				*Pluraliter.*		
Nom.	Øxe.	Mere	Myre	Nom. Axer	Meras	Myras
Gen.	axar.	meras	myras	Gen. axa	mera	myra
Dat.	øxe.	mere	myre	Dat. øxum	merum	myrum
Acc.	øxe.	mere	myre	Acc. axer	meras	myras
Voc.	øxe	mere	myre	Voc. axer	meras	myras
Abl.	øxe.	mere.	myre.	Abl. Af øxum.	merum.	myrum.

Atque ita Declinationes Simplices abſolvimus, ſequuntur Compoſitæ.

Caput Tertium.

De Declinationibus Compoſitis, ſeu *Nominum Compoſitorum.*

Diximus ſupra unumquodque Nomen bifariam efferti & variari; vel abſque Articulo in fine affixo, quod in quatuor Superioribus Declinationibus jam demonſtratum dedimus; vel cum affixo in fine Articulo, quod nunc oſtenſum ibimus. Sunt igitur Compoſitorum Nominum totidem, quot ſimplicium, id eſt, QUATUOR Declinationes, quarum Genitivi Plurales communiter exeunt in nna, Dativi & Abl. Plur. in num. Vocativi autem in utroque numero omnem in fine reſpuunt Compoſitionem.

Prima Declinatio Comp.

Eſt Nominum Fœminorum in a exeuntium, exceptis Monoſyllabis in a longum finitis, quæ ad rectum Singularem adjiciunt nn, ad genit. nnar, ad dat. & ablat. nne, ad acc. na. Ad nom. & acc. Plur. nar, ut Kuinnann, kuinnunnar, &c.

Paradigma primæ Declinationis.

Singulariter.		*Pluraliter.*	
Nom.	Kuinnann.	Nom.	Kuinnurnar.
Gen.	kuinnunnar.	Gen.	kuennanna.
Dat.	kuinnunne.	Dat.	kuinnunum.
Acc.	kuinnuna.	Acc.	kuinnurnar.
Voc	kuinna.	Voc.	kuinnur.
Abl.	Af kuinnunne.	Abl.	Af kuinnunum.

Sic declinantur: Aokann oskunnar/ bidann bidunnar/ biſſan biſſunnar/ dingiann dingiunnar/ &c.

Secunda Declinatio Comp.

Eſt Nominum Fœmininorum in b, d, f, g, k, l, m, n, o, p, r, ſ, t, u, y, & Monoſyllaborum in a finitorum; quæ ad nominat. Singularis terminationem addunt enn, ad genit. ennar, ad dat. & ablat. enne, ad accuſat. ena. Nominativum vero & accuſativum Plurales, cum prima Declinatione habet communes in nar, ut Vombenn vambarennar/ &c.

Paradigma Secundæ Declinationis.

Singulariter.		*Pluraliter.*	
Nom.	Vombenn.	Nom.	Vambernar.
Gen.	vambarennar.	Gen.	vambanna.
Dat.	vombenne.	Dat.	vombunum.
Acc.	vombena.	Acc.	vambernar.
Voc.	vomb.	Voc.	vamber.
Abl.	Af vombenne.	Abl.	Af vombunum.

Sic

Sic declinantur: Naadenn naadarennar/ tofenn tafarennar/ borgenn borgarennar/ okaakenn okaakarennar/ saalenn saalarennar/ okommenn okammarennar/ baunenn baunarennar/ flooend flooarennar/ greipenn greiparennar/ vorenn vararennar/ droofen droofarennar/ ambaatten ambaattarennar/ truuenn truuarennar/ meyenn meyarennar/ aaenn aarennar/ &c.

Tertia Declinatio Comp.

Est Nominum Masculinorum & Neutrorum in d, l, n, r, s, x, & Neutrorum saltem in b, e, f, g, i, k, m, o, p, t, u finitorum, quæ ad nominativum Singularem Masculinorum adjiciunt in fine enn, Neutrorum ed, ad genit. utrorumque ens, ad dativ. & abl. Masc. num, Neut. * nu, ad acc. Masc. enn, Neut. ed. Ad nom. Plur. Masc. ner, Neut. enn, acc. Masc. na, Neutrum enn ut in nom. ut, Gudenn gudsens/ bladed bladsens.

Paradigmata Tertiæ Declinationis.

	Singulariter.		Pluraliter.	
I. Masculinum.	Nom.	Gudenn.	Nom.	Gudener.
	Gen.	gudsens.	Gen.	gudanna.
	Dat.	gudenum.	Dat.	gudunom.
	Acc.	gudenn.	Acc.	gudena.
	Voc.	gud.	Voc.	guder.
	Abl.	Af gudenum.	Abl.	Af gudunom.

Sic declinantur: Fuglenn fuglsens/ hrafnenn hrafnsens/ hesturenn hestsens/ basenn baassens/ laxenn laxsens/ &c.

	Singulariter.		Pluraliter.	
II. Neutrum.	Nom.	Bladed.	Nom.	Blodenn.
	Gen.	bladsens.	Gen.	bladanna.
	Dat.	bladenu.	Dat.	blodunum.
	Acc.	bladed.	Acc.	blodenn.
	Voc.	blad.	Voc.	blod.
	Abl.	Af bladenu.	Abl.	Af blodunum.

Sic declinantur: Hiooled hioolsens/ beined beinsens/ haared haarsens/ glased glassens/ faxid faxsens/ lambed lambsins/ sæded sædisins/ hafid hafsens/ troged trogsens/ heyed heysens/ baked baksens/ kaamed kaamsens/ hrooed hroosens/ okipid okipsens/ spiooted spiootsens/ buued buusens/ &c.

Quarta Declinatio Comp.

Est Nominum Masculinorum & Fœmininorum in e, & Neutrorum in a breve. Quæ ad terminationem nominativi Sing. Masculini affigunt nn, Neutri d, ad genit. utriusque ns, ad dat. & abl. Masc. num, Neut. nu, ad acc. Masc. nn, Neut. d. Nominativus & accus. Plurales Masculinorum eadem cum Masculinis tertiæ Declinationis recipiunt in fine augmenta, ner & na. Neutra vero heic n affigunt fini. At fœminina hujus Declinationis idem recipiunt Augmentum cum Nominibus primæ Declinationis. Subjiciemus Singulorum Paradigma.

Paradigmata Quartæ Declinationis.

	Singulariter.		Pluraliter.	
I. Masculinum.	Nom.	Krabbenn.	Nom.	Krabbaner.
	Gen.	krabbans.	Gen.	krabbanna.
	Dat.	krabbanum.	Dat.	krobbunum.
	Acc.	krabbann.	Acc.	krabbana.
	Voc.	krabbe.	Voc.	krabbar.
	Abl.	Af krabbanum.	Abl.	Af krobbunum.

Sic declinantur: Asenn asans/ andenn andans/ barkenn barkans/ daudenn daudans/ &c.

Singulariter.

II. Fœmininum.	Nom.	Brædenn.	Acc.	brædena.
	Gen.	brædennar.	Voc.	bræde.
	Dat.	brædenne.	Abl.	Af brædenne.

In Plurali non usurpatur.

* Et u in o verso no: ut. hann gaf nafn landino, oc kalladi Grænland, *ille dedit nomen regioni & vocavit Grænlandiam.* Arx Schedarum caput vi.

	Singulariter.		Pluraliter.
III. Neutrum. Nom.	Augad.	Nom.	Augun.
Gen.	augans.	Gen.	augnanna.
Dat.	auganu.	Dat.	augunum.
Acc.	augad	Acc.	augun.
Voc.	auga.	Voc.	augu.
Abl.	Af auganu.	Abl.	Af augunum.

Sic declinantur: Eirad eyrans/ hiartad hiartans/ nyrad nyrans/ lungad lungans/ &c.

Atque hæc eſt variatio Affixarum io omnibus Nominum Declinationibus: quibus, cum de re aliqua in communi ſermo eſt, uti *Iſlandi* ſolent, ut ſupra dictum. Alias eodem plane modo, ac in ſuperioribus Declinationibus monitum eſt, voces declinantur: Id quod è jam datis paradigmatibus oequit non patere. Quomodo autem augmenta illa finalia in ſingulis Declinationibus ſe habeant, ſubjecta exhibebit Tabella.

SCHEMA.

Literarum affixarum, ſeu Augmentorum finalium in quatuor Nominum Declinationibus, Declinatio.

Affigit ad terminationem	I.	II.	III. Maſc.	III. Neut.	IV. Maſc.	IV. Neut.
Singulariter.						
Nom.	nn	enn	enn	ed	nn	d
Gen.	nnar	ennar	ens	ens	ns	ns
Dat. & Abl.	nne	enne	num	nu	num	nu
Acc.	na	ena	enn	ed	nn	d
Pluraliter.						
Nom.	nar		ner	enn	ner	n
Gen.			nna			
Dat. & Abl.			nu ante m finale communiter.			
Acc.	nar		na	enn	na	n.

Fœminina hujus Declinationis idem recipiunt Augmentum cum Nominibus I. D.

CAPUT QUARTUM,

De motione Nominum Adjectivorum.

ADJECTIVORUM terminationes ſunt quatuor, l, n, r, s: ut, haall, *lubricus*: ſeinn, *tardus*: blydur, *blandus*: vys, *ſapiens*.

In l finita trium ſunt terminationum. In Maſculino terminantur io geminum l, ut hvikull, *inſtabilis*, *fallax*, in fœminino in l ſimplex, ut hvikul, in Neutro in lt, ut hvikult. Duo Adjectiva in l, litell & mikell, *parvus* & *magnus*, formant Neutrum in d, lited, miked.

Finita in n itidem trium ſunt terminationum. Nam in Maſculino terminantur in geminum n, ut galenn, fynn, in Fœminino in n ſimplex, ut galen, fyn, in Neutro vel in d, ut diſſyllaba, galed, valed, broted, vel in t, ut Monoſyllaba fynt, ſeynt, *&c.* Eynn, *unus*, ein in Fœminino, facit eitt in Neutro. Sic neyrn, *aliquis*, nein, neitt. At eingenn, (olim einge communiter) eingen, eckert. Excipe in gn communia, quæ dant Neutrum per nt, ut megn, *validus* & *valida*, megnt. Agiarn, *avarus*, agiorn, agiarnt.

In r finita in duplici ſunt differentia. Alia namque ſunt diſſyllaba & polyſyllaba in ur, eaque plurima, ut, blydur, *blandus*: goodur, *bonus*: feitur, *pinguis*: alia monoſyllaba tam in or, quam ar, er, ir, or, ut, truur, *fidus*: klaar, *clarus*: ber, *nudus*: ſkyr, *perſpicuus*: ſtoor, *magnus*.

Diſſyllaba & Polyſyllaba in ur, ut goodur, in Fœminino abjiciunt ur, ut good, in Neutro ad terminationem Fœminini adjiciuot t, ut godt. Sic blydur blyd blydt/ frydur fryd frydt/ feitur feit feitt/ *&c.*

Exci-

Excipiuntur:

1. Habentia a breve ante terminationem gur, quæ in Masculino & Fœminino eandem obtinent terminationem, a peoult. in o mutato, sed in Neutro ad finem addunt t, ut, fagur fogur fagurt, *amœnus, na, num*: magur, *macer*, mogur magurt: Horum naturam imitantur duo in pur, dapur, *extreme affectus*, dopur dapurt, apur, *acris*, opur apurt. Item digur, *crassus* & *crassa*, digurt. Hagur, *artifex*, regulare est, hog hagt.

2. In ttur terminata Fœmininum habent simile Neutro, ut, rettur, *rectus*, rett rett: stuttur, *brevis*, stutt stutt: skiottur, *discolor*, skiott skiott: smelttur, *colliquatus*, smellt smellt, &c.

3. Polysyllaba in adur, abjecta terminatione Masculini ur, forment Fœmininum & Neutrum; sed inter Fœmininum & Neutrum hoc interest, quod in Fœminino tam penultimum quam antepenultimum a mutetur in o vel u, in Neutro non mutetur, ut, blessadur, *benedictus*, blessod vel blessud blessad: alldradur olldrud alldrad: vopnadur vopnud vopnad. Ejusdem indolis est annar, *secundus*, onnur annad.

Monosyllaba in ar, or & ur formant Fœmininum abjecto finali r, Neutrum vero additis ad Fœminini terminationem tt, ut, smaar, *parvus*, smaa smaatt: haar, *altus*, haa haatt: blaar, *flavus*, blaa blaatt: mioor, *tenuis*, mioo mioott: slioor *hebes*, slioo sliott: truur truutt. Excipe klaar & stoor communia, hann & hun klaar, Pad klaart: hann & hun stoor, Pad stoort.

Reliqua monosyllaba in r duarum sunt terminationum: ut, hann & hun skiær, Pad skiært: hann & hun dyr, Pad dyrt: hann & hun kyrr, Pad kyrt: hann & hun ber, Pad bert: hann & hun var, Pad vart. Excipe nyr, *novus*, ny nytt, & hlyr hly hlytt.

Notanda de Adjectivis.

I. Ubicunque a breve in masculinis fuerit, in fœmininis mutatur in o, ut halltur, *claudus*, hollt hallt/ bakadur bokod bakad/ gamall gomul gamallt/ smiall smoll smiallt.

Excipiuntur:

1. Si in penultima masculini non fuerit a, quod est in antepenultima non mutatur, ut digdarykur, *virtutibus instructus*, digdaryk digdarykt/ skiallegur, *disertus*, skialleg skiallegt.

2. Terminata in samur a antepenultimum non mutant, ut digdasamur, *virtutibus cumulatus*, digdasom digdasamt/ hefndarsamur, *ultionis avidus*, hefndarsom hefndarsamt.

3. Finita in enn, a penult. non mutant, ut, galen, *insanus*: valenn, *electus*: nakenn, *nudus*: vafenn, *implicatus*.

II. A longum præcedens terminationem ngur, mutatur in dyphthongum au in fœminino, ut, laangur, *longus*, laung langt/ straangur, *durus*, *asper*, straung straangt.

III. Omnia Adjectiva in omni genere bifariam terminantur, vel ut jam recensuimus; vel in e & a; in *e masculina, in a fœminina & neutra. De his terminationibus formandis sequentes observandæ regulæ.

1. A Dissyllabis & Polysyllabis in ur fit masculinum in e, mutata terminatione ur in e, ut à blydur fit blyde: fœmininum vero & neutrum, eâdem mutata in a, ut su & Pad blyda.

2. Quædam, exemplo u, ad finem addunt e & a, ut, saa magre/ su & Pad magra à magur/ fagre fagra à fagur/ snotre snotra à snotur *velox*, dapre dapra à dapur/ digre digra à digur.

3. In ggur & ckur finita r finale in e & a mutant, & u præcedens in vau, ut, sa Pickve/ su & Pad Pickva à Pickur/ dockve & dockva à dockur. Gloggve & gloggva à gloggur.

4. Monosyllaba in aar, oor & ur fœmininis adjiciunt e & a terminales; ut ab hun smaa fit saa smaae/ sun vel Pad smaa: ab hun haa fit saa haae/ sun vel Pad haaa: ab hun mioo fit saa mioœ/ su vel Pad mioa: ab hun truu fit saa truue/ hun vel Pad trua. Sic à ny/ sa nye/ su vel Pad nya.

5. Reliqua Adjectiva in r, terminationi r, addunt e & a, ut à skiær/ saa skiære/ su & Pad skiæra: à ber/ sa bere/ su & Pad bera: allur & annar uniformia sunt, neque hanc variationem suscipiunt.

6. Monosyllaba in ll & nn posterius l & n in e & a mutant, ut à sæll fit saa sæle/ su & Pad sæla: ab haall/ sa haale/ su & Pad haala.

7. Dissyllaba vero & Polysyll. in ll & nn, præter hanc posterioris l & n mutationem in e vel a, etiam vocalem l & n finalia præcedentem abjiciunt, ut, gamle & gamla à gamall/ mikle & mikla à mikell/ litle & litla & litell.

Excipe desinentia in aall, æll & ull, ut, forsiall/ odæll/ sixtull/ ab his enim fiunt: forsiaale forsiaala/ odæle odæla/ sinkule sixtula. Antiqui tamen Pogle dixerunt, quod à Pogull, *taciturnus*. Eingenn uniforme est: neque enim eingne aut eingene dicimus.

8. Quæ consonantem aliam quam n ante n finale habeat, sive monosyllaba sive dissyllaba

---

* Vel i. Nam facile invicem mutantur duæ istæ vocales: hinc Eireckr enn rauthi, pro Eireckr hinn raude, *Ericus ille rufus*, & istiusmodi multa in Aræ Schedis.

nut polysyllaba fuerint, saltem ad finem adjiciunt e & a, ut, ern, *annosus*, sa erne & su & Þad erna: agiarn, *avarus*, saa agiarne/ su & Þad agiarna.

9. E dyphthoogo ei præcedente terminationem genn rejicitur i, in formando fœminino primæ, & masculino & neutro quartæ declinationis, ut à feigenn fit fegne fegna, *lætus*: à Þueis genn, *lotus*, Þuegne Þuegna, &c.

10. Adjectiva in s fini saltem adjiciunt e & a, ut, vyse & vysa à vys/ fuse & fusa à fus/ lioose & lioosa à lioos/ &c.

IV. Hæc Adjectivorum in omni genere duplex terminatio, duplicem cujusvis generis producit Declinationem. Nam masculina in l, n, e, s finita Declinationem masculinorum Substantivorum ita finitorum, id est, tertiam Simplicium imitantur: In e vero quartam. Sic fœminina à variis masculinorum terminationibus varie formata, secundam Declin. Simplicium sequuntur; at omnia a finita primam. Eadem neutrorum ratio est. Quotquot enim in t desinunt, juxta tertiæ Declinationis regulas flectuntur, cum talis neutrorum terminatio eò spectet. Cum vero in a formata fuerint, ea ad quartam pertinere terminatio indicat. Omnia vero Adjectiva, cum juxta quartam Declinationem inflectuntur, in Plur. in u desinunt, ibidemque invariata in omnibus generibus manent, ut è sequentibus Paradigmatis patebit.

V. Adjectiva in secunda & tertia Declinatione absque Articulo variantur, ut goodur gods/ good goodrar/ godt godts/ in prima vero & quarta cum Articulo, ut saa goode Þess gooda/ sua goda Þeirrar goodu/ Þad gooda Þess goda. Ita ut prior motio sit Adjectivis instar Compositæ Declinationis; posterior Simplicis. Exemplis Singula declarabimus.

Adjectiva Monosyllaba in ll.

Parad. I.

Singulariter.				*Pluraliter.*			
Nom.	Sæll	sæl	sælt	Nom.	Sæler	sælar	sæl
Gen.	sæls	sællrar	sæls	Gen.		sællra	
Dat. & abl.	sælum	sællre	sælu	Dat. & abl.		sælum	
Acc.	sælann	sæla	sælt	Acc.	sæla	sælar	sæl

Vel sic

Singulariter.				*Pluraliter.*			
Nom.	Saa Sæle	Su Sæla	Þad Sæla	Nom.	Þeir Sælu	Þær Sælu	Þaug sælu
Gen.	Þess sæle	Þeirrar sælu	Þess sæla	Gen.		Þeirra sælu	
Dat.	Þeim sæle	Þeirre sælu	Þui sæla	Dat. & abl.		Þeim sælu	
Acc.	Þann sæla	Þaa sælu	Þad sæla	Acc.	Þaa sælu	Þær sælu	Þaug sælu.
Voc.	Þu sæle	Þaa sælu	Þad sæla	Voc.		Þier sælu	
Abl.	Af Þeim sæla	Þeirre sælu	Þui sæla				

Sic declinantur: Haall haal haalt/ veill veil veilt/ heill heil heilt/ &c. Saa haale/ su haala/ Þad haala: veile veila: heile heila.

Dissyllaba in ll.

Parad. II.

Singulariter.				*Pluraliter.*			
Nom.	Gamall	Gomul	Gamallt	Nom.	Gamler	Gamlar	Gomul
Gen.	gamalls	gamallrar	gamalls	Gen.		gamallra	
Dat. & abl.	gomlum	gamallre	gomlu	Dat. & abl.		gomlum	
Acc.	gamlann	gamla	gamallt.	Acc.	gamla	gamlar	gomul.

Sic declinantur: Mikell, *magnus*: litill, *parvus*, &c.

Vel sic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Gamle	Su Gamla		Þad	
Gen. Þess gamla	Þeirrar	gomlu	Þess	gamla.
Dat. & abl. Þeim gamla	Þeirre		Þui	
Acc. Þann gamla	Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. &c. Þeir Þær Þaug Gomlu/ &c.

Sic declinantur & reliqua in ll, ut, Vinsæll, *amicitia pollens*, saa vinsæle/ su & Þad vinsæla: rosull, *sternax*, rosule rosula: sannsogull, *verax*, sannsogule sannsogula: hukull, *inconstans, fallax*, hukule hukula: vydforull, *qui passim peregrinatur*: forsiaall, *prudens*: spurull, *avidus quærendi*: vndeforull, *faldus anims.*

Mono-

Monosyllaba in nn.

Par. III.

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. Vænn	væn	vænt	Nom. væner	vænar	væn
Gen. væns	vænnrar	væns	Gen.	vænnra	
Dat. & abl. vænum	vænnre	vænu	Dat. & abl.	vænum	
Acc. vænann	væna	vænt.	Acc. væna	vænar	væn.

Vel sic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu væne		Su væna		Þad	
Gen. Þess	væna	Þeirrar	vænu	Þess	væna.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. &c. Þeir Þær Þaug Vænu.

Sic declinantur: Beinn, *rectus*: grænn, *viridis*: hreinn, *purus*: kiænn, *calidus*: seinn, *tardus*: finn, *bonus*: sic Einn/ eine eina.

Dissyllaba in nn.

Par. IV.

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. Druckenn	Drucken	Drucked	Nom. Druckner	Drucknar	Drucken
Gen druckens	drucknrar	druckens	Gen.	drucknra	
Dat. & abl. drucknum	drucknre	drucknu	Dat. & abl.	drucknum	
Acc. druckenn	druckna	drucked	Acc. druckna	drucknar	drucken.

Vel sic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Druckne		Su Druckna		Þad	
Gen. Þess	druckna	Þeirrar	drucknu	Þess	druckna.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Drucknu, *&c.*

Sic declinantur: Barenn, *cæsus*: bogenn, *curvus*: valenn, *lectus*: galenn, *vesanus*: fredenn, *gelu perustus*: fuinn, *putrefactus*: luenn, *fessus*, &c. Item Agiætur agiæt agiætt/ & sa agiæte su agiæta Þad agiæta. Sic frammgiarn/ deilgiarn/ *&c.*

Notandum etiam quod finita in eigenn/ i penultimum subtrahunt, cum in quarta Declinatione formantur, ut feigenn fegne/ oleigenn olegne.

Monosyllaba in aar.

Par. V.

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. Haar	Haa	Haatt	Nom. Haaer	Haaar	Haa
Gen. haas	haarrar	haas	Gen.	haarra	
Dat. & abl. haaum	haarre	haau	Dat. & abl.	haaum	
Acc. haaann	haaa	haatt.	Acc. haaa	haaar	haa

Vel sic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Haae		Su Haaa		Þad	
Gen. Þess	haaa	Þeirrar	haau	Þess	haaa.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Haau, &c.

Sic declinantur: Mioor mioo mioott/ truur truu truutt/ &c.

Monoſyllaba reliqua in r.

Par. VI.	*Singulariter.*		*Pluraliter.*		
Nom. Skiær	skiær	skiært	Nom. skiærer	skiærar	skiær
Gen. skiærs	skiærrar	skiærs	Gen.	skiærra	
Dat. & abl. skiærum	skiærre	skiæru	Dat. & abl.	skiærum	
Acc. skiærann	skiæra	skiært.	Acc.	skiærar	skiær.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu skiære	Su skiæra			Þad	
Gen. Þeſs		Þeirrar		Þeſs	
Dat. & abl. Þeim	skiæra	Þeirre	skiæru	Þui	skiæra.
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug skiæru, &c.

Sic declinantur: Blaar/ ær/ ſtoor/ ryr/ dyr/ kyrr/ fær/ skyr/ kiær/ ber/ var/ id eſt, *clarus, demens, magnus, rarus, pretioſus, tranquillus, fortis, perſpicuus, charus, nudus, cautus.*

Diſſyllaba in r.

Par. VII.	*Singulariter.*		*Pluraliter.*		
Nom. Blydur	blyd	blyde	Nom. blyder	blydar	blyd
Gen. blyds	blydrar	blydes	Gen.	blydra	
Dat. & abl. blydum	blydre	blydu	Dat. & abl.	blydum	
Acc. blydann	blyda	blyde.	Acc. blyda	blydar	blyd.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu blyde	Su blyda			Þad	
Gen. Þeſs		Þeirrar		Þeſs	
Dat. & abl. Þeim	blyda	Þeirre	blydu	Þui	blyda.
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. *&c.* Þeir Þær Þaug blydu, &c.

Sic declinantur:

Agiætur	*Benignus.*
alldradur	*ſenex.*
ørmur	*piger.*
argur	*idem.*
aumur	*miſer.*
audur	*vacuus.*
Braadur	*feſtinus.*
bagur	*malevolus.*
beiskur	*acerbus.*
blaudur	*fæmineus.*
blindur	*cæcus.*
biartur	*clarus.*
brattur	*arduus.*
breidur	*latus.*
blautur	*mollis.*
breittur	*mutatus, variatus.*
Dasdur	*anhelus, curſu conſumptus.*
diarfur	*audax.*
daudur	*mortuus.*
dramblaatur	*ſuperbus.*
digur	*craſſus.*
dapur	*ægre affectus.*
dalokur	*qui magna ſibi pollicetur ab aliquo.*
daufur	*ſurdus.*
dockur	*ſubniger.*
dimmur	*obſcurus.*
duglegur	*valens.*
Einfalldur	*ſimplex.*
einraadur	*qui aliorum conſilia reſpuit.*
Falskur	*aflatus.*
falur	*venalis.*
fallegur	*pulcher.*
fatækur	*pauper.*
feitur	*pinguis.*
ferskeittur	*quadratus.*
feigur	*moribundus.*
flatur	*planus.*
fleigur	*volatilis.*
fliotur	*velox.*
folur	*pallidus.*
fimur	*alacer.*
frydur	*venuſtus.*
froodur	*eruditus.*
froomur	*probus.*
framur	*audaculus, naſutulus.*
fullur	*plenus.*
Galladur	*vitioſus.*
gelldur	*caſtratus.*
gloggur	*attentus.*
greidur	*celer.*
gilldur	*æquivalens.*
grettur	*homo rugoſæ frontis.*
grádugur	*eſuriens.*
gjaddur	*ornatus, donatus.*
grytur [lur	*lapidibus obſitus.*
gleimsku-ulr	*oblivioſus.*
grimmur	*ferox.*
gulur	*fulvus, buxeus.*
Hardradur	*durus.*
hamingiuſa-mur	*fortunatus.*
hallur	*claudus.*
hæfur	*aptus.*
hagur	*artifex.*
hættur	*periculoſus.*
hærdur	*canus.*

himne-

Digitized by Google

himneskur	cælestis.
hirndur	cornutus.
helviskur	infernalis.
heitur	calidus.
heidrykur	serenus.
heidridur	sanctitatem præferens.
heilagur	sanctus.
hoffmodugur	fastuosus.
holur	cavus.
hollur	utilis, opportunus.
hoskur	eximius.
hostugur	præceps.
hraklegur	vitiosus.
hreckioottur	fallax.
hraddur	timidus.
hriggur	tristis.
hrumur	viribus confectus.
hunskur	sordidus.
huatur	Masculini sexus Epitheton.
huomleidur	ingratus.
Jllur [gur	malus.
Kallmannlegur	virilis.
kalldur	frigidus.
kirlatur	modestus.
klookur	callidus.
klunnalegur	crassus, inconcinnus.
kollottur	qui caret cornibus.
koruglegur	purus.
kramur	mollis, colliquatus.
kringloottur	rotundus.
kuenskur, kuennelskur	mulierosus, effæminatus.
Latur	piger.
lagur	humilis.
langur	longus.
langsamur	tardus, lentus.
listugur	hilaris, facetus.
liufur	humanus, humilis.
leidur	res cujus satietas est.
litelatur	humilis.
liettur	levis.
loflegur	laudabilis.
lotugur	pronus.
Maadur	obliteratus.
mattugur	potens.
margur	multus.
markadur	signatus.
mæddur	defatigatus.
mettur	satur.
meinlegur	incommodus.
Nadugur	gratiosus.
naumur	parcus.
nydlegur	abjectus.
noturlegur	pannis obsitus.
Oærlegur	improbus.
odur	insanus, celer.
oflugur	robustus.
ordugur	arduus.
oruggur	viribus & diligentia pollens.
Rammur	robustus.
rammer	acerbus.
raudur	ruber.
rakur	humidus.
ryfur	liberalis.
rykur	dives.
rooskur [gur	fortis.
rambigglegur	bene munitus.
riettur	rectus.
Sannur, sannarlegur	verus, indubitatus.
saddur	saturatus.
sivalur	teres.
sætur	dulcis.
siukur	ægre habens.
skeifur	valgus.
skiallegur	disertus, distinctus.
skoruglegur	serius.
skemdur	depravatus.
slakur	remissus.
slæmur	malus.
sliettur	planus.
slingur	versutus.
snotur	alacer.
sneggur	celer.
snaudur	vacuus.
sodulbakadur	qui dorso curvato & velut adunco est: dicitur de equis.
stefnlegur	modestus.
sterkur	fortis.
stifur, stifarlegur	validus.
styggur	qui se capi non patitur.
stodugur	stabilis.
stolltur	superbus, elegans.
stråkoottur	nequitiosus.
straangur	rigidus, rigorosus.
streittur	arduus, rebellis.
strydur	intensus.
stuttur	brevis.
suangur	esuriens.
suartur	niger.
suanhvitur	candidus instar cigni.
suefnugur	somnolentus.
suinnur	prudens, honestus; item, parcus, intentus ad rem.
siergodur	philautos.
sierlegur	sui sensus, singularis.
Tamur	assuetus.
tidugur	tempestivus.
tyndur	perditus.
tolugur	loquax, disertus.
tomur	vacuus.
traudur	invitus.
Varordur	prudens & parcus.
vallttur	verborum vacillans, fallax.
valennkunnur	perfectæ fidei & integritatis homo.
vanmegnugur	imbecillis.
veglegur, vegsamlegur	insignis, gloriosus.
veikur	infirmus, languidus.
vydur	amplus.
villtur	errore captus.
vindur	curvus.
vitur	sapiens.
vndarlegur	mirus, alienus.
vngur	juvenilis.
vpphriggadur	qui est tumenti gibboso dorso, instar Elephantis.
vondur	malus.
vopnadur	armatus.
ypparlegur	præstans.
Þagmælskur	taciturnus.
Þagur	gratus.
Þickur	crassus.
Þydur	egelidus.
Þiettur	densus.
Þraungur	angustus.
Þrælslegur	servilis.
Þreittur	fessus.
Þunnur	tenuis.
Þungur	gravis.

Paulò aliter quod sequitur.

Singulariter.

Nom.	Magur	mogur	magurt
Gen.	magurs,	magrar	magurs.
Dat. & abl.	mogrum	magre	mogru
Acc.	magrann	magra	magurt

Pluraliter.

Nom.	magrer	magrar	mogur
Gen.	magra		
Dat. & abl.	mogrum		
Acc.	magra	magrar	mogur.

Et sic

Singulariter.

Nom.	Sa & Þu Magre	su magra		Þad	
Gen.	Þess	Þeirrar		Þess	
Dat. & abl.	Þeim	magra	Þeirre	mogru	Þui	magra.
Acc.	Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug &c. mogru.

Sic declinantur: fagur fogur fagurt/ apur opur apurt/ digur digur digurt.

Par. VIII. in o.

Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. Vyo	vyo	vyst	Nom. vyser	vysar	vyo
Gen. vyo	vysrar	vyß	Gen.	vysra	
Dat. & abl. vysum	vysre	vysu	Dat. & abl.	vysum	
Acc. vysann	vysa	vyst.	Acc. vysa	vysar	vyo.

Vel sic:

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Vyse		su vysa		Þad	vysa.
Gen. Þeß	vysa	Þeirrar	vysu	Þeß	
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug &c. vysu.

Sic declinantur etiam Composita, ut hreckvis & prettviß *fallax, dolosus*: rettvyß, *justus*: fundsvyß, *qui perdita facile invenit.* Item reliqua in o, ut, haas, *raucus*: laus, *solutus*, *liber*: lioos, *lucidus*, *clarus*: fuus, *libens*, &c.

VI. Vocativum è quarta Declinatione Adjectiva desumunt, ut Þu Blyde/ Þu fegne/ *&c.*

VII. Hoc præ substantivis singulare habent Adjectiva, quod per gradus Comparationis pleraque variari possint. *Est autem Comparatio vel Regularis vel Irregularis.*

Regularis est, quæ ab Adjectivo fœminino primæ declinationis format Comparativum & Superl. illum, addito re, hunc, stur, ut ab haala fit haalare haalastur: ab hukula/ hukulare hukulastur: à beina/ beinare beinastur: à druckna/ drucknare drucknastur: à vara/ varare varastur: à trua/ truare truastur: à blyda/ blydare blydastur: à vysa/ vysare vysastur.

Notandum tamen est, quod quædam Adjectiva, licet Regulariter sua Natura comparantur, frequentius tamen Syncopticas usurpentur. Cujus generis in primis sunt Monosyllaba in n, & tam Monosyllaba quam Dissyllaba in l, item omnia in gur finita, ut, Beinn beinnre & beinne beinstur/ pro beinare beinastur, vænn vænnre vel vænne vænstur/ pro vænare vænastur: Sic haall hallre vel haalle haalastur/ hukull hukullre vel hukulle/ sinkull sinkullre vel sinkulle/ pro haalare/ sinkulare/ hukulare. *Item* fallegur fallegre in Comp. okallegur okallegre/ pro fallegare okallegare. Sed in l & gur in Comparativo saltem Syncopam admittunt. Ejusdem indolis sunt Mioor mioorre mioostur pro mioare mioastur: slioor slioorre slioostur pro sloffre/ *&c.*

"Notandum quoque est nomen idoli Tyr vel Tyr adjectivis præpositum eorum significationem "maxime adaugere apud *Cimbros* & in gradu superlativo collocare: ut, in Tyrhraustur, *fortis*, &c. "Vide Gramm. *Anglo-Sax.* cap. IV. reg. 7.

Irregularis est, quæ in Comparativo & Superlativo radicalem Positivi vocalem amittit, ut, Stoor stærre stæstur/ haar hærre hæstur/ noogur nægre nægstur/ gamall elldre/ lytill minne minstur/ *&c.*

Paradigmata Comparationis Regularis.

Parad. I. in l.

Singulariter.

Nom.	Haal vel haale/	Haalare vel haallre/	Haalastur vel haalaste/
	haal vel haala/	haalare vel haallre/	haalust vel haalasta/
	haalt vel haala/	haalara vel haalla/	haalast vel haalasta/
Gen.	haals vel haala	haalara vel hallra/	haalasts vel haalasta/
	haallrar vel haalu/	haalare vel haallre/	haalastrar vel haalustu/
	haals vel haala/	haalara vel haallra	haalasts vel haalasta/
Dat. & abl.	haalum vel haala/	haalara vel haallra/	haalustum vel haalasta/
	haallre vel haalu/	haalare vel haalle/	haalastre vel haalustu/
	haalu vel haala/	haalara vel haallra/	haalustu vel haalasta/
	haalann vel haala/	haalara vel halla/	haalastann vel haalasta/
Acc.	haala vel haalu/	haalare vel haallre/	haalasta vel haalustu/
	haallt vel haala/	haalara vel haallra/	haalast vel haalasta/
	haale/	haalare vel haallre/	haalaste/
Voc.	haala/	haalare vel haallre/	haalasta/
	haala/	haalara vel haallra/	haalasta/

Plura-

Pluraliter.

	Positivus	vel	Comparativus	Superlativus	vel
Nom.	Haaler			Haalaster	
	haalar			haalastar	
	haal			haalust	
Gen.	haallra			haalastra	
d. ab.	haalum	vel	haalu, Haalare vel haallre,	haalustum	vel haalustu.
	haala			haalasta	
Acc.	haal			haalastar	
	haal			haal	
Voc.	haalu			haalustu	

Sic comparantur: Sæll vel sæle, sælare vel sælle, sælastur vel sælaste: hvikull vel hvikulle, hvikolare vel hvikulle, hvikulastur vel hvikulaste: sinkull vel sinkule, sinkulare vel sinkulle, sinkulastur vel sinkulaste. Sic Monosyllaba in n: Beinn vel beine, beinare vel beinne, beinastur beinaste, vel beinstur beinste: vænn vel væne, vænare vel vænne, vænastur vænaste, vel vænstur vænste, &c. Hæc enim tam in Comparativo, quam Superlativo Syncopam admittunt.

Parad. II. in n Dissyllabum.

Parad. II.

Singulariter.

	Positivus	vel	Comparativus	Superlativus	vel
Nom.	Druckenn	druckne/	Drucknare/	Drucknastur	drucknaste/
	drucken	druckne/	drucknare/	drucknust	drucknasta/
	drucked	druckna/	drucknara/	drucknast	drucknasta/
	druckens	druckna		drucknasts	drucknasta/
Gen.	drucknrar	drucknu		drucknastar	drucknustu/
	druckens	druckna		drucknasts	drucknasta/
	drucknum	druckna	drucknara	drucknustom	drucknasta/
Dat. Abl.	drucknre	drucknu	drucknare	drucknastre	drucknustu/
	drucknu	druckna	drucknara	drucknustu	drucknasta/
	druckennn	druckna		drucknastann	drucknasta/
	druckna	drucknu		drucknasta	drucknustu/
Acc.	drucked	druckna		drucknast	drucknasta.
	druckne		drucknare	drucknaste	
Voc.	druckna		drucknare	drucknasta	
	druckna		drucknara	drucknasta	

Pluraliter.

	Positivus	vel	Comparativus	Superlativus	vel
Nom.	Druckner			Drucknaster	
	drucknar			drucknastar	
	drucken			drucknust	
Gen.	drucknra			drucknastra	
d. ab.	drucknum	vel	drucknu, Drucknare/	drucknustum	vel drucknustu.
	druckna.			drucknasta	
Acc.	drucknar			drucknastar	
	drucken			drucknust	
Voc.	drucknu			drucknustu	

Sic Comparantur Bogenn vel bogne, bognare/ bognastur vel bognaste: valenn vel valde/ valdare, valdastur vel valdaste: galenn vel galde, galdare, galdastur vel galdaste; licet hæc duo & similia in alen anomaliam quandam præ se ferant, fredenn vel fredne, frednare, frednastur vel frednaste: fuenn vel fune, funare, funastur vel funaste, &c. Item feigenn vel fegne, fegnare, fegnastur vel fegnaste, &c.

Parad. III. in r Monosyllab.

Parad. III.

Singulariter.

	Positivus	vel	Comparativus	Superlativus	vel
Nom.	Skiær	skiærre	Skiærare vel skiærre	Skiærastur	skiærasta/
	skiær	skiæra		skiærust	skiærasta/
	skiært	skiæra	skiærara vel skiærra	skiærast	skiærasta/
Gen.	skiors	skiæra		skiærasts	skiærasta/
	skiærrar	skiæru		skiærastrar	skiærustu/
	skiærs	skiæra	skiærara vel skiærr	skiærasts	skiærasta/
Dat. Abl.	skiærum	skiæra		skiærustum	skiærasta/
	skiærre	skiæru	skiærare vel skiærre	skiærastre	skiærustu/
	skiærra	skiæra		skiærustu	skiærasta/

Acc.	skiærann	skiæra	skiærara vel skiærra	skiæraſtann	skiæraſtá/
	skiæra	skiæru		skiæraſta	skiæruſtu/
	skiært	skiæra		skiæraſt	skiæraſta/
Voc.	skiære		skiærara vel skiærre	skiærſte	
	skiæra			skiæraſta	
	skiæra		skiærare vel skiærra	skiæraſta.	

Pluraliter.

Nom.	Skiærer			Skiæraſter	
	skiærar			skiæraſtar	
	skiær			skiæruſt	
Gen.	skiærra			skiæraſtra	
d. ab.	skiærum	vel	skiæru, Skiærare vel skiærre,	skiæruſtum	vel skiæruſtu.
Acc.	skiæra			skiæraſta	
	skiærar			skiæraſtar	
	skiær			skiæruſt	
Voc.	skiæru			skiæruſtu	

Sic comparantur reliqua Monoſyllaba in r, ur, dyr vel dyre, dyrare vel dyrre, dyraſtur vel dyraſte, item dyrſtur vel dyrſte. Skyr vel skyre, skyrare vel skyrre, skyraſtur vel skyraſte, &c.

Parad. IV. in r Diſſyllabum.

Parad. IV. *Singulariter.*

Nom.	Blydur	vel blyde	Blydare	Blydaſtur	vel	blydaſte
	blyd	blyda		blyduſt		blydaſta
	blyde	blyda	blydara	blydaſt		blydaſta
Gen.	blyds	blyda		blydaſts		blydaſta
	blydrar	blydu		blydaſtrar		blyduſtu
	blyds	blyda		blydaſts		blydaſta
Dat. Abl.	blydum	blyda	blydara	blyduſtum		blydaſta
	blydre	blydu	blydare	blydaſtre		blyduſtu
	blydu	blyda	blydara	blyduſtu		blydaſta
Acc.	blydann	blyda		blydaſtann		blydaſta
	blyda	blydu		blydaſta		blyduſtu
	blydt	blyda		blydaſt		blydaſta.
Voc.	blyde	blydare		blydaſte		
	blyda			blydaſta		
	blyda	blydara		blydaſta.		

Pluraliter.

Nom.	Blyder			Blydaſter	
	blydar			blydaſtar	
	blyd			blyduſt	
Gen.	blydra			blydaſtra	
d. ab.	blydum	vel	blydu, Blydare,	blyduſtum	vel blyduſtu.
	blyda			blydaſta	
Acc.	blydar			blydaſtar	
	blyd			blyduſt	
Voc.	blydu			blyduſtu	

Sic Comparantur Agiætur agiætare agiætaſtur/ armur armare armaſtur/ braadur braadare braadaſtur/ baagur baagare baagaſtur/ &c.

Paradigm V. in s.

Singulariter.

Nom.	Vis	vel viſe	viſare	viſaſtur	vel	viſaſte
	vis	viſa	viſare	viſuſt		viſaſta
	viſt	viſs	viſara	viſaſt		viſaſta
Gen.	viſſ	viſa		viſaſts		viſaſta
	viſrar	viſu		viſaſtrar		viſuſtu
	viſſ	viſa		viſaſts		viſaſta
Dat. Abl.	viſum	viſa	viſara	viſuſtum		viſaſta
	viſre	viſu	viſare	viſaſtre		viſuſtu

viſii

	viſu	viſa	viſara	viſuſtu	viſaſta
Acc.	viſann	viſa		viſaſtann	viſaſta
	viſa	viſu		viſaſta	viſuſtu
	viſt	viſa		viſaſt	viſaſta.
Voc.	viſe		viſare	viſaſte	
	viſa		viſare	viſaſta	
	viſa		viſara	viſaſta.	

Pluraliter.

Nom.	Viſer		Viſaſter	
	viſar		viſaſtar	
	vis		viſuſt	
Gen.	viſra		viſaſtra	
d. ab.	viſum	viſu, viſare,	viſuſtum	viſuſtu.
Acc.	viſa		viſaſta	
	viſar		viſaſtar	
	vis		viſuſt	
Voc.	viſu		viſuſtu	

Sic Comparantur Haas vel haaſt/ haaſare/ haaſaſtur vel haaſaſte: laus vel lauſt/ lauſare/ lauſaſtur vel lauſaſte: hoos vel hooſt/ hooſare/ hooſaſtur vel hooſaſte: fuus vel fuuſt/ fuuſare/ fuuſaſtur vel fuuſaſte/ &c.

IRREGULARITER Comparantur ſequentia.

1.	Mikell vel mikle/	Meire/	Meſtur vel meſte
	mikel vel mikla/	meire/	meſt vel meſta
	miked vel mikla	meira/	meſt vel meſta/ &c.
2.	Litill vel litle/	Minne/	Minſtur vel minſte
	litil vel litla/	minne/	minſt vel minſta
	litid vel litla/	minna/	minſt vel minſta, &c.
3.	Gamall vel gamle/	Elldre/	Elliſtur vel elliſte
	gomul vel gamla/	elldre/	elliſt vel elliſta
	gamalt vel gamla/	elldra/	elliſt vel elliſta/ &c.
4.	Goodur vel goode/	Betre/	Beſtur vel beſte
	good vel gooda/	betre/	beſt vel beſta
	gott vel goda/	betra/	beſt vel beſta/ &c.
5.	Illur	Verre/	Veſtur
	ill	verre/	veſt
	illt	verra	veſt/ &c.
6.	Langur	Leingre/	Leingſtur
	laung	leingre/	leingſt
	langt	leingra/	leingſt/ &c.
7.	Þraungur	Þreingre vel Þraungvare/	Þreingſtur vel Þraungvaſtur
	Þraung	Þreingre vel Þraungvare/	Þreingſt vel Þraunguſt
	Þraungt	Þreingra vel Þraungvara/	Þreingſt vel Þraungvaſt/ &c.
8.	Laagur	Lægre/	Lægſtur
	laag	lægre/	lægſt
	lagt	lægra/	lægſt/ &c.
9.	Fagur	fegre	fegurſtur
	fogur	fegre	fegurſt
	fagurt	fegra	fegurſt/ &c.
10.	Magur	megre	megurſtur
	mogur	megre	megurſt
	magurt	megra	megurſt/&c.
11.	Stoor	ſtærre	ſtærſtur
	ſtoor	ſtærre	ſtærſt
	ſtoort	ſtærra	ſtærſt/ &c.
12.	Haar	hærre	hæſtur
	haa	hærre	hæſt
	haatt	hærra	hæſt/ &c.
13.	Smaar	ſmærre	ſmæſtur
	ſmaa	ſmærre	ſmæſt
	ſmaatt	ſmærra	ſmæſt
Sic	Ungur	ingre	ingſtur
	ſturtur	ſtyrtre	ſtyrſtur/ &c.

14. His adde quæ vel r vel u anteponunt terminationibus Comparativi, & Superlativi, ut: Vitur vitrare vitraſtur/ ſliggur ſligguare ſligguaſtur/ drapur draprare drapaſtur/ & ſi quæ ſunt alia, ab amuſſi Analogorum declinantia, quæ rectius uſus docebit.

Deficiunt sequentia Positiva.

1.	Effre	Effstur	*Superior*	*Supremus*
	effre	effst	*superior*	*suprema*
	effra	effst	*superius*	*supremum*
2.	Nedre	Nedstur	*Inferior*	*Infimus*
	nedre	nedst	*inferior*	*infima*
	nedra	nedst	*inferius*	*infimum*
3.	Ytre	Ytstur	*Exterior*	*Extremus*
	ytre	yest	*exterior*	*extrema*
	ytra	yest	*exterius*	*extremum*
4.	Innre	Instur	*Interior*	*Intimus*
	innre	inst	*interior*	*intima*
	innra	innst	*interius*	*intimum*
5.	Sydre	Sydstur	*Posterior*	*Postremus*
	sydre	sydst	*posterior*	*postrema*
	sydara vel sydare	sydst l sydastur, &c.	*posterius*	*postremum.*

Comparativo & Superlativo in Masculino & Fœminino Singul. deficit

Margur			*Multus*
morg			*multa*
margt	fleyra	flest	*multum, plus, plurimum.*

Non Comparantur

Alldradur/ sinnadur/ audur/ daudur/ &c. quæ usus & Lexicorum diligens lectio rectius docebunt.

CAPUT QUINTUM.

De Heteroclytis seu Anomalis, item *Defectivis*.

H*Eteroclyta Declinatione sunt, I.* quæ partim juxta tertiam, partim primam Declinationem variantur, ut:

Singulariter.

Nom. Voc.	Fader	Broder	Footur	Vetur	Fingur
Gen.	fodurs	broodurs	footar	vetrar	fingurs
Dat. & Abl.	fodur	broodur	fæte	vetre	fingre
Acc.	fodur	broodur	foot	vetur	fingur.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Feder	Bradur	Fætur	Vetur	Fingur
Gen.	fedra	brædra	foota	vetra	fingra
Dat. & Abl.	fedrum	brædrum	footum	vetrum	fingrum
Acc.	fedur	brædur	fætur	vetur	fingur.

Hæc enim in singulari in tertia Declinatione, licet non sine quadam anomalia, flectuntur; At in plurali, primæ Declinationis genium sequuntur, cujus proprium est, nom. & acc. Plur. in ur formare, ut Tunnur.

II. Quæ partim juxta secundam Nominum Declinationem, partim primam variantur, cujus census sunt omnis, quæ Observat. VIII. ad secundam Simpl. commemoravimus, quibus addatur tonn, *dens*, tennur in nom. Plur. & si quæ sunt ejus generis alia.

Heteroclyta genere sunt, I. quæ in diversis numeris diversis etiam generibus Declinantur, ut, Saa Goode in Singulari, þaug gæde in Plur. þad Einge, *pratum*, þær eingiar.

II. Quæ in eodem etiam numero diversa sumunt genera ut Bulle, & su bullan, þess bullto vel þeirrar bullttunar. Sa Gaangur vel su gaanga/ þaug gaung vel þær gaungur/ &c.

Heteroclyta genere & Declinatione sunt, quæ tam generibus, quam decliuationibus diversis variantur, ut þad gaar/ þær gratur/ &c.

Ano-

Anomala sunt, quæ in formandis quibusdam casibus à communi aliorum usu & indole in solidum distant: qualia sunt kloo & kloo/ quæ Nominativum & Accus. Pluralem non in er aut ar, sicut Regularia, sed in ær finiunt, klær/ klær. Sic taa tær/ &c. Sic à communi consuetudine multum abeunt sioor siooffar vel siaafar/ vel særfar vel sioos/ & snioor snioofar vel snioos. Sed de his & similibus Lexica consulantur.

Defectiva sunt quæ vel numerorum aliquo vel casuum deficiunt.

Deficiunt Plurali.

Masculina

Astmur	*Amor.*	blundur	*somnus.*	filker	*rex.*
afftan	*vesper.*	burdur	*portatio.*	feingur	*res parta*
almuge	*populus.*		*mors*, quanquam	fridur	*pax.*
audur	*divitiæ.*		hoc etiam abl. seu	fognudur	*gaudium.*
arffur	*hæreditas.*	Daude	dat. pluralem ha-	Glaumur	*Lætitia.*
agreiningur	*dissensio.*		bet daudum.	graatur	*tristitia.*
adgangur	*accessus.*			gramur	*rex.*
almenningur	*communitas.*	doffe	*stupor.*	Hitte	*singultus.*
adall	*nobilitas.*	duun	*pluma.*	hooste	*tussis.*
Bane	*exitium.*	daun	*odor.*	hor	*mucor.*
blome	*flos.*	dunur	*fremitus.*	hoor	*adulterium.*
bioor	*cerevisia.*	Einer	*juniperus.*	hilmer	*rex.*
blær	*aura.*	Fue	*putredo.*	Jaffne	*herba lutea.*
bakstur	*panificium.*	frame	*promotio.*	Varme	*calor*, &c.

His addantur desinentia in leikur/ skapur & adur/ ut, sannleikur/ straakskapur/ ekilnadur. Et similia quæ solo usu & exercitio dignosci poterunt.

Fœminina

Quæ aliquid virtutis vel vitii, vel aliquem animi affectum significant, ut, æra, *honos*: blyda, *blanditiæ*: dyrfska, *audacia*: elska, *amor*: efftirlangan, *desiderium*: flærd, *versutia*: girska, *benignitas*: ligd, *mendacium*: rana, *ratio*: roo, *quies*: sunna, *probitas prudentia*: sneipa, *ignominia*: vinatta, *amicitia*: Addantur quæ IV. Declinatione Simplicium ad Parad. II. recensuimus. Quibus & alia complura veniunt adnumeranda, ut, Aska, *cinis*: digurd, *crassities*: eysa, *favillæ igneæ*: fysa, *lana pratensis*: sitsa, *fortuna*: græska, *malignitas*: ileinging, *laborum tolerantia*: linkind, *commiseratio*: mugla, *situs*: miolk, *lac*: mær, *fœmina*: Porsnun, *abstinentia*, &c.

Neutra.

Aform	*Propositum.*	fie	*pecunia.*	laan	*fortuna.*
afl	*vires, robur.*	forraad	*res quæ in promptu*	last	*vituperatio.*
aat	*comestio.*		*est.*	lyse	*garum.*
ar	*maculatio.*	foolk	*populus.*	linde	*animus, mens.*
æde	*mores.*	fum	*festinatio.*	lym	*gluten.*
Babb	*murmuratio incon-*	Garn	*filum.*	lyf	*vita.*
	cinna & vana.	gool	*ululatus.*	lof	*laus.* [*quid.*
bar	*frons (dis.)*	grioot	*lapides.*	Mas	*garritus, superfluum*
bit	*morsus.*	Haad	*irrisio.*	maas	*anhelorum respiratio.*
bol	*adversitas.*	hial	*vaniloquentia.*	mallet	*Polenta, Byne.*
bolff	*maledictum.*	hland	*lotium.*	megn	*vires, potentia.*
blak	*verber.*	hool	*commendatio.*	my	*muscæ.*
blek	*atramentum.*	hrim	*uredo.*	miol	*far.*
bloot	*maledictum.*	hroop	*clamor.*	miaalm	*felium vox.*
brak	*fremitus.*	Inde	*delectatio.*	Prial.	*ornatus.*
brial	*affectatio.*	jafnræde	*æqualis.*	Omak	*molestia*
Drabb	*gestus incuriosus &*	Kaal	*olus.*	Ongl	*insomnia, patientium*
	inconcinnus.	kalk	*calx.*		*ejulatus.*
dramb	*fastus.*	kapp	*sedulitas.*	Ol	*cerevisia.*
draap	*internecio.*	kiot	*caro.*	Rabb	*garritus.*
Eitur	*venenum.*	kuabb	*frequens postulatio.*	raf	*erratio.*
Farg	*pressura.*	kuak	*murmur*, ut *avium*	ragl	*idem.*
faalm	*palpitatio.*	kuef	*catarrus.*	raup	*jactantia.* [*tas.*
fargan	*vitæ institutio.*	kuol	*cruciatus.*	raus	*verborum prodigali-*
fas	*conspectus.*	Laad	*solum.*	regn	*pluvia.*

tot	*deliquium animi.*	straff	*garritus.*	spott	*ludibrium.*
rit	*scriptio.*	stry	*stria.*	Taal	*deceptio.*
rool	*evagatio.*	striaal	*rarum quid.*	tal	*numerus.*
rugl	*nugæ.*	skrum	*jactatio.*	torff	*cespes.*
Sallt	*sal.*	skarn	*stercus.*	Vyngl	*vertigo.*
saffn	*congregatio.*	stym	*colluctatio.*	vyn	*vinum.*
spad	*jusculum.*	skin	*fulgor.*	vit	*scientia, ratio.*
sod	*idem.*	skaalldur	*garritus.*	Þamb	*extensio.*
smyde	*fabricatio.*	skrollt	*vagatio.*	Þaang	*alga.*
spit	*illusio.*	soot	*fuligo.*	Þy	*famulitium.*

Numero Singulari deficiunt.

Masculina.

Fedgar dicitur de parte & filio, & langfedgar, *majorum series*, qui sunt in linea recta descendente, moolkar, *lactes*. Huc referantur Poëtica bragnar, itar, firdar, *&c.*

Fœminina.

Flauter, *lacticiniorum genus*, quod fit coacto lacte, & deinceps ventilato, aaer, *lac* quod segregato Butyro reliquum est: abrister, *colustra*: herdar, *humeri*: bysur, *pedes*: eriur, *lites*: frettir, *rumores*: dyr, *fores*, *&c.*

Neutra.

Bid, *expectatio*, *mora*: grid, *induciæ*: grioon, *fruges*: læte, *gestus*: tidinde, *rumores*: skipte, *divisiones*: lif, *coagulum*: log, *leges*: suik, *insidiæ*: snil, *lactes*: mok, *conversatio*: Jol, *Saturnalia*: sol, *alga esculenta*: sprell, *vitium*: spensl, *fibulæ*: laun, *præmia*: skop, *pudenda*: kior, *conditiones*: hoot, *gestus*: not, *usus*: skol, *vappa*: skil, *redditio*: viel, *fallacia*, *&c.*

Caput Sextum

De Genere, Specie, Figura, Numero & Casu.

GENERA sunt Tria: Masculinum, Fœmininum & Neutrum.
Masculinum, Fader/ Fœmininum ut Moder/ Neutrum, ut Barn, Jood.
Masculina sunt, Desinentia in ur & e, ut hestur & heile.

Fœminina, in a & ur seu or natura brevius, ceu Græca in *α* Fœminina. Item an, un, gd, fd, td, *&c.*

Neutra, quæ in e & t (*urs* in Genit.) exeunt, & pleraque Monosyllaba. Sed de his omnibus consulantur Dictionaria. Omnia enim & singula, quæ eò faciunt, præceptis comprehendere, nimis non tam longum quam arduum foret.

Regulariter etiam omnia virorum & officiorum virilium nomina Masculina sunt, ut, Hogne/ helge snorre/ asmundur ogmundur/ erlendur: Sic Logmadur/ skalumadur/ foovite/ logrettumadur/ prestur/ Paaffe/ &c.

Mulierum autem & muliebrium Offic. Fœminina, ut, Gudrun/ Þorgerdur/ ermy. Radskona/ vinnukona/ vestarkona/ &c.

Notandum tamen, quod dentur quædam Neutra, viros significantia, ut, hrak/ gerpe/ hra grey. Inveniantur etiam, Neutra & Masculina, Fœminas denotantia, ut, Vyf/ spracke/ svanne/ svarre.

Masculini & Fœminini generis sunt, quæ communia vulgo appellant, vor/ hiun/ fær/ &c.

Trium generum, adjectiva, quæ tribus gaudent terminationibus, ut Lærdur lærd lærde/ vulgo omnis generis.

Multa quoque sunt animantium nomina, in primis avium & piscium, quæ sub uno genere utrumque sexum comprehendunt; eoque nomine ab autboribus ἐπίκοινα vocantur: ut, Hrafn/ loa/ Þorskur/ *&c.*

Species est duplex.

Primitiva ut Fader/ jord/ ged. Derivativa ut Faderne/ jardan/ gedia.

Patronymica sunt.

Quæ à patris, avi vel atavi nomine descendunt, ut Doglingar/ à dag: skiolldungar à skiolld/ *&c.*

Gentilia

Gentilia.

Quæ gentem denotant, ut Gudingar, corruptè Gidingar à Gud: Danoker à Dan: Roomveroker & Romveriar à Rom. Sic Þioker, Spanoker, Fareyoker, Gudureyoker ab ey: Item Enoker, Eingelsker. Austveriar, Averiar, Austfiroker, Dasdæler, Laxdæler, Ruumdæler, Naumdæler, Jamtar, Þrændur, &c.

Possessiva.

Quæ possessionem significant: Sed hæc apud Islandos non dantur. Nam loco possessivorum ponitur Genitivus cum nomine, ut Grettisstak, Balldursbraa, Eyhreiste, &c.

Denominativa.

Quæ rem denominant, Drottenlegur & drottenleg à drotten, nadugur & naadug à naad, finnadur & finnud à finne, &c.

Diminutiva.

Quæ diminutionem sui primitivi significant. Eaque vel in ull definunt, ut à Bagge per diminutionem fit bogguII. Vel ad primitivum nomen addunt in fine korn, ut bagge baggakorn, hey heykorn, &c.

Verbalia.

Quæ à verbis descendunt, ut Burdur, borur, bere, bære à ber: vog, vikt, vætt, vyg, vogun à veg, &c.

Numeralia vel sunt *Cardinalia*; ut:

Nom.	* Eynn	eyn	eitt,	Tueir	tuær	tuo
Gen.	eyns	eynrar	eins.		tueggia	
Dat. Abl.	eynum	eynre	eynu.		tueimur.	
Acc.	einn	eyna	eitt.	tuo	tuær	tuo

Sic

Nom.	Þryr	Þriar	Þriu.	Fioorer	fioorar	fiogur.
Gen.		Þriggia			fiegra	
Dat. Abl.		Þremur			fioorum	
Acc.	Þriar	Þriaar	Þriu.	Fioora	fioorar	fiogur.

Reliqua usque ad centum sunt indeclinabilia, ut, Fimm, sex, sio, aatta, nyu, tyu, ellefu, toolf, Þrettan, fioortan, &c. Tuttugu, Þriatyu, fioortyu, fimmtyu, sextyu, siotyu, attatyu, nyutyu, Tiutyu vel Hundrad, gen. hundrads, dat. hundrade, acc. hundrad, voc. hundrad, abl. hundrade: *Plur.* nom. hundrud, gen. hundrada, dat. & abl. hundrudum, acc. hundrud. Sic Composita tuo hundrud, tueggia hundrada, &c. Þriu hundrud, Þriggia hundrada, &c. Fiogur hundrud, fiegra hundrada, &c. Hic enim utrumque declinatur. At in reliquis saltem posterius, cum prius sua natura sit Indeclinabile, ut fimm hundrud, fimm hundrada &c. Sic sex hundrud, sio hundrud, aatta hundrud, nyu hundrud/ sex hundrada, sio hundrada, &c. † Þusund, gen. Þusundar, dat. abl. Þusund, acc. Þusund: *Plur.* nom. Þusunder, gen. Þusunda, dat. Þusundum, &c. Sic eyn Þusund, eyntar Þusundar, tuær Þusunder, tueggia Þusunda, &c. Planè ut de hundrade dictum est.

Vel *ORDINALIA*; ut:

Singul.

Nom.	Firstur vel firste	First vel firsta	First vel firsta
Gen.	firsta	firstrar vel firstu	firsta
Dat. Abl.	firstum vel firsta	firstre vel firstu	firstu vel firsta
Acc.	firstann vel firsta	firsta vel firstu	first vel firsta
Voc.	firste	firsta	firsta.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Firster	vel	firstu	Firstar	vel	firstu	First	vel firstu
Gen.				firstra				
Dat. Abl.				firstum				
Acc.	Firsta			firstar			first	

* Quemadmodum *unus, na, num* apud *Latinos*: sic apud *Islandos*, Eynn vel einn legitur pluraliter conjunctum cum nominibus singulari carentibus: ut, Og Þar voru einar dyr. *& erant unæ fores.* III. lib. reg. VI. 8. dyr enim est plur. fœm. gen. etsi dyre sit neut. gen. sing. ut & dur, *janua.* Legitur etiam plur. in sensu indefinito, ut *sum* apud *A. Sax.* & *aliquis* apud *Latinos*: ut, enir Cristnu menn, oc enir heirhno, *aliqui Christiani, & aliqui ethnici.* Þa bothu enir cristnu menn hall a sitho, *tum rogarunt aliqui Christiani Hallum Sidanensem.* *Aræ* Sched. caput VII.

† Nonnunquam pro hoc numerali utuntur x hundrud: ut, for hann aptur til danmerkur, oc hafde hann Þa x hundrut heroskipa, *Dein Daniam profectus est, & ibi mille navibus bellatoriis instructus est.* hist. *Styrbiornonis* in Commentar. Christian. *Wormii* ad *Aræ* sui Schedas.

* L. Annar,

42

Annar.

	Singulariter.			Pluraliter.		
Nom.	* Annar	Onnur	Annad	Adrer	Adrar	Onnur
Gen.	annars	annarar	annars		annara	
Dat. Ab.	odrum	annare	odru		odrum	
Acc.	annann	adra	annad/	adra	adrar	onnur.

Þridie.

	Singulariter.			Pluraliter.
Nom.	Þridie	Þridia	Þridia	Þridiu.
Gen.	Þridia	Þridiu	Þridia	Þridiu.
Dat. Abl.	Þridia	Þridiu	Þridia	Þridiu.
Acc.	Þridia	Þridiu	Þridia	Þridiu.

Sic declinantur Fioorde, fimtte, siotte, sioünde, aatunde, nyunde, tiunde, ellefste, toolffte, Þrettande, fioortande, fimtande, sextande, &c. Item Tuttugaste, Þritugaste, fertugaste, fimtugaste, sextugaste, siotugaste, attatugaste, nytugaste, Hundradaste, &c.

Vel *MULTIPLICATIVA.*

ut Singulariter.

Nom.	Einfalldur vel eynfallde,	einfolld vel eynfalda,	einfallt vel eynfallda,
Gen.	Eynfallds vel eynfallda,	einfalldra/ vel einfolldu,	einfallds vel einfallda,
Dat. Abl.	Eeinfolldum vel einfallda,	einfalldre vel einfolldu,	einfolldu vel einfallda,
Acc.	Einfalldan vel einfallda,	einfallda vel einfolldu,	einfalldt vel einfallda,
Voc.	Einfallde,	einfallda,	einfallda.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Einfallder	vel {einfolldu,	Einfalldar	vel {einfolldu,	Einfolld	vel { einfolldu.
Gen.			einfalldra			
Dat. Abl.			einfolldum			
Acc.	einfallda		einfalldar		einfolld	

Sic variantur Tuefalldur, Þrefalldur, Fiorfalldur, Fimmfalldur, sexfalldur, siofalldur, Hundradsfalldur, &c.

Vel *DISTRIBUTIVA.*

Nom. Voc.	Einer	Tuenner	Þrenner	Ferner
Gen.	einnra	tuennra	Þrennra	fernra
Dat. Abl.	eynum	tuennum	Þrennum	fernum
Acc.	eina	tuenna	Þrenna	ferna.

" Notandum autem hic est veteres *Cimbros*, numerandi rationem per *Runas* priscum ordinem " servantes sic expressisse:

" 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.
" ᚠ. ᚢ. ᚦ. ᚬ. ᚱ. ᚴ. ᚼ. ᚾ. ᛁ. ᛅ. ᛋ. ᛏ. ᛒ. ᛚ. ᛘ. ᛦ. ᛮ. ᛯ. ᛰ.

" Nota etiam quod adjectivum numerale halfur, *semi, dimidius*, non bipartit numerum, cui apponitur, sed ab eo demendum docet dimidium: ut, hun skal vera half Þridiu alnar ad leingd, og halfrar annarar alnar a breid, *habebit* [Arca testimonii] *longitudinem duorum cubitorum & dimidii, & unius cubiti ac dimidii latitudinem*. Exod. xxv, 10. Þeim Biskopsdom halft fiorda hundrad kyrkna, *in hâc diœcesi CCCL. parochiæ*. Þu skallt og giora einn Naadarstol af skira Gulle halfrar Þridiu aalnar langan, og halfrar annarar aalnar breidan, *& facies propitiatorium ex auro mundo, duorum cubitorum & dimidii erit longitudo ejus, & cubiti ac dimidii latitudo ejus*. " Exod. xxv. 17. Hic etiam non abs re fore arbitror ostendere numeralia quibus *Islandi* annos, " quot quisque natus est, exprimunt: ut, fertugr vel fertogr, *quadragenarius* vel *quadraginta annorum*. Sextugr, vel sextogr, *sexagenarius* vel *sexaginta annorum*. Quibus præmissa vox halfr,

---

* Nota quod adjectivum numerale Annar per omnes numeros & casus conjunctum occurrit nominibus substantivis post conjunctionem *similitudinis* sem, haud secus ac *un* apud *Gallos*, & apud *Anglos* a, & an: ut, eg villda frammseigia honum Þat sem annar hofdinge, *vellem sicut princeps id illi offerre*. villda Eg spena honum i kring um mig sem annare koranu, *vellem cum illo sicut corona me circumcingere*. Minn kudur er lijka sem annad nyer vijn, *venter meus est quasi mustum*. Sem annad sky, *quasi nubes*. Suo sem i odrum reifum, *quasi in pannis*.

" neque

"neque bipartiendum docet sequentem numerum, neque dimidium ab eo simpliciter esse demendum, sed ultimæ duntaxat in eo *decadis* dimidium esse auferendum. Sic III. Reg. XXII. **hann vard half fertugr þa hann vard kongr,** *triginta quinque annorum erat cum regnare cœpisset*. Occurrit eadem phrasis in **Ol. Sag.** præf. teste *Verelio*. Et in *Aræ* Schedis cap. X. **tha vas hann vetri mithur en half fertogr,** *tum erat triginta quinque annos, & sex menses natus*, & non *annos 39 & sex menses natus*, ut *Wormius* noster in notis ad locum, falsò etiam versum. Ratio autem regulæ in eo consistit, quod quadragenarius habet quater decem annos, vel quatuor decades, annorum, unde **half fertugr**, idem valet ac **halft fiorda tiu**, i. e. XXXV. quemadmodum **halft fiorda hundrad** est CCCL, & **halft fiorda þusand**, MMM.D.

"Notetur etiam *Norvegis*, & *Islandis* peculiarem numerandi rationem in usu esse per additionem vocum [1] **tolfrædr, tolfræd,** vel **tolfræt** quæ decem significare faciunt *duodecim*; *Centum, centum & viginti*; *mille, mille* & CC, &c. Causa istius computationis hæc est, quod apud istas gentes duplex est *decas*, nempe minor cæteris nationibus communis *decem* continens *unitates*; & major continens XII i. e. **tolf,** *unitates*. Inde addita voce **tolfrædr,** vel **tolfræd,** centuria non decies decem, sed decies duodecim i. e. CXX continet, & chilias non decies centum, sed decies CXX, i. e. Mille & CC. continet. En quæso exempla; **Þar var meir enn** [2] **cc vetra tolfræd er Island var bygt, adr menn toko her saugur at rita,** *elapsi sunt* CCXL *anni ab inhabitata Islandia, antequam cœperunt hic homines historias scribere*. præfat. **Olafs Saga. Oc hefur solin þa fyldar allar rasir sinar, bædi at uppstigningu oc nidrstigningu** [3] **ccc daga tolfræd, oc fim dagat, oc vi stunder: oc verdur þat þa a hinu fiorda hueriu are ccc daga tolfræd oc vi daga oc heitr þat hlaupars dagr, þuiad þa er deigi fleira i tolf manudum enn fyr: þuiad þæi stunder vi fastnase til tueggia dægra natur oc dags,** *implevitque tum sol omnem cursum suum, tam ascendendo, quam retrocedendo trecentis sexaginta & V diebus, & VI horis, sed quarto quolibet anno* CCCLX *& VI diebus, vocaturque sextus ille dies intercalaris, quod plures sunt dies in XII mensibus, quam antea, sex illis horis congregatis duos dies* [naturales] i. e. [4] *diem & noctem efficientibus*. **Busnadar balk.** cap. 23. p. 32. **Ef ei er lengra fra annars landmerki, enn tuo hundrad fadma tolfræd,** *nisi alter ab alterius limitibus distent sexcentis ulnis*. ibid. pag. 31, 32, 57. Hæc luculentius & succinctius ex notis doctissimi *Olai Verelii* in cap. XVIII. **Hervarar Saga** Ubi multa alia lectu utilia, ac jucunda de hac computandi ratione per *majores decades, centurias, & chiliades*, per **tolfræd** significari solitas. Hæc autem *tolfrædica* sive duodena computandi ratio per majores decades, quæ duodecim unitates continent, apud nos etiamnum usurpatur in computandis certis rebus per duodenum numerum, quem **dozen,** *Suecice* [5] **dusin,** *Gallice* douzain, vocamus; quinimo in numeris, ponderibus, & mensuris multarum rerum, ut ex mercatoribus, & vehiculariis accepi, centuria apud nos etiamnum semper præsumitur significare majorem sive *tolfrædicam* illam centuriam, quæ ex *decies* XII conflatur, scilicet CXX. Sic *Arngrim Jonas* in crymogæa sive rerum *Island.* lib. I. cap. VIII. **Hundrad,** *centum* sonat, sed quadam consuetudine plus continet nempe 120. Inde etiamnum apud nos vetus istud de centenario numero: **five score of men, money, pins: six score of all other things.** Sic *Arngrimus Jonas* in *Crymogææ* suæ lib. I. cap. VIII. pag. 85. Centussem *Islandorum* ita describit: **hundrad,** *centum* sonat, sed quadam consuetudine plus continet, nempe 120. Hoc nomen per *assem* Islandicum vertemus, cujus nota I°. Hujus assis partes sunt:

"Uncia.	X.	Quincunx.	L.	Dodrans.	LXL.
"Sextans.	XX.	Semis.	LX.	Dextans.	LL.
"Quadrans.	XXX.	Septunx.	LXX.	Deunx.	LLX.
"Triens.	XL.	Bes.	LXXX.	As. LLXX vel CXX.	

"Quæ voces, & assis species, licet de ponderibus sæpius usurpentur, tamen cum etiam *as* de divisione solidi, ut loquuntur, ut hæreditatis fundi, & aliorum bonorum rectissime dicatur, *assis* partes huc quoque accommodare non dubitavi.

Numerus

Duplex est, singularis cum de uno agitur, ut **Gud,** *Deus*: Pluralis cum de pluribus, ut **Guder,** *Dii*. Pronomina tamen primæ & secundæ personæ etiam Dualem habent, ut mox patebit.

Casus

Ut apud Græcos, ita apud Islandos tantum quinque sunt; Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus. Ablativus enim cum Dativo in utroque numero semper coincidit: quanquam nos Latinos secuti in Declinationibus Ablativum posuimus, ut loquendi consuetudinem apud nos ostenderemus. Sed & Vocativus idem est cum Nominativo, si Adjectiva excipias, quæ cujuscunque in Nominativo terminationis fuerint, Vocativum tamen semper faciunt in e, ut è præmissis Paradigmatibus constat: licet & hic cum Nominativo quartæ Declinationis conveniat.

---

1 Id est, *duodena ratio*. 2 Verbum verbo, *ducenti anni* **tolfræd.** 3 Verbatim, *trecentis quinque diebus* **tolfræd.** 4 Nempe *diem unum civilem*. 5 Alias **tolft, Wale, full.**

CAPUT SEPTIMUM.

De Pronomine.

PRONOMINA numero & ſignificatione Latinis ferè reſpondentia hæc ſunt :

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.	Voc.
Ego	*Singul.*	Eg	myn	mier	mig	caret.
	Dual.	Vid	ockar	ockur	ockur	
	Plural.	Vier vel vær	vorra	oſs	oſs	
Tu	*Singul.*	Þu	Þijn	Þier	Þig	Þu
	Dual.	Þid	yckar	yckur	yckur	Þid
	Plural.	Þier	ydar	ydur	ydur	Þier
Sui	*Singul.*	caret	ſyn	ſier	ſig	caret.
	Plural.		ſyn	ſier	ſig	
Ille	*Singul.*	Hann	hanns	honum	hann	caret.
		hun	hannar	henne	hana	
		† Þad	Þeſs	Þui	Þad	
	Plural.	Þeyr			Þaa	
		Þær	Þeirra	Þeim	Þær	
		Þaug			Þaug	
Iste	*Singul.*	* Hinn			* hinn	
		hin	†† hins	hinum	hina	
		hitt vel hid			hitt vel hid	
	Plural.	Hiner			hina	caret.
		hinar	hinna	hinum	hinar	
		hin			hin	
Ipse	*Singul.*	Siaalfur	ſialfs	ſialfum	ſialfann	
		ſiaalf	ſialfrar	ſialfre	ſialfa	
		ſialft	ſialfs	ſialfu	ſialft	
	Plural.	Sialfer			ſialfer	
		ſialfar	ſialfra	ſialfum	ſialfar	
		ſialf			ſialf.	

Sa, ſu, Þad, *hic*, *hæc*, *hoc*, vel *is*, *ea*, *id* ſuperius declinatum heic ſcientes prætermittimus.

† Pro neutro ſingulari Þad, & plurali Þaug, Þau, Þo, frequenter occurrunt Þetta, & Þotta: ut, huliki quedia er Þetta, *qualis eſt hæc ſalutatio.* Luc. I, 29. Og huadan kienur mier Þetta. *& unde hoc mihi venit.* v. 43. huor grunnar Þig ad Þetta barn verde, *quis putas puer iſte erit?* v 66. Þetta gaf eg ydur til epterdæmis, *hoc dedi vobis in exemplum.* Joh. XIII, 15. Ef Þier vitid Þetta, *ſi hæc ſcitis.* v. 17. Eg em ſendur ad eg bode Þier Þotta, *miſſus ſum hæc tibi evangelizare*, Luc. I, 29. Til Þeſs daga Þa Þatta mun framkoma, *uſque in diem, quo hæc fiant*, vel *hoc fiat.* v. 20. Pro Þad etiam legitur Þadſama: Eg vill ſetia ovinskap amille Þins ſædis, og hennar ſædis Þadſama skal i ſundur merta Þitt hofud og Þu skalle byta hann i hælen, *inimicitiam ponam inter ſemen tuum, & ſemen illius, ipſum conculcabit tibi caput, & tu mordebis illi calcaneum*, Gen. III, 15. Nota autem quod Þadſama vel Þatſamq ſignificat *idipſum* vel *idem ipſum*, *Gothice* ΨΑΤΑSΑΜΧ. *Anglice* that ſame, *hoc ipſum*, vel *illud ipſum*. Legitur etiam & hidſama, Luc. III, 11. In *Ara* etſama, edſama. Legitur quoque aliis pronominibus poſt-poſitum: ut, hinnſama, Þannſama: hinnſama atburdur gerdiſt, *geſta erat hæc res*; Enn Þann ſama dag drap Beorn Aka, *eodem autem die occidit Bearno Akan.* Hiſt. *Styrbiornonis.* in Commentar. pereruditi viri Chriſt. *Wormii* in *Aræ* Schedas. Inde conſtat à pronomine ſame, ſama, quod *Saxones* ignorabant, majores noſtros à *Danis* olim *Angliæ* dominis in ſuam vernaculam tranſtuliſſe. Nota etiam quod à pluralibus Þeyr, Þær, venit *Anglorum Borealium* thur, vel ther, pro theſe, *hi*, *hæ*, *hæc*, *illi*, *illæ*, *illa*. Sic in libro Satyrarum inſcripto, the viſion of Peirce Plowman. fol. XII. a. Ther cunning clarkes. Pro Þann quoque accuſ. ſing. Þennan bis legitur. Act. II. 32, 36. ** Pro hinn etiam legitur fere ſemper enn, in *Aræ* Schedis. pro hitt vel hid etiam occurrit es, ed, et, præſertim in *Aræ* Schedis. †† Pro hins nunquam fere non ſcribitur ens, in *Aræ* Schedis de *Iſlandia*: ut, ens ſvarta; ens miſda; ens Harfagra.

Nom.

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Quis	*Singul.*	Huer	huers	huorium	huorn
		huor	huorrar	huorre	huorna
		huort	huers	huoriu	huert
	Plural.	Huorier			huoria
		huoriar	huorra	huorium	huoriar
		huor			huor.

A Pronominibus primæ & secundæ Personæ formantur adjectiva pronominalia:

A Genit. Singul. Myn *formatur*

		Nom. Voc.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Meus	*Singul.*	Minn	myns	mynum	minn
		myn	minnar	minne	myna
		mitt	myns	mynu	mitt
	Plural.	Miner			myna
		mynar	minna	mynum	mynar
		myn.			myn.

A Genit. Dual. Ockar *fit*,

Hic & hæc Ockar & hoc ockart/ *noster* de duobus, aliàs vix declinabile.

A Plur. Vorra *descendit.*

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Noster	*Singul.*	Vor	vors	vorum	vorn
		vor	vorrar	vorre	vora
		vort	vors	voru	vort
	Plural.	Vorer			vora
		vorar	vorra	vorum	vorar
		vor			vor.

A Genitivo Singul. Þyn *derivatur*

Tuus	*Singul.*	Þinn	þyns	þynum	þinn
		þyn	þinnar	þinne	þyna
		þitt	þyns	þynu	þitt
	Plural.	þyner			þyna
		þynar	þinna	þynum	þynar
		þyn			þyn.

A Duali yckar

Vester de duobus	*Singul.*	yckar	yckars	yckrum	yckarn
		yckar	yckrar	yckare	yckra
		yckart	yckars	yckru	yckart
	Plural.	yckrer			yckra
		yckar	yckara	yckrum	yckar
		yckar			yckar.

A Plurali ydar

Vester	*Singul.*	ydar	ydars	ydur	ydarn
		ydar	ydrar	ydare	ydra
		ydart	ydars	ydru	ydart
	Plural.	ydrer			ydra
		ydrar	ydara	ydrum	ydrar
		ydur			ydar.

Magna etiam Compositorum Pronominum Copia est, è quorum numero sunt:

Saa * enn/ su enn/ qui *relativum*, vel saa er/ su er/ Þad er. "Plural. Þeir enn, Þær enn, Þo "enn, vel Þa enn; Þeir er, Þær er, Þo er vel Þa er, *qui*, *quæ*, *quæ*. er autem aliquando post-"ponitur: ut, hann var allra manna vitrastur er Þa voru i sviavellde, *is omnium sapientissimus*,

* Enn videtur fieri per abbreviationem ab hinn; ed eodem modo ab hid; & er à *Franco-Theotisco* er, *ille*, *qui*. Nota etiam quod pro ed in *Aræ* Schedis frequenter scribitur eo, er.

" *qui in Succia vixere.* Styrbiornonis histor. à *Christ. Wormio* in Comment. ad *Aræ* Schedas edita ". Hver er vel hver ed/ huor er vel huor ed/ hvad er vel hvad ed. Item Sa * sem/ sun sem/ Þad sem declinantur ut Saa/ su/ Þad/ particula postposita immota manente. Aliquando ex utraque particula Componuntur: ut hann sem er/ hun sem er/ Þad sem er. Sic hver sem er vel ed/ huor sem er vel ed/ huad sem er vel ed/ sic saa sem er/ hinn sem er/ &c. Horum naturam sequuntur huor hellst/ *ecquis, qui*, huor sem hellst/ *quicunque*: in his enim saltem Pronomeo movetur, particula manente. " Saa, er, Semi, ed, etiam absolutè, & simpliciter usurpantur in sensu re-
" lativo. Vide *Luc.* 1, 45. *Marc.* III, 8, 23. XIV, 47. II. 4. *Act.* II, 39. *Matth.* VI, 23. IX, 20.
" *Marc.* III, 34. IV, 24. VI, 2. Legitur Þes sem, *qui*, *Marc.* III, 3. &, huer hellst ed, *qui*, *Act.*
" II, 39. Hisce addantur hvør ed, *qui, quæ*, hvorke ed, pro quo hvarki es in Ara, *quod*. Nota
" autem quod hvorke, & hvarki Syncoptice fiunt à neutro hvorugt. Leguntur etiam in *Aræ*
" Schedis, sa es, su es, thad es, *qui, quæ, quod*, pro sa ed, su ed, Þad ed. Thess er, *qui*: thess
" er kallathr var Tunguoddr, *qui vocatus erat Tunguoddus*. Aræ Schedarum cap. V. Thvi ed,
" *quod*: enn their voro sotter a thingi thvi ed var i Borgarfirdi, *illi vero accusati erant in foro,*
" *quod tum erat Borgafirdi.* Aræ Sched. cap. V. Es, *qui* quæ *quod*, i theim stath es sithan es
" kallat Thingnesse, *in loco, qui postea vocatus est Thingnes*. ibid. that voro tha log at vigsakar
" skyldi sækia a thvi thingi es nest vas vett vangi, *hoc tum erat lex, ut de homicidio ageretur in*
" *campo Cædi proximo*, *ibid.* es sialfr vas thar, *qui ipse ibi erat*. cap. VII. Thann er, *qui*: hann
" sendi hingat til lands prest thann er het Thangbrandur, oc her kendi monnom Cristni oc scirthi
" tha alla es vith tuku, *is misit huc in terram sacerdotem, qui vocabatur Thangbrandus, & præ-*
" *dicabat religionem Christianam, & omnes qui fidem susceperunt, baptizabat*, Aræ Sched. cap.
" VII. In hoc exemplo es significat pluraliter *qui*. Unde es af, *à quibus*: oc quomo tha i vesto
" manna eyiar es X vicur voro af sumri, *& venerunt ad Westmannenses insulas, à quibus per de-*
" *cem septimanas æstivas abfuissent*. cap. VII. Enn at Þinge redu bændur mann til af litlum
" stigum Þann er Birne varnade kongdoms, *in foro autem rustici hominem præparabant, qui Bior-*
" *nonem à regno prohiberet*. Hist. *Styrbiornonis* in Comment. *Christ. Wormii* ad *Aræ* Schedas.
" Þeir es, ut Þeir er, *qui*, plur. Isleifr vas myklo nytri en athrer kenne menn, Þeir es a thvisa
" landi voro, *Ilesfus multo utilior erat, quam reliqui sacerdotes, qui in hac regione erant.* Aræ Sched. c. IX.

Aliter vero se habent huereyrn/ *unusquisque*, & hvortueggie/ *uterque*, in his enim utrumque variatur: ut,

Singulariter

Huereyrn.	Nom.	† Huereyrn	huoreyn	huorreyrt
	Gen.	huersenns	huorrareynnar	huorsenns
	Dat. Abl.	huorumeynum	huorreeynne	huoriuenns
	Acc.	huorneyrn	huoriaeyna	huorreyrt/

Pluraliter

Nom.	Huoriereynner	huoriareynnar	huoreyn
Gen.	huorraeynna	Junctim ut divisim supra.	

Singulariter

Huortueggie	Nom.	Huortueggie	huortueggia	huortueggia
	Gen.	huorstueggia	huorrartueggiu	huorstueggia
	Dat. Abl.	huorumtueggium	huorretueggiu	huorutueggiu
	Acc.	huorntueggia	huorutueggiu	huorttueggia/

Pluraliter

Nom.	Huorertueggiu	huorutueggiu	huorutueggiu
Gen.		huorutueggia	
Dat. Abl.		huorutueggium	
Acc.	huorutueggiu	huorutueggiu	huorutueggiu.

Nonnunquam nomina in Compositione præponuntur Pronominibus, ut Einhuor/ *aliquis*, eitthuort/ *aliquid*, & annarhuer/ *alteruter*, annadhuort/ *alterutrum*: declinantur conjuncta, ut superius disjuncta.

Ipsa etiam Pronomina inter se quandoque componuntur, ut Eg Sialffur/ myn sialffs/ *ego ipse, mei ipsius*, Þu sialfur/ *tu ipse*, Þyn sialfs/ *tui ipsius*, hann sialfur/ hans sialffs/ *ille ipse*, &c. Sic sinn huor/ syn huor/ sit huort/ *diversus*, syns huers/ sinnar huorrar/ synum huers/ &c.

---

* Sem plane videtur factum à sama, de quo supra in Þadsama, & hidsama, hinc in *Aræ* Schedis, er sama relativum: ut, tha scrifatha ec thessa of er sama far syrutan attartolo oc kunga ævi, *tum hoc scripsi, quod prætergreditur genealogias, & regum vitas.* Sama autem unde *sem*, à *Gothico* SAMR. † Vel huor einn vel huort einn.

Non

Non declinantur:

Huers kyns vel huers konar	*Cujusmodi*
Þess kyns vel þess konar	*Ejusmodi.*

Þesse,		*Singulariter*			*Pluraliter*			
Hicce.	nom.	Þesse	Þesse	Þetta	nom.	Þesser	Þessar	Þesse
	gen.	Þess/ Þessa.	Þessarar	Þess/ Þessa.	gen.		Þessara	
	dat. ab.	Þeim	Þisre	Þui	dat. ab.		Þessum	
	acc.	Þann	Þaa	Þad.	acc.	Þessa	Þessar	Þesse.

Nockur,		*Singulariter*			*Pluraliter.*			
Quidam.	nom.	Nockur	nockur	nockurt	nom.	Nockrer	nockrar	nockur
	gen.	nockurs	nockrar	nockurs	gen.		nockra	
	dat. ab.	nockrum	nockre	nockru	dat. ab.		nockrum	
	acc.	nockurn	nockra	nockurt.	Acc.	nockra	nockrar	nockur.

"Hisce addantur, Interrogativum huad, *quid?* ut, huad skulum vier Þa giora, *quid ergo faciemus?* Luc. III, 10, 12, 14. huad, pro quo, & huada, legitur etiam indefinite pro huered: Enn hanns lærosueinar spurdu hann ad og segdu, huada Epterlijkinga Þetta ad vera, *interrogabant autem eum discipuli ejus dicentes, quæ esset ista parabola.* Luc. VIII, 9. Ex versione collegii Antiquitatum *Upsaliæ.* Vetus Einge vel Engi, hodie Einginn, Eingin, Eckart, *nemo, nihil,* quasi Ein eige, *non unus,* ut *nemo,* quasi *ne homo.* Mange, in gen. Manskis, *nemo,* ex mann & einge: liod Þau eg kann er kannat Þiodans kona og manskis, mogur: vide *Gudm. Andreæ* notas de capite *Runico.* Þat licathi ollom, oc mellt Þui mange i gegn, *hoc placuit omnibus, nemoque contradicebat. Aræ* Sched. cap. X. Onguu. & onguo *nihil neme:* vera ad onguu, *deficere, ad nihilum redigi.* Mansins hialp er ad onguu nyt, *vana est salus hominum.* Jesus suarade onguu, *Jesus nihil respondit.* Og onguum, *& nemini,* vel *nullis:* ut, onguum manne, *nullis hominibus.* Og til ongra sa ydur sem hefur tuo kyrtla, hann giefe Þeim er onguan hefur, *qui habet duas tunicas, det nullam habenti,* i. e. *non habenti.* Luc. III. 11. Þeirra var Elias sendur, *& ad nullum earum missus est Elias.* Luc. IV. 26. Invariabile soddan etiam ad adjectiva pronominalia reduci potest, significat enim *hic, hæc, hoc, hujusmodi, istiusmodi, talis, similis,* per omnes casus, & genera: med soddan hliode, *cum tali voce.* Þeir tala soddan ord, *talia verba loquuntur;* og margt soddan Þa giore Þier, *& similia facitis multa.* Marc. VII, 1. ex versione Coll. Antiqu. *Upsal.* In Bibliis autem *Islandicis Thorlacksoni* redditur locus, og margt annad Þessu likt Þa giore Þier. hann sagde soddann epterlijking, *dixit autem parabolam istam.* Luc. XVIII. 9. Ex versione Coll. ant. *Upsal.* In biblus autem *Islandicis;* Þessa Epterlijking.

CAPUT OCTAVUM.

De Verbo.

VERBUM est duplex, Personale, ut eg eloka/ Þu elokar/ hann elokar: Et Impersonale, ut Þad vinnst/ Þad teckst/ *&c.*

Verbis accidunt, Genus, Species, Figura, Numerus, Persona, Modus, Tempus, Conjugatio.

Genera Personalium sunt IV. Activum, ut eg dæme/ *judico;* Passivum, ut eg dæmest/ *judicor;* Neutrum, ut eg græt/ *ploro,* sef/ *dormio;* Deponens, ut eg andast/ *morior,* afnast/ *serviliter laboro,* aulast/ staulast/ *&c.*

Alia verborum sunt Primitivæ speciei, ut eg nyt/ bryt: alia Derivatæ, ut eg nytka/ brotna.

Alia Simplicis figuræ eg eyk/ vyk; alia Compositæ ut eg videyk/ hiaavyk.

Numerus triplex est, Singularis ut eg eloka/ Dualis ut vid elokum/ Pluralis ut vier elokum. Dualis autem à Plurali solo pronomine distinguitur.

Personæ tres: eg eloka/ Þu elokar/ hann elokar.

Modi quatuor: Indicativus, ut eg eloka: Imperativus, ut eloka Þu: Conjunctivus, ut ad eg eloke: Infinitivus, ad eloka.

Temporum alia peculiarem habent formam; alia circomscriptam.

Peculiarem habent formam Præsens & Præteritum Indicativi, Præsens Imperativi, Præsens & Præteritum Imperfectum Conjunctivi, Præsens Infinitivi, Participium præsens Activum & Participium præteritum Passivum.

Circumſcribuntur reliqua omnia omnium modorum tempora, idque præcipue per ſequentia verba Anomala: Eg er, *ſum*, eg hefe (quod verbum quanquam habendi ſignificationem obtinet, ut eg hef bookena, id eſt, *habeo librum*; In verborum tamen modis & temporibus circumſcribendis quoties adhibetur, nihil aliud, quam Præteriti temporis circumſtantiam deſignat) eg vil, *volo*; eg aa, *debeo, incumbit mihi*; eg maa, *licet mihi*: Item duo defectiva eg skal & eg mun, quæ ſola nihil ſignificant; ſed in conſtructione cum aliis verbis futuri temporis adjacentiam indicant, efficiuntque orationis ſtructuram non abſimilem illi, quam habet Græcorum μέλλω, ut eg skal giora vel eg mun giora/ *faciam* vel *facturus ſum*, cum ipſa verba, ſine eorum ope, futuro tempori denotando inidonea ſint. Horum igitur anomalas inflexiones præmittendas cenſuimus, cum ſequentibus Verborum Analogorum conjugationibus neceſſariò inſerviant.

Conjugatio Verbi Eg er vel em.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg er	Þu ert	Hann [a] er
Pl. & Dual.	Vier, vid erum,	Þier, Þid erud,	Þeir [b] eru.

Perfectum.

Sing.	Eg var	Þu varſt	hann var
Pl. & Dual.	vier, vid vorum,	Þier, Þid votud,	Þeir [c] voru.

Imperativus Præſens.

Sing.	Vere eg,	ver Þu (per Syncop. vertu)	[d] vere hann
Dual. Plur.	verum vid, vier,	vere Þid, Þier,	vere Þeyer.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Sie	ad Þu ſiert,	ad Þann ſie
Dual. Plur.	ad vid, vier ſieum,	ad Þid Þier ſieud,	ad Þeir ſieu.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg være	Þu værer	hann være
Dual. Plur.	vid, vier værum	Þid, Þier værud,	Þeir være.

Infinitivus Præſens Ad [e] vera.
Participium Præſens Verande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Verd, *fio*,	Þu verdur,	Hann verdur
Dual. Plur.	vid, vier verdum,	Þid, Þier verdid,	Þeir verda.

Præteritus.

Sing.	Eg vard	Þu vardſt	hann vard
Dual. Plur.	vid, vier vrdum,	Þid Þier vrdud,	Þeir [f] vrdu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Verde eg	verder Þu	verde hann
Dual. Plur.	verdum, vid, vier,	verde Þid, Þier,	verde Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg verde	ad Þu verder	ad hann verde
Dual. Plur.	ad vid, vier verdum,	ad Þid, Þier verded,	ad Þeir verde.

Imperfectus.

Sing.	Ad eg yrde	Þu yrder	hann yrde
Dual. Plur.	vier, vid yrdum,	Þier Þid yrdud,	Þeir yrde.

Infinitivus Præſens Ad Verda.
Participium Præteritum Vordenn.

Conjugatio Verbi Eg Hefe.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Hefe	Þu hefur	hann hefur
Dual. Plur.	vier vid hofum,	Þier Þid hafed,	Þeir hafa.

---

a Et in *Aræ* Schedis *er*. *b* In *Aræ* Schedis ero u in o mutato. *c* Et voro. *d* Et aliquando Sie: ut, fierre ſie Þui, *abſit*. Luc. xx, 16. *e* Et Veſa Enn quomo her athris v. Þeir er biſcopar quothuſt vrſa, *venerunt vero huc alii v. qui Epiſcopos ſe jactabant*. Aræ Sched. cap. VIII. At ſva ſcal veſa methan Jſlandes byet, *ut ita eſſet dum Iſlandia habitaretur*. cap. x. At ſtoll byſcops Þeſſer a Jolandi veri, ſcylldi i Scalaholltt veſa, *ut Epiſcopi ſedes, quæ in Iſlandia erat, Scalaholti eſſet*. ibidem. *f* Vrtho, & urdo, u in o mutato.

Perfectum.

Perfectus.

Sing.	Eg Heffe	Þu hafder	hann haffde
Dual. Plur.	vier, vid hofdum,	þeir, þid hofdud,	þeir hoffdu

Imperativus Præsens.

Sing.	Haffe eg	haf þu, vel hafdu contr.	hafe hann
Dual. Plur.	hofum vid, vier,	hafe þid, þier,	hafe þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg hafe	ad þu hafer	ad hann haffe
Dual. Plur.	ad vid, vier hofum	ad þid, þier hafed,	ad þeir haffe.

Imperfectum.

Sing.	Jeg hefde	þu hefder	hann hefde
Dual. Plur.	vier, vid hefdum,	þier, þid hefdud,	þeir hefde.

Infinitivus Præsens Ad hafa.
Participium Præsens Hafande.

Passivæ vocis solum Participium præteritum Haffdur in usu est.

Conjugatio Verbi Eg Vil.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Vil	þu villt	hann vill
Dual. Plur.	vier, vid vilium,	þier, þid vilied	þeir vilia.

Præteritus.

Sing.	Eg villde	þu villder	hann villde
Dual. Plur.	vier, vid villdum,	þier, þid villdud,	þeir villdu.

Imperativo caret.
Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg vilie	ad þu vilier	ad hann vilie
Dual. Plur.	ad vid, vier vilium,	ad þid, þier vilied,	ad þeir vilie.

Imperfectus.

Sing.	Eg Villde	þu villder	hann villde
Dual. Plur.	vier, vid villdum,	þier, þid villdud,	þeir villde.

Infinitivus Præsens Ad Vilia.
Participium Præsens Viliande.

Conjugatio Verbi Eg Maa.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Maa	þu maatt	hann maa
Dual. Plur.	vier, vid meigum,	þier, þid meigid,	þeir meiga.

Præteritus.

Sing.	Eg maatte	þu maatter	hann maatte
Dual. Plur.	vier, vid mattum,	þier, þid mattud,	þeir maatu.

Imperativo caret.
Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg meige	þu meiger	hann meige
Dual. Plur.	ad vier, vid meigum,	þeir, þid meiged,	þeir meige.

Imperfectus.

Sing.	Eg matte	þu matter	hann matte
Dual. Plur.	vier mattum,	þier mattud,	þeir matte.

Infinitivus Præsens Ad Meiga.
Participium Præsens Meigande.

Conjugatio Verbi Eg Aa.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Aa	þu aatt	hann aa
Dual. Plur.	vier, vid eigum,	þier, þid eiged,	þeir eiga.

Præteritus.

Sing.	Eg aaatte	þu aatter	hann aatte
Dual. Plur.	vier, vid aattum,	þier, þid attud,	þeir aattu.

Imperativus Præsens.

Sing.	Eige eg	eig þu vel eigdu,	eige hann
Dual. Plur.	eigum vier, vid,	eige þier, þid,	eige þeyr.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg eige	þu eiger	hann eige
Dual. Plue.	ad vier eigum,	þier, þid eigid,	þeir eige.

Imperfectus.

Sing.	Eg atte	þu atter	hann atte
Dual. Plur.	vier, vid attum,	þier, þid attud.	þeir atte.

Infinitivus præsens Ad eiga.
Participium præsens eigande.

Conjugatio Verbi Eg skal.
Indicativus præsens.

Sing.	Eg Skal	þu skallet	hann skal
Dual. Plur.	vier, vid skulum	þier, þid skulud,	þeir skulu.

Conjunctivus præsens vel futurum.

Sing.	Ad eg skule	ad þu skuler	ad hann skule
Dual. Plue.	ad vier, vid skulum,	þier, þid skuled,	þeie skule.

Imperfectum.

Sing.	Eg skillde	þu skillder	hann skillde
Dual. Plur.	vier, vid skilldum,	þier, þid skilldud,	þeir skillde.

Conjugatio Verbi Eg Mun.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Mun	þu muntt	hann mun
Dual. Plur.	vier, vid munum,	þier, þid munud,	þeir munu.

Conjunctivi Præsens.

Sing.	Ad eg mune	þu muner	hann mune
Dual. Plue.	vier, vid munum,	þier, þid muned.	þeie mune.

Imperfectum.

Sing.	Eg munde	þu mundee	hann munde
Dual. Plue.	vier, vid mundum,	þier, þid mundud,	þeie mundu.

Infinitivus futurus Ad Mune.

His non immerito accenseri posset Eg * ætla, *destino, certum mihi est*, quo ad exprimendam futuri temporis circumstantiam haud raro utimur, ut eg ætla ad giora þad. *ego faciam vel facturus sum hoc*, vel *certum mihi est hoc facere.* Sed hoc verbum juxta primam conjugationem Analogorum variatue, ut non sit opus ejus motionem sigillatim tradere. Sunt & aliæ temporum descriptiones, quibus enumerandis non supersedemus.

Exempli causa has Poëticas Præteriti Periphrases apponere libuit:

Eg Nam/	þu namst/	hann nam	} Giora, id est, *feci, &c.*
eg Ried/	þu riedst/	hann ried	
eg Vann/	þu vanst/	hann vann	

Et hæc est officiosa illa Anomalorum cohors ad famulandum reliquis verbis nata. Nam IMPERFECTUM Indicativi circumscribitur per Eg var, & vel Infinitivum ipsius verbi, ut in activa voce, Eg var ad elska; vel Participium passivum, ut in passiva, eg vae elskadur. Sic eg var ad brenna/ eg var brendur: eg vae ad snua/ eg var snuenn: eg var ad gefa/ eg var gefenn: eg var ad lesa/ eg vae lesenn/ *&c.*

PLUSQUAMPERFECTUM per Eg haffde, & vel Participium pass. Neutrum, ut in activo; vel Masculinum, ut in passivo, interjecta voce Vered: ut eg hafde elskad/ eg hafde vered elskadur: eg haffde brende/ eg haffde vered brendur: eg haffde snued/ eg haffde vered snuenn: eg hafde gefed/ eg haffde vered gefenn: eg hafde lesed/ eg hafde vered lesenn.

---

* Est hoc verbum etiamnum in usu apud Boreales *Anglos*, & *Scotos*, & frequens occurrit in versione Æneidos *Douglassiana*: ut, This Goddes ettillit gif werdes were not contrare. .... hoc .... Dea gentibus esse, siqua fata sinant ...

† FUTU-

† FUTURUM ACTIVUM pee unum verborum: eg skal/ mun/ maa/ vil/ aa/ atlo/ & infinitivum verbi, exempta particula, ad, ut, eg skal elska/ brenna/ snua/ gefa/ lesa/ *&c.* Passivum autem per eadem verba, prætereaque particulam verda, & Participium passivum, ut eg skal verda elskadur/ brendur/ snuenn/ gefenn/ lesenn.

PERFECTUM & PLUSQUAMPERFECTUM Conjunctivi circumscribuntur per verbum Eg hefe ejusdem modi & temporis, & Particip. pass. Neut. in Activa voce; Masculinum autem in passiva, semper inserta vocula vered, ut, Eg haffe elskad/ brent/ snued/ gefed/ lesed; eg hafe vered elskadur/ brendur/ snuenn/ gefenn/ lesenn: Sic eg hefde elskad/ brent/ *&c.* Et eg hefde vered elskadur/ brendur/ *&c.*

FUTURUM circumscribitur per Verbum Eg skal vel mun ejusdem modi & temporis, & vel Infinitivum præsentem, adempto pronomine, ut, eg skule vel mune elska/ brenna/ snua/ gefa/ lesa; vel Participium, passivum præposito verda. ut, eg mune vel skule verda elskadur/ brendur/ snuuen/ gefenn/ lesenn.

PRÆTERITUM Infinitivi per Infinitivum Verbi eg hef circumscribitur, & vel particip. pass. Neutrum, in Activa voce, ut Ad hafa elskad/ brennt/ snued/ gefed/ lesed; Vel particip. itidem passivum, sed Masculinum in voce passiva, inserta, suo more, vocula vered: ut ad hafa vered elskadur, brendur, snuenn, gefenn, lesenn.

FUTURUM tandem exprimitur beneficio horum verborum, eg mun, eg skal, eg aa, eg maa, assumpto, vel ipsius verbi Infinitivo & dempta Præpositione, ut in Activa voce, ad mune *vel* skule elska, brenna, snua, gefa, lesa: vel Participio passivo, vocula verda interposita, ad mune verda elskadur, brendur, snuenn, lesenn, gefenn, *&c.*

"Notandum autem est in *Islandica*, *Cimbrica*, vel veteri *Scandica*, quemadmodum in *Anglo-*
"*Saxonicâ*, & *Franco-Theotiscâ*, verba auxiliaria haud raro usurpari cum ellepsi verbi principalis,
"cujus tempora circumscribunt: ut, Enn Groa vard so feingenn ad hun munde Ongua Galldra,
"*Groa tanto perfusa est gaudio, ut nullus incantationibus amplius usa esset*; pro munde gala Ongua
"galldra, ut supra in eadem mythol. hun gol galldra sijna yffer Thor. *Edda Sturl.* mythol. LVI.

Præmonenda heic duo: I. Quorundam verborum hanc esse naturam, ut in præsenti & perfecto passivo non circumscriptis, diversam suscipiant significationem ab ea, quam in Activa voce habuerunt: ideoque & heic circumscribenda esse, ne mutetur significatio: Exemp. gr. Eg elskast, *vel* hier elskustum & eg elskadest, non tantum significat *me amari*; sed aliquid infert amplius, nimirum me ita ab aliquo *amari*, ut eum vicissim pari studio *amem*. Adeoque nova quædam significatio ex utraque voce conflata heic oriri videtur, eaque haud absimilis illi, quam *Mediam* Græci appellant. Sed cum dico: Eg er *vel* var elskadur, id solum dico, quod Activæ vocis significatui passive correspondet, me videlicet *amari* & *amàtum esse*. Simile judicium est de verbo Eg Kenne, & eg Kennest, *&c.* "Operæ pretium me facturum spero, & à Grammaticis
"institutionibus haud alienum, si in hoc capite de verborum modis, & temporibus circumscri-
"bendis, ut *Islandi* etiam significationem Latini *possum*, vel *potis sum* circumscribunt, & designent
"auxilio verborum at Geta, & at fa Tyronum gratia non gravatus fuero aliquot exemplia
"ostendere, istiusmodi autem sunt, in infinitivo, at geta talad, *posse loqui*; at geta lesid, *legere*
"*posse*. In alijs modis; so ad Þeir gatu eige mattast siri Þui, *adeo ut non possent manducare*, Marc.
"III. 20. Þeir gatu Þat eige, *non potuerunt*. Marc. IX, 18. Eff Þu getur truad, *si potes credere*,
"*v.* 23. Þui gatum ver ei drifad hann ut, *quare non potuimus ejicere eum*? Haud secus per at fa:
"ut, at fa getnad, *concipere*, vel *concipere posse*; at fa hondlat, *capere posse*, vel *capere*; huor far
"Þa hialpast, *quis potest esse Salvus*, vel *quis Salvabitur*? Ottudest æser ad Þeir mundu ei fa binded,
"ulsin afftur, *metuebant Asæ ne lupum denuo possent ligare*. En eff hann ei feinge slited Þetta
"band, *sin nequiverit rumpere istud vinculum*; Eff Þier binded mig so ieg fa mig ecke leist, *si*
"*adeo me ligaveritis, ut ipse me expedire nequeam*; eff Þu villt Þa fær Þu mig vel hreinsad, *si vis*,
"*potes me mundare*; huornen fær eirn Satan annan utrekid, *quomodo potest Satanas Satanan ejicere?*
"epter Þui sem Þeir Þad heyrt gatu, *prout poterant audire*. At fanga etiam eodem modo usur-
"patur: ut, hieldu rad huornen helst ad Þeir feinge tortynt honum, *concilium faciebant, quomo-*
"*do eum perderent*. Hæc autem perlectis VIII. & IX capitibus, faciliora intellectu erunt.

II. In Interrogando postponi Verbis pronomina, ut Elskar Þu? Villtu? Skriffar Þu? *&c.*

CONJUGATIONES VERBORUM SUNT QUINQUE.

PRIMA CONJUGATIO

Est Verborum in a desinentium, quæ personas Singularis Numeri secundam & tertiam Indicativi præsentis Activi terminant in ar, ut Eg elska, Þu elskar, hann elskar, *amo*, *amas*, *amat*.

---

† Nota etiam quod futurum aliquando circumscribitur per Eg fær: ut, Drotten huer fær ad bua i Þinne Tialbud, *domine, quis habitabit in tabernaculo tuo*? Psalm. XV, 1. Vide at fa.

Digitized by Google

Paradigma Primæ Conjugationis.

Indicativus Præsens.

Sing.	[a] Eg elsko	Þu elskar	hann elskar
Dual. Plur.	vier, vid elskum,	Þier, Þid elsked,	Þeir elska.

Præteritum Imperfectum.

Sing.	Eg var ad elska	Þu varst ad elsko	hann var ad elsko
Dual. Plur.	vier, vid vorum ad elska,	Þier, Þid vorud ad elska,	Þeir voru ad elska.

Præteritum perfectum.

Sing.	Eg [b] elskade	Þu elskader	hann elskade
Dual. Plur.	vier, vid elskudum,	Þier, Þid elskudud.	Þeir [c] elskudu.

Circumscribitur per hefe, ut eg hefe elskad, Þu hefur elskad, han hefur elskod, vier hofum elskad, &c.

Præteritum plusquamperfectum.

Sing.	Eg hafde elskad	Þu hafder elskad	hann hafde elskad
Dual. Plur.	vier, vid hofdum elskad,	Þier, Þid hofdud elskad,	Þier hofdu elskad.

Futurum.

Sing.	Eg skal elsko	Þu skallt elska	hann skal elska
Dual. Plur.	vier, vid skulum elska,	Þier, Þid skulud elska,	Þeir skulu elsko.

Sic eg mun elska, eg vil elsko, eg aa ad elska, eg maa elska, eg atla ad elska, &c.

Imperativus Præsens.

Sing.	Elske eg	elska Þu, elskadu per Syncop.	elske hann
Dual. Plur.	elskum vier, vid,	elske Þier Þid,	elske Þeir,

Futurum Imperativi cum Futuro Conjunctivi coincidit, nisi quod pronomen postponatur hoc modo:

Sing.	Elska skal eg	elska skalltu	elska skal hann
Dual. Plur.	elska skulum vid, vier,	elska skulu Þid, Þier,	elska skulu Þeir.

Sic Elsko muntu, elska villtu, elsko aattu, elska maattu, &c.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg elske	Þu elsker	hann elske
Dual. Plur.	vier vid elskum,	Þier, Þid elsked,	Þeir elske.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg elskade	Þu elskader	hann elskade
Dual. Plur.	ad vier, vid elskudum,	Þeir, Þid elskudud,	Þeir elskudu.

Perfectum.

Sing.	Ad eg hafe elskad	Þu hafer elskad	hann haffe elskad
Pl. & Dual.	ad vid, vier hofum elskad,	Þid, Þier hafed elskad,	Þeir hafe elskad.

Plusquamperfectum.

Sing.	Ad eg hefde elskad	Þu hefder elskad,	hann hefde elskad
Plur. Dual.	vier, vid hefdum elskad,	Þier, Þid hefdud elskad,	Þeir hefde elskad.

Futurum.

Sing.	Ad eg skule elska	Þu skuler elska	hann skule elska
Dual. Plur.	vier, vid skulum elska,	Þier, Þid skulud elska,	Þeir skule elska.

Sic Ad eg mune elska, ad eg eige vel meige elska, &c.

Infinitivus.

Præsens, Ad elska.

Præteritum, Ad hafa elskad

Futurum, Ad mune vel skule elska.

Participium.

Præsens, Elskande: Circumscript. Verande ad elska.

---

[a] Indicativus præsens non raro circumscribitur per auxiliare verbum er, & participium præsentis temporis: ut, fyrstu er Eg Þess ostande af ollu hiarta, *primum hoc ex corde precor.* Framar nu er Eg og so umbidiande alla mina medbrædr i Guds Orde, *præterea peto ab omnibus confratribus meis divini sermonis ministris.* Gudbrand. *Thorluckson.* Til lesarans in fine Bibliorum *Islandicorum.* [b] Præt. perfect. in *Aræ* Schedis terminatur in o: ut scrifatha, *scripsi.* & in i: ut, hannathi, *expulit, extorrem egit.* [c] In *Aræ* Schedis & *Snorronis Sturlonidæ* historia *R. R.* Septentrionalium, pro u finali fere nunquam non legitur o breve in tertia plurali præt. imperfecti: ut in urÞo pro urdu; hofÞo pro hofdu; fengo pro fengu; flyÞo, pro flydu; giorÞo pro giordu; sato, pro satu; heyrÞo, pro heyrdu. cum multis aliis

Vocis

Vocis Passivæ

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg elskast	Þu elskast	hann elskast
Dual. Plur.	vier vid elskumst,	Þier Þid elskest,	Þeir elskast.

Sed in hac forma verbum eg elskast potius deponentalis significationis est, quam passivæ, dicimus enim, Þeir elskast, non pro eo, quod Latini, *amantur*; sed pro, *amant se invicem*, veluti supra monuimus. Nos tamen analogiam inflexionis ostendendam censuimus. Alias hoc tempus ita circumscribunt Islandi: Eg er elskadur/ Þu ert elskadur/ hann er elskadur/ vier vel vid erum elskader/ Þier vel Þid erud elskader/ Þeir eru elskader.

Imperfectum.

Sing.	Jeg var elskadur	Þu varst elskadur	hann var elskadur
Dual. Plur.	vier, vid vorum elskader,	Þier, Þid vorud elskader,	Þeir voru elskader.

Perfectum.

Sing.	Eg elskadest	Þu elskadest	hann elskadest
Dual. Plur.	vier, vid elskudustum,	Þeir, Þid elskudust,	Þeir elskudust.

Sed & hoc tempus cum præsenti significatione concurrit. Rectius enim in passiva significat. dicimus;

Sing.	Eg hefe vered	Þu hefur vered	hann hefur vered	elskadur
Dual. Plur.	vier, vid hofum vered,	Þier, Þid hafed vered,	Þeir hafa vered	elskader.

Plusquam perfectum.

	Singul.		*Dual. Plural.*	
1. Pers.	Eg haffde vered	elskadur	Vier vel vid hofdum vered	elskader
2.	Þu hafder vered		Þier vel Þid hofdud vered	
3.	hann hafde vered		Þeir hoffdu vered	

Futurum.

	Singul.		*Dual. Plural.*	
1.	Eg mun verda	elskadur	vier vel vid munum verda	elskader.
2.	Þu munt verda		Þier vel Þid munud verda	
3.	hann mun verda		Þeir munu verda	

Imperativus Præsens.

	Singul.		*Dual. Plural.*	
1.	vere vel sie eg	elskadur	verum vel sieum Vid vel vier	elskader.
2.	vertu vel siertu		verde vel sieu Þidr vel Þid	
3.	vere vel sie hann		verde vel sieu Þeir	

Futurum.

1.	Eg skall verda	elskadur	vier, vid skulum verda	elskader.
2.	Þu skallt verda		Þier, Þid skulud verda	
3.	hann skal verda		Þeir skulu verda	

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg elskest	ad Þu elskest	ad hann elskest
Dual. Plur.	ad vier, vid elskustum,	Þier, Þid elskest,	Þeir elskest.

Circumscribitur autem usitatius ita:

	Singul.		*Dual. Plur.*	
1.	Ad eg sie	elskadur	vier vel vid sieum	elskader.
2.	ad Þu siert		Þier vel Þid sieud	
3.	ad hann sie		Þeir sieu	

Imperfectum.

	Singul.		*Dual. Plur.*	
1.	Ad eg være	elskadur	vier vel vid værum	elskader.
2.	ad Þu værer		Þier vel Þid værud	
3.	ad hann være		Þeir være	

Perfectum.

1.	Ad eg hafe vered	elskadur	vier vel vid hofum vered	elskader.
2.	ad Þu hafer vered		Þier vel Þid hafed vered	
3.	ad hann hafe vered		Þeir hafe vered	

Plusquam

Plusquam perfectum.

	Singul.		*Dual. Plural.*	
1.	Ad eg hefde vered	elskadur	vier vel vid hefdum vered	elskader.
2.	ad þu hefder vered		þier vel þid hefdud vered	
3.	ad hann hefde vered		þeir hefdu vered	

Futurum.

1.	Ad eg mune vel skule	verda	elskadur	vier vel vid munum vel skulum	verda	elskader.
2.	ad þu muner vel kuler			þeir, þid munud, skulud		
3.	ad hann mune vel skule			þeir mune vel skule		

Infinitivus.

Præsens, Ad elskast: rectius ad verda vel vera elskadur.
Præteritus, Ad hafa vered elskadur.
Futurus, Ad mune verda elskadur.
Participium præteritum, elskadur.

Et hæc est inflexio Verborum primæ Conjugationis. Ad hunc modum conjugantur reliqua omnis in a, ut, Eg Afla, *lucror* vel *venor*, þu aflar, hann aflar, aflade in præterito: Eg baka, *pinso*, bakade: Eg dyrka, *glorifico*, dyrkade: Eg efa, *dubito*, efade: eg grunda, *meditor*, grundade: eg hugga, *consolor*, huggade: eg jaata, *confiteor*, jaatade: eg klaga, *accuso*, klagade: eg lofa, *promitto*, *permitto*, *laudo*, lofade: eg marka, *signo*, markade: eg naga, *rodo*, nagade: eg offra, *offero*, offrade: eg prenta, *typis excudo*, eg prentade: eg rasa, *viam teneo*, item *incurro*, rasade: eg syndga, *pecco*, syndgade: eg tala, *loquor*, talade: eg vitna, *testor*, vitnade: eg ykia, *exaggero*, ykiade: eg þacka, *gratias ago*, þackade: eg ætla, *opinor*, ætlade, & infinita alia.

Regula de præterito Verborum primæ Conjugationis.

Omnia Verba primæ Conjugationis formant Præteritum adjecta ad primam personam præsentis Indicativi syllaba de, ut eg elska in præsenti, in præterito eg elskade: eg hata, *odi*, eg hatade. Excipiuntur pauca, ut eg tapa tapte, eg skapa skoop vel skapte, eg geya eg goo, *&c.*

SECUNDA CONJUGATIO

Est Verborum in e desinentium, quæ Personas Singularis Numeri, secundam & tertiam Præsentis Indicativi Activi terminant in er, ut Eg Brenne, þu brenner, hann brenner, *uro*, *uris*, *urit*.

Paradigma Secunda Conjugationis.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Brenne	þu brenner	hann brenner
Dual. Plur.	vid, vier brennum,	þid, þier brenned,	þeir brenna.

Præteritum Imperfectum.

Circumsc. Eg var ad brenna, *&c.* ut in 1. Conj.

Præteritum perfectum.

Sing.	Eg brende	þu brender	hann brende
Dual. Plur.	vid, vier brendum,	þid, þier brendud,	þeir brendu.

Circumsc. per Hefe, ut eg hefe brent, þu hefur brent, *&c.*
Præteritum plusquam perfectum, Eg haffde brent, *&c.*
Futurum, Eg skal brenna, *&c.* Sic eg mun brenna, eg vil brenna, eg aa ad brenna, *&c.* omnia ut in 1. Conj.

Imperativus Præsens.

Sing.	Brenne eg	brenn þu, brendu,	brenne hann
Dual. Plur.	brennum vid, vier, vær,	brene þid, þier,	brenne þeir.

Futurum, brenna skal eg, skalltu, skal hann, *&c.*
Sic Brenna munttu, villtu, aattu, maattu, *&c.*

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg brenne	þu brenner	hann brenne
Dual. Plur.	ad vid, vier brennum,	þid, þier brenned,	þeir brenne.

Imper-

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Brende	Þu brender	hann brende
Dual. Plur.	ad vier, vid brendum,	Þier, Þid brendud,	Þeir brendu.

Perfectum, Ad eg haffe brent, *&c.* .
Plusquam perfectum, Ad eg hefde brent, *&c.*
Futurum, Ad eg skule vel mune, vel eige vel meige brenna, *&c.*
Infinitivus præsens, Ad brenna.
Præteritum, Ad haffa brent.
Futurum, Ad mune vel skule brenna.
Participium præsens, brennande: Circumsc. verande ad brenna.

Vocis Passivæ
Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Brennest	Þu brennest	hann brennest
Dual. Plur.	vid, vier brennustum,	Þid Þier brennest,	Þeir brennast.

Circumsc. usit. Eg er brendur, vel verd brendur, &c.
Imperfectum Circumsc. Eg var brendur.

Perfectum.

Sing.	Eg brendest	Þu brendest	hann brendest
Dual. Plur.	vid, vier brendunst,	Þid Þier brendust,	Þeir brendust.

Usitarius ita Eg hefe vered brendur, &c.
Plusquamperfect. Circumsc. Eg haffde vered brendur, &c.
Futurum Circumscript. Eg mun verda brendur, &c.

Imperativus Præsens.

Sing.	Brennest eg	brennest Þu	brennest hann
Dual. Plur.	brennunst vid, vier,	brennist Þid, Þier,	brennist Þeir.

Usitat. Sie vel vere eg brendur, sie vel vere hann brendur, &c.
Futurum Ciscumsc. Eg skal verda brendur, &c.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg brennest	ad Þu brennest	ad hann brennest
Dual. Plur.	ad vid, viee brennustum,	ad Þid, Þier brennest,	ad Þeie brennest.

Circumsc. Ad eg sie vel verde brendur, &c.
Imperfectum Circumsc. Ad eg væri brendur, &c. Vel sic,

Sing.	Ad eg brendest	ad Þu brendist	ad hann brendist
Dual. Plur.	ad vid, vier brennustum,	ad Þid, Þier brendust,	ad Þeir brendest.

Perfectum Circumsc. Ad eg hafe vered }
Plusquamperfectum Circumsc. Ad eg hefde vered } brendur.
Futurum Circumsc. Ad eg mune vel skule vera }

Infinitivus.
Præsens, Ad brennast, Circumsc. ad verda brendur.
Præteritum, Ad haffa verid }
Futurum, Ad mune vel skule verda } brendur.
Participium præteritum, brendur.

Sic Conjugantur Eg bende, *Vico*, Þu bendes, hann bender, bendee in præterito: eg deide, *occido*, deidde: eg eide, *absumo*, eidde: eg filge, *comitor*, filgde: eg gaae, *attendo* vel *animadverto*, gaade: eg hefne, *ulciscor*, heffnde: eg irkie, *carmen facio*, item *colo*, sc. *terram*, irkte: eg kaupee *emo*, keipte: eg leife, *permitto*, leifde: eg mæle, *metior*, mællrte: eg nefne, *nomino*, nefnde: eg olle, *in causa sum*, olle: eg pyne, *crucio*, pynde: eg ryke, *regno*, rykte: eg saae, *sero*, saade: eg tyne, *perdo*, tynde: eg veide, *venor*, veidde: eg yle, *ejulo*, ylde: eg æde, *furo*, ædde, *&c.*

Regulæ de præteritis Verborum Secundæ Conjugationis.

Reg. I. Verba omnia, quæ unam harum literarum a, b, d, f, g, l, m, n, e, (quas doctrinæ causâ Characteristicas nuncupamus) ante finale e habent, formant sua Præterita, interserendo, inter Characteristicam & e terminale, literam d, ut, eg gaae, *animadverto*, eg gaade in præt. saae, *sero*, saade: eg kembe, *pecto*, kembde: eg hlyde, *obedio*, hlydde: eg kiafe, *suffoco*, kiafde: eg leingie, *prolongo*, leingde: eg hæle, *commendo*, hælde: eg hremme, *unguibus rapio*, hremde: eg syne, *monstro*, synde: eg fære, *loco moveo*, færde.

Excipiuntur:

1. Si Characteristicam d aliæ præcedant consonæ, non interferitur d, sed t, ut, eg bende, *vico*, *flecto*, aut *annuo*, eg bendte: eg ellde, *igni coquo*, eg elldte: eg gellde, *exseco*, eg gelldte: herde, *induro*, herte. Hinc tamen excipe eg vende, *verto*, eg sende, *mitto*, quæ præteritum simile habent cum præ-

senti, eg vende *verti*, eg sende *misi*. Singularis formæ est eg hrinde, *pello*, eg hratt in præt. Þu hratst/ hann hratt/ vier/ vid hrundum/ Þier/ Þid hrundud, Þeir hrundu. Milde/ *mitigo*, facit eg milldade.

2. Geminum l, præcedens terminationem e, adsciscit e, ut, eg gille, *inauro*, gillte: eg helle, *fundo*, hellte: eg stille, *tempero*, stillte: eg spille, *corrumpo*, eg spillte, *&c.* Tria tamen inveni quæ Analogiam servant, eg hrelle, *mærorem affero*, hrellde: eg tolle, *hæreo*, tollde (eg trille, trillde.) At eg olle simile præsenti facit præteritum olle.

3. Ad eundem modum formantur, quæ geminum n pro Characteristica sortita sunt, ut eg brynne, *adaquo*, brynte: eg kinne, *notum facio*, kynnte, *&c.*

4. Quæ habent geminum r ante e finale, etiam in Præterito desinunt in te, eg syrre, *privo, frustror*, syrte: eg sperre, *exporrigo*, eg sperte.

5. Nonnulla alia sed pauca, quæ suo modo formant præterita, ut, eg mæle, *metior*, eg mællte: eg stæle, *animum addo*, eg stællte: eg Þeige, *taceo*, eg Þagde: eg seige/ eg sagde/ *dico*: eg kuyde/ *ægre habeo*, eg kucid: eg kiore/ *eligo*, eg kiore: eg bale/ *vigeo*, facit balade: eg gale, *vociferor*, galade: eg haange, *pendeo*, duplex facit præteritum, unum Analogum eg haangde; alterum anomalum sed usitatius eg hieck.

Reg. II. Habentia k, p, s, t ante e finale in Indic. Præsenti, assumunt in Præt. literam Characteristicam t, ut, eg kucike, *accendo*, kucikte: eg gape, *hio*, eg gapte: eg lyse, *lucernam præfero*, eg lyste: eg reyte, *deglubo*, eg reytte. Hic tamen notabis, si vel t geminetur in præsenti ante e, vel etiam aliam consonam immediate præcedentem habeas, idem erit præteritum cum præsenti indicativo; ut, eg frictte, *fama accepi*, in præt. eg frictte: eg giste, *divertor*, giste: eg hellrte. *claudum facio*, hellrte: eg slette, *explano*, slette: eg sækie, *adfero*, facit eg sookte: eg heite quando significat *vocor* vel *voveo*, facit præter. eg hiet/ Þu hiest/ hann hiet; sed quando denotat *calefacio*, analogice formatur eg heytte.

Reg. III. Desinentia in ye faciunt ude in præterito, eg hlye hlude/ knie knude/ eg rye rude: At Þreye facit Þreide vel Þraade: eg sockue/ *mergo*, facit sokte: eg æe, eg aade.

Tertia Conjugatio

Est Verborum in i exeuntium quorum personæ singulares secunda & tertia præsentis Indicativi Activi desinunt in ie, ut, eg sny/ Þu snyr/ hann snyr/ *verto, vertis, vertit*.

Paradigma Tertiæ Conjugationis.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Sny	Þu snyr	hann snyr
Dual. Plur.	vier, vid snuum.	Þier, Þid snued,	Þeir snua.

Imperfectum, Eg var ad snua, &c.

Perfectum.

Sing.	Eg Snere	Þu snerer	hann snere
Dual. Plur.	vier vid snerum/	Þier Þid snerud/	Þeir sneru.

Plusquamperfectum, Eg haffde snued/ &c.
Futurum, Eg skal/ mun/ vil/ &c. snua.

Imperativus Præsens.

Sing.	Snue eg	Snu Þu/ snuudu/	Snue hann
Dual. Plur.	snuum vid/ vier/	snued Þid Þier/	snue Þeir.

Futurum, Snua skalltu/ Snua skal hann/ &c.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg snue	ad Þu snuer	ad hann snue
Dual. Plur.	ad vid/ vier snuum/	ad Þid/ Þier snued/	ad Þeir snue.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg snere	Þu snerer	hann snere
Dual. Plur.	ad vid/ vier snerum/	Þid Þier snerud/	Þeir snere.

Perfectum, Ad eg haffe snued/ &c.
Plusquam perfectum, Ad eg hefde snued/ &c.
Futurum, Ad eg munde/ skillde snua/ &c.

Infinitivus.

Præsens, Ad Snua.
Præteritum, Ad haffa Snued.
Futurum, Ad mune Snua.
Participium præsens, Snuande.

Vocis

Vocis Passivæ

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Snyst	Þu snyst	hann snyst
Dual. Plur.	vier vid snuustum/	Þier Þid snuest/	Þeir snuast.

Imperfectum, Eg var snuuen vel var ad snuast/ item Vier var snuved.

Perfectum.

Sing.	Eg snerest	Þu snerest	hann snerest
Dual. Plur.	vier vid snerustum/	Þier Þid snerust/	Þeir snerust.

Plusquam perfectum, Eg haffde snuest vel vered snuvenn/ &c.

Futurum, Eg skall snuast, mun verda snuvenn, &c.

Imperativus Præsens.

Singulariter.		*Dual. & Plur.*	
1. Sie vel vere eg 2. siertu vel vertu 3. sie vel vere hann	Snuenn	Sieum vel verum vier sieud vel vered Þid Þier sie vel vere Þeir	Snuuner.

Futurum, Snast skalltu, Þu skallt verda snuenn, &c.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Snuest .	Þu snuuest	hann snuuest
Dual. Plur.	ad, vid, vier snuunst	Þid Þier snuuest ,	Þeir snuest.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Snerest	Þu snerest	hann snerest
Dual. Plur.	ad vid vier snerunst,	Þid Þier snerust	Þeir snerest.

Perfectum, Ad eg hafe vered snuvenn.

Plusquam perfectum, ad eg hefde vered snuenn.

Futurum, ad eg munde vel skillde verda snuenn.

Infinitivus.

Præsens, Ad Snuvast vel verda snuuenn Cire.

Præteritum, ad haffa vered snuuenn.

Futurum, ad mune verda snuenn.

Participium Præteritum, Snuenn.

Sic Conjugantur Eg By/ Þu byr/ hann byr/ *&c.* bioo in præt. Eg fly/ *fugio*, flude: eg ny/ *urgeo*, eg nere/ *&c.*

Regula de præteritis Verborum Tertiæ Conjugationis.

Verba hujus Conjugationis pauca sunt: præter illud, quod Paradigmatis loco positum est, hæc saltem occurrunt:

Eg	By/ *habito*, Dy/ *quasso*, Fly/ *fugio*, Ny/ *urgeo*, Dey/ *morior*, Spy/ *vomo*,	In Præterito.	bioo. dude. flude. nere. doo. spioo.

Quarta Conjugatio

Est Verborum in b, d, f, g, k, l, m, n, p, t, desinentium, quorum personæ singulares secunda & tertia præsentis Indicativi Activi terminantur in ur, ut, eg hverb/ *evanesco*, Þu hverbur/ hann hverbur: eg bid/ *precor*. Þu bidur/ hann bidur: eg gef/ *dono*, Þu gefur/ hann gefur: eg ligg/ *cubo*, Þu liggur/ hann liggur: eg vijk/ *cedo*, Þu vijkur/ hann vikur: eg fel/ *occulto*, Þu felur/ hann felur: eg tem/ *domo*, Þu temur/ hann temur: eg finn/ *invenio*, Þu finnur/ hann finnur: eg kryp/ *curvus incedo*, Þu krypur/ hann krypur: eg et/ *comedo*, Þu etur/ hann etur.

Paradigmata Quartæ Conjugationis.

I. in b.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Hverb	Þu hverbur	hann hverbur
Dual. Plur.	vier, vid hverbom,	Þier Þid hverbed,	Þeir hverba.

Perfectum.

Sing.	Eg hvarb	Þu hvarbst	hann hvarb
Dual. Plur.	vier vid hvorbum,	Þier Þid hvorbud,	Þeir hvurbu.

Impera-

Imperativus.

Sing.	Hverbe eg	hverb Þu	hverbe hann
Dual. Plur.	hverbum vier, vid,	hverbe Þier Þid,	hverbe Þeir.

Conjunctivus præsens.

Sing.	Ad eg hverbe	Þu hverber	hann hverbe
Dual. Plur.	ad vier vid hverbum,	Þier Þid hverbed,	Þeir hverbe.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg hvirbe	Þu hvirber	hann hvirbe
Dual. Plur.	ad vier, vid hvirbum,	Þier, Þid hvirbud.	Þeir hvirbe.

Infinitivus præsens, Ad hverba.

Participium { *præsens*, Hverbadde. / *præteritum*, Horfenn.

Reliqua tempora omnium modorum, more superiorum, Circumscribuntur.

II. in d.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Bid	Þu bidur	hann bidur
Dual. Plur.	vier, vid bidium,	Þier, Þid bidied,	Þeir bidia.

Perfectum.

Sing.	Eg bad	Þu badst	hann bad
Dual. Plur.	vier vid baadum,	Þid Þier baadud,	Þeir baadu.

Imperativus Præsens.

Sing.	Bidie eg	bid Þu, bittu,	bidie hann
Dual. Plur.	bidium vid vier,	bidie Þid Þier,	bidie Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg bidie	Þu bidier	hann bidie
Dual. Plur.	ad vid vier bidium,	Þid Þier bidied,	Þeir bidie.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg bæde	Þu bæder	hann bæde
Dual. Plur.	ad vid, vier bædum,	Þid, Þier, bædud,	Þeir bæde.

Infinitivus.

Præsens, Ad Bidia.

Participium { *præsens*, Bidiande. / *præteritum*, bedenn.

Ab hoc verbo descendit deponens, Eg Bidst, quod per se nihil significat, sed postposita præpositione fyrer, in adverbium mutata, ut eg Bidst fyrer significat, precationibus invigilo & insto, preces coram numine fundo, in præterito Eg Badst fyrer, Infinitiv. Ad Bidiast fyrer.

Passiva vox Verbi Eg bid omnia omnium modorum tempora habet Circumscripta, per verba Eg er/ verd/ mun/ skal/ hefe/ & participium præteritum bedenn.

III. in f.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Gef	Þu gefur	hann gefur
Dual. Plur.	vid, vier gefum/	Þid Þier gefed/	Þeir gefa.

Perfectum.

Sing.	Eg Gaf	Þu gaffst	hann gaff
Dual. Plur.	vid vier gefum/	Þid Þier gefed/	Þeir gefa.

Imperativus Præsens.

Sing.	Gefe eg	gef Þu/ gefdu	gefe hann
Dual. Plur.	gefum vid vier/	gefe Þid/ Þier/	gefe Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg giefe	Þu gefer	hann gefe
Dual. Plur.	ad vid vier gefum/	Þid Þier gefed/	Þeir gefe.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg giæfe	Þu giæfer	hann giæfe
Dual. Plur.	ad vid vier giæfum/	Þid/ Þier giæfud/	Þeir giæfe.

Infinitivus Præsens, Ad Gefa.

Participium Præsens, Gefande.

Vocis Passivæ

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Gefst	Þu gefst	hann gefst
Dual. Plur.	vid vier gefumst/	Þid/ Þier gefest/	Þeir gefast.

Per-

Perfectum.

Sing.	Eg gafft	Þu gafft	hann gafft
Dual. Plur.	vid vier gaafunst/	Þid/ Þier gafust/	Þeir gaafust

Utrumque tempus eleganter etiam circumscribitur Eg er vel verd gefenn/ eg var vel vard/ vel hefe vered gefenn.

Imperativus Præsens.

Sing.	Giefest eg	Þu	hann
Dual. Plur.	giefunst/ vid/ viee/	giefest Þid/ Þiee/	giefest Þeir.

Conjunctivum Præsens.

Sing.	Ad eg Giefest	Þu giefest	hann giefest,
Dual. Plur.	ad vid vier giefunst,	Þid, Þier giefest,	Þeir gefest.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Giæfest	Þu giæfest	hann giæfest
Dual. Plur.	ad vid vier giæfunst,	Þid Þier giæfist	Þeir giæfest.

Infinitivum Præsens, Ad Gefast.

Participium passivum, Giefenn.

IV. in g. *Indicativum Præsens.*

Sing.	Eg Ligg	Þu liggur	hann liggur
Dual. Plur.	vid vier liggium,	Þid Þier ligged,	Þeir liggia.

Perfectum.

Sing.	Eg Laa	Þu laast	hann laa
Dual. Plur.	vid, vier laaum,	Þid Þir laand,	Þeir laan.

Imperativum præsens.

Sing.	Ligge eg	ligg Þu	ligge hann
Dual. Plur.	liggium vid viee,	ligge Þid Þier,	ligge Þeir.

Conjunctivum præsens.

Sing.	Ad eg ligge	Þu ligger	hann ligge
Dual. Plur.	ad vid vier liggium.	Þid Þier ligged,	Þeir ligge.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg læge	Þu lægee	hann læge
Dual. Plur.	ad vid vier lægium,	Þid Þier lægind,	Þeie læge.

Infinitivum Præsens, Ad Liggia.

Participium Præsens, Liggiande. C. P.

V. in k. *Indicativum Præsens.*

Sing.	Eg Vyk	Þu vykur	hann vykur
Dual. Plur.	vid vier vykum,	Þid Þier vyked,	Þeir vykia.

Perfectum.

Sing.	Eg viek	Þu viekst	hann viek
Dual. Plur.	vid, vier vikum,	Þid Þier vikud,	Þeir viku.

Imperativum Præsens.

Sing.	Vyke eg	vyk Þu, vyktu	vyke hann
Dual. Plur.	vykum viee, vid,	vikie Þier, Þid,	vyke Þeir.

Conjunctivum Præsens.

Sing.	Ad eg vyke	Þu vyker	hann vyke
Dual. Plur.	ad vid, vier vykium,	Þid, Þier vyked,	Þeie vike.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg vieke	Þu vieker	hann vieke
Dual. Plur.	ad vid vier viekum.	Þid Þier viekud,	Þeie vieke.

Infinitivum præsens, Ad Vykia.

Participium Præsens, Vykiande.

Passivæ vocis tempora per Participium præteritum Vikenn, & verba superius tradita circumscribi solent.

VI. in l. *Indicativum præsens.*

Sing.	Eg Fel	Þu Felur	hann Felur
Dual. Plur.	vid viee felum,	Þid Þier feled,	Þeie fela.

Perfectum.

Sing.	Eg Falde	Þu Falder	hann Falde
Dual. Plur.	vid vier foldum,	Þid Þier foldud,	Þeir foldu.

Imperativus præſens.

Sing.	Fele eg	fel Þu, feldu	fele hann
Dual. Plur.	felum vid vier,	fele Þid Þier.	fele Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Fele	Þu feler	hann fele
Dual. Plur.	ad vid vier felum/	Þid Þier feled/	Þeir fele.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Fæle	Þu fæler	hann fæla
Dual. Plur.	ad vid vier fælum/	Þid Þier fælud/	Þeir fæle.

Infinitivus Præſens, Ad Fela.
Participium Præſens, Felande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Felſt	Þu felſt	hann felſt
Dual. Plur.	vid/ vier felunſt/	Þier Þid feleſt/	Þeir felaſt.

Perfectum.

Sing.	Eg Faldeſt	Þu faldeſt	hann faldeſt
Dual. Plur.	vid vier foldunſt/	Þid Þier folduſt/	Þeir folduſt.

Imperativus Præſens.

Sing.	Feleſt eg	felſtu	feleſt hann
Dual. Plur.	felunſt vid vier/	feleſt Þid/ Þier/	feleſt Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Feleſt	Þu feleſt	hann feleſt
Dual. Plur.	ad vid vier felunſt/	Þid Þier feleſt/	Þeir feleſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Fæleſt	Þu	hann
Dual. Plur.	ad vid vier fælunſt/	Þid Þier fæleſt/	Þeir fæleſt.

Sed hæc omnia elegantius circumſcribuntur ſicut ſuperiora.
Infinitivus præſens, Ad Felaſt.
Participium præteritum, Falenn.

VII. in m. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Tem	Þu temur	hann temur
Dual. Plur.	vid/ vier temium/	Þid Þier temied/	Þeir temia.

Perfectum.

Sing.	Eg tamde	Þu tamder	hann tamde
Dual. Plur.	vid vier tomdum/	Þid Þier tomdud/	Þeir tomdu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Temie eg	tem Þu	temie hann
Dual. Plur.	temium vid vier/	temie Þid Þier/	temie Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Temie	Þu temier	hann temie
Dual. Plur.	ad vid vier temium/	Þid Þier temied/	Þeir temie.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Temde	Þu temder	hann temde
Dual. Plur.	ad vid vier temdum/	Þid Þier temdud/	Þeir temde.

Infinitivus Præſens, Ad Temia.
Participium Præſens, Temiande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Temſt	Þu temſt	hann temſt
Dual. Plur.	vid vier temiunſt/	Þid Þier temieſt/	Þeir temiaſt.

Perfectum.

Sing.	Eg Tamdiſt	Þu tamdiſt	hann tamdiſt
Dual. Plur.	vid vier tomdunſt/	Þid Þier tomduſt/	Þeir tomduſt.

Circumſc. Eg var vel vard Tamen. Et eg hefe vered Tamen/ &c.

Imperativus Præſens.

Sing.	Temieſt eg	temieſt Þu	temieſt hann
Dual. Plur.	temiunſt vid vier/	temieſt Þid Þier/	temieſt Þeir.

Rectius vertu vel ſiertu Tamenn/ &c.

Con-

Conjunctivus præsens.

Sing.	Ad eg Temiest	ad Þu temiest	ad hann temiest
Dual. Plur.	ad vid vier temiunst/	ad Þid Þier temiest/	ad Þeir temiest.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg	Þu	hann Temdest
Dual. Plur.	ad vid vier temdunst/	Þid Þier temdest/	Þeir temdest.

Infinitivus, Ad Temiast.
Participium, Tamenn.

VIII. in n. *Indicativus Præsens.*

Sing.	Eg Finn	Þu finnur	hann finnur
Dual. Plur.	vid/ vier finnum/	Þid Þier finned/	Þeir finna.

Perfectum.

Sing.	Eg Fann	Þu fanst	hann fann
Dual. Plur.	vid vier fundum/	Þid Þier fundud/	Þeir fundu.

Imperativus Præsens.

Sing.	Finne eg	finn Þu, finndu	finne hann
Dual. Plur.	finnum vid/ vier/	finne Þid/ Þier/	finne Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Finne	Þu finner	hann finne
Dual. Plur.	ad vid vier finnum/	Þid/ Þier finned/	Þeir finne.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Finde	Þu finder	hann finnde
Dual. Plur.	ad vid vier findum/	Þid Þier findud/	Þeir finde.

Infinitivus præsens, Ad Finna.
Participium præsens, Finnande.

Vocis Passivæ
Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Finnst	Þu finnst	hann finnst
Dual. Plur.	vid vier finnunst/	Þid Þier finnest/	Þeir finnast.

Perfectum.

Sing.	Eg Fanst	Þu fanst	hann fanst
Dual. Plur.	vid vier fundunst/	Þid Þier fundust/	Þeir fundust.

Imperativus Præsens.

Sing.	Finnest eg	finnstu	finnest hann
Dual. Plur.	finnunst vid vier,	finnest Þid Þier,	finnest Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg finnest	Þu finnest	hann finnest
Dual. Plur.	ad, vid, vier finnunst,	Þid Þier finnest,	Þeir finnest.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Findest	Þu findest	hann findest
Dual. Blur.	ad vid vier findunst	Þid Þier findest,	Þeir findest,

Infinitivus præsens, Ad Finnast.
Participium præteritum, Fundenn.

IX. in p. *Indicativus Præsens.*

Sing.	Eg Gryp	Þu grypur	hann grypur
Dual. Plur.	vid vier grypum,	Þid Þier gryped	Þeir grypa.

Plusquam perfectum.

Sing.	Eg Greip	Þu greipst	hann greip
Dual. Plur.	vid, vier gripum,	Þid Þier gripud,	Þeir gripu.

Imperativus præsens.

Sing.	Grype eg	gryp Þu (grypeu)	grype hann
Dual. Plur.	grypum vid vier,	grype Þid Þier,	grype Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Greype	Þu gryper	hann grype
Dual. Plur.	ad vid vier grypum,	Þid Þier gryped,	Þeir grype.

Digitized by Google

P. Imperfectum.

Sing. Ad eg Gripe (i breve) Þu griper hann gripe
Dual. Plur. ad vid vier gripum, Þid Þier gripud, Þeir gripe.

Infinitivus præsens, Ad Grypa.
Participium præsens, Grypande.

Passivæ vocis solum Participium præteritum Gripenn, in usu est. per quod reliqua tempora & modi circumscribuntur.

X. in e. *Indicativus Præsens.*

Sing. Eg Et Þu etur hann etur
Dual. Plur. vid vier etum, Þid Þier eted, Þejr eta.

Plusquam perfectum.

Sing. Eg Aat Þu aatst hann aat
Dual. Plur. vid, vier aatum, Þid Þier aatud, Þeir aatu.

Imperativus præsens.

Sing. Ete eg et Þu ete hann
Dual. Plur. etum vier, vid, ete Þier, Þid, ete Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing. Ad eg Ete Þu eter hann ete
Dual. Plur. ad vid, vier etum, Þid, Þier eted, Þeir ete

Præt. Imperfectum.

Sing. Ad eg æte Þu æter hann æte
Dual. Plur. ad vid vier ætum, Þid Þier ætud, Þeir æte.

Infinitivus præsens, Ad Eta.
Participium præsens, Etande.

Vocis Passivæ

Indicativus Præsens.

Sing. Eg Etst Þu etst hann etst
Dual. Plur. vid vier etunst, Þid, Þier etest, Þeir etast.

Plusquam perfectum.

Sing. Eg Aatst Þu aatst hann aatst
Dual. Plur. vid vier aatunst, Þid, Þier aatust. Þeir aatust.

Usitatius autem circumscribuntur Eg er vel verd etenn & eg var vel hefe vered etenn, *&c*,

Imperativus Præsens.

Sing. Etest eg etstu etest hann
Dual. Plur. etunst vid vier, etest Þid, Þier, etest Þeir,

Elegantius Vertu vel syertu etenn, *&c.*

Conjunctivus Præsens.

Sing. Ad eg Þu hann etest
Dual. Plur. ad vid vier etunst, Þid Þier etest, Þeir etest.

Usitat. Ad eg Sie etenn, *&c.*

Imperfectum.

Sing. Ad eg ætest Þu ætest hann ætest
Dual. Plur. ad vid vier ætunst, Þid Þier ætust, Þeir ætust.

Infinitivus Præsens, Ad Etast.
Participium Præteritum, Etenn.

Sic Conjugantur eg Sverb, *limo*: byd, *expecto*: gref, *fodio*: dreg, *trabo*: eik, *augeo*: duel, *moror*: kem, *venio*: kann, *scio*: drep, *accido*: sit, *sedeo*, *&c.* Excipiuntur quædam Anomala, quæ Personas Indicativi Præs. Act. S. N. anomalas formant: cujus generis sunt eg ann, *amo*, *faveo*, Þu annst, hann ann: eg man, *recordor*, Þu manst, hann man: eg kann, Þu kant, hann kann, *scio*: eg duyn, *cesso*, *deficio*, Þu duynar, hann duynar: eg hryn, *vocem extollo*, Þu hryn, hann hryn: eg skyn, *fulgeo*, Þu skyn, hann skyn: eg gyn, *hio*, Þu gyn, hann gyn: Sed hæc tria postrema genium sequentis Conjugationis sequi videntur.

Regulæ de Præteritis Verborum Quartæ Conjugationis.

Reg. I. Habentia *e* vel *i* breve ante terminationes b & d, mutant illas in *a* in Præterito, ut, eg hverb, hvarb: sverb, *limo*, svarb: tred, *tero*, trad: kued, *cano*, kvad: velld, *levando oneri sum*, valld: verd, *cogor*, vard: bid, bad, *&c.* Excipiuntur: Kued, *valedico*, kuadde: gled, *Lætifico*, gladde: sed, *satio*, sadde: gelld, *solvo debitum*, galler: helld, *teneo*, hiellt: stend, *sto*, stood: ved, *vado*, vod: brid, *confringo dentibus*, brudde: stid, *fulcio*, studde: Rid, *erno*, Rudde. Quod si n proxime præcedat finale d, præteritum exit in att, ut, eg Bind/ *ligo*, batt: vind/ *glomero*, vatt.

Reg. II. Habentia í longum ante terminationem d mutant illud in dyphthongum eí in præterito, ut. eg lyd, *patior*, leid: rid, *equito*, reid. Excipiuntur: byd, *offero*, baud: syd, *coquo*, saud.

III. Finita in f faciunt Præterit. vel in af, ut eg gef, gaf: vel in vaf. sef, *dormio*, svaf: vel in afde, ut, eg hef, hafde: kref, *expostulo*, krafde: vef. *circumvolvo*, vafde: vel in æfde, ut eg kef, kæfde, *suffoco*: vel in oof, ut, eg gref, *fodio*, groof: hef, *elevo*, hoof: vef, *telam texo*, vof: vel in auf, ut eg klyf, *scindo*, klauf: vel in eif, cujus generis sunt pleraque in yf finita, ut, eg blyf, *maneo*, bleif: ryf, *lacero*, reif: dryf, *jactor*, dreif, &c.

IV. Finita in g formant Præt. vel in a, ut eg ligg laa/ Þig *accipio* Þaa: vel in agde, ut egg legg *pono* lagde: vel in aug, ut eg flyg *volo* (avi) flaug/ lyg *mentior* laug/ smyg *angustias penetro* smaug: vel in ack, ut styng *pungo* stack/ spryng *rumpor*, vel *insanio* sprack: vel in aung, ut syng *cano* saung: vel in eck, geing *ambulo* gieck: vel in eí & eig, ut eg Myg *Mejo* Mie & Meig/ hnig *decido* hnie & hneig/ syg *deorsum feror* sie & seig/ styg *pede premo* stie & steig: vel in o long. ut deeg *trabo* droo/ hogg *verbero* hioo: vel in o breve, ut veg *trutino*, vel *interimo*, vo: vel in ugde, ut tigg *mando* (dentibus) tugde.

V. Desinentia in k formant Præt. vel in ak. ut eg lek *stillo* lak/ rek *pello*, vel *pellor*, rak: vel in akte, ut hrek *jacto* hrakte/ vek *excito* vakte: vel in ack, ut dreck *bibo* drack: vel in auk, ut fyk *vento feror* fauk/ lyk *aperio*, vel *absumo*, item *absolvo*, lauk/ ryk *defumo* rauk/ stryk *ito* strauk: vel in eik, ut svyk *fallo* sveyk/ vyk *cedo* veik, vel viek: vel in ook, ut eg ek *curru trahor*, vel *vehor*, eik, *augeo* jook/ tek *sumo* took/ skek *quasso* skook. Quæ vero terminantur in ock habent Præterit. simile Præsenti, ut eg hreck *cum impetu quodam moveor* hrock in Præt. sock *mergor* sock/ stock *salto* stock/ slock autem facit slockte *extinguo*.

VI. In l simplex terminata formant Præt. vel in al, ut eg Stel *furor* stal: vel in alde, ut duel *moror* dualde/ fel *occulto* falde/ kvel *crucio* kvalde/ mel *minutim tundo* malde/ tel *numero* talde/ Vel *Eligo* Valde: vel in elde, ut sel *vendo* selde: vel in ilde, ut skil *intelligo*, *distinguo* skilde: vel ool. ut eg el *alo* ool: vel ulde, ut dil dulde *celo*, hil *occulo*, *tego* hulde/ mil *in minutas particulas divido* mulde/ Þil *confuse recito* Þulde.

VII. In l geminum finita faciunt Præterit, in all, ut eg giell *vociferor* gall/ smell *cum sono claudor* vel *collidor* small/ skell idem skall/ vell *ebullio* vall/ &c. Excipe fell *cado* fiell, & kell *gelu aduror* kooll.

VIII. In m exeuntia formant Præt. vel in amde, ut eg frem *usurpo* framde/ hem *cicuro*, *contineo* hamde/ krem kramde/ lem *cædo* lamde/ sem *lites dirimo* samde, tem *domo* tamde: vel in umde, ut eg rym *submissam & raucam vocem edo* rumde, Þrym *sub onere duro* Þrumde. At kem *venio* facit eg kom, nem *capio* nam.

IX. Terminata in n formant Præt. vel in ann, ut eg brenn *uror* brann, finn *invenio* fann, renn *labrico* rann, spinn *filum traho* spann, vinn *laboro* vann: vel in ande, ut ven *assuefacio* vande, Þen *extendo* Þande: vel in ein, ut hryn *exclamo* hreyn, skyn *fulgeo* skeyn, gyn *hio* geyn: vel in unne, ut ann *faveo* unne, kann *scio* kunne: vel unde, dryn *boo* drunde, hryn *ruo* hrunde, dyn *tono* dunde, man *recordor* munde, styn *doleo* stunde. Duyn facit eg duynade.

X. Finita in p faciunt Præt. vel in ap, ut eg drep *interficio* drap, slepp. *evado* slapp: vel in apte, ut lep *lingo* lapte: vel in aup, ut dryp *guttatim destillo* draup, kryp kraup, syp *sorbeo* saup: vel in eip, ut gryp *prehendo*, *rapio* greip, klyp kleip: vel in iop, ut hlepp *curro* hliop.

XI. In t simplex desinentia formant Præt. vel in aat, ut eg et *edo* aat: vel in at, ut get *conjecto*, *valeo* gat, sit *sedeo* sat: vel in atte, ut et *incito* atte, flet *explano*, *exentero* flatte, hvet *incito* hvatte, let *pigrum facio* latte, met *æstimo* matte: vel in aut, omnia sc. in yt finita ut, bryt *frango* braut, gyt *fartim conjicio* gaut, hlyt *sortior* hlaut, hryt *cum impetu feror aliquò* hraut, hnyt *podem offendo* hnaut, flyt *fluo* flaut, lyt *deorsum me incurvo* laut, nyt *ator* naut. Excipe byt *mordeo* beit, dryt dreit: vel in ette, ut set *pono* sette: vel in utte, ut flit *veho* flutte, krit *decerpo* krutte. Eg let *pono*, *simulo*, *me gero*, facit eg liet.

XII. Quæ vel desinunt in geminum t, vel alias consonas ante t finale habent, saltem mutant vocalem Præsentia in a in Præt. ut eg sprett *germino*, *erumpo* spratt, dett *cado* datt, svellt *esurio* svallt, vellt *volvor* vallt.

Quintæ Conjugatio

Est Verborum in r & s finitorum, in quibus omnes Personæ Singulares Indicat. Præs. Activi similes sunt, ut eg ber *porto* Þu ber, hann ber: eg les *lego* Þu les, hann les.

Paradigmata Quintæ Conjugationis.

I. in r. — *Indicativus Præsens.*

Sing.	Eg Ber	Þu ber	hann ber
Dual. Plur.	vid vier berum/	Þid Þier bered/	Þeir bera.

P. Perfectum.

Sing.	Eg bar	Þu barst	hann bar
Dual. Plur.	vid vier baarum/	Þid Þier barud/	Þeir baru.

Imperati-

Digitized by Google

Imperativus Præsens.

Sing.	Bere eg	ber þu/ berdu	bere hann
Dual. Plur.	berum vid vier/	bere þid þier/	bere þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg bere	þu berer	hann bere
Dual. Plur.	ad vier vid berum/	þier þid bered/	þeir bere.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg bære	þu bærer	hann bære
Dual. Plur.	ad vid vier bærum/	þid/ þier bærud/	þeir bære.

Infinitivus præsens, Ad Bera.
Participium Præsens, Berande.

Vocis Passivæ

Indicativus Præsens circumscriptus.
þu berst.
Eg er vel verd boren in usu est.
Præt. Eg var vel hefe vered borenn. In Plurali etiam þeir barust dicitur. Reliqua Circumsc.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg	þu	hann berest
Dual. Plur.	ad vid/ vier/ berumst/	þid/ þier berest/	þeir berest.

Usitatius Ad eg sie borenn.

Imperfectum.
Ad eg þu hann bærest/ &c. Usitatius eg være borenn.
Infinitivus præsens Ad Berast.
Participium Præteritum Borenn.

II. in s.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Les	þu les	hann les
Dual. Plur.	vid vier lesum/	þid þier lesed/	þeir lesa.

P. Perfectum.

Sing.	Eg Las	þu last/	hann las
Dual. Plur.	vid vier lásum/	þid þier lasud/	þeir laasu.

Imperativus Præsens.

Sing.	Lese eg	lese þu (lestu)	lese hann
Dual. Plur.	lesum vid vier/	lese þid þier/	lese þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Lese	þu leser	hann lese
Dual. Plur.	ad vid vier lesum/	þid þier lesed/	þeir lese.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Læse	þu læser	hann læse
Dual. Plur.	ad vid vier læsum/	þid/ þier/ læsud/	þeir læse.

Infinitivus præsens Ad Lesa.
Participium præsens Lesande.

Vocis Passivæ

Indicativus præsens Eg er vel verd lesenn in usu est.
Præteritum uti reliqua tempora etiam heic Circumscrib. Eg var, &c. lesenn.
Imperat. præsens vertu vel siertu lesenn/ &c.
Conjunctivus præsens ad eg þu hann lesest/ usitatius ad eg sie lesenn.
Imperfectum P. ad eg þu hann lesest/ usitatius eg være lesenn.
Infinitivus præsens ad lesast.
Participium præteritum lesenn.

Sic Conjugantur Eg fer *eo*, sver *juro*, spir *quæro*, eis *haurio*, kys *eligo*, blæs *flo*. &c.

Regulæ de Præteritis Verborum Quintæ Conjugationis.

Reg. I. Finita in r formant Præterit. vel in ar, ut Eg ber bar/ eker ekar: vel in arde, ut eg ber *pulso* barde/ mer *minutim dissipo* marde/ ver *defendo* varde: vel in iade, ut eg er *aro* eriade, vel in oor, ut fer *eo* foor/ sver *juro* soor: vel in urde, ut eg ir *eruo* urde/ mir *mordeo* murde/ smyr *ungo* smurde/ spir *interrogo* spurde.

II. Desinentia in s faciunt Præterit. vel in as, ut eg les las: vel in aus, ut eg gys *impetuose fundor* gaus/ frys *frigeo* fraus/ kys *eligo* kaus: vel in ies, ut eg blæs *flo* blies: vel in eis, ut eg rys reis/ *surgo*: vel in os, ut eg eis *haurio* ioos: vel in uste, ut eg flis *desquamo*, vel, *quod extimum est detraho* fluste/ þis þuste/ *festinanter & tumultuose incedo*.

Atque

Atque ita quinque Verborum Conjugationes absolvimus, Indicatis Præteritorum formationibus, & demonstrata ratione tempora Circumscribendi. Nunc quomodo imperativi, Conjunctivi & Infinitivi Præsentia formari debeant, quæ sunt veluti primaria & radicalia tempora, ut de cætera deducuntur, paucis monendum erit. Ab Infinitivo igitur exordiemur.

De Infinitivo Activo.

Reg. I. Infinitivus Activorum & Neutrorum semper desinit in **a** & ante se habet præpositionem **ad**, ut **ad elska/ ad brenna/ ad snua/ ad gefa/ ad lesa.**

II. In prima Conjugatione cum Præsenti Indicativi plane coincidit: nisi quod loco Pronominis ponatur particula **ad**, ut ab **eg elska** est **ad elska.**

III. In secunda Conjugatione mutatur **e** finale Indicativi in **a**, ut à **kenne** fit **kenna.** Observandum autem 1. si **a** longum præcedat **e** finale Indicativi, quod tum saltem abjiciatur **e**, ut à **saae** *sero* fit **saa/** à **smaae** *temno* **smaa.** 2. Quod nonnulla inter **e** finale & Characteristicam interserant **i**, ut ab **heinge** fit **heingia/** ab **heige heigia/** &c.

IV. Tertiæ, Quartæ & Quintæ Conjugationis Infinitivi formantur, adjiciendo ad terminationem Indicativi, literam **a**, ut à **dey** fit **deya**, à **byd byda**, à **ber bera**, &c.

Excipiuntur :

1. Tertiæ Conjugationis verba tria, **by bua, ny nua, sny snua.**
2. Quædam Quartæ & Quintæ, quæ **e** penultimum vel medium indicativi mutant vel in **a** breve, ut à **stend** fit **standa**, à **ved vada, helld hallda, gielld giallda, velld vallda, gref grafa, hef** *habeo* **hafa, dreg draga, ek aka, tek taka, skek skaka, fell falla, el ala, kell kala, fer fara,** quæ imitatur **eg geing ad ganga**: vel in **o** breve, ut **tred troda, sef sofa, kem koma.**

Reg. V. **Ey** præcedens terminalem mutatur in **au**, ut ab **eyk** fit **auka**, ab **eys ausa, hleip hlaupa.** Excipe **leyk** *ludo* **ad leyka, eg geing** facit **ad ganga.**

VI. **A** breve sive in media sive in penultima fuerit, mutatur hic in **u**, ut ab **Ann** fit **unna**, à **kann kunna.**

VII. Quæ habent dyphthongum **æ** ante literam finalem, mutant illam in **a**, ut à **Blæs** fit **blaasa, græt graata, læt lata.**

VIII. Si vel **i** breve vel **e** non mutatum præcesserit literas terminales, interseritur **i** ante **a** Infinitivi, ut à **bid** fit **bidia/ sed sedia/ hef hefia/ hrek hrekia/ duel duelia/** &c.

Excipiuntur :

1. Quæ duas consonas in fine habent, ut **bind binda/ verd verda**: Nisi sint duo **g**, in his enim valet Regula, ut **ligg liggia/ tigg tiggia/ Þigg Þiggia.** His adde **eg sing ad singia**: Item **syyk synkia/ vyk vykia.**
2. Sequentia: **kved** *cano* **kveda** in Inf. ut distinguatur à **kved** *valedico*, quod juxta Regulam facit **kvedia/ gef gefa, vef** *texo* **vefa/ veg vega/ lek leka/ rek reka/ fel fela/ stel stela/ nem nema/ drep drepa/ ber** *porto* **bera/ sker skera/ les lesa/ et** *comedo* **eta, get geta/ met meta.**

IX. Quæ habent **i** longum ante finales **g, k, p,** Infinitivo inserunt **u** long. ut à **fling** fit **fliuga**, à **lyg liuga, smyg smiuga, syg** *sorbeo* **siuga, syk siuka, lyk liuka, ryk riuka, stryk striuka, kryp kriupa, syp siupa,** adde **klyf kliufa.** Excipe **myg myga, syg** *deorsum feror* **syga, styg styga, hnyg hnyga, syyk synkia, vyk vykia, gryp grypa, klyp klypa.**

X. Quæ **i** long. habent ante **s** vel **t**, **o** longum Infinitivo inserunt, ut à **gys** fit **giosa, frys friosa, kys kiosa, bryt briota, skyt skiota, gyt giota, hlyt hliota, hryt hriota, hnyt hniota, flyt fliota, nyt niota**: quibus cognatum est **syd sioda.** Excipe **rys** quod facit **ad rysa, byt ad byta, dryt ad dryta, & lyt ad lyta.**

XI. Finita in **egg** & **eck**, **u** ante **a** finale interserunt, ut **eg Hogg hoggua, stock ad stockua.**

Regula de Præsentibus Imperativi & Conjunctivi.

Ab Infinitivo formantur Præsens Imperativi & Præsens Conjunctivi, **a** mutato in **e**, ut ab **elska** fit **elske, brenna brenne, snua snue, gefa gefe, lesa lese.** Quodnam vero sit discrimen inter

Digitized by Google

Imperat. & Conjunct. & quomodo particulæ adjunctæ varientur ac transponantur, Paradigmata Conjugationum modo exhibita ostendere poterunt.

Regula de P. Imperfecto Conjunctivi.

In Verbis Primæ & Secundæ Conjugationis Imperfectum Conjunctivi idem est cum Perfecto Indicativi, ut **elskade**, **brende**, **snadde**, &c. Excipiuntur tamen aliquot, è quorum numero sunt **seige** & **Þeige**, quæ in Perf. Indic. habent **sagde** & **Þagde**; sed in Imperf. Conj. **segde** & **Þegde**, &c.

In reliquis autem Conjugationibus mutantur vocales mediæ sive penultimæ Præteriti Indicativi vel in e, ut **hvatte** *acuit*, **hvette** *acueret*; vel in i, ut à **rann** fit **rinne**, à **kunne** fit **kinne**; vel in æ, ut à **bar** fit **bære**, **skar** **skære**. Quandoque etiam, ut in duab. primis Conjugationibus, concurrunt, ut **sette**, **mette**, &c. Sed hæc omnia usu quam præceptis rectius & facilius discuntur.

Voces porro *Passivæ* tempora ab Activis formantur, ubique additis in fine **st**, ut ab **elska** fit **elskast**, ab **elskade** **elskadest**, ab **elske**, **elskest**, à **bære** **bærest**. De Participii formatione vide dicenda suo loco.

Observationes de verbis deponentibus.

Deponentia terminantur vel in **ast**, ut **Andast** *morior*, **asnast**, **aulast**, **staulast**; vel in **ist**, ut **eg dirfist**, **gletrest**, **Þreitist**, &c. Terminata in **ast** Præteritum formant more Passivorum primæ Conjugationis, ut **eg andast andadest** **asnast asnadest**, **aulast auladist**, **staulast stauladist**. In **ist** vero finita sequuntur Regulas de Præteritis Verborum secundæ Conjugationis traditas, ut **eg reidist** facit in præterito **reiddist**, inserendo literam **d**, tanquam à **reide reidde**, **eg veikist** facit **veiktist**, tanquam à **veike veikte**, **eg slæpist slæptist**, tanquam à **slæpe slæpte**. **Eg dritnist** simile facit Præteritum Præsenti, juxta Reg. 2. p. 74. **Eg Þikest** anomalàs format Præteritum **eg Þootnist**. Inveniuntur etiam pauca aliter terminata, cujus generis sunt, **eg bidst badst**, **eg bindst banst**, **eg legst lagdist**, **eg kemst komst**.

In Genere notandum, quod a breve in penultima Verborum, mutetur in **o** in personis primis Numeri pluralis, ut **eg afla**, **vier oflum**, **eg aflade**, **vid** vel **vier ofludum**; Sic **eg andast**, **vier ondunst**, &c.

A Communi Regula variant finita in **æ**, quæ secundam & tertiam Sing. Indic. Præs. formant addendo ad primam **r**, ut **eg fæ**, *accipio*, **Þu fær**, **hann fær**: **eg liæ**, *accommodo*, **Þu liær**, **hann liær**, &c.

Sunt autem numero undecim:

Eg	**Fæ** *Accipio*,	**fieck** in Præt.	**ad faa** in Inf.
	Flæ *Cutem detraho*,	**floo**	**ad flaa**
	Græ *Germino*,	**grere**	**ad grooa**
	Hlæ *Rideo*,	**hloo**	**ad hlæia**
	Klæ *Frico*,	**kloo**	**ad klaa**
	Næ *Apprehendo*,	**naade**	**ad naa**
	Liæ *Commodo*,	**liede**	**lia**
	Ræ *Remigo*,	**rere**	**rooa**
	Slæ *verbero*,	**sloo**	**slaa**
	Tæ *Lanam carpo*,	**taade**	**tæia**
	Þuæ *Lavo*,	**Þuode**	**Þuo.**

IMPERSONALIA *vel sunt* Activa, *vel* Passiva.

Activa, vel regunt Accusativum Pronominis 1. pers. ut **mig angrar**, *male me habet*: **mig aumkar**, *miseret me*; vel Dativum, ut **mier baggar**, *obest mihi*: **mier biriar**, *oportet me*, &c. Sunt autem hæc in duplici differentia. Alia enim à Personalibus descendunt, & tertiam Personam singularis Numeri in temporibus primariis invariatam habent, qualia Grammatici ex accidenti Impersonalia vocant: ut **mier dygier**, *sufficit*, à verbo Personali **eg dyge**, **Þu dyger**, **hann dyger**: **mier batnar**, *revaleo*, à Personali **eg batna**, **Þu batnar**, **hann batnar**: **mig gledur**, *gaudio mihi est*, ab **eg gled**, **Þu gledur**, **hann gledur**. Alia originem Personalibus non debent, ideoque proprie & per se nomen *Impersonalium* merentur, ut **mig firnar**, **furdar** *in admirationem rapior*, **mier hostar** *juvat*, **idrar** *pœnitet*, **lister** *delectat*, **Þister** *sitio*, &c.

Passiva cum Dativo solummodo construuntur, accito Pronomine Neutro 3. Pers. ut **mier tekst Þad**, **mier leikst Þad**, **mier vinst Þad**, *effici potest à me*. Et hæc pleraque, si non omnia, ex accidenti *Impersonalia* sunt.

Præterita *Impersonalium* è Regulis Persoalium petantur.

Ad

Ad naturam *Impersonalium* quodammodo accedit id verborum genus, quorum actio in nostra potestate non est: ideoque à Grammaticis *exemptæ actionis Verba* dici solent: Talia vero cum suis Præteritis hæc fere sunt:

	Birter	te	*Lucescit.*
	bregdur	raa	*vesperascit.*
	brimar	ade	*æstuat.*
	Dagar	ade	*diescit.*
	dimmer	de	*tenebræ oboriuntur.*
	dogguar	ade	*pluit.*
	dryfur	reif	*ningit.*
	dunar	ade	*tonat.*
	Fykur	auk	*ningit vehementer.*
	frister	iste	*gelascit.*
	Graanar	ade	*primum nivium flocculis terra canescit.*
	Hardnar	ade	*indurescit.*
	haustar	ade	*æstas adolescit, autumnus ingruit, qu. autumnascit.*
	hielar	ade	*pruina tegitur* scil. *terra.*
	haglar	ade	*grandinat.*
	hlaanar	ade	*nix resolvitur.*
	huesser	ste	*ventus sævire incipit.*
	hitnar	ade	*incalescit.*
Pad	Jelgar	ade	*ningit.*
	Kirrer	rde	*tempestates cessant.*
	koolnar	ade	*frigescit.*
	kuolldar	ade	*advesperascit.*
	Leggur	lagde	*aquæ constringuntur gelu.*
	lydur	leyde	*labitur* sc. *tempus.*
	Mynkar	ade	*minuitur.*
	morgnar	ade	*dilucescit.*
	Rigner	gnde	*pluit.*
	rockuar	ade	*crepusculum incipit.*
	Sniooar	ade	*ningit.*
	sumrar	rade	*æstas ingruit.*
	syler	lde	*gelu & pruina condensatur Solum.*
	Vetrar	rade	*hiemascit.*
	vdar	ade	*continui imbres descendunt.*
	vokuar	nade	*humescit.*
	volnar	nade	*incalescit.*
	voraz	rade	*ver incipit.*
	Pidnar	nade.	*quod gelu rigidum erat, resolvitur.*

Tantum de verbis.

CAPUT NONUM.

De Participio.

CIRCA *Participium* consideranda 1. Terminatio, 2. Tempus, 3. Formatio, 4. Genus, 5. Declinatio.

Terminationes Participiorum tres sunt: **ande**, **ur**, **enn**.

In **ande** terminantur Activa & Neutra à verbis Activis & Neutralibus omnium Conjugationum formata, ut **Ælskande, brennande, snuande, hverbande, bidiande, gefande, dragande, akande, duelande, fremande, vemiande, drepande, etande, berande, ausande, vagsande**, &c.

In **ur** omnia à Passivis primæ & secundæ Conjugationis formata, ut **Ælskadur**, **brendur**.

In **enn** omnia à Passivis trium posteriorum Conjugationum descendentia, **snuvenn**, **horbenn**, **bedenn**, **gefenn dreigenn**, **hrakenn**, **falenn**, **framenn**, **funden**, **drepenn**, **etenn**, **borenn**, **lesenn**, &c. Hinc tamen excipias Participia ab illis verbis descendentia, quæ in **de** aut **te** more secundæ Conjugationis terminant præterita. Hæc enim verba, ut in præteritorum, ita in Participiorum terminationibus in **ur** formandis Verba primæ & secundæ Conjugationis imitantur, ut **bruddur** à **brudde** præterito verbi **eg brid**, **kuaddur** à **kuadde**, **studdur** à **studde**, **vasdur** à **vasde**, **lagdur** à **lagde**,

vaktur

vaktur à vaktt, Þandur à Þande, flattur à flatte. His accedunt & nonnulla alia, ut hrecktur, socktur, slocktur, Þiadur, &c. Multa etiam utramque terminationem admittunt, aliam tamen plerunque alia usitatiorem, ut krafenn vel krafdur, vasenn vel vasdur, tuggenn vel tugdur, samenn vel samdur, tamenn vel tamdur, hulenn vel huldur, &c.

Præsentis temporis sunt omnia in ande desinentia: In enn & ur *Præteriti*.

Participia præsentis temporis in ande formantur ab Infinitivo, adjiciendo ad a finale terminationem nde, ut ab eloka fit elokande, à brenna brennande, à snuua snuuande, à hverba hverbande, à bidia bidiande, à draga dragande, à suga sugande, ab hoggua hogguande, ab auka aukande, à ruka rukande, à stockua stockuande, à duelia dueliande, à koma komande, ab vnna vnnande, à krupa krupande, ab ausa ausande.

In ur formantur à præterito Indicativi Activi, e finali in ur mutato, ut ab elokade fit elokadur, à bakade bakadur, à brende brendur, à bendte bendtur, à kueykte kueyktur, à brudde bruddur, &c.

In enn formantur à Præsenti Indicativi Activi, affigendo terminationi geminum n, & vocales Verbi medias, penultimas & ultimas varie immutando, ut à fly fit fluuenn, à ny nuuenn, à dey daaen, *à* hverb horbenn, *à* bid bedenn, *à* byd bodenn, *à* bind bundenn, *à* lyd lidenn, *à* tred trodenn, *à* gref grafenn, *à* klyf klofenn, *à* dryf drifenn, *à* dreg dregenn, *à* flyg flogenn, *à* spryng spruungenn, *à* dreck druckenn, *à* fel falenn, *à* stel stolenn, *à* frem framenn, *à* kem komenn, *à* renn runnenn, *à* spinn spunnenn, *à* klyp klipenn, *à* kryp kropenn, *à* slepp sloppen, *à* byt bitenn, *à* brdt brotenn, *à* ber borenn, *à* fer farenn, *ab* eys ausenn, *à* kys kosenn, *à* rys risen, *à* blæs blaasenn, *à* vegs vagsenn, & similia, quæ è dictionariis faciliori negotio petuntur.

In quibusdam non mutatur vocalis radicalis, sed saltem adjicitur fini enn, ut gefenn *à* gef: hnygenn *à* hnyg, hogguenn *ab* hogg, ekenn *ab* ek, rekenn, tekenn, drepenn, etenn, &c.

Anomala in æ faciunt Participia præterita in genn, ut fæ feingenn, flæ fleigenn, hlæ hleigenn, slæ sleigenn, Þuæ Þueigenn: Excipe græ grooen, ræ rooenn, tæ taaen: Item næ naadur, lia liedur.

Participia in ande sub una terminatione *omnis generis* sunt, ut hann, hun, Þad elokande, brennande, snuuande, gefande, lesande.

In ur sub tribus terminationibus etiam *omne genus* agnoscunt, ut hann snuuenn, gefenn, lesenn, hun snuuen gefen lesen, Þad snued gefed lesed, &c.

Declinantur Participia ut Adjectiva Nominalia. Nam finita in ande sunt quartæ Declinationis simplicium; Sed in plurali Indeclinabilia. In ur & enn tertiæ & secundæ: Item quartæ & primæ, si articulus præponatur, ut saa elokade, su & Þad elokada: saa brende, su & Þad brenda: saa snuune, su & Þad snuna: saa gefne, su & Þad gefna, &c.

Reliqua Accidentia cum Nominibus communia sunt. Participium futuri temporis non habet lingua *Islandorum*: pro quo utuntur præsenti, præcedente aliqua particula futurum tempus denotante, ut hann er komande, *venturus est*, thilkomande, *futurus*.

Et hæ sunt Partes Etymologiæ Declinabiles: sequuntur Indeclinabiles.

CAPUT DECIMUM.

De Adverbio.

DE Adverbio quotuot sunt consideranda, 1. Significatio, 2. Species, 3. Figura, 4. Comparatio.

Significatio Adverbiorum multiplex est;

I. Loci: & hæc sunt quadruplicia.

1. *In loco*, ut hvar/ hvar hellst/ hier/ hierna/ Þar/ Þarna/ hiedra/ Þadra/ einhvorstadar/ allstadar/ inne/ vte/ vppe/ nidre; mided/ vyda/ Eistra/ firer Austann/ Sydra/ firer Sunnan/ Nyrdra/ firer Nordan/ Vestra/ firer Vestan/ Nærre/ fiærre.

2. *Ad locum*, ut huort: hingad/ Þangad/ inn/ vt/ vpp/ Nidur/ Sudur/ Vestur/ Nordur/ Austur.

3. *De loco*, huadann: hiedann/ Þadann/ ad innan/ ad vtann/ ad Sunnan/ ad Austan/ ad Nordan/ ad Vestan: Vel vtanad/ Sunnanad/ Vestanad/ Nordanad, &c. particula (ad) postposita, langtad/ skamtad/ langt till/ skamt til.

4. *Per locum*, framm/ aframm/ afftur: item Vm/ yfer/ & effter cum suis compositis, ut Sudurumm/ Vesturumm/ Austurumm/ Nordurumm/ Þaryfer/ hieryfer/ vppeffter/ nidureffter/ ofaneffter/ Sudureffter/ Nordureffter/ Vestureffter/ Austureffter.

II. Tem-

Digitized by Google

II. Temporis, Hvenær? Nær? nu/ þaa/ idag/ igiær/ amorgun/ aarla/ ſydla/ ſnemma/ aadann/ fordum/ eynhvorntyma/ nockurntyma/ ſenn/ ſeint/ ſnart/ fliott/ einatt/ ofiott/ braatt/ beintt/ æ/ ætid/ aavallt/ jaſnan/ ſiſelldt/ alldrei/ þegar, ſitt, ſydar, ſtundum, laungum, & ſimilia. "Hvora "daglega, *ſemper*, Þa ad, *&* Þa ed, *cum*. A medan, *donec*. Allt jaſnt, *ſemper*, *continuo*. med jaſ- "nade, *ſemper*, *continuo*, *perpetuo*. Ad ſinne, *nunc*, *modo*.

III. Numeri, Einuſinne, tuiſuar tuiſuarſinnum, Þriſuar Þriſuarſinnum, fiorumſinnum, fimmſin- num, ſexſinnum, ſioſinnum, aattaſinnum, nyuſinnum, tyuſinnum, ellefuſinnum, &c. Tuttuguſin- num, Þriaatyuſinnum, Hundradſinnum. morgumſinnum, offt, ſialldan, afftur, huadoffť, hvorſuofft, ſoofft, Annadſinn, odruſinne, Þridiaſinn. Þridiaſinne, &c.

IV. Quantitatis vel Copiæ, Noog, nooglega, huad miked? ſo miked, diupt, vydt, breide.

V. Qualitatis, Huornen, Þannen, ſeſona, ſo, odruvys, vel, illa, & plurima ab Adjectivis orta, ut ſallega, hæfelega, matulega, diggilega, deglega.

VI. Similitudinis, Eyns, eynſog, alyka, apektt, abordvid, ſoſem, Þara vid, hieravid, huylykt, Þuilykt. "So ſem ad, *ſicut*. Þanne, *eo modo*.

VII. Intendendi, Miog, huorſu, harla Þeſsmeyr, olldungis, alldeilis.

VIII. Remittendi, Valla, ſinam, ſinamſaman, hoffť, hartnær, næſta, nær, Þui, Þuinær, ſonær, næſta, Þuy.

IX. Minuendi ſive *Excludendi*, Alleina, alleinaſta, einnena, minſt, eynaſt.

X. Comparandi, meir, midur, minſt, ſydſt, helldur, hellſt.

XI. Elevandi, Gemſie, ſem ex.

XII. Dubitandi, Kannoskie, maaskie, kannvera, maavera, huort huortad, ef ennef.

XIII. Interrogandi, Huarſitt? Þui Þa? huorſu? huornen? Þuecke?

XIV. Affirmandi, Jaa, jurjor, vyſt, ſannlega, viſselega, &c. "Ad ſonnu, *verè*.

XV. Negandi, Nei, ecke, ecky, nie, aunguanneigen, Þvorcke.

XVI. Demonſtrandi, See! hana! Þana!

XVII. Reſpondendi, Ja.

XVIII. Precandi, Kiære, kiæreminn!

XIX. Hortandi Vertad, flyttier, komdu Þier.

XX. Concedendi, Hana Þa! Nuu!

XXI. *Corrigendi*, Edahvad, hitt helldur Þoo.

XXII. *Eligendi*, Helldur, hellſt, velldſt, eynkum, ſierlega.

XXIII. *Separandi & diſtribuendi*, Sierlagie, ſierdeiliſs, heimuglega, J odrulagie/ margvisle- ga/ eynfalldlega/ tuefalldlega/ Þrefalldlega/ &c.

XXIV. *Congregandi* & *Comitandi*, Fiolment/ alment/ i eynu/ vnderreyns/ aſamt/ ſamann/ ſa- mannvid/ thill ſamans.

XXV. *EVENTUS*, Geſens/ forgeſiſs/ thill onytis/ voveiſiſs.

XXVI. *Ordinis*, Adur/ firre/ ſeyrna.

Species Adverbiorum eſt Duplex:

Primitiva, ut Aar/ ſyd: Derivativa, ut Aarla/ ſydla: Item ſallega/ matulega à nominibus ſallegur & maate.

Figura Triplex.

Simplex, ut ſo, hingad: Compoſita, ut ſo ſem, hingad effter: Decompoſita, ut hitt helldur Þoo, thil onytiſs.

Comparantur Adverbia ab Adjectivis Comparabilibus orta,

Idque vel *Regulariter*, ut	Leing	leingur	leingſt,
	Ærgilega	ærgilegar	ærgilegaſt,
	Fliott	fliotara	fliotaſt.

Ad horum modum comparantur etiam alia Adverbia, licet ab Adjectivis non ſint orta, ut Sialldan, ſialldnar, ſialldnaſt, ſunnan, ſunnar, ſidſt vel ſunnaſt, *&c.*

Vel *Irregulariter*, ut	Vel	betur	beſt,
	Jlla	verr	verſt,
	Lytt	midur	minſt,
	Seint	ſydar	ſydſt, *&c.*

Deficiunt quædam

1. *Poſitivo*, ut	Firre	firſt,	Helldur	hellſt,
	Nær	næſt,	Fiær	fiærſt.
	Skemur	ſkemſt,	Et multa alia.	

2. *Poſitivo* & *Comparativo*, ut Vellſt, *&c.*

3. *Superlativo*, ut Hiedann hiedar, *&c.*

NOTA. Adjectiva Neutra abſolutè poſita, & Præpoſitiones cum amittunt Caſum fiunt Adverbia, ut Slamtt, langt, firrt, nærre, vid, *&c.*

CAPUT UNDECIMUM.

De Conjunctione

UT Conjunctiones distinctè & tradantur, & intelligantur, Tria consideranda veniunt: 1. Earum significatio, seu Potestas, 2. Figura, & 3. Ordo.

Significationes Conjunctionum variæ sunt:

Hæ tamen præcipuæ:

Copulativa, ut Og, ogso, lyka, eynnen, asamt, lykamed, lykaeynnen & aliquando nuu. "Legi-
"tur & *enda*: ut, Þad vard at satt vid daneat, hann geck at eiga Þyri dotte haralldz Gormsso-
"nar, enda akilldu Þeir sa honum hundrat skipa, *cum Danis conventum est, ut duceret Thyram,*
"*filiam Haraldi Gormsonis, & ut suppeditarent ei centum naves.* Histor. *Styrbiornonis*, in Com-
"ment. *Christiani Wormii* ad *Aræ* Schedas.

Disjunctiva, ut eda, edur, ella, ellegar.

Concessiva, ut Þoad, enn Þoo, enn Þoad, samt sem adur. Þott, Þott ad, *etiamsi.*

Adversativa, ut Ænn, Þoo, Þa er, *cum.*

Conditionalis, ut Nema, ennef, so framt, med Þui moote.

Conclusiva seu *Ratiocinativa*, ut Þaa, Þessvegna, Þarfyrer, huarfyrer, hvorsvegna, Þuy. "Af
"Þui ad, *quoniam.* Sottum Þess, *quia, quandoquidem.*

Continuativa seu *Ordinis*, ut Æfteraa. effter Þad, efftirad, Þareffter, longuefter: Sydann, sys
dar, sydast, ad sydustu, frammveigis, vmmframm, auk, ad auke, Þar ad auk, hier ad auk, ofans
naa Þarofannaa, hier ofann aa.

Causalis, ut Þuiad, firer Þui, af Þui, af Þuiad, vppaa Þad, so ad, ad ey & quandoque simplex ad.

Explanativa seu *Completiva*, ut Ad sonnu, sem er, *&c.*

Nam ad harum significationum aliquam, omnes, quotquot sunt, Conjunctiones reduci possunt. Sunt autem quædam Significationes adeo tum sibi invicem, tum Adverbiis, addo etiam Præpositionibus aliquando vicinæ, ut nunc huc, nunc illuc referri possint. Nec raro contingit, ut eædem Conjunctiones, pro varia Orationis constructione, varias admittant significationes. Id quod nec Latinis insolens est.

Figura Conjunctionum Triplex:

Simplex, ut Þui, auk, Þo, aadur.

Composita, ut Af Þui, ad auk, enn Þo, sem adur.

Decomposita, ut Af Þuiad, hieradauk. enn Þoad, samt sem adur.

Ordinem vero Conjunctionum quod attinet, pleræque earum in Oratione præponi amant, ut Af Þui Þu giorder Þad, *eo quod hoc faceres*: Nema Þu giorer Þad, *nisi hoc præstes.* Non enim rectè diceretur, Þu af Þui, vel Þu nema.

Sunt tamen nonnullæ indifferentis ordinis, ut lyka, eynnen ogse, *&c.* Poëtæ vero pro ratione disponendarum in metro syllabarum, ut in aliis, ita & heic plurimum licentiæ sibi sumunt.

CAPUT DUODECIMUM.

De Præpositione.

DUO de *Præpositionibus* notanda sunt: Casus & Figura.

Genitivum adsciscunt:

Til, Þessumeigenn, hinumeigenn, badumeigenn, mille, millum, vtann, *sine.* i millum, innann, vegna, saker, miss, aan. "Ad, vel At, *apud*: ut, at hvers, at logmans, at Syslumans,
"*domi, apud magistratum, legistam, vel præfectum.* vmmfram, *super, supra*: ut hann haffde Þa
"specke vmmfram adra men, *sapientiam habuit supra alios homines.* Hann hefur og vmmfram
"Syna synd gudlastar, *qui super peccata sua blasphemiam addit.*

Dativum

Dativum vel Ablativum:

"A in: ut, a himne, *in cælo.* a Þinge, *in foro.* a Þeim daugum komo morgir menn till Olafs "Kongs; *in illis diebus venerunt præstantes viri ad R. Olaum.* Saga *Olaf Trygwasonii.* c. XXXV. "I, *in*: ut i Suekiodu, *in Suecia*, i Noreg, *in Norvegia.*

Hiaa, gegn, gegnt, mote, Þuert, gagnvart, jafnfydis, nærre, fyrr, fiærre, framar, und, af, * fraa, ur, alaun, nedanvert, vndann. "i fra, *à ab ex.* i hia, *in apud.* Vtaf, *ex.* uppyfar, handa acquisitivæ significationis: ut han liett og taka annan stol handa sinne modur. *ponendum quoque jussit alterum thronum matri suæ.* Vier hofum ecke meira epter handa herranum, *nihil reliqui habemus, pro domino.* Þrie flutu og hafur og hey til fodurs handa hestunum og mulunum, *Avenas quoque, & fænum equis, & mulis in pabulum deferebant.* Ad *versus, pone, tenus, usque*: ut, Þad horfer ad manne, *quod versus virum spectat*, ad koma ad manne, *venire ad hominem*; ad hælum, *calce tenus*; ad ælyfu, *usque in æternum.* Vnder, *sub*: Gialldurs under rau skillde, *sub Bellonæ rubro scuto.* Hist. *Styrbiorn.*

Accusativum:

Framan, hiedann, handan, kring, kryngumm, vmkring, ikryng, vmmhverfis, vmm, vtann, nedann, vmmframm, ofann, Sunnann, Austan, Nordann, Vestann. "i bland, *inter, in.* A, *in*: ut "a Gud, *in Deum.* a iord, *in terram*, vid, *erga, versus, tenus.*

Dativum & Genitivum sola ad.
Dativum & Accusativum regunt:

Vid, vidur, fyrer, effter, aa, i, med, medur, vnder, yfer, vppa.

Figura Præpositionum duplex:

Simplex, ut Ofann, nedann, kring, millum.

Composita, ut Fyrerofann, ofannfyrer, fyrer nedann, nedannfyrer, i kring. i millum, i fra, ihia, vtaf, uppyfer, i bland, vmmkringi, vmmfram, &c.

Observandum autem quod Conjunctiones aliquando in Compositione mutant Casus, ut firer ofann hann & ofannfirer ann vel honum, firer nedann & nedannfyrer hann vel honum.

Nec ignorat Lingua nostra Conjunctiones *Inseparabiles*, quæ apud nos in duplici sunt discrimine. Aliæ enim cum Præpositionibus Separabilibus ita componuntur, ut ab iis separatæ nihil significent: Cujus generis sunt meigenn/ & vert/ Þessumeigen/ hiedann vert.

Aliæ cum Nominibus & Verbis in unam vocem, & quidem ab initio, ita coalescunt, ut ab iis disjunctæ nihilo plus significent, quam illæ Latinorum *di, du, re, se, an, con.* Hujus generis tres reperio: † sam/ o/ & sundur/ ut samlynde *consensus*, samteinge *conjungo*, obedenn *non rogatus*, ofiet *nefas*, sundurlinde *dissensio*, sundurbryt *diffringo.* Postrema vero aliquando postpon. ut eg bryt sundur.

---

* Usurpatur præpositio Fra maxime in indiculis & syllabis capitum librorum: u Fra Gamla Kongi, *de Rege Gamlone.* Cap. XXV. partes III. Histor. *Snorronis Sturl.* Fra Þui er Sigvaldi tok Svein Kong, *de Suenone R. à Sigualda Capto.* Histor. vel Saga *Olaf Trygwasonis.* cap. XXX.

† Quibus Þor vel Tor adjungi haud immerito debet, siquidem in compositis denotat difficultatem, arduitatem, & quid efficiendi molestiam, pessundans significationem vocis cui præponitur: ut, in Tor-ære, *annonæ difficultas, & charitas.* Tor-færa, *iter difficile, & impeditum.* Tor-fingiun, *acquisitu difficilis.* Tor-gætur, *rarus nactu, inventu difficilis.* Tor-kennast, *difficulter agnosci.* Tor-leide, *iter arduum.* Tor nemur, *quod difficulter discitur, captu difficilis.* Tor-fynt, *quod facile discerni non potest.* Tor-tæke, *per errorem acceptum.* Tor-virki, *opus arduum.* Tor-tryggia, *diffidere, fidem detrahere.* Ex quibus constat, ut nomen deastri Tyr, veterum Septentrionalium *Mercurii*, in compositione, *gloriam, laudem,* & *excellentiam* denotat: sic nomen idoli Þor vel Thor, euphonice Tor, eorum *Jovis*, & *Herculis*, qui cum malleo suo omnia domuit & superavit, in compositione significat & insinuat *difficultatem* quasi *Herculeam*, vel *rem adeo arduam, & difficilem, ut Thori opem posceret, quâ superari queiret.* Hinc in rebus arduis, & difficilibus (quod doctissimus *Christianus Wormius* mecum communicavit) Cimbri *Thorum* vel *Thoranem* invocare solebant: ut in [Olafs Tryggvasonar sogu] *Olai Tryggvasonii historiâ*: Þa toku menn Þat til rads ad heita a Þetta hit rauda skegg til fultings. quod sic reddo, *tum cœperunt homines saluti suæ consulentes invocare barbam illam rubicundam, scil. barbam rufam habentem Thoronem.* Vide *Olai Verelii Indicem linguæ veteris Scytho-Scandicæ*, in vocabulo Tor.

Caput Tertiumdecimum.

De Interjectione.

INTERJECTIONI accidit Sola *Significatio*. Aliæ autem sunt,

Admirantis, Hua? aa? hvadalaatum!
Approbantis, Jaavel!
Comminantis, Biby!
Concedentis, Vanu! Soso!
Dolentis, Auvi! æ! æjeje!
Metuentis, Hei Hei!

Indignantis, Svey! Fuy! Vei!
Gaudentis, Hohoo!
Ridentis, Hahaa! Hihy!
Exclamantis, O.
Instigantis vel *Impellentis*, tirt/ tack/ trutt hoho/ hoo.

Atque hæ sunt illæ octo Orationis Partes, in quas Etymologia à Grammaticis distingui solet, leviter & cursim à nobis, pro instituti nostri ratione, pertractatæ. Quibus vocum constructio sive *Syntaxis* esset subjungenda, ut Grammatica Linguæ Septentrionalis suis numeris absoluta haberi posset. Verum quia *Syntaxeos* scribendæ tradendæque ratio plurimum lectionis, observationum ac otii requirit, nobisque propositum fuit, lectori linguæ nostræ curioso vocum saltem inflexiones hoc scripto ob oculos ponere, aliosque hujus idiomatis peritos, visa jam pedum qualicunque via, ad perfectiora concinnanda instigare, nos pluribus in præsenti supersedemus. Quod si DEUS vitam ac valetudinem porro indulserit, & laborem hunc nostrum non ingratum fore animadvertimus, *Syntaxin* ex antiquis nostræ linguæ Scriptoribus collectam cum progressu temporis adjungemus. Nunc autem manum de tabula.

DICTIONARIOLUM ISLANDICUM

Ex Vocabulis, quæ in Grammatica Islandica *leguntur, Alphabetico ordine digestis, Conflatum.*

MONITIO AD LECTOREM.

CUM *primum* R. Jonæ *Grammaticam recudendam statuerim, cognationem Linguarum Gothicæ, Saxonicæ, & Anglicæ, cum Islandica, notis marginalibus ostendere, instituti nostri fore credebam. Verum attentius rem considerans, quum nitori operis, tum harmoniæ quatuor Linguarum melius consultum iri judicabam, si vocibus, in usum Lectoris, Alphabetice dispositis glossas, prout ansa glossandi daretur, hic illic apponerem.* Vale.

A.

Aa, *amnis.* G. AΘA. Matth. 7. 25, & 27. *Sax.* ea, *aqua.*

eg aa, *debeo, incumbit mihi,* Angli Austr. to owe; Bor. to awe.

aacr, *Lac. quod segregato butyro reliquum est.*

aaform, *propositum.*

aakarn, *acus, aceris.*

aan, *defectus.* G. VAN significat *defectus,* & *indigentiam,* Marc. 10. 21. *Sax.* pan, vel pana est *deficiens*, & panian *minuere, decrescere, deficere.* *Ang.* to want. *Est opus habere, indigere.* *Ang.* etiam *defectus lunæ* dicitur. the wane of the moon. & wan est *pallidus*, nimirum cum color faciei deficit. Nota hic *Islandos* à multis abjicere V, & p. ut in ord, *verbum,* orm, *vermis.* *Goth.* & *Saxonicum* VAURD. popd. VAURM, popm, & pypm. *Ang.* word. worm.

aar, *remus,* aarer, *remi.* *Sax.* ape. *Ang.* oar.

aas, *lignum oblongum.*

aast, *amor.* *Goth.* ANSTS, *amor, gratia,* Luc. 2. 40. & 3. 30.

aat, *comestio.*

aatt, *comedi.* Est præteritum perfectum ab eg et, *edo,* ἔδω, G. ITAN, ÏTAN, *comedere.* *S.* etan. *A.* to eat.

aatta. *octo,* eight.

aattunde, *octavus.*

attatyu, *octoginta.*

attatugasta, *octuagesimus.* vide Gramm. nostræ. Cap. 6.

abrister, *colustra.*

adall, *nobilitas.* *Sax.* æþel. *nobilis.*

adgangur, *accessus.*

ade, *mos,* ἦθος.

ade, *mos,* ἦθος.

eg æde, *juro,* ædde in præt. *Sax.* að, *juramentum,* & juratio.

ædur, *vena.* *Sax.* æddpe.

ær, *demens.*

ær, *agna.*

æra, *honos.* *Sax.* ape.

eg ætla, *opinor.*

eg ætla, *destino, certum mihi est.* eg ætla ad giora þad, *ego faciam vel facturus sum hoc, certum mihi est hoc facere.*

af þui þu giordes þad, *eo quod hoc faceres.*

afe, *avus.*

afftan, *vesper.*

affur, *fastus, odium.*

afl, *vires, robur.*

afl, *fornax.*

eg afla, *lucror* vel *venor.*

aflaar, *Indulgentiæ.*

afmur, *amor.*

agiatur, *benignus.*

agiarn, *avarus*: agiorn, *avara*: agiarnt. *avarum.* *Goth.* ΓAIΚΝAN, *vehementer cupere,* Luc. 15. 16. *S.* ʒypnan, ʒipnerre, *cupiditas.*

agyrnd, *avaritia.*

agirnt, *avaritia.*

agreiningur, *dissensio.*

akur, *ager.* *S.* æcep, *A.* aker est *jugerum*

alldredur, *senex.*

alldur, *ætas.* *S.* eld, *Angli* Boreales auld, *senex.*

almenningur, *communitas.*

almuge, *populus.*

almuge, *vulgus.*

alur, *terebellum.* *S.* ale. *Ang.* awle, *subula.*

ambaatt, *ancilla.* vid. ANDBAHTS in gl. *Goth.*

amma, *avia.*

anaud, *ærumna.*

eg andast. *morior.*

ende, *Spiritus.* *Ang.* Bor. the ande.

andlit, *vultus, facies.* G. ANDAVAIZ, *facies,* Luc. 17. 16. & VAITS, *Job* 11: 44. à VAITAN, *circumspicere.* *Sax.* andplita, & andplite, *vultus.*

andskote, *adversarius.*

andvarpan vel andvorpan, *suspirium.*

mig angrar, *male me habet.*

eg ann, *amo, faveo*: unna, *favere*:

unnande, *favens*. *Saxonicè* unnan, *ex gratia dare, donare*.

annar, *secundus*. vid. Gramm. nostræ Cap. 6.

annar/ onnur/ annad, *secundus, secunda, secundum*. per omnes utriusque Numeri Casus declinatur.

annarhuer, *alterater*.

ape. *Simius*. *S.* apa. *A.* ape.

apur, *hic aeru*: opur, *hæc aeru*: apurt, *hoc aere*.

ardur, *matrum*.

arffur, *hæreditas*. G. AKBGA, *hæres*: AKBI, *hæreditas*. *S.* yppe, *hæreditas*.

argur, *piger*, ἀεργός.

armur, *piger*.

armpeir, *lancea*.

asynd, *aspectus*. *S.* sean, vel seon, *videre, cernere*. *Anglice* to see.

aska, *cinis*. G. AZГЯ. *S.* acse. ahse, axan, axsa, asca. *Ang.* ashes. *Ang.* Bor. asse.

askur, *vasculum*.

asnast. eg asnast, *serviliter laboro*. G. ASNGIS, *mercenarius*. *Sax.* esne, vel æsne, *servus*.

asne, *asinus*.

at, *maculatio*.

atburdur, *eventus*.

att, *sterna*.

atte, *incitavi*, est Præt. perfectum ab eg et, *incito*.

attungur, *species mensuræ*.

audur, *vacuus*. *Angl.* void.

audur, *opulentia*. vid. gl. *Goth.* in ANDAГS.

auga, *oculus*. declin. ibidem. G. ANГЯ. *S.* eage. *A.* eye.

auglit. *vultus, facies*. ab ANГЯ, *oculus*, & УΛΙΤΑN, *circumspicere*.

auka, *augere*: eik, *augeo*: aukande, *augens*. *Goth.* ANKAN. *S.* ecan, æcan, eacan, ican. *Angl.* to eke.

mig aumkar. *miseret me*.

aumur, *miser*: eimd, *miseria*.

ausa, *haurire*: eys, *haurio*.

austur, *Oriens*.

B.

Baal, *Incendium*. vid. gl. *G.* in BΑΛУGΑN. *S.* bæl. & bælfyp, (per mutationem literarum ejusdem organi bæn fyp. unde est nostrum bone-fire) *rogus*.

baas vide bas.

baatur, *Cymba*. *S.* bat. *A.* boat.

babb, *murmuratio inconcinna & vana*, βαβάζ, *Hesychio*, *est* φλύαρος, λάλος, φλυαρός.

back, *tergum*. *S.* bæc. *A* back.

backe, *Ripa*. *Angl.* a bank.

bad, *balneum*. *S.* bæþian, baþian, *lavare*. *Ang.* to bath. Hinc Bað, Bathe, celeberrima thermarum urbs in Agro Somersetensi.

bæclingur, *libellus*.

bæle, *Lectus, Recubatio*.

bæn & boon, *preces*. *Sax.* bene, *petitio*: bena, *qui petit*. *Angli* dicunt to beg a boon.

bær, *Habitaculum* vel *Villa*. vide by.

bage, *damnum*. mier baggar, *obest mihi*.

bagge, *sarcina*. *Ang.* bagge, and baggage.

bagur, *malevolus*.

bakare, *pistor*: bakstur, *panificium*: eg baka, *pinso*: bakade, *pinsui*. *S.* bacan, *pinsere*. *A.* to bake.

bale, *vigeo*: balade, *vigui*.

balldur, *proprium nomen Dei cujusdam Ethnicorum*.

band, *ligamen*. G. BINDAN. *ligare*: BANDI, *vinculum*. *S.* bindan, banda. *A.* to bind. bond. *Angli* Bor. band.

bane, *cædes, exitium*. *A.* bane. *S.* bana, *interfector*.

bann, *damnum, excommunicatio*. *Ang.* Bor. to bann, *execrari*.

bar, *frons, frondis*.

bard, *extremitas rei*.

barenn, *cæsus*.

barke, *guttur*. *Sax.* beorcan. *A.* to barke, *latrare*.

barn, *Infans, puer* vel *puella*. G. BAKN. *S.* bearn, à BAIKAN. beran, *ferre, gignere, procreare*. *Ang.* Borealibus, ac *Scotis* Bairn.

bas, *stabulum boum*. *Ang.* Bor. a beouse.

baukur, *lagena*. *Ang.* beaker.

baun, *faba*. *Ang.* bean.

mier batnar, *revaleo*. *Angli* B. dicunt to battn, vel batten, *vires acquirere*, & proprie dicitur de infante vires post nativitatem acquirente.

beckur, *scamnum*.

bed, *lectus*. *S.* bedd. *A.* bed.

beidne, *petitio*.

bein, *os, ossis*. *S.* ban. *A.* bone.

beinn, *rectus*.

beiskur, *acerbus*.

beise, *frænum*.

bekre, *aries*.

belgur, *follis*. *Ang.* bellows.

bende, *vieo*: eg bendee in præt. *S.* bendan. *A.* to bend.

bende, *vieo, flecto*, item *innuo*, habent similiter bendee in præterito.

ber, *bacca*. *Ang.* berry.

ber. *nudus*. *S.* bape. *A.* bare.

ber, *pulso*: barde, *pulsavi*. unde forsan *Ang.* Boe. to berry, i.e. to thresh.

ber, *porto*. A. to bear.

berg vel biarg, *saxum*, *Goth.* BAIKΓ, *mons*. S. beрz, beорz, bурz.

biartur, *clarus*. G. BAIKhT. *S.* beорht. *A.* bright,

bid, *precor*: bidia, *precari*. G. BIDGAN. *S.* biddan. *A.* Bor. to bid, adbuc usurpant pro *precari*; ut bid God bless me, *ora deum, ut mihi benedicat*.

bid, *expectatio, mora*: bidia, *expectare*. *Anglis* Bor. to bide. *Goth.* BGIDAN. *S.* bidan, abidan. *A.* abide. bidiande, *expectans*. bidlund, *expectatio*.

bida, *vas oblongum superne acuminatum*.

bifur, *appetitus*.

by, *apis*. *Sax.* beo. *Ang.* bee.

by, *habito*: eg bioo, *habitavi*: bua, *habitare*. G. BANAN. *S.* bugan, & buan. bygd, *habitatio*. Bye, apud *Anglos* frequens est in locorum nominibus.

byd, *expecto*: byda, *expectare*.

byd, *offero*: band, *obtuli*. *Angli* dicunt to bid money, i.e. *pretium offerre*.

byfur, *pedes*.

bygd, *habitatio*. A. Bor. to byg, *ædificare*.

byr, *urbs*. G. BANKΓS. S. byрız, buрuz, buрz, buрh. A. burrough.

byt, *mordeo*: beit, *momordi*: ad byta, *mordere*. *S.* bitan. A. to bite. bit, *morsus*. A. bit. bite, *bolus*.

bik, *pix*.

bilgia, *procella*.

bilur, *turbo*, vel *tempestas repentina*: bilter, *turbines*.

bind, *ligo*: batt, *ligavi*: binda, *ligare*. A. to bind.

bioor, *cerevisia*. *Sax.* beор, vel beoр. Ang beer.

biorg, *adjamentum*. *S.* biорz, *propugnaculum*.

biorn, *ursus*: stir-biorn, *bellicosus* vel *pugnaram ursus*.

bir, *ventus secundus*.

mier birtar, *oportet me*. Sax.

me

me býpiaδ, vel gebýpiaδ.
Þad birtes, *lucescit*.
bissa, *sclopetum bellicum*.
blaar/ blaa/ blaatt, *flavus, flava, flavum*. A. Bor. blea.
blaasa, *flare*: vide blæs.
blad, *folium*. A. a blade.
bladra, *tenuis membranula spiritu inclusa tumida*. S. blæδp, *pustula, tubercula*, & *vesica*. *Ang.* bladder.
blær, *aura*.
blæs, *flo*: blæs, *flavi*: ad blasa, *flare*. S. blæρan, *flare*: blæρt, *flatus*. A. blast.
blak, *verber*.
blaudur, *fœmineus*.
blautur, *mollis*.
blek, *atramentum*. S. blæc, *i. e.* blac. *Ang* Bor. to blecken, i. e. to make black.
blessadur, *benedictus*: blessed vel blessud, *benedicta*: blessad, *benedictum*. *S.* bletsian, *benedicere*: bletsode, *benedictus*. *A.* to blesse, blessed.
bly, *plumbum*.
blijda, *blanditiæ*.
blydur, *blandus*. S. bliδe, *lætus, jucundus*. *Ang.* blithe.
blyf, *maneo*: bleif, *mansi*.
blindur, *cæcus*. G. BAINDS. S. blind. A. blind.
block, *truncus ligneus*. A block.
bloma, *flos*. G. BLOMA. S. blofm, blofma. *A.* bloom, blossom.
blood, *sanguis*. *Goth.* BLOÞ. S. blod. A. blood.
bloot, *maledictum*.
blundur, *somnus*.
bod, *nuncius*. S. bode.
bodan vel bodun, *nuncius*. Sax. bodian, *nunciare*. *Angl.* to bode.
boge, *arcus*. S. boga. A. bow.
bogenn, *curvus*.
bol, *adversitas*.
bolf, *maledictum*.
book, *liber*: bækur, *libri*. bæklingur, *libellus*. *Goth.* BOK vel BOKS. S. boc. *Ang.* book.
boola, *furunculus*: item *Bulla*.
boon & bæn, *oratio, preces*.
borg, *civitas*. vid. byr.
braadur, *festinus*.
bræde, *furor*.
bragd, *deceptio*.
bragur, *rhythmus*.
brak, *fremitus*.
brandur, *titio*, item *gladius* Poëtice. S. bρand. *A.* brand. *Goth.* BRINNAN, *ardere*, Sax. byρnan.

brattur, *arduus*.
braud, *panis*. Ang. bread.
braut, *via*.
bref, *literæ*. Ang. a breif.
Þad bregdur, *vesperascit*.
breidur, *latus*. S. bρad. *Angl.* broad.
breitur, *mutatus, variatus*.
breiskleike, *imbecillitas*.
brenne, *uror*: eg brann, *ustus sum*. vide brandur.
brenne, *uro*.
brial, *affectatio*.
brid, *confringo dentibus*.
bryk, *sponda*.
brynne, *adaque*: bryntte in Præterito. G. BRUNNA, *fons*, S. boρn, bρunna, buρna. *A.* burn. à brynne, *adaquo*, venit Anglicum brine.
brioota, *frangere*. S. bρittan. A. Bor. to britten beef, *i. e.* to break the bones of beef. bryt/braut, *frango, fregi*.
brim, *extremitas alicujus rei*. A. brim. est *ora*, vel *margo patinæ*.
Þad brimar, *æstuat*. Fortasse brunar legendum ab illo brune, *æstus, ustio*, quod mox sequitur.
brune, *cos*.
bringa, *pectus*.
brite, *partitor*.
bryzl, *exprobratio*.
brook, *bracca*: brækur, *braccæ*. A. Bor. breeks.
brot, *delictum, fractio*.
brudgume. *sponsus*, G. BRUÞ. S. bρyd. A. bride est *sponsa*. S. bρydguma. Ang. bridegroom, *sponsus*.
bruggare, *cerevisiarius*. S. bρiwan. A. to brew, *coquere cerevisiam*. brun, *palpebra*: bryr, *palpebræ*. *Scotice* brun. A. Bor. the eye-brees.
brune, *æstus, ustio*.
brun, *pons*: bruur, *pontes*.
bu, *res familiaris*. Scribitur & buu, atque ita per omnes utriusque numeri Casus declinatur.
bua, *habitare*. vid. by.
bugur, *curvatura*. A. Bor. to bue, *curvare*.
bur, *promptuarium*. Ang. Bor. boor.
burdur, *nativitas*.
burdur, *portatio*. S. beoρδ. A. birth.
bure, *colonus*. S. gebuρe. Ang. bore. Hinc videatur *Anglicum* gaffer deduci, nisi potius trahatur à geρeρa, *comes*, ut existimat *Junius* in MS. notis ad *Tatianum*.
buste, *muscarium setaceum*.
buu, vide bu, *res familiaris*.

D.

Daad, *virtus*.
daan, *servus*. S. þegen, vel þen, *minister*. A. olim tane.
daare, *temerarius*. A. to dare. *audere*.
dæle, *vallis*. S. dæl. A. dale.
dælld, *terra subsidens*.
dælstur, *qui magna sibi pollicetur ab aliquo*.
eg dæme, *judico*: eg dæmest, *judicor*. G. DOMGAN. S. deman, *judicare*. Angl. to doom.
dæstur, *anhelus, cursu consumptus*.
dagur, *dies*. G DAGS. Sax. dæg. A. day. Þad dagar, *diescit*.
dalur, *vallis*. A. dale.
dans, *choreæ*. A. a dance.
dapur, *ægre affectus*: dapur/ dapur/ dapurt, *extreme affectus, a, um*: dapur/ draprare/ draprastur.
daude, *mors*: daudur. *mortuus*. *Goth.* DAUÞS, *mortuus*: DAUÞUS. *mors*. A. dead. death.
daufur, *surdus*. S. deaf. A. deaf.
dann, *ardor*.
daus, *clunis*.
deide, *occida*: deidde, *cecidi*.
dey, *morior*: doo, *mortuus sum*. deya, *mors*. Ang. to dy.
deilld, *lis*.
dett, *cado*: datt, *cecidi*.
diarfur, *audax*.
digur, *crassus*, & *crassa*: digurt, *crassum*. Sax. þicce, *crassus, densus*, digurd, *crassities*.
dij, *puteus*.
dn, *quasso*: dude, *quassavi*.
duge, mier dygier, *sufficit*: dygd, *virtus*. S. duguδ. digdarpsfur, *virtutibus instructus*. digdasamur, *virtutibus cumulatus*.
dyn, *tono*: dunde, *tonui*: Þad dunar, *tonat*. S. þunnan, & þunρan, *tonare*: þunoρ, þunρ & þundeρ, *tonitru*. A. thunder. Angl. Bor. to make a dyn, i. e. a noise.
dyr, *fores*. G. DAUR. S. duρ, vel duρu. A. door.
dyr, *animal brutum*. S. deoρ. A. deer significat *damas*, vel *cervos*.
dyr, *pretiosus*. S. dyρe. A. dear.

dyrd,

dyrd, *gloria*: dyrka, *glorifico*: dyrkadr, *glorificavi*.
dyrfska, *audacia*: ita paulo ante diarfur est *audax*.
dik, *cursus*.
dil, *celo*: dulde, *celavi*.
dummur, *obscurus*. S. dim, dimgend. Ang. dim. Þad dimmur, *tenebræ oboriuntur*.
dinckur, *fragor*.
dingia, *acervus*.
dockur, *subniger*.
doffe, *stupor*.
diogg, *pluvia*, item *ros*; unde A. dew. Þad doggnar, *pluit*.
domur, *judicium*. A. doom, vid. dæme.
doomare, *judex*.
dootter, *filia*. G. ΔΑΥΗΤΑR, Sax. dohter, duhtor, duhtur. *Ang.* daughter.
draap, *nex*.
draap, *internecio*.
draattur, *tractio*.
drabb, *nugæ*.
drabb, *gestus incuriosus & inconcinnus*. Apud *Angl.* dicitur *mulier inconcinna* a drabb.
dragol, *novitia*.
draga, *trahere*. vid. dreg, *traho*.
dramb, *superbia*.
dramb, *fastus*.
dramblaatur, *superbus*.
draugur, *spectrum*,
draumur, *somnium*. A. dream.
dreck, *bibo*: drack. *bibi*. *Goth.* ΔRΙΓΓΚΑΝ, *bibere*. S. drincan. *A.* to drink.
dreg, *traho*: droo, *traxi*: draga, *trahere*. S. dragan. A. to draw, or dragg. dragandr, *trahens*.
dregg, *fex*: dreggiar, *feces*. A. the dregs.
dreingur, *famulus*.
drep, *interficio, occido*: drap, *occidi*. Infinitivus est drepa.
dricκur, *potus*. *Ang.* drink.
dryf, *jactor*: dreif, *jactatus sum*. huic affine G. ΔRΕΙΒΑΝ, *agere*, & *Sax.* dræfan, drifan. dryfa, *nivus descensus*. Þad dryfur, *ningit*.
dryn, *boo*: drunde, *boavi*.
dryp, *guttatim stillo*: draup, *guttatim stillavi*. *Sax.* dripan, *stillare*, & dropa, *gutta*. *Ang.* to dripe. a drop.
dryt/ dreit, *caco, cacavi*: dryta, *cacare*: drit, *excrementum*. *Ang.* dirt.
droos, *fœmina*.
droot, *populus*.
drotten, *dominus*. *Sax.* drihten, drihten.

drucken, Adjectivum Dissyllabum.
duel, *moror*: dualde, *moratus sum*. *A.* to dwell. *commorari*. duelia, *morari*: duol, *mora*.
duergur, *pumilio, nanus*. *Ang.* a duergin, or dwarf. *S.* dwerg, dweorh, dwerg.
dufa, *columba*. G. ΔΑΥΒΟ. *A.* dove. *Sax.* duua.
duglegur, *valens*. S. dugan. *valere*.
dugur, *audacia*.
duyn, *cesso, deficio*: duynade, *cessavi, defeci*. *Ang.* Bor. to dwine away, i. e. *gradatim perire*.
dukur, *mappa*.
dunur, *fremitus*: Þad dunar, *tonat*. vid. dyn.
duun, *pluma*. *A.* down significat *plumas lanuginosas*, & istiusmodi, ut, *flocculos carduorum arescentium*. Ex a downbed, est *culcitra plumea, plumulis lanuginosis farcta*.

E.

Ef, *dubium*: efa, *dubito*: efade, *dubitavi*.
effre/ efstur, *superior, supremus*: effre/ efst, *superior, suprema*: effra/ efst, *superius, supremum*. S. ofer, *super, supra*. *Ang.* Bor. over.
effterlangan, *desiderium*. S. langian, vel længian est *percupere, & desiderare*. A to long after. vel for a thing. *quid vehementer cupere*, & *appetere*.
efne, *materia*.
eg, *ego*: eg sialfur, *ego ipse*. vid. Gramm. nostræ Cap. 5. *nec non* Matth. 5. 17.
egg, *ovum*. S. æg. *A.* egg.
egg, *acies*: eggiar, in plurali. *S.* ecge. *Ang.* edge.
eide, *absumo*: eidde, *absumpsi*.
eidur, *juramentum*.
eiga, *habere, possidere*: eigande, *habens*: eign, *possessio*. *Goth.* ΑΙΓΑΝ, *habere*. S. agan. Hinc ΑΙΓΙΝ. agen. *Ang.* awn, & own, *proprius*, quod quisque possidet.
ey, *insula*.
eyga, *possessio*.
eymmyria, *cinis ignitus*, sive *scintillans*. *A.* embers,
eyn/ ein/ eitt, *unus, a, um*. vide Gramm. nostræ Cap. 6. eyn/ ein/ eitt, *unus, a, um*.

eyra, *auris*. *Sax.* eare. *A.* ear.
eysa, *cinis ignitus* sive *scintillans*. vide eøla. A. Bor. isles.
eytthuott, *aliquid*.
eik, *arbor*: eikur, *arbores*.
eik, *augeo*: jook, *auxi*: auka, *augere*: vide auka.
eimd, *miseria*: aumur, *miser*.
ein, *una*: Fœmin. ab eyn, *unus*.
einer, *juniperus*.
einfalldur, *simplex*. *Sax.* anfeald.
einge, *pratum*. *Sax.* ing. Anglis Borealibus inge: forsan a *Goth.* ΥΙΝGΑ, *pascuum*. Cædmoni pang, vel pong est *campus*.
Eingel, *Angelus*. A. Angel.
eingenn, *uniforme*.
einhuor, *aliquis*.
einraadur, *qui aliorum consilia repudiat*.
eis, *haurio*: joos, *hausi*: ausa, *haurire*.
eista, *testiculus*.
eitur, *venenum*. *Sax.* ater, vel ator.
ek, *cueru trahor* vel *vehor*. Infinitivus est aka.
el, *alo*: ool, *alui*: ala, *alere*.
elia, *pellex*.
elldur, *ignis*: ellde, *igne coquo*: eg ellde, *igne coxi*. S. æled, & eld, *ignis*: ælan, *accendere*. Elding *Anglis* Borealibus est *cremium, pabulum ignis*.
elle, *senium*.
ellefu, *undecim*. vide Gramm. nostræ Cap. 6.
eloka, *amor*: eg elska, *amo*,
em vel er, *sum*. G. ΙΜ. *Sax.* eom. Ang. am.
ende, *finis*. G. ΑΝΔΕΙ. *Sax.* end. Ang. end.
endur, *anates*: ond, *anas*.
enne, *frons*.
eple, *pomum*. *Sax.* æpl, æppel. Ang. apple.
er vel em, *sum*.
er, *aro*: eriadr, *aravi*. S. erian, *arare*.
erende, *negotium*, item *versus*. G. ΑΙΚΝ, *nuntii*. S. ærend. *nuntium, mandatum, legatio*. Ang. errand.
erius, *litos*.
ern, *annosus*.
ernur, *aquilæ*: orn, *aquila*. S. earn. *Scot.* an ern, est *grande genus accipitrum*.
eß, *veredus*, Poetice.
et, *comedo*. Ang. to eat.
et, *incito*: atte, *incitavi*.

F.

F.

Faa, *accipere*: fæ, *accipio*. *Sax.* ƿon, *accipere*.
faakur, *equus*, Poëtice.
faalke, *circus*.
faalni, *palpitatio*.
faang, *sinus*.
faang, *acquisitio*: item *sinus brachiorum*: faung, in plurali. Ang. Bor. the fange of a dog.
faar *periculum*: item *insania*.
fader, *pater*. *S.* ƿæder. *Angl.* father.
fæ, *accipio*: fieck, *accepi*: ad faa, *accipere*.
fæde, *pabulum*. *G.* ꝼꝏꝺꝏ. *S.* ƿedan, vel ƿoedan. *Ang.* to feed, *pascere*, & food, *esculentum*.
fær, *fortis*.
fære, *funis*.
fære, *loco moveo*: færde, *loco movi*. *Sax.* ƿaran, *ire*. *Ang.* a way faring-man.
færekur, *jumentum*.
fagnadur, *lætitia*. *Goth.* ꝼꝏꝺ-ꝏꝺ. *S.* ƿægnian, *gaudere*. Hinc *Ang.* fain.
fagur/ fogar/ fagert, *amœnus, a, um*. *Ang.* fair. fegurd, *amœnitas*.
fall, *casus*: falla, *cadere*: fell, *cado*. *S.* ƿeallan, *cadere*, *A.* to fall. Fall, *casus*.
fallegur, *pulcher*.
faloskur, *astutus*. *Ang.* false.
falur. Belg. veyl.
fans, *impedimenta*.
far, *iter*: item *navis*, Poëtice.
far, *ponto*.
farg, *pressura*.
fargan, *vitæ institutio*.
fas, *conspectus*.
fat, *vestis*: item *patina*.
fata, *hydria*. *S.* ƿæt, ƿata, *vas*. *Ang.* a fat.
fatækur, *pauper*.
fauskur, *lignum aridum*.
fax, *juba*. *S.* ƿeax, *coma*.
fedga, dicitur de patre & filio: inde langfedgar, *majorum series*, eorum qui sunt in recta linea descendente.
fegurd, *amœnitas*.
feigenn/ feyne/ fegna, *lætus*. v. fagnadur.
feigur, *moribundus*.
feingur, *res parta*. vid. faang.
feitur, *pinguis*. *S.* ƿæt. *A.* fat. feitur/ feit/ feitt, *hic & hæc pinguis & hoc pingue*.
fel, *occulto*. *Ang.* Bor. to feal.
fell, *acclivitas*. *A.* Bor. a fell. *mons*.
fell, *cado*: fiell, *cecidi*; falla, *cadere*. vide fall.
fen, *puteus*. *Ang.* a fenn.
fer, *eo*: foor, *ivi*.
fara, *ire*. *S.* ƿaran.
ferd, *iter*.
feria, *navis vectoria*. *A.* a ferry-boat.
ferokeitur, *quadratus*. *S.* ƿceat, *angulus*.
fet, *pes, mensuræ genus*. *S.* ƿæt. *Ang.* a foot.
fiall, *mons*. vide fell.
fiande, *hostis*. *Goth.* ꝼꝏꝺꝏ, *odisse*: ꝼꝏꝺꝏ, *inimicum*. *S.* ƿeond, vel ƿynd. *A.* fiend.
fidur, *pluma*. *S.* ƿeþeр. *Angl.* a fethee.
fie, *pecunia*. *G.* ꝼꝏꝺꝏ, *opes*. *Sax.* ƿeoh, *pecunia*, & *pecus*. *Ang.* to give a fee.
fielage, *socius*. *A.* fellow. *S.* ƿylgian, *sequi*.
fifl, *demens*.
fyffa, *lana pratensis*.
fyk, *vento feror*: fauk, *vento abreptus sum*: fiuka, *vento ferri*: bad fykur, *ningit vehementer*.
upp ad fylla, *implere*.
fylgd, *comitatus*. vide frelage.
fyll, *elephas*.
fyrre, *privo, frustror*: habet in præt. fyrtte.
filge, *comitor*: filgde in præt. fylgd, *comitatus*. *S.* ƿylgian, *sequi*. *Ang.* to follow.
filker, *rex*.
fimm, *quinque*. vide Gramm. nostræ Cap. 6.
fimur, *alacer*.
fingur, *digitus*. *S.* ƿinger. *A* finger.
finn, *invenio*. *S.* ƿindan. *A.* to find, *invenire*.
fiodur, *calamus*. *A.* a feather.
fiol, *asser*.
fiolkinge, *artes magicæ*.
floorer, *quatuor*. vide Gramm. nostræ Cap. 6.
fior, *vita*. *Sax.* ƿeoph.
fiordungur, *quadrans* vel *quarta pars*. *Ang.* a farthing.
fiordur, *sinus maris*.
fios, *bovile*.
fiotur, *vinculum, compes*. *Ang.* a fetter.
firn, *bonus*.
firstur, *primus*. vide Gramm. nostræ Cap. 6.
fiskur, *piscis*. *G.* ꝼISK. *Sax.* ƿirc. *Ang.* fish.
fiuk, *tempestas nivosa*.
fiuka, *vento ferri*. vide fyk.
flaa, *mephitis*.
flæ, *cutem detraho*: floo, *cutem detraxi*: ad flaa, *cutem detrahere*. *S.* ƿlean. *A.* to flea.
flærd, *falsitas*.
flærd, *versutia*.
flagd, *monstrum*.
flagg, *vexillum navium*. *Ang.* flagg.
flangs, *insultatio*.
flas, *præcipitatio*.
flaska, *lagena*. Hinc *A.* flask.
flatur, *planus*. Hinc *A.* flat.
flaustur, *navis*, Poëtice.
flauter, *lacticiniorum genus quod fit coacto lacte & deinceps ventilato*.
fleckur, *macula*. Hinc. *A.* flecked, vel flekt, *maculis*, vel *labeculis discoloribus interspersus*.
fleigur, *cuneus*.
fleigur, *volatilis*. vide gl. *G.* in voce ꝼꝏꝺꝏꝺ. Eboracenses vocant pullos avium volatiles fliggurs.
fleyra, *plus*: flest. *plurimum*.
flet, *exentero*.
flet, *explano*: flatte, *explanavi*. *Ang.* flat.
flet, *lectisternium*.
fly, *fugio*: flunde, *fugi*. *S.* ƿleon. *fugere*. *Ang.* to fly.
flyg, *volo*: flaug, *volavi*: fluga, *volare*.
flyk, *lacera vestis*: flykur, *vestes laceræ*.
flyt, *fluo*: flaut, *fluxi*: fliota, *fluere*. Ang. to float.
fliood, *mulier*, Poëtice.
fliotur, *velox*. Ang. fleet.
flis, *cachinnatio*.
flis, *desquamo* vel *detraho quod extimum est*: fluste, *desquamavi*.
flit, *veho*: flutte, *vexi*.
floo, *pulex*: flær, *pulices*. Ang. a flea.
flood, *accessus maris, inundatio*. Ang. flood.
floee, *solum uliginosum* seu *palustre*.
floor, *cloaca*.
flot. *liquamen*.
fognudur, *gaudium*. vide fagnadur.
folk, *populus*. *Sax.* ƿolc. Angl. folk.
folld, *terra*, Poëtice. Sæpius occurrit in *Cædmone* ƿolb.
folur, *pallidus*.
fonn, *nix condensata*.
fontur, *baptisterium*. Angl. the font.

 foodur,

foodr, *pabulum.* vid. fæde. *A.* fodder.
fool, *iracundus.*
foolk, *populus.*
footur, *pes:* fætur, *pedes.* *Sax.* ꝼoꞇ. *A.* foot. fet, *pes*, quatenus eſt menſura.
for, *iter.*
forn, *vetuſtus.* G. FAIRNGI, *vetus*, *Luc.* 5. 39.
forraad, *res quæ in promptu eſt.*
forſiall, *prudens.*
foſs, *cataracta.*
fox, *vulpes.* G. FAUHŌN. *S.* ꝼoxa. *A.* fox. *A.* Bor. aliquando faws.
fræde, *informatio, doctrina:* froodur, *eruditus.* G. FRŌDA, *ſapiens:* unde Abrahamus dicitur ꝼꝛoꝺ apud *Cædmonem.*
frag, *heroica virtus.*
frænde, *cognatus.* *S.* ꝼꝛeonꝺ. G. FRIJŌNDS, *amicus*, à FRIJŌN, *amare.*
frame, *promotio.*
framkuæmd, *executio.*
framur, *audaculus, naſutulus.*
fredenn, *gelu peruſtus.*
freya, *rana.* *Sax.* ꝼꝛocca, & ꝼꝛocx. *A.* frogg. *A.* Bor. a frosk.
freyr, *Liber pater:* freir, *deus Ethnicorum.*
freiſting, *tentatio:* freiſtingar, *tentationes.* G. FRAISAN, *tentare:* FRAISTUBNJA, *tentatio.* *S.* ꝼꝛaꝼiᵹan, *tentare.*
frem, *uſurpo:* framde, *uſurpavi.*
fremd, *res laude digna.*
fridur, *pax.* *S.* ꝼꝛiꝺ.
friette, *fama accepi:* fretter, *rumores.*
frydur, *elegans.*
frydur / fryd / frydt, *venuſtus. venuſta, venuſtum.*
frygd, *libido.*
frys, *frigeo. frigore congelo:* frans, *gelavi:* froſt, *gelu.* *S.* ꝼoꝛꞅꞇ. *A.* froſt. frioosa, *gelare.* *A.* to freeze. Pad friſter, *gelaſcit.*
frilla, *concubina.*
froodleikur, *eruditio.* froodur, *eruditus.* vide fræde.
froomur, *probus.*
froſt, *gelu.* vide frys.
fru, *matrona.* G. FRAUJA. *S.* ꝼꝛeah. *dominus, na.* fruur, *matronæ.*
fue, *putredo.* funnn, *putrefactus.* *S.* ꝼyoꝛᵹean, *muceſcere:* ꝼyniᵹ, *mucidus.* *Angl.* vinny.
fugl, *avis.* v. gl. *Goth.* in FUGLS. *A.* Auſt. fowl. *A.* Bor. fule.
fullur, *plenus.* *Goth.* FULLS. *Sax.* ꝼull. *Ang.* full.
fum, *feſtinatio.*
fundur, *inventum.* *A.* found.
fundvyſs, *qui perdita facile invenit.*
fuus, *libens.*

G.

Eg Gaae, *attendo* vel *animadverto:* eg gaade, *attendi* vel *animadverti.*
gaas, *anſer.* *Sax.* ᵹoꞅ. *Angl.* a gooſe.
gaata, *ænigma.*
gabl, *terminus.* G. GIBLA. *Belgice* gevell. *A.* gabell eſt *ſtructuræ tectius extremitas*, ſive *cacumen.*
gaddur, *clavus ingens.*
gagl, *mulier nauci & nihili.*
gagn, *utilitas.* *Goth.* GAWAURKJAN. *lucrari.* *Ang.* gain, *lucrum.*
gale, *vociferor:* galade, præt. *Ang.* yaul.
galen, *veſanus, inſanus.*
galge, *patibulum.* *Goth.* GALGA. *Sax.* ᵹalᵹa. *A.* gallowes.
gall, *fel.* *Ang.* gall.
galldur, *magia.* *S.* ᵹalꝺeꝛe, *incantator:* ᵹalꝺoꝛ, *incantatio.*
galle, *vitium, nævus:* galladur, *vitioſus.* *S.* ᵹal, *libidinoſus.*
gallte, *porcus.* *S.* ᵹilꞇe, *ſuilla.* Boreales vocant *ſuculos*, & *ſuculas*, galts, and gilts.
gamall, *annoſus, ſenex.*
gaman, *jocus.* *S.* ᵹamene, *jocus, ludus.* Inde vox *Ang.* backgamen. ᵹeminᵹ, *luſus:* *A.* gaming. ᵹamian, *jocare, ludere:* *Ang.* to game.
gammur, *draco.*
ganga, *ire:* eg geinge, *eo.* *Goth.* GAGGAN. *Sax.* ᵹanᵹan. *A.* Bor. to gang.
gante, *ſcurra.*
gape, *hio:* gapte, *hiavi.* *Ang.* gape.
gardus, *agger.*
garn, *filum.* *Ang.* Auſtralibus yarn. *Ang.* Bor. garn.
gat, *foramen.*
gata, *via.* *Sax.* ᵹaꞇe, *porta.* *A.* gate, yate.
gaukur, *cuculus.* *Ang.* Bor. the gowk.
gef, *dono.* G. GIBAN, *dare.* *S.* ᵹyꝼan. *A.* to give.
geimſla, *cuſtodia.*
geip. *jactatio, exaggeratio.* *Sax.* ᵹilp, *jactantia, arrogantia.*
geit, *capra:* geitur, *capræ.* G. GAITEINS, *hædus*, *Luc.* 15. 29. *S.* ᵹæꞇ, vel ᵹaꞇ eſt *capra.* *Ang.* Auſtr. goat. *A.* Bor. gait.
gelld, *ſolvo debitum:* galt, *ſolvi.* *Goth.* GILD, *tributum*, proculdubio à GILDAN. *Sax.* ᵹilꝺan, *ſolvere.* Occurrunt USGILDAN, & FRAGILDAN, *reddere, retribuere*, *Luc.* 14. 12. & 19. 8. *A.* Bor. nowt-geld, i. e. *tributum pro pecore ſolutum.*
gellde, *exſeco:* gellte, *exſecavi:* gelldur, *caſtratus.* *Ang.* to geld, *caſtrare.*
geſtriſne, *hoſpitalitas:* gietur, *hoſpes.* *S.* ᵹeꞅꞇ. *A.* gueſt, *hoſpes:* gueſtning. *hoſpitium.*
get, *conjecto, valeo:* gat, *in* Præt. geta, in Infinitivo.
giaa, *hiatus terræ:* habet hiaar in plurali.
giaddur, *ornatus, donatus.*
giæfa, *bona fortuna.*
giæra, *pellis ovilla.*
giæska, *benignitas.*
giætna, *attentio.*
gidia, *dea.* G. GUDA, *dii:* GUÞ, *deus.* *S.* ᵹoꝺ. *Ang.* god.
giekur, *ſcurra.*
giell, *vociferor:* gall, *vociferatus ſum.* *Ang.* Bor. to yell. vide gale.
gyn, *hio:* geyn, *hiavi.* *S.* ᵹanian. *A.* to yawn, *oſcitare.*
gye, *furtim conjicio:* gaue, *furtim conjeci:* gioota, in Infinitivo.
gys, *impetuoſe fundor:* geus in præterito: gioosa, in Infinitivo.
gil, *hiatus montium.* } *A.* Bor. a
gil, *fiſſura montis.* } gill.
gillde, *convivium*, item *pretium.*
gilldur, *equivalens.*
gille, *inauro:* gillte, *inauravi.* *S.* ᵹylꝺan. A. to gild, *inaurare:* gilt, *inauratus.*
gioff, *donatio.* *S.* ᵹiꝼꞇ, *donum, munus:* ᵹiꝼe, *gratia, donum.* Ang. gift, *donum.*
giora, *facere:* eg skal giora, vel eg num giora, *faciam* vel *facturus ſum.* Anglis Borealibus & *Scotis* to gar eſt *facere.*
giord, *opus*, item *cingulum.* *S.* ᵹyꝛꝺan, *cingere:* ᵹyꝛꝺl, A. girdle, *cingulum.*
giota, *ſcrobs.*
girnd, *cupido.* G. GAIRNAN. *S.* ᵹyꝛnan, *cupere, deſiderare.*

gifte,

gifte, *divertor*: gifte, *diverti*.
glæpur, *scelus*.
glar, *mare*.
glans, *splendor*.
glas, *vitrum*. Sax. ȝlæꞅ. *Ang.* glasse.
glaumur, *lætitia*.
gled, *lætifico*: gladde, *lætificavi*. mig gladur, *gaudio mihi est*. Sax. ȝlæd. *Ang.* glad, *lætus*.
gleimskufullur, *obliviosus*.
gler, *vitrum*.
glerungur, *solum glacie rigens*.
gliggur, *flatus*.
glyma, *luctu*.
glis, *levis*.
gloggur, *attentus*.
glood, *favilla*: gladur, *favillæ*. *Ang.* Bor. to glow, i.e. to be hot.
glopur, *stultus*.
glugge, *fenestra*.
gnypa, S. cnæp. *summitas rupis vel montis*. *A.* Bor. a nabb.
gnyr, *susurrus*.
golf, *pavimentum*.
gollur, *abdomen*.
gomur, *palatum*. S. ȝoma, *gingiva*, *palatum*. *A.* goom.
goodur/ good/ godt, *bonus, a, um*. S. ȝod. *A.* good.
goodgirne, *benevolentia*.
gool, *ululatus*. *Ang.* Austr. to houle: Bor. to youle est *ululare*.
graad, *maculæ*.
Þad graanar, *primis nivium flocculis terra canescit*.
graata, *plorare*: græt, *ploro*: gras otur, *tristitia*. *Goth.* ΓΡΕΙΤΑΝ, *flere*. *Ang.* Septentr. to greet: Austral. to crie.
gradugur, *esuriens*. G. ΓΡΕΔΑΓS, *esuriens*. *Sax.* ȝꞃædiȝ, *vorax*. *A.* greedy.
græ, *germino*: ad groa, *germinare*.
grænn, *viridis*. S. ȝꞃæne. *A.* green.
græska, *malignitas*.
græt, *ploro*. vid. graata.
grafa, *fodere*: gref, *fodio*. *Goth.* ΓΡΑΒΑΝ, *fodere*. *A.* to grub. ΓΡΟΒΑ, *fovea*. S. ȝꞃæꞅ, *sepulchrum*. *Anglicè* grave.
gramur, *rex*.
granne, *vicinus*.
gras, *gramen*. G. ΓΡΑS. *Sax.* ȝæꞃꞅ, & ȝꞃæꞅ. *A.* grasse, & gers.
grautur, *puls*.
gref, *fodio*: groof, *fodi*. vide grafe.

greidur, *celer*.
grey, *canis*. Extat in nostro grey-hund. Comp. ex grey, & hunto, *venator*.
grein, *ramus*: item *sententia*.
greip, *sinus digitorum*. S. ȝꞃipan, *capere*, *arripere*: ȝꞃipe, *manipulus*. *A.* to gripe est *manu constringere*. Gripe *Scotis* est *manuum prehensio*, & *constrictio*.
grenlægia, *vulpes*.
grettur, *homo rugosæ frontis*.
grid, *induciæ*. S. ȝꞃið, *pax*: ȝꞃiþian, *pacificare*.
gredka, *ancilla*.
griduungur, *taurus*.
gryfia, *fovea*. *Goth.* ΓΡΟΒΑ. vide grafa.
gryp, *prehendo*: greip, *prehendi*. vide greip.
grys, *sucula*. *Ang.* a grise.
gryttur, *lapidibus obsitus*.
gruna, *cupistrum*.
grimmur, *ferox*. *A.* grimme.
grioon, *fruges*. A. grain.
grioot, *lapides*.
grip, *rapina*.
gripur, *armentum*.
grof, *sepulchrum*. vide grafa.
gron, *labrum bovis superius*. Anglis Borealibus grun.
grooa, *germinare*: græ, *germino*. S. ȝꞃopan, *germinare*. Ang. to grow.
groodur, *viriditas*. A. growth.
groof, *lacuna terræ*. vide grafa.
grugg, *fex*.
grund, *terra*, *fundus*. S. ȝꞃund. Ang. ground.
grunda, *meditor*: grundade, *meditatus sum*.
Gud, *Deus*. G. ΓΟΨ. S. Goꝺ. Ang. God.
gull, *aurum*. S. ȝold. A. gold.
gulur, *fulvus*, *baxeus*. S. ȝeolcpe. Ang. yellow.

H.

Haad, *irrisio*.
haall, *lubricus*.
haaleistur, *focius*.
haange, *pendeo*: haangde vel hieck, *pependi*. S. hanȝan. A. to hang, *pendere*.
haar, *crinis*. S. hæꞃ. A. hair.
haar, *altus*: haar/ haa/ haatt, *altus*, *alta*, *altum*.
haattur, *modus*. S. had, hade, *status*, *qualitas*.
hæd, *altitudo*. Ang. height.
hædne, *ludibrium*.
hæfur, *aptus*.
hægd, *facilitas*.

hæle, *commendo*: hælde, *commendavi*.
hæne, *gallina*. *Goth.* ΗΑΝΑ. *gallus*. S. hana, han vel hæn, *gallina*. Ang. hen.
hængur, *piscis genus*.
hæra, *canus*: hærdur, *canus*. Sax. haꞃ. Ang. hoary.
hæse, *raucitas*. A. Bor. heasy, *raucus*.
hættur, *periculosus*.
hafa, *habere*: eg hef, *habeo*. G. ΗΑΒΑΝ, *tenere*. S. habban, hæbban, *habere*. Ang. to have.
hafalld, *filum crassum*.
haff, *pelagus*.
hafft. *compes*. S. hæꝼted, *captivus*: hæꝼtnede, *captivitas*.
hafur, *caper*.
hage, *pascuum*.
hagl, *grando*. S. hæȝele, hæȝle, haȝol. A. hail. Þad haglar, *grandinat*.
hagnadur, *commoditas*.
hagur, *artifex*.
hagur, *conditio*.
hak, *uncinus*. A. hook, *uncus*.
haks. *mentum*.
hale, *cauda*.
halld, *manubrium*. A. a hilt.
hallda, *tenere*. helld, *teneo*. S. healdan. *tenere*. A. to hold.
halmur, *palea*.
hals, *collum*. S. halꞅ.
halltur/ hollet/ hallt, *claudus, a, um*. G. ΗΑΛΤS. *Sax.* healte, *claudus*: healtan, *claudicare*. Ang. to halte. *claudicare*.
hamingia, *bona fortuna*: hamingiusamur, *fortunatus*.
hamur, *exuviæ*.
hann, *ille*.
hardradur, *durus*. *Sax.* heaꞃd. Ang. hard. Þad hardnar, *indurescit*.
eg hata, *odi*. *Sax.* hatan, *odisse*. Ang. to hate.
hattur, *pileus*. Ang. hat.
haugur, *tumulus*.
haukur, *accipiter*. S. haꝼoc. A. hawk.
haunk, *funiculus in forma circuli colligatus*. Ang. a hank.
haus, *caput*.
haust, *autumnus*: Þad haustur, *æstas adolescit*; *autumnus ingruit*; q. d. *autumnescit*.
hef, *elevo*: hoof, *elevavi*: hefia, *elevare*. *Goth.* ΗΑΦΙΑΝ, *elevare*. S. heoꝼen, *elevatus*, & haꝼen. A. Bor. to heave, *elevare*.
hef, *habeo*: hafa, *habere*: eg hefe, *habeo*:

habeo: eg hef bokena, *habeo librum*. vide hafa.

heffne, *ulciscor*: heffnde, *ultus sum*: heffndarsamur/ heffndarsom/ heffndarsamt, *ultionis avidus, a, um*.

hegre, *ardea*.

heidyrdur, *sanctitatem præferens*.

heidrykur, *serenus*.

heidur, *honor*.

hey, *fænum*. G. HAVI, *fænum*. S. heg. *Ang.* hay.

heilagur, *sanctus*. S. halig. *A.* holy.

heile, *cerebrum*.

heite. *calefacio*: heytte, *calefeci*: heitur, *calidus*. *Sax.* hætu, *calor*. *A.* heat.

heite, *vocor* vel *vovea*: eg hiet, *vocatus sum*, vel *vovi*. *Sax.* hatan, *vocare* & *vocari*. *A.* hight. *vocatus*.

hel, *lethum*. At G. HALGE. S. helle. *A.* hell est *superiorum sedes, tartarus, barathrum*.

hella, *petra*: holl, *tumulus*, *collis*. S. hil & hul, *mons*. Ang. hill.

helia, *interitus*.

helld, *teneo*: hiellt, *tenui*: hallda, *tenere*. vide hallda.

helle/ hellte, *fundo, fudi*. *Ang.* Bor. to helle water, *effundere aquam*.

helltte, *claudum facio*. v halltur.

helviskur, *infernalis*.

hem, *cicuro*, *contineo*: hamde, *continui*. *Ang.* to hemm a garment.

hendur, est plurale à hond, *manus*. G. HANDANS. *Sax.* hand. *A.* hand, *manus*.

her, *exercitus*. S. here.

herdar, *humeri*.

herde, *induro*: herdte, *induravi*. vide hardradur.

hestur, *equus*.

hetta, *capitis tegmen*. vid. hattur.

hial, *vaniloquentia*.

hialmur, *galea*. S. helm. *Ang.* helmet.

hiarta, *cor*. G. HAIRTR. S. heorte. *Ang.* heart.

hid vel hitt, *istud*. *Goth.* ÏTA. *Ang.* it.

Þad hielur, *pruina tegitur terra*. *Ang.* hail.

hil, *tego*: hulde, *texi*. G. HNAGAN. S. helan. *A.* Mediterr. to hele est *tegere*: Boreal. to hull: item, the hulls of corne, *id est*, the husks. & a Swine-hull, *i. e.* the Swine-stie.

hilla, *abacus*.

hille, *favor*.

hilmer, *rex*.

hilur, *gurges*: hilier, *gurgites*.

himenn, *cælum*. G. HIMINS.

himneskur, *cælestis*.

hind, *cerva*. S. hinde. *Anglicè* hinde.

hinn/ hin/ hitt vel hid, *iste, a, ud*.

hiool, *rota*.

hior, *gladius*. G. HAIRNS.

hiortur, *cervus*. *A.* hart.

hir, *ignis*.

hirndur, *cornutus*.

hite, *calor*: Þad hetnar, *incalescit*.

hiuu, *famulitium*. G. HEIVA. S. hipe, *familia*: hipan, *familiares*.

hixte, *singultus*. *Ang.* hiccock.

Þad hlaanar, *nix resolvitur*.

hlaatur, *risus*: hlæ, *rideo*. *Goth.* HLAHGAN. *Sax.* hliban. *Ang.* to laugh, *ridere*.

hlad, *platea*.

hlæ. *rideo*: hloo, *risi*: ad hlæja, *ridere*.

hland, *lotium*. *Ang.* lout.

hlass, *onus*.

hlaup. *cursus*, *saltus*, *coagulum*. G. HLAUPAN. S. hleapan. *Ang.* to leap, *saltare*. S. cese lip, *coagulum*. *A.* Bor. cheeslop.

hleyp, *curro*: hlioop, *cucurri*. hlaupa, *currere*. *A.* Bor. to lowp, est *saltare*.

hlyde, *obedio*: hlydde, *obedivi*: hlidne, *obedientia*.

hlyt, *fortior*: hlaut, *fortitus sum*: hliota, *fortiri*. S. hleotan, *fortiri*. *Ang.* lot, *fors*.

hliood, *vox*, *sonus*. S. hlud, *sonorus*. *A.* loud. S. hleoðrian, *sonare*.

hluttakare ofilnings, *particeps rationis*.

hlutur, *res* vel *portio*.

hnacke, *occiput*.

hnauk, *labor*.

hnans, *cespes*.

hneppe, *quantum brachiorum amplexu includi potest*.

hnig, *decido*: hnie & hneig, *decidi*: hnyga, *decidere*. *Goth.* HNEIVAN, *declinare*. *Sax.* hnigan, & hnigian, *inclinare caput*, *prosternere se*.

hnyffur, *culter*. *Ang.* knife.

hnyt, *pedem offendo*: hnaut, *pedem offendi*: hniota, *pedem offendere*.

hnottur, *globus*. inde *Ang.* a knott, *nodus*.

hoffmodugur, *fastuosus*, *Saxonicè* mod, *mens*, *animus*.

hoffn, *portus*. *Ang.* haven.

hoffrungur, *delphinus*.

hoffud, *caput*. G. HAUBID. S. heafod, ud, hæfd. Angl. head.

hogg, *verbero*: hioo, *verberavi*: ad hoggua, *percutere*: hoggvande, *verberans*.

hola, *specus*. S. hola. A. hole.

holl, *aula*. S. healle. A. hall.

hollt, *salebræ*, *glabretum*. *Sax.* holt, holte, *sylva*.

hollur, *utilis*, *opportunus*.

holur, *cavus*. S. hola. inde holian, *excavare*. A. hollow.

hond, *manus*: hendur, in plurali; etiam, hondur. v. hendur.

hooffur, *ungula equina*. S. hof. A. hoof.

hool, *commendatio*.

hoor, *climacter*.

hoor, *adulterium*. G. HORA, *adulter*: HORINON, *mœchari*. *Sax.* hor. A. whore, *meretrix*.

hoora, *meretrix*.

hooste, *tussis*. S. hposta. Ang. Septentrional. hauste.

hoor, *gestus*

hor, *mucor*. *Sax.* har, *mucidus*. Ang. hoary.

hor, *linum rude*.

hormung, *ærumna*: hormungar, *ærumnæ*.

horn, *cornu*: item *angulus*. G. HAURN. *Sax.* horn, vel hyrn, *cornu*. A. horn. S. hyrn est etiam *angulus*.

hookur, *eximius*: mier hookar, *juvat me*.

hostugur, *præceps*.

hraake, *sputum*. *Sax.* hræcan, *screare*: hraca, *fauces*, *tussis*. Ang. Sept. a whreak.

hræddur, *timidus*.

hræ, *cadaver*.

hrafn, *corvus* S. hræfen & ræfen. A. raven.

hrak, *res contempta*.

hraklegur, *vitiosus*.

hreck, *jacto*: hrackte, *jactavi*: hrekia, *jactare*. A. to crack, *jactare*.

hreckjootur, *fallax*.

hreckvis, *fallax*.

hregg, *imber*. *A.* Bor. a ragg.

hreidur, *nidus*.

hreinn, *purus*. G. HRAINS, *purus*: HRAINGAN, *mundare*. A. to rense.

hrelle, *mœrorem affero*: hrellde in præt.

hremme, *unguibus rapio*: hremde in præt. S. hremm & hremn. *corvus*.

corvus. A. Bor. **to rram,** *manum ad aliquid capiendum exporrigere.*

hret, *aëris in pejus mutatio.*

hriggur, *tristis*: hrigd, *tristitia.*

hriggur, *dorsum.* S. hpicge. *A.* Australibus **ridge.** Borial. **a rigg.**

hryſa, *rostrum.*

hrym, *pruina, ærugo.* S. hpime. *Ang.* **rime.**

hryn, *vocem extollo.*

hryn, *exclamo*: hreyn, *exclamavi.*

hryn, *ruo*: hrunde, *rui.*

hrye, *cum impetu feror aliquo*: hraut in præt. hrioota, in Inf.

hrim, *uredo.*

hrinde, *pello*: hratt, *pepuli.*

hrip. *dolium.*

hrock, *cum impetu quodam moveor*: in præt. quoque hrock haber. A. **to rock a cradle.**

hroo, *lacera res.*

hroodur, *versificatio, carmen.*

hroop, *clamor, probrum.* Goth. **HRŌPJAN,** *clamare.* *A.* **outroupér,** *præco.*

hroosun, *commendatio.* A. Bor. **to reouse,** est *commendare.*

hrumur, *viribus confectus.*

hrutur, *aries.*

hvalur, *balæna, cetus.* S. hpæl. *Ang.* **whale.**

hvatte, *acuit*: hvette, *acueret.* *Ang.* **to whet.**

hvatur, *epitheton sexus masculini.* q. d. *incitatus, promptus, & fervidus.* Sax. hpæt, hpate, *alacer, acutus, fortis, bellicosus.*

hver, *quis.*

hvereyrn, *unusquisque.*

hverb, *evanesco.*

hverskyns vel hverskonar, *ejusmodi.*

aþ hvesser, *ventus sævire incipit.*

hvet, *incito*: hvatte, *incitavi.*

hugga, *consolor*: huggade, *consolatus sum.* *Ang.* **to hugg,** *amplecti.*

hugur, *animus.* S hyge, *mens, animus.* Goth. **HUGJAN,** *cogitare.*

hvida, *impetus.*

hvik, *inconstantia.*

hvikull, *instabilis, inconstans, fallax*: masc. est hvikull: fœm. hvikul: neutrum hvikult.

hun, *illa*: fœm. ab hann, *ille.*

hundrad in plur. vid. Gramm. nostræ Cap. 6.

hundur, *canis.* G. **HUNDS.** Sax. hunda. *Ang.* **hound,** *canis venaticus.*

hunskur, *sordidus.*

hvolff, *lacunar.*

hvolpur, *catellus.* S. hpelp. A. **whelp.**

hvomleidur, *ingratus.*

hvonn, *flos angelicæ.*

hvor hellst, *ecquis*: hvor sem hellst, *quicunque.*

hurd, *janua.* G. **HAURDA,** *ostium.*

hus, huus, *domus.* G. **HUS.** S. hur. A. **house.**

J.

Jaarn, *ferrum.* G. **EISARN,** *ferrum.* S. ıreрn, ıren, ıрen. Ang. **iron.**

jaarnkall, & rectius jaarnkarl, *vectis ferreus.*

jaata, *confiteor*: jaatade, *confessus sum.* Goth. **ANDHAITA,** *confiteri.* Sax. andettan.

jaffne, *lutea, herba.*

jafnadur, *æqualitas.* Sax. eƿen, *æqualis.* A. **even.** jafnrede, *æqualis.*

jalkur, *quod grossum est.*

jall, rectius jarl, *Baro.*

jaxl, *dens molaris.* Angl. Bor. **axeltooth.**

ida, *vortex aquæ.* S. ẏþa, *fluctus, undæ, æstus marinus.* Ang. **eddy.**

idia, *labor, sedulitas.*

idne, *diligentia.*

mier idrar, *pœnitet me.* Goth. **IDREIGA MIK,** *Luc.* 17. 4.

jel, *nimbus.*

þad jelgar, *ningit.*

iggur, *metus.* G. **OGAN,** *metuere*: **AGIS,** *metus.* Sax. oga, egenyr.

ykar, *vester*, de duobus. vide Gramm. nostræ Cap. 5.

ydar, *vester*, de pluribus.

ydur, *viscera.*

ykia, *exaggero.* *A.* **to eke.**

yle, *ejulo*: ylde, *ejulavi.* *Ang.* Bor. **to yell, yowl.** ylffran vel ylffrun, *ejulatio.*

ytre/ ytstur, *exterior, extremus*: ytre/ ytst, *exterior, extrema*: ytra/ ytst, *exterius, extremum.* S. uttep, top, tup. *Ang.* **outer, utter.**

ilenging, *laborum tolerantia.*

ilfur, *ejulatio.*

illa / verr / vest, *malus, pejor, pessimus.* *Ang.* **ill,** *malus.*

illur, *malus.* illur/ verre/ vestur, *malus, pejor, pessimus*: ill/ varra/ vest, *mala, pejor, pessima*: ille/ verra/ vest, *malum, pejus, pessimum.*

inde, *delectatio.*

ingre, *junior*: ingstur, *maxime juvenis.* G. **JUGGA,** *juvenis*: **JUHIZA,** *junior.* S. ȝeonȝ, ȝeonȝpe. *A.* **young, younger.**

innre/ instur, *interior, intimus.* *A.* **inner.** innre/ inst, *interior, intima*: innra/ inst, *interius, intimum.*

innsigle, *sigillum.* Gothice **SIGLJAN,** *sigillare.* S. rıȝel, ınrıȝel, *sigillum.* *A.* **seal.**

joffur, *rex.* Poëtice.

jol, *saturnalia.* S. ȝehul, ȝeol, *natalis domini.* *Ang.* Boreal. **yule. youle.**

jonkiære, *juvenis.* vide ingre.

jood, *fœtus.*

joor, *equus.* Eboracens. **yaud.** yaud autem alias deducitur. Nam apud *Islandos* jalkur est *equus* XII. *annorum*, aut ultra, *Senex*, à jad seu jada, *detrimentum dentium.* Hinc jalkur quasi jadlkur, jode, n. g. & iodla est *edentulè more manducare.* Nota Gimenjodgr in *Volu-spa equos solis* significare.

jotun, *gigas.*

ir, *eruo*: irde, *erui.*

irkie, *carmen facio*, item *colo terram*: habet irkte in præt. S. pypcan vel peopcan, *laborare, fabricare, operari.*

is, *glacies.* S. ıƿ, ıра. *A.* **ice.**

juck, *jus.*

yppatlegur. *præstans.*

ystra, *abdomen.*

K.

Kaal, *olus.* *Ang.* **kale.**

kaam, *macula.*

keapa, *pallium.* *A.* **the cape of a cloak.**

kalda, *febris.*

kaleikur, *calix.* *Sax.* calic. *Ang.* **chalice.**

kalffur, *vitulus* vel *vitula.* S. calƿ. *A.* **calf.**

kalk, *calx.* S. cealc. *A.* **chalk.**

kall, *vocatio, clamor.* *Ang.* **to call,** *vocare.*

kall, *senex.* Composita sunt: stafkall, *senex qui baculo nititur*: korkall, *pauperculus senex qui rus colit*: rxkall, *vetus calumniator*, usurpatur & pro *Satana*: jaarnkall, *vectis ferreus*: pro hoc interim kall, rectius scribas karl. *A.* **a karl,** *masculus*, ut, **a karl-cat.**

kalldur,

Kalldur, *frigidus*. S. cealꝺ. *Ang.* cold & cald.
Kallmannlegur, *virilis*.
Kambur, *pecten*. S. camb. *Ang.* Auſt. comb. Bor. camb.
Kann, *ſcio*: kunne, *ſcivi*: kunna, *ſcire*. *Sax.* cunnan. *Ang.* to ken.
Kanna, *cantharus*. *A.* kan.
Kapp, *ſedalitas*.
Kappe, *athleta*.
Karl, *ſenex*. vide kall.
Kaſt, *jactus*. *Ang.* caſt.
Kaſt, *veſtis muliebris*.
Kaun, *aleus*.
Kaupe, *emo*: keypte, *emi*. *Goth.* KAΠΠAN. S. ceapa, *pretium*: ceapan, *emere, vendere*. *Ang.* Bor. to kowp, *mutare*.
Kef, *ſuffoco*: kærſde, *ſuffocavi*.
Keyre, *lorum*.
Kell, *voco, clamo*: kala, *vocare*. vide Kall.
Kem, *venio*: eg kom, *veni*. Þann er komande, *venturus eſt*: thil komande, *futurus*. *Goth.* UIMAN. S. cuman. *Ang.* to come, *venire*.
Kembe, *pecto*: kemde, *pexai*. vide Kembur.
Kerallð, *vas*.
Kertapypa, *candelobrum*.
Kirfe, *ſuffoco*: kirſde, *ſuffocavi*.
Kirna, *navicula*.
Kiann, *callidus*.
Kiær, *charus*: kiærleſie, *charitas*.
Kiara, *fœmina*.
Kiate, *hilaritas*.
Kiaſftur, *os*, proprie beſtiarum. *Ang.* Bor. the chafts.
Kidlingur, *hœdus, hœdulus*. *A.* a kid.
Kiell, *gelu aduror*: kooll, *gelu aduſtus ſum*. *A.* cool, *frigulus*.
Kier, *vas*. G. KAS. *A.* a caſe.
Kiſ, *contentio*.
Kyl, *puteus*.
Kyn, *genus*. G. KΠN, in comp. KΠNAS. *Sax.* cÿnne, ʒecynꝺ. *Ang* kind.
Kyr, *vacca*. declin. Gramm. Iſl. inde deducas *A.* cow.
Kyrr, *tranquillus*.
Kys, *eligo*: kaus, *elegi*: kioosa, *eligere*. S. ceoꞅaꝺ. *Ang.* to choose.
Kind, *creatura*: kindur, *creaturæ*.
Kinne, *notum facio*: kynnte, *notum feci*. vide kann.
Kiolur, *carina*. *A.* a keel. *Sax.* ceola.
Kior, *conditiones*.
Kior, *eligo*: eg kiord, *elegi*. *Sax.* ʒecoꞅen, *electus*.

Kiot, *caro*.
Kird, *tranquillitas*.
Kirſatur, *modeſtus*.
Þad kirer, *tempeſtates ceſſant*.
Kiſa, *felis*.
Kiſta, *ciſta*. S. cÿꞅꞇe. *A.* kiſte, cheſt.
Klaam, *obſcœnus ſermo*.
Klaar, *clarus*. *A.* clear.
Klæ, *frico*: kloo, *fricavi*: ad klaa, *fricare*. *Sax.* claþu. *Anglicè* clawes, *ungues*: & claþan, *A.* to claw, *ſcabere*.
Klæde, *veſtis*.
Klæde, *veſtis* vel *pannus*. *Sax.* claꝺ. *Ang.* cloth, *pannus*: cloaths, *veſtes*. *Ang.* Bor. cled, *veſtitus, a, am*.
Klaga, *accuſo*: klagade, *accuſavi*.
Klefe, *conclave*, S clÿꞅa, *cubile*: beꝺclyꞅa, *conclave*.
Klettur, *rupes, cautes*.
Klifbere, *clitellum*.
Klyf, *ſcindo*: klauf, *ſcidi*: klyufa, *ſcindere, findere*. S. cleaꞅan, cleoꞅan, clyꞅaꝺ. *Anglicè* to cleave.
Klof, *corpus*.
Kløf, *femorum intercapedo*.
Klofe, *fiſſura*.
Kloo, *unguis*. vide klæ.
Klooklapur, *calliditas*: klookur, *callidus*.
Klunnalegur, *craſſus, inconcinnus*. *Ang.* clown.
Knie, *genu*. G. KNIV. S. cneop. *Ang.* knee.
Kodde, *pulvillus*. S. coꝺꝺe, *pera, marſupium, teſticulorum ſacculus*. Inde codd, *pulvillus*, *Anglis* Auſtralibus vero *teſticulorum marſupium*.
Kofe, *domuncula*. S. coꞅa, *conclave, cavea*.
Kol, *carbo*. *A* coal.
Kolſſur, *crotalus*.
Kollottur, *qui caret cornibus*.
Kompaan, *ſodalis*. *Ang* companion.
Kona, *fœmina*. G. UἈNR, *mulier, uxor*: UENS. UEINS, *uxor*. S. cpen, & quena, *mulier, uxor*. Hinc in ſenſu bene diverſo, quæn καὶ ἐξοχὴν *regis uxor, regina*: & quean, *ſcrapta*.
Kongur, *rex*. S. cÿnʒ, cÿninʒ. *Ang.* king.
Þad koolnar, *frigeſcit*.
Koppur, *matula*.
Kor, *decubatio*.
Korn, *fruges*. G. KAΠRNR. S. coꞃn. *Ang.* corn.
Kornglegur, *purus*.

Koß, *oſculum*. G. KΠKGAN. S. cyꞅꞅan. *A.* to kiſſe. *oſculari*: & coꞅꞅe, kiſſe, *oſculum*.
Koſtnadur, *ſumptus*. *A.* coſt.
Kot, *thorax*.
Kot, *prædiolum*. S. coꞇe. *Ang.* cote, & cottage, *caſa*.
Kotkall, *pauperculus ſenex, qui rus colit*.
Kotun, *goſſypium*. *Ang.* cotton.
Kraas, *epulum delicatum*.
Krabbe, Declinatur. Gramm. *Iſl.*
Krafftur, *virtus*.
Kramur, *mollis, colliquatus*.
Krans, *coralla*.
Krap, *aqua nive mixta*.
Kref, *poſtulo*: krafde, *poſtulavi*. S. cꞃaꞅian. *A.* to crave, *rogare*.
Krypp, *curvus incedo*: habet kraup in præt. kriupa in Infinitivo. Ang. to creep: &, a cryple, *claudipes*.
Kringlottur, *rotundus*.
Krit, *decerpo*: kritte, *decerpſi*.
Kroo, *taberna cerevisiaria*: kroos, *tabernæ*.
Kroppur, *corpus*.
Kroß, *crux*. *Ang.* croſs.
Kruus, *calullus* vel *fidelia*.
Kuabb, *frequens & tædioſa poſtulatio*.
Kuade, *cantilena*.
Kual, *garritus*.
Kuarde, *alna*, menſura.
Kuat, *murmur*, ut avium.
Kued, *cano*: kuad, *cecini*.
Kued, *valedico*: quadde, *valedixi*. habet kuedia in Infinitivo, ut diſtinguatur à kueda Infinitivo à kued, *cano*.
Kuedia, *ſalutis nuntium*.
Kuedlingur, *rythmus*.
Kuef, *catarrus*.
Kueik, *prima cerevisiæ materia*. *Ang.* Bor. the quickening diſh.
Kueike, *accendo*: kuekite, *accendi*.
Kueikur, *lychnus*.
Kueikur, *folis, elychnium*.
Kueiſa, *febris*.
Kuel, *crucio*: kualde, *cruciavi*. S. cuellan, vel cpellan. *A.* to cwell, kill, *occidere*.
Kuennclokur/ kuenokur, *mulieroſus, effœminatus*.
Kuer, *libellus*.
Kuyde, *ægre habeo*: kueid, *ægro habui*.
Kuinna, *fœmina*. vide kona.
Kuiſl, *particula amnis* vel *fluvii ſcaturiens*.
Kulde, *frigus*. *Sax.* caalꝺ. *Ang.* cold.

kundur,

lundur, *filius.*
luol, *cruciatus.*
Þad luolldar, *advesperascit.*
luotra, *alea.*
luse, *vitulus.*

L.

Laad, *folum.*
laag, *valles.*
laan, *mutuum, fortuna.* Goth. ΛΛΗΝ, *merces, remuneratio.* Sax. lean. *A.* Austr. loan. Bor. lean, est *mutuum, stipendium*: to lend, *mutuum dare, accommodare.*
laangur/ laung/ lange, *longus, a, um.* S. lang. *A.* Aust. long, Bor. lang.
laas, *sera.*
laat, *gestus, obitus*; forf. *habitus.*
laatun, *æs.*
læknare, *medicus.* G. ΛΕΙΚ, ΛΕΚ, *medicus.* S. læc: & lacnian, vel læcnian, *curare, sanare.* Goth. ΛΕΙΚΙΝΩΝ. Majoribus nostris leath erat *medicus.*
lækur, *torrens.*
lær, *femur.*
lærdur/ lærd/ lærde, *doctus.* Sax. læran, *docere*: *A.* to learn, *docere.* lære, *doctrina.*
læt, *pono, simulo, me gero*: in præs. facit eg læt; Infinitivus est læta. A. Bor. to læten *simulare, se gerere.* Goth. ΛΙΠΤΕΙ, *dolus.* ΛΙΠΤΛ, *hypocrita.* Sax. lytig, *vafer, dolosus.*
læte, *gestus.*
laf, *ora vestis.*
lag, *modus, tonus.*
lagnadur, *fatum.*
lagur, *humilis.* laagur, Comparatur.
lamb, *agnus.* Goth. ΛΛΜΒΛ, *oves.* S. lamb. Ang. lamb, *agnus.*
lampe, *lampas.* Ang. a lamp.
land, *terra.* S. land. A. land.
langfedgar, *majorum series qui sunt in linea recta descendente.* fedgar, dicitur de patre & filio.
langsamur, *tardus, lentus.* Ang. longsum.
langur, *longus.*
langur/ leingre/ leingstur, *longus, longior, longissimus*: laung/ leingre/ leingst, *longa, longior, longissima*: lange/ leingra/ leinst, *longum, longius, longissimum.* Hinc A. to linger, *prolongare, cunctari.*
last, *vituperatio.*

latungur, *homo superbiens.*
latur, *piger.* Ang. late, *serus.*
lavardur, *dominus.*
laug, *balneum.*
laun, *præmia.*
laupur, *scrinium quo lanifices linum servant.*
laus, *solutus, liber.*
lausn, *redemptio, solutio*: lausnare, *redemptor.*
lax, *salma.*
ledia, *lutum.*
ledur, *corium.* Ang. leather.
leg, *cubatio.* Ang. Sept to lig, *cubare.*
legg, *pono*: lagde, *posui.* ligg, *cubo*, hobet laa in præterito. *A.* to lay, *ponere.*
leggur, *crus.* Ang. leg.
Þad leggur, *aquæ constringuntur gelu.*
legur, *castra.* Inde *Anglicè* a leaguer.
leyd, *via.*
leidur, *res cujus satietas est.*
leife, *permitto*: leifde, *permisi.* A. leave, *permissio, venia.*
leiff, *reliquum.* S. laf, *superstes.* lafe, *relicta, vidua.* Ang. to leave *relinquere*; left, *relictus.*
leikur, *ludus*: leik, *ludo*: ad leyka, *ludere.*
leinge, *prolonga*: leingde, *prolongavi.*
lek, *stillo*: lak, *stillavi*: leka, *stillare.* *A.* Bor. to lek. Ang. Austr. to leak.
lem, *cædo*: lamde in præterito. Ang. Bor. to lamme.
les, *lego.*
leste, *segnities.*
lestur, *lectio, lectura.*
let, *pigrum facio*: latte, *pigrum reddidi.* Ang. to let, *retardare, impedire.*
liaat, *falx.*
liæ, *commodo*: liede, *commodavi*: lia, *commodare.*
lidur, *articulus.* Sax. liδ.
liene, *lamina.*
lierept, *linum.*
liettur, *levis.* Ang. light.
lif. *colustrum.*
lif, *coagulum.*
lifur, *jecur*: lifrar, *jecinora.* S. lifere. *A.* liver.
ligd, *mendacium.* S. leogan, *mentiri.* Ang. to ly.
ligg, *cubo.* S. licgan, liggan, *jacere, cubare.* Ang. Bor. to ligg: Austr. to lie.
ligna, *stagnans aqua.*
lyd, *patior*: leid, *passus sum.*
lydur, *populus.*

Þad lydur, *labitur tempus.*
lyf, *vita.* Goth. ΛΙΒΛΝ. S. libban, lyfian. *A* to live, *vivere.* ΛΙΒΛΙΝS, *vita.* lif. life.
lyg, *mentior*: laug, *mentitus sum*: lygd, *mendacium.* luga, *mentiri.* vide ligd.
lyk, *funus.* G. ΛΕΙΚ. S. lic, *cadaver.*
lyk, *aperio vel absumo*, item *absolvo*: habet lauk in præterito. luka, *aperire.*
lym, *gluten.* *A.* bird-lime.
lyse, *garum.*
lyse, *lucernam præfero*: habet lyste in præterito.
lyt, *incurvo me deorsum*: habet laut, in præt. ad luta, *incurvare se.* *A.* Bor. to lowt. Sax. hlutan.
lytt/ midur/ minst, *parvum, minor, minimum.* S. lytel. Ang. little.
lina, *linea.*
lind, *aqua fontana scaturiens.*
linde, *lemniscus.*
lidde. *animus, mens.*
linkind, *commiseratio.*
lioos, *lux.*
lioos, *lucidus, clarus.* G. ΛΙΗΗΛΛ, ΛΙΗΗΛΦ. Sax. leoht. *A.* light, *lux.*
mier lister, *delectat me.*
listugur, *hilaris, facetus.*
litid, *parvum.*
litell, *parvus.* vide lytt.
litil vel litle, Comparantur.
litelatur, *humilis.*
liuslingur, *dæmon subterraneus mitis.*
liufur, *humanus, humilis.*
lof, *laus.* S. lofe.
lofa, *laudo, promitto, permitto.* S. lofian, *laudare.*
loflegur, *laudabilis.*
lofft, *aër, camera.* S. lyft, *aër.* *A.* loft est *tabulatum*: cok-loft, *tabulatum superius.*
log. *leges.* S. laga. Ang. law; *lex.*
loge, *flamma.* S. lege. *Eboracenses* dicunt the fire lows, i. e. *ignis flammat.*
logur, *humor.*
lok, *operculum.*
loo, *floccus.*
lood, *glans.*
lood, *proprietaria soli possessio.*
loon, *stagnum.*
lostaseme, *libido.* Ang. lust.
lostugur, *pronus.*
ludur, *tuba.*
luenn, *fessus.*
lunde, *avis species.* avis marina insulae

Digitized by Google

insulas & scopulos maris amans, rubeo rostro magno armata. Hinc forsan ex hâc voce & ſæe, *mare*, in obliquis ſx fit ſæl; unde *anser marinus*, quem *Scoti* vocant a **solan-goose.**
lundur, *lucus.*
lunga, *pulmo.* S. lungena, *pulmones.* A. **the lungs.**
lus, *pediculus*: lys, *pediculi.* S. luſ. A. **lowse, lyce,** *pediculus, li.*
lutur, *res.*

M.

Maa, *possum*: eg maa, *licet mihi.* S. mæg. *Ang.* **may.**
maadur, *obliteratus.*
maague, *affinis.* S. mæg, *propinquus.*
maal, *sermo, loquela.* Gothice ΜΑΦΛΑΓΑΝ. S. mæþlan, *loqui*: & mæþel, *sermo.*
maanadur, *mensis.* Goth ΜΕΝΑΦ S. monað. *Anglicè* **month.**
maas, *anhelorum respiratio.*
maat, *exitium, exitus.*
maatur, *vires.*
madkue, *termis.* G. ΜΑΦΛ. S. maþa. A. **moth.**
madue, *homo.* inflectitur ἀνωμάλως habet enim mans in genitivo.
maddur, *defatigatus.*
mæle, *metior*: mælite in præt. G. ΜΙΤΑΔΑΣ. S. gemete, & mete, *mensura.*
mæe, *fœmina.*
mærd, *eloquentia.*
mage, *venter.* S. maga, *stomachus.* *Ang.* **maw.**
magn, *vires, robur.* S mægen. *A.* dicunt **with might and main,** i. e *totis viribus.*
magt, *potentia.* *Sax.* mægð, mæhte.
mague/ mogur/ magutt, *macer, macra, macrum.* A. **meagre,** *macilentus.*
mak, *maceratio.*
mak, *tranquillitas*: inde omak, *molestia.*
mallt, *polenta.* A. **malt.**
man, *recordor*: munde, *recordatus sum.* S. gemunan, *reminisci.* A **to mind.**
margur, *multus*: morg, *multa*: margt/ fleyra/ flest, *multum, plus, plurimum.*
marka, *signo*: markadur, *signatus.* *Sax.* meapc, *signum*: meapcan, *signare, notare.* *Anglicè.* **a mark, to mark.**
mas, *garritus, superfluum quid.*
matur, *cibus.* G. ΜΑΤS. S. mæte, mete. *Ang.* **meat.** ΜΑΤGΑΝ, *edere*, *Marc.* 3. 20.
mattugur, *potens.*
mauk, *mixtio.*
megn, *validus, da*: megnt, *validum.*
megn, *vires, potentia.* v. magn.
megued, *macies.* vid. magur.
meigande, *potens*: ad meiga, *posse*: eg maa, *possum.* *Sax.* magan, *posse.*
mey, *virgo.* meyar, *virgines.* G. ΜΑΓΑΦ. *Sax.* mægden, mæden. A. **maiden.** *Sax.* mægþe-hade. A. **maidenhead,** *virginitas.*
meinlegur, *incommodus.*
meis, *instrumentum ligneum quo fœnum portatur.*
mel, *minutim tundo*: malde, *tundendo confregi.* *Ang.* Bor. **a mell,** Austr. **mall** est *tundes, malleus.* *Sax.* ΜΕL est *crux, quæ ad formam mallei fabricata est.*
melur, *salebræ.*
mee, *minutim dissipo*: marde *dissipavi.*
mergd, *multitudo.*
meeke, *signum.* vid. marka.
met, *æstimo*: matte, *æstimavi.*
mettur, *satur.*
mialm, *felium vox.*
migla, *situs.*
my, *muscæ.*
myg, *meio*: mie & meig, *minxi*: myga, *mejere.*
myla, *milliare.* S. mila. *Ang.* **a mile.*
mynd, *imago.*
Pad mynkar, *minuitur.*
mikcd, *magnum*: mikel, *magnus.* S. micel. *Ang* Aquilonar. & *Scot.* **mikel,** mikell vel mikle.
mil, *in minutas particulas divido*: habet præteritum mulde. Unde **a mill, & to mill.**
millde, *clementia.* S. mildpe.
millde, *mitigo*: mildade, *mitigavi.* S. milde. A. **mild.**
millte, *splen.* S. milt. A. **the milt.**
mitin/ myn/ mitt, *meus, a, um.* vide Cap. 5. Gramm. nostræ.
miol, *far.* *Sax.* mealeape. *Ang.* **meale,** *farina.*
miol, *candida & recens nix nondum condensata.*
mioolk, *lac.* *Sax.* meolc. *Ang.* **milk.**
mioolkar, *lactes.*
mioor/ mioo, *hic & hæc tenuis*: mioott, *tenue.*
mir, *mordeo*: mirde, *momordi.*
miskunseme, *misericordia.*
mitte, *medium hominis.*
mogur, *filius.*
mok, *conversatio.*
mol, *spatium soli lapillis & scrupulis obsitum.*
molld, *pulvis.* G. ΜΗΛΔΑ. S. molð, *humus, pulvis.* *Ang.* **mould.**
moodee, *mater.* S modep. A. **mother.**
moor, *loca terræ muscosa.* *Ang.* **moor.**
mord, *cædes clandestina.* *Goth.* ΜΑΝΚΦΚ. *Sax.* mopð, þop, up. A. **murder.**
morgun, *mane dies*: Pad morgnas, *dilucescit.* G. ΜΑΝΚΓΙΝS, *mane, aurora*: ΑΤΜΑΝΚΓΙΝ, *mane.* *Sax.* mæpgen, mapgen, *aurora*: on mopgen, *mane*: to mopgen, *cras.* A. **to morrow.**
mose, *museus.* *Ang* **mosse.**
moskne, *plaga.*
mun, Verbum Defectivum, de quo Ge. nostr. & *Island.*
munkur, *Monachus.* S. munec, uc. *Ang.* **monk.**
munugaat, *zythus.*
munnue, *os, oris.* G. ΜΗΝΦS. S. eliso N. muð. A **mouth.** *Ang.* Bor. **the munn.**
muus, *mus*: myss, *mures.* *Sax,* muſ, *mus.* A. **mouse, myce,** *mus, mures.*

N.

Naad, *gratia*: naadmugur, *gratiosus.*
naal, *acus*: naalar in plur. G. ΝΕΦΛΑS S. nædl, nedl. A. **needle.**
naar, *cadaveris pallor.*
naaee, *femorum sinus.*
nable, *umbilicus.* S. napel. A. **nabell.**
nadue, *coluber.* S. næddpe. A. Bor. **a nedder.**
næ, *apprehendo*: naade, *apprehendi.*
nægd, *copia.*
nafn, *nomen.* G. ΝΑΜΟ. S. nama. A. **name.**
naga, *rodo*: nagade, *rosi.* A **to gnaw,** *rodere.*
nagg, *rixa.*
nagle, *clavus.* S. nægl. A. **nail.**
nakenn, *nudus.* G. ΝΑΚΑΦS, *nudus.* *Saxonicè* nacod. Ang. **naked.**

naud.

naud, *malum.*
naudsyn, *necessitas*: naudsþurfft, *necessitas.*
naumur, *parcus.*
naunge, *proximus.*
nauste, *statio navium.*
naut, *bos.* *S.* neat, *jumentum*: niten, nitenu, *pecora.* Extat vox in neat-heard, *bubulcus*: neats tongue, *lingua bovina*, &c. *A* Bor. nowt.
nebbe, *nasus.* *S.* nebbe. *Eboracensibus* nebbe, *rostrum.* Bor-*nasus.*
nedre/ nedstur, *inferior, infimus*: nedre/ nedst, *inferior, infima*: nedra/ nedst, *inferius, infimum.* *S.* niþeр, *infra.* *Ang.* the nedder floor. *A.* Austr. nethee.
nef. *nasus.*
nefne, *nomino*: nefnde. *nominavi.* vide nafn.
negla, *stipamen navis.*
neid, *angustia.* vide naud.
neyin/ nein/ neitt, *ulequus, aliqua, aliquid.*
nem, *capio*: nam, *cepi.*
nema, *capere.* G. NIMAN. *S.* niman. *A.* to nim.
nema, *nisi*: nema thu giorer thad, *nisi hoc præstes.*
nidur, *susurrus.*
ny, *novilunium.*
ny, *urgeo*: nere, *ursi* nua, *urgere.*
nyd, *rejectanea, contumelia.*
nydlegur, *abjectus.*
nyflungur, *rex*, Poëtice.
nyr/ ny/ nitt. *novus.* G. NIU-ΓΧ. *S.* neop. *A.* new.
nyra, *ren.*
nyt, *utor*: naut, *usus sum.* *Sax.* nytlic, *utilis*: nytnesse, *utilitas.*
nyu, *novem.* &c. vide Cap. 6. Gramm. nostræ.
nikur, *bellua aquatica.*
moole, *flos angelicæ.*
moora, *uti*: nyt, *utor.*
nifie, *ornatus muliebris.*
nockue, *quidam*: nockur, *quædam*: nockurt, *quoddam.*
nolldur, *murmur.*
nolle, *cursitatio.*
noor, *instrumentum fabrile in quo servatur aqua ad indurandum candens ferrum.*
noor, *rete*: nætur, *retia.* *Goth.* NAT, *rete.* *Sax.* net, nyt. *A.* nett.
noor, *nox*: nætur, *noctes.* *Goth.* NAHTS. *Sax.* niht. *Ang.* night.
nordur, *Septentrio.* *S.* Noрð. *Ang.* North.
nos, *nasus.* *S.* næse, nose, nosu. *A.* nose.
not. *usus.* vide nyt.
noturlegur, *pannus obsitus.*
nunna, *Virgo vestalis, Monialis*, *S.* Nun. *A.* Nunn.

O.

Oarlegur, *improbus.*
obedenn, *non rogatus.* *A.* unbidden. vide Gramm. *Sax.* Cap. XIV. Reg. 30, in marg.
ockar & ockart, *noster*, de duobus. vide Gramm. nostræ Cap. 5.
oddur, *mucro.* In Danico exegetico od exponitur *acumen, cuspis, mucro*, atque in Glossario *Alamannico Juniano.* MS. D. 14, *mucro, non gladius sed acumen est gladii; sicuti & cuspis est cujusque teli ort.* oed *Chaucero est mucro, cuspis*: He sticketh him upon his speares oede.
odur, *insanus, celer.*
offn, *fornax.* G. AUHN. *Sax.* ofen. *A.* oven.
offra, *offero*: offrade, *obtuli.* *S.* offpian, offpigean. *Ang.* to offer.
offund, *invidia.*
oflugur, *robustus.*
oyn, *mica.*
ogue, *fretum.*
ok, *jugum.* *Goth.* ΓΑΓΝΚ, GNKA. *Sax.* geoc. *Ang.* yoke.
okke, *salus.*
ol, *cerevisia.* *A.* ale.
olld, *sæculum.* *S.* ald. *A.* old. *senex.*
olle, *in causa sum.*
omak, *molestia.*
ond, *anima*: in plurali ander. vide ande.
ond, *anas*: endur, *anates.*
ongl, *insomnia, patientium ejulatus.*
onn, *occupatio.*
ood, *ivi*, est præteritum à ved, *vado.* G. IÐDÐGA. *S.* eode, *ivi.* *A.* Bor. eod.
oodur, *poema.*
ooff, *texui*: est præt. ab eg vef, *telam texo.* *S.* peofan. *Ang.* to weave, *texere.* woof, *trama.*
oogn, *terror vehementissimus.* G. ΧΓΑΝ, *metuere.* *Sax.* oga. *terror.*
ool, *alui*: est præt. ab eg el, *alo.*
oop, *ejulatio.* *S.* peopan. *A.* to weep, *flere*: pop, weeping, *fletus.*
ook, *votum.*
or, *telum, jaculum*: orvar, *tela.*
ord, *verbum.* G. VAIIKA. *S.* popð. *A.* word.
ordugur, *arduus.*
orka, *vires.*
orn, *aquila.* *Sax.* earn. ernur, *aquilæ.*
oruggur, *viribus & diligentia pollens.*
os, *ostium fluviorum.*
otur, *lutra.* *S.* oteр. *A.* otter.
ovinskapur, *inimicitia.*
oxe, *bos*,

P.

Par, *par.* *Ang.* paire.
peysa, *indusium.*
peningur, *pecunia.* *S.* penig. *A.* penny.
penne, *calamus*: penna, *calami.* *Ang.* pen.
piel, *lima.*
pyla, *jaculum.*
pylsa, *farcimen.*
pyne, *crucio*: pynde, *cruciavi.* *Ang.* to pine.
pypa, *fistula.* *A.* pipe.
pysl, *passio.*
pillo, *vestis muliebris.*
pilltur, *puer.*
pirla, *ahenum exiguum.*
pittur, *puteus.* *S.* pit. *A.* pitt.
plaaga, *calamitas.* *A.* plague.
plume, *supellex.*
poke, *saccus.* *S.* pocca. *A.* poke.
prakkare. *mendicus.*
predikan vel predikun, *concio.*
prenta, *typis excudo.* *Ang.* to print, *typis excudere.* *Ang.* Bor. to prent.
prestur, *pastor.*
prettvisl. *fallax.*
prym, *sub onere duro*: habet prunde in præt.
prym, *novilunium.*
psalmur, *psalmus.* *A.* psalm.
puke, *spiritus malus.*
punctur, *punctum.*
puta, *scortum.* vide Gramm. *Island.*

R.

Raa, *antenna.*
raa, *locus vel angulus hypocausti telæ textoriæ destinatus.*
raan, *spolium.*
raae, *discursitatio.*
rabb, *nugamentum, garritus.*
racke, *vulpes.*
ræ, *remigo*: rere, *remigavi*: rooa, *remigare.* *Ang.* to row.
reda, *oratio.*

rana, *cratio.*
raninge, *latro.*
rase, *cuniculus sive incile.*
raf, *erratio.*
rafftur, *lupus, furiosus.*
ragl, *lentum iter.*
ragl, *erratio.*
ragn, *maledicentia.*
rak, *ellychnium.*
rakur, *humidus.*
ramballde, *rota campanæ*
rambigglegur, *bene munitus.*
rammur, *acerbus.* *Ang.* Bor. **ramme.**
ramur, *robustus.*
raß, *culus.* *A.* per metathesin.
rata, *incurro*: item *viam teneo.*
raudmage. *pisciculi species.*
raudur, *ruber.* *Sax.* read. *Ang.* **red.**
raun, *experientia*: item *adversitas.*
raup, *jactantia.*
raupare, *jactator.*
raus, *verborum prodigalitas.*
reckia, *lectus.*
reckur, *homo.*
reffur, *vulpes.*
refur, *vulpes.*
regn, *pluvia.* G. **RIГN.** *Sax.* regn, ren. *A.* **rain.** regnboge, *iris.* A. **rainbow.** Þad rigner, *pluit.*
reide, *ira.* *S.* reðe, *sævus.* A. **wroth.**
reidingur, *ephippium, dorsuale.*
reyk, *equitandi actus.*
reysa, *iter.*
reytr, *deglubo*: reitte in præterito. A. Bor. **to ritt.**
reikaffur, *fornax.*
reikuingur, *rationes.* *S.* reccan, *supputare.* A. **to reckon.**
reikur, *fumus.* *S.* rec. A. Aquilonar. & *Scotis* **reek.**
reim, *ligula*: reimar, *ligulæ.*
reinsla, *experientia.*
reip, *restis.* *S.* rape. A. **rope.**
reir, *arundo.* *Goth.* **RAUS.**
reitur, *spatium soli.*
rek, *pello* vel *pellor*: habet rak in præterito: reka in Infinitivo.
reka, *ligo.*
renn, *lubrico*: habet rann in præt.
rettur, *rectus*: rett, *recta*: rett, *rectum.* *S.* riht. *A.* **right.**
rettvys, *justus.* *Sax.* riht-wise. *Ang.* **righteous.**
rid, *eruo*: rudde, *erui.*
riddare, *eques.* *A.* **a rider.**
riettur, *rectus.*
rif, *costa.* *Sax.* ribbe. *Anglicè* **rib.**
rifa, *rima*
riffur, *lignum transversum cui telam textores appendunt.*
risur, *liciatorium.*
ryd, *equito*: reid, *equitavi.* *S.* ridan, *equitare.* *A.* **to ride.**
ryf, *lacero*: reif, *laceravi.* *A.* **to rive.**
rysd, *liberalitas*: rysur, *liberalis.*
ryk, *fumo*: rauk, *fumavi*: riuka, *fumare*: riukande, *fumans.* vide reikur.
ryke, *regno*: rykte, *regnavi.* G. **REIKS**, *principes*: **REIKINON**, *regnare.* *S.* rica, *princeps*: rice, *regnum*: recan, reccan, rixian, *regnare.*
rykur, *dives.* *S.* rica, *egregie dives, potens.* *A.* **rich.**
rym, *calendarium.* *S.* rime, *numerus.*
rym, *submissam & raucam vocem edo*: rumde in præt.
rys, *surgo*: reis, *surrexi*: ad rysa, *surgere.* *S.* arisan. *Ang.* **to rise.**
rik, *pulvis.*
rise, *gigas.*
rist, *crater.*
rit, *scriptio, nictatio.* *S.* writan. *A* **to write**, *scribere.*
ritte, *fama.*
riupa, *perdix.*
Þad rockuar, *crepusculum incipit.*
rod, *cuticula piscium.*
rollt, *vagatio.*
roo, *quies.*
rooa, *cauda.*
roodur, *remigium.* *A.* **rudder.**
rool, *evagatio.*
roos, *rosa.*
root, *radix*: ratur, *radices.* *A.* **root**, *radix.*
rope, *ructus.*
rooſungur, *aper marinus.*
rooſur, *fortis.*
rost, *cerevisia.*
rosull, *sternax.*
rot, *ictus, putredo.* *A.* **to rott**, *putrescere.*
rot, *deliquium animi.*
rugl, *nugæ.*
rum, *lectus.*
run, *runa.*
runne, *saltus sylvæ.*
rutur, *aries.*
run, *cæsaries.*

S.

Sa/ sa/ Þad, *is, ea, id*: Articulus Præpositivus. v. Gramm. nostræ, pag. 104.
saa en/ su en vel saa er/ su er/ Þad er, *qui, quæ, quod,* &c.
saa, *serere.* G. **SAIAN.** *Sax.* sawan. *A.* Austr. **to sowe**: Bor. **to sawe.**
saad, *granum.*
saar, *sero*: saade, *sevi.*
saal, *anima.* G. **SAIVALA.** *S.* sawel, sawl, saul. *A.* Austr. **soul.** Bor. **saule.**
saaldur, *cribrum.*
saar, *vas.*
saar, *vulnus.* *S.* sar, *ulcus, scabies.* *A.* Austr. **a sore.** Bor. **sear.**
saddur, *saturatus.* *A* Bor. **sadd.**
sed, *satio*: sadde, *satiavi.* G. **SADANS**, *saturi*: **SAÞNAN**, *saturari*: **ГASOÞGAN**, *saturare*: **SADITAN**, *implere ventrem.* *A.* **I am saded**, *repletus sum.*
sæde, *semen.*
sækie, *adfero*: sookte, *attuli.*
sæll, Declinatur.
sæng, *lectus*: sængur, *lecti.*
sæte, *sedes.* vide sit.
sætur, *dulcis.* *Sax.* swet. *Ang.* **swæt.**
sætleike, *dulcedo.*
saffn, *congregatio.*
safn, *collectio.*
safnadur, *cœtus, congregatio.*
sallt, *sal.* G. **SALT.** *S.* sealt. *Ang.* **salt.**
samlynde, *consensus.*
samteinge, *conjungo.*
sandur, *arena.* *Sax.* sand. *A.* **sand.**
sannsogull, *verax*: sannarlegur/ sannur, *verus, indubitatus.* G. **SUNGA**, *veritas*: **SUNGEINS**, *verus.*
sauder, *ovis.*
saup, *sorbillum*, **a soup.** *Sax.* supan, *A.* **to sup**, *sorbere.*
saurgan vel saurgun, *inquinatio.*
sed, *satio*: sadde, *satiavi*: saddur, *saturatus*: sedia, *satiare.* vide sed, supra.
sef, *dormio*: svaf, *dormivi*: sofa, *dormire.* *S.* swefen, *somnium*: swefan, *sopire.*
segie, *dico*: sagde, *dixi.* *S.* secgan. *A.* **to say**, *dicere.*
seinn, *tardus.*
seirn, *tardus.*
sel, *mappalia.*
sel, *vendo*: selde, *vendidi.* *S.* gesyllan. *A.* **to sell**, *vendere.*
selur, *phoca.* *A.* **a seal.**
sem, *lites dirimo*: habet samde in præterito. *S.* seman, *reconciliare*: sema, *sequester.*
sende, *mitto.* *S.* sendan, *mittere.* A. **to send.**
set, *pono*: sette, *posui.* *Saxonicè*

ad settan, *ponere*. Ang. to sett.
sex, *sex*, &c.
siaalfur, *ipse*. Ang. self.
sidur, *mos*.
siergodur, *philautes*.
sierlegur, *sui sensus*, *singularis*.
sigd, *falx*. Sax. siþe. Angl. sithe.
sigg, *callus*.
sigur, *victoria*. S. sige, *victoria*: sigor, *triumphus*.
syd, *coquo*: saud, *coxi*: sioda, *coquere*. A. to seeth, *coquere*: sodden, *coctus*.
sydre/ sydstur, *posterior*, *postremus*: sydre/ sydst, *posterior*, *postrema*: sydst, *posterius*, *postremum*. pro eo dicunt & sidare, ibid. Sax. siþþan, *post*, *postea*.
syg, *deorsum feror*: habet in præterito sie & seig.
syga, *deorsum ferri*.
syg, *sorbeo*: siuga, *sorbere*: siugande, *sorbeas*.
syke, *morbus*. G. SIUKS, *infirmus*. S. seoc. A. sick.
syld, *halec*.
Þad syler, *gelu & pruina condensatur solum*.
sylungur, *trutta*.
syn, *sus*.
syndga, *pecco*: syndgade, *peccavi*. S. singian, *peccare*: sinne, *peccatum*. Ang. to sinn, sinn.
syne, *monstro*: synde, *monstravi*.
syng, *cano*: saunge, *cecini*: ad singia, *canere*. Goth. SIGGVAN. S. singan. Ang. to sing.
syp, *sorbeo*: saup *sorbui*: siupa, *sorbere*. vide saup.
syster, *soror*. G. SVISTAR. S. sweoster, swuster, suster. A. sister.
silgia *ornamentum muliebre*.
sinn huor/ syn huor/ sitt huort, *diversus*, *a*, *um*.
sinne, *affectus*.
sio, *septem*, &c.
siode, *rex*.
sioor, *mare*. G. SAIV. S. sæ. Ang. sea.
sit, *sedeo*: sat, *sedi*. G. SITAN. S. sittan. A. to sit, *sedere*. G. SITAA. S. setol. Ang. seat, settle, *sedes*, *cathedra*.
sivalur, *teres*.
siukur, *ægre habens*. vide syke.
skaak, *ludus latronum*.
skaal, *phiala*.
skaalld, *poeta*.
skade, *damnum*.
skafft, *manubrium*, *scapus*. A. shafft.
skal, *debeo*. vide Gramm. nostræ pag. 48, 49.
skolm, *genus ensis*.
skapa, *facio*: skoop vel skapte, *feci*, *formavi*. Sax. sceapan. A. to shape.
skarn, *stercus*. Ang. Bor. cowskarn.
skart, *ornamentum*, *mundus*.
skaß, *mulier impudica*.
skaud, *res nihili*.
skaut, *peplum*, *sinus*.
skegg, *barba*.
skeid, *cochleare*.
skeifur, *valgus*.
skek, *quasso*: skook, *quassavi*: skaka, *quassare*. S. sceacan. A. to shake.
skell, *cum sono collidor*: habet in præterito skall.
skendur, *depravatus*.
skemtun, *oblectamentum*.
sker, *seco*, *tondeo*: skera, *tondere*. S. sceapan. A. to sheer.
sker, *saxum*.
skiaar, *fenestra*.
skiaar, *transenna*.
skiede, *materia calcei*.
skiær, Adjectivum.
skiallegur/ skalleg/ skiallegt, *disertus*, *a*, *um*.
skiallegur, *disertus*, *distinctus*.
skiemtan, *oblectamentum*.
skier, *scopulus*.
sky, *nubes*. A. sky, *æther*.
skyn, *fulgeo*: skeyn, *fulsi*. Goth. SKEINAN. S. scinan. A. to shine, *fulgere*, *coruscare*.
skyr, *perspicuus*. S. scire. Ang. sheer.
skil, *redditio*.
skil, *distinctio*, *cognitio*. Ang. skill.
skil, *intelligo*, *distinguo*: habet skilde in præterito.
skin, *fulgor*. vide skyn.
skindugleike, *celeritas*.
skinn, *pellis*. A. skin.
skiootleike, *celeritas*.
skiottur, *discolor*.
skip, *navis*. G. SKIP. Sax. scip. A. ship.
skipte, *divisiones*.
skirta, *interula*. A. a shirt.
skol, *vappa*.
skomm, *ignominia*.
skoogur, *sylva*.
skoor, *calceus*. G. SKOH. S. sceo, sco, scoe. A. shoe.
skop, *pudenda*.
skor, *scabellum*.
skoruglegur, *scitus*.
skot, *jaculatio*, item *angulus*. S. sceotan, *jaculari*. Ang. to shoot. sceat, *angulus*.
skraut, *ornamentum*, *mundus*.
skref, *passus*.
skrida, *ruina montis vel rupis*. A. Bor. dicunt a skreed of cloath, i. e. *pars panni minuta à toto dissecta*.
skrifare, *scriba*.
skryn, *scrinium*. A. shrine.
skrimsl, *monstrum*.
skrof, *glacies rara & tenuis*.
skrolle, *vagatio*.
skrum, *jactantia*.
skualledur, *garritus*.
skugge, *umbra*.
skurdur, *sectio*.
skutull, *missile telum*. Anglicè a shuttle.
skutur, *puppis*.
skuum, *spuma*. A. scum.
slæ, *verbero*: sloo, *verberavi*: slaa, *verberare*. G. SLAHAN. S. slean: inde Ang. to slay, *occidere*.
slæmur, *malus*.
slækur, *remissus*. A. slack.
sleyf, *cochleare*.
slepp, *evado*: slapp, *evasi*. A. to slip away, *evadere*.
slettre, *explano*: in præt. slettre.
slietter, *planus*.
sly, *stuppa*.
slungur, *versutus*.
sliot/ slioo/ sliott, *hic & hæc & hoc hebes*. A. slow.
slock, *helluatio*.
slock, *extinguo*: slockte, *extinxi*. Ang Bor. to slocken. Austr. to slake.
slood, *via in nive trita*.
sloppur, *album*.
slot, *arx*.
smaa, *temnere*, *contemnere*: eg smaae, *temno*.
smaar/ smaa/ smaatt, *parvus*, *a*, *um*, smaar/ smærre/ smæstur: smaa/ smærre/ smæst: smaatt/ smærra/ smæst.
smala, *opilio*.
smell, *cum sono claudor vel collidor*: habet small in præt.
smelltur, *colliquatus*.
smyde, *fabricatio*.
smyg, *angustias penetro*: habet smaug in præterito. smiuga in Infinitivo.
smyr, *ungo*: habet smurde in præt. A. to smear, & besmear, *ungere*, *illinere*.
snære, *restis*.
snaudur, *vacuus*.
sneipa, *ignominia*.
sny, *verto*: eg snere, *verti*: ad snua, *vertere*.

snylld,

Digitized by Google

ſnylld, *elegantia.*
ſnulle, *elegantia.*
ſnioor, *nix.* *S.* ſnap, ſnau. *A* **ſnow, ſnaw.** ſnapan, *mingere*: **to ſnow, to ſnaw.** þad ſnioorar, *mingit.*
ſnoggur, *celer.*
ſnoor, *mulier.*
ſnoiur, *velox.*
ſnoiur, *alacer.*
ſock, *mergor.* *A.* **to ſoak,** *macerare*; apud *A.* Bor. ſignificat, *aquis diu mergere.*
ſockue, *mergo*: ſockte, *merſi.*
ſod. *juſculum.*
ſodulbakadur, *qui dorſo curvato & veluti adunco eſt*: dicitur de equis quibus ephippium commodiſſime poteſt inſterni. *A.* Bor. **ſaddle back'd.**
ſogn, *fama & rumor vulgi.* v. ſeige.
ſol, *alga eſculenta.*
ſonur, *filius.* G. SUNUS. *S.* ſuna, nu, ne. *A* **ſon,**
ſoolokyſa, *horologium ſolare.*
ſoome, *honor.*
ſoot, *fuligo.* *A.* **ſoot.**
ſoott, *morbus.* G. SAUHTINS, acc. pl. *infirmitates.* Apud *A.* Bor. morbus quidam oves infeſtans dicitur **the ſowt.**
ſope, *hauſtus.* *A.* Bor. dicunt **a ſope of milk, drink,** *&c.*
ſorp, *quiſquiliæ.*
ſpad, *juſculum.*
ſpad, *opſonium.*
ſpade, *ligumcula.* *S.* ſpadu. *A.* **ſpade.**
ſparlak, *aulæum.*
ſpaung, *lamina*: ſpeungur, ſpaanger, *laminæ.* *A.* **ſpangle.**
ſpegell, *ſpeculum.*
ſpenol, *fibulæ.*
ſpeire, *exporrigo*: ſperte, *exporrexi.*
ſpialld, *tabula.* *Goth.* SPIAAAN. *S.* ſpellan, *narrare.*
ſpir, *ludibrium.*
ſpie, *illuſio.*
ſpy, *vomo*: ſpioo, *vomui.* *A.* **to ſpue.**
ſpil, *luſus.*
ſpille, *corrumpo*: ſpillte, *corrupi.* *Sax.* ſpillan, *vitiare, corrumpere.* *Ang.* **to ſpoil, to ſpill.**
ſpinn. *neo*: ſpann, *nevi.* *Goth.* SPINNAN. *Sax.* ſpinnan, A. **to ſpin.**
ſpioll, *vitium.* vide ſpille.
ſpioot, *haſta.* *Sax.* ſpitu, *veru, obelus.* A. **a ſpit.**
ſpir, *interrogo*: ſpurde, *interrogavi.* *S.* ſpýrian, *explorare, exquirere, ſcrutari.* Dicunt *Scoti*, **to ſpeer at him,** *interrogare illum*, vel *quærere ex illo.* ad ſpyria han ad, *Marc.* 9. 32. Ang. Bor. **to ſpeer after news.**
ſponn, *ſpithama.* *S.* ſpan, Ang. **ſpan.**
ſpooe, *avis ſpecies.*
ſpoonn, *cochleare.* A. **ſpoon.**
ſpor, *veſtigium.* *S.* ſpop.
ſpore, *calcar.* *S.* ſpopa, ſpup. A. **ſpurre.**
ſpore, *ludibrium.* A. **ſport,** *ludibrium.*
ſpryng, *rumpor vel inſanio*: habet ſprack in præt.
ſprund, *fœmina.*
ſpurull, *avidus quærendi.* vide ſpyr.
ſtabbe, *acervum.*
ſtada, *ſtatio.* *Sax.* ſtaþa. *Ang.* **ſtathe,** *ſtatio navium.* *Ang.* Bor. dicunt **ſteathel hay,** *i.e. fœnum fundamento ſtratum.*
ſtadur, *urbs.* *Goth.* STAÞS, STADS. *Sax.* ſted. *Ang.* **ſtead,** *locus.*
ſtæle, *animum addo*: ſtollte, *animum addidi.*
ſtafn, *prora vel puppis.*
ſtam, *balbutiet.* G. STAMS, *mutus, ſurdus.* *S.* ſtamep up. *balbus, blæſus.* *A.* **to ſtammer** *balbutire.*
ſtaung, *haſta*: ſteingur, *haſtæ.* **Stang** *Eboracenſium* eſt *lignum oblongum, contus bajulorum.*
ſtaup, *poculum.*
ſteckur, *caula.*
ſtedie, *incus.* *Eboracenſ.* **ſteddy.**
ſtef, *verſus intercalaris.* *Ang.* **ſtaffe. ſtave.**
ſteffna, *dica.*
ſteſnlegur, *modeſtus.*
ſteik. *aſſum*: ſteikur in plur. *A.* **ſteaks.** Niſi potius derivanda eſt vox à ſtecke. n. g. fuſtum, ramus. quod ab ad ſteckia in fruſta diſſecare.
ſteirn, *lapis.* G. STAINS. *S.* ſtan. *A.* **ſtone. ſtane.**
ſtel. *furor*: habet ſtal in præt. ſtela. *furari.*
ſtend, *ſto*: ſtood, *ſteti*: ſtanda, *ſtare.* G. STANDAN. *S.* ſtandan. *A.* **to ſtand.**
ſterkur. *fortis.* *A* **ſtark,** *rigidus, flexu difficilis.*
ſtake, *contus.* *A.* **ſtake.**
ſtiarna, *ſtella.* *Goth.* STAIRNONS, *ſtellæ, Marc.* 13. 25. *S.* ſteoppa. *A* **a ſtar,** *ſtella.* *A.* Bor. **a ſtarne.** *Scoticum* **ſteene** occurrit in præfatione Æneidos *Douglaſianæ*, ubi *Virgilius* in hunc modum laudatur:

Thoſin charbunkill, cheif floure, and cedir tre,
Lanterne, lade ſterne, myrrour, and A per ſe.

in eadem præfatione ſic *Douglaſius* deum invocat:

I mene, tho king of kings, lord eteene,
Thou be my muſe, my gidare, and lade ſteene.

ſtid, *fulcio*: ſtudde, *fulcivi.*
ſtiſur/ ſtiſarlegur, *validus.*
ſtigd, *offenſio.*
ſtiggur, *qui ſe capi non patitur.* ſtiggur/ ſtigguare/ ſtigguaſtur.
ſtyg, *pede premo*: haber ſtie vel ſteig in præterito: ſtiga, in Infinitivo. G. STEIGAN. *S.* ſtigan, *ire.*
ſtyn, *doleo*: ſtunde, *dolui.* *Ang.* Boreal. dicunt, **it ſtounds,** *dolet.*
ſtyng, *pungo*: ſtack, *pupugi.* *S.* ſtingan. *A.* **to ſting.**
ſtime, *colluctatio.*
ſtille, *tempero*: habet ſtillter in præt. *Sax.* ſtille. *A.* **ſtill,** *tranquillus, quietus.*
ſtir, *bellum.* *S.* ſtýpan, *movere, turbare, irritare.* *A.* **to ſtirre.**
ſtirbiorn, *bellicoſus urſus.*
ſtock, *ſalto*: ad ſtockna, *ſaltare*: ſtocknande, *ſaltans.*
ſtod, *columna.* *S* ſtudu, ſtuþe; ſtuþu. *A* **ſtud,** *fulcrum.*
ſtodugur, *ſtabilis.*
ſtollttur, *ſuperbus, elegans.*
ſtoo, *focus*: ſtoor, *foci.*
ſtood, *equi admiſſarii*: & *equæ quando ad generationem ſeptis includuntur atque aluntur.* Inde *Ang.* **ſtead.**
ſtoor, *magnus.*
ſtoor/ ſtærre/ ſtærſtur, *magnus, major, maximus*: ſtoor/ ſtærre/ ſtærſt, *magna, major, maxima*: ſtoort/ ſtærra/ ſtærſt, *magnum, majus, maximum.*
ſtor, *juncus.*
ſtormur, *tempeſtas.* *S* ſtopm. *A.* **ſtorm.**
ſtraakoottur, *nequitioſus.*
ſtraakokapur, *nequitia.*
ſtraakur, *nebulo.*
ſtraangur, *rigidus.* *Ang* Auſt. **ſtrong,** Bor. **ſtrang.**

ſtraangur/

straangur/ straung/ straangt, *asper, durus, a, um.*
strass, *garritus.*
strettur, *arduus, rebellis.*
straal, *rarum quid.*
stry, *stria.*
stryd, *bellum.*
strendur, *intensus.*
stryk, *ito*: habet strauk in præterito perfecto: stryuka, in Infinitivo.
strypur, *nudus homo.* Ang. to strip, & stript, est *vestes alicui detrahere*; *exutus, nudatus.*
strond, *ora maris.* S. strond, strand. A. strand.
stulka, *puella.*
stund, *hora*
stuttur, *brevis.* Ang. Bor. to stutter. stuttur/ styttre/ styttstur, *brevis, brevior, brevissimus.*
svack, *tumultus susurrantium.*
svangur, *esuriens.*
svanhuitur, *candidus instar cygni*
svar, *responsum.* S. andswarian. A. to answer, *respondere.*
svartur, *niger.* G. SVAKT. S. sweart. A. swarthy.
suck, *lucta.*
sudur, *meridies.* S. suð. Ang. the south.
svefn, *somnus.* S. swefen.
svefungur, *somnolentus.*
sveinn, *puer, minister.*
suitt, *populus*; item *provincia.*
suellt, *esurio*: suallt, *esurivi.*
sver, *juro*: soor, *juravi.* Goth. SVAKAN. S. swerian. A. to swear, *jurare.*
sverb, *limo*: svarb, *limavi.*
sverd, *ensis.* S. sweord. Ang. sword.
svyk, *fallo*: sveyk, *fefelli*: svykia, *fallere.* S swican, *predere, decipere*: swica, *deceptor, preditor.*
svik, *insidiæ.*
svil, *lactes.*
svingl, *vertigo.*
sunna, *prudentia, prudentia.*
suinnur, *prudens, honestus*; item *parcus, ad rem attentior.* Inde forsan celebre Regum *Danorum* nomen Suin.
sumar, *æstas.* Sax. sumer, or. Ang. summer. Þad sumrar, *æstas ingruit*
sundurbryt, *diffringo.*
sundurlinde, *dissensio.*

T.

Taag, *vimen.* S. twig, twiga. Ang twig.
taal, *deceptio.*
tack, *clamor opilionum*: inde ad tacka, *clamoribus gregem compellere.*
tad, *excrementum aridum.*
ta, *lanam carpo*: in præt. taade, in Infinitivo taia.
tagl, *cauda equina.* G TAГΛ, *capillus.* Inde S. tægl, *cauda.* A. tail.
tak, *ictus.*
tal, *numerus.* A. tale. S. talian, *æstimare.*
tala, *loquor*: talade, *locutus sum.* S. talu. A. tales. *fabulæ*; à tellan, to tell, *loqui, dicere narrare.*
tamur, *assuetus, mansuetus.* S. tam, tame. A. tame.
tappe, *stipamen.*
tarffur, *taurus.*
taug, *funiculus*; à toga, *attrahere.* A. to tow.
taung, *forceps*: tengur, *forcipes.* A. tanges.
tek, *sumo*: took, *sumpsi*: taka, *sumere.* A to take.
teim, *lamina.*
tel, *numero*: talde, *numeravi.* A to tell.
tem, *domo*: tamde, *domui.* S. tamian. A. to tame
tennur, *dentes*: tonn, *dens.* G. TTINΨS. S. eliso N, toð. Ang. tooth.
tidinde, *rumores.* A. tidings.
tidugur, *tempestivum.* Sax. tid. *tempus, hora.*
tigg, *mando dentibus*: tugde in præt. tiggia, in Infinit.
tyk, *canis canicula*: tykur in plur. A. Bor. a tyke, *canis.*
tyne, *perdo*: tynde, *perdidi*: tyndur, *perditus.*
tyr, *Deus Asianorum.*
tyr, *Mars vel Mercurius.*
tyu, *decem,* &c. vide Gramm. nostræ Cap. 6.
tillaatseme, *indulgentia.*
tiorn, *stagnum seu lacus.* Ang. Bor. a tarn.
titlingur, *avicula.* Ang. a tit, *parus.*
toff, *mora.*
toffur, *magia.*
tolle, *bæreo*: tollde, *hæsi.*
tolungur, *loquax, disertus.* Sax. tellan, *dicere, loqui, narrare.* A. to tell.
tomur, *vacuus.* Anglis Aquilonaribus tum, teum.
tonn, *dens.* vide tennur.
tooffa *vulpes.*
toolff, *duodecim.* vide Cap. 6. Gramm. nostræ.
torff, *cespes.* S. turf. A turfe.
traass, *obstinatio.*
traudur, *invitus.*
tred, *tero*: trad, *trivi*: troda, *terere.* S. tredan. Anglicè to tread.
trie, *lignum.* G. TRIU. Sax. treow, trŷw. A. tree.
trigd, *virtus, fidelitas.*
trine, *rostrum.*
trippe, *equula.*
trog, *linter.* Sax. trog. Angl. trough, *alveus.*
troll, *gigas.*
trur/ trua/ truuet, *fidus, a, um.* Ang. true. truu, *fides.* Sax. treowe.
tueir, *duo.*
tugur, *numerus vicenarius.*
tuinne. *filum lineum.* S. twin. A. twine, *filum retortum*: à twinan, *conduplicare.* Ang. to twine.
tungl *luna.* S. *stella, astrum.*
turn, *turris.* S. tor. A. tower.
tuttugu, *viginti.* vide Cap. 6. Gramm. nostræ.

Þ.

Þaang, *alga.*
Þacka, *gratias ago*: Þackade, *gratias egi.* Sax. þancar. Ang. thanks, *gratiæ*: & þancian, to thank, *gratias agere.* Þackargiord, *gratiarum actio.*
Þad. *hoc vel illud.*
Þægd, *beneplacitum.*
Þægmælstur, *taciturnus.*
Þægur, *gratus.*
Þær, *illæ*: plurale ab hun, *illa.*
Þamb, *tentigo.*
Þamd, *extensio.*
Þang *alga.*
Þare, *alga.*
Þaug, *illa*, plurale à Þad, *illud.*
Þefur, *odor.*
Þeyr, *illi*, plurale ab hann, *ille.*
Þeingell, *rex*, Poëtice.
Þege, *taceo*: Þaþde, *tacui.* G. ΨAhAN, *tacere.*
Þen, *extendo*: Þande, *extendi.*
Þesse, *hicce.* v. Cap. 5. Gramm. nostræ. Þeß kyns, vel Þeß konar, ejusmodi.
Þickur, *crassus.* S. þiccol. Ang. thick.
Þid, *vos*: dualis à Þu, *tu.*
Þad Þidnar, *quod gelu rigidum erat, resolvitur.* A to thaw, *regelare.*
Þier, *vos*: plur. à Þu, *tu.*
Þietrur, *densas.*
Þife, *furtum.* Sax. þeof. Ang. theef, *fur.*
Þigg, *accipio*: Þaa, *accepi*: Þiggia,

* Z

Digitized by Google

Þiggia, *accipere.* *Sax.* þicȝean.
Þy, *mancipium.* *S.* þeop.
Þy, *famulitium.*
Þydur, *egelidus.*
Þil, *sponda.*
Þil, *confuse recito*: habet Þulde in præterito.
Þing, *forum, res.* *S.* þinȝ, *res, causa.* Inde the hustings, *Islandice* Þinghuse. *Marc.* xv, 16. *Joh.* xviii, 28, 33. *domus causarum*, vel *forum Londinense.* Anglicè thing, *res.*
Þingd, *gravitas.*
Þinn, *tuus*: Þyn, *tua*: Þitt, *tuum.* vide Cap. 5. Gramm. *Angl. Sax.*
Þioffur, *fur.* vide Þife.
Þioo, *femur.* *A.* thigh.
Þioor, *bos castratus.*
Þioos, *portio vel cæti*, vel *alterius cadaveris partiti.*
Þis, *festinanter & tumultuose iacedo*: habet Þuste in præt.
mier Þister, *sitio.* *A.* to thirst.
Þogull, *taciturnus.* vide Þegie.
Þoka, *caligo.*
Þol, *patientia, tolerantia.* *Goth.* ψΠΛΑΝ, *pati*: ψΠΛΑΙΝΑ, *patientia*, *Sax.* þolian, *pati.*
Þomb, *alicujus rei extensio.*
Þoff, *condensatio.*
Þofe, *dorsuale.*
Þoftta, *transtrum.*
Þor, *audacia* *S.* ðeappan. *A.* to dare, *audere.*
Þorfnun, *abstinentia.*
Þorn, *fibula.*
Þ æll, *servus.* *Sax.* þpæl. *Ang.* theall; & thealdome, *servitus.*
Þrælslegur, *servilis.*
Þræme, *contentio.*
Þraungur, *angustus.* *A* throng.
Þrepa, *thorax.*
Þreittur, *fessus.*
Þrep, *parietis pars prominens.*
Þridia/ Þridia/ Þridta, *tertius, tertia, tertium.*
Þrif, *nutritio.* *A.* to thribe, *augeri, nutriri.*
Þrym, *sub onere duro*: habet in præt. Þrumde.
Þrys, *tres.*
Þroskulldur, *limen.* *S.* þæpperpald. *A.* threshold.
Þrot, *defectus*; item, *vocula juris mendica egensque applicari solita, qui proximiorum bonis alendi sunt.*
Þu, *tu.*
Þua, *lavo*: Þuode, *lavi*: Þua, *lavare.* G. ψΥΑhΑΝ. *S.* þpehan, þean. Þuotte, *lotio*: Þueigenn, *lotus.*
Þuerfare, *ascia.*
Þuffa, *tumor terræ.*
Þungur, *gravis.*
Þunnur, *tenuis.* *S.* þinne, *tenuis.* *A.* thin.
Þuß, *gigas.*
Þusund, *mille*: Þusunder, *millia.* vide. Cap. 6. Gramm. *Angl. Sax.*

U.

ude, *imber*: Þad udar, *continui imbres descendunt.*
ugla, *noctua.* *A.* owle.
ulffur, *apus.* G. ΥΠΛΦS. *S.* pulf. *A.* wolf.
ull, *lana.* *S.* pulle. *A.* wooll.
undarlegur, *mirus, alienus.* *S.* pondop. *A.* wonder, *miraculum.*
undeforull, *faldus animi.*
unge, *pullus.* *S.* ionȝ, *juvenis.*
ungur, *juvenis.*
ungur/ ingre/ ingstur, *juvenis, junior, maxime juvenis.* *S.* ionȝpe. *A.* younger.
unna, *favere*: unnande, *favens*: unne *favi*, ab ann *faveo.* *S.* unnan, ȝeunnan, *indulgere, ex mera gratia dare.*
upphaf, *initium, principium.*
upphriggiadur, *qui est tamenti gibbosoque dorso, instar elephanti.* *Sax.* hpicȝe, *dorsum.* *A.* Bor. rigg.
urde, *erus*; ab ur, *eruo.*
urskurdur, *censura, judicium, sententia lata.*
urburdur, *expostulatiam quid.*
uxe, *bos castratus.* *S.* oxa. *Ang.* ox, *bos.*

V.

Vad, *vadum.* *S.* padan, *vadare, vadum transire*: pad, *vadum.* *Eboracensibus* a wath.
vadur, *funis.*
vær vel vier, *nos*; plur. ab eg, *ego.* v. Gr. *A. S.* Cap. 5.
værd, *jucunda quies.*
vaf, *involutio.*
vafenn, *implicatus.*
vagl, *trabs.*
vagn, *carrus.* *S.* pæȝen. *Ang.* wain; or waggon.
valenn, *electus.* G. ΥΑΛGΑΝ, *eligere*: ΓΑΥΑΛΙΔΑΝS, *electos*, *Luc.* 18. 7. *A.* Bor. to weal, *eligere.*
valenntunnur, *perspectæ fidei & integritatis homo.*
valltur, *vacillans in verbis & sermone fallax.* *A.* to falter, in verbis vacillare.
vanmegnugur, *imbecillis.* ΥΑΝ, & pana, ut antea notavimus, denotant *defectum.*
var, *cautus.* *Sax.* pæpe, *cautio.* *A.* wary, *cautus*: beware, *cave.*
vareigd, *cautio, prudentia.*
vargur, *furiosus*: vann giordist vargur i vie, *violavit vel exuit sacramentum.*
varme, *calor.* G. ΥΑRΜGΑΝ, *calefacere.* *S.* pæpmian, pypman. *A.* to warme.
varordur, *prudens & parcus.* G. ΦRΩΔΑ, *sapiens.*
varp, *ora calces, pullatio.*
vaso, *funda.*
vax, *cera* *S.* pæx. *A.* wax.
ved, *vado*: habet ood in præterito. vada, *vadere.* v. ood.
vedur, *aër, ventus.* *Sax.* peðep. *Anglicè* wether, *tempestas, cœlum.*
vef, *circumvolvo*: habet vafde in præt.
vef, *telam texo*: habet oof in præt. vefa, *texere.* *S.* peofan. *A.* weabe.
vefur, *tela textoria.* *S.* pepta. *A.* the weft, *subtegmen.*
veg, *trutino vel interimo*: habet vo in præt. vega, *trutinare.* *S.* pæȝan. *A.* to weigh.
veggur, *paries.*
veglegur, *insignis, gloriosus.*
vegsamlegur, *insignis, gloriosus.*
vegsemd, *honor.*
vegur, *via.* G. ΥΙΓS. *S.* pæȝ, peȝ, *via.* *A.* way.
veide, *venor*: habet in præt. veidde.
veikur, *infirmus, languidus.* *S.* pac, *paco.* A weak.
veitsla, *convivium.*
vek, *excito*: vakte, *excitavi.* *S.* pacian, *excitare.* Angl. to waken, awaken.
vel, *eligo*: valde, *elegi.* vide valenn.
vell, *ebullio*: vall, *ebullii.* *S.* peallan, *fervere, æstuare.* *Drostwicensibus* to wall.
velld, *levando oneri sum*: habet valld in præt. Infinitivus est vallda.
vellde, *potentia.* *Goth.* ΥΑΛΔΑΝ. *S.* pealdan, *dominari, potestatem habere.* Fald, *potentia*: pealdan etiam significat *regere, gubernare.* Inde apud nos to weild the scepter, to weild the swoed,

swörd, *sceptrum*, *gladium regere*.

vellt, *volvor*: habet vallt in præt. A. Bor. **to welt a cart**, i. e. *evertere*. *Goth.* VALVGAN. *S.* palpian. A. **to wallow**.

ven, *assuefacio*: vande, *assuefeci*. *Sax.* ʒepunian, *assuefcere*. A. **to wont**.

vende, *verto*. G. VANDGAN. *S.* pendan, *vertere*. Ang. **to wind**.

ver, *defendo*: varde, *defendi*. *S.* pepian, *defendere*. Angl. **to ward**.

ad vera, *esse*; Infinitivus ab eg er vel em, *sum*; in secunda Persona Imperativi vertu, unde Ang Boreal. dicunt **war thou by**, i. e. **be thou by**, or **stand out of the way**.

verd, *cogor*: habet in præt. vard.

ad verda, *fieri*; ah eg verd, *fio*. vide Gramm. Angl. Sax. c. 7.

verdur, *prandium*.

veria, *armamentum*.

verk, *opus*. *S.* peopcan, *operari*. Ang. **to work**.

verola, *aqua qua non congelatur*.

veske, *scrinium*, *pyxis*. Angl. **deske**.

vesolld, *miseria*, *calamitas*

vestur, *occidens*.

vetur, *hyems*. G. VINTRUS. *S.* pinter. A. **winter**,

þad vetrar, *hyemescit*; unde A. Bor. dicunt **it weathers**, *tempestas sævit*.

vid, *nos*, de duobus.

vidburdur, *eventus*.

vidur, *arbor*, *lignum*.

vidur, *frutex vel arbor*.

vie, *sacramentum justitium*. G. VEIHA, vel VEIHS, *sanctus*.

viel, *cauda avis*.

viel, *fallacia*.

vielinde, *gala*.

vier vel vær, *nos*.

vif, *fœmina*. *S.* piꝼ. A. **wife**.

vige, *munimentum*.

vigur, *ensis*.

vydforall, *qui longe lateque peregrinatur*. vydur, *amplus*. *S.* pid, pide. A. **wide**.

vyg, *cædes*. *S.* piʒ, *bellum*.

vyk, *sinus terræ*; etiam vik. *S.* pic, pyce, *sinus*, *ripa*, *littus sinuosum*.

vyk, *cedo*: veik vel viek, *cessi*: vykia, *cedere*.

vyn, *vinum*. G VEIN. *S.* pin. Ang. **wine**.

vyngl, *vertigo*.

vys, *sapiens*. *S.* piꝼ. A. **wise**.

vil, *volo*.

villa, *error*. *S.* dpolian, *errare*.

villtur, *errore captus*.

villd, *voluntas*. *S.* pilla. A. **the will**.

vinatta, *amicitia*. *Sax.* pine, *dilectus*.

vind, *glomero*: vatt, *glomeravi*. Ang. **to wind**.

vindur, *curvus*.

vindur, *ventus*. G VINDS. *S.* pind. A. **wind**.

vingan, *amicitia*, *favor*.

vinn, *laboro*: vann, *laboravi*. G. VINNAN, *tolerare*. *S.* pinnan, *laborare*.

vinsæll, *amicitia pollens*.

vinskapur, *amicitia*. *Sax* pinescip, *fraternitas*. ovinskapur, *inimicitia*.

vinur, *amicus*.

virke, *vallum*. *S.* pepic, peopc. A. **a work**, vel **bulwork**.

vit, *ratio*, *scientia*. G VITAN, *scire*. S pitan. A. **I wot**, *scio*: pitt, **wit**, *ingenium*.

vitna, *testor*: vitnade in præt. G. VEITVRAGAN, *testari*. *S.* ʒepita, *testis*: pitnesse, ʒepytnisse, *testimonium*. A. **witnesse**.

vitnisburdur, *testimonium*.

vitur, *sapiens*. *Sax.* pita. vitur/ vitrare/ vitrastur.

vode, *periculum*.

vodve, *coxa*.

vogur, *fretum*.

þad volnar. *humescit*.

þad volnar, *incalescit* v vell.

vomb, *venter*. G. VAMBA. *S.* pamb. A. **womb**. *Scot.* **wamb**.

vomm, *nævus*, *dedecus*. *S.* pem, & pemme. A. **wem**.

von, *spes*.

vendur, *virga*. A **a wand**.

vopn, *arma*. *Sax.* pæpen. Ang. **weapons**.

vopnadur, *armatus*. *Saxonicè* pæpned.

vor, *noster & nostra*: vort, *nostrum*.

vor, *labrum*.

vor, *ver*.

þad vorar, *ver incipit*.

vorn, *defensio*, *munitio*. v. ver.

vos, *postula*.

SPECIMEN Islandiæ *Historicum & magna ex parte Chronographicum*, *per* Arngrimum Jonam, *Islandum*, *Amstelodami*, 1648.

Bildur, notat *Uncum quo in venæ sectione Chirurgi utuntur*.

Blanda, est *serum lactis*, *à miscendo*, *quòd non nisi aqua mixtum bibatur*. *A.* Bor. **to blend**, *miscere*.

Hængur, sic *piscem marem* vocant.

Hogg, est *verber*. Storhoggue, *magna verbera infligens*.

Onundur, hion, *splendor*, *à venustate formæ*.

Knappe, *velex*.

Kikropp, *quærno corpore præditus*.

Belgur, *ater*, *bulga*.

Mioffee, *gracilis*.

Ormerus, hin orve, i. e. *liberalis*, *munificus*.

Helga fel, *sacer mons*.

Diup, audga, *prædives*.

Thranderus, nudbeinn dictus, à *crurum gracilitate*.

Stenulfus, hin lagir, dictus à *statura pusilla*.

Kialke, *maxilla*.

Quia vel kuna, est *stabulum æstivum agnis mulgendis sub dio destinatum*.

Skuml, *sagitta*.

Ogæffa, *infortunium*.

Snæfioll, *montes nivosi*.

Hvith sky, *alba nubes*.

Fagra brecka, *amœnus clivus*.

Faer eru fridare, fostre po peir, ok ale fig, *pauci sunt*, *ins nutritie*, *qui si ringant faciem*, *formosiores appareant*.

Skammhendigur, *qui curtum habet brachium.*
Thorderus, hræda, quasi dicas, *timor* vel *terror.*
Quarnbytur, *molam præmordens.*
Liot, *turpis.*
Gil, *montis cujusdam ruptura.*
Thorbrandus, ottekur, *quasi acriter impellens.*
Staffur, denotat *scriptionem.*
Beckur est *rivus & scamnum.*
Helgo, hin magre, *macilentus.*
Kroppe, *corpus vel cadaver.*
Thoralfus, hin starke, *fortis.*
Odinus, rotenn sive *calvaster.*
Thever aa, est *rivus qui vallem, non per longitudinem, sed qui è montibus ruens, eandem transversim interluit.*
Fiskelækur, *piscosus rivus.*
Lundur, *lucus.*
Ormerus, Toskubakur, à *portata terga mantica* dictus est.
Gnupar, vocantur *altiora montium cacumina.*
Skard, est *ruptura, defectus, hiatus.*
Skratta fel, *mons dæmonum.*
Þeianda dal, *silens vallis, vallis rivi sine murmure decurrentis.*
Thorkillus, hinn haffve, i.e. *procerus.*
Gunulfus, kreppa, i. e. *angustia.*
Hoka neff, *rostrum accipitris.*
Hialme, appellant Islandi *Boves capite albos, reliquo vero corpore conspiciendo, quovis colore simplici præter album.*
Thyckva-bæ *conferta habitatio.*
Digre, *crassus, corpulentus.*
Raffnerus, Haffnar-lykill, cognominatus est à *portu & clavi, quòd, cum insignis fuerit pirata, portum ubique commodum tamen inveniret & aperiret.*

Biorno, offlate, i. e. *ornatui deditus.* Idem etiam hin audar cognomen habuit, i. e. *opulentus.* Audur, *vernacula, nomen est singulare collectivum, plurali defectivum: notat omnis generis opes & divitias.*
Kvolld, *vespera.*
Oarga, *animosus & audax, confidentia leonina præditus.* Leonem certe appellant *Islandi* dyr red oarga, *quod metuere nesciat.*
Glud, denotat *lætus, mentis cujusvis.*
Thornkillus, kernamule, *quasi os vel mentum hordeaceum.*
Breidbolstad, *latifundium.*
Olverus, Barna-kall, sic dictus *quia piraticam more sui seculi exercens, pueris & infantibus parceret, contra piratarum consuetudinem.*
Thorbernus, farlakappe, i. e. *Baronum pugil.*
Raffnerus, hinn-hermoke, i. e. *stolidus.*
Hostmyrcur, *Autumnales tenebræ.*
Sleggia, *majus mallium.*
Aatfanes, *Cygnorum Isthmus.*
Hauka-dal, *accipitrum vallis.*
Kirckus, hinn raude, i. e. *rufus.*
Germundus, heliar-skinn, à *furvo colore dictus.*
Thorarinus, krokur, i. e. *uncus.*
Hafurs-fell, *Hircorum mons.*
Thorgerus, flosku bakur, dictus à *gibbositate.*
Rutafiord, *sinus arietum.*
Kolsven, hinn rame, dictus à *robore.*
Gallte, *Suem marem & adultum*; Griis, *Suculum* exponimus.
Myvatn, *Stagnum majus in* Islandia, dictum à my & vatn, *propter muscas misere stagnum illud infestantes.*
Chetellus, pistill, à *tributis.*

GEORGII HICKESII

S. T. P.

DE ANTIQUÆ LITTERATURÆ SEPTENTRIONALIS UTILITATE,

SIVE

De Linguarum Veterum Septentrionalium Usu

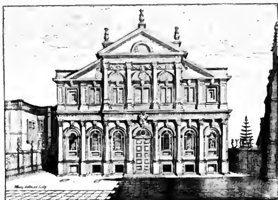
DISSERTATIO EPISTOLARIS,

AD

Bartholomæum Showere,

EQUITEM AURATUM,

Non ita pridem Jurisconsultum apud *Anglos*, & Causarum Patronum Celeberrimum.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

Digitized by Google

CHARLWOODO LAWTON,
ARMIGERO, JURIS-CONSULTO,
Et Foris in Juridicis litigantium Patrono,
GEORGIUS HICKESIUS, S.P.D.

E Linguarum Veterum *Septentrionalium* Usu & Dignitate ad *Bartholomæum Showere*, quas scripsi, Litteras, ad Te legendas mitto, *Charl. Lawtone*, quo interveniente, mecum amicitiam Is iniit, initamque ita colere & fovere voluit, ut Illi, quam qui maxime, familiaris & conjunctus essem. Meminisse jam juvat de variis argumentis sermones, quos nunc in *prædio* Ejus *urbano*, nunc in *rustico* habuimus. Speciatim eos recolere delectat, quos mecum serebat de fontibus Juris Civilis *Anglicani*; de Sacerdotio & Regno, sive de Rep. Ecclesiastica & Civili; de Patria, pro qua nemo bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus; & de Patriæ vero amore; de causis & signis cadentis Imperii; de Existimatione populari; de Veri Justique arcanis viribus; de Principiis Boni & Mali, ad quæ Humana & Christiana Vita instituenda est; & de Inhonesto isto Vitæ genere, quod licentiosi homines Reip. tam Civilis quam Ecclesiasticæ pestes vivunt, principiis illis soluti, ad quorum normam se suosque mores fingere & componere & Philosophia & Theologia docet. De his & hujusmodi materiis, quum suo more (quem nosti) solide & acute disputans animi sui sensa exponeret, equidem nescio an majoris judicii, an ingenii Hominem se esse ostendebat. Crede mihi, *Lawtone*, cum delectatione semper, & non raro cum admiratione, eum in *Quieto* dicendi genere sermocinantem audivi; In *Contentioso* vero & *Forensi*, quam dicendi peritus, quam fervidus & nervosus orator, denique quam faustus & fortunatus causarum propugnator erat, norunt Tecum, qui Forum frequentant, universi; præsertim Clientes ejus, qui tantum non omnes, Eo Defensore, Victores à judicio abire soliti, id maximo suo commodo senserunt. Quam juris etiam peritus erat, quos scriptos vivus edidit, libri monstrant; & quos scripturus etiam erat, itidem demonstrassent, si D. O. M. qui suum cuique vitæ terminum definit, longiorem Illi vitam indulsisset. Nosti enim consilium quod nobis aperuit, de edenda altera parte Libri sui, quem inscripsit **Cases in Parliament**; & de scribendo Tractatu *De*

Jure Criminali, quod Forenſes noſtri *Jus Coronæ* vocant. Ad quem quidem condendum tractatum, quæ opus eſſent, colligere cœperat, Defenſionum laboribus, & Senatoriis muneribus tandem (quod optabat) liberatus, id operis *Architectonica* manu auſpicaturus. Mitto dicere quam charus Amicis, & quam gratus Concivibus ſuis Exonienſibus erat, qui jam tertio, cum in extremis ageret, eum Procuratorem eligebant, qui in Senatu populi *Anglicani*, quem *Domum Comm.* nominamus, vices ſuas gereret. Quod Te attinet, *Lawtone*, ob eas rationes propter quas Ille Te, Tu Illum unice amaſti, nempe ob ingenium, morum ſuavitatem, honeſtatem vitæ, humanitatem cum beneficentia junctam, &, qui ſplendentium virtutum fere omnium parens eſt, divitiarum, quas maxime liberali manu non diſpenſavit dicam, ſed honeſtiſſime diſſipavit, contemptum vere *Chriſtianum*. Quapropter per *Showeri* noſtri ſemper chariſſimos Tibi manes, perque amicitiam quæ Tibi Illique communis fuit, oro Te, obſecroque, *Lawtone*, ut *Diſſertationem* hanc noſtram, qualis qualis eſt, non tamen ut noſtram, ſed ut Illius potius, æquo & benevolo animo accipias: ut illius, inquam; quia quemadmodum imago non amplius pingentis, ſed ejus, qui pingitur, eſſe dicitur; ſic ea Epiſtolarum & Epiſtolarium Librorum eſt natura, ut conſuetudine, quæ & in rep. literaria vim legis habet, non tam ſcribentium, quam eorum, ad quos ſcribuntur, eſſe habeantur. Præterea, Illo auctore, ſcripta eſt hæc *Diſſertatio*, ſiquidem ejus argumentis expugnatus, quibus id genus tractatum ſcribi oportere, Te audiente, contendebat, eam in me ſcribendam ſuſcepi. Quam jam prælo prodituram Omnibus qui civem in Eo bonum, & bonarum litterarum egregium fautorem ſibi patriæque ereptum dolent; Tibique imprimis, apud quem magnum Sui deſiderium reliquit, mærens dat, dicat, dedicatque Tuus *Georgius Hickeſius*. Vale.

Dabam Londini
xix. Cal. Jan. MDCCII.

IN-

INDICIUM

HUJUS

Dissertationis.

I. INTRODUCTIO, in qua Auctor declarat se in *Dissertatione* sua de *Linguarum Vett. Septentrionalium* usu, jucundum ab utili non secernere. Codices in lingua *Anglo-Saxonica* MSS. quid à Majoribus dictum, quid actum, quid doctum, quid constitutum; qui eorum mores, & consuetudines, quæ virtutes, quæ vitia; denique qui fuit apud eos *Reipub.* & *Ecclesiæ* status, ostendunt, pag. 1, 2.

II. Inchoat Auctor *Dissertationem* suam ab iis, quæ acta sunt apud *Anglo-Saxones* in *Comitiis* sive *Curiis Comitatuum*, utpote quæ primordia sunt, ex quibus jus nostrum *Civile*, & Consuetudines *Forenses* nascuntur. Commentarius sive *Recordum* Curiæ Comitatus *Herefordensis*, Saxonicè. pag. 2. idem Latinè versus. p. 3.

III. Undecim animadversiones in Acta *Curiæ* Com. *Herefordensis.* pag. 3. Regis negotia in *Comitiis Comm.* tractari, & geri solebant. Id amplius probatur ex *Causa*, quæ acta fuit *Saxonice* inter *Winflædam* & *Leofwinum* in *Comitiis Com.* pag. 4, 5. Acta *Comitiorum* istorum *Latinè* versa, ubi *Dissertatio* in Margine de *Signis* & *Sigillis*, & nonnullæ chartæ Sax. Ecclesiæ *Exoniensis* fictitiæ esse evincuntur. pag. 5, 6, 7. Chartæ apud *Anglo-Saxones* bipartiri & tripartiri haud secus, ac apud nos membranarum INDENTURÆ per dimidiatos characteres majusculos solebant, pag. 8. ubi in Margine de *Forensi* nostro EXONIO, Anglicè Essoin. An *Brevia* originalia dari solebant è Curiis *Anglo-Saxonum.* pag 8. Causæ apud *Anglo-Saxones* summariè & simplici modo agi solitæ. pag. 8.

IV. Mos erat apud *Anglo-Saxones* in libros qui in Cœnobiorum Bibliothecis asservati erant, tanquam in tabulas publicas, acta Curiarum *Comm.* referre; ut & emptiones, venditiones, donationes, *&c.* Id amplius probatur ex instrumento emptionis & venditionis contractæ inter *Leofwinum* & *Ædricum*, &c. pag. 9. ubi in margine de Feodo *Restricto*, seu conditionali, apud *Anglo-Saxones.* Instrumentum, sive emptionis contractus, quo *quidam* Se, & Suos à servitute redemit in Curia Urbis *Bathonensis*, è Bibl. C. C. C. C. descriptum. pag. 10. ubi sequuntur multa id genus alia *Saxonicè.* Donatio *Ealburgæ Saxonice.* pag. 10. Conventio *Eldredi Lifingesunis* cum *Wulfrico* Abbate, *Saxonicè*, *ibidem.*

Commentarius sive *Recordum* terrarum cujusdam *Gilebeardi*, *Saxonice. Ibid.* De celeberrimo codice Evangeliorum MS. Ecclesiæ *Lichfieldensis*, qui vulgo vocatur *Liber* S. *Ceadæ*: & de S. *Teliao*, *Landavensis Ecclesiæ* patrono. pag. 11, 12.

V. In membranis liturgicis contractus suua scribendi mos apud *Anglo-Saxones* fuit. pag. 12. id probatur ex *Manumissionibus servorum*, pro quibus redimendis contractum erat in publicis *Comitiis*, ut & *Curiis Urbium*, & *Hundredorum.* Quarum *Manumissionum* & *redemptionum* servorum formulæ multæ habentur notatu dignæ. pag. 13, 14, 15. inter quas notanda maxime est illa *Willelmi*, Episcopi Exoniensis, quæ ansam Auctori dedit exhibendi Chartam, ut putat, Commentitiam, Ecclesiæ *Exoniensis*, in quâ dicitur *S. Eadwardus* R. *Leofricum* Episcopum per dextrum brachium ducens, & *Eadgytha* ejus Regina per sinistrum, in novæ sedis Cathedra Episcopali illum constitisse. pag. 16, 17. in marg.

VI. *Recordum* Curiæ *Normanno-Saxonicæ*, quæ habita erat in *Exoniensi* Civitate, *Portreva Alwardo* præsidente. pag. 18. *Recordum* privilegii *Normanno-Sax.* quo *Osbernus Exoniensis* Episcopus indulsit monachis *S. Nicolai*, ut pulsarent Campanas ad horas suas die noctuque significandas. pag. 18. *Sodalitia* sive *Fraternitates*, quas Episcopus & Canonici *Exonienses*, cum aliis, piis Laicis, instituerunt ad conservandam charitatem & pietatem promovendam. pag. 18, 19. *Sodalitium* institutum à *Wulfstano* Episcopo *Wigorn.* cum Præfectis, & Fratribus vii Monasteriorum, quo stipulati sunt se Deo obedientes, & Regi fideles fore, & multa alia charitatis & pietatis officia se præstituros, *Saxonicè*, è Bibl. C. C. C. C. pag. 19, 20. *Sodalitium Cantabrigiæ* institutum; ubi refutatur *G. Somnerus*, qui in Dictionario suo *Anglo-Saxonico* transfert þegena gild, Gentlemen-hall. pag. 20. *Sodalitium Exoniense.* pag. 21, 22. sequuntur *manumissiones* Servorum, & Servarum, in urbe *Bathonensi*, cum conventione inter Priorem & monachos *Bathonenses*, & quendam *Sæwinum*, & uxorem ejus *Theodgifam* de domo & terris eorum. pag. 22, 23. Auctor rationes dicit, propter quas tot *Manumissiones* Servorum ex

vetustis

Digitized by Google

gine navium habendarum facultatem, & ab omni Vectigali, vel portorio solvendo immunitatem Archiepiscopis Cantwarensis olim, & Episcopis Roffensis Ecclesiæ indulgere solitos esse RR. *Angl-Saxnum.* De re *Testamentaria* Anglo-Saxonum desideratur justum volumen. Id nonnisi à literarum *Angl-Saxonicarum* peritissimo accurate scribendum esse, quod quidem quam utilis reipub. literariæ Linguarum Vett. *Septentrionalium* est scientia, manifeste docet. pag. 63.

XI. Desideratur etiam de Donationibus *Anglo-Saxonum* justus tractatus, pag. 63. Quo autem ordine, & qua diligentia scribendus est hujusmodi tractatus, ostendit Auctor. In eo scribendo nihil quis præclari præstare potest, nisi literaturæ *Anglo Saxonicæ* qui scientissimus est. Talis tractatus, opus singulare esse potest, vel pars Prolegomenon, quæ Chartulario *Anglo-Saxonica*, & *Normanno-Saxonica* præmittenda sunt. Chartularium *Anglo-Saxonicum* & *Normanno Saxonicum*, & Regios sumptus & Collectorem in literis *Septentrionalibus* versatissimum postulat. Huic quæ evolvenda sunt, & quæ ab eo præmittenda in amplissima talis operis præfatione ostendit Auctor. De generibus Chartarum, quæ primo dividuntur in *Autographas* & *Apographas*. De veterum *Manuum* discrimine & *Manuum* distinguendarum peritia. Chartæ veteres, quas Auctor ex Manibus, quibus exaratæ sunt, falsas esse, statim ac eas inspexit, cognoscebat. Chartarum aliæ in Majusculis, aliæ in Minusculis, aliæ autem in Intermediis quibusdam literis à majusculis declinantibus exarantur. Exempla earum, quæ in Majusculis scriptæ, rariores sunt. In Majusculis tum scribi solebant Chartæ, cum in iis Codices scribi solebant apud *Anglo-Saxones*, in quibus Instrumentis fori, vel Diplomatis scribendis, nulla ante S. *Edwards* II. tempora, qui innovator fuit, propria unquam Scriptura fuit. Exemplum Chartæ, quæ in Intermediis litteris scripta est. De sermonibus & eorum dialectis, in quibus Chartæ apud *Anglo-Saxones* scribebantur. In legendis Chartis etiam animadvertendum est, an voces, & phrases, quæ in iis occurrunt, istorum temporum fuerunt, in quibus scriptæ esse dicuntur. Nonnullæ Chartæ quum autographæ, tum apographæ, per voces suas & phrases, falsitatis evictæ. Modus conficiendi Chartas apud *Anglo-Saxones*. An Chartæ apud eos *Nontraditæ* perfectum robur habebant? Sine *Insinuatione* etiam Chartæ apud eos valebant. Quibus tamen nihil antiquius, quam in Monsteriorum libris sacris, tanquam in tabulis publicis, eas Insinuare. Modus ille communis conficiendi Chartas suprà memoratas non adeo obtinuit, quin ab eo aliquando recessum erat. Signa, quæ Chartis præponi apud *Anglo-Saxones* solebant. De differentia, quæ est inter *Crucis* signa, quæ *Angli* ante *Conquæstum*, & post *Conquæstum Anglo-Normanni* facere solebant. Tres tabulæ rem istam elucidantes. Sigillorum appendentium ante S. *Eadwards* II tempora nullus *Anglo-Saxonibus* usus. Ubi de *Monogrammatis*, & eorum usu in Signandis literis *Patentibus*. Iis usus est aliquando *Willelmus* I. Chartas tam Saxonico more signis Crucis factis, quam *Normannico*, sigillo appendente, confirmandi mos erat apud *Anglo-Normannos*. Non adeo tamen obtinuit ille mos, quin ab eo, quoad multa, recessum esset, quod Chartæ multæ ostendunt. Secunda differentia inter factionem Chartarum *Anglo-Saxonicam*, & *Anglo-Normannicam*, quæ ex Chartis etiam citatis constat. Mos erat *Anglo-Saxonibus* unam eandemque Chartam in pluribus tabulis, sive exemplaribus conficere. Id pluribus exemplis monstratur. *Willelmus* I. etsi in Chartis conficiendis innovator, nonnullas tamen, *Saxonico* ritu, absque sigillo adpendente confecit. Id Chartæ Ecclesiæ *Exoniensis* exemplo docetur. Quæ graviter à Chartarum studioso exploranda sunt, ut Veras à Fictis distinguat. De tempore, in quo Chartæ ab *Anglo-Saxonibus* primum factæ sunt. De Æris, quibus in *Anglo-Saxonum* donationibus tempora designari solebant. In septimo seculo annus incarn. Christi, sed sæpius annus Indictionis solus ad designanda Chartarum tempora, usurpatus erat. Octavo sæculo haud multum progresso ad annum *Indictionis* annus *Christi incarnati* ante Caroli Magni tempora in designandis Chartarum temporibus frequentissime accessit. Originalis *Commentarium*, sive *Recordum* eorum, quæ acta sunt in Synodo Pan-Anglicâ, quæ *Clovesbousi* in Regno *Merciorum* convenit, *Saxonica*. In qua Synodo Rex, Aldermannus, & Sapientes cum Clero consederunt. In notandis Chartarum temporibus ad annum Indictionis & Christi, accessit etiam non raro annus Regni. Quinetiam quemadmodum tempus, sic etiam locum non raro notarunt *Anglo-Saxones*, in quo Chartas conficiebant. Tempus confectæ Chartæ aliquando in principio, sæpissime in medio, nonnunquam etiam, sed rarissime, in Chartæ fine notatur. Chartæ *Anglo-Saxonum* nominibus confectæ, quæ rubris aureisve literis, aut rubris aureisve Crucis signis splendent, falsitatis suspiciendæ semper sunt. Id multis exemplis docetur. à pag. 63, ad pag. 83.

XII. De generibus Donationum apud *Anglo-Saxones*. pag. 83. Donationes sunt vel *sine Scriptis* sive *Verbales*, vel *cum Scriptis* sive *Codicillares*. Utræque sunt vel Simplices, vel Solennes. Præterea Donationes respectu donorum sunt vel rerum *Mobilium*, vel *Immobilium*. Quid ad perficiendas rerum mobilium Donationes requisitum erat. Prædia & quæ ad prædiorum exemplum dabantur apud *Anglo-Saxones* quemadmodum *cum Scriptis*, sic *sine Scriptis* solenni more conferri solebant. Id probatur exemplis. Donationes etiam per scripturam ritibus maxime solennibus non raro celebrari solebant apud *Anglo-Saxones*. Id probatur exemplis. Donantes ad Ecclesias profecti non raro Chartas suas solenni more super altaria ponebant. *Ranulphus* Dunelmensis Episcopus Annulum cum Charta super altare ponebat. Ubi in margine de *Investitura* dicta Ecclesiarum per Annulum & Baculum. De *Cespitis* traditione solenni

apud *Anglo-Saxones*. Donationes sine ea perfectæ apud illos fuerunt. Ab ea ortus videtur solennis ille ritus *Anglo-Normannorum*, quem Forenses nostri vocant **Livery and Seizin**, sine quo terrarum Venditio & Emptio instrumentalis, vel pretio numerato, olim non consliabat. Donationes *Anglo-Saxonum* scriptis confectæ considerantur quoad jus, quod donans donatario in prœdiis conferebat. Quot Chartulario *Anglo-Saxonico* & *Normanno-Saxonico* postponenda censet auctor. Chartæ R. *Eadgari* de OSWALDESLAWE examinatio & censura. à pag. 83, ad pag. 87.

XIII. Legum *Saxonicarum* desideratur editio nova prioribus auctior & emendatior, quæ à nemine nisi à *Saxonicæ* Linguæ & antiquitatis peritissimo expectanda est. Quæ in nova Legum illarum editione præstanda sunt. Leges *Saxonicæ Æthelberhti* I. *Hlotharii*, & *Eadrici*, regum *Cantiæ* cum Versione *Latina Joh. de Laet*, Antwerpensis, in locis nonnullis ab Auctore emendatâ, qui rationes dicit, quibus inductus leges illas antea non editas in libro suo edendas existimat. à pag. 87, ad pag. 98.

XIV. Desideratur *Homiliarum Saxonicum*, seu *homiliarum Saxonicarum* selectior Sylloge. Quid in eo opere præstandum auctor censet. Id autem nemo nisi Linguæ, & historiæ *Anglo-Saxonicæ* peritus literario orbi dare potest. Sermo *Lupi* Episcopi in die solenni indicti jejunii ad populum habitus, *Saxonice*, cum *Dani Angliam* terra marique maxime affligerent. Rationes dicit Auctor propter quas sermonem istum Latine versum edendum in libro suo putat. à pag. 98, ad pag. 108.

XV. Desideratur liber, qui CENTO SAXONICUS inscribi potest, in quo fragmenta multa *Saxonica*, incertorum auctorum opuscula varia, rerumque descriptiones collectæ edi debent, ne æternis tenebris damnentur. Id genus nonnulla pretiosa fragmenta ab auctore descripta *Speciminis* nomine imprimuntur. In hoc Capitulo de *Nummorum Saxonicorum* generibus, ut de *Sticа*, de *Helfingo*, de *Peningo*, de *Sceatta*, de *Thrimsa*, de *Scyllingo*, de *Mancussa* vel *Marca*, de *Ora*, & de *Punda* Dissertatum est. *Juramentorum* formulæ solennes apud *Anglo-Saxones*. personarum jurantium æstimatio. de finibus intra quos *Pax Palatina* sancte servanda erat. Historiola Causæ, quæ determinata erat in Coria Poblica per *Eadgarum* R. in tribunali sedentem. Ratio propter quam Auctor istius causæ determinationem exhibuit. De Sanctis in *Anglia* Sepultis, *Saxonice*, cum versione *Latina*, à pag. 108, ad pag. 121.

XVI. Literaturæ & Antiquitatis *Saxonicæ* utilitas ex eo ostenditur, quod nemo, nisi qui illis instructus, *Britanniæ Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ* Topographiam, quam literatus Orbis maxime desiderat, publico dare potest. Quid per ropographiam istam intelligit Auctor. Quo in libro, & quo ordine regiones, provincias, urbes, *&c.* quæ in *Saxonum* aut *Danorum* imperio, sive in *Anglia*, sive in *Scotia* sitæ erant, describendas censet, & quid in opere isto Topographico præstandum à Linguæ *Saxonicæ* perito proponit. pag. 121, 122.

XVII. Danda doctis viris est opera, ut *Arctoi* Orbis Linguas omnes antiquas intelligant. In iis omnibus scriptos esse libros auctor ostendit, qui illorum operam compensabit. *Hialmari* R. *Biarmlandiæ* historia, *Runice*. à pag. 123, ad pag. 148.

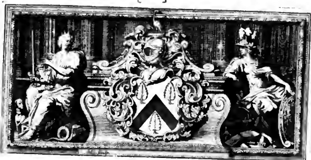
XVIII. Linguarum Veterum *Septentrionalium* Scientiam non tantum utilem sed quodammodo necessariam ostendit auctor ex erroribus, quibus lapsi sunt præstantissimi Viri, Lexico-graphi, Glosso-graphi, & Archæologi, qui Linguarum istarum aut nullus, aut non omnes intellexerunt; aut si aliquam forte intellexerint, ejus tamen perfectam scientiam non adepti sunt. *ibid.*

De *F. Junii* F. F. Linguæ *Anglicanæ* Etymologico. doctissimi cujusdam *Sueci* de eo judicium. quæ in eo desiderantur. *Anglis* omnibus, Scotisque, qui aut Vetustos suos scriptores, aut sermones sui provinciales Dialectos recte scire velint, Linguarum Veterum Septentrionis scientiam Auctor ostendit esse necessariam. pag. 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155.

XIX. Illarum notitia illi necessaria est, qui unius alicujus earum glossarium recte velit scribere; ut & illi, qui Borealium gentium Nomina Propria recte velit explicare. Quid docti in hac re tentarunt. *Gothici* etiam Orbis doctis viris necessaria est illarum linguarum scientia, quotquot de patriæ suæ sermonum hodiernorum origine & progressu recte velint scribere, aut penitiores eorundem recessus perscrutari. Necessaria etiam iis est illarum scientia, qui patriarum linguarum grammaticas *ratiocinativas*, vel *scientificas* (detur verbo venia) scribere velint; & illis omnibus, qui accuratissimam, quæ acquiri potest, multarum aliarum linguarum scientiam adipisci cupiunt. pag. 157, 158.

XX. Linguis Vetustis *Septentrionis* qui eruditus est, bonos quosdam auctores præsertim historicos, qui de *Gothorum* Origine rebusque gestis scripserunt, majori non tantum cum delectatione, sed uberiori etiam cum fructu lecturus est. Iis etiam, qui eas intelligunt, non adeo necesse erit Lexica & Glossaria *Latino-Barbara* versare. Dissertationem claudunt *Andreæ Fountaine* Equitis aurati numismata *Saxonica*. pag. 158, 159.

Digitized by Google

BARTHOLOMÆO SHOWER,

GEORGIUS HICKESIUS

S. P. D.

UM ante ſeſquiannum, Clariſſime SHOWERE, *Grammaticas* noſtras *inſtitutiones* recudendi conſilium Tibi omne meum exponerem, & tecum deinde complures horas, nullis in aliis, niſi de literatura *Septentrionali*, ſermonibus verſatus ſim, multis argumentis contendebas de linguarum veterum *Septentrionalium* dignitate & uſu *diſſertationem*, ſaltem *diſſertatiunculam* aliquam, me oportere ſcribere, qua, è doctorum numero qui venerabilem antiquitatem colerent, ad earum ſtudium accenderentur. Immo etiam continuis verbis iterum iterumque rogaſti, ne id facere prætermitterem, quod non modo bonos *Grammatici* noſtri operis, ſed *auctoris* exiſtimatio poſtulare videbatur. Ego auctoritate tua graviſſima motus, id me facturum non tardavi promittere, tum quod maxime mihi faciendum exiſtimabas, tum etiam quod factum cum eſſet, tibi pergratum fore perſpiciebam, tum denique, ut tibi morem gerendo non tantum oſtenderem quanti ſemper apud me ponderis eſt judicium tuum; ſed ut meum ſtudium erga Te, & officium, quod tibi cognitum eſſe ſpero, & magnitudinem tuorum erga me meritorum, publice declararem. Præterea id operis, etſi laboris & moleſtiæ pleni, ſub tuis libentius auſpiciis moliri volui, quòd alii à me, ut idem facerem, petierunt, quum *noſtrates*, tum *exteri* ſummæ eruditionis viri, qui ad ſuam utilitatem *Græcis* & *Latinis Gothica* & *Saxonica* conjungere volentes, illi *Cimbricos* veteres & *Franco-Theotiſcos* Codd. hi *Anglo-Saxonicos*, quibus ſe exercerent, integros ad *Theſauri* noſtri finem, ut appendicis nomine adderem, non tantum plurimis verbis ſcribentes rogaverunt, ſed crebris etiam nuntiis, ut quod petierant, impetrarent, vehementer ſe expectare, ut intelligerem, fecerunt. Quamobrem cum *ar*c*tibus* veteres linguas nihilo magis ornari, aut uſum earum oſtendi, quam codicibus editis poſſe conſtat, noſtri eſſe cenſeo quod explicitis illi verbis, Tu implicitis rogaſti, uno eodemque opere dare, propterea quod non diverſum ſed unum idemque ambo poſtulâſtis, tametſi non iiſdem verbis; illi nempe qui MSS. tractatus in ſuum uſum è tenebris in lucem, me obſtetricante, miſſos deſiderant; & Tu qui diſſertationem de earundam linguarum uſu & dignitate requiris, quæ abſque publicatis MSS. pro merito ſuo non poſſunt ſatis declarari.

Hoc igitur, quicquid erit operis, tibi cum illis commune aggreſſurus, duo præcipue, VIR mihi ſemper colende, habeo in optatis; Primum, ut Deus Opt. Max. quod, te auctore, ſuſcepimus, adprobet & fortunet, vireſque quum animi tum corporis, quibus illud tandem ad finem feliciter perducam, pro infinita ſua bonitate largiatur; deinde ut Te nihil non, quod ſcripturus ſum, delectet, tametſi ea non poſſum eloquentia ſcribere, qua Tu cauſas coram tribunalibus tam in foro, quam in utroque Senatu, agis: Tu, cui quidem vel nondum *quadragenario*, ſi idem apud

nos in usu mos esset, ob partas in contentione forensi qui erat apud Romanos olim ob reportatas bello victorias, dici vix posset, quot decernendi essent triumphi, vel quoties imperator esses appellandus. Quinetiam non minus scribendo, quam dicendo eloquentia illa tua divina nota & illustris est. Etenim vernaculo sermone scripsisti libros, qui mirificè omnibus placent, & laudi suo auctori sempiternæ erunt, præsertim quem togatis plaudentibus in forensi dicendi genere nuper [a]edidisti, ille de litibus & controversiis coram supremi Senatus tribunali disceptatis, & in eo judicatis, in quibus quidem in librum texendis tam pura, propria & suavi oratione adeo famam tuam, & dignitatem amplificasti, ut Tibi ad eloquentiæ gloriam nihil addi posse videatur.

Hæc apud Te, Ornatissime vir, præfanda, mihi duxi, ne te dignam tuæve similem orationem expectares in hac dissertatione, quam, ut ad Te scriberem in Epistolâ, quamprimum de eâ scribenda inter nos conveniret, Tu qui rogatus, nihil mihi negare soles, cum eam scribendi conditionem interponerem, permittere non gravatus es. At vero quamvis mihi aliqua sive dicendi, sive scribendi foret, quam nullam esse scio, facultas, haud ullus plane in his, quæ mihi tradenda sunt, ei locus esse potest. Nam *grammaticalia*, nam intacta, nam inculta, quæ ut barbara delicatuli nostri in fastidio habent, & tardum, ipsis judicibus, ingenium requirunt, mihi scribenda sunt. Quinimo in epistolarum eo genere mihi scribendum est, cui, ut *Tullius* Tuus docet, non ultra plebeium sermonem est assurgendum. Quapropter si Tu es, summus qui sis tum in dicendo, tum in scribendo orator, quæ neque per meum ornari queunt ingenium, neque suâ naturâ ornanda sunt, quo tamen animo ornate & non vulgari dicendi genere scripta amplecteris, voles accipere, eo candore tuo, & humanitate, quâm musis nostris *Septentrionalibus*, imò quàm nobis sis amicus, testificaberis, meamque tibi existimationem charissimam esse, facies ut exteri pariter ac nostri sciant.

Præterea cum in hoc libro imprimis laborandum sit, ut ea scribam, quæ bonarum literarum studiosos inducant, ut linguis antiquis *Septentrionalibus* cum maximo suo commodo, haud secus ac *Latinæ* & *Græcæ* operam gnaviter dent; id quoque præmittendum existimo, me à jucundo utile non secernere, sed quod vere doctos & sapientes cognitum delectet, iisque *jucundum* sit, id etiam omne iis *utile* existimamus, propterea quod animi delectatio magnum doctrinæ beneficium est, opibus, honoribus & istiusmodi vitæ commodis æquiparandum saltem, si non longe anteponendum.

Te certè, qui Tui *Ciceronis* æmulus, jurisprudentiæ & eloquentiæ studium cum illo Philosophiæ cohonestas, & quem aliter in multis ac vulgus non hominum tantum, sed doctorum sapientia docuit sentire: Te certe, inquam, in hac re mecum idem sentire scio. Etenim nihil tibi dulcius, nisi miseros cives vafris & nequam hominibus oppressos coram tribunalibus defendere, quàm, siquando otii quid nactus fueris, bonos libros pervolvere. Imo non raro latebras & secessus quæris, in quibus ab hominum frequentia remotus libris Te totum dedas, quorum delectum quotidie facis, & è quibus nulli tibi magis in deliciis sunt, quam qui de rebus, quæ ad majorum tempora spectant, tractant; & ex eis, quid ab iis dictum, quid actum, quid doctum, quid constitutum, qui fuerunt eorum mores & consuetudines, quæ virtutes, quæ vitia denique, qui fuit apud eos Reip. & Ecclesiæ status, optime potes cognoscere. Quocirca, Cl. Showere, cùm mss. codices, è quibus linguarum veterum *Septentrionalium* usum & commoditatem notum, si non illustrem, facere velim, id genus sint, dissertationem hanc nostram, cujus magna pars sunt, non tibi solum, sed omnibus *arctoarum antiquitatum* cultoribus voluptati fore magna mihi spes est.

Ab *Anglo-Saxonibus* igitur inchoans, à quibus *Anglo* inchoandum est, ea in fronte colloco, quæ tibi juris peritissimo, & primordiorum juris indagatori summo non possunt non esse grata, utpote quæ ipsa primordia sunt, vel primordiis proxima, ex quibus jus nostrum civile, & consuetudines *forenses* nascuntur.

Inter hæc autem merito primum locum vendicat causæ sive litis cujusdam in comitiis seu curia comitatus *Herefordensis* auditæ, disceptatæ & determinatæ, & deinde in tabulas publicas relatæ apographum *Saxonicum* recenti manu, non sine mendis plurimis, & lacunis descriptum; cui, ut medicam manum adhiberem, rogavit, cum propter summum ingenium ejus, summamque doctrinam, tum propter modestiam singularem honorificè semper appellandus *Robertus Harleyus* noster, qui, exemplari eheu perdito, mecum transcriptum communicare voluit, quod in his verbis scriptum legitur.

Her sƿutelað on ðissum geƿrite ꝥ an scir-gemot sæt æt [b]Ægelnoðes-stane be Cnutes dæge Cinges:. Ðær sæt on [c]Æðelstan b. ⁊ Ranig Ealdorman. ⁊ Edƿine þæs ealdormannes. ⁊ Leofƿine Ƿulsiges sunu. ⁊ Þurcil Hƿita. ⁊ Tofig Prude com þær on þæs Cinges ærende. ⁊ þær ƿæs Bryning scir-gerefa. ⁊ Ægelƿeard æt [d]Frome. ⁊ Leofƿine æt Frome. ⁊ Godric æt [e]Stoce ⁊ ealle þa þegnas on Hereford-scire:. Ða com þær farende to þam

[a] Libri titulus hic est: **Cases in Parliament resolved and adjudged upon Petitions and Writs of Errour.** fol. **London.** MDCXCVIII [b] Nunc **Aylston** & **Aylton.** [c] Hic fuit Episcopus XXV *Herefordensis*. [d] Quinque hujus nominis vici sunt in pago *Hereford.* omnes ut videtur a cognomine fluvio sic vocati: nempe Bish-Frome i. e. **Bishops-frome.** Canfrome i. e. **Canons-frome, Castle-frome, Little-frome,** & qui viculus est, **Frome** simpliciter vocatus. [e] Quatuor hujus nominis vici sunt in Com. *Hereford.* **Stoke-Idy, Stoke-Lacy, Stoke-bliss, Stoke-prior,** quorum primus jam dominus est *Paulus Foley* armiger, inferioris Senatus quem *domum communium* vocant, non ita pridem bis Prolocutor.

gemote

gemote Eadwine Enneawnes sunu. ⁊ spæc þær on his agene modor æfter sumon dæle landes. þ wæs Weolintun. ⁊ [f] Cyrdesleah. Ða acsode þe biscop. hwa sceolde andswerian for his modor. Ða andswerode Ðurcil Hwita. ⁊ sæde þ he sceolde. gif he þa talu cuðe. þa he þa talu nane cuðe. Ða sceawode man þreo þegnas of þam gemote þær ðær heo wæs. ⁊ þæt wæs æt [g] Fæligleah. þæt wæs Leofwine æt Frome. ⁊ Ægelsig þe Reada. ⁊ Ðinsig Stægðman. ⁊ þa þa heo to hire comon þa acsoðon heo hwylce talu heo hæfde ymbe þa land þe hire sunu æfter spæc. Ða sæde heo þ heo nan land hæfde þe him aht to gebyrede. ⁊ gebealh heo swiðe eorlice wið hire sunu. ⁊ gecleopade ða Leoflæde hire magan to hire Ðurcilles wif. ⁊ beforan heom to hire þus cwæð. her sit Leoflæde min mage þe ic geann ægðer ge mines landes. ge mines goldes. ge ræglæs. ge reafes. ge ealles þe ic ah æfter minon dæge. ⁊ heo syððan to þam þegnon cwæþ. doð þegnlice. ⁊ wel abeodað mine ærende to þam gemote beforan eallum þam godan mannum. ⁊ cyðaþ heom hwæm ic mines landes geunnen hæbbe. ⁊ ealre minre æhte. ⁊ minan agenan sunu næfre nan þing. ⁊ biddað heom beon þisses to gewitnesse. And heo þa swa dydon. ridon to þam gemote. ⁊ cyðdon eallon þam godan mannum hwæt heo on heom geled hæfde. Ða astod Ðurcil Hwita up on þam gemote. ⁊ bæd ealle þa þægnas syllan his wife þa landes clæne. þe hire mage hire ge-uðe. ⁊ heo swa dydon. ⁊ [h] Ðurcill rad ða to sce Æþelberhtes mynstre be ealles þæs folces leafe. ⁊ gewitnesse. ⁊ let settan on ane Cristes boc.

VERSIO.

In hoc scripto ostenditur, Comitatus conventum quendam habitum fuisse *Ægelnothes-stan* [i] Rege Canuto regnante. In quo quidem conventu considebant *Æthelstanus* Episcopus, & *Ranigus* comes, & *Edwinus* comitis & *Leofwinus Wulfigei* filius. Eò etiam convenerunt ad negotia regis gerenda *Thurcilus* cui *Albus*, & *Tofigus* cui *comptus*, cognomen erat, cum *Bryningo* vicecomite, *Ægelwcardo Fromensi*, *Goodrico Stocensi*, & omnibus pagi *Herefordensis* liberis hominibus. Tum ad conventum profectus *Edwinus Enneawnes* filius, [i] agebat contra matrem de quorundam prædiorum jure, quibus nomina erant *Weolintun*, & *Cradesleah*. Controversiâ autem ab illo motâ, rogavit Episcopus, quisnam responsurus esset pro matre *Edwini*, cui statim *Thurcilus Albus* se pro illa responsurum ait, si causam, unde actio descenderet, sciret, cujus nullam esse sciebat. Tum conspecti erant in conventu tres liberi homines, nempe *Leofwinus Fromensis*, *Ægelsigus Rufus*, & *Thinsigus Stagthmannus*, qui erant è vico *Fæligleahensi*, ubi mater *Edwini* habitabat. Hi à curia mandati erant, ut ad eam profecti rogarent, de jure quod haberet ad terras, de quibus filius ejus controversiam movisset. His autem illa respondens dixit se nullas terras habere, quas ille aliquo juris prætextu vendicare posset, & dein heroica quadam indignatione in suum filium vehementer excandescens, & *Leofledam* propinquam suam *Thurcili* uxorem advocans, sic coram illis prope se sedentem eam allocuta est. Ecce *Leofledam* propinquam meam, cui Ego cum prædia mea, tum aurum, tum etiam vestes & indumenta, tum denique omnia, quæ habeo, me mortuâ, fruenda concedo. His dictis, dein liberos homines à curia missos sic adfatur. Eja agite, ut liberos homines decet, & diligenter perferte mandata mea ad Curiam, fideliter declarantes coram omnibus [k] probis hominibus, cui terras meas omnes, & universa bona eâ intentione dedi, ut filium meum exhæredem facerem, & rogate eos, ut huic donationi testes esse velint. Illi protinus, quod petierat, præstiterunt. Equis enim conscensis, ad conventum remeant, & coram probis hominibus universis, quod se præsentibus *Enneawne* se defendens protulerat, declaraverunt. Quibus quidem declaratis, surgens in foro *Thurcilus Albus* ab omnibus liberis hominibus postulabat, ut uxori suæ terras a lite immunes adjudicarent, quas illi propinqua ejus donaverat. Hi vero ita fecerunt, prout rogaverat *Thurcilus*, qui statim consentientibus universis, qui conventui interessent, cum omnium testimoniis, equo conscenso, ad Sancti [l] *Æthelberhti* monasterium tendit, ad quod profectus, quod actum erat in quendam Evangeliorum codicem referri curavit.

In his actis Curiæ Com. *Hereford.* haud pauca sunt, SHOWERE, animadversione digna, quæ Te perspicacissimi, quidni cum *Cicerone* tuo dicam, divini ingenii hominem fugere non possunt. *Primo* autem se ostendit sive antiqua [m] *Anglo-Saxonum Lex*, sive ante legem latam, legis vigorem

---

f Nunc Cradely. *g* Nunc Fawley Viculus. distat v mille passus ab Aylston. *h* Ðurcil vel Ðurcill, per contractionem, ut videtur, à Ðurcytil, pro Ðurketil, vel Ðurcytel, de quo infra. Fuerunt apud *Anglo-Danos* multi præclari hujus nominis viri, præsertim ille totius *Angliæ* sub *Canuto R.* tetrarcha, qui orientali *Angliæ* præfectus erat. Ab aliquo hujus nominis magnate Vicus Thurkilby in *Septentrionali* præfectura *Com. Ebor.* prope oppidum *Thrusk*, *Threisk* vel *Thurisk*, nomen suum sortitus, in dominio prænobilis & perantiquæ FRANKLANDORUM Gentis, jam diu se mansisse jactat. *i* Placitum movebat. *k* Id est, legalibus. *l* Monasterium hoc in loco edito amænissimo juxta *Wigam* fluvium, qui præterlabitur *Herefordiam*, situm olim erat. *m* LL. *Edgari* politicæ, c. v. Be Gemotum. Sece man hundred gemote swa hit ær geseted wæs. And hæbbe mon þriwa on geare burg-gemote. ⁊ twa scire-gemote. ⁊ þær beo on þære Scire-gemote Biscop. ⁊ se Ealdor-man. ⁊ þær ægþer tæcan ge Godes rihte ge woruld-rihte. Vide etiam LL. *Canuti* politicas, cap. XVII.

habens *consuetudo*, quâ constitutum erat, ut Episcopus cum Comite vel ejus Vicecomite in curia comitatûs considens, primam obtineret sedem, & parem cum illo in dicundo jure haberet potestatem. Duravit hujus consessûs usus usque ad tempora *Conquæstoris*, qui Ecclesiæ cum suis *Normannis* semper infestus, [n] statuit circa annum imperii XVII. ut Sacerdotio in omnibus pagis suum à regno sejunctum tribunal habente, Causæ civiles & Ecclesiasticæ diversis in foris agerentur. *Secundo*, consessus Episcopi cum Comite, vel Ealdormanno, in comitatûs curia in memoriam facile revocat potestatem, quam veterum *Germanorum*, è quibus *Anglo-Saxones* oriundi sunt, sacerdotes olim habuerunt, sine quibus, ut [o] *Tacitus* tradit, *ducibus in bello neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum, non quasi in pœnam, nec ducis jussu, sed veluti* [*] *deo imperante, quem adesse bellantibus credunt.* In consiliis etiam magnis, ubi armati considentes eligebant [p] principes, qui jura per pagos vicosque redderent, *silentium sacerdotes, quibus tum & coercendi jus, imperare solebant.* Quocirca ut gentes omnes, quàm primum ad religionem *Christianam* conversæ essent, maximi *Christianos* faciebant sacerdotes: hoc *Germanis*, ut facerent, maxime pronum erat, utpote apud quos ad fidem nondum conversos sacerdotum auctoritas tanta erat, ut sine eis nihil in conciliis sive *castrensibus*, sive *civilibus* agi rite posse credebant. *Tertio*, notandum est, Comite præsente *Geresam*, qui vices ejus gerebat, communem cum cæteris *Thanis* sive liberis hominibus, sedem & potestatem in comitatûs conventû tantum habuisse. *Quarto*, constat omnibus comitatûs *Thanis*, ut conventui interessent, patrio jure non indultum solum fuisse, sed [q] gravissimis pœnis etiam cautum legimus, ne quis ter eo abesset. *Quinto*, *Thanorum* omnium, qui in conventu com. præsentes erant, par mihi videtur fuisse potestas, omniaque in eo communibus omnium vel majoris numeri suffragiis acta, decreta & definita fuisse: mihi quoque persuasum est; propterea quod nondum legi certum quendam hominum numerum ex iis unquam electum fuisse, quibus res forenses, ut ante multa sæcula apud nos majorum & minorum gentium causæ *duodeno* quos vocant *juratorum* numero, speciali jure committerentur. *Sexto*, puto *Thanos* in comitatus sui comitiis conventos in ea quasi subsellariorum judicum munus obiisse, & Episcopo & Comiti, tanquam pedaneos vel inferioris ordinis assessores fuisse, quibus, ut *Taciti* verbis utar, consilio potius, quam imperio præerant, officio superiorum judicum auctoritate suadendi, & arguendi magis fungentes, quam coercendi jure, & jubendi potestate. *Septimo*, hujus conventûs sive Curiæ vel maximam fuisse potestatem ex eo constat, quod à curiis centenarum, quas *hundredes* vocant, & [r] *Trithingis*, quæ plures complectebatur *centenas*, jus appellandi ad eam erat; ex ea vero appellare ad [s] solum regem liceret. Præterea ipsius Regis negotia in hac Curia tractari & geri ex eo constat, quod duo magni nominis *Thani* Com. *Herefordensis* ad eam erant mandati, ut negotia Regis curarent. Quod etiam ulterius observare poteris, SHOWERE, ex apographo actorum curiæ cujusdam comitatûs, quod ex autographo [t] *Cottoniano* descriptum hic infra & à nobis *Latio* donatum, antiquorum amatoribus & TIBI præcipue, quâ par est observantia, exhibeo.

Her cyþ on þysum gewrite hu wynflæd ge-lædde hyre gewitnesse æt wulfamere beforan æþelrede cyninge. þ wæs þon sigeric arcebiscop. 7 ordbyrht biscop. 7 ælfric ealdorman 7 ælfþryþ þæs cyninges modor. þ hi wæron ealle to gewitnesse þæt ælfric sealde wynflæde þ land æt hacceburnan. 7 æt bradanfelda ongean þ land æt deccet. þa sende se cy-

[n] Vid. *Joh. Seldeni* ad *Eadmerum* not. & Spicileg. p. 167, 168. [o] De mor. *Germanorum*. [*] Deo vel Deastro, quem *Germani* bellantibus adesse credebant; nomen fuit *Odinus*. Sax. Woden. [p] Heretogas & gerefas, Ealdormen, qui per provincias, pagos & vicos dicebant jus, vocabant *Anglo-Saxones*. [q] *Æthelstani* R. L. 20. leges *Hen. I.* cap. XXIX. [r] De Trithingis recte in legibus, quas vocant, *Edovardi* R. 34. *Erant etiam & aliæ potestates super Wapentachia, quas vocabant Trithingas, quòd erat tertia pars provinciæ. Qui vero super eas dominabantur, vocabantur Trithingerefas. Ad hos deferebantur causæ, quæ non poterant definiri in Wapentachiis. Sicque, quod Angli vocabant Hundredum, isti Wapentachium; & quod Anglice vocabant III vel IV Hundreda, isti vocabant trithingas. In quibusdam vero provinciis Anglice vocabantur leð, quod isti dicunt Trithinga. Quod autem in Trithinga definiri non potuit, ferebatur ad Scyram. Trithing* vero origine Cimbrica, vel Cimbro-Danica vox est ex þriu, *tres*, & þing, *forum*, *conventus*, *comitia*; occurrit enim vox in historia R. R. *Septentrionalium à Snorrone Sturlonide* conscripta, cap. CIX. cujus Epigraphe Fra Brusa Jarli, oc Þorfinni Jarli. Þa er Þeir brædr komo vestur til Orkneya Þorfinnur oc Brusi Þa tok Brusi tuo luti landz til forraþa enn Þorfinnur Þriþiung; quæ sic optimè vertuntur à doctissimo *Joh. Peringskeldo*, cui librum illum aureum, cum multis aliis, literatus orbis refert acceptum: *Quamprimum in Orcades delati essent Bruso atque Thorfinnus, duarum regionis partium administrationem sibi adscivit Bruso, Thorfinnus vero unius tantum*: quod aliter reddi potest, *tertiæ vero Thorfinnus*. Hinc tertia quæque pars provinciæ nostræ *Eboracensis*, in qua natus eram, vocatur adhuc *Riding*, corruptè pro *Trithing*: ut, **the North-riding, the Eastriding. the Westriding,** hoc est, **the North trithing, the East-trithing, the West-trithing.** [s] LL. *Edgari*, 2. Ne gesece nan man þone cyng for nanre spræce. butan he æt ham rihtes wyrþ beon ne mote. oððe riht abiddan ne mæge. Gif þæt rihte to hefig sy. sece syþþan þa lihtinge to þæm cynge. [t] In collectione Chartarum, N. 13.

ning

dom þær rihte be þam arcebiscop. ⁊ be þam þe þær mid him to gewitnesse wæron to leofwine ⁊ cyðdon him þis :- Ða nolde he butan hit man sceote to scire gemote. þa dyde man swa. þa sende se cyning be ælfere abbude his insegel to þam gemote æt cwicelmes-hlæwe. ⁊ grette ealle þa witan þe þær gesomnode wæron. ꝥ wæs æþelsige biscop. ⁊ æscwig biscop. ⁊ ælfric abbud. ⁊ eal sio scir. ⁊ bæd ⁊ hæt ꝥ hi scioldon wynflæde ⁊ leofwine swa rihtlice geseman swa hi æfre rihtlicost þuhte. ⁊ sigeric arcebiscop sende his swutelunga þærto. ⁊ ordbyrht biscop his. þa getæhte man wynflæde ꝥ hio moste hit hyre geahnian. þa gelædde hio þa ahnunga mid ælfþryþe ᵃfultume þæs cyninges modor. ꝥ is þonn ærest wulfgar abbud. ⁊ wulfstan priost. ⁊ æfic þara æþelinga discsten. ⁊ eadwine. ⁊ eadelm. ⁊. ælfelm. ⁊ ælfwine. ⁊ ælfweard. ⁊ eadwold. ⁊ eadric. ⁊ ælfgar. ⁊ eadgyfu abbudisse. ⁊ heahwyn abbudisse. ⁊ æþelhild ⁊ eadgifu æt leofecan-oran. ⁊ hyre swustor. ⁊ hyre dohtor. ⁊ ælfgy (fu ⁊ hyr) e dohtor. ⁊ wulfwyn. ⁊ æþelgyfu. ⁊ ælfwaru. ⁊ ælfgyfu. ⁊ æþelflæd. ⁊ menig god þegen. ⁊ god wif þe we ealle atellon ne magon. þæt wær forþ come ealle se fulla ge on werum. ge on wifum. þa cwædon þa witan þe þær wæron. ꝥ betere wære ꝥ man þene aþ aweg lete þonn hine man sealde. forþan þær syððan nan freondscipe nære. ⁊ man wolde biddan þæs reaflaces ꝥ he hit sciolde agyfan ⁊ forgyldan. ⁊ þam cyninge his wer. þa let be þone aþ aweg. ⁊ sealde æþelsige biscope unbesacen land on hand ꝥ be þanonforþ syþþan þæron ne spræce. þa tæhte man hyre ꝥ hio sciolde bringan his fæder gold. ⁊ siolfor eal ꝥ hio hæfde. Ða dyde hio swa hio dorste hyre aþe gebiorgan. þa næs be þa gyt on þam gehealden butan hio sceolde swerian. ꝥ his æhta þær ealle wæron. þa cwæþ hio ꝥ hio ne mihte hyre dæles. ne he his. ⁊ þyses wæs ælfgar þæs cyninges gerefa to gewitnesse. ⁊ byrhtric. ⁊ leofric æt hwite cyrcan. ⁊ menig god man to eacan him :-

VERSIO.

Præsenti hac ſcriptura notificatur *Wynſtædam* coram Rege *Æthelredo* teſtes ſuos *Wulfameræ* ſtitiſſe. Hi autem erant *Sigericus* Archiepiſcopus, & *Ordbyrhtus* Epiſcopus, & *Ælfricus* Comes & *Ælfthrytha*, Regis mater, qui omnes teſtabantur *Ælfricum* dediſſe [vendidiſſe] *Wynſtædæ* prædium iſtud, quod eſt apud *Hacceburnam*, & iſtud quod eſt apud *Bradanfeldam* è regione terræ, quæ eſt apud *Deceettam*. Tum protinus miſit eos Rex ad *Leofwinum*, qui ei id annunciarent, quod Archiepiſcopus, & qui cum illo conteſtes erant, coram illo declaraſſent. Ille vero cedere noluit, niſi comitatus conventus ad controverſiam cognoſcendam cogeretur, quod proinde, ut voluerat, factum erat. Conventu autem in *Cwicelmeshlæwa* acto, † Rex ad eum, per Abbatem *Ælverum*,

a Fultum, ut ego credo, idem ac aðfultum. LL. Eccleſ. *Canuti*, R. 5. Scilicet *juramentum*, quo quis conſacramentalis in gratiam alterius una cum illo jurat. † Saxonicum inſegl reddendum duxi, *Showere*, per Signum, vel Signaculum, potius quam per Sigillum, quod pro adpendentibus *cereis impreſſionibus*, quibus chartæ & chirographa, ab adventu *Normannorum* apud nos corroborari ſolebant, & in noſtris & in exteris ſcriptoribus ſumptum eſt. Hujus autem diſtinctionis primus apud nos auctor fuit *Ingulphus* in monaſterii *Croyland*. hiſtoria, ubi ſic ſcribit: *nam chirographorum confectionem Anglicanam, quæ antea uſque ad* Eadwardi *regis tempora fidelium præſentium ſubſcriptionibus cum crucibus aureis aliiſque* Signaculis *firma fuerunt, Normanni condemnantes chirographa* Chartas *vocabant, & chartarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale* Sigillum *ſub inſtillatione trium vel quatuor teſtium aſtantium conficere conſtituebant.* Sic monogrammata Impp. occidentis, Signa vocat *Octavius de Strada* in libro, cui titulus Vitæ Impp. Cæsarumque Rom. Ut enim *crucibus aureis* chartas ſuas, ita etiam tum literas, tum aliquando etiam *teſtamenta* & *chartas* monogrammatis, quæ Galli *Chifres*, nos Cifers vocamus, ſignare ſolebant Impp. & RR. atque hoc *R. Æthelredi* inſegl, *monogramma* ejus fuiſſe, ut vero ſimile eſt, ita per Signum vel Signaculum, vertendum eſſe cenſemus. Occurrit vox in Snorronis Sturlonidis hiſtoria veterum RR. *Septentrionalium*, nunc innſigli, nunc inſigli exarata, quam doctiſſimus editor & interpres *Johan. Peringskiold* haud recte vertit Sigillum, ut in cap. cxl. p. 612. Knutur enn riki ſendi menn veſtan of Englande til Noregs, oc var þeirra ferþ, buinn allvegleg hafþu þeir bref oc inſigli Englands kongs Knutur. *Canutus dives legatos ex Anglia in Norvegiam miſit cum magnifica apparatu literiſque creditivis Angliæ ſui regis* Sigillo *munitis.* Ita ille. ego vero locum ſic reddendum exiſtimo: *Canutus dives legatos ex Anglia in Norvegiam miſit, ad quorum iter omnibus magnifice paratis, iis dedit Rex Angliæ Canutus literas ſuo* Signo *munitas.* Sic cap. clviii. p. 677. Siþann bar iarl framm bref oc incigle Knuta kongs, *regias inſuper literas ſigillo regio munitas in medium produxit Iarlus.* Enn i þeſſari raþagiorþ hafþi verit upphafs maþur Emma drotning hafþi hun latit giora bref þeſſi, oc latit incigla. hafþi hun med brogþum naþ incigli kongs en hann ſialfur var leynder þeſſo ollo. *horum veru conſiliorum arbitra erat Regina Emma, quæ literas conſcribi, atque* Sigillo *obſignari curaverat, ſublata per dolum* Regio Annulo, *inſcioque horum omnium Rege.* Ita ille pro more recentiorum temporum; ſed, *Canuto* regnante, morem non fuiſſe apud *Anglos* chartas literaſve Sigillis ſive Sigillorum cereis appendentibus impreſſionibus firmare; ut credam,

‡ B

dam, facit non solum *Ingulphi* auctoritas, sed quod omnes ejus chartæ, quas mihi contigit inspicere, crucis signis, ut mos tum obtinuit apud *Anglos*, corroborantur. Hujus etiam distinctionis, quæ inolevit inter *Signum* & *Sigillum*, ignarus prorsus falsarius quidam Ecclesiæ vestræ *Exoniensis*, SHOWERE, duas regis chartas cum eadem temporis designatione, iisdem maxima ex parte testibus, & in eadem manu *Normanno-Saxonica* scriptas, sub *Æthelstani* R. nomine, nescio majori an impudentia, an imperitia, orbi obtrudens, signum Sanctæ Crucis, *Sigillum* vocavit. Chartas vero, ut quæ egregia doli & imposturæ exempla sunt, ambas infra ponendas censeo.

✠ Anno ab incarnatione dominica DCLXX. indict. XI. Ego æðelstan rex Anglorum dabo p̄ eterna retributione animæ meæ quinque Cassatos ubi incolæ uocitant Culumstoce. dō et scē mariæ nec n̄ et scō petro principi apostolorum ad monasterium qđ ab incolis nominatur Exancestre ut habeat quā diu fides catholica in gente anglorum maneat. precipimus q°q. et obsecramus in dī omnipotis nōie et in scē trinitatis honore. ut nullus homo in aliq° tempore. unquam hanc n̄ram donationem infringere ausus sit. sed stabilis sit corā dō et hominib; usque in sclm. Si quis autem hóc in aliq°. frangere ł minuere temptaverit. sciat se in ētna dāmpnatione puniri. n̄. hic celerit̄ emendet. huius agri termini hæc st̄. ærest on hacarena forewearð adun on secgƿyll. þanon on Cradice. þonne anlang streames on culumforð. of þæm forde to þornƿylle. þanon to brydƿylle. þanon to þære ænlipan æc. þanon anlang herpoðes on hean bangran middewearðre. þanon on hƿitan beorh. þanon on geribtne on fengel. þanon on geribtne to þam ealdan gefeore. þanon to byrichangran. þon̄ up on gyrantorr. þanon on þone brýnfel. þanon on þone þorn. þanon on peod-mynet eastewarð þanon on geribte on þa lace adun on culum. up of culum on þam ealdan lace on burhgeardes-ƿorðig. þanon on geribtne to ƿancumb þanon ƿest on geribtne be ecge on hacareon forewearðne. þæges to þæm megen stane. þanon suð þær þa regas to-licgað. þanon on þone Norð-mystan hricreg anlang hrýcges to þære eorð-burh midde weardre. þanon on hrydenaƿill. þanon ut on exan up anlang exan oð sereparlegeslace 7 screparleg þærto. þænne fram æðelstanes hammes forda on fulforda and feoper æceras betersten Exan-forð agean edsersðes eald lande.

Ego æðelstan rex Anglorum hanc meam donationē cum SIGILLO Scē crucis imp̄ssi. Ego Eadmund indolis Clito consensi. Ego ƿulfhelm Archiepis̄ dictaui. Ego ælfeah Epis̄. adquieui. Ego æðelgar Epis̄. Notaui. Ego brithelm Epis̄. fraui. Ego ƿynsige Epis̄ Conclusi. ƿulfgar dux. æðelstan dux. odda mī. ælfheah mi. æðelferð mī. rihtgar mi.

Ego æðelstan rex Anglorum meū donū cum sigillo scē crucis conclusi. Ego Eadmund indolis clito consolidaui. Ego ƿulfhelm Archi-epis̄ ad-quievi. Ego Ƿeodred Epis̄ coadunaui. Ego brihtelm Epis̄ subscripsi. Ego ælfeah Epis̄ fraui. Ego æðelgar Epis̄. consolidaui. æðelstan dux. ælfhere dux. Eadmund dux. odda mī. rihtford mī. beremod mī. ƿidtlaf mī. ælfhere mī.

✠ Anno dōmicæ incarnationis DCLXX. indic̄ XI. Ego æðelstan rex Anglorum dabo p̄ eterna remuneratione et p̄ expiatione animæ meæ Sex perticas ubi incolis uocitatur Brocastoc dō et scē mariæ ad monasterium, qđ incolis uocitatur Exacestre *&c.* huius agelluli termini hæc st̄. ærest of fulforda east anlang herpoðes on Culum. þanon east ribte to longanforda. þanon suð anlang streames oð Culum lace. anlang lace. of þære lace up to þære ealdan dic. anlang þære dice on Leaggan-cum þanon on Lidgosslob. þanon anlang

Tempus quo has chartas confecisse dicitur *R. Æthelstanus*, qui in regem electus est an. DCCCCXXV, est an. DCLXX. adeo non peritus chartarum fabricator fuit hic Falsarius, ut maxime stolidus & doctrinæ temporum imperitus esset, qui chartas *Æthelstani R.* nomine commentus, eas regem confecisse prætendit ante CCLV annos, quam Rex esset creatus. Præterea quod *Æthelgarus* Episcopus utrique chartæ testis subscripsisse legitur. Unus fuit istius nominis Episcopus, ille nempe qui factus est Abbas novi monasterii *Wintoniensis*, anno DCCCCLXIV, ut Chron. *Sax.* deinde factus est Episcopus *Selesiensis*, ut *Malmsburiensis*, denique Archiepiscopus *Catwarensis*, anno DCCCCLXXXVIII. Secundum quem computum Episcopus factus erat post mortem *Æthelstani R.* qui diem obiit VI Kal. *Novembris*, an. DCCCCXLI. Verum ut commentitias esse chartas has anachronismi probant; sic absque iis phrasis illa subsignandi *cum sigillo crucis* utrique communis eas merito suspectas reddunt. Ob eandem rationem aliam etiam chartam Ecclesiæ *Exoniensis*, quâ *Eadgarus R.* cuidam, nomine Ƿulfnoð, tres terræ mansas dicitur dedisse, suspectam habui, quippe quæ sic concluditur: *Ego Eadgar gratiâ dei totius Britanniæ telluris Rex meum donum proprio* SIGILLO *confirmavi.* Sic enim *signum crucis*, quod nomini Regis præponitur, vocat Falsarius; qui chartam etiam cum anathemate finali universam præter nomina propria in manu *Normannica*; descriptionem terrarum manu *Normanno-Saxonica*, quam literarum apices bicornes ostendunt; nomina vero testium, uno excepto, nempe illius, qui postremus subscribit, omnia cum sex primis chartæ vocibus manu *majusculorum* describit; quæ HEN. primo regnante in usu erant, descripsit, ut autographon, cujus hic apographon habes, cum ipsis mendis descriptum, inspicienti constabit.

Regnante in perpetuum Dnō nrō ihō xpō cunctis sophie studium rerme rimantib: stabili notum constat ratione quod presentis essentia periculis incubantib. et eurisevanescentium rerum inopinate crebrescentib. humana mortalium rerum cognitio quasi ros minuendo elabitur et oblivioni tantundem traditur nisi aliqua certi ratione prenotetur

quia

Ælverum, signum mittens suum omnibus sapientibus, qui in eo convenerant, salutem dicebat: Hi autem erant *Æthelsigus* Episcopus, & *Æscwigus* Episcopus, & *Ælfricus* Abbas, cum universo comitatu, quibus mandabat & jubebat, ut *Winflædam* & *Leofwinum*, prout sibi æquissimum videretur, conciliarent. *Sigericus* quoque Episcopus misit suum testimonium, suumque *Ordbyrhtus* etiam Episcopus. Quibus lectis testimoniis, ostendebant *Wynflædæ*, quod illius erat rem in controversia positam petere sive vindicare. Illa igitur terras, quarum dominam se esse dixerat, consacramentalem habens *Ælfthrythum* regis matrem, his testibus vendicabat; videlicet *Wulfgaro* Abbate, qui primus erat, & *Wulfstano* presbytero, & *Æfico* regis filiorum (*Clitonum*) dapifero, & *Edwino*, & *Eadelmo*, & *Ælfwino*, & *Ælfweardo*, & *Eadwoldo*, & *Eadrico*, & *Ælfgaro*, & *Eadgifa* Abbatissa, & *Liofruna* Abbatissa, & *Æthelhilda*, & *Eadgyfa Leofecanoranensi*, & ejus sorore & filiâ, & *Ælfgyfa* filiaque ejus, & *Wulfwina*, & *Æthelgyfa*, & *Ælfwara*, & *Ælfgyfa*, & *Æthelflæda*, cum multis aliis probis Thanis, & fœminis, quos non possumus facilè numerare, adeo ut celebritas maxima esset quum virorum, tum mulierum. Dein, qui curiæ intererant, sapientes dicebant melius & consultius fore, omittere, quam deferre juramentum. Siquidem jurejurando interposito, nulla amplius amicitia inter partes litigantes foret, propterea quod reus [x] juramento obstrictus, si causa caderet, bona [y] rapta non solum reddere, sed justum insuper eorum pretium solvere deberet, & regi præterea *Weram* suam, sive capitis æstimationem dependere. Tum ille, omisso juramento terras tradebat in manus episcopo quietas & controversiæ immunes, ut exinde de iis nulla lis moveretur. Dein illam de hac re docent, nempe, quod ille etiam deberet producere patris sui aurum & argentum & quicquid bonorum haberet, quod proinde fecit ac si auderet jurando ei satis dare. Verum his non adeo contenta erat, nisi etiam omnia sua bona se produxisse juraret; sed respondet, neque se in partem paternorum bonorum quæ illius, neque illam in partem quæ sui erat, potestatem habere. Hujus autem rei testis erat *Ælfgarus* regis Vice-comes, & *Byrhtricus*, & *Leofricus Whitecircensis*, atque insuper multi probi homines, qui in conventu aderant.

Sic *Wynflæda*, ut videtur, terras quas petebat, evictas ac acquietas recepit, scyræ vel comitatus testimonio secundum *Canuti* legem 76, qua statuitur, ut quisquis terram comitatus testimonio protectam haberet, eâ ab omni lite liberâ & tutâ, dum viveret, frueretur, & cui voluerit

---

quia non sunt æterna quæ consumentur hic sed terrena. Idcirco Ego Eadgar rex Anglorum telluris gubernator et rector uni meo fideli vasallo nomine Wulfnoð rumancant aliquam terræ portionem id est III. mansas concedo liberaliter in æternam possessionem. in loco ubi vulgariter vocitatur Lesmanaoc et pennarð ut illo prædicto territorio voti compos vita perfruatur comite et post obitum eius cuicunque voluerit heredi derelinquat tam in minimis quam in magnis. campis. pascuis. pratis. silvis. piscariisque: immunem ad fruendum derelinquat. præfatum siquidem rus omni servitio careat præter expeditionem. pontis et arcis munimen.

Ðis is þara III. hida Landgemæru æt Lesmanaoc. ærest up of rurðalar andlang riðe agean stream to hryt efelt. þon suð ⁊ lang riðe to crousrrah þon forð to celtell-merit. fram cestellmerit to crucou-mereðen. þon east ageriht to lemhrein. þon to ryht catpallon. þon adun andlang cendefrion oð þa litlan riðe: þon up andlang riðe to fontongen. fram fonton-gen ⁊ lang dicelcoþam hererpaðe. þanon a ðan lytlan-dic to þan miclan dic. þon forð on þa dic to fornocedu. þon adun ⁊ lang riðe eft to perið alau. þon is þis þæs anes aceres landgemæru æt pennarð. ærest fram sæ ⁊ land-dic to þa riðe þon andlang riðe eft on sæ. Dominicæ incarnationis Anno DCCCCLXVII. mei imperii VII° Anno scripta est hæc syngrafa his testib: consentientib: quorum nomina esse videtur. Ego Eadgar gratiâ dei totius britanniæ telluris rex meum donum proprio sigillo confirmavi. Ego Dunstanus archipresul Agiæ scæ crucis impressi. Ego Æðelpoldus Epis. consentior. Ego Ælfstanus Epis. corroboravi. Ego Byrhtelmus Epis. adquievi. Ego Ælfpoldus Epis. annui. Ego Wulfric Epis. hanc chartulam dictantis Rege suisque præcipientib: perscribere iussi. Ego Ælfhere dux. t. Ego Ælfhean dux t. Ego Æþestan dux. t. &c.

Siquis vero hominum hanc meam donationem cum stultitiæ temeritate jactitando infringere temptaverit. sit ipse gravib: per colla depressus catenis inter flammivomas tetrorum dæmonum catervas. nisi prius irriguis penitentiæ gemitus. et pura satisfactione emendaverit.

Præter ea, quæ suprà observata sunt, vox feudalis sive forensis *Vasallus*, quam *Normanni* à *Franco-Gallis*, à *Normannis Angli* habuerunt, chartam hanc post introitum *Normannorum* confectam esse docet. Quinetiam Falsarius ille sui propositi oblitus *Gallicam* vel *Normannicam* præpositionem A, bis pro Saxonica TO in describendis terris usurpavit. In aversa facie pergamenæ, in qua hæc charta *Eadgari* sine adscripto tempore describitur, altera ejusdem regis, sed ejusdem plane furfuris, exaratur, quæ annum & indictionem habet consignatum; scil. annum ab incarnato Xpõ D.CCCC.LIX. & indictionem XII. sed eam etiam esse fictam manus pariter ostendunt.[a]

[x] De periurii pœnis vide LL. *Alureds*, cap. 1. *Eadwardi*, cap. 3. *Æthelstani*, cap. 25. *Canuti*, 33. [y] Vid. LL. *Inæ*. be reaflace, *de rapina*. cap. 10. & *Canuti* cap. 60. in his verbis. gif hwa reaflac gewyrce agife. ⁊ forgilde. ⁊ beo his weres scyldig wiþ ðone cyninge.

post mortem dandi potestatem etiam haberet. Se þe land gewrioð hæbbe be scyre-gewitnesse. hebbe be unberacen on dæge. ⁊ æfter dæge to syllenne þam þe him leofast sy. Porro, SHOWERE, in ima membrana, unde hæc descripsimus, novemdecim majusculi characteres dimidiati, & ultimæ chartæ lineæ paralleli cernuntur exarati, qui haud secus ac membranarum INDENTURÆ, ut vocantur, quæ in usu apud nos ante multa sæcula fuerunt, alterum exemplar hujus instrumenti cum eo par, & unà confectum fuisse docent, Bipartitæ vero per medias literas membranæ partem alteram penes *Wynflædam*, alteram penes *Leofwinum* fuisse, vero simillimum esse videtur. *Octavo*, notandum est Curiæ Comitatus ingens in eo beneficium & commoditas, quòd per causam *Sonticam*, quam vos, SHOWERE, * *Soinum* & *essonium* vocatis, cùm reus ad forum, actore litem movente, venire non poterat, à Curia ad eum mandarentur probi homines, qui, iis, quæ in se defendendo proferret, auditis reverterentur diligenter a Curiam, & quæ dicta essent Episcopo, Comiti & liberis hominibus considentibus fideliter renunciarent. *Nono*, observandum hoc præcipue est, ut donationes, emptiones, venditiones terrarum, & aliorum quæ inter bona numerantur, & omne genus stipulationes conventionales in his curiis solenni more transigi solebant, ut & testamenta, perinde ac apud *Romanos* in *Calatis Comitiis*, fieri, vel facta declarari, ut earum auctoritate, & in eis considentium testimoniis scriptis & adhibitis, rata omnia firmaque, & apud posteros inconcussa haberentur. Sic *Enneawne, Edwini* actoris mater, à tribus *Thanis*. ad eam à Curia missis petebat, ut reversi coram omnibus liberis hominibus, cui terras & bona sua dedisset, declararent; & ut donationi ejus testes esse velint, rogarent. *Decimo*, à tribus liberis hominibus, qui ad *Edwini* actoris sive petentis matrem à Curia comitatûs Herefordensis missi erant, probabile videtur *Summonitionum* scriptarum solennes istas formulas, quas † *Brevia*, SHOWERE, vos appellatis, apud *Anglo-Saxones* aut raras hactenus, aut plane nullas fuisse, quibus mos potius fuisse videtur reos in jus vocare, sive ad centuriæ vel comitatûs Curias per nuntios citare. Certè, SHOWERE, cum *Glanvillæ* vestri tractatum de legibus, & consuetudinibus Angliæ legerem, non possem non credere quin *brevium* usus tum primum iniret, cum majorum gentium causæ, tam *civiles*, quam *criminales*, à curiis Comitatûs, ad curiam domini Regis primum traherentur. Tunc enim, ut videtur, summus Regis Justitiarius in omnes partes Angliæ sua *brevia* expedire satageret, quibus non opus esset, dum in comitatibus omne genus causas agere & determinare mos apud *Anglos* esset.

Præterea, SHOWERE, quatenus ex iis, quæ supra protulimus conjectare fas est, causæ agi, cognosci, disceptari, atque tandem penitus decerni apud *Anglo-Saxones* solebant summarie, planoque & simplici modo, quo quidem homines in causis judicandis procedere liceret, apud quos juris peritiâ nondum in artem vel disciplinam adulta, quisque causam suam sine solennioribus juris formulis vel ipse agebat, vel causidicum & patronum sibi adscivit, quem amicitia, quem propinquitas, quem charitas, aut benevolentia, vel denique quem sors ipsa nonnunquam obtulerit.

---

* Aliàs *Exonium, Exonia, Sonia, Sonnis, Sunnis, Sunnia, Soinus, Sonius*, quæ in LL. veterum *Germanorum* & *Wisi-Gothorum*, nunc *impedimentum*, nunc etiam *excusatio*, Latinè transferuntur; quùm quis in jus vocatus, per alium mittit, causam ostendens quâ impeditus ad Curiam non poterat venire. De *essoniorum* autem variis generibus vide *Glanvillæ* tractatum de LL. & consuetudinibus Angliæ lib. 1. c. 6, 7, 8, &c. ad libri finem. vide etiam *Dufresnii* Gloss. in voce SONNIS. Deducuntur autem *Sunnia, Sunnis*, &c. à veteri *Mæso-Gothico* SUNGIÀ, Sunia, *veritas*, vel SUNNGIENS, Suniens, *Cimbricè*, Sannur, *verus*. Nempe quod *impedimentum*, quo quis ad Curiam summonitus se *Essoniari* vel *excusari* in foro curabat, *verificari*, vel *verum esse* probari, non tantum *Essoniatoris* seu illius qui vice ejus respondebat, sed sui ipsius & consacramentalia aliquando juramento, cum tandem ad Curiam veniret, probandum erat. Hinc etiam Latino-barbarum *Essoniare* quàm aptissime respondet *Mæso-Gothico* verbo SUNGIAN, Sunian, *Cimbro-Gothice* at Sanna, *probare verum, verificare, jure-jurando confirmare*, unde quoque *Essoniator* is propre dictus, qui excusationem absentis nomine factam, & impedimentum sive causam, à quâ sumpta excusatio est, sive nudè affirmando, sive jure-jurando, confirmabat. Huic concinit etiam quod *Sunnium* vel *ESSONIUM*, *causam veram* vel *rationabilem*, quâ quis impeditus ad forum venire non potest, Juris periti definiunt. Vetus consuetudo *Normanniæ* ait *Exoine* esse *ung delay qui Monstre cause pourquoy cil qui est semons ne vient à court*. Monstrare autem causam idem sonat ac SUNGIAN, *Sunian*, apud *Mæso-Gothos*, & apud *Cimbro-Gothos* at Sanna, quod modo observatum est. † Vel BREVIA ORIGINALIA, quibus apud nos reus ad comparendum, & actioni respondendum, & nomine regio & auctoritate compellitur. de his autem *brevibus*, sive *rescriptis regiis* plura infra, ubi de *duodecimvirali* causarum audientiâ & judicio tractatur. Interim nota forensem vocem *breve* derivatam esse à veteri *Danico* vel *Norvegico* bref, brief, quod *epistolam* vel *literas* significat. unde verbum at briefa, *exscribere, literis mandare*. Bibl. *Island*. Act. Apost. cap. XXIII. 25. Skrifade brief þessarar meiningar. *scripsit epistolam hac continentem*. At *civili* significatione vocis in *forensem* conversâ, rescripta regia *brevia* à *Nortmannis Norvegarum* & *Danorum* posteris, dicta sunt. Literæ etiam Regiæ, quibus in miserorum subsidium collectas fieri mandat Rex *Angliæ*, etiamnum in hunc usque diem appellantur **the Kings brief.**

Ultimo

Ultimo, ootandum est, Showere, acta Curiæ Comitatûs liberis hominibus permittentibus, ob majorem eorum celebritatem, & perenniter mansuram memoriam, in libros qui in Coenobiorum bibliothecis asservati erant, maxime in libros sacros, tanquam in tabulas publicas, referri solere. Sic quod actum & definitum erat in causa *Enneaunes* à curia Com. *Herefordensis*, in quodam Evangeliorum codice, qui Sancti Æthelberti Monasterii erat, quum solenni pompa, tum formula, ad conservandam ejus memoriam, scriptum erat; unde non dubito, quin exemplar mendosissimum, quod intervenientibus nescio quot transcriptis, sine mendis publico dedi, descriptum esset. Ex eodem Evangeliorum libro, vel alio consimili descriptum fuit instrumentum emptionis & venditionis contractæ inter *Leofwinum* & *Ædricum*, in conventu quodam Com. *Herefordensis*, qui *Herefordiæ* sedebat, præsidente *Æthelstano* Episcopo & *Ulfcetelo* vice-comite.

Her swutelað on þissum gewrite. þ leofwine leoflædes broðor hæfð geboht healfe hide landes æt Malves hylle. æt Ædrice his mæge. Wices suna. mid healf marce goldes. ⁊ mid ane punde seolfres. ⁊ twegan oran. æfre in his cyon to fare. ⁊ to syllanne þam þe him æfre leofost beo. on Swegnes eorles gewitnesse. ⁊ Æþelstanes biscopes. ⁊ Þurceles hwitan. ⁊ a Ulfceteles scire gerefan. ⁊ ealra þara þegna on hereford-scire. ⁊ þara twegra hireda æt scē Æþelberhtes mynstre. ⁊ scē Guðlaces.

VERSIO.

In hoc scripto declaratur, quod *Leofwinus*, *Leofledi* frater, dimidio marcæ auri, una libra argenti, & duabus oris emit ab *Ædrico* propinquo suo, *Ufici* filio, dimidium hidæ terræ, quæ est *Malves-hyllæ*, ea quidem conditione, ut potestatem semper haberet illam dandi cuilibet, qui illi maxime charus esset è gente suâ, [b] io quâ illam descendere semper oportet. Testibus *Suuegeno* Comite, & *Æthelstano* Episcopo, & *Thurcilo Albo*, & *Ulfcetelo* vice-comite, & duobus illis Coenobiis S. *Æthelberhti* & S. *Guthlaci*.

Sic in MS. quodam quod extat in Celeberrima bibliotheca *C. C. C. C.* folium membranaceum est, quod olim erat para alicujus codicis Evangeliorum, in quo breviter *Saxonicè* memorantur emptiones & venditiones, quæ subsequuntur.

[c] Her swutelað on þisse cristes bec þ Leofenoð Ægelnoþes suna æt Korstune hæfþ geboht hine. ⁊ his ofspring ut æt Ælfsige abb. ⁊ æt hirede on baðon. mid fif oran ⁊ mid XII heafdon sceapa, on Kearciles gewitnesse portgerefan ⁊ on ealre þære burhware on Baðon. Crist hine ablende þe his æfre awende.

Hic ostenditur in hoc Evangelio, Leofenothum [d] *Korstunensem, Ægelnothi filium, quinque oris, &* XII *ovibus, se & suos ab Ælfsigo Abbate & omnibus monachis Bathoniæ redemisse. Testibus Keafcillo urbis præposito, & universis civibus Bathonensibus. Christus eum excæcet, qui hoc obliteraverit.* Celebratus fuit hic emptionis contractus inter Leofenothum Coenobii Bathonensis cum suis servum, & dominos suos in urbis curia sive Comitiis. Ut enim Comes, sive Ealdormannus ha-

---

[a] Cytel, apud veteres *Danos* Ketil, quod à *Goth.* ΓΑΤΙΛS *bonus*, *opportunus*, cum compositis proprium hominibus erat apud *Danos* veterea & *Dano-Saxones*. Hinc in *Aræ multiscii Schedis* occurrunt Ketil; Ketilsson; Ketils-biorn. Et in *Anglo-Saxonicis* Cytel. Oscytel. Grimcytel. Ulfcytel. Thurcytel. *&c.* Hinc quoque propria locorum, ut Cytelby, corruptè Kettelby. Cytelwell. corrupte, Kettelwell, à quo in cognomeo gentis converso, Gens *Kettelwellorum* in agro *Eboracensi*: è qua summus ille Theologus & sanctissimus vir *Joh. Kettelwell* noster, Ecclesiæ *Anglicanæ* eheu desiderium, sed immortale decus, oriundus est. [b] Addidi: *in qua illam semper descendere oportet*: & ut id adderem, tanquam Paraphrastes, induxit lex *Alfredi* R. 37. cujus verba hæc sunt: Se mon se þe boclande hæbbe. ⁊ him his magas læfdon. þonne setton we þ he hit ne moste syllan of his mæge-burh. gif ðær bið gewrit. oþþe gewitnesse. þ hit þara manna forbod wære þe hit on fruman gestrindon. ⁊ ðara þe hit him sealdon, þ he swa ne mote, ⁊ þ þonne on cininges. ⁊ on biscopes gewitnesse gerecce beforan his magum. Hæc autem sic vertimus: *Statuimus ne quis terram aliquam, vel prædium codicillare à majoribus sibi relictum, à cognatione vel familia sua alienet, si scripto vel testimonio aliquo probari potest, eum, qui primus terram istam adeptus est illamque familiæ dedit, ne alienaretur prohibuisse, & prohibitionem suam Rege & Episcopo testibus confirmatam coram cognatis declarasse.* Secundum hujus legis tenorem propinquus propinquo, vel cognatus cognato (& non alieno) dimidium hidæ terræ vendidit; & qui emit, potestatem tantum habuit terram illam dandi vendendive cuilibet è cognatione suâ. Quale autem jus, vel dominium dominus talis prædii habuit per juris feudalis, præsertim Anglicani terminos, arduum est explicare. cum feudo *antiquo*, quod & *paternum* dictum est, in hoc convenit, quod terra, alienatione interdicta, familiæ concessa sit, & ad naturam feudi simplicis, quod possidendi genus omnium maximum & amplissimum est, in eo accedit, quod terras ab illo, qui eas primus acquisivit, chartâ ita datas quis simplici & perpetuo jure, interdicta tantum alienatione, sibi & hæredibus suis teneret. Quidni igitur jus, quod quis in tali terra habuit, *feudum simplex restrictum* vel *conditionale* vocemus, quod alienandi conditioni, per donantis prohibitionem & legem hanc prohibitionem donantis corroborantem, oon obnoxium fuerit? [c] Id est, Io hac pagina hujus Evangelii. [d] Id est, *Colonum Korstunensis glebæ adscriptitium.*

 bebat,

bebat, qui vices suas gerebant ad jus dicendum in pago & vicis; sic in majoris nominis oppidis & urbibus, ubi religionis aut mercaturæ causa hominum frequentia erat, habebat etiam suos *Gerefas*, qui idem munus obirent, & *Port-Gerefæ*, vel *Tun-Gerefæ* vocarentur. Her swutelað on þisse Cristes bec þ Godric se bucca hæfð geboht Leofgife dægean æt Norðstolce. 7 hyre ofspring mid halfan punde æt Ælfsige abb to ecan freote. on ealles þæs hiredes gewitnesse on Bathon. Crist hine ablende þe þis æfre awende. *Hic notificatur in hoc Evangeliorum libro Godwigum Buccam dimidio libræ Leofgifam servam Northstolcensis glebæ adscriptitiam cum suis ab Ælfsigo Abbate in perpetuam libertatem redemisse. Testibus totius Coenobii fratribus, qui Bathoniæ sunt. Christus eum excæcet, qui hoc obliteraverit.*

Her swutelað on þisse Cristes bec. þ Ægelsige æt Liunecume hæfð geboht Wilsige his sunu ut æt Ælfsige Abb on Baðon. 7 æt eallon hirede to ecean freote.

Her swutelað on cristes bec þ Ægelsige Byttices sunu hæfð geboht hildesige his sunu æt Ælfsige abb. on Bathon. 7 æt eallon hirede mid sixtegon penegon to ecean freote.

Her swutelað on cristes bec. þ Ælfsige abb. hefð gefreod Godwine Bace æt Stantune for tune. 7 for ealne þone hired on Baðon. on Sæmannes gewitnesse. 7 Wulsiges æt Wisetun. 7 Ælfmæres cemmes. Sic in codice IV Evangeliorum, qui majusculis scriptus asservatur in eadem Bibliotheca; ad finem Evangelii S. *Matthæi* scripta legitur constitutio & donatio cujusdam nobilis fœminæ Ealburh vocatæ, qua ex prædio suo *Bradanburnensi* certos redditus & proventus annuos præstari voluit ad alendos & sustentandos Abbatem & monachos coenobii *S. Augustini*, quod *Cantuariæ* erat.

In nomine Domini Ealburh hafað geset myd hyre freonda geþeahtunga þ man ælce geare agyfe þam hyrum to scē Augustine of þam lande æt Bradenburnan XL. ambra mealtes. 7 eald hryðer. 7 IIII Weðeras. 7 XL. 7 CC. hlafes. 7 ane Wæge spices. 7 cyses. 7 IIII foþro wudes. 7 XX hen-fugla. *&c.* Ante Evangelium *S. Marci* sequitur conventio vel concordia *Wulfrici* Abbatis cum *Eldredo*, *Lifingi* filio, in his verbis: In nomine domini Jesu Christi. Her swutelað on þisum gewrite hu Wulfric. abb. and Ealdred lifinges sunu þær þegnes wæron sammæle ymbe þ land æt elise. þæt he gebeh for Godes ege. and for Scs Augustinus. 7 for his freonda mynegunge. mid lande into S. Augustine. 7 ælce geare syld on Scs, Augustines mæsse-dæg I. pd to gesputelunga. 7 æfter his dege gange þ land, into S. Augustine swa gewerud. swâ hit þonne hyð. þises is to gewitnesse se hired æt Scē Augustine. 7 se æt cristes cyrcean. 7 lifing his fader. 7 Siweard. 7 Sired his broðor. 7 Wulfstan æt sealt-wuda. 7 oðer Wulfstan. 7 his sy gedon. for Sireð. 7 for his ofspring. to hyra saule-ðearfe. á butan ende. amen. Sic in membranis Evangelicis MSS. biblioth. *Bodleyanæ* scriptum cernitur, in quo recensentur prædia, ornamenta & vestimenta sacra cum libris, quos *Leofricus*, Episcopus olim vester, dedit S. *Petri* monasterio, quod tum erat *Exoniæ*, West-Saxonum olim gloriæ; quæ se jam Te petiisse jactat, SHOWERE, cujusque populus frustra renitente Tui æmulo, & in ambitu competitore gnavo, impigroque viro, Te procuratorem elegerunt, qui civitatis suæ personam in inferiori *Anglorum* Senatu sustineres, cum prænobili & amplissimo viro *Edwardo Seymour* Baronetto, qui non ita pridem regnante *Carolo* II. binis vicibus, nemine reluctante, ejusdem prolocutor fuit electus, licet altera vice Regiæ Majestati morem gerens de suo jure cessit. Scriptum vero istud sic incipit:

Her swutelað on ðissere Cristes bec hwæt leofric B. hæfð gedon toto sancte petres mynstre on Exeanceastre: & cætera, prout sequuntur in Monastico Anglicano Gulielmi Dugdalii nostri, immortalis memoriæ viri, qui de regno & de Ecclesia Anglicanâ, si quis alius, optimè meritus est. Sic ad finem codicis Evang. in Bibl. Bodl. cujus nota NE. B. 2. 9. Gilebeardi cujusdam recensentur terræ in scripto quod subsequitur: Her seiþ hu mteel landes Gilebeard hæfþ on Staþford þ is on norþ healfe þam broce XXX æceras. 7 þa mæd þærto. 7 XII on suð healf þa broce æt þa stane XXX æcere. 7 foren. 7 XX penege ælce geare. þærto is gewitnesse. Siger. Siword. Ægelnoð. Ægelwine. Ælfstan. Godwine on wealen. Sælide. Waldwine. Hubeard. Ælfred Nuzpeoz. Ledbeard.

Scriptum hoc sequitur aliud, quod morem hunc in pergamenis Evangelicis acta publica scribendi, etiam post adventum *Normannorum*, durasse ostendit.

[a] Cyrographum.

Hoc [b] testamentum fieri jussum est à domina Abbatissa *Ælfgiva* de decima, quam optulit filius *Lemari* de *Cochefelda* Ecclesiæ Sanctæ *Mariæ* in [c] *Berchingis* die nativitatis Sancti *Johannis* Baptistæ, sic dicens: Ego *Adam* una cum matre meâ *Sagivâ* offero domino & Sanctæ *Æthelburgæ*

[a] Hæc vox proculdubio in dimidiatis majusculis, ut bipartitæ syngraphes signum, in transcripti hujus exemplari exarata erat. [b] Id est, *publicæ attestationis instrumentum.* [c] De hoc monasterio sic *Beda*, Hist. Eccl. lib. IV. cap. VI. *Earconwaldum Episcopum constituit in civitate Londonia. Hic sane, priusquam Episcopus factus esset, duo præclara monasteria, unum sibi, alterum sorori suæ Æthelburgæ construxerat; sibi quidem in regione Suthriæ juxta fluvium Tamisam, in loco qui vocatur Ceortesei; sorori autem in orientalium Saxonum provincia, in loco qui nuncupatur in Bercingum, in quo ipsa Deo devotarum mater ac nutrix posset existere fœminarum.*

super

super hoc altare in perpetuam possessionem pro sorore mea *Edgitha* duas partes decimæ omnium illarum rerum, quæ decimari debent de terra quam teneo *Adlalesete* de quocunque illam teneam. Et ut ratum permaneat quod offero successorum meorum venturis temporibus, hos quos præsentes hic video testes adhibeo, qui sunt *Willelmus* monachus de Sancto *Eadmund*. *Godricus*, *Wlfricus*, *Rogerus* frater *Rodberti* vitrici mei. *Fulco* & *Rogerus* fratres mei de matre mea. *Wluardus* de *Hucletham*. *Godricus* presbyter de *Sexham*. *Walterus* de *Riseby*. *Siuuardus* de *Ginga*. *Sigarus* dapifer. *Maximus* Presbyter. *Levestanus* Presbyter. *Sabernus* præpositus. *Ailmarus* filius ejus. In æternum Amen.

Sic etiam in celeberrimo codice Evangeliorum *Lychfeildensi*. qui grandioribus literis exaratus, mille annorum antiquitatem præ se fert, (vulgo liber S. *Ceaddæ* vocatur) reperiuntur scripta in diversarum paginarum marginibus, quæ infra ponuntur.

1. Her sputelað an ðæt Godpine Eappiges sunu hæfð gelæd fulle lade æt þan unriht pife þe leofgar ƀ hyne tihte. 7 þ pæs læd æt Licitfelda; *hic declaratur, quod Godwinus Earwigi filius se publico & plene purgavis de fornicationis suspicione, in quam vocatus erat à Leofgaro Episcopo, & quod hæc ejus purgatio facta erat Licitfeldæ.*

2. Ostenditur hic quod emit ✠ gelhi ✠ filius arihtiud hoc euangelium de cingal et dedit illi p illo equum optimum et dedit pro anima sua istum euangelium dō et sc̄ teliaui super altare. ✠ gelhi ✠ filius arihtiud et ✠ cincenn ✠ filius griphiud.

3. Surexit tutbulc filius liuit hagenet tutri dierchi tirtelih haioid ilau elcu filius gelhig haluidt iuguret amgucant pel cantanndi hodiu et dirrodant gener tutri o guir imguodant ir deg ion guragun tagc rodesit elcu guetig eq; tres uache. tres uache nouidligi nagit nibe cas ig ridu dimedichat guetig hit did brant grefiat guetig nis minn tutbulc hai cencaioir niroud.

A 7 Ω

4. Aðulf. Ælfheh. æ pulfmer pulfgeatim pulfric. dūe. ƀ. sc̄ uis 7 scis sic sacs [a] ōq MN' DOCVERVNT. 7 ō qui meis IAIrNis scibus sM cōMENDAuERUNT. q' scsi sunt et qui baptismū acceperunt.

5. Fvlgyn. pulfero. pusþpyþ. pulfþpyð pihtmund. BRRhTGLHA paſ̄ eiŋ hehpyo. ÆLofLHA. Leco'h' pynsige. pulfric. æðelfled. elfthere. pulfsyn. pulfild. bebfled. ƀ. el. æ. æ. s. pulfmær. p. l. b.

[b] 6. ✠ teliau t̄ turgint t̄ Cinhilinn t̄ sps̄ t̄ ꝯ tota familia teliaui, de Laicis numin m̄ aidan t̄ signou m̄ iacou t̄ berthutis t̄ cinda t̄ q'cq; custodierit benedictus eī q'cq; frangerit maledictus er [c] 3 , , –

7. Ostendit ista conscriptio nobilitatem munaur med diminih et mensuram [e] ꝯ ar' huerdic guid maun ditoldar igun iliut clundirit cellrin dilih o mour dibir main.........

Pag. 8. ...oc e e a.. pene lit.. IIII. fi...ledri. gu... ngirn.... Ueh. et...ci....arthiud... eunt li... utemble... filio sul... et femini... insempi... num pp̄... [d] tq ha... q; dedit... lib ta ...1. q'tuor... as etoc... inciar... ā. idoneis... estibus de...is. Riguo...n filius... inc. guen... filius...p guoluic... eban. ou... [e] F. guur... um. mer... an. F. salus. arthan. p. cimulch. iudri F. iudnerth. de clericis vero nobis episcopus teliau ....urnguid sacerdos teliau dubrinn et cuhelm. filiz epis. Sat'nbiu cam ibiau. et fulgen... lastic3 q' h̄ fidelites scripsit. q' custodierit [f] h' decretum libertatis bleidiud 7 plis o sit... ct3. q' h' n̄ custodierit. sit maledict3 á dō et á teliau in c̄s evangelio scrip̄. a. et...at omnis pl̄s fiat fiat..,

9. Ostendit ista scriptio quod dederunt. ris. et luith grethi. treb guidauc i malitiduch cimarguich.... est h' [g] census ꝯ docein torth. hamaharum. ī irham. ha deucein torth. ī irgaem. habuch.... ucein mannuden deo 7 scō eliudo [g] ds̄ t̄. saturnnguid. t̄. nobis t̄. guurci t̄. cutulf t̄. delaicis cinguernn t̄. collbiu t̄. cohorget t̄. ermin t̄. hourod t̄. q'cunque custodierit bdictus erit. 7 q frangerit maledictus erit a dō.

10. Ostendit ista scriptio. quod.... runc. ris. na .... cidracina. behet hirmai guidauc. ofoid celli irlath. behet camdubr. item hichet trimucein torth.... rum. ha guor thouerr emeninn ... [h] ds̄ oirō. t̄. saturnnguid. sacer t̄. Nobis t̄. gurci t̄. cutulf t̄. de Laicis cinguern ... t̄. cohorget ...ermin. t ....dierit.... dictu ... q' frai...... et. in....... tus ei...

Ex his autem, quæ supra ex cod. Evangeliorum *Decani* & Capituli *Liceitfeldensis* descripta sunt, constat eum *Landavensis* monasterii, cujus insignis erat patronus *Teliaus*, alias *Eliud* dictus, prius in bonis fuisse, quam ad Ecclesiam *Liceitfeldensem* S. *Ceadæ* sacram, nescio quo ducente fato, translatus esset. De Sancto autem *Teliao* vel *Teliavo* Landafensi Episcopo multa habet Usserius Armachanus in Britannicarum Ecclesiarum antiquitatibus, cap. v. XIII. & XIV. quæ ex vitæ ejus scriptoribus, & *Davidis Menevensis* vita à *Giraldo Cambrensi* descripta, excerpta congessit. Qui vero vitam ejus scripserunt, sunt [i] *Galfridus Landavensis*, *Johan. Tinmuthensis*,

---

[a] *Omnes qui.* [b] In hac scriptura t̄ est *Testis*. [h] *Deus omnipotens testis.* [c] ꝯ est *cum*. m̄. forsan est *minister*. [e] Nota *ejus*. [d] Hoc est. [e] F. est *Filius*. [f] Hoc. [g] *Deus testis.*

[i] Vita *S. Teliavi*, à *Galfrido Landavensi* descripta, edita est ab *Hen. Whartono* in *Anglia* suæ Sacræ Tom. II.

thenfis, ejuſque excerptor *Capgravius*. Haud pauca etiam de eo reperiuntur in regeſto *Landavenſis* Eccleſiæ, præſertim apud auctorem vitæ *Oudocei*. Memoratur etiam frequens in Synodis *Landavenſibus*, quas ex vetuſto illo MS. deſcripſit non niſi honorifice nominandus *Henricus Spelmannus*, Concil. lib. I. pag. 62, 63, 64. 381, 382, 383, 384, 385, 386. Verum, SHOWERE, ne de tam celebri apud *Britannos* tum Epiſcopo, tum ſcriptore, qui in Sanctorum numerum relatus eſt, nihil amplius ſcribendo, negligentiæ arguar, hæc paucis accipe.

Fuit *Enciſi* viri nobilis ex ſorore *Davidis Menevenſis* filius, in loco Eccluis Gunniau appellato natus; in ſcripturis ſanctis à *Dubricio* primum, deinde à *Paulino*, ſimul cum *Davide Menevenſi* eruditus, tandemque Presbyter, & dein Archiepiſcopus *Landavenſis* factus, & à peſte in *Armoricam* fugiens à [k] *Sumſone Dolenſis* Eccleſiæ tum Archiepiſcopo rogatus erat, ut cum illo habitaret.

Illius precibus ſe dedens cum illo multum temporis commoratus eſt, quo quidem non tantum ab Archiepiſcopo, ſed etiam Rege Armoricano, ſive is *Budicus*, ſive *Hoëlus* fuit, plurimi factus erat.

Sedata peſte, tandem abiturum Rex & Archiepiſcopus eum detinuerunt, & in Archiepiſcopatum *Dolenſem* provehere voluerunt. Ille vero poſt ſeptem annos totidemque menſes in *Armorica* peractos, ad ſedem ſuam *Landavenſem* redire voluit, in qua *Dubricio* ſucceſſit, & dein *Kinoco* vel *Cenauco* Davidis ſucceſſore mortuo, ad *Legionenſem* Archi-epiſcopatum promotus eſt. Hiſce addere viſum eſt quæ ex *Joh. Lelandi* libro MS. de viris illuſtribus *Britanniæ* excerpta ad me mittere dignatus eſt vir doctiſſimus & in antiquitatibus noſtris longe verſatiſſimus *Th. Tannerus*, Coll. Omnium Animarum *Oxon.* Socius digniſſimus.

Theliaus qui & Eliud inter Britanniæ proceres Eccleſiæ conſpicuus erat, & quoties de rebus agebatur literariis aut Eccleſiaſticis, judicium illius apud congregationem in pretio ſtetit magno. Contigit ut Dubricius Lantavanæ proto-Epiſcopus ſedis, autoritate Synodi Archiepiſcopus urbi legionum ad Iſcæ fluenta deſignaretur; non diu caruit gubernatore Lantava, nam Theliaus à patribus continuo ſurrogatus. Ille vero muneri ſollicite invigilans egregium ſe paſtorem exhibuit, ac bonis artibus Eccleſiæ miniſtros erudiendos anxiè curavit. Hic talem peperit ſibi famam, qualem nulla certe unquam auferet dies. Longa ætas, quæ & ipſa morbus eſt, Theliaum *è medio rapuit. Succeſſit Odoceus monachus doctrinæ & pietatis nobile planè exemplar.*

Hæc breviter de Sancto *Theliano*, cui donatus olim erat codex Evangeliorum *Latinus*, ante multa ſæcula Eccleſiæ *Liccitfeldenſis* peculium. *Cingal* ille *Britannus*, à quo emptus erat, gliſcentibus bellis, eum forſan ex aliquo monaſterio *Angliæ*, quod *Cambriæ* vicinum erat, cum aliis direptum vendidit *Gelhi* filio *Arihtiudi*, qui eum *S. Teliano* dedit, è cujus Eccleſia, gliſcentibus iterum bellis, forſan etiam direptâ, aliquis *Anglus* eum abſtulit, & *S. Ceadæ* conſecravit. Verum quo modo cunque res iſta ſe habeat, ex eo multa deſcripſi, SHOWERE, à quibus haud abſimilia multa *Britannice* ſcripta cernere eſt in *Monaſtici Anglicani*, vol. III. p. 188, &c. quæ ex *Landavenſis* Eccleſiæ MS. regeſto congeſſit immortalis *Gul. Dugdalius*.

Denique codicem hunc Evangeliorum è quo tot deſcribere operæ pretium mihi viſum eſt, ad me auro magis pretioſum perferendum dedit non ſolum de divinis, ſed etiam humanioribus literis & rep. Eccleſiaſtica præclarè meritus *Lancelotus Addiſon* Eccleſiæ Cathedralis *Liccitfeldenſis* Decanus digniſſimus, & venerandæ antiquitatis cultor & patronus.

Sic etiam ad initium codicis Evangeliorum Sax. qui extat in Bibl. Coll. *D. Joan. Bapt. Oxon.* deſcripta cernitur in recentiori manu tam *Latinè*, quam *Normanno-Saxonico* charta illa fictitia *Ægelredi* Regis, quâ terras quaſdam ſui juris Eccleſiæ Chriſti *Dorobernenſi* ad ſuſtentationem Monachorum dediſſe dicitur. Quam quidem chartam, ut ſpeciem veritatis præ ſe ferret, membranis codicis evangelici inſcribendam curârunt, qui eam commenti ſunt, monachi; ut terras iſtas, quas veræ alicujus chartæ, quam perdiderant, titulo poſſidebant, à *Normannis* chartas requirentibus ſalvas & intactas conſervarent.

Quinimmo non membranis Evangelicis ſolum, ſed liturgicis, ut quæ ad eas in ſanctitate proxime accederent, contractus ſuos inſcribendi mos apud *Anglo-Saxones* fuit.

Sic in miſſali quodam pulcherrime ſcripto *Bibl. Bodl. Th. M.* 12. 12. quod *Leofricus Epiſcopus* Eccleſiæ Sancti *Petri* in *Exonia* veſtra, ſucceſſoribus ſuis utendum dedit, tam ad initium, quam ad finem quidem reperiuntur ſervorum quorundam manumiſſiones, pro quibus redimendis contractum erat in Curia urbis, vel *Hundredi*, ut ex ſubſcriptis formulis conſtat.

Ðalpun Noce on Execeſtre ꝼreode hagel hire piman þi hy [l] bocte. ꝛ tilde ꝼor hire ſapuale Criſt. ꝛ Scē Peter. ꝛ alle Criſtes halga. bi ƿurðe ƿrað þe hi hæꝼne geþýrie. Amen.

Haluuuna Noce Exonienſis manumiſit Hagelam ſervam ſuam domeſticam, quam in regiſtrum liberæ nomine relatam pro anima ſua dedit Chriſto & Sancto Petro, & omnibus Chriſti Sanctis, quos iratos habeat, qui illam, in meliorem ſortem elevatam, in ſervitutem redegerit. Amen.

Ðer kýð on þyſſe bec ꝥ ælgýuu gode alýſde hig and duona and heora oꝼſpring æt mangode to XIII. mancſon and ægnulꝼ [m] port-gereꝼa. and Godric gupa namon ðæt

[k] Dol. urbs *Britanniæ* minoris Epiſcopalis ſub dicta. [l] Id eſt, bocade. [m] Vid. legem *Æthel-* Archiepiſcopo *Turonenſi*, *Neodunum* veteribus *ſtani*, 12. infra in margine citatum.

n toll

[n] toll. on manlefes gewitnesse. and on leowerdes healta. and on leowines his broðor. and on ælfrices maphappes. and on sweignes scyldwyrhta. and hæbbe he godes curs ðe ðis æfre undo á on ecnysse. Amen.

In hoc libro hic ostenditur, quod Ælgiuna Hygonem & Dunnam, & eorum progeniem à Mangodo XIII. *Mancussis deo à servitate redemit, & quod Ægnulfus præpositus, & Godsacus Gupa census nummos receperunt. Testibus Manlefo, Leowerdo Healta, & fratre ejus Leowino, & Ælfrico Maphappo, & Suuigeno* [o] *Scutario; qui vero hoc irritum fecerit, æternam Dei maledictionem habeto. Amen.*

Her kyð on ðys bec ꝥ edwi beornneges sunu lysde hine and his wif and his cild on edwerdes dæge cynges æt hunewine hega suna ut of toppeshamm lande. akinstanes gewitnysse pr. and aleofsuna gewitnisse awunforda. and on ælfrices hwita. and on Picinges [p] batswegenes. and on sæwines lufasunu. and on leofsies and on ælfsies.

In hoc libro hic notificatur Edwinum Beornigi filium Edwardo regnante, se, uxorem suam, & liberos ab Hunewino Hegasenio redemisse ex terris Toppeshammensibus, ubi colons & servi prædiales fuerunt. Testibus Akinstano presbytero, & Awunforda Aleofsunio, & Ælfrico White, & Picingo Præposito remigum, & Sæwino Lufasonio, & Leofsio & Ælfsio.

Her kyð on ðissere bec ꝥ godwine blaca bohte hine sylfne ⁊ his wif. ⁊ his ofspring æt willelme hosethe mid xv. scill. on edmæres gewitnes ⁊ on ælwies ⁊ on dunninges ⁊ on sæmæres ⁊ on ælmæres ⁊ on ealles ðæs hundredes on cuic-lande ⁊ ælfric hasl nā ðæt toll for ðæs kynges hand. ⁊ hæbbe he godes cursse ðe hit æfre un-do. amen.

In hoc libro hic notificatur Godwinum Blacan se, conjugem, & sobolem suam à Willelmo Hosetho à servitute XV *scillingis redemisse. Testibus Edmæro, & Ælwigo, & Dunningo, & Sæmero, & universa centena Cuiclandensi, & Ælfrico Hasel, qui pro rege census nummos recepit. Qui vero hoc cassum reddiderit divinam maledictionem in æternum habeto.*

Her kyð on ðissere bec ðæt edwunu sæwugeles laf bohte gladu æt colewine wyð healfe punde to cepe ⁊ to tolle. ⁊ ælword [q] portgerefa oā ꝥ toll. ⁊ ðær to was gewitnisse leowine leowordes broðor ⁊ ælwi blaca. ⁊ ælwine se cyng ⁊ Land-byriht ⁊ Alca. ⁊ Særerd. ⁊ hæbbe he godes curs ðe ðis æfre undo on ecnisse. Amen.

In hoc libro hic declaratur Edwam Sæwugili relictam, Gladum à Colewino pretio [r] *dimidiæ libræ, & dimidia libra census nomine numerata, quam Ælwerdus præpositus recepit, redemisse. Hujus testes erant Leowinus Leowordi frater, & Ælwigus Blaca, & Alwinus Cyng, & Landbirihtus, & Alca, & Sæwardus. Qui vero hoc abrogaverit, æternam Dei maledictionem habeto.*

In fine Missalis.

Her cyð on ðisse bec ꝥ brihtmær æt hola-cumbe hæfð geboht hine ⁊ ælfgifu his wif ⁊ hira cild. ⁊ hira ofspring æt rocgere derendig to twā pundum æfre to freolse. on dudemannes gewitnisse preostes on exancestre. ⁊ on leofwines pr̄ oo hwita-stane ⁊ on ælfgæres port-gerefa ⁊ ælfwerdes portgerefa ðe ꝥ toll namon for ðær cynges hand. ⁊ leofwærdes his broðor. ⁊ edwines leofede suna. ⁊ oteres dyrlinges suna. ⁊ ælfgæres ælfrices suna. ⁊ blakemanes ⁊ leofrices sæwines suna. ⁊ dunstanes sewines suna. ⁊ randolfes. ⁊ albaldes. ⁊ smewines on hola-cumbe. ⁊ ægilwarde. ælfsies suna. ⁊ ælfmær cynges suna. ⁊ ælfsiges mid ðā berde. ⁊ edwine leofrices suoa. ⁊ edwine edmæres suna. ⁊ edric on hrenabricge. ⁊ on ealles ðæs hundredes gewitnisse on holacumbe. ⁊ hæbbe he cristes curs ⁊ scā marian. ⁊ scā petrus ðe ðis æfre undo. ⁊ on ealles ðæs hundredes gewitnisse on exancestre.

In hoc libro hic ostenditur Brihtmæram Halacumbensem se, conjugem, liberos & nepotes in perpetuam libertatem à Roegero Derendigo duabus libris redemisse. Cujus rei testes sunt Dudemannus Presbyter Exoniensis, Leofwinus Presbyter Whitastanensis, Ælfgarus Præpositus, Ælfwærdus Præpositus, qui censum pro Rege recepit, Leofwardus ejus frater, Edwinus Leofedisonus, Oterus Dirlingsonus, Alfgarus Ælfricisonus, Blakemannus, Leofricus Sæwinisonus, Danstanus Sæwinisonus, Randolfus, Alboldus, Smewinus Holacumbensis, Ægilwardus Ælfsisonus, Ælfmærus Cyngisonus, & Ælfsigus à barba, & Edwinus Leofricisonus, Edwinus Edmærisonus, & Edricus Rennabricgensis, & universitas hundradi Holacumbensis. Qui vero hoc cassaverit, maledictus sit à Christo, Sancta Maria, & Sancto Petro. Testis quoque est universum in Exonia hundredum.

---

[n] Quemadmodum emptiones & venditiones servorum, haud secus ac pecudum, & aliarum mercium, publice & coram testibus per leges *Anglo-Saxonum* & *Normannorum* contrahendæ erant. ita perinde eorum emptione & venditione confectâ, census, quem adhuc **Toll** dicimus, solvendus erat.. [o] De scutariis lex lata est. II. Ætbelst. cap. 15. be scyld wyrhtum. in his verbis. Ƿe cwædon ꝥ nan scyldwyrhta na lecge nan sceapes felle on scyld ⁊ gif he hit do gylde xxx. scyll. [p] Inde nostrum **Boson** corrupte; a **Boatswain**. [q] L. *Æthelstan.* 12. we cwædon be ðon ꝥ mon nænne ceape ne ceapige butan porte ofer xx peninga. Ac ceapige ðær binnon on ðæs portgerefan gewitnesse. oððe oðeres ungeligenes mannes. oððe eft on ðæra gerefena gewitnesse on folc mote. [r] Alias forsan & rectius: *pro pretio & censu, quem Ælwardus præpositus recepit, dimidio libræ penso, redemisse.*

Superiores formulas manumittendi & redimendi servos, quæ in membranis istis Liturgicis reperiuntur, vel paulo ante, vel haud multo post *Conquæstum* scriptas fuisse constat, partim ex quibusdam nominibus, & agnominibus testium, partim ex earum sermone qui dialectum *Semi-Saxonicam*, vel *Normanno-Saxonicam* sapit. Ad eas autem rite intelligendas consulendæ sunt à curioso lectore leges *Inæ* XXIV. XXXIX. *Eadwardi.* I. *Æthelstani* XII. *Æthelredi* IV. *Canut.* XXII. *Gulielmi* I. XXXIII. XLIII. cum charta ejusdem cap. LX. LXI. *Henrici* I. Lex LXXVIII.

Diversi etiam generis, & scripturæ acta, sive rerum gestarum commentarii, haud pauci in membranis nonnullis cernuntur, quæ quorundam codicum sacrorum, sive evangelia, sive missalia ii fuerunt, olim folia, jam extant compactæ cum nobilissimo carminum *Saxonicorum* miscellaneo, quem mihi tradendum ad Te miseruot Reverendus Vir natalibus, ingenio & humanitate præclarus *Richardus Annesly* Vicecomes de Altham, Ecclesiæ Cathedralis *Exon.* Decanus, & ejusdem cum illo magna ornamenta confratres ejus Canonici. Quibus Te, SHOWERE, nihil charius, nihil optatius, ut qui apud Schismaticos doctus & institutus, à Conventiculis in Ecclesiam propria indole, Deique simul spiritu ducente, tum admodum adolescens Te recepisti. Ex his igitur membranis nonnulla, quæ in *Exonia* vestra, aut circa eam acta, Te *Exoniensem* non possunt non delectare, præsertim *Normanno-Saxonica* depromta, Episcopo & clero *Exoniensi* quo par est cultu & reverentia; Tibi qua par est observantia; tuisque concivibus debito cum honore, quotquot *Philo-Saxones* estis, hic *Latine* versa offero.

Horum autem actorum agmen ducit istud, quod *Saxonice* recenset prædia, ornamenta, & vestimenta sacra, cum libris quos *Leofricus* Episcopus dedit S. *Petri* monasterio *Exoniensi.* Descriptum vero videtur post *Conquæstum* ex exemplari, quod est in MS. Codice Evangeliorum Bibl. *Bodl.* Monasterii *Exoniensis* non ita pridem peculio, unde illud in regestum suum olim retulerunt monachi *Exonienses.* Nam regesti cujusdam folia fuisse in quibus transcriptum reperitur istud exemplar, ex eo constat, quod initium nempe, heꞃ ꞅƿutelað on ðiꞅꞅeꞃe cꞃiꞅteꞅ bec, prætermisso sancto nomine cꞃiꞅteꞅ, sic scriptum legitur: heꞃ ꞅƿutelað on ðiꞅꞅeꞃe bec. Præterea transcriptum istud continuo sequuntur alia *Latine* in *Normannica* manu plane scripta; & perinde prætermissa voce cꞃiꞅteꞅ, ut par est credere, ex foliis sacris in regestum transcripta quorum primum sic incipit: *Leowinus Presbyter & Canonicus Exoniensis pro Dei amore & pro anima* OSBERTI *Episcopi.* Secundum sic: *Quum quidem à divæ recordationis imperatoribus, vel ab aliis orthodoxis Ecclesiis fundandis vel honorandis donata sunt literarum memoriæ commendare consuevit Ecclesia, &c.* Versus autem finem occurrit forense Normannicum *saisiretur* in hoc membro, *nulla autem terra de qua prædicta Ecclesia saisiretur.*

Tertium verò, quod formulam manumittendi servum sive villanum solennem ante DCLVII annos *Latinè* factam exhibeat, integrum ponere placet eorum gratia apud juris nostri peritos, qui originem illius & progressum, perinde ac Tu, SHOWERE, scire amant, ejusve solenniores formulas legere, publica luce *Marculfi* istis, quas edidit *Frid. Lindenbrogius*, multo magis dignas.
"Capitulum beati Petri Exoniensis Ecclesiæ omnibus Ecclesiæ filiis, clericis & laicis in Christo
"Salutem. Quod ad multorum notitiam pervenire decrevimus, id literarum monumentis con-
"servare, & conservando ad memoriam reducere tam præsentibus quam futuris dignum duxi-
"mus. Noverit igitur præsens ætas omniumque posteritas quod RAND Auend in Dei nomine
"pro remedio animæ suæ & parentum suorum, coram justitia Regis in Hundred civium
"Exoniæ hunc Edricum filium Leowini de Allintonia, ejusque liberos ab omni vinculo servi-
"tutis emancipavit, ita ut ab hac die, & deinceps ingenuus sit, & ingenuus permaneat, tam-
"que si ab ingenuis parentibus procreatus fuisset, eam partem pergat, vel remaneat, quam ma-
"luerit. Nulli autem hæredum suorum vel prohæredum, nec cuique personæ aliæ quicquam
"debeat servitutis, vel libertatis obsequium nisi soli deo, cui omnia subjecta sunt. Siquis vero,
"quod futurum esse non credo, de hæredibus suis, vel quælibet opposita persona hanc absolu-
"tionem ingenuitatis infringere, vel infirmare voluerit, divino subjaceat judicio, à corpore San-
"ctæ Dei Ecclesiæ divisus efficiatur alienus. Facta est autem hæc absolutio anno millesimo cen-
"tesimo quadragesimo tertio incarnationis domini nostri, regnante Stephano Rege & Rodb exi-
"stente Episcopo, subannotatis testibus, Galtero Archidiacono, & Will Archd. & Hug. Arch.
"& Rad. Arch. & Rodb. Albo, & Galt. Iocelini filio, & Aluredo, Centisque aliis.

Consimilis alia formula non minus solennis manumissionis servorum reperitur scripta in iisdem pergamenis, & in his verbis; in qua tamen, ut in superiori, nrque annus Christi, neque Rex Regnans designatur.

Capitulum Beati Petri Exoniæ omnibus fidelibus Ecclesiæ in Christo. Noverint omnes tam futuri quam præsentes, quod Will. Debur consensu uxeris, & Johannis filii, ejusque pro æterna retributione, coram justitia Exoniæ Edwine Spileman ab omni servitate absolvit, & absolutam provida deliberatione sub præsentia Will. Episcopi & nobilium, tam c'ericoram, quam Laicorum Ecclesiæ præsentavit, ut præsens ingenuitas tantorum astipulatione roborata omni tempore maneat inconvulsa.

Si quis hanc absolutionem infestare tentaverit, ipse, & ipsius factores subjaceant anatemati. Hujus rei testes, sunt Ode arch. Ernold. arch. Heimgus presb. Rodb. Albus. Wal. presb. Alvricus Pater. Teobal. Radul. fil. Teodb. Algarus fil. Feofled. Osb. filius Havoc. Arc. presb. Notb. de Streete. Rodb. Leopes. Walt. fil. Arc. Ricard fil. Odonis, Siward Letodore. Galfrid. Uedel. Alwine fil. Uegregerus Not. Pain rolboet. Turca.

Digitized by Google

Huc spectant in iisdem membranis de servis manumissie testimonia *Normanno-Saxonice* descripta, qualia sunt quæ infra ponuntur.

Her kyð on þiſſere bec þ Geſfræg Feala ſune gebohte Gidið Edwiges dohter æt Alfſta on Wunforda. ⁊ æt Hrælepincenne to x ſcill. freoh ⁊ ſacles. ut of Wuoforda. ⁊ Gyldebend portgerefa nam þ toll for þas cinges hand. ⁊ ðis is ſeo gewitneſſe. Gedmer oo cuike. ⁊ ſægær pr. on Hefatpire. ⁊ Randolf de hage. ⁊ Roggere on Pinnoc. ⁊ Morin at Geſtgete. Riceard Alfſtanes ſune. ⁊ Wlfword his broðer. Godric Leofines ſune. ⁊ Goda his broðer. ⁊ Geda. ⁊ Sægær. Riceard Kyke-bear. ⁊ Edmær Norðmannes ſune. ⁊ ſe þe þiſſ undo. hæbbe he Godes curſ. ⁊ Scã Maria. ⁊ Scē Petres. ⁊ ealle Criſtes halgena á butan ende. Amen.

Præsenti hoc scripto declaratur, quod Gesfrægus Fealasunus x *solidis redemit Giditham Edwigi filiam ab Alfsta domino Wunfordæ, & à Hrælepinceund, ut libera & secura foret à servitio Wunfordæ, ubi serva prædialis fuit. Testibus*, &c.

Her kyð on þiſſere bec þ Waltere Wulfordes ſune ureode Aþelune inna Scē Petres minſtre ouer his faderlic. his fader ſaule to aliſeniſſe. ⁊ his. on viuenes gewitneſſe. ⁊ meſtre Odo. ⁊ meſtre Leofines. ⁊ Godrines p. ⁊ Enpakeres. ⁊ his ſune. ⁊ agealra. þara hadeda. ⁊ lereda þe þar igge were. ⁊ ſe þiſſ undo habbe he Godes curſ ⁊ þere bleſſia Scē Maria. ⁊ Scē Petres ⁊ gealle Criſtes halga. á butan ende. Amen.

Præsenti hac scriptura notificatur Walterum Wulferdisunum in Sancti Petri * *Ecclesia pro redemptione animæ suæ & patris sui animæ, super patris corpus* [*sepulchrum*] *Athelunen è servitute liberasse. Testibus*, &c.

Her kið on þiſſere bec þ Serine Finca boht hine ſelfne to x ſcill. at Willelme on Edmæres gewitneſſe pr̄. ⁊ on Edrices. ⁊ on Tailiferes. ⁊ on Rodbers. ⁊ on ealles þes hundredes on cuicu. ⁊ Alfric half nam þ toll. ⁊ habbe he Godes curſ þe hit æfre undo. Amen.

Her kyð on þiſſere bec þ Teolling gebohte Ælword Stamera ⁊ Edwine his broðor æt Colwine to vii Mancſon to cepe. ⁊ to tolle. ⁊ Ælfword portgerefa nam þ toll. ⁊ hereto is gewitneſſe Uiðel columtune. ⁊ ſæwulf. ⁊ Uitula. ⁊ Eadmund p̄. ⁊ ſnelling tullinges ſunu. ⁊ Leofine Leoferdes broðor. ⁊ Ælfgar hellebula. ⁊ hæbbe he godes curſ þe his æfre undo á on ecniſſe. Amen.

In iisdem etiam membranis leguntur formulæ; quibus quis alterum liberat, absolvit & quietum reddit, vel ab omni, vel ab aliqua actione, in rem vel personam; vel quibus quis renuntiat juri alicui quietè & pacifice, quod habet, vel habere potest, vel prætendit habere persequendi alterum in foro, propter id quod sibi debetur. Hoc vos, SHOWERE, *quietam clamantiam* vel *clamationem* dicitis, formulasque quibus quis alterum quietum clamat, *acquietantias*, Anglicè **Acquittances** vocatis, quarum infra sequuntur nonnullæ formulæ solennes & legitimæ conceptie verbis *Normanno-Saxonicè* scriptæ.

Acquietantiæ generales.

Her kyð on þiſſere bec þ Aðelice Ricardes ſwuſter ſcirreua cwæð Sewieſſune an Alfintune ſacles of elcre † crauigge. Þar to is witnis Ricard ſe portreua. ⁊ Willelm Lambr̄. Dunnig. Corlawine. Reiner. Alwric Spot. Rotbd Puddig. Figgere. Dalfin. Gotſelin Gopperil. Leggefot........ Orbn ceaca. Rotbn Sceanca. Brihtric. Ailword Algar ſunu. Ricard Trencard. Iordan ſe prð. ⁊ eall þ hundred of Alfintun. Se þe þis undo. habbe be godes curſe. ⁊ Scē Marie. ⁊ ealle criſtes halgena. á butan ende. Amen.

Hac præsenti scriptura notificatum est Athelicen Ricardi vice-comitis sororem quietum, & securum clamasse Hrodolfum Sewiesunum Alfintunensem ab omni actione. Testibus, &c.

Her kyð on þiſſere bec þ Willelm de la Brugere cwæð Sacles Wulward þane webba inna tune. and ut of tune of elce crafigge. ⁊ þerto is witnis Rau Teodb ſune. ⁊ Teodb his ſune. ⁊ Acrum ſe hwita hroðolf Alcas'. Deinen Lutakig. Philippe ſaſenere. Ricard Alkes. Gerfres Doel. berð ⁊ Golein. Ailwerd Abec. ⁊ his broðor. Rau de ſalcei. herlawine. Brihtmer uidic. Se þis mare undo. habbe he Criſtes curſ ⁊ Scē Maria. ⁊ ealle Criſtes balgena. a butan ende. Amen.

Her kyd on þiſſere bec þ Rotberd ‡ A Polðraham cwæð ſacles Willhellm his broðor ſune of Polðraham lande ⁊ of elcre Crauſigge. þar to is witnis Reinald preoſt. ⁊ Dunnig. ⁊ Dalfin. ⁊ Seuara. ⁊ Seri. ⁊ Girard. ⁊ Willelm Mareſcald. ⁊ Ricard á cuic. ⁊ Fulfric wig. ⁊ Rau Sculdur. ⁊ Ricard Gilduleſc. ⁊ Derbard. ⁊ Segar. ⁊ Alger innaburc. ⁊ Al-

* Qui servum suum liberat in Ecclesia, & mercato, vel enmitatu, vel Hundredo coram testibus, & palam faciat, & liberas ei vias, & portas conscribat apertas, & lanceum, & gladium, vel, quæ liberorum arma sunt, in manibus ei ponat. *leges. Hen.* I. cap. LXXVIII. † Crauigge pro crafinge, infra crauſigge, *petitio forensis*, vel *actio*, qua quis in foro quid petit. à veteri *Normannico* Krafa, *peremptorie postulare* vel *in judicio petere*. Krafa autem *Saxonice* crafian, vel crafigean, & f in u verso cravigean, unde crafinge & cravigge pro crafinge, in acquietantiie *Anglo-Normannicus*, *actio*, *clameum forense*, vel *forensis postulatio*. Practici nostri in curiis adhuc dicunt, **we crabe.** ‡ A Polðraham *i. e.* in Polðraham.

ger se Webba. Roger se stireward. ⁊ Rotberd Pianard. ⁊ Ricard osannass. ⁊ Semer Sperle-ðer. ⁊ Iohel uppatote. ⁊ Ascetill. ⁊ Rotberd Eories mæg:. Se þiss ewre undo habbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria. ⁊ ealle Cristes gecorena a butan ende. Amen.

Her kyð on þissere bec þ oter ⁊ his cild cwede sacles Aluric þane reda ⁊ his offspring. ⁊ ðar to is witnis Alword pr̄. ⁊ Waltere se Can̄. ⁊ Theodbald. ⁊ Semer Lisponer sune. ⁊ Waltere se fleming. ⁊ Geffrei Doel. ⁊ Randolf se corderan̄. ⁊ Alpine Modi. ⁊ Alpi Kyā. and Alger Oxaramb. ⁊ Ailrard. ⁊ Iordan. ⁊ martin. ⁊ Osbern havoc. ⁊ Willemot quikevot. ⁊ Ricard se flemiog nam feor penigas to tolle. Se þiss ware undo habbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria and ealle christes gecorena. a butan ende. Amen.

Acquietantia Specialis.

Her kyð on þissere becc þ Willelm biscop of Execestre cwæð Wulfric wig freoh ⁊ sacles of þa lande a Teigtune a þane dæg þe * ma dide Osbern Biscop. ⁊ Leofric Biscop of þa † gealla minstre inna þ Nipe. ⁊ hine freode for Godes luue. ⁊ Scē Marie. ⁊ ealle cristes halgena. ⁊ for þara biscopa saule. ⁊ for his saule to alisednesse. Ðar to is witnesss. Algar se biscop of constance. ⁊ se prior of plimtun. ⁊ se prior of tantune. ⁊ se prior of Sces Nichol. minster. and se prior of Sces Andreas. ⁊ leofine se Canon. ⁊ Waltere p. ⁊ Willm. p. ⁊ Rodberd se blund. ⁊ Aluric p. ⁊ osbn se kapel. Willmo ⁊ osbn t. Willm ⁊ Barthol. Odo. ⁊ *Hugo* Ou. Gausreges. ⁊ Hugo Oc. Willm Eoris'. Alger lissis' ⁊ Iordan hiss'. Randolf ⁊ Rau Mahtilles'. Waltere Dan. Osbern hauoc. Ascetil butareit. Serara salesas'. Dunnig. Rau. Theodb. teodbald. Willm Selriess' ⁊ fela oðra þe ma nemna ne meg. Se þe þis esne undo habbe he Godes curs ⁊ Scā maria. ⁊ ealle cristes gecorena. a butan ende. Amen.

Versio:

Præsenti hac scriptura notificatum est, *Willelmum* Episcopum *Exoniensem* in die translationis Episcoporum ** *Osberni* & †† *Leofrici* à veteri in novum monasterium, declarâsse *Wulfricum Piigum*

---

* Ma pro man, ut cwafigge vel cwaugge, pro cwafinge. † Gealla pro gealda vel geealda: ut infra Sunneue pro Sundæge, vel Sundei. ** De hoc *Osberno* sic *Malmsburiensis*: *Successit Leofrico Osbernus Regis Willelmi tempore, natione Normannus, frater Willelmi præcellentissimi comitis, in Anglia sub Edwardo liberaliter & domesticè conversatus, quippe qui cognationem regiam attingeret gradu. Unde in victualibus, & cæteris rebus ad anglicos mores pronior parum Normannorum pompam suspiciebat, consuetudines domini sui Regis Edwardi efferens, ... pro more antiquorum temporum veteribus contentus ædificiis, liberalis animo & castus habebatur corpore. Vixit ad quartum annum Regis Henrici imminente senio non paucis annis lumine captus.* De *Leofrico* vero sic: *Huic* [*Livingo*] *tempore Regis Edwardi successit Leofricus apud Lotharingos altus & doctus, qui sedem Episcopatûs transtulit in civitatem, quæ propter fluvium Exam, qui muros lapsu suo allambit, vocatur Excester*, &c. †† Scilicet à *Crediensi* in *Exoniense* monasterium. Quemadmodum enim *Livingus* defuncto avunculo suo *Brihtwoldo* Episcopo *Cornubiensi*, ambos Episcopatus, *Devoniensem* scilicet & *Cornubiensem*, arbitratu suo adunavit: sic *Leofricus*, consentiente *Edwardo* Rege sedem Episcopalem à *Cridia*, olim *Cridenton*, nunc Kirton, *Devenescyræ* villula, in *Exoniensem* urbem transtulit; vel Rex potius, auctore *Leofrico*, cathedram Episcopalem huc illinc transferendam curavit, si fides adhibenda sit fictitio chirographo, sive chartæ *Edwardi* Regis, quam à falsario aliquo, confectam ex archivis suis mihi semper cum honore summo nominandi honorabilis admodum Decanus & Canonici *Exonienses* ad me miserunt. In dorso autem membranæ *Saxonicè* legitur hæc inscriptio:

Ðis is se freols to þam b. rice on Defe-nanscire. ⁊ on wealan ðe Eadweard Cyningo dihte ⁊ gesette mid his witena ræde. for his saule alysednisse. into þam bisceopstole on Exanceastre Leofrice b. ⁊ his æftergengean on ece ÿrfe. Charta vero, quam cum suis membrorum distinctorum notis, abbreviationibus, & mendis exhibeo, sic se habet: IGITUR CUM UNIVERSA IN SAPIENTIA A DEO BENE CONDITA SUNT, videlicet cœlum, arvum, & quæ in eis continentur. dignum quippe æquumque dignoscitur fore, quanquam impossibilitas ægræ humanitatis humanos actus plurimis calamitatibus conturbet, quó nos qui rectores hominum à dō constituti dicimur instinctu supernæ Clementiæ. juxta modulum Nr̄æ ceosuræ, prudenter æquitatem civilis exquirere studeamus scientiæ, atque præcipue res ecclesiasticæ. benigne discutiendo tractare. & en quæ cernuntur nrs̄ non æqua optatib: rectius constituere. sicque sancita ad pfectum innocentiæ. sive utriusque vitæ corroborando gubernare; equidem gloriosum est nimiumque laudabile destructas sedes scōrum locorum ad divinum adminiculum exposcendum re-edificare, sacraque altaria venustis velis cum nitore pii cordis velare. & unamquamque nocturnam sive diurnam sinaxim armoniacis modulis resonare. Quapropter Ego EADWEARDUS dei gratia Anglorum Rex consilio imbutus bonæ voluntatis. q°. pulsum est mihi. juxta quod precipitur in divinis decretis. cathedram pontificalem consolidare Exoniæ civitatis, in monasterio beati Petri aplorū principis quod est situm infra moenia ejusdem urbis. auctoritate superni Regis. Meaque meæque conjugis EADGYDE. ac universorum Episcoporum. ducumque meorum. p hoc

privi-

privilegium testamenti. atque Cauctione Cyrographi. in ppetuo tempore. constituo presulem. LEOFRICUM. ut sit ibi pontifex. & post illum cæteri adfuturi. ad laudem. & gloriam scē & individuæ trinitatis. Patris et filii. et sps sci. et ad honorem sci petri apli. Dono etiam omīs possessiones ad eundem locum pertinentes quæcunque sint tam in ruribꝫ quam in pascuis. pratis. Silvis. aquis. liberis. servis. ancillis. legibus. Censu. pagis. deo scōq; petro. fribusque Canonicis ibi famulantib: ut habeat jugiter subsidium huberum corporis. quo valeant Xpō militare sine ulla molestia animi. hoc tamen notum. Papæ domino io primis LEONI facio. Ipsiusq; adtestatione confirmo. deinceplq; cunctis anglorum magnatibꝫ quod Cornubiensem diocesim. quæ olim in beati germani memoria. atque Petroci veneratione episcopali solio assignata fuerat. ipsam cum omnib: sibi adjacentibꝫ parochiis. terris. villis. opibus. beneficiis. scō petro in exonia civitate trado. scilicet ut una sit sedes Episcopalis. unumq; pontificium. et una ecclesiastica regula. ppter paucitatem atq: devastationem bonorum. et populorum. qm piratici Cornubiensem. ac Cridiniensem aecclesias devastare poterant. ac p hoc in civitate exonia tutiorem munitionem adversus hostes habere visum est. et ideo ibi sedem esse volo. hoc est ut Cornubia cum suis aecclesiis. et Devenonia cum suis simul in uno episcopatu sint. et ab uno episcopo regantur. Itaq: hoc privilegium ego EADWARDUS rex. manu mea sup altare Scī Petri pono. et presulem LEOFRICUM. p dexterum brachium ducens. meaq: regina. EADGYTHA p Sinistrum. in cathedra episcopali consisto. presentib: meis ducibus. et consanguineis nobilibus. nec non Capellanis. et affirmantib: laudantibusq: Archiepīs. EADSINO. et ALFRICO. cum cæteris aliis. quorum nomina describentur in meta bujus cautionis. Enimvero si quis hoc testamentum privilegii affirmare post meum vitæ transitum. et bona aecclesiæ augere tuendo voluerit. adaugeat omps deus dies vitae ejus atq: centuplicato fructu nono decimo. coronet eum aeterno premio in gaudio aethereo. Si autem quod absit aliquis compilator fraudis. vel cavillator fautoris. nevo fomitatus iniquæ cupidinis. hanc cauctionem seu decretum hujus episcopii. destituere. aut pmutare contempnendo presumpserit. vel ejusdem minuere. et subtrahere substantiam tēptaverit. aeternis mancipatus habenis cum diabolo. ejusq; ministris sit separatus a Xpo. ipsiusq: sanctis. discregatione ppetuæ anathematis fiat. Anno igitur incarnationis dominicæ. Mill. L. INDICTIONE III. Epacteq: XXV. et Concurr VII. hæc cautio scripta est Edictione solida. karacterata karacteribus testium. Iubente pussimo Rege anglorum EADWARDO gubernante eodem feliciter totius monarchiam majoris Britanniæ.

EGO EADWARDUS REX hoc donum cautione hac affirmo. EGO EADSINUS ARCHIEPS manu mea subscripsi. EGO ÆLFRICUS ARCHIEPS eboracensis ecclæ consolidavi. EGO STEGANDUS EPS dignum duxi. EGO HERIMANUS EPS corroboravi. EGO EALDREDUS EPS. consensi. EGO ÆDELPERDUS ABB. adjuvavi. EGO ÆLFPINUS ABB. adjuvavi. EGO SIHTRICUS ABB. adjuvavi. EGO RÆINBALDUS pb laudavi. EGO GODMANNUS pb laudavi. EGO GODPINUS pb laudavi. EGO GODPINUS dux. EGO LEOFRICUS dux. EGO SIPERDUS dux. EGO SPEGEN dux. EGO Hapaldus dux. EGO RADULFUS dux. EGO Tosti Nobil. EGO ODDA nobil. EGO byphtpic nobil. EGO ORDGARUS min EGO ælgarus min. EGO touinus min EGO padpulfus min. EGO bodda min. EGO eadulfus min. EGO opdulfus min. EGO Osmæpus min. EGO Ecgulfus min.

Cautionem autem vel chartam hanc falsarii cujusdam esse commentum, præter manum, quæ *Henrici I.* temporibus recentior est, monstrant I. Subscriptio nominis Archiepiscopi *Cantwarensis*, qui non nisi recentioribus scriptoribus vocatur *Eadsinus*. A *Florentio* autem Wigorn. & aliis, qui *Eadwardi R.* temporibus viciniores floruerunt, vocatur *Eadsius* pro *Eadsigus* à *Saxonico* Eadsin, G pro more istius seculi in Y liquescente. II. Designatio temporis, nempe Annus *Mill. L.* cum secundum chron. Sax. Robertus Gemeticensis Archiepiscopus Cantwarensis esset ut qui in Archiepiscopum consecratus erat, Ao. M.XL.VIII. io quadragesimo, quæ secuta est mortem *Eadsigi*, qui obiit IV. Kal. *Novembris*. Anno M.XL.VII.

Gervasius Doroberniensis monachus sic de obitu Eadsini scribit. *Eadsinus cum annis XI optimè rexisset pontificatum, & eidem Ecclesiæ nonnulla contulisset beneficia* V *Kal. Novembris defunctus est.* *Eadsini* antecessor fuit *Ægelnothus*, qui consentientibus scriptoribus universis, diem obiit supremum III Kal. Novembris Anno MXXXVIII. io quo ipso anno sedem ejus capessit *Eadsinus*.

Secundum igitur computum *Gervasii Eadsinus* mortuus est v. Kal. *Novembris*, Anno XLIX. (si literæ numerales XI recto ordine ponuntur,) anno scilicet antequam charta *Eadweardi* confecta esset. Si vero literas numerales XI sive scriptoris, sive typographi errore præpostere poni contigit pro IX. tum tempus mortis *Eadsini* erat IV. ut chron. *Sax.* vel v. Kal. *Novembris*, ut *Gervasius*, Anni M.XLVII. quo ipso anno *Eadsinum* diem supremum clausisse affirmat chronicon *Saxonicum*. Præterea tradunt omnes scriptores *Eadsinum* ob suam corporis infirmitatem, vel incurabilem morbum ut scribit *Malmsbur.* archiepiscopatum suum dimisisse, in eumque *Siwardum* Abbatem *Abbendunensem* consecrâsse, Anno MXLIII. post quem Archiepiscopi titulum sibi arrogâsse haud vero simile est; quamvis ad annum M.L. miseram vitam protraxisset, in quo eum obiisse scribit *Florentius Wigorniensis*, & qui eum sequuntur, ut *Simeon Dunelmensis*. *Matthæus Florilegus* quum *Eadsigum* tum *Siwardum*, quem volens successorem sibi adscivit, anno ML. obiisse scribit, sed prius obiisse *Siwardum*. Falsarius autem, qui chartam hanc *Eadwardi R.* commentus est, mensem anni ML. non designare ausus est, ne ficta esse deprehenderetur. III. Chartam hanc fictitiam esse ex eo constat,

Pugum liberum, & absolotum à servitute fundi *Teigtunensis* ubi glebæ adscriptitius fuit, eumque manumisisse propter dei, Sanctæ *Mariæ*, & omnium *Christi* Sanctorum amorem, & ad redemptionem animæ suæ, & animarum Episcoporum. Testibus *Algaro* Episcopo *Constantiensi*, Priore monasterii *Plimtunensis*, priore monasterii *Tautanensis*, & priore monasterii *S. Nicolai*, & priore monasterii *Sancti Andreæ*, & *Leowino* canonico, & *Waltero* presbytero, & *Willelmo* presb. & *Roberto Blundo*, & *Alurico* presb. & *Osberno* Capellano, *Willelmo*, & *Osberno* ꝉ. *Willelmo* & *Bartholomæo Odone*, & *Hugone* Ou. *Gaufrego* Ef. & *Hugone* Oc. *Willelmo Edwisono*. *Algæra Lsttlsonio*, & *Jordano Hissonio*, (forsan *illius filio*) *Randolpho* & *Rollone Mabtillesonio*. *Waltero Dan*. *Osberno Havoc*. *Ascetillo Butapest*. *Sewara Salewasonio*. *Dunnigo*. *Rollone*. *Theodberto*. *Teodbaldo*. *Willelmo Seliwiesonio*, & multis aliis quos nominare non possumus. Quisquis autem hoc cassum reddit, maledictus sit à *Deo* & Sancta *Maria*, & omnibus *Christi* electis, in secula seculorum. Amen.

In iis etiam membranis reperitur actum curiæ *Exoniensis* authenticum, quod practici nostri *recordum* vocant, quo declaratur *Hubertum* quendam servam suam cum ejus progenie perdidisse propterea quod eam liberam antea factam injuste vendicaverat.

Her kyð on þissere bec þ huberd on Crist crærede anne wifman þe Edit hatte Liuegeres Wif. For þam Liueger hig alisde ut at Gosfreige biscope ealswa man sceolde freohne wifman. ⁊ elswa hit wriht wæs on þam dagum æcne freohne man wiþ xxx ᵃ p. ⁊ Huberd wæs leofende þære wifmanne wan his unriht Cnæfinge þa ⁊ æfre m... hig ⁊ eal hire ofspring. ⁊ þær to is gewitnes Willm. de buhut. ⁊ Ruold se cniht. ⁊ osbern fadera. ⁊ unsfreig de tettaborna. ⁊ Alword porterena. ⁊ Iohan se cniht. ⁊ Rau folcard. ᵇ ⁊ þeos spæc wæs innan Willmes bure de buhut on Excestre gesprece.

Reperitur quoque *recordum* privilegii. quo *Osbernus Exoniensis* Episcopus monachis *S. Nicholai* pulsando Campanas horas suas die nocteque significandi facultatem dedit.

Wita þa þe nu beoð. ⁊ þa te cumene sy. þat se osbern Excestres biscop gef leaua þam munche on Scē Nichlaus minstre to bringende hyre tyde be dage. ⁊ be nihte hwanne hi æfre willat swa belimpað to hire andebernisse. bute an cristes passeniht. ⁊ giesten sunneue. ⁊ Scē petres. ⁊ paules massedæg. ⁊ þeos leaua þurh hire Abbod Herni. ⁊ toforan him. ⁊ his munchun. ⁊ toforan eallum mynum chanunche innan minum capitule of myne. ⁊ hire ealre helf swa fastlice is ysett. þ oan man after þys ðas ysettinge undon ne mæge. And for þyse leaua. trygis elce gere þat is an palmsunnendeg. ⁊ Cristes upstigandeg to processiun mid þam Chanunche hy gan sceale.

Denique membranæ istæ nobis conservarunt memoriam sodalitiorum, sive fraternitatum quarundam, quas Episcopus & Canonici *Exonienses* communes instituerunt cum aliis piis hominibus ad conservandam charitatem & pietatem promovendam.

On cristes naman. ⁊ Scē Petrus Apostolus and gildscipe is gegaderod on Wudeburg-lande. ⁊ se ᶜ Osbn. ⁊ þa canonicas innan Scē petrus minstre on Excestre habað underfangen þone ilcan geferscipe on broðor rædene gemænelice forð mid oðrum gebroðrum. Nu doð hig æt ælcum heorðe to gecnawnisse þam Canonicon anne penig to Eastron ælce geare. ⁊ ealswa æt ælcum forðfarenum gildan æt ælcum heorðe ænne penig to sawul-sceote. se hit bonda. se hit wif þe on þam gildscipe sindon. ⁊ þat sawul-gesceot sceulon þa canonicas habban. ⁊ swilce þenisce doo for hig swilce hig agon to donne. ⁊ Ðis sindon heora nama þe beoþ on þam gildscipe. Brihtri. Wilnoð. Ealdwine. Leofric. Brihtmær. Alfric. Edmær. Edwine. Algar. Edri. Wlford. Alford. Edwine. Godri. Osgod. Aðelcoue. Brihtmær. Godric.

In Christi, Sancti Petri Apostoli nomine. sodalitium unum institutum est ᶜ *in Wudeburglande, &*

---

quod neque crucis signis, neque aliquo sigillo ceræ impresso confirmatur. Quinimo neque signorum, neque sigilli ulla mentio fit, quorum alterutro *Eadweardi* chartæ omnes corroborari solebant. Adde quod sine signis vel sigillis nulla charta confici potest, ut enim charta donum sic chartam signa vel sigillum confirmat. Huic vero chartæ subscriptum insulse legitur nomen Regis nudum absque ullo sive signo sive sigillo his in verbis. *Ego Eadweardus Rex hoc donum cautione* [*i. e.* charta] *hac affirmo*. IV. Fictitiam esse ut eam crederem, facit altum scriptorum de hac celebritate apud *Exoniam* silentium, cum in cathedram suam, brachium ejus dextrum Rege, Regina vero sinistrum prehendente, inductus *Leofricus* esset. V. In charta ipsa ne una quidem litera, quæ non est *Normannica* sive *Romana*, spectatur; quamvis manus *Saxonica* diu ab *Edwardo* denato, & adventu *Normannorum* apud *Anglos*, ut instrumenta, regesta, & alia MSS. vetusta ostendunt, in usu erat. Denique charta hæc falsarii commentum esse ostenditur ex eo quod annus Xti. ML. coincidit cum indictione III. & Epacta VI.

Ejusdem etiam furfuris sunt quæ de sede Episcopali *Exoniæ*, & inthronizatione *Leofrici*, leguntur in MS. (quod olim fuit Ecclesiæ *Exon.*) Bibl. *Bodl.* Med. 76. quæ in monastici sui *Anglicani*, p. 220, 221. publicavit *Gulielmus Dugdalius*, qui chartas à *Rogero Dodsworth* incredibilis diligentiæ viro congestas, absque fere omni sive discriminis sive censuræ nota universas, heu! in *Sax.* minus versatus monastico suo publicavit.

a Peningas. b Id est, *Et hæc acta erat causa in Curia Exoniæ civitatis, quæ apud Willelmum de Buhut convocata est*. c Vel *in Wudaburgensi prædio*.

Episcopus

Episcopus Osbernus cum canonicis Sancti Petri monasterii & aliis fratribus eandem societatem in communi charitate fraternâ inierunt. Præterea fratres stipulati sunt se annuatim ad Pascha Canonicis unum denarium domatim exsoluturos. Quinetiam quoties diem obierit aliquis sodalis, sive maritus sit, sive uxor, promiserunt se omnes pro demortui animâ domatim collaturos unum denarium, quos quidem denarios mortuales habebunt canonici, ut ea ministeria mortuus persolvant, quæ persolvere debent. Hæc autem nomina sunt sodalium, Brihtwius, &c.

On Wudeburge-lande is eac anoðer gildscipe gegaderod Criste. 7 Scē Petre. 7 hig dod to Martinus mæssan of ælcum heorðe anne penig into Scs Petrus minstre þam Canonicon. 7 ælc sawul-sceot ealswa. æt ælcum heorðe ænne penig. and þis sint þæra manna nama. Kytel. Heoderic. Hurword. Ailnoð. Ailmer. Wulmer. Ailric. Alfgær. Serine. Alwine. Edric. Alri. Alword. Hierding. Edmær. Godwinc. Colswein. Brihtric. Edwine. Ælword p̄. Soemer.

Of Cliftunes gildscipe. Isaac p̄. Almær. Godwine. Alwine. Brihtwie. Beorning. Hierding. Heodric Edrin. Gladwine. Aluri. Leowine. Sæwor. Toui. Hemming. Sæuue. Ailric. Alwine. Edrun. Ailword. 7 Lifgiue. Edwine. Alfric. 7 Alfric. Edwine. Edgive. Wlfric. Wada. Godwine. Ailbild. Aluid. Edgiue. Lifgiue. Edgive.

Of Colutunes gildscipe. Orðric p̄. Almer. Ailwine. Alword. Atherta. Godric. Algær. Alfric. Osmær. Hiaðemær. Siric. Wulword. Ailric. Edric. Alfrid. Almær. *dein sequitur:* Her kyþ on þissere bec þ Godmær Sperrnægles sune hefð alied Leofslade his mæga ut of Topperhamme-lande mid IIII 7 XX penuge æt Ceolrice. Heordinges gerefa Eadnoþes sune. 7 þærto is gewitnes. Alwine preost. 7 Ailword pudding. 7 Heording. 7 his broðras. 7 Wulword at Iacobes circan. 7 huga se ræda. 7 eall þ hundred at Topperhamme 7 se þis undo hæbbe he Godes curs. 7 Scā Marie cyrse butan ende.

Of Alwines Gildscipe on Wudebirig. Alstan. Leowine. Ailwine. Aðelhild. Ailric. Huneword. Algær. Sigær. Aluið. Edmær. Alword. Ærewine. Hirhog. Leofr. Godwine. Edwine. Brihtwinc. Ordric. Brungær. Alrin. Særic. Godwine. Algær. Hierding. Algær. Edithe. Vivet. Alwine. Edgive.

Of Bridafordes gildscipe. Edwine. Wlfric. Sæwine. Sæmær. Edwine. 7 Edwine. Alfric. Leowine. Ailric. Leofric. Alwine. Edmær.

Of Clistwike. Waltere p̄. Edmær. Leowine. Sænoð. Swein. King. Ailword. Algær. Særic. Edri. Edwine. 7 Edwine. Edri. Siword. Edwinc. Ailmær. Dunnog. Godwine. Snelling. Hirwine. Godwine. Særioc. Edric. Bruning. Særi. Seleri. Ordgiue. Edgiue.

Of þam gildscipe on lege. Ailri p̄. Tÿrri p̄. Willm. Alfred. Gosfræg. Ailword. Edwine. Osgæd. Osword. Godric. Brihtric. Cola. Punric. Ailri. Alword. Alnoð. Algær. Edwine. Leofric. Hirling. Brihtric. Bilehald. Lifgiue. Estmær. Limmær. Ailwine. God.... Sexman. Rocgere. Siword.

Of Houtwille. Godric. Alwine. Edwine. Godwine. Godric. Wlfric. Alfric. Leofric. Dunewine. Alger. Edwine. Edgið.

Of Colatune. Alwine. Treddasumi. Godric. Ailric. 7 Beorn. Brihtmær. Almær. Ordric. Hirwine. Wurma. Dunning. Siword. Alfric.

Of Sidemuða. Algar. Ailric. Wlwine. Wnking. Ailmær. Edri. Brihtric. Alfric. Alwric. Alri. Ludwine. Kinsta. Wlfric. Ailric. Kipping. Edwine. Alfgiue. Edgið. Alfgiue. Edwine. Osword. Alfric. Alri. Alwine. Leowinc. Almær. Sceott. Leowine.

Of Halsforda. Ilberd p̄. Edwine. Alwine. Wlford. Limmær. Ailmær. Leofric. Edwine. Edri. 7 Edri. Edwine. Leowine. Fugel. Edwine. Ealdwine. Ailword. Ordulf. Sæword. Algar. and Limmær.

Of Hwitastane. Eðzi. Godric. Edwine. Leowine. Aluric. Ealdwine. Alwine. Særi. Sægar. Wlri. Algar. Edri. Kari. Wiking. Waning. Siword. Alword. Ailwine. Leowine.

Of Examutha. Godgið. Efgas. Edrid. Ailward. Ailwinc. Leowine. Sænoð. Wiking. Herman. Edword. Sceggi. Atli. Sæword. Rotbd. Siword.

Sodalitia hæc *clericorum* sive *Sacerdotum* cum *laicis* instituta in memoriam mihi revocant, SHOWERE, Societates sacerdotum cum sacerdotibus olim etiam iniri solitas; cujus rei exemplum quoque exhibet MS. bibl. C. C. C. C. quod inscribitur *Miscellan.* G. p. 55. Etenim ibi extat transcriptum sodalitii instituti à *Wulstano* cum præfectis, & fratribus septem monasteriorum; scilicet Monasterii *Eoveshamensis*, *Ceortisigensis*, *Bathensis*, *Perscorensis*, *Wincelcumbensis*, *Glocestriensis*, & *Wigornensis*, cujus stipulati sunt sodales se Deo obedientes & Regi fideles fore & multa alia fraternæ charitatis & pietatis officia se præstituros, plane *quasi*, sicut scriptum est, *cor unum & anima una*, essent.

On drihtnes naman hælendes cristes. is þ Wulstan b. on drihtnes naman hæfð gerædd wið his leofan gebroðra þe him getreowe syndon for gode 7 for worulde. Þæt is þonne ærest Ægelwig abb. on Eofesham. 7 Wulfwold abb. on Ceortesige. 7 Ælfsige abb. on Baðan 7 þa gebroðra. 7 Eadmund abb. on Perscorao. 7 Raulf abb. on Wincelcumbe. 7 Særle abb. on Glewecestre. 7 Ælfstan decanus on Wigraceastre. Þæt is. þ we willað georne gehyrsume beon Gode. 7 Scā Mariam. 7 Scē Benedicte. 7 us sylfe gerihtlæcan swa neah swa we nyhst magon to þam rihte. 7 beon swa hit awriten is, *Quasi cor unum, & Anima una*. 7 we willað urum worold-hlaforde Willelme cyninge. 7 Mahthilde þære hlæfdian hold

beon for Gode. ⁊ for worulde :- ⁊ habbe we us gerædd betweonan to ure saule-þearfe ⁊ to ealra þara gebroðra þe us under-þeodde synd. þe munuc hades synd. ꝥ is. ꝥ we willað beon. an annesse. swylce ealle þas vii. mynstras syn an mynster. ⁊ beon swa hit her beforan awriten is. Quasi cor unum, et anima una. Þis ꝥ we ælcere wucan singan ii. mæssan on ælcum mynstre. synderlice for eallum gebroðrum. Monan-dæge. ⁊ Frigedæge. ⁊ wite se broðor þe capitula mæsse wuca hæbð. ꝥ þas mæssan geforðige. for þa gebroðra. þe libbende syod. ⁊ for ælcan forðfarenan broðor ælc þæra þinga woredon swilce hig ealle ætgedere on anum mynstron wæron :- ⁊ nu is þara aboda erydrædenne ꝥ hig willað beon Gode gehyrsume. ⁊ heora biscope to heora gemænelicum þearfe. ꝥ is. ꝥ heora ælc sceal doo an C. mæssan. ⁊ for his agenra handa gehycge. ⁊ an C. þearfendra manna gebaðige. ⁊ þa fedan. ⁊ ealle þa gescygean. ⁊ ælc sioge himsylf vii mæssan. and him woredon xxx. nihta his mete beforan him. ⁊ ænne pænig on uppan þam mete :- God us gefultumige. ꝥ we hit þus motan gelæstan. ⁊ mid suman Gode ge-eacnian. Sic fiat.

Þis syot þara gebroðra naman on Cofesham. ꝥ is ærest Ægelwig abb. ⁊ Godric abb. ⁊ Ægelwine decanes. ⁊ Ordmær. ⁊ Godesmid. ⁊ Ðeodræd. Regnold. ⁊ Eadric. Ælfwine. ⁊ Eadwig. Colling. ⁊ Leofwine. Ælfric. ⁊ Wulfwine. Sired. ⁊ Bruning. Ælmær. ⁊ Ælfwine. Ægelric. ⁊ Ægelwyrd. Dunning. Sægeat. Uhtræd. ⁊ Eadweard. Eadmund. Ulf. Brihtric. Wulfsige. Sexa. Ælfwine. Wlmær. Ægelwig. Þis syndon þara gebroðra naman on Ceortesige. ꝥ is ærest Wulfwold abb. ⁊ Ælfward. ⁊ Wælas. Oter. ⁊ Godwine. Æþestan. ⁊ Eadgar. Eadmær. ⁊ Godwine. Ælfwine. ⁊ Benedict. Sirine. ⁊ Alfwold. Brihnoð. and Ælfric. Godric. ⁊ Ælfric. Oswald. ⁊ Ælfric. ⁊ Wulfward. ⁊ Wulfric. Þis synd þara gebroðra naman on baðan. ꝥ is. ærest Ælfsige Abb. ⁊ Ælfric. Leofwig. ⁊ hieðewulf. Ælfwig. ⁊ Ægelmær. Eadwig. ⁊ Godwine. Ægelwine. ⁊ Oswold. Ælmær. ⁊ Ðeodwold. Eadric. Ægelmær. Sæwulf. Ðured. Ægelric. ⁊ Dærlewine. ⁊ Godric munuc on Malmesbyrig. ealsra ure an. ⁊ ealsra Wulfferd Pices broðor on tantune.

Verum è Cod. MS. Cotton. Bibl. Vitellius E. 18. fol. 8. constat Monasteriorum Sodalitates ad majorem numerum in citerioribus sæculis crevisse. *Istæ sunt Conventiones in ista ecclesia, Burch. Wigorniens. Glocestrie. Redinge. Teokesb. Certesie, * Bertonio. Heliens. Abenden. Glaston. Scs. Pancraci. Scs. Albani. Scs. Cuthbert. Scs. Marie de Merton. Malmesbiri. Scs. Edmundi. Scs. Petri Westmonasterii. Werecciacle, Romesie. Becci. De Bello.* Vide etiam Bibl. Cott. Domitian. A. 7. fol. 33. b. & fol. 45, &c. Vespasian. B. 24. fol. 11, &c. Vespasian. A. 6. fol. 63. Titus D. fol. penult. Sodalitium sacerdotum cum sacerdotibus sequatur Laicorum nobilium cum suæ conditioois Laicis Sodalitium Cantabrigiæ institutum, quod Latine verti propterea quod docti aliqui viri oon ita pridem in *Saxonicis* minùs versati in eo sibi perspexisse videbantur nonnulla quæ bonarum literarum Academiam, Academiæ saltem incunabula, ante tempora Normannorum apud *Cantabrigienses* fuisse demonstrant. Hinc in Dictionario *Gulielmi Sommeri* sub vocibus gild & ðegen, ðegena gild on Grantabrycge *Anglice* transfertur **Gentleman-Hall in Cambridge.** Cujus (*inquit*) menrio in charta quadam imperfecta in Bibliotheca *Cottoniana*. Hæc *Somnerus*, non à se inspecta charta illa *Cottoniana*, quæ imperfecta esse dicitur, sed alterius cujusdam Lexico-graphi proculdubio verba describens, qui Sodalitium hoc quo nobiles cum nobilibus Cantabrigiæ Societatem inibant, *Saxonicarum* literarum non adeo gnarus, *chartam*, eamque imperfectam esse censebat. E cod. *Cottoniano*, qui inscribitur, *Tib.* E. 5. fol. 75.

Her is on þis Gewrite seo geswitelung þære geræðnisse þe þius geferræden gerædd hæfþ on þegna Gilde on Granta-brycge. ꝥ is þonne ærest ꝥ ælc oðrum aþ on haligdome sealde soþre holdrædenne for Gode ⁊ for worulde. ⁊ eal geferræden þæm á fylste þe rihtost hæfde; Gif hwilc gegilda forþfare gebringe hine eal gegildscipe þær he to wilnie. ⁊ se þe þærto ne cume gylde Syster huniges. ⁊ se Gildscipe wyrce be healfre feorme of þone forðferedan. ⁊ ælc scote twegen Pænegas to þære ælmessan. ⁊ man þær ofbringe ꝥ gerise æt scē Æþeldryðe; ⁊ gif þonne hwylcum gyldan þearf si his geferena fultumes. ⁊ hit gecyd wyrþe þæs Gildan nihstan Gerefan butuo se gilda sylf neah si. and se gerefa hit forgymeleasi gegyldean pund. gif se hlaford hit forgymeleasie gyldeao pund. buton he on Hlafordes neode beo. oþþe leger-bæra; ⁊ gyf hwa Gyldan ofslea. ne si oan oþer butun eahta pund to bote. gif se Ofslaga þonne þa bote oferhogie. wrece eal Gildscipe þone Gildan. ⁊ ealle beran. Gif hit þonne an do beran ealle gelice; ⁊ gif ænig Gilda hwilcne man ofslea. ⁊ he neadwraca si. ⁊ his hirmen bete. ⁊ se ofslagana twelf hende sy fylste ælc Gegylda healf mearc to fylste gyf se Ofslagena ceorl sy twegen oran. gif he wylisc si anne oran; Gif se Gilda þonne hwænne mid dyrie ⁊ myd dole stlea. bere sylf ꝥ he worhte; ⁊ gif Gegilda his Gegildan þurh his agen dysi ofslea bere sylf wiþ magas ꝥ he bræc. ⁊ his gegilde eft mid eahta pundum gehycge oþþe he þolie á geferes ⁊ freondscipes; ⁊ gif Gegilda myd þæm ete oþþe drince þe his Gegildan slog. butun hit beforan Cyninge. oððe Leod Biscope. oððe Ealdormen beo. gilde an puod. hutun he ætsacan mæge mid his twam gesetlun ꝥ he hine nyste; Gyf hwilc gegilda oþerne misgrete. gylde anne Syster huniges. ⁊ gif hwa oþerne misgrete gylde anne Syster huniges butun he hine mid his twam gesetlun gelaðie; Gif cniht wæpn brede. gild se hlaford an pund. ⁊ hæbbe se hlaford æt ꝥ he mæge. ⁊ him eal Gildscipe gefylste ꝥ be his feoh of hæbbe;

⁊

Digitized by Google

7 gif Cniht oþerne gewundie wrece hit hlaford 7 eal Gyldscipe on an sece þæt ð........ he sece ꝥ he feorh nebbe; 7 gif Cniht binnan stig sitte. gylde anne Syster huniges. 7 gif hwa fot-setlan hæbbe do ꝥ ylce; 7 gif hwilce Gegilda ut of lande forðfere oððe beo geseycleð. gefeccan hine his Gegildan. 7 hine gebringan deadne oððe cucene. þær he to wilnie. be þæm ylcan wite þe hit gecweden is. gif he æt ham forðferð 7 Gegilda ꝥ lic ne geseceð; 7 se Gegi'da þe ne gesece his morgen spæce. gilde his Syster huniges.

VERSIO.

In hoc scripto continetur narratio institutionis, quam Socii sodalitatis nobilium in Cantabrigiâ sanxerunt. Primo institutum est quod omnes Socii, tactis S. reliquiis, jurabunt se fore fideles fore suis singulis consociis, tam in iis quæ deum, quàm quæ mundum spectant, & quod universa Societas eum semper adjuvabit, qui justiorem causam habet. Si quis Socius moriatur ab universa Sodalitate efferetur in Sepulturæ, quem elegerit, locum, & quisquis ad eum efferendum non venerit Sextarium [1] *mellis solvet, & Sodalitas alteram partem sumptuum accommodabit, quæ ad justa solvenda in silicernio, seu epulatione funebri impendentur, & singuli insuper sodales duos denarios Eleemosynes nomine erogabunt, ex qua, quantum convenit, vel oportet, ad Sanctæ* [2] Etheldrythæ *Ecclesiam perferetur. Et si cui sodalium, suorum consodalium auxilio opus sit, id denuntiabitur* [3] Gerefæ, *qui sodali illi maxime erit vicinus, nisi sodalis ille in proximo ei sit. Et si* Gerefa *eum adjuvare neglexerit, libram solvito. Pariter si præses Sodalitatis ei in subsidium venire neglexerit libram solvito, nisi per domini negotia illi non liceat, [vel domino in ære gravi obstrictus sit] aut valde ægrotetur. Si quis Socium occidat, non amplius quam octo libras satisfactionis gratia solvito. Si vero, qui occidit, satisfacere contumaciter recusaverit, universa sodalitas Socium vindicabit, & omnes in id sumptus dabunt. Verum si unus quis id faciat, omnes in impensis erunt pares. Si quis autem Socius qui egenus est quenquam occidat, & ei compensatio facienda est, tum si* [4] *occisus valeat* M.CC. *Solidos, unusquisque Socius dimidiam marcam conferet. Sed si occisus, colonus sit, contribuet quisque Socius duas oras; si vero Wallus, duntaxat unam. Si aliquis Socius quenquam temere & petulanter occidat, ipse compensato. Siquis vero Socius petulantia sua actus Socium occidat, consanguineis ejus ipso satisfaciat, & præterea consocium suum octo libris redimat, aut Sodalitii, & fraternitatis jus perdito. Et siquis Socius cum eo, qui consocium suum occidit, nisi in præsentia regis, Episcopi vel comitis, comedat, aut compotet, libram pendito, ni cum duobus consacramentalibus inficiari potest se illum non novisse. Si quis Socius alterum durius & illiberaliter appellet, Sextarium mellis pendito; si vero quenquam alium inciviliter & asperius appellet, Sextarium mellis etiam solvito, nisi se cum duobus consacramentalibus poterit purgare. Si famulus [armiger] gladium stringat, dominus ejus unam libram pendito, quam quibus poterit cunque modis ab eo repetito, & in eâ repetendâ universa sodalitas illum adjuvabit. Et si famulum famulus vulneret, id vulnerati dominus cum universa sodalitate vindicabit .... & petat, quod vitâ non fruatur.* [5] *Si famulus in via cuiquam insidietur, Sextarium mellis solvito, & si tendiculam, sive decipulam ponat tantundem pendito. Si quis Socius apud exteros moriatur aut æger sit, consocii eum accersunto, ferantque sive vivum, sive mortuum ad quemcunque voluerit locum; aut pœnas dent, quæ constituuntur. Siquis vero domi moriatur, & Socius qui ad petendum ejus corpus non iverit, & Socius qui* [6] ne gesece his morgen-spæce, *Sextarium mellis Solvito.*

Fraternam hanc sodalitatem *Cantabrigiæ* factam postremo excipiat altera, SHOWERE, quæ *Exoniæ* vestræ conflata erat. Hanc autem ex ejusdem Cod. fol. 76. descriptam, & *Latio* donatam Tibi & *Exoniensibus* tot quot antiquorum cultores sunt, lubens, & honoris causa offero.

Ðeos gesamnung is gesamnod on Exanceastre for godes lufun. 7 for ussre saule þearfe. ægþer ge be ussres lifes gesundfulnesse ge eac be þæm æftran dægum þe we to godes dome for us sylfe beon willaþ. þonne habbaþ we gecweden þæt ure Mytting sie þriwa on. xii. monðum. ane to scē Michaeles mæssan oðre siðe to scē Marian mæssan ofer Midne Winter. þriddan siþe on eall Hælgena Mæsse-dæg ofer Eastron. 7 hæbbe ælc Gegilda. ii.

[1] *Mel* in maximo pretio erat apud *Septentrionales* gentes, utpote quas hydromeli, vel mulsum maxime delectabat, iisque in vini loco erat. [2] De *S. Etheldrytha* vid. *Bedæ* hist. Ecclesiast. lib. IV. cap. XIX, XX. [3] Gerefa, *vicecomitem, præpositum urbis* vel *portus*, tungerefam & portgerefam dictum, item gerefam *hundredi*, vel *Trithingæ*, ut & *decurionem* significat, quorum, ut videtur, plures hujus sodalitatis Socii fuerunt. [4] Vide ad finem LL. *Æthelstani* R. quæ de *Weris* seu *capitum æstimatione* dicuntur. [5] Vel forsan, *si famulus in loco domino destinato sederit, Sextarium mellis Solvito, & si scabello uti præsumpserit, tantundem pendito.* [6] Hæc verba forsan sic reddenda sunt: *qui exequiis ejus*, vel *concioni funebri, quæ pro eo habetur, non interfuerit.* Ut enim antipherna, seu bona, quæ vicissim loco dotis à marito in matrimonium adferuntur, vel donatio propter nuptias, *Anglo-Saxonice* vocantur Morgen-gife, vel Morgen-gifu, quòd maritus ea uxori suæ erogat die nuptiarum ante nuptiale convivium: sic funebris oratio Morgen-spæce dicta esse videtur, quod ante convivium funebre haberi solebat.

Sesteras Mealtes, ⁊ ælc cniht anne. ⁊ sceat Huniges. and se Mæsse-preost á singe twa Mæssan oþre for þa lyfigendan freond. oþre for þa forðgefarenan æt ælcere Mittinge. ⁊ ælc gemænes hades broður twegen Salteras-Sealma. oðerne for þa lyfigendan freond. oþerne for þa forð-gefarenan ⁊ æt forð-siðe ælc monn. vi. mæssan oððe vi. Sealteras Sealma. ✠ ⁊ æt suþ-fore ælc mon. v. peningas. ⁊ æt hus-bryne ælc mon anne pen. ⁊ gif hwylc man þone an-dagan forgemeleasige. æt forman cyrre. iii. Messan. æt oþerum cyrre. v. æt þriddan cyrre ne sceire his nan man butun hit sie for mettrumnesse. oððe for hlafordes neode. ⁊ gif hwylc monn þone andagan ofer-hebbe æt his gesceote bete be twifealdum ⁊ gief hwylc monn of þis Geferscipe oþerne misgrete gebete mid xxx. peningum. þonne biddaþ we for godes lufun. þ ælc mann þas Gemittinge mid rihte healde. swa we hit mid rihte geræddod habbað. God us to þæm gefultumige.

VERSIO.

Agitur hic conventus in urbe Exoniensi, Dei & animarum nostrarum gratia, ut ea statuamus tam quæ ad Salutem & securitatem nostram in hac vita spectant, quam in diebus futuris, quos ipsi coram Deo judice nobismet optamus. In hoc igitur conventu coacti decrevimus, ut tribus vicibus annuatim comitia haberentur: prima in festo S. Michaelis Archangeli, secunda in festo S. Mariæ proxime sequente Solstitium brumale, & tertia * *in omnium Sanctorum festo, quod post pascha celebratur. In singulis autem comitiis quisque Socius præstabit duos Sextarios polentæ, & quisque famulus unum cum suo Symbolo mellis. Sacerdos etiam in iis duas missas cantabit, alteram pro vivis, alteram pro mortuis amicis. Quisque etiam Laicus frater cantabit duos Psalmos, alterum pro amicis, qui inter vivos sunt; & alterum pro iis, qui sunt mortui. Porro quisque* † *vice sua sex missas, aut VI Psalmos cantandos suis sumptibus curabit. Et cum Socius aliquis peregre profecturus est, consocius quisque quinque denarios; & cum domus alicujus conflagraverit, unum denarium quisque etiam contribuet. Si vero quisquam condicta comitiorum tempora neglexerit, prima vice, in tres celebrandas missas, impensas faciat; secunda, quinque missarum impensis multetur; si vero tertia monitus abfuerit non pugabitur, nisi ægritudine aliqua laboret, vel domini negotiis impeditus fuerit. Condicta etiam conveniendi tempora si quis forte prætermittat, duplicetur illius Symbolum. Si vero quis ex hac sodalitate consocium* ‡ *suum inciviliter eo durius appellaverit, cum triginta denariis id compensato. Denique dei gratia quemque obsecramus, ut quæ in hoc conventu decernuntur, rite observet, quemadmodum rite á nobis instituuntur. Deus autem in iis servandis nos adjuvet.*

Vide etiam Sodalitatis aliud exemplar, *Saxonice*, bibl. *Cott. Titus*, D. fol. peoult. Verum, SHOWERE, ut commentarium hunc nostrum, jam plus satie longum, de usu, qui erat apud *Ang'o-Saxones*, acta curiarum contractûs, & id genus res civiles apud se gestas, monasteriorum inscribendi libris concludam; ultimo loco sequantur, quæ scripta reperiuntur *Normanno-Saxonicè*, in initio Codicis MS. Evangeliorum *Saxonicorum*, qui est in bibliotheca C.C.C. *Cantab.*

Her sutelað on þissere cristes bec þ Ælfwig se red hæfð geboht silfne ut æt Ælfsige abb. ⁊ eallen hirede mid anon punde. þar is to gewitnes eall se hired on baðan. Crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Her swutelað on þisse cristes bec þ Eoric æt Fordan hæfð geboht Segifu his dohtor æt Ælfsige Abb. ⁊ æt þam hirede on baðan to ecum freote. ⁊ ealle hire ofspring.

Her swutelað on þisse cristes bec þ Ælfric scot. ⁊ Ægelric scot synd gefreod for Ælfsiges Abbodes saule to ecan freote þis is gedon on ealles hiredes gewitnesse.

Her swutelað on þissere cristes bec þæt Sæwine Leofwies sunu æt Lincumbe hæfð geboht Sydeflæde ut nu fif Scyllingas. wonegan æt Iohanne þam biscope. ⁊ æt ealloo þæm hirede on baðon to ecum freote. ⁊ herto is gewitnesse Godric Labba. ⁊ Sæwold. ⁊ his twegan sunan Seirewold. ⁊ Brihtwold.

Her swutelað on þisse cristes bec þ Iohan hæfð geboht Gunnilde þurkilles dohtor æt Gode Leofenades lafe to healfan puode oo ealles hiredes gewytnisse. Crist hine ablende. þe þis writ awende. ⁊ he hefð hi betæht criste. ⁊ Scē Petre for his moder saule.

Her swutelað on þissere bec þ Sæwi hagg æt Widecumbe hæfð gedon ut his twegen suou æt Ælfsige abbude on ealles hiredes gewitnesse.

Her swutelað on ðisse cristes bec. þa forewardas þe þe prior on baðan. ⁊ ealle þa gebroðran habbað gemaked wið Sæwi. ⁊ wiþ Þeodgifu his wif. þ is. þ we habbað heom geunnen of Godes half. ⁊ of S. Mar. ⁊ of S. Petres. ⁊ of ure þa broþerrædenne. ⁊ þa bedrædenne for life. ⁊ for deþe. ⁊ gelænd heom þ land of þære stræte þe ure wæs. heore hus on to rymende. þa hwile þe hi libbeþ. ⁊ hi us þar togenes gifeð. þ hi us to hyrsumien wylleð. ⁊ holde beon. mid eallon þam þe hi magon. ⁊ cunnen. ⁊ æfter heore tweire dæie. Sæwies ⁊ Ðeodgyfe hi gefeþ heore hus. ⁊ heore land ⁊ ure criste. ⁊ S. Petre. to þam þat ** me hi fægere underfo. ⁊ holdlice for heore saula beo. her is to gewitnesse.

* Id est, Calendis Maii. vid. librum H. Lestrangei, cui titulus, **The alliance of Divine offices.** Prim. Edit. p. 158. Secuod. Edit. p. 148. † Forsan *post mortem suam*, vel *in obitum Socii*. ‡ *Vel* male tractaverit. ** *Me* pro *men*, ut supra *me* pro *man*.

Osward

Oppano ppeort. ꝛ Willm ꝺe clepece. ꝛ huga þe poꞃtgeꞃeꞅe. ꝛ Beoꞃnioꝫ. ꝛ Leoꝼꞃic. and Ðeoꞃeꞃulꝼ. ꝛ Bupebanꝺ. ꝛ Ƿylꞃ. ꝛ Ᵹeoꝼꞃæꞇ. ꝛ Ælꝼꞃoꞃꝺ þe ꞅmiþ. ꝛ Eꝺꞃy ꞅceꞃeꝺeꞅ ꞅune. ꝛ Roꝺꝺ. þe Fꞃenciꞅce.

Ðeꞃ ꞅuꞇelaꝺ on þiꞅꞅeꞃe cꞃiꞅꞇeꞅ bec. ꝥ Æꝫylmæꞃ bohꞇe ꞅæþꞃyþe æꞇ ꞅeꞃolꝺe abbuꝺe miꝺ III. maꞃan [i e. mancuſſan] on ealleꞅ hiꞃeꝺeꞅ ꝫeꞃiꞇnyꞅꞅe. ꝛ oꝼeꞃ hiꞅ ꝺæꝫ. ꝛ hiꞅ ꞃiꝼeꞅ ꝺæꝫ beo ꞅe man ꝼꞃeoh. cꞃiꞅꞇ hine ablenꝺe. þe þiꞅ ꝫeꞃꞃiꞇ aꞃenꝺe.

Ðeꞃ ꞅpuꞇelaꝺ on þiꞅꞅeꞃe cꞃiꞅꞇeꞅ bec. ꝥ Ƿulꞃine baꞃebeꞃꝺ bohꞇe æꞇ ælꞃiꝫe abbuꝺe ælꝼꝫyþe miꝺ healꝼan punꝺe. oo ealleꞅ hiꞃeꝺeꞅ ꝫeꞃiꞇneꞅꞅe. ꝛ cꞃiꞅꞇ hine ablenꝺ. þe þiꞅ ꝫeꞃꞃiꞇ aꞃenꝺe.

Ðeꞃ ꞅpuꞇelaꝺ on þiꞅꞅeꞃe bec. ꝥ Æꝫylꞃiꝫe bohꞇe ꞃynꞃie æꞇ Ælꞃiꝫe abbuꝺe miꝺ anon ꞅyꞃe [*i. e.* one.] ꝫolꝺeꞅ. þyꞅꞅeꞅ iꞅ ꞇo ꝫeꞃiꞇnyꞅꞅe Ælꝼꞃiꝺ ꞃoꞃꞇꝫeꞃeꞇa. ꝛ eal ꞅe hiꞃeꝺ on baꝺon. cꞃiꞅꞇ hine ablenꝺe. þe þiꞅ ꝫeꞃꞃiꞇ aꞃenꝺe.

Ex his emptionibus & venditionibus servorum, quæ ad conservandam earum memoriam *Anglo-Normannicè* scriptæ sunt ante Evangelia in codice bibl. C. C. C. C. constat & illas, quas supra descripsimus ex folio alterius MS. codicis, ejusdem bibliothecæ, ex hoc vel alio libro Evangeliorum, qui monasterii *Bathoniensis* olim fuit, desumptas fuisse.

Sed quæres forsan, SHOWERE, si tamen id quærere Tu potes, quibus inductus rationibus, tot manumissiones servorum ex vetustis membranis descripserim, quas quidem varias ob causas mihi describendas arbitratus sum; quum quod servorum manumissionis species, tum quod fines, propter quas, servi manumissi essent; tum etiam quod species nummorum & pretia, quibus empti essent, ostendunt; tum denique, quod modis, quibus manumissio apud majores nostros procedebat, docent. Primo igitur manumissionis servorum species ostendunt; ut qui vel *libertate donati* ab iis, in quorum potestate erant, vel *redempti* erant. Libertate donati perinde duplicis generis sunt: vel qui *donatione*, quam appellant *inter vivos*; vel donatione à *defunctis* relicta, & ab hæredibus præstanda, quam *legatum* vocaot, justam libertatem assequuntur; Quorum utriusque exempla in superioribus habentur. *Redempti* pariter duplicis generis sunt, vel à se redempti, vel ab aliis. A se vero redempti, vel se solos, vel se eum suis redimebaot. Hæc autem *sui*, & multo magis *sui* & *suorum* redemptio, servitutem apud majores nostros bumanam, imo vere Christianam fuisse probat, utpote apud quos servi noo semper dominis, sed sibi aliquando acquirebant, & pecula sua babebant, & quibus etiam dare & legare non inutiliter quis posset. Secuodo servorum, quas delcripsimus, manumissiones osteodunt fines, propter quas libertate donati, vel redempti essent. Hæ autem variæ fuerunt. Nunc enim quis redimit servum, vel servam, solam, vel cum suis, propter naturalem. nunc propter conjugalem affectum, ounc propter amorem Dei, & suam, vel aliorum, sive qui io vivis, sive qui mortui essent, salutem; nunc etiam ob majorem rerum, quæ gerendæ erant, solennitatem, ut translationum saoctorum, nuptiarum, & id genus rerum celebritatem; nunc denique servos servasque piis hominibus redimere placuit, ut eos è servitute redemptos servitio Domini Dei perpetuo addicaret. Tertio, servorum maoumissiones, quas exhibuimus, non solum pretia, quibus servi sive soli, sive cum suis redimi solebant, sed oummorum, & summaruın species & nomina ostendunt, quos *peningas, pundas, oras, mancussas*, & *marcas*, tum auri, tum argenti vocabant, quibus in redemptionum, quæ produximus, tabulis diligenter invicem collaris, non solum quantum singuli valebant, sed quota pars majorum minores erant, à curiosis forsan potest etiamnum cum majore certitudine, quam antea exquiri. Denique ostendunr modos, quibus à majoribus nostris servi manumitti solebant; ut à defunctis testamento; à vivis in curiis comitatûs, Hundredi; in Ecclesiis & venalium foris, palam & coram testibus, iisque *portas apertas, & vias liberas denuntiando*. Quæ si de *Græcorum* & *Romanorum* moribus scire omnia juvat, & operæ pretium à doctis putatum est; Eadem certe de majorum nostrorum ritibus digna esse, quæ à doctis, præsertim antiquorum studiosis, scirentur, nemo nisi difficilis & insolentis ingenii semidoctus ausus erit negare.

Forsan atiam rationes scire velis, propter quas nomina testium & cognomina fere semper omnia, quæ actis superioribus subscripta sunt, tam diligenter descripserim, quæ profecto multa sunt. Nam primo *nomina* testium, præsertim eorum, qui Reges, magnates, aut amplissimæ dignitatis homines fuerunt, non solum obscuros historiarum locos quandoque elucidant, & incertos extra dubium omne poount, falsosque corrigunt & emendant; sed defectus etiam aliquando supplent, & quis cui coætaneus fuit, ostendunt in actis genuinis, & in fictitiis & spuriis falsitatem evincunt. Dein quoad *cognomina*, quæ diversi generis sunt, maxime curiosorum interest & ea quoque scire, quippe quæ Gentilium nomioum, quibus familiæ & tribus apud nos distinguuntur, primordia sunt, & quodammodo nobis non sine magna voluptate origines nostras referunt. Eorum quæ in superioribus occurrunt, alia à *loco*, alia ab *affectionibus animi* vel *corporis*, alia denique à *parentum nominibus*, sumuntur, quæ à Grammaticis *patronymica* vocantur.

Quæ à loco sumuntur, exprimuntur vel cum præpositionibus *Anglo-Saxonibus* æꞇ, on, in, vel inna; vel *Dano-Normannicâ* a quæ significat *in*; vel *Gallo-Normannicâ* de. Primi generis sunt in superioribus * æꞇ ꝼꞃome, æꞇ hꞃiꞇaꞅꞇane, æꞇ STOCE, æꞇ hꞃiꞇeciꞃcan, æꞇ priꞅeꞇun, æꞇ buꞃ-

* Frome. Whitston. Stoke. Whitchurch. Preston. Burn. Holcombe. Wurley. Hestrey. Quick. Pinnoc. Bush. Kunstan, & Kunnestan. Bec.

nad, æt holcumbe; on paplea, on hefatƿiƿe, on cuicu, on cuike, on pinnoc, inna burc. Secundi generis sunt à pulopaham, à punforda, à kinstane, à cuike, à bec. Tertii generis sunt, de Salci, [a] de baʒe, de Saler. Quæ ab affectibus animi vel corporis sumontur, ea exprimuntur cum articulo, vel sine articulo, & in superioribus hæc sunt, [b] hpita, se reda, pæde, bealta, modiʒ, se blund, se blaca. Patronymica vero duplicis generis sunt, vel quæ terminantur more veteri in inʒ, vel quæ circumscribuntur, ope nominis suna, vel sunu, vel sune, pro quo in *Normanno-Saxonicis* non raro per abbreviationem scribitur s'. Prioris generis in superioribus sunt Pudinʒ, vel puttinʒ, *Puttæ filius.* Brýninʒ, *Brynæ filius.* Dýrlinʒ, *Dyrli filius.* Teollinʒ, *Teollæ filius.* Beorninʒ, *Beorni filius.* Dunninʒ, *Dunni filius.* Snellinʒ, *Snelli filius.* Tullinʒ, *Tulli filius.* Bruninʒ, *Brunæ filius.* Hierdinʒ, *Hierdi filius.* Hiendinʒ, *Hiendi filius.* Kippinʒ, *Cippi filius.* De hujus autem formæ Patronymicis, sic *Ælfricus* Grammaticus in præfatione de partibus orationis: Sume [Naman] sýndon patronýmica þ sýnd fæderlice naman. æfter ʒrecisc̃um þeape. ac seo leden spræce næfað þa naman. hi sýnt sƿa ðeah on Engliscre spræce. Penda. ꝥ of þam [c] Pendinʒc & Pendinʒas. Cpicelm. ꝥ of þam Cpicelminʒas. ꝥ fela oðre. De his autem patronymicis tria, Showerr, observanda sunt; primo quod nonnulla propria hominum in inʒ terminata accersenda sunt à *Dano-Saxonico* ing, quod *pratum* denotat, (ut Sceaping, à quo *Ang.* **Shipping**,) quæ inter propria à loco formata accensenda sunt. Secundo, quod inʒ patronymicum deducitur ab inʒe veterum *Septentrionalium*, quod *Juvenem* & *Junium*, *Juventutæ deum* significat; adeo ut Pendinʒ idem est, ac *juvenis Penda*, vel *Penda Junior*, &c. Tertio, quod *Anglo-Normannicè* ing mutatur in ig, exterminato N. & ig denuo in y vel i. Sic in superioribus legitur [d] Dunninʒ & Dunniʒ. Puttinʒ & Puttiʒ. Sic à Tullinʒ fit Tulliʒ, & à Tulliʒ, **Tully.** à Teollinʒ Teolliʒ, & à Teolliʒ, **Teolly**, vel **Tolly**; quorum utrumque jam sunt nomina gentilia apud *Anglos.* Sic à patronymico Peodinʒ fit Penninʒ, & deinde gentile Anglicum **Penning**, & **Penny.** Porro notandom est hujus formæ patronymica veteres *Anglo-Saxones* in describendis genealogiis maximè usos esse: ut Chron. *Sax.* Gibs. An. DLX. Ælle senʒ to Norðan-hymbran rice. idan forðʒefaren. ꝥ þ heold xxx pintra. Ælle pæs Yffinʒ. Yffe Uscfreainʒ. Uscfrea Pilʒisinʒ. Pilʒis Pestersfaleninʒ. Pestersfalena Sæfuglinʒ. Sæfugl Sæbaldinʒ. Sæbald Siʒeʒeatinʒ. Siʒeʒeat Spæfdæʒinʒ. Spæfdæʒ Siʒeʒearinʒ. Siʒeʒear Pæʒdæʒinʒ. Pæʒdæʒ Podeninʒ. Poden Friðopulfinʒ. Veruntamen in genealogia *Christi* Salvatoris nostri, *Luc.* cap. III. 23. *Heliæ filius* vertitur per patronymicum periphrasticum Helies sunu. Cujus formæ multa occurrunt in exscriptis hic à nobis membranis: ut Snellinʒ Tullinʒes sunu. Godpine Leopines suna. Edmær Norðmannes sune. &c. Occurrunt etiam non pauca scripta abbreviatim cum apocopes notâ: ut Ricard Alcas'. Hroðolf Alcas'. Ricard Olannas'. Willm Edpis'. Silpies'.

Ab antiquis autem hominum propriis patronymicè formata cognomina, quæ olim distinguendis ejuldem nominis personis tantum serviebant, jamdiu ad distinguendas familias & gentes, quod supra dictum est, non apud nos solum, sed etiam apud *Germanos*, *Danos*, *Suecos*, *Norvegos* & *Islandos*, imo & apud *Belgas* usurpata sunt. Sic à proprio *Normannico* [e] Hugo, vel Haugo, quod in pergamenis nostris scribitur quoque *Hygo* & *Hyga*, & *animum* vel *mentem* denotat, fit gentile **Hux** pro **Hucs**, g in c mutato; ut & **Hygs**, vel **Hygges**; & g in c verso Nostrum **Hics**, quod nunc scribitur **Hicks**, **Hickes.** Sic a *Nortmannico* Rou, quod in superioribus toties pro Roll *Gallonormannicè* occurrit, formatur gentile **Rous.** Sic etiam à *Saxonico* Sæmær, quod in superioribus occurrit etiam scriptum Semer, Sæmer, & *Normanno-Saxonice* Seomer, & Ille Magnus, Clarus, Illustris significat, fit nomen gentis, Somers, quæ se jam jactat *Angliæ* dedisse virum, secundum nominis notationem, *Maximum* & *Clarissimum*, in quo uno ea sane omnia conveniunt, quæ olim potuit in prætore Roma, & in Summo Cancellariæ præfecto jam nunc *Anglia* potest optare; scilicet cum Summa juris peritia, Summaque amplitudine & auctoritate, non minor sapientia; & in cognoscendis, ac definiendis litigantium causis, suum cuique tribuendi constans & perpetua voluntas.

Inter cognomina, quæ à loco sumuntur, merito etiam numerantur ista, quæ in isc vel isce formantur: ut Frencisce, Londenisc, quæ in superioribus etiam leguntur. Quæ etiam effectus animi vel corporis significant, aliquando substantivè in tralatitia significatione exprimuntur: ut Godwis se bucca, forsan *ob impudicos mores* ita appellatus. Osbern Hauoc, quod *rapinæ deditus* esset, forsan ita dictus. Sic Ælpin se cinʒ, id cognominis forsan habuit, *à regio animo*; ut *à piceo colore*, Ƿulfric Piʒ, unde gentile nostrum **Pike.** Adjectiva etiam affectus corporis vel animi significantia non raro in substantiva transeunt, composita cum substantivo, veluti man, fot,

[a] Ang. **Haye. Seller.** [b] Ang. **White. Read. Holt.** quod etiam inter localia numerari jure potest, utpote derivatum ab holt, *Lucus*, *Sylva.* **Moody. Blunt. Blake.** A cognomine autem *Holt*, Gentile nomen *Holtorum*, quorum ingens decus, & patriæ ornamentum, prænobilis vir Carolus Holt de *Aston* in Comit. *Warwic.* Baronettus. [c] Corrupte pro pendinʒ. quod habet codex Coll. divi *Johan. Oxon.* [d] **Dunning**, & **Downing.** [e] **Enn er thialffa Preitte tao vid hann er Huge hiet had var hugur min**, *Sed Hugo ille cum quo in stadio Thialfus contendit animus meus fuit.* Eddæ *Islandicæ* Mythol. XLI.

&

& similibus, ut Blaceman, quod idem ac Blaca denotat, scilicet *subalbum* vel *pallidi vultûs hominem*; quikuot, *vidus vivis*, &c. Cognomina substantiva quoque non raro munus vel magistratum, quem quis gerebat, vel artem, quam quis exercebat, denotabant: ut Ruold se [a]cniht, *Ruoldus eques*. Sweigen Scyldwirhta, *Swenus Scutarius*. Alger se Webbas, *Algerus Textor*. Roget se Stipard, *Rogerus Oeconomus*. Osbern se Capellen, *Osbernus Capellanus*. Leoword þe Smith, *Leowordus faber-ferrarius*. Wicceng Bastwægen, *Wiccingus Scapharius*, vel *remigum præpositus*. Osward preost, *Osward presbyter*. Willm clerec, *Wilhelmus clericus*. Wulfsige cynges gerefa, *Wulfsigus comes regius*. Heording gerefa, *Heordingus vice-comes*. Leowine se canon, *Leowinus canonicus*. Se Prior, se Abbod, & consimilia multa.

Ubi notandum est eos, qui cœlibes à sacris muneribus cognomina sortiti sunt, illa in agnatos suos, quos hæredes instituebant, derivâsse; ut Gentilia **Preist, Clerc, Prior, Frier,** [b]**Munk** vel **Monk, Canon, Bishop,** bodiè monstrant.

Præterea in antiquis membranis cognomina multa reperiuntur substantive, & cum & sine articulo formata, quæ ab aliqua parte vel nota corporis, ob quam quis notabilis erat, desumpta sunt: ut Alfric Hals, *Alfricus à collo dictus*, Aluric spot, *Alfricus à nævo*. Osbern [c]Ceaca, *Osbernus à bucca* vel urceo. —— Sceanca, —— *à cruribus*. Ælfric mid tham berde, *Ælfricus à longa barba*, & alia quæ in membranis nostris cernuntur; ut Algar Oxawamb, *Algarus ab immani ventre*; Alwi kya, *Alwigus à vacca*, vel *Alwigus ab ovium mulgendarum stabulo*. Porro ab *arboribus* & *floribus* majores nostri cognomina sumserunt: ut Ælwi [d]Hasel, *Ælwigus Corylus*. Sewin [e]Pinca, *Sewinus Cariophyllus*. Denique nonnulla cognomina in vetustis actis leguntur, quæ aut nullam significationem habent, aut quorum significationes in obscuro latent: ut Semer Spetlether; Ricard Kykebeau: Ælfgar Hellebula; Ascytil Butapeit: Ricard [f]Trencard; Ægelric Bygga: quæ omnia casu potius quam consilio data videntur, nisi quod Bygga verbale à *Saxonico* bycʒan, *ædificatorem*; & Trencard *Dano-Normannice* dreng-hard, & drenc-hard; *strenuum militem*, vel *strenuum potatorem* denotat. Nam apud veteres *Danos* & *Norvegos*, è quibus *Normanni* oriundi sunt, in compotationibus haud secus ac in prælio durare & prævalere, magnum quidem semper facinus & laude dignum, existimatum erat. Hæc pro occasione data, SHOWERE, de majorum nostrorum cognominibus; quæ apud posteros suos in gentilia transierunt.

Jam, si placeat, de tempore, in quo primum prænominibus cognomina addi cœperunt, paucis inquirendum est. Apud ulterioris ævi *Anglo-Saxones*, raro *binomines* in legendis *Saxonicis* occurrunt, si illos excipias qui, data occasione, sibi cognomina patronymica adsciverunt, aut quibus ab aliis data sunt, ut ab ejusdem nominis personis, eorum ope, distinguerentur. Sic ante adventum *Danorum*, *Eadbribtus Northymbrorum R.* vocatur Eating, *Eatæ filius*; & Eata, Leodwalding, *Leodwaldi filius*: Chron. *Sax. Gibs.* DCCXXXVIII. Sic regnante *Æthelwulfo West-Saxonum R.* quidam nobilis Badanoð, testamentum solemne faciens, per cognomen Beotting, ab aliis ejusdem nominis, & forsan à Badanoð quodam, qui subscripsit testamento, se discriminari intendens, designari voluit. Ic Badanoð Beotting cyðo, ⁊ ƿritan hato hu min ƿilla is. Cætera, SHOWERE, infra te expectare jubeo, cum de *Anglo-Saxonum* testamentis tractaverimus. Sic etiam longe ante *Danorum* ingressum, *Æthelbrybtus Cantwarorum R.* cognominatur Eormenrices sunu, *Eormenrici filius*: Chron. *Sax. Gibs.* DLII. & *Ofredus Northymbrorum R.* ut multos alios prætercam, Alchredes sunu, *Alcredi filius*, appellatur: DCCLXXXIX. Primus autem *Anglo-Saxonum*, quem ego cognomine non patronymico notabilem animadverti, est *Offa*, Abbas ille *Medeshamstedensis*, qui *Beonne appellatus*: Chron. *Sax. Gibs.* Anno DCCLXXV. scil. XVIII annos ante appulsum *Danorum*: on þas kinges dagum Offa wæs an Abbot of Medeshamstede BEONNE gehaten. Se ilca BEONNE, *&c.* Sic etiam *Eadbribtus* ille *Cantiorum R.* sed nondum rex factus, ante invasam à *Danis Angliam*, & longe antequam domini cum moribus suis apud *Anglos Dani* prævalerent, cognomento Præn insignitus est: Chron. *Sax. Gibs.* An. *Christi* DCCXCIV. and þy ilcan geare Eadbryht on-feng rice on Cent. þam wæs oðer nama nemned Præn, *eodem anno Eadbryhtus capessit regnum in Cantio, cui cognomen fuit* Præn. sic an. MDCCXCVI. And her Cenwulf Mercna cyning oferhergade Cantwara oð mersc. ⁊ gefeng Eadbyrht Præn heora cyning, *Hoc etiam anno Cenwulfus Merciorum R. devastavit Cantwarorum terram*

---

[a] Hinc gentilia nostra, **Cnight, Steward,** & regiæ familiæ divinum cognomen **Stuart,** ut & **Chaplain**; ac **Smith,** multis viris magnis clarum, sed in nemine clarius, quam in nostro *Thoma Smitho*, S. T. P. per totum literarum orbem suis operibus maxime noto: **Boson, Preist,** & **Preistman. Clerk, Prior; Congreve,** *Theocrito Anglo* clarum. **Greave. Greaves,** *Gravio* non ita pridem *Oxoniensi*, & *Grævio Ultra-jectino* professore gloriosum cognomen. [b] Immortale cognomen illius Præclari *West-Saxonis Georgii* **Monk,** non ita pridem Ducis *Albemarlensis*, & Regni *Anglicani* instauratoris. MDC.LX. [c] Unde gentile nostrum **Cheok,** *Johanne* istius cognominis equite aurato, ob doctrinam & mores præclaro, notissimum. [d] Nunc etiam **Hasell.** [e] Nunc **Pink**; & forsan **Fynch** vel **Finche,** quo inter gentilia nihil ornatius, prælertim in honorabili viro *Hennageo*, *Henn. M. Cancellarii* filio, gentis suæ & togæ forensis maximo ornamento. [f] Nunc **Trenchard,** quod antiquæ & prænobilis familiæ apud occidentales *Anglos*, *W. Saxonum* posteros, gentile etiamnum cognomen est.

usque ad Mariscum, & cepit Eadbrytum Pꞃæn, *illorum regem.* In legibus, quæ in textu *Roffensi, Saxonico* scriptæ, judicia civitatis *Lundoniæ* inscribuntur, duo binomines memorantur; nempe lege x. in *Saxonico* exemplari, quæ versionis Bromptonianæ xvi est. hist. *Angl. Antiq. Script.* Col. 855.

Teoðe þ þa pitan ealle ꝼealdon heora pedd ealle togædere þam arceb æt þunresꝼelda. þa ælꝼeah scybb. ⁊ brihtnoð oddan sunu coman togeanes þam gemote þæs Cinges ponde: Quæ sic verto; *Decimo omnes optimates una dabunt vadium suum Archiepiscopo apud Thundresfeldam, quum* ÆLFEAH SCYBB, & BRIHTNOTH ODDAN-SUNU *ad conventum jussu Regis venerunt.* *Bromptonus* autem, qui in *Saxonicis* sciolus fuit, malè distinguit inter *Ælfeagum*, & *Scybbum* (ac si duo viri essent) in sua versione; quæ hæc est: *Item quod sapientes omnes dederunt vadium suum insimul Archiepiscopo apud Thundresfeldam, quando Ealfeagus, Scybb, & Brihtnodus, Odonis filius, venerunt ad concilium ex ore Regis.*

In *Danicis* autem & *Flandricis* scriptoribus, qui antiquorum temporum res gestas tradunt, nusquam non occurrunt *Binomines* heroes suis conspicui cognominibus: sic antiquissimus ille omnium *Deorum Odinus*, ut cæteros intactos prætercam, innumera cognomina habuit: ut Alsfader, Aldfader, Herra, Hnikari, Ome, Oske, Suidor, & similia perplurima, quæ videre est in *Eddæ Islandorum* prima parte, fabulâ III. & in secunda parte, de variis appellationibus inter nomina *Odini*. Sic in *Saxonis Grammatici* historia *Danica*, binomines Reges & duces multi memorantur; ut Dan *Fridlevus* cognomento *Celer*. Istiusmodi quoque sunt Rati *Fionicus*, Scalk *Scanicus*, Alf Aggi *filius*, Olvir *Latus*, Gnepia *vetulus*, Bo *Brami filius*. Orin *Anglicus*, Ubbo *Fresicus*, Ary *altero cassus lumine*; Roe, quem barbæ prolixitas cognomento insignem fecit, *Brandmicæ* cognomen habens, Sle *oppido*, cum *Hacone genam scisso*. p. 143. Editionis *Soræ* M.DC.XLIV. Id genus haud pauca alia alibi dedimus, ex specimine *Islandiæ* historico, per *Arngrimum Ionam Islandum*, arctoi orbis sidus fulgentissimum edito, *Amstælodami*, 1648. Ut, *Thranderus*, Vluobein dictus, à *crurum gracilitate*. *Thorderus* Hrada. *Thorbrandus* Orrekur. *Thoralfus* Hin starke. *Ormerus* Tooku-bakur. *Thorkillus* Hin haffroe. *Gunulfus* Kreppa. *Biorno* Oflate. *Thorkillus* Bernamule. *Olverus* Barna-kall. *Thorbernus* Farla-kappe. *Raffenerus* Hin-hermoke. *Kircus* Hinn raude. *Thorarinus* Krokur. *Thorgerus* Flootubakur. *Kolsven* Hin tame.

In *Crymogæâ* suâ, multos etiam præclaros *Islandiæ* viros, qui cognomentis gaudebant, æternitati cum suis cognominibus consecravit: ut *Barderum*, qui dictus est Snæfelsas; *Heraldum*, qui Harfagra, *pulchricomum*; & Dofra-fostre dictus est, quod à *Dofrane enutritus*; *Haquinum*, qui *Adelstenius*; *Cetillum*, qui Haurdakare; & *Torleifum*, qui Hinn-spake, *sapiens* appellatus erat. Quibus etiam adde *Wemnadum*, cui Jordlokar; *Egillum*, cui Skallagrimus; *Atlantem*, cui Skamme; *Biornonem*, cui Buna; *Theodorum*, cui Skeggi; *Helgonem*, cui Biota; & ne Fœminæ choro desint; *Iorunem*, cui Manvitzbrec; & *Thorunam*, cui Hyrna cognomen erat. Hisce etiam accedunt *Thorerus*, cognomento Ymathoret; *Haraldus* Gulokeg; *Senta* Darskegg; *Siguardus*, à prudentia, ἐμφάδης; *Thorsteinus Rufus*; *Haraldus Crudelis*; *Olaus Mansuetus*; *Magnus Nudipes*; *Olaus Sanctus*; *Magnus Clemens*, Rex Norvegiæ, *Eiperus*, à *legum scientia* Logoider; *Ormerus Robustus*; *Snorro* Gode; *Thorsteinus* Thorscabye; & *Ulfo* cognomine Skialge.

Sic in historiis RR. Septentrionalium *Snorronis Sturlonidæ*, quas ex MSS. codd. edidit, & versione gemina notisque illustravit *Johan. Peringskiold*, cognomentis suis, non minus quam nominibus illustres, Reges & heroes ad posterorum notitiam, suo quisque ordine & ævo descenderunt. In prima parte, quæ primævorum RR. res gestas tradit, *Odinus* Asa, i. e. *Asiaticus*, appellatur. *Dagus* Spaca, i. e. *Sapiens*. *Ottarus* Wendilkraka; *Rolfus* kraka, *Cornix*; *Solvo* Juda; *Ingialldus* illrada, *malitiosus*; *Ivarus* Vidfadma; *Olaus* Tretelgio; *Halfdanus* huitbein; *Gudredus* Beidi, *venator*; *Olaus* Geirstada Alfi; *Ragnvalldus* herdum harra, *altos humeros habens*, cognomenta habent. In parte septima, quæ continet historiam *Olaui R.* qui helga, *Sanctus*, cognominatus est; rex *Angliæ Canutus*, in nostris semper uninominis, Hinn riki, *dives*; & filius ejus à nostris *Hardacnutus*, haurda vel horda, *durus* appellatur. Sic etiam simul ac aliqua pars *Angliæ* in binominum *Danorum* potestatem redacta fuerit, usque obtinere in ea cœpit cognomentorum usus, dum progressu temporis ad totius *Angliæ* imperium *Canuto* provecto, non tantum aulam, sed ab aula maxime remotas plagas cognomina personarent. Sic *Thani* fere omnes, quorum mentio facta est in actis illis curiæ comitatus *Herefordensis* supra descriptis, quæ, *Canuto* regnante, *Aegelnothestani* habita erat, suis cognominibus ad prænominum quodam modo magnificentiam insigniti commemorantur. Ðurcil hpita; Topig pruda; Ægelpeard æt Frome; Leopric æt Stoce; Ðingig Stægðman; Ægelpig þe Reada; Omnes, O lepidi! novo ritu binomines, quam vos gloriosos ad curiam cognominibus vestris crepantes proficisci mihi videre videor. *Edwardo* verò, qui *apud Nortmannos enutritus, in Nortmannum*, ut *Ingulphus* loquitur, *pene transiit*, regnum adepto, amplius crevit binominum numerus. Etenim ille non tantum *Anglicos* ritus dimittere, & *Gallo-Normannicos* introducere contentus est; sed *Nortmannos*, quorum ingentem numerum secum ex *Gallia* adduxit, ad magistratûs honores & munera publica, tam regni, quam sacerdotii evexit. Hinc, eo regnante, legimus de OSGOD LLAPA, de GRYMKYTEL, *i. e. Danicè* Kytel grima vel Kytel hin grime; de *Rodberto Gemiticensi*, & binominibus aliis haud paucis, quorum favori *Angli* velificari volentes, cognomina proculdubio sibi sumpserunt: ut Ælfric hpita, & alii quos superiores chartæ nonnullæ ostendunt. Regno ad *Wilhelmum*, Normanniæ ducem, translato, *Angli* in *Normannicos* mores ruentes, *Nortmannorum* more,

cogno-

cognomina sibi quum patronymica, tum aliunde petita, à *prædiis*, *silvis*, *villis*, *oppidis*, ab *animi corporisque dotibus* & *affectibus*, ab *officio*, *magistratu*, *negotiis*, *rebus gestis*, ab *artibus* tum honestis, tum sordidis, & fere ex omni rerum genere adsciverunt. Hoc abunde, SHOWERE, quæ ex Ecclesiæ vestræ *Exoniensis* archivis, in publicum protulimus, cognomina demonstrant. Tum enim, quum esse *Anglicus* eques, loqui *Anglice*, *Anglorum* more chartas conficere, quinetiam quum esse *Anglus* dedecori esset; esse uninominis, *Anglicano* ritu, non turpe solum & opprobrii quid plenum, sed grave & molestum fuisse nemini dubium esse potest; præsertim ei, ad quem *Anglo-Normannæ* illius nobilis fama pervenit, *Roberto* Henrici I. ex Concubina filio quæ nupta esse noluit, quod *binis nominibus* nondum honestaretur. Ea autem erat MABILA, filia unica, hæresque ROBERTI FITZHAIM, Domini de *Glocester*, inter quam, & regem, proxenetæ partes agentem, ut virginis animum filio suo conciliaret, extat dialogus à *Roberto Glocestrensi*, anteriorum temporum celebri Poetâ, rythmicè contextus, quem hic infra habes, non ex exemplari, quod in Bibl. *Bodl.* asservatum consulere *Londini* non possum, sed ex *Seldeni* libro, qui inscribitur **Titles of Honour.** p. II. cap. v. descriptum.

......he ſeolb is ſone to her ſpouſing abonge,
This maid was ther agen, and with-ſaid it long.
The King of-ſought hee ſuith ynon, ſo that atten enbe
MABILE him anſwered, as gode maid, and hende.
Sir, heo ſede, wel I chot that youe heete ope me is,
More vor mine heritage, than for my ſulve I wis.
So vaie eritage, as ich habbe, it were me grete ſhame,
Uoe to habbe an loverd, bote he had an to-name.
Sir ROBERD LE FITZHAIM my faders name was
And that ne might nought be his that of his kunne nought nas.
Therefoee, Sie, vor Godes love, ne let me no mon owe
Bote he habbe an two-name wae thoeou he be iknowe.
Damoyſele, quoth the King, thou ſeiſt well in this caſe
Sir Roberd le Fitzhaim thy fader two-name was
And as vair two-name he ſhall habbe, gif me him may biſe.
Sire ROBERD LE FITZREY is name ſhall be.
Sire, quoth this maid tho. that is a vair name.
As who ſeith all, his life, and of geeat fame,
Ac what ſholde his ſonne hote thanne, and hi that of him come.
So ne mighte hit hote whereof nameth gone.
The King underſtood, that the maid ne ſaid no outrage
And thot Glouceſtee was cheif of ire heeitage.
Dameſrile he ſaid tho, thi loverd ſhall have a name.
Uor him, and vor his heires vaie without blame.
Uor ROBERD EARLE of Glouceſtre his name ſhall be, and his,
Uor he ſhall be Eaele of Glouceſtee, and his heirs I wis.
Sire, quoth this maid tho, well liketh me this
In this forme I chole that all my Gode be his.
Thus was Earle of Glouceſtre firſt imade there
Ac his Roberd of all thulke that long biuore were;
This wos Enleue hundeed yeee and in the ninth yere right
After that ure Loverd was in his mober alight.

Gulielmus invictissimus *Angliæ* conquisitor, & *Gulielmus* ejus filius & in regno successor, quibus nullum quidem gentile cognomentum; ille *Nothi*, sive *Bastardi*, quod patri ex concubinâ natus; hic vero à rutila cæsarie, *Rufi* cognomen sortitus est. His, inquam, principibus nullum gentile cognomen; imo genti è qua orti sunt, *Rodlonis* scilicet, vel *Rollonis* stirpi, quæ si antea initium nescivit originis, *Rollonidum* vel *Rollungorum* progenies dici poterat, nomen quidem nullum fuit. Equidem, hoc me mirari aliquoties subiit, SHOWERE, propterea quod veterum RR. *Septentrionalium* gentes, patronymica, quibus ab invicem distinguerentur, sua quæque habuerunt.

Hanc observationem acceptam referimus SNORRONI STURLONIDI in secunda *Eddæ Islandorum* parte, ubi in Sectione cui titulus **Uppime nockra konga heita**, sic scribit de *Halfdano* R. qui uxorem duxit *Alvivam* sapientem, novem filiis, à quorum singulorum nominibus suis familiis gentile cognomen patronymicum inditum est. I. **Hillder er hilldingar eru frakomner**, *Hillder à quo Hilldingi*. II. **Nesser er Nislunger eru frakomner**, *Nesser à quo Nislungi*. III. **Aude er Audlingar eru frakomner**, *Aude à quo Audlingi*. IV. **Yngui er ynlingar eru frakomner**, *Yngui à quo ynglingi*. V. **Dagur er Daglingar eru frakomner**, *Dagur à quo Daglingi*. VI. **Brage er Bragningar eru frakomner**, *Brage à quo Bragningar*. VII. **Bodle er Budlingar eru frakomner**, *Bodle à quo Budlingi*. VIII. **Lofdi er Loffdungar eru frakomner**, *Lofdi, à quo Loffdungi*. IX. **Sigar, Padan eru Siklingar komer**, *Sigar, à quo Siklingi*. Sic etiam pergit: fra-

ofysde i DANMARCK eru Skioldungar Komner, *à Skoldo Rege Daniæ dicti sunt Skioldungi.* Fra volsunge i Franklande eru volsungar komner, *à Volsungo Rege Franciæ Volsungi.* Skelffer hiet eitn herkongur, og hans ætt kallast skelvingar, su kinslod er i Austurvegum, *A Skelfero Rege Skelfingi dicti sunt, cujus prosapia in oriente est. Skylldum* illum sive *Sksolldum*, à quo gens regia *Daniæ Skiolldungi* appellati sunt, *Odini* filium fuisse dicit *Eddæ* scriptor. Prolegom. cap. XII. Sem odenn hafde skipt þui lande med sonum synum, þa byrlade hann ferd syna nordur, og kom i þad land er þeir kalla Reid Gotaland, og eignadest i þui lande alt þad er hann villde, og seta te þar till landrada son sina er skioldur hiet, hanns son var fridleifur, þadan ær su ætt komenn er SKJOLDUNGAR heita þad eru dana kongar, oc þad heiter nu Jotland er þa var kallad REJDGOTALAND, *Ubi primum Odinus terram istam* (Saxonicam) *inter filios distribuisset, profectus est versus Septentrionem, & in aliam migravit terram, quæ tunc REIDAGOTALANDIA dicta erat, ubi pro arbitrio quicquid voluit, vendicavit. Huic terræ præfecit filium suum SKIOLDUM, ex hoc Fridleifus genitus est, ex cujus stirpe SKIOLDIADÆ appellati, Daniæ RR. descenderunt. ista vero Reidogotalandia, nunc Jutlandia vocatur.*

Ynlinga saga, sive *Inlingorum historia*, scripta est à *Snorrone Sturlonide*, quæ primam partem facit historiæ RR. *Septentrionalium.* Verum ex *Ynglorum* stirpe regiâ, neque aliqua ex alia, oriundus quisquam vett. RR. *Septentrionalium*, gentis suæ nomen in historiis *Septentrionalibus* sibi in cognomen sumpsit. Idem observat de majoribus nostris, tam *Danis*, quam *Saxonibus*, *Henricus Spelmannus*, in literis, quas ad *Ptolemæum Rosecrantzium*, Danorum Regia apud *Anglos* legatum, dedit; in quibus sic scribit: *Certe apud historicos nostros, qui de Danis copiosius tractarunt, quam ipsi Dani; nullus, quod sciam, occurrit Saxo vel Danus, gentili fretus cognomine. Neque ejusmodi quempiam repperi inter Gallos vetres apud Gregorium Turonensem, nec sub mediis seculis apud Aimoinum, nec inter Longobardos apud Paulum Warnefredum, seu Diaconum.*

Fateor tamen in historiis nostris, ut & aliarum gentium, deprehendi, interdum alium atque alium bino compellatum nomine, neutro tamen gentili.

* Certum est igitur majores nostros sive *Anglo-Saxones*, sive *Anglo-Danos*, quum cognomento-

---

* Nonnulla tamen occurrunt *Anglo-Saxonice* scripta in Codice *Cottoniano*, qui inscribitur *Tiberius*, B. 5. fol. 76. b. ad finem Evang. *Joh.* post verba; *Capere eos qui scribendi sunt libros*; quæ primo intuitu gentem quandam, HATTEORUM nomine insignitam, in comitatu *Hartfordæ* vel *Heortfordæ* olim floruisse, probare videntur. Quod quidem concedendum est, si vox HATTE, quæ pro HATEN, *dictus, vocatus*, sæpissime usurpatur, Gentis nomen proprium, ut prima facie videtur, esse statuatur. Ego participium esse judico. Verum vetustatis *Anglo-Saxonicæ* studiosi, ut liberam de hac re ferant sententiam, en iis iterum iterumque legendum, considerandum, quod ibi scriptum est integrum exhibeo.

Dudda wæs gebur into Hæðfelda. ⁊ he hæfde þreo dohtor. an hatte Deorwyn. oðer Deorswið. þridde Golde. ⁊ Wullaf on Hæðfelda hæfð Deorwynne to wife. ⁊ Ælfstan æt Tæccingawyrðe Deorswiðe to wife. and Ealhstan Ælfstanes broðar hæfð Goldan to wife:· Hwita HATTE wæs beocere into Hæðfelda. ⁊ Tate HATTE his dohtor wæs Wulfsiges moder Scyttan. ⁊ Lulle HATTE Wulfsiges sweostor Hehstan hæfð to wife on Wealadene:· Wifus ⁊ Dunne ⁊ Seoloce syndan inbyrde to Hæðfelda. Dudung HATTE Wifuses sunu sit on Wealadene. Ceolmund HATTE Dunnan sunu sit eac on Wealadene. and Æðeleah HATTE Seolecan sunu sit on Wealadene. ⁊ Tate HATTE Cenwaldes sweostor Mæg hæfð to wife on Welgan. ⁊ Ealdelm byre þryðe sunu hæfð Tatan dohtor to wife:· Wærlaf HATTE Wærstanes fæder wæs riht æht to hæðfelda. heold þa grægan swyn:· Brada HATTE wæs gebur to Hæðfelda. ⁊ Hwite HATTE wæs Bradan wif wæs gebures dohtor to Hæðfelda. seo Hwite wæs Wærstanes. ⁊ Wærðryðe. ⁊ Wynburge þridde moder. ⁊ Wærstan sit æt Wadtune hæfð Winnes sweostor to wife. ⁊ Wine hæfð Wærðryðe to wife. ⁊ Dunne sæt on Wadtune wæs inbyrde to Hæðfelda. ⁊ Deorwyn HATTE hire dohtor hæfð cynewald on Mundene to wife. ⁊ Deornað HATTE hire broðar bið mid Cynewalde. and Dudde HATTE Wifuse dohter sit æt Wilmundeslea:· Cynelm HATTE Cenwaldes fæder wæs gebur into Hæðfelda. ⁊ Manna HATTE Cenwaldes sunu sit æt Wadtune under Eadwolde:· Bude HATTE wæs Dryhtlafes moddrige wæs afaren ut of Hæðfelda into Ęsliogadene. ⁊ Æðelwyn ⁊ Eadugu ⁊ Æðelgyð heo wæran ðreo gesweostra. ⁊ Tilewine. ⁊ Duda wæran ealle ðære bugebearh. ⁊ Ealstan Tilewine sunu. ⁊ ⁊ Wulfsige Eadugu sunu. ⁊ Ceolem Æðelgyðe sunu. ⁊ Ceolstan. ⁊ Manwine:· Ðis cyn com of Felda. Deorawulf Cyneburhe sunu. ⁊ his twa sweostra. ⁊ Cynric æt Clæfring is heora Eam. þas men synd TATAN magas æt Hæðfelda þæs Lebures.

In descriptione hac quarundam Geotium, sive familiarum, quæ ex *Haðfelda*, sive *Hatfelda* comitatus *Heortfordensis* & olim & nunc insigni oppido ortæ sunt, constat vocem HATTE in omnibus perinde ac in primo, quo occurrit, loco esse nomen participiale, quo familiarum descriptores familiariter, si dicam, usi sunt. Secundo constat non unam sed plures hic esse descriptas familias, in quarum stirpibus & capitibus recensendis participium HATTE, à verbo hatan quod *vocare*, *appellare* significat, deductum pariter omnibus in participiale significatione usurpatur.

rum

rum usus obtinere cœperit, *Gentili* non usos esse cognomine, ut mos jamdudum apud nos fuit; ex quo utentium quasi consensu, Nomen ad designandam personam, & cognomen ad gentem denotandum, ex qua quisque oriundus est, usurpatum & veluti institutum est. Quoad tempus autem in quo cognomina personalia in Gentilia primum abire cœperunt, id quidem, SHOWERE, ut ego puto, fuit cum gentes, sive tribus, & familiæ, insignibus quæque suis, quæ nos Gallice *Armes* vocamus, designari solebant. Insignium vero usus ad distinguendas gentes & familias ex eo ortum suum duxit, quod gentium & familiarum principes, signo crucis recepto, ex omni natione Christiani nominis ad bellum, quod sacrum dici solet, cum suis proficiscentes tesseris typisque, in scutis & vexillis depictis, singuli voluerunt insigniri; quæ progressu temporis sensim in Symbola illa scutaria sive gentilitia scuta conversa sunt, quibus gentes à gentibus, & à familiis familiæ internoscuntur. Insignium igitur gentilitiorum isto usu progressu temporis robur & auctoritatem accipiente, gentilia etiam nomina in cognomina transierunt, quibus utique auditis lectisque, magis commode quàm insignibus cognosci poterat ad quam gentem familiamve quisque spectaret, & unde oriundus esset. Insignium autem & cognominum gentilitiorum usus haud multo forsan ante obtinuit, quam eorum cognitio excoli cœpit, & in artis, quam ab *Heraldis*, nos **Heraldry** vocamus, dignitatem assurgere.

Cujus quidem artis incunabula *Galliam* fuisse termini artis, qui omnes *Gallici* sunt, ostendunt. In *Gallia*, inquam, artis fæcialis hodiernæ prima rudimenta posita sunt, aliquandiu post introitum in *Angliam Nortmannorum*, quorum posteri forsan sub ipsa tempora Henrici II. *Heraldicam* à *Gallis* ad nos transtulerunt. Ea circiter tempora, ut ego conjecto, *Anglorum* & *Anglo-Normannorum* cognomina personalia in gentilia abire cœperunt, ut melioris conditionis homines, quibus tribus familiæve suæ insignia gestandi jus esset, cognominibus à tribu vel gente sua ductis etiam insignirentur. Quinetiam inferioris sortis plebeii quibus ad insignia suæ gentis aspirare non licuit, cognomine tamen gentili honestari, ut in votis habebant, ita iis à principe gentis indultum semper erat. Sic cognomina personalia sive à patribus, sive aliunde ducta, gentilia tandem facta familiis, & tribubus communia facta sunt.

Sic illustris *West-Saxo* aliquis, SHOWERE, qui à patre Seƿareſ vel Seƿæreſ vel Sæƿereſ vel Seoƿæreſ, per Aphæresin pro Seoƿereſ ſuna appellatus est, genti suæ, sive posteris, ex quorum aliquo Tu descendisti, cognomen commune, quod Tu majoribus virtute prælucens multo notius & illustrius reddidisti, reliquit.

West-Saxo, inquam, aliquis, quippe quod nomen Seƿær, & Emphaticè Seƿæra, mutatis vocalibus pro more temporis, variè scriptum in Pargamenis Exoniensis MS. è quo tot supra descripsi, haud raro in testium numero reperitur. Nomen autem ex appellativo proprium personale, & ex proprio personali dein patronymicum, & ex patronymico gentile tandem factum, *cautum, prudentem, & solertis ingenii virum*, scilicet *Catonem* Emphaticè significat. Verum quemadmodum patronymicum Seoƿæreſ ſunā, per Aphæresin factum est Seoƿæreſ; sic per Apocopen finalis (ſ) denuo factum est Seoƿære. Sic leguntur apud nos *Edwins* & *Edwin*; & *Geoffrys*, *Geofry*: *Hickes*, & *Hick*; *Cookes* & *Cook*, & id genus multa. Porro, quemadmodum *Nortmanni* pro sibilanti asperaque suâ pronuntiatione, pronomen *Saxonicum* Seo, *Semi-Saxonicè* Se, *illa*, Scæ & Schæ, unde nostrum **She**, corruptè scripserunt: Sic cognominis Vestri primam syllabam *Seo* vel *Se*, Scæ & Sco, quæ tum sonabat ut Schæ & Scho, sibilanter & aspere pronuntiantes fecerunt, ut Seoƿæreſ in Schoƿereſ, unde *Anglice* **Showers** & **Shower**, scribendo mutaretur.

Hæc, SHOWERE, de usu referendi in * codd. præsertim codd. sacros monasteriorum, quæ acta & gesta erant in conventibus sive curiis *Anglo-Saxonum*. Jam autem unum atque alterum instrumentum producamus, quæ illa, quæ curiarum apud ipsos testimoniis corroborata essent, perfectam & plenissimam firmitatem habuisse, sive donationes eæ essent, sive obligationes ex contractu, demonstrant. Prioris generis est donatio terræ cujusdam testamentaria, quam *Thurstanus* Ecclesiæ Christi *Dorobernensi* dedit chirographo, quod subsequitur.

† Her cyð on þyſan geƿrite þ Þurſtan gean þæſ landeſ æt Ƿimbiſt into Xpēſ cyrcean for hiſ ſaule ⁊ for leofƿare. ⁊ for æðelgyðe þam hirede to foſtre. æfter Dunſtaneſ dæge. ⁊ æfter æþelgyðe. buton tƿam hidan. ⁊ gelæſte ſe hired æt Xpēſ cyrceon for Dunſtaneſ ſaule ⁊ for æþelgyðe þam hirede unto ſcē auguſtine. tƿelf pund be getale þiſ ſyndon þa geƿitnyſſe þæſ cƿydeſ. Eadƿerd kyncg. ⁊ ælfgyfu ſeo hlæfdige. ⁊ eadſige arcebiſcop. ⁊ ælfric arceb. ⁊ godƿine eorl. ⁊ leofric eorl. ⁊ ælgar þeſ eorlleſ ſune. ⁊ ælfƿerd b on Lundene. ⁊ ælfƿine b on ƿincealtre. ⁊ Stigand p. ⁊ Eadƿold p̄. ⁊ leofcild ſcirgerefa. ⁊ oſulf fila. ⁊ ufic. ⁊ ælfƿine ƿulfredeſ ſunu. ⁊ ælfric ƿihtgareſ ſunu. and ealle ða ðegenaſ on eaſt ſexan. and beon heora menn frige æfter heora beira dæge. and na ſtinge nan mann æfter heora dæge on ðæt land buton ſe hyred æt Xpēſ cyr-

* Apud *Anglo-Saxones* etiam mos erat leges RR. latas in codd. Monasteriorum tanquam in tabulas publicas referendi. Hoc ostendit *Textus* ille *Roffensis*, in quo scriptæ extant leges non *Anglo-Saxonicæ* tantum plurimæ, sed pro more *Anglo-Saxon. Anglo-Normannicæ* quoq; nonnullæ. Hunc morem sequutus *Ingulphus* Abbas *Croylandensis*, secum attulit ex *Londino* in suum monasterium adservandas & describendas leges R. *Edwardi*, quas *Willelmus* I. Anglis observandas dedit. *Ingulphi* Hist. *Croyland.* Edit. *Oxon.* p.88.

† E collectione chartarum *Cotton.* 31.

cean. ⁊ ƿrfan hi swa hi ƿyrðe ƿitan. ⁊ þissera geƿrita sindan þreo. an is æt Xp̄es cyrcean. oðer æt sce * Augustine. þridde mid heom sylfan.

Hac præsenti scriptura notificatum est Thurstanum animæ suæ, & Leofwares, & Æthelgithes causa, prædium istud quod Wymbistæ est, duabus hydis exceptis, Ecclesiæ Christi, (Dorobernensi,) *se & Æthelgytha mortuis, fruendum concessisse ad religiosæ familiæ victum & proventum, & ut religiosa illa familia Ecclesiæ Christi pro animis Thurstani, & Æthelgythæ solvat cœnobio Sancti Augustini* XII *libras numeratæ pecuniæ. Hujus testamenti hi testes sunt: Edweardus Rex, & Ælfgifa Regina, & Eadsigus Archiepiscopus, & Ælfricus Archiepiscopus, & Godwinus comes, & Leofric comes, & Ælgarus comitis illius filius, & Ælfwardus Episcopus Londinensis, & Ælfwinus Episcopus Wintoniensis, & Stigandus presbyter, & Eadwoldus presbyter, & Leofcyldus vicecom.s, & Oswulfa filia, & Uficus, & Ælfwinus Wulfredisonus, & Ælfricus Wihtegarisonus, & † omnes Essexiæ* THANI, *sive liberi homines. Horum igitur libera, & immunis sit possessio post utriusque (scil. Thurstani, & Æthelgythæ) obitum, à quo nemo, præter familiam Ecclesiæ Christi, in fundum illum se immittat, & possideat hæc, sicut illi testificati sunt. Hujus vero scripti tres partes sunt, quarum una est in Ecclesia Christi, altera in Coenobio Sancti Augustini, tertia vero remanet cum ipsis donatoribus.*

Posterioris generis est membrana collectionis chartarum bibliothecæ *Cottonianæ*, 32. in qua ostenditur non solum emptionis & venditionis contractum in com. Curia celebratum esse, sed & instrumenti, quo utriusque memoria ad posteros transmitteretur, triplex exemplar in tripartita membrana confectum fuisse; cujus una pars in Ecclesiæ Christi *Cantwarensis* monasterio, altera in Coenobio Sancti *Augustini*, tertia autem in *Godrici* emptoris manibus reposita, & custodita erat; ut ex hoc transcripto constat; in cujus autographi imâ paginâ CYROGRAPHUM bisectis majusculis exaratum, & ultimæ lineæ parallelum, sectæ in partes pergamenæ ut supra observavimus signum, se videndum præbet.

Her sputelað on þisum geƿrite hu godric æt burnan begeat þ land æt offaham þ is þonne þ he sealde eadgyuan his sƿeostor ane marc goldes ⁊ XIII. pd. ⁊ LXIII. peñ. on gecƿeðdne ceap to gyfanne ⁊ to syllanne on dæge ⁊ æfter dæge þam þe him leofust sy. þes ceap ƿæs geceapod on ƿii ætforan ealra scyre þises is to geƿitnesse eadsige arceƀ. ⁊ siƿard ƀ. ⁊ godric decanus. ⁊ eall se hired æt cristes cyrican. ⁊ ƿulfric abƀ. ⁊ se hired æt sce augustine ⁊ ægelric bygga ⁊ þurgar ælfgares sunu. ⁊ Eadric ælfrices sunu. ⁊ osƿeard æt hergeardes ham. ⁊ leofƿine preost. ⁊ godric portgerefa. ⁊ ƿulfsige þæs cynges gerefa. ⁊ manig god mann þær to. Nu synd þissa geƿrita þreo an is æt cristes cyricean. ⁊ oþer æt scē augustine. ⁊ þridde hæfð godric mid him.

Hac præsenti scriptura declaratur, quomodo Godricus Burnensis *acquisivit fundum istum Offahamensem: scilicet pro eo dedit sorori suæ* Eadgivæ *constitutum pretium, unam marcam auri,* XIII *libras &* LXIII *denarios, ut eum daret & concederet, quibus vellet, se vivente vel mortuo fruendum. Emptio & venditio hæc contracta & celebrata erat in* wii *coram universo comitatu. Cujus rei testes sunt Eadsigus Archiep. & Siward Ep. & Godric Decanus, & universa familia religiosa Ecclesiæ Christi, & Wulfricus Abbas, cum Coenobio Sancti Augustini, & Ægelricus Bygga, & Thurgar Ælfgarisonus, & Eadric Ælfricisonus & Orweardus Hergeardeshamensis, & Leofwine presbyter. Et Godricus præpositus, & Wulfsigeus regius vice-comes, & præterea multi probi homines. Triplex autem est hoc scriptum, cujus una pars est reposita in Ecclesia Christi, altera apud monachos Sancti Augustini, tertiam vero Godricus penes se habet.*

Ex his, SHOWERE, & superioribus constat, quanta fuit dignitas & auctoritas Curiæ Comitatus apud *Anglo-Saxones*, utpote ad quam non solum testimonia sua mittere solebant Reges, Reginæ, Archiepiscopi, & Comites, quemadmodum in causa, qua *Winflæda* cum *Leofwino* egit; sed cui testes interesse non gravati sunt, suâque præsentia eam honestare.

Normannis etiam dominis, amplitudinem & auctoritatem suam aliquamdiu defendit, & indelibatam conservavit Curia Comitatus; Id ostendit præceptum [a] illud, quo *Willelmus* conquæstor mandavit *W. de Curtello* vicecomiti *Somersætensi*, ut denarios *Romanos* à populo *Somersætensi* solvendos curaret in curia comitatus, quæ in proximo S. *Michaelis* festo tenenda erat.

Maximè autem id probat celeberrimum istud, ut barbare inscribitur, *placitum* apud *Pinendenam* in Comitatu *Cant.* quod *Gulielmus Dugdalius* in libro cui titulus *origines judiciales* ad fidem [b] MS. veteris *Cottoniani*; & *Henricus Whartonus* ad fidem perfectioris exemplaris in [c] textu *Roffensi* descriptum post [d] *Seldenum* edidit, in libro qui inscribitur *Anglia-Sacra*. In textu autem *Roffensi*, quem jam scribens inspicio, inscriptio hujus placiti rubris exarata sic se habet. De placito apđ pinendenam int̄ Lanfrancū archiepm et odonem baiocensē epm̄.

Inscriptionem continuo sequitur placitum, è quo nonnulla hic, quæ ad forensia *Anglo-Saxonum* ulterius explicanda spectant, describenda mihi existimo.

---

* In exemplari augustine tantum non eraso superscribitur albane. † Mentio vicecomitis, & omnium *Thanorum* probat hoc testamentum in Com. *Essexensis* conventu, ubi tum Rex & Regina præsentes erant, factum fuisse. [a] *Grammaticæ Anglo-Sax.* cap. XXII. p. 164, 165. [b] *Vespasian.* A. 22. fol. 120. a. [c] P. 108. [d] In notis & Spicileg. ad *Eadmerum*. p. 197.

"Tempore

"Tempore Magni regis Willelmi, qui Anglicum regnum * armis conquisivit, & suis dictionibus "subjugavit, contigit Odonem, *&c.* .... præcepit ergo Rex comitatum totum absque mora "considere, & homines comitatus omnes Francigenas & præcipue Anglos, in antiquis legibus "& consuetudinibus peritos, in unum convenire; qui cum convenerunt apud Pinendenam con-"siderunt ..... eâ causâ *totus comitatus* per tres dies fuit ibi detentus. In illis tribus diebus di-"racionavit Lanfrancus plures terras ..... & *ab omnibus illis probis, & sapientibus* hominibus, "qui

---

* Sic in prima Charta, qua *Gulielm. Conquæstor*, Anno M.LX.VI. quinque Marcas argenti, duas Marcas auri, pretiosum pallium, cum certis quibusdam prediis & decimis, donavit Ecclesiæ Westmon. *IN NOMINE S. & individuæ Trinitatis, Anno dominicæ incarnationis* M.LX.VI°. EGO WILLELMUS *dei gratia Dux Normannorum per misericordiam divinam, & auxilium Beatissimi Apostoli Petri pii fautoris nostri, favente justo Dei judicio, Angliam veniens, in ore gladii regnum adeptus sum Anglorum, devicto Haraldo rege cum complicibus suis, qui mihi regnum providentia dei destinatum, & cognati mei R: gloriosi* EDWARDI *Concessum, conati sunt auferre, &c.* quæ habentur in *Sulcardi* hist. Eccles. *Westmon.* Bibl. *Cott. Faustina.* A. 3. In eadem *Sulcardi* hist. Eccles. *Westmon.* fol. 27. habetur Charta R. JOHANNIS, in qua leguntur hæc verba: *CARTÆ beati regis Edwardi, & Willelmi Anglorum debellatoris.* Sic in charta qua Willelmus iste *Anglorum debellator* certa quædam privilegia Ecclesiæ *S. Martini de* BELLO à se fundatæ concessit: WILLELMUS *dei gratia rex Anglorum tam Clericis, quam Laicis Salutem. Notum sit vobis me concessisse .... ut Ecclesia S. Martini de Bello, quam fundavi ex voto ob Victoriam, quam mihi Deus in eodem loco contulit, libera sit & quieta,* &c. *Et consuetudinibus regalibus, quasi ex Regali auctoritate concessi.* De charta hac sic *I. Seldenus* in Notis & Spicilegio ad *Eadmerum*: *Coenobio, quod à Bello, in quo vicit Haraldum, ad littus Sussexianum, denominari voluit, plurima privilegia ...... stylo perquam imperioso concessit.* Habetur etiam hæc charta in *Spelmanni* Concil. Vol. II. fol. 14. & in *Roberti Bradeii* appendice ad librum suum, cui titulus: **A compleat History of England.** N. 12. Sic quoque in charta Ecclesiæ *Exoniensis*, qua *Wilhelmus* ille bello victor septem mansos *Leofrico* Episcopo *Exoniensi* dedit: *Ego Wilhelmus, victoriosus Anglorum Basileus concessi.* Sic in Epigraphe legum, quas victoriosus ille rex *Anglo-Normannice* editas, & promulgatas Anglis devictis concessit, hæc leguntur: *Ce sont les leis que li Reis William grantut à tut le peuple de Engleterre apres le Conquesto de la terre,* post subactam terram, ut locum reddit *Joh. Seldenus.* In eodem *Conquæstus*, seu *Conquisitionis* sensu, nempe *Conquæstus per bellum*, quo persequuntur reges, quod sibi vendicant, *Gulielmus*, superatis *Anglis*, se *Conquæstoris* titulo insignivit in monogrammate, quod subsignavit chartæ, quâ monasteri novo *Wintoniensi* terras quasdam apud BUTERMÆRAM dedit. Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXII. p. 137. Sic scriptores *Anglici*, qui eo regnante, aut paulo post floruerunt, de eo, ut de *Anglorum domitore*, sive *Angliæ Expugnatore* loquuntur. Sic Chron. *Sax. Gibs.* p. 172. Willelm þiſ land ȝeode, inquit *monachus Petroburgensis*, i. e. *Willelmus hanc terram subjugavit.* Sic p. 182. Ða æfter þam þe ƿillelm cynȝ ȝeƿan Englalande; *post quam autem W. R. subjugasset Angliam.* Utitur alibi Chronologus iisdem phrasibus in describendis gentium & urbium expugnationibus. p. I. l. 23. p. II. l. 28. p. VII. l. 23. p. CLXXXV. l. 41. p. CXCI. l. 6. p. CLXXXII. l. 3. p. CXCIV. l. 42. Sic apud, *Latinè* qui scripserunt, historicos, ut *Eadmerum* in suæ *Historiæ Novorum* p. 6. *Usus ergo, atque leges, quas patres sui, & ipse in Normannia habere solebant, in Anglia servare volens, de hujusmodi personis Episcopos, Abbates, & alios principes per totam terram instituit, de quibus indignum judicaretur, si per omnia suis legibus, postposita omni alia consideratione, non obedirent, & si ullus eorum pro quavis terreni honoris potentia caput contra eum levare auderet; scientibus cunctis unde, qui, ad quid assumpti fuerint. Cuncta ergo divina simul, ac humana nutum ejus expectabant. Quæ cuncta, ut paucis animadvertantur, quædam de iis, quæ Nova per Angliam servari constituit, ponam.* Sic in brevi relatione de Willelmo I. quem *Silas Taylor* ad finem libri, quem scripsit de GAVELKIND, edidit. p. 193. *Postea vero, rex Anglorum Abbatiam construi præcepit ob memoriam hujus victoriæ, & absolutionem peccatorum omnium illorum, qui ibi interfecti sunt. Victis vero Anglis, ad Castra sua Willelmus Comes redit, maximas omnipotenti Deo gratias reddit, qui ei per misericordiam suam victoriam concessit de inimicis suis.* Sic *Ingulphus* in hist. sua *Croyland.* Edita *Oxoniæ*, MDCLXXXVI. *Victoriosissimus Comes Willelmus obtenta palma ... ovanterque rex conclamatus ... regale solium conscendit. ipse vero Angliam sibi subjiciens. porro contra victoriosissimum Willelmum novum regem plurimi principes terræ aliquandiu reluctati, sed postea fracti viribus ejus, & superati tandem se Normannorum nutui submiserunt. Joh. Seldenus,* in libro cujus Epigraphe, JANUS ANGLORUM. L. II. cap. I. *probe tametsi dixeris eversum, secundum quod disputant I. Cti, Anglicum imperium.* Cap. I. *Gulielmus dux Normanniæ inauguratus commilitonibus terras Anglorum, & possessiones affluentiori manu contulit. Illud parvum quod remanserat* (ita Matthæus Paris) *sub jugo posuit perpetuæ servitutis.* Ex quo, cis *Normannorum* adventum, præter ipsum regem non fuit in Anglia is, qui Allodii, ut loquuntur, jure fundum possederit, cum scilicet aliis ad unum omnes fiduciarios probe dixeris dominos superiorem investituræ auctorem, interposita fide, perpetuo agnoscentes. *Episcopatus & Abbatias omnes* (auctor est, quem dixi, *Matthæus*) *quæ baro-*

Digitized by Google

"qui affuerunt, fuit ibi diracionatum; & etiam *à toto Comitatu* concordatum atque judicatum, "quod ...... Huic placito interfuerunt *Goisfridus* Episcopus *Constantiensis*, qui in loco Regis "fuit, & justitiam illam tenuit. *Lanfrancus* Archiepiscopus, qui, ut dictum est, placitavit; & "totum diracionavit. Comes *Cantiæ*, videlicet prædictus *Odo Baiocensis* Episcopus, & noster "Episcopus de *Hrovecestra*. *Agelricus* Episcopus de *Cicestra*, vir antiquissimus, & legum terræ "sapientissimus, qui ex præcepto Regis adductus fuit ad ipsas antiquas legum consuetudines di-"scutiendas, & edocendas. in una quadriga, *Ricardus* de *Tunebrigge*, *Hugo* de *Monte forti*, *Will. "Dearces*, *Hamo* vicecomes, & alii multi Barones Regis, & Archiepiscopi, atque illorum Epi-"scoporum homines multi, & alii aliorum comitatuum homines, etiam cum toto isto comitatu "multæ & magnæ auctoritatis viri, *Francigenæ* scilicet & *Angli*. In horum omnium præsentia, "multis & aptissimis rationibus demonstratum fuit, quod *Rex Anglorum* nullas consuetudines "habet in omnibus terris *Cantuariensis Ecclesiæ*, nisi solummodo tres ...... hujus placiti multis "testibus, multisque rationibus determinatum finem postquam Rex audivit, laudabat, laudans cum "consensu omnium principum suorum confirmavit, & ut deinceps perseveraret firmiter præce-"pit. Quod propterea scriptum est hic, ut & futuræ in æternum memoriæ proficiat, & ipsi "futuri ejusdem Ecclesiæ Christi *Cantuarberie* successores sciant quæ & quanta in dignitatibus "ipsius Ecclesiæ adeo tenere atque à Regibus & principibus hujus regni æterno jure debeant "exigere.

Veterem etiam dignitatem suam, *Nortmannis* impetantibus, Comitatus Curiam apud *Anglos* retinuisse, ostendit causa ista, quæ in Comitatus *Cantwarensis* curiâ, inter *Gundulphum Hrofensem* Episcopum, qui *actor*, vel *querelans* erat; & *Picbot* vice-comitem, qui erat *reus*, vel *querelatus*, disceptata, & determinata fuit, Gulielmo Conquestore imperaote. Hujus etiam

---

nias tenebant, & eatenus ab omni servitute seculari libertatem habuerant, sub servitute statuit militari, inrotulans singulos Episcopatus, & Abbatias pro voluntate suâ, quot milites sibi, & successoribus suis hostilitatis tempore à Singulis exhiberi. Agraria ad eam formulam lege Ista *decrevit subjectum sibi populum* (copiam facit *Gervasius Tilburiensis*) *jure scripto legibusque subjicere; prepositis etiam legibus Anglicanis, secundum tripartitam earundem distinctionem, hoc est Merchenlage, West-Saxonlage, Danlage, quasdam* reprobavit, *quasdam autem approbans illis* transmarinas Neustriæ, *quæ ad regni pacem efficacissime tuendam videbantur, adjecit.* *Ordericus vitalis*. lib. iv. p. 505. *Anglia* tunc *Haraldi* sævitia perjurioque polluta *corruit*, & genuinis hæredibus orbata *externis prædonibus* Gulielmo *Victori* faventibus subjacuit, unde *flebile thema de sua ruina* piis historiographis ad dictamen tribuit ..... postquam bello peracto fortiter hostes subegit, & diadema regium apud Lundoniam suscepit. p. 523. Eustachius ... aliique comites, & optimates, quos singillatim nominare nequeo, magnos redditus, & honores in Anglia receperunt à R. Guilhelmo. Sic extranei divitiis Angliæ ditabantur, pro quibus filii ejus nequiter interficiebantur, vel extorres per extera regna irremeabiliter fugabantur. Ipsi vero regi, ut fertur, *mille & sexaginta libræ Sterilensis monetæ Solidique triginta, & tres oboli ex justis redditibus Angliæ per singulos dies redduntur, exceptis muneribus regiis, & reatuum redemptionibus, Aliisque multiplicibus negotiis. quæ regis ærarium quotidie adaugent.* ..... Terras autem militibus ita distribuit, & eorum ordines ita disposuit, ut Angliæ regnum *sexaginta millia* militum indesinenter haberet, ac ad imperium Regis, prout ratio poposcerit, celeriter exhiberet. Adeptis itaque *nimiis opibus*, quas alii aggregarant, Normanni furentes immoderate tumebant, & indigenas divino verbere percussos mactabant. Nobiles puellæ despicabilium ludibrio armigerorum patebant, & ab immundis nebulonibus oppressæ dedecus suum deplorabant. Matronæ vero elegantia, & ingenuitate spectabiles, desolatæ gemebant, maritorum, & omnium pene Amicorum solatio destitutæ magis mori, quam vivere optabant.

Hisce adjiciam è Cod. MS. Bibl. *Cottonianæ* quæ *Gervasius Tilburiensis* scribit libro primo de necessariis observantiis Scaccarii. *Cum insignis ille subactor Angliæ R. Willelmus ejusdem pontificis sanguine propinquus ulteriores Insulæ fines suo subjugasset imperio, decrevit subjectum sibi populum*, &c. ut supra à *J. Seldeno* citata. Sic in vita MS. S. *Wulstani*, quam *Saxonicè* à *Colemanno* monacho *Wigorniensi* scriptam, *Latinam* fecit *Willelmus* ejusdem Ecclesiæ monachus, Bibl. *Cotton. Claudius*. A. 5. fol. 170. scribitur: *Interea Willelmus Normanniæ Comes, Angliam veniens, Congressus prælio cum Haraldo, Cæde ipsius, & Anglorum strage, regnum ditioni suæ asserens, ubi sicut præfatus sum claruit prophetiæ veritas quod tanti fuit miserorum provincialium imbecillitas, ut post primam pugnam nunquam communis umbone, ad libertatem temptarint assurgere, quasi cum Haraldo robur omne deciderit patriæ.* Huc etiam spectant, quæ *Saxonice* leguntur de oppressis contra jus monasteriis, ab *Anglorum* subactore *Willelmo*, Bibl. *Cotton. Tiberius*, A. 13. fol. 182.

Þus mycel is gegolden of þære cyricean W. cyninge syððan he þis land ahte. wiþutan þam hid-gelde. þe nan man wiðutan gode anum atellan ne mæg :. Ðæt is ærest of þam Ærcene þe is oðre namon Wrygilehuc gecleopad x. pund. ⁊ of þam vi hroðan vi. marc. ⁊ of þam oðran Ærcene. ⁊ of þam blæfle. ⁊ of þære Crucan. ⁊ of þam hnæppe xi. marc. ⁊ of þære blangan Scrine viii. pund. ⁊ of þam iii. hornan iii. marc. ⁊ of þam Eadbel-fætse x. pund. ⁊ of þære hæcce xxxii. marca. ⁊ þær to ecan xl. marca. ⁊ fixte half marc Goldes :.

contro-

controversiæ commentarius extat in *textu Roffensi*, quem antehac ab *Henrico Whartono* unde descriptum, hic iterum ad exemplaris fidem mihi describendum arbitror; quippe quod non tantum omnium veterum scriptorum, in quibus acta Curiæ comitatus leguntur, sed omnium etiam quæ ubi ubi fide digna, quod scimus, supersunt, primum est, SHOWERE, in quo duodecim virorum, quos *juratos* vocamus, mentio clara & perspicua habetur.

"Tempore Willelmi Regis Anglorum magni, patris Willelmi Regis ejusdem gentis, fuit quædam contentio inter Gundulfum Hrofensem Episcopum, & Pichot vice-comitem de Grondeburge pro quadam terra, quæ erat de frachenham, & jacebat in Giselham, quam quidam regis serviens *Olchete* nomine, vicecomite dante, præsumpserat occupare. Hanc enim vicecomes, Regis terram esse dicebat, sed Episcopus eandem beati *Andreæ* potius esse affirmabat. Quare ante Regem venerunt. Rex vero præcepit, ut omnes illius comitatûs homines congregarentur, & eorum judicio cujus terra deberet rectius esse probaretur. Illi autem congregati terram illam Regis esse, potius quam beati Andreæ timore vicecomitis affirmaverunt. Sed cum eis Bajocensis Episcopus, qui placito illi præerat, non bene crederet, præcepit, ut si verum esse, quod dicebant, scirent, ex seipsis DUODECIM eligerent, qui quod omnes dixerant, jurejurando confirmarent. Illi autem cum ad consilium secessissent, & inibi à vicecomite conterriti fuissent, revertentes, verum esse quod dixerant, juraverunt. Hi autem fuerunt: *Eaduuardus de Cipenham*; *Heraldus*, & *Leofuuine Exninge*; *Eadric de Giselham*; *Wlfuuine de Landuuade*; *Ordmer de Berlingeham*. & alii lex de *melioribus* Comitatus. Quo facto terra in manu Regis remansit. Eodem vero anno monachus quidam *Grim* nomine, quasi à domino missus Episcopum venit. Qui cum audiret hoc, quod illi juraverunt, nimium admirans, & eos detestans, omnes esse perjuros affirmavit. Ipse enim monachus diu præpositus de *Frachenham* extiterat, & ex eadem terra servitia & Costumas, ut de aliis terris de Frachenham susceperat, & † unus ex eisdem qui juraverunt in eodem manerio sub se habuerat. Quod postquam Episcopus Hrofencis audivit, ad Episcopum Baiocensem venit, & monachi verba per ordinem narravit. Quæ ut Episcopus audivit, monachum ad se venire fecit, & ab ipso illa eadem didicit. Post hæc vero unum ex illis qui juraverant ad se fecit venire, qui statim ad ejus pedes procidens, confessus est se perjurum esse. Hinc autem cum * illum, qui prius juraverat, ad se venire fecisset, requisitus se perjurum esse similiter confessus est. Denique mandavit vicecomiti, ut reliquos obviam sibi Londoniam mitteret, & [a] alios DUODECIM de *melioribus* ejusdem comitatus, qui quod illi juraverunt, verum esse confirmaverant. Illuc quoque fecit [b] venire multos ex melioribus totius Angliæ Baronibus. Quibus omnibus Londoniæ congregatis judicatum est, tam à *Francis*, quam ab *Anglis*, illos omnes periuros esse, quandoquidem [c] ille, postquam alii juraverant, se periurum esse fatebatur. Quibus tali judicio condemnatis, Episcopus Hrofensis terram suam, ut justum erat, habuit. [d] Alii autem DUODECIM cum vellent affirmare iis, qui juraverant, se non consensisse, Baiocensis Episcopus dixit, ut *hoc* ipsum judicio ferri probarent. Quod quia se facturos promiserunt, & facere non potuerunt, cum [e] alii sui Comitatus hominibus trecentas libras Regi dederunt.

Ex narratione hujus causæ, constat nondum per universos Comitatûs probos & legales homines melioris notæ, in Curia congregatos, causas cognoscendi & determinandi morem avitum apud *Anglos* exolevisse. Etenim nominandi XII homines ex universis Curiæ sectatoribus, penes quos facta aut deferre aut judicare esset, adeo adhuc non inoleverat consuetudo, ut non inchoata erat. Nondum, ut ex superioribus videtur, in forensibus causis, sive criminalibus, sive civilibus, de summa litis, quoad factum decernere solebant è cæteris electi *duodecim Jurati*, antequam præses curiæ sententiam suam ferret. De isto *duo-decemviratûs juratorum* numero nihil, SHOWERE, in actis curiarum, quæ supra dedimus ex *Saxonicis*, neque in controversia ista, quæ, conquæstore mandante, apud *Pinendenam* disceptata & determinata fuit. Jam tum adeo ad *Duodenos* duntaxat *Juratos* res forenses non redactæ erant, ut absque omni restrictione de iis per *omnes comitatûs probos homines* liberior multo judicandi ritus esset. Quare ad cognoscendam causam quæ agenda erat inter *Lanfrancum* & *Odonem*, Rex præcepit *Comitatum totum* considere, & *homines comitatûs omnes*, *Francigenas*, & præcipue *Anglos*, in antiquis legibus & consuetudinibus peritos, in unum convenire, qui cum convenerunt apud *Pinendenam*, omnes pariter consederunt. Et ab *omnibus illis probis* & sapientibus hominibus, qui affuerunt, fuit ibi diracionatum, & etiam *à toto comitatu* concordatum & judicatum, quod sicut Rex tenet suas terras liberas & quietas in suo dominico, ita Archiepiscopus *Cantuarberie* tenet suas terras liberas & quietas in dominico suo.

Equidem scio, SHOWERE. non defuisse, neque jam nunc deesse doctos viros, qui ab altiori origine, nempe à tempore *Anglo-Saxonum*, *Juratorum* sive *Sacramentalium Duodecemvira-*

---

† L. *unum*. * L. *alium*. [a] Scilicet *liberos homines, qui non jurati erant, sed quod jurati affirmaverant, confirmabant*. [b] *Venire fecit, ut par est credere, Barones, vel liberos* homines viginti quatuor. Quia mos ante multa secula fuit duplicandi JURATORUM numerum, quando duodecim viri JURATÆ JUSTICIARIÆ falsi sacramenti, sive perjurii, arguendi forent. [c] Id est, DUODECIM JURATORUM, quem nunc appellamus, **the foreman of the Jury**. [d] Duodecim qui non jurati erant. [e] L. Alius.

cum istum petendum existimant. In isto numero sunt, vir in juris *Anglicani* scientia maximus, *Edwardus Cokus*, &, in antiquorum sive rerum primordiorum scientiâ *Coko* major, *Henricus Spelmannus*. Argumenta quibus stabilitum [a] hic it suam sententiam accersuntur è LL. R. *Ethelredi* apud *Venetyngum* latis, c. 4. ex ejusdem senatûs consilio de *Monticolis Walliæ*, cap. 3. & ex fœdere *Ælfredi* & *Guthruni* R R. cap. 3. Quoad primum, notandum est legem illam *Ethelredi* sic à *Bromtono* esse versam: *Et habeantur placita in singulis Wapentachiis, ut exeant seniores* XII *Thayni, & præpositus cum iis, & jurent super Sanctuarium, quod eis dabitur in manus, quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare.*

Latinìus autem transfertur [b] apud *Henricum Spelmannum* his in verbis: *In singulis centuriis comitia sunto, atque liberæ conditionis viri duodeni una cum præposito sacra tenentes, juranto se adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos sontemve absoluturos.* *Saxonicè* autem sic se habet lex: ⁊ þæt man hæbbe gemot on ælcum [c] Ƿæpentace. ⁊ gan ut þa yldestan XII þegnas. ⁊ se gerefa mid. ⁊ swerian on þam haligdome þe heom man on hande sylle. þ hig nellon nænne sacleasan man forsecgean. ne nænne sacne forhelan. Quæ sic *Latio* donanda sunt: *Constituitur, ut in singulis centuriis comitia habeantur, & ut præpositus & duodecim ætate grandiores Thayni prodeuntes super sacras reliquias, quæ ipsis in manus tradentur, jurabunt se neminem innocentem damnaturos, sontemve protecturos.*

Qua quidem lege, SHOWERE, cautum est primò, ut centuriarum senatus, qui, ut par est credere, jam tum in desuetudinem abire coeperant, frequentes cogerentur: Secundò, ut iis coactis præpositus cum XII. ob ætatem maximæ auctoritatis *Thanis*, prodeuntes jurarent, &c.

Ex quibus satis constat duodenos istos seniores *Thanos* easdem fuisse in omnibus curiis centuriæ personas. Easdem (inquam) fuisse personas, & non de novo conscriptos toties juratores, quoties in centuriæ curiis, aut de delictis & delinquentibus inquirendum; aut de causis quoad factum, decernendum erat. Contrà, per hanc *Ethelredi* legem ætate statuti & definiti erant duodecim *Thani*, qui pares quasi cum præposito ad jurandum prodibant, & cum illo in omnibus centuriæ consessibus cognitores, & collegæ semper iidem considebant; quorum consilio & auctoritate fretus, facilius inferiorum, & juniorum Friburgorum vulgus reprimeret, cum studio partium pravisque ducti affectibus, aut innocentes damnare, aut sontes absolvere, contra jus & fas irent. Imò forsan non nisi collectis *duodecim seniorum* sententiis, ferenda ei erat de jure sententia. Sic vir in antiquis versatissimus, & patriarum legum & consuetudinum felicissimus indagator, [d] *Robertus Bradeius* noster, seniores istos *duodecim* viros, eosdem fuisse sentit apud *Anglo-Saxones*, quod *Scabini* & *Rachimburgii* apud veteres *Germanos*, qui comitibus plane assessores, & in dicundo jure adjutores & socii tribunalis erant.

Dufresnius quoque, maximæ auctoritatis scriptor, idem quod *Bradeius* de XII istis senioribus *Thanis* opinatur; Glossarii Tom. II. p. 167. col. a. ubi lege ista *Ethelredi*, prout à *Bromptono* vertitur, recitata, *hæc*, inquit, *ad Judicum potius numerum videntur spectare.*

Præterea quamvis apud *Anglo-Saxones*, majorum natu *Thanorum* ob gravitatem & sapientiam, quam eorum qui minores erant, [e] major semper, ut par erat, auctoritas esset; nullibi tamen legimus ex iis certum aliquem & definitum duntaxat numerum, in Comitatus curia, Episcopo, Comiti, vel Vicecomiti Judices consedisse; quibus, ut supra observavimus, *liberi homines* sive *Thani* pariter omnes in subselliis, quod probabile est, sedentes, in cognoscendis causis & dicundo jure adjutores & adsessores fuere.

Hactenus de LL. *Æthelredi*, quas apud *Venetyngum* tulit, cap. 4. Jam progrediamur ad Senatus consultum, quod cum consiliariis *Walliæ* de monticolis fecit, cap. 3. ubi sic scriptum est: XII lahmen scylon riht tæcean Ƿealan ⁊ Ænglan. VI Englisce. ⁊ VI Ƿylisce; *duodeni jureconsulti, quorum Sex Angli & Sex Walli erant, Anglis, & Wallis jus dicunto.* Sed hos etiam fuisse Judices io dicundo jute pares vel collegas & consessores ejusdem tribunalis, qui eædem semper personæ eraot, & non juratores, qui pro consessuum vel causarum numero mutari, & de novo conscribi solebant, ex verbis ipsis constat, ut *Bradeius* in loco supra citato observavit. Fœderis inter *Aluredum*, & *Guthrunum* RR. icti cap. 3. sic se habet:

Gif mon cyninges þegn manslihtes betео. gif he hine ladian dyrre do he þæt mid XII cyninges ðegnum. Gif mon þonne ðegn betyhþ. þe bið læssa maga ðonne se cyninges. ladige he hine mid XI his gelicena. ⁊ mid aoum cyninges þegne. Quæ sic *Latinè* transferenda sunt: *Thanus Regis, siquando homicidii incusetur, liberet & compurget se ab illatâ accusatione juramento* XII *Regis Thanorum consacramentalium, si id facere audeat. Verum siquis Thanus, qui Regis Thano sit inferior, accusetur; compurget se cum Sacramento undecim parium suorum, & unius Thanorum Regis.*

Ex quibus constat in hac lege statutum esse de compurgatorum numero, quorum Sacramen-

---

a *Joannes Seldenus* in cap. IV. lib. II. opusculi sui, quod inscribitur *Janus Anglorum*, ita etiam sentit, ut ex verbis ejus constat: *primos jam inducit Polydorus Vicecomites, Officiarios, duodecimviralis Judicii incunabula, lapsus in utroque. Hoc vincet Ethelredi Lex Lambardi, verborum in explicationibus, & quæ à CL. V. D. Edw. Coke Equ. aur. decretoria feruntur arma.* b *Glossar.* Edit. II. p. 328. col. b. c Mendose pro pæpentæce. d In libro cui titulus, **a compleat History of England**. p. 76. e Vide LL. *Æthelstani*. cap. 20.

tia

tis quis *Thanus*, five Regis *Thanus*, five mediocris, homicidii accufatus, fe à crimine diluere debebat. Hoc autem, *vadium legis* appellant Practici noftri, quod ut jam diu apud *Anglos* fere io defuetudinem abiit; fic à difceptatione caufarum per *duodecim juratos*, quæ etiamnum adeo in ufu eft, ut fioe ea nec fora *Anglicana* confiftere poffuot, toto cœlo differt. Præterea non tantum diverfa juris nomina, diverfique caufas determinandi ritus funt *Compurgatio & de fumma litis*, quoad factum XII *juratorum*; fed in eo etiam maximè differunt, quod numerus compurgatorom incertus erat, ut qui augeri folebat, pro rei vel caufæ, quæ agebatur, momento; & pro oumero confacramentalium qui jurabant, compurgatio majus vel mious facramentum dictum eft. Jurare dicebatur accufatus *fua manu*; cum folus jurabat, nec babebat confacramentalea; cum unum habebat confacramentalem, dicebatur jurare *unica manu*; & fie pro oumero confacramentalium in compurgatione, de qua folom agitur in hoc fœdere, jurari folebat ab una manu ufque ad centefimam. Imo purgatio erat apud *Cambrobritannos* * ASSATH dicta, quâ res *trecentefima manu* jurandum erat, ut *Henricus Spelmannus* teftatur. At numerus juratorum, ad quos fpectat caufas tam civiles quam criminales cognofcere, *duodenus* femper erat, & jam ounc eft; oifi quando accidit numerum duplicari, ob duodecim viros Perjurii arguendos. Quod vero compurgatorum numerus, quo Thanos homicidii poftulatos, ftatuentibus *Aluredo & Gutbruno* regibus, fe oportebat purgare, duodenus effet; ooo confuetudini, quæ vigorem legis obtinuerat; non vetufto alicui mori majorum vel inftituto, quod Reges oporteret obfervare; fed libero illorum arbitrio cafuique tribuendum eft.

Hactenus, SHOWERE, de argumentis, quibus aliqui noftrorum *duodecim-virale* caufarum exameo ab *Anglo-Saxonibus* effe petendum contendunt. Quibus tamen argumentis tantum abfuit, ut ipfe *Spelmannus* perfuaderetur, ut plane dubius, incertus, & tantum non fibi difcors fic de eo fcribit in *Gloffario* fuo: *Rarum nihilominus fuit duodecem-virale examen fub illis feculis, & quod inter multas aliorum decadas, (ne dicam centurias,) haud femel reperies. . . . . . Morem igitur five è Normannia ductum, five apud Anglos jam tum repertum, cito eft amplexus Gulielmus conquæftor. Sic enim in proœmio confirmationis LL. Divi Edouardi, quam ipfe fecit Anno regni fui quarto. "Electi igitur de fingulis totius patriæ comitatibus viri duodecem, jurejurando coram Rege primum "confirmaverunt, ut, quoad poffent, recto tramite incedentes, nec ad dextram nec ad finiftram di- "vertentes, legum fuarum & confuetudinum fancita patefacerent, nihil prætermittentes, nihil ad- "dentes, nihil prævaricando mutantes". Juramenti formula non ab hodierna diffona. Danda itaque Polydoro venia, duodecem virorum judicium (quod terribile nuncupat) à Gulielmo conquæftore illatum afferenti. Antea enim fatis videtur delituiffe, poftcaque haud infigniter floruiffe; donec ad duelli cafum (inquit Glanvilla, fed rectius impietatem) declinandum, ab Henrico fecundo induceretur. Vide Glanvillæ* lib. II. cap. 7.

Danda (inquit *Spelmannus*) *Polydoro* venia. Imo non excufaodus, SHOWERE, fed † laudandus eo nomioe eft *Polydorus*, quod *duodecem virorum* juratorum originem à *Nortmanaa* accerfivit. Etenim feotentia ejus confirmatur ab eo; tum quod io placito fupra memorato apud *Pinendenam* inter *Lanfrancum* Archiepifcopum, & *Odonem Baiocenfem* Epifcopum, ab *omnibus* probis & fapientibus bominibus, qui Curiæ Comitatus interfuerunt, controverfia definita erat; tum etiam quod in lite quam *Gundulfus Hroffenfis* Epifcopus cum Vicecomite *Pichot* habuit; Comes *Odo*, poftquam *omnes* liberi homines comitatus, more *Anglo-Saxonum*, judicium ferentes terram Epifcopi Regis effe affirmaffent, iis non credens præcepit, ut fi verum effe, quod dicebant, fcirent, ex feipfis *duodecem* eligerent qui quod omnes dixeraot, *jurejurando* confirmarent. Notandum igitur eft, *duodecem* iftos juratores, è comitatû liberis hominibus, non à vicecomite, vel ab eo qui illius munere fungeretur, nominatos fuiffe.

Quin vero neque ipfe Comes *Odo* eos nominare jam tum audebat, fed peregrinum dirimendi lites ritum, nondumque inductum de caufis decernendis morem, fed fenfim introducendum ordiens, in foro *Anglorum Nortmannus* confultius putavit ita fibi faciendum, ut *Anglis* ipfis confentientibus, & tantum non auctoribus, primordium fumeret jam tum novum *Duodecem-virale juratorum* inftitutum.

Verum noo ftatim obtinuit ac incepta eft, SHOWERE, de caufis per *duodecem* viros juratos

---

* Quafi ANOSACE-ATH à *Saxonico* andpace *negatio, abnegatio, excufatio*, & aðð *juramentum, facramentum*. ASSATH ergo *Juramentum* eft, quo quis obftrictus crimen folenniter abnegat, cujus accufatus eft; & *confacramentalium* etiam juramentis, fiquando requirontur, fe ab eo purgat. † *Polydorum* tamen perperam ftringit *Gulielm. Lambardus*, in fua rerum & verborum explicatione, ubi in verbo *Centuria* fic fcribit: *modus autem judicandi quis fuerit, Ethelredus Rex, legum, quas frequenti apud Vanatingum fenatu fancivit*, cap. IV. *his fere verbis exponit: In fingulis centuriis comitia funto, atque liberæ conditionis viri duodeni ætate fuperiores, una cum præpofito facra tenentes, juranto fe adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, fontemve abfoluturos.* Huic etiam non diffimile eft illud *duodecim virorum judicium*, quod *Angliæ Walliæque* fapientum confilio (quodque nos hodie per *medietatem Linguæ* appellamus) reperitur fol. 91. *Quæ cum ita fint omnia, viri intelligentes judicent, quam diligenter omnia veterum monumenta fcrutatus eft Polydorus, qui libro Anglic. hift. nono ex centum hominibus electos fuiffe Decemviros, adeoque Gulielmum R. terribile illud (ita enim loquitur) duodecimvirorum judicium introduxiffe contendit, verum danda erat homini juris afcititi venia.*

forensibus judicandi ratio, donec ad tollendam impiam illam duelli consuetudinem ab Henrico secundo institueretur. Hoc planè in loco supra citato affirmat Glanvilla, testis in hac re maxime idoneus.

Est (inquit) *magna assisa regale quoddam beneficium clementia principis de concilio procerum populis indultum, quo vitæ hominum, & status integritati tam salubriter consulitur, ut in jure, quod quis in libero sole tenemento possidet retinendo, duelli casum declinare possunt homines ambiguum. Ac per hoc contingit insperatæ & præmaturæ mortis ultimum evadere supplicium, vel saltem perennis infamiæ opprobrium illius infesti & inverecundi verbi, quod in ore victi turpiter sonat, consecutivum. Ex æquitate autem maxima prodita est legalis illa institutio. Jus enim, quod post multas & longas dilationes vix evincitur per duellum, per beneficium istius constitutionis commodius & acceleratius expeditur.* Ex quibus etiam *Glanvillæ* verbis constat, *Henricum* secundum consensu procerum totius regni *duodecemvirale judicium* lege lata instituisse, quod prius consensu *Omnium* liberalium & sapientum hominum Curiæ comitatus in placito inter *Gundulfum Hrofensem* Episcopum, & Vicecomitem *Pichot*, Comes *Odo* pro vice ista statuisset.

Quæ quidem quid novum, & non antea apud *Anglos* usitatum, quod ita statutum & tandem institutum erat, ostendunt. Præterea quemadmodum Comes *Odo*, omnibus liberis hominibus, penes quos in curia comitatus congregatos, de causis judicare erat, præcepit, ut ex seipsis *duodecem juratos* eligerent: Sic Regali *Henrici secundi* instituto cautum erat, ut quatuor legales milites de Comitatu, & de vicineto eligerent *duodecem* viros istos, qui *jurati* inter partes litigantes de summa litis, quoad factum, judicarent, ut constat ex *Glanvillæ* libro II. cap. 10, 16. A *Nortmannis* igitur *Anglorum* dominis *Juratæ duodecimviralis* sive *Delatoriæ* sive *Judiciariæ* quum civilis, tum criminalis institutum accersendum, ut credam, facit, SHOWERE, non tantum in *Saxonicis*, quæ supersunt, altum de eo silentium; sed quod post ingressum *Nortmannorum* consuetudinis, sive legis vigorem non ante *Henrici secundi* tempora id habuisse constat. Hinc in lite, quam, *Gulielmo secundo* regnante, * monasterium *Creilandense* contra *Evonem Talbois* in consessu comitatûs, quæ *Spaldings* fuit, habuit, nulla *Duodecemvirorum Juratorum* mentio. Hinc etiam, *Stephano* regnante, lis, quæ orta est de quodam fundo inter monachos *Eccles. Christi Cant.* & *Radulfum Picot* vicecomitem, definita erat, per judicium *totius* comitatus, ut constat ex actis curiæ, quæ extant in Bibl. *Cott. Faustina*, A 3. 11, 31.

"Ælwardintune est terra monachorum aecclesiæ Christi Cant. & de mensa eorum, Ista terra dat 4 lib & 10 sol ad victum eorum, & 3 sol ad altare Christi pro omnibus servitiis & consuetudinibus quæ ad terram pertinent. De ista eadem terra, quidam Vicecomes Radulfus Picot nomine, *Scottum* & *Denegeldum*, & de *Murthra* & cætera quæ de terris reddi solent, exigebat injuste. Tandem autem post multos sermones, & placita inde habita, ventum est in *Comitatum*, quod idem Radulfus apud Castainers tenuit. Et ibi per judicium *totius comitatus* ostensum & diratiocinatum est à Justiciis vel ministris Regis, vel ab alio aliquo nichil omnino de praedictis exigi vel accipi debere, nec aliquam potestatem super eandem terram habere, præter monachos aecclesiæ Christi Cant. quia Dominica terra eorum est. Isti nominatim praesentes fuere in comitatu ubi hoc diratiocinatum fuit. Actum est autem hoc tempore Regis STEPHANI, & Archiepiscopi THEOBALDI sub praedicto Vicecomite apud Castaners, Anno ab incarnatione domini nostri IHV Christi M°.C°.L.III°. Radulfus Picot, Ascketinus de Rerlinga, Ricardus Castel, Thomas de Sancta Margareta, Malgierus, Willelmus de Tichesei, Reginaldus dapifer, Willelmus filius Ansfridi, & Radulfus frater suus, Hunfridus de Wotringeburgh, Philippus de Tanga, Rogerus Folet, Turstanus dapifer Episcopi, Gerardus de Hardes, Rodbertus le Vethel, Petrus de Otteham, Hugo Brutin, Thomas de Ledesinge, Heielnoth praepositus de Hollinga, Florent de Bosentune, Alanus de Retlinga, Remberd, Hugo filius, Thomas de Bockynga, Rodbertus le Arblestir, Rodbertus Pel de Lu, Æielwinus de Cliva.

In his actis nomina omnium liberorum hominum, quorum judicio causa determinata est, nulla facta de *duodecemviris iuratis* mentione, leguntur. Quinetiam quod maxime observandum est in LL. & constitutionibus *Gallo-Nortmannicè* † promulgatis, quas victor *Nortmannus Anglis* avita jura petentibus dedit, nullum *duodecemviralis* instituti vestigium, quod me judice, in LL. *Anglicanarum*, si dicam, *deuteronomio*, non potuit non desiderari, si in usu non dicam quotidiano, sed aliquo, apud *Anglos* fuisset. *Duodecim-virorum judicium*, inquit *Spelmannus*, antea (i. e. ante *Normannorum* tempora) delituisse videtur, posteaque haud insigniter floruisse, donec ab *Henrico* II. induceretur. *Maxime Spelmanne*, antea delituit, quia nullum plane antea fuit, ut quod à *Nortmannis* novatoribus initium sumpsit apud *Anglos*, quibus per *totius* comitatus liberos homines causas determinandi mos ab antiquo erat.

Præterea inter ‡ avitas consuetudines & leges, quas in *Anglia* observari voluerunt *Nortmanni*, *duodecimvirale* judicium recensendum esse ex eo arguitur, quod ab antiquo obtinuit apud *Scanos*,

* Hist. *Ingulphi*, Edit. *Oxon.* p. 707. † Vid. *Ingulphe Croil. Oxon.* Edit. p. 8. & *Archaionomiam Lamberti Cantabrigiæ Editam.* M.DC.XLIV. & Notas *Seldeni* ad *Eadmerum*. p. 171. ‡ Usus ergo atque leges quas patres sui & ipse in *Normannia* habere solebat, in *Anglia* servare volens, —— —— *Eadmeri historia Novorum*, pagina 6.

&

& quæ è *Scania* vel *Scandia* profectæ sunt gentes à quibus *Nortmanni* oriundi sunt, ejusdem usus. Hinc apud veteres *Danos*, *Suecos*, & *Norvegos* multa de hoc instituto, quod **namd** vel **namd**, nunc **nembd** vocant, leguntur. **Namd** autem i. e. *Nominatio*, vocatur apud eos *duodecim-viralis juratorum numerus*, quod illorum sex quidem ab actore, & totidem à reo nominarentur. Sic apud *Scotos* à **paginella**, in qua nomina *duodecim* juratorum scribi olim solebant, Jurata vocatur **The pannell**, & apud nos *impannellari*, hoc est *impaginellari*, jurata dicitur, quod in paginellis, sive codicillis, juratorum nomina à vicecomite jam, vel ab eo qui ejus locum tenet, solenniter inscribuntur. **Namd**, inquit doctissimus * *Olaus Verelius*, *ubique in legibus judicium ordinarium duodecim assessoribus constans; dicitur à nemna, denominare, eligere, quod à litigantibus denominabantur, sex ab actore, & totidem à reo, qui rem controversam inspicere, & sententia terminare debebant cum suo judice, sive* **HÆRÆDZ-HOFDING**, i. e. *judice territorii*. Idem in notis ad **Hervarar Saga** cap. XIV. in hæc verba: **HAN HIELT MED SIER TOLF SPEKINGA.**

"Jam inde ab ultimis retro temporibus moris fuit, apud majores nostros, in omnibus controversiis dijudicandis, tam in infimo foro, quam intermedio & summo, præter præsidem, qui in isto "**HÆRDSHOFDING**, in illo *lagman*, in hoc *Rex* ipse erat, *duodecim* selectos & optimæ "fidei viros adhiberi: quorum consessus **Nembd** hodieque dicitur, ab selectis scilicet illis judici- "bus, qui ab utraque litigantium parte nominabantur, inde in LL. usitata formula, **Radi half** "**nembd huar**. Postea deprehensum, magis ex usu esse, non requisita litigantium nominatione, "*duodecim* hos judices auctoritate constitui publicâ, non in causas singulas, sed omnes judi- "candas: ita tamen, ut litigantibus integrum esset, contra hunc vel illum, ex hoc ordine, ex- "cipere quem partium studio teneri existimabant. Ita etiam *duodenarium* hunc numerum nego- "tiis & causis omnibus sufficere arbitrabantur, ut ne in Regium quidem Senatum plures simul "adhibiti sint quam *duodecim*.

Tantundem enim in causis expediundis *duodecim* valere putabant, quotum duodecies duodecim. **Olafs Saga**, cap. 90. de *Olao* **Skautkonung**: **Let han kalla til sin spekinga sinna. Olafur konungr hafdi jafnan med ser** XII. **enn vitrustu menn; Þeir satu yfer domum med honum, oc radu um vandamal. Enn Þat var ey vandalaust: Þui at kongi likadi illa, ef domi var hallat fra retto; en̄ ey hlyddi at mæla moti honom.** h. e. *advocavit sapientes suos. habuit autem Olaus Rex quotidie circa se duodecim sapientissimos viros, qui in judiciis sedebant, cum ipso, & de rebus gravissimis consultabant; Quod tamen perquam difficile illis fuit: Quia nolebat Rex à justo declinare sententiam, & tamen non ferebat alios contra se sentire.* Iste inquam *duodenarius* numerus à primis temporibus ad nostram memoriam duravit. Nam & *duodecim*, hodie ut olim, **Nembdam** in judicio constituunt; neque plures simul in senatum legit *Gustavus Adolphus*.

Quod idem in *Daniæ* regno observatum fuisse videmus. Ut autem amplior jam hic numerus sit, negotiorum multitudo & gravitas exigere visa est. Eodem tendunt, quæ Johannes Loccenius I. C. apud *Suecos* longè celeberrimus, scripsit in Lexico suo Juris *Sueo-Gothici* ad vocem **Namd**, de quo in LL. *Dalecar.* per *Johan. Hudorphium*, *Stockholmiæ*, in folio editis. 1676. p. 33. capite scilicet de judicio, N. 8. *Judex* **Nempdam** nominabit pleno utriusque partis litigantis cum consensu. Sic in antiquissimis LL. urbanicis vetustæ *Sueonum* Metropoleos *Bierco*, ab eodem doctissimo *Hudorphio*, *Stockholmiæ* editis, cap. XL. N. I. "Qui animo irato in vicini "domum pertransierit, & ipsum plagis percusserit, si sex adfuerint testes, mulctetur tanquam pro "integro [a] **Kungs-Edsöre** XL. scilicet marcas, Regi soli, & XL. etiam in [b] tres partes dividen- "das. Si nulli adfuerint testes, **Nempde**, sive XII virorum judicio res committatur. Sic in LL. "W-Gothicarum libro, quam è *Gothico* in *Latinum* convertit Idem ille *Loccenius*, notis illustravit "*Carolus Lundius*, ediditque. vir in Septentrionali literatura longe maximus *Ol. Rudbeckius*, ti- "tuloque *de Judicio territoriali*, multa de *nemdd* & *nemdariis* leguntur: ut cap. II. ut nullus qui "servit, *Nemdarius* esse debet, ni cum colonorum & præfecti territorii consensu; hoc est, Nul- "lus minister, nimirum alii fidem & obsequium debens, *Nemdarius* esse debet, nisi cum præsidis "territorii & litigatorum etiam consensu. cap. III. Si ad judicia non veniat *Nemdarius*, octo tri- "entibus mulctabitur. Si vicini domi desideant, nec habeant *Nemdarios*, nec proferant excusa- "tiones ob necessaria impedimenta, omnes vicini mulctabuntur tribus marcis; si justas excusatio- "nes proferant, impune habebunt: hoc est, si tota vicinia domi desideat, ita ut desint ex qui- "bus quis in *Nemdam* eligi possit, nec justas absentiæ causas proferat, &c. cap. VI. Si territorii "præfectus id apponat *Nemdæ*, quod ei non debet apponi, sex marcis tripartiendis inter actorem, "Judicem provincialem, & Regem. cap. VII. Si territorii *Nemda* se ultro offerat ad absolvendam "aliquam causam, quum justam esse putat, præfectus territorii ab ea non divertet [c] illam. Si

* In indice linguæ veteris Scytho-Scandicæ, sive Gothicæ. *a* **Edsöre** vel **Edzore**, ab **Ed**, *juramentum*, & soria, nunc **swaria** *jurare*: Est autem **Edsöre** de pace publica vel privata, sacra vel profana tuenda jusjurandum; & **Kungs-Edsöre** vel **Konungs-Edsöre**, *jusjurandum*, quo *populus Regi jurat suam fidem & obedientiam*, & quod omne jus regium pro viribus firmare velit. Qui ergo pacem & fidem juratam violat, & per ipsam stat, quo minus securitas publica vel domestica servetur, ille **Edsöre** vel *juramentum regium* violare dicitur. *b* Tres hæ partes dividendæ erant inter Regem, Judicem, & actorem cui injuria fuit illata. *c Supple*: sed secundum eam judicabit.

"*Nemda* * revocetur, vel ab illa appelletur quilibet *Nemdarius*, mulctabitur tribus marcis, & "inde Episcopus capiet tres marcas. Si *nemdarius* velit absolvere id, quod ante condemnavit; "vel condemnare, quod antea absolvit, purgabit se cum duodecem virorum juramento, & duo- "rum virorum testimonio, qui in ᵃ juramento persistunt, ae juraot in judicio. cap. VIII. Si ter- "ritorii *Nemda* injustè procedat, vel cum alia territorii *Nemda* faciat, judex provincialis nomi- "nabit *duodecim* sapientes viros ex provincia in judicio provinciali ad videndum, quid veri sub- "sit; & ᵇ ille, quem facto juramento damnant, ejus damnatio retractabitur. Ubi una *Nemda* "aliquem damnat, ibi altera absolvere potest, & ibi *Nemdæ* sententia locum habebit, ubi ter- "ra sita est, vel facinus commissum ast. Si *Nemda* iniquam sententiam ferat, ᶜ tribus marcis "mulctabitur tripartiendis, ioter actorem, Regem, & territorium. Si colonos prætendat se non "esse legitime damnatum, *Nemda* vero dicat se justè eum damnasse, ejus assertione stabitur, qui "plus testimonii accipit à vicinis cum duodecim virorum juramento. Cap. IX, & X, recitant ca- "sus, in quibus *nemdæ examinis*, vel *inspectorum de Nemda cognitioni* standum erat.

Auctorem autem hujus institutionis apud *Norvegos* & *Danos* fuisse R. *Regnerum*, Lodbrog dictum, putat O. *Wormius*; De eo enim *Saxo Grammaticus*, Historiæ *Danicæ* lib. IX. scribit in his verbis. *Præterea, ut omnis controversiarum lis semotis actionum instrumentis, nec accusantis impetitione, nec rei defensione admissa,* Duodecim patrum approbatorum *judicio mandaretur, instituit. Cujus legis beneficio temeraria litium contractione summotâ, improborum calumniæ sufficienter obviatum existimans, arma in Britanniam erexit.* Vixit ille *Regnerus* circa annum Christi DCCCXX. Verum ex his *Saxonis* verbis non adeo constat, an duodecim isti patres adprobati, quibus causarum cognitio, Jubente Regnero commissa est, judices fuerunt tribuoalis collegæ, an *nemdarii*: verum maxime est probabila eos fuisse Patres familiarum, quos veteres *Dani* & *Scani* BONDOS vocabant, è quibus vel à judica, vel à litigantibus, io omni provincia & territorio, duodecim nominati omnes controversias cognoscebant, & da iis quoad factum judicabant. At cujus fuerunt cunque conditionis *Regneri duodecim patres*, quorum judicio & sententiæ litiganribus standum erat, lex ista, quâ instituti erant, ut observat ᵈ *Olaus Wormius*, non adeo obtinuit, quin per duellum causas terminandi morem ab ea lata diu constet viguisse. Tandem vero ᵉ *Waldemarus* I Rex *Danorum*, per *ordalium* modum finiendi causas apud *Danos* & *Scanos* abrogandum censens duodecimvirale per *Namdam* judicium instituit, Anno Christi MCLXIII. Cujus de hac re decretum, SHOWERE, cum *Petrus Resenius*, apud *Danos* Juris consultus doctissimus, secum à Cl. *Wilhelmo Wormio* communicatum, in notis suis ad *Canuti* II. jus Aulicum edere operæ pretium existimaverit; visum est etiam mihi, ut bene non de te solo, sed de omnibus juris *Anglicani* studiosis & professoribus mererer, hic † *Latine* denuo descriptum exhibera.

"Waldemarus Dei gratia, Danorum Sclavorumque Rex, Schaniam inhabitantibus Salutem & "gratiam. Quia Dominus Apostolicus examinationem candentis ferri inhibuit conversis, qui "Christiano censentur nomine, nos nec volumus, nec potuimus excipere nos ab hac generalitate, "unde cum meliorum consilio diu multumque deliberavimus, quam legem universitati magis to- "lerabilem, quàm candentis ferri sententia, traderemus. Tandem post multam deliberationem "decrevimus statuentes, quod si quis de furto trahitur in causam, sa defendat per nominatos de "provincia io hunc modum. Primo reus trahatur in causa in provinciali placito. In secundo "actor nominet viros XV. de provincia, quorum tres *reus* tantum debet excipere, & cum XII. "residuis post quindecim dies ii secundo placito se purgato sub hac forma; quod præfati XII. ju- "ramento suo afferant quod de causa rei nihil cognoverint, verius quam quomodo jurant. Isti "XII. debent reum vel coovincere jurando vel purgare, & hoc de dimidia materia & amplius. "Si vero actor reum de majori, quam juraodo accipiat, incusaverit, ipsi XII. jurabunt quod non "sit furatus tantum, & ita actor propter suam cupiditatem earebit rebus suis furtim ablatis. Sed "de furto convictus furtum legitimè restituet, & duplo tantum, & jus nostrum (Kongens Ret.) "Si autem XII. contra sese juraverint, & sex alii aliud, alii sex nominandi sunt, & sic ratum "habebitur quod joraverint plures; sed si illi sex contra sese juraverint, tres nominandi sunt, "& quod postea plures jurabuot ratum est habendum. Præterea quicunque tribus vicibus super "furto juramento legitimè convincitur, poterit suspendio adjudicari. Omoi tempore anni con- "tra fures agendum est, præterquam Dominica palmarum usque ad octavam Paschæ, & præter "hebdomadam Pentecostes. & præterquam à nativitate Domini usque ad Epiphaniam. De vul- "nere quidem in provinciali placito sicut & de furto agendum est, excepto quod in primo duo- "rum testimonium adhibendum est, & juraturi de parochia sunt nominandi. De homicidio ante "istud statuimus, ut reus io generali placito trahatur in causam, & secundo placito actor nomi-

---

* *i. e.* Si causa retractatâ sententiâ istâ infirmetur. ᵃ *Lege*. qui quidem jusjurandum solenni formula dabunt in judicio. ᵇ Nempe ut illa quam præstito juramento damnant, seatentia retractetur. ᶜ *Id est*, quilibet *Nemdarius* tribus bessibus mulctabitur tripartitò distribuendis. ᵈ *Mon. Dan.* lib. I. p. 72. ᵉ Vide O. *Worm. Mon. Dan.* p. 85. collat. cum pag. 7. additament. ad *mon. Dan.* & *Petri Resenii* notas in *Canuti* II. Jus aulicum, quod est ad finem libri, qui Birckeretta ioscriptus, editus est *Hafniæ*, MDCLXXIII. † *Danice* extat hoc *decretum*. ut ex LL. antiquis *Scanicis* delcribitur, in ejusdem *Resenii* notis. pagina 724.

"net

“net xv. de provincia rei, de quibus illi concedimus tres excipere, & xii. residui post xv. dies
“à secundo placito jurabunt, vel quod ille pace privari meruit, quod occiderit innocentem, vel
“quod satisfacere debeat, eò quod ob vindictam debitam occidit illum, vel juramento suo eum
“penitus excusabunt. Si autem primo incusatus fuerit excusatus, & actor alium incusaverit,
“ille juramento xii. cognatorum suorum se purgabit; similiter & tertius si incusatus fuerit se
“purgabit; sed plures quam tres super uno eodemque non debet incusari, sed tribus purgato-
“rum in actorem homicidii proferri debet sententia excommunicationis. De **Herverki** quod
“fit in raptu fœminarum istud decrevimus, quod reus juramento xii cognatorum se purget. Si
“vero super causis terminatorum in placito contradictio, & contentio orta fuerit, exactor no-
“ster nominabit xii qui erant in eodem placito, qui illud dubium terminent juramento suo.
“Sed si causa exactoris fuit, super qua oritur contradictio, aliquis de ***melioribus hondombus nomi-***
“***nabit*** xii. de placito ad terminandam illam contradictionem.

Ab his non aliena sunt, quæ idem *Resenius* ex vetustis LL. *Scandiæ* profert in Notis suis ad *Canuti* ii. jus aulicum, p. 636. “Accusatus de furto, si compareat primo die juridico, vel
“secundo, & pro se offerat per jurisjurandi religionem defensionem ***virorum duodecim***, quos actor
“voluerit de tota provincia nominare; oportebit actorem juri acquiescere nominationis, & cum
“***duodecim-viri*** fuerint nominati, licebit reo tantum tres viros inimicitiæ causa sibi suspectos re-
“cusare de nominatie ***duodecim***, in quorum locum actor tres alios statim nominabit. Quo fa-
“cto vel eodem die si omnes præsentes fuerint, & in hoc omnes consenserint, vel proximo die
“juridico nominati ***duodecim***, ab injuncto negotio se absolvent. Et si omnes liberum juraverint,
“accusatus consequenter innocens comparebit. Sin autem vel unus jurare noluerit, reus habe-
“bitur pro convicto, nisi candentis ferri judicio se committat, in quo casu tamen non debet acto-
“ris exigi juramentum, sicut exigeretur, si statim eb exordio ferri judicio consensisset. Quan-
“do vero ad consequentem diem juridicum nominatorum defensio prorogatur; si statuto die tan-
“tum tres viros [a] ***nominatorum*** numero deesse contingat, uniuscujusque trium vel duorum testi-
“monio de numero ***nominatorum*** reus absentiam excusabit, & tunc actor elios io locum ebsentium
“nominebit. Licet autem reus prius consenserit, si tribus diebus vel duobus ente præfixum
“diem [b] ***nominationi*** renunciet, audietur; ut actoris præcedente juramento, per igniti ferri judi-
“cium se defendat, quod *Trygsiern*, io lingua patria nominatur. Hæc est forma juramenti, quod
“candentis ferri judicium antecedit, ut affirmet actor sub jurisjurandi religione, quod non odii
“causa, non lucri gratia reo imposuerit furti crimen, sed quia scit eum veraciter rem ad minus
“valentem dimidiam marcam nummorum, sibi furti vitium subtraxisse.

Hæc de *Namda*, sive ***duodecim-virali*** exemine, & judicio, quod ante multa secula institotum erat apud veteres *Scandiæ*, & quæ sunt ex *Scandia* ortæ, gentes. Verum, SHOWERE, non desunt docti viri, qui altioris esse originis existimant ***duodecim-virale*** juratorum institutum, id ab Odino ipso Afarum duce, & regnorum ***Septentrionalium*** fundatore accersentes. Inter hos numerendus venit vir doctissimus *Carolus Lundius Suecus*, in libro suo, cui ZAMOAXIS titulus, ex cujus cap. iii. nonnulla, quæ de ***duodecim-virali*** judicio excerptu digna censui, hic oon potui, quio adjicerem.

“Verum enim vero oe qualiscunque inductionis de numero istos xii adsessorum, uberioris cum
“detrimento materiæ, quæ sub manibus est obliti videamur, ad *Odini* quoque tempora, & siqua
“Tibi, LECTOR, remotiora velis monstrari, oculum, animumque vertamus. Hic certe *Odi-*
“*nus* omen ipse fecit in *Sueoniam* edveniens civitati novæ, quam suo de nomine [c] SIGI, *Sigtu-*
“*nam* appellavit, præfectis eidem xii, qui more utique prisco, Trojæque inveterato, res ex æquo
“& bono dijudicarent. Id enim verba volunt præfationis [d] *Eddæ*. **Skipade þar haufþingiar**
“**i þa liking sem i troia voru setir xii haufþingiar at domina Landslag.** ——— Nota igitur in
“more fuisse genti veteri *Sueonum.Gothorum* & *Trojanis* stirpis utpote *Gothicæ*, postmodum una cum
“sacris legibus scriptis recepto, ut isthæc judicii forme religiosissimè servaretur. Quem etiam
“confirmant historia legesque longè vetustissimæ. Fragm. vet. **Nu war þar swa at oþin aff thim**
“**tolf war domarin**: &c. [e] *Jamque in hoc collegio erat Odinus ipseque judex.* De ***duodecim*** etiam
“essessoribus **Harvarar Saga. Han hielt þa med sier tolff spekinga, þa er sihu skyldu yfer ollum**
“**vandmalum.** Duodecim tum etiam (Rex *Heidricus*) circa se habuit viros sapientissimos, [f] qui
“in causas gravissimas inquirerent. In versione notisque *cl. Verelii* minus propriè iidem appel-
“lantur judices. **Olafs Saga. Olafr Kunungr hafdi lafnan med sier xii enu vitrustu men,**

---

[a] Id est, *Nemdariorum*. [b] Id est, *Nemd* vel *Namd*. [c] Id est, *victoria*. [d] In *Edda Islandorum* à *Resenio* edita sic se habet locus: **Odenn skipade thar hoffdingium i þa liking sem vered haffde i troia, setle tolff hofudmenn i stadnum ad dœma landslog. Og þa skipade hann Rietstum ollum semfyer hoffdu vered i troia, og tyrs ktar voru vaner.** *Ibi Odinus principes quemadmodum in Troja constituit, duodecim præfectos statuens in urbe* (Sigtunensi,) *qui jus dicerent. Dein omnes leges Trojæ ratas esse jussit, & consuetudines Teucrorum.* Hisce consonant, quæ in **Heims skringla** leguntor partis primæ cap. ii. [e] *Lege potius*, jam autem ita constitutum erat ut *Odinus* decemviratus judex (arbiter) esset. [f] Qui de causis arduis & difficilibus judicarent. *vel*, Qui causis arduis disceptandis præsiderent.

Digitized by Google

"Peir sata yfer domum med honum, oc radu um vandamal; *Olaus Rex* XII *semper adsessores habuit secum prudentissimos*, [a] *qui in judiciis de rebus difficillimis consultarent.* Ex ultima vetustatis memoria, legum repetita fragmenta: Konungr a nembd med sier sata tolffman: [b] *Rex adsessores habeat viros* XII. Konungar skal nembd sin sit satia, oc logmadur a Pingi; *duodecim Regi, & totidem judici etiam provinciæ adsidento.* Qui numerus similiter in judicio cujuslibet regionis, nec non territorii minoris (vulgo herad, seu hundari, quum hodieque centum pagis habitetur) jam inde ab antiquo constanter observatus, ut ex capitibus liquet bene multis juris *O. Gothorum*. vide consimilia loca cæterorum codicum, atque ipsius etiam magni *Erici* Regis, ut ita legum cernatur omnium universi juris nostri patrii consensus. Sed *assessores* tantum non judices vocati. —— Nobis Namd & Namdamann, à namna, quod est *nominare*, adsessores, inquam, vocati, quorum officii erat ut supra innuebam inquirere, non judicare, [c] sententiis primis damnare, aut absolvere, non illis, quæ iterum legibus ferri debebant. [d] falla eller friia, oc ei domma. Judicibus namque vere sic dictis, & judicio præfectis facultas competebat cognitam plane causam, & discussam, prævio sacramento, dijudicandi. —— Aliud igitur quæstione probè examinata [e] simpliciter damnare, aut absolvere: legibus item ferre sententiam, sive jus scienter applicare longe aliud. —— hven Pesse tolff eller siu af Pem falla, vari faltur, *quem duodecim isti, aut septem ex illis condemnant, damnas esto.* Quid ergo si pares sunt sententiæ damnantium & liberantium. —— Ad mentem omnino juris patrii antiquissimi: Nu an sier Willia veria oc sier falla, Pa asu Peir witzord sum waria Willia, *sex absolventibus, itemque sex condemnantibus, sententia vincit liberantium.* Quod deinde insertum LL. *O. Gothicis* etiamnunc in omnibus judiciis per universum *Sueoniæ* regnum observatur. —— de jurejurando in ejusmodi sententiis ferendis parum abest, quin infinitis locis LL. Nostrarum, tam antiquorum quam recentiorum tractetur, ubi sequentes formulæ: MEÐ EEÐ THERA: MEÐ EEÐ: EEÐ TOLFMANNA: EEÐ SJV MANNA; & aliæ similes occurrunt. In profanæ quoque religionis superstitione pertinacissime hærentibus seculis factum esse in patria nostra jusjurandum per *Neptunum*, sive *Attinem*; *Jovem*, sive *Thorum*; & *Cererem*, sive *Frejam*, legum docent fragmenta, & historiæ. Formula antiquissima hunc in modum, aut similem concepta: Hialpi mier sua Freia, Thor, oc [f] hin almathi As, *ita me Freia, Thorus, & Attin maximus adjuvent.*"

Eorum, quæ dicta sunt, summa, SHOWERE, hæc est. I. scilicet *Gothis* in *Scandia* vel *Scania* imperium nactis, semper eam politiæ rationem fuisse, Judici, vel fori præposito, sive is Rex esset, sive Judex provincialis, qui Regis vicem gerebat, sive denique territorii judex, qui à Judice provinciali constitutus erat, semper adfuisse *duodecim viros* adsessores juratos, quibus facultas erat de summa omnis controversiæ, quoad factum, judicare; & speciatim in causis criminalibus accusatum damnare; vel liberare sontem; vel non sontem in foro declarare. II. Quod in ea politiæ forma, quam ex *Asia* secum in *Arctoas* terras *Gothi* invexerunt, Rex in antiquissimis temporibus, vel Judex, qui Curiæ præfectus erat, *duodecim-viros* istos adsessores eligere, vel nominare solebat. III. Quod progressu temporis, & rogante, ut videtur, populo, litigantibus indulta erat *duodecim virorum* adsessorum nominatio. IV. Quod mos iste avitus *Gothorum* cognoscendi & finiendi forenses lites tam civiles quam criminales, prævalentibus ordalio, duello, & compurgatione, in desuetudinem abire cœpit. V. Quod morem istum tandem quasi obsoletum & tantum non extinctum Rex *Regnerus*, cognomento Lodbrog, abrogato duello primus de novo instituit, ac redintegravit circa annum DCCCXX. De novo autem ita institutus vim suam, ac robur non nisi in [g] levioribus litibus, & minoris momenti causis diu conservavit. VI. Quod eundem morem avitum, qui apud magnates de majorum gentium causis decertantes in desuetudinem iterum abierat, ad ordalium abrogandum renovavit, restituit, & ab orco quasi revocavit *Scandiæ* & *Daniæ* Rex *Waldemarus* primus, An. Ch. MCLXIII. centum fere post annos, quam *Angliam* subegerat *Gulielmus Nortmannus*; & circa idem tempus, quo Nepos ejus *Henricus* II. ad evitanda duelli incommoda consilio procerum, populo Angliæ id indulsit privilegii, quo in omni controversia, quam singulari certamine terminare liceret, penes reum esset [h] eligere, utrum duello se defendere velit adversus actorem, an per sententiam *duodecim* juratorum, quos [i] *magnam assisam* domini Regis nostri vocant, litem cognosci & finiri mallet.

Maxima ergo ratione, SHOWERE, duodecemvirale juratorum institutum à *Nortmannis* accersen-

[a] Qui cum illo in judiciis una considebant, & in causis arduis consilium dederunt. [b] Rex habeat *Nemdarios* XII, qui secum consideant. [c] Ut *Angli* dicunt, to pronounce Guilty or not Guilty; in causis criminalibus. [d] Duodecim viri (Namd) damnant, vel absolvunt, sed non judicant, vel ut nos dicimus, penes eos est facti probatio, vel improbatio, vel in causa omni quoad factum decernunt, & ex eorum judicio, quod *veredictum* dicimus, Judex, vel Judices sententiam suam proferunt, & de jure pronuntiant. [e] Id est, sontem vel non sontem denuntiare in causis criminalibus. [f] Per hin almathi As, Ego *Odinum* intelligendum esse existimo. [g] *Ol. Wormii* mon. *Dan.* lib. 1. p. 72. [h] *Glanvilla*, de LL. & consuet. *Angliæ*. lib. 2. [i] Juratores vel jurata domini Regis Assisa dicuntur, quod eorum numerus decreto regis tunc primum *assisus*, i. e. *definitus* fuit.

dum

dum videtur, qui, ut par est credere, è *Scandia* sub *Rollone*, viro apud *Norvegos* potentissimo, in *Neustriam* profecti, ut primam illius quietam possessionem obtinuerint, antiquam illam, quam à majotibus accepissent traditam forensis politiæ rationem instituerunt; & dein in *Angliam* ioduxerunt; ubi, ut in superioribus ostendimus, quum antè tum post Normannorum appulsum, non per *duodenos* oominatos viros; sed per omnes comitatus liberos homines causæ universæ examinari, cognosci, & terminari solebant.

Huc etiam accedit, quod *Nortmanni* è *Scandia* discesserunt [a] quinquaginta circiter annos post renovatum *duodecim-virale* causarum judicium; scilicet post legem latam à *Regnero*, cognomento **Lodbrog**, qua cautum erat, ut ad tollendum duellum, *duodecim* patrum judicio lites omnes more majorum terminandæ mandarenrur. Itidem in libro cui titulus *le grant custumier du pais & duche de Normandie*, sæpe [b] legitur de *duodecim-virali* juratorum instituto. Itidem quoque ut supra observatum est, *Gulielmus* I. quarto ab *Anglia* acquisitâ anno dicitur elegisse ex singulis comitatibus *duodecim Anglos*, qui jurati leges & consuetudines suas ei declararent. Itidem ejus frater *Odo* Episcopus Baiocensis, cum coram eo causa ageretur inter *Gundulphum* Hrofensem Episcopum, & *Picbot* vicecomitem in curia Com. *Cant.* præcepit liberis hominibus, ut ex seipsis *duodecim* eligerent, qui quod omnes dixerant jurejurando confirmarent. Itidem denique *Henricus* II. ut modo dictum est, vitæ famæque suorum consulere volens, quasi in remedium duelli, optionem eligendi Reo dedit, an singulari certamine experiri vellet, an litem finitam mallet per judicium *duodecim-virorum juratorum*; qui *jurata* simpliciter, *jurata viceneti*, & *jurata patriæ*, imo & *vicenetum*, & *patria*. non raro in *codd.* LL. nostrarum, haud secus ac in corpore juris *Normannici* vocantur.

Hæc, SHOWERE, de origine & primordiis *duodecimviralis judicii* apud *Anglos*, quod à *Nortmannis* è *Scandia* potius quam à *Saxonibus* è *Germania* profectis accersendum puto; apud quos more majorum per omnes liberos homines sive comitatus, sive trithingæ, sive denique centuriæ, causas cognoscere & terminare mos erat. [c] Sic in veterum *Germanorum*, è quibus oriundi sunt, comitiis sive consiliis, quibus Rex, vel princeps præsidebat, & in quibus licebat accusare, & capitis discrimen intendere, omnia liberis omnium suffragiis agebantur. In iisdem consiliis eligi solebant principes, qui jura per pagos vicosque redderent; sed non nisi [d] cum ingenti comitum numero, sine quorum consilio & auctoritate, causas cognoscere & determinare iis non liceret. Sic in lege Lombardorum, lib. III. TIT. VIII. qua ab imperatore *Conrado* cautum est, ut nullus miles, (apud nos *liber homo*) suum beneficium perdat, nisi *parium judicio*; duodeni juratorum numeri nulla mentio facta est. Itidem in ejusdem legis lib. II. tit. LI. de testibus, per quos juratos proprie sic dictos, qui causarum cognitores essent, intelligendos contendit noster *Bradeius*, altum est de *duodecimviris* silentium; pariter ac in consuetudinibus *feudalibus*, quarum præcipua erat *judicium parium*, cum scilicet *convassalli*, qui etiam pares *curiæ* vel *curtis* dicebantur, de causis cognoscebant; quorumque Judicium, *laudamentum parium* appellatur.

[f] Sic etiam in placito isto, quod quidem nomine *Hrothelmus* movit in publico mallo, de Manso quodam à se ablato, coram *Humfredo Rhetiæ* comite, convocavit comes omnes testes, qui de pago erant, in quo mansum situm est; & interrogavit eos per ipsam fidem & sacramentum quod domino nostro dederant, ut veritatem dicerent. Hi autem numero *quindecim* erant, & si jurata propriè sic dicta erant, quod sentit *Bradeius*, scilicet, qui de lite quoad factum judicarent, tum ut liberi homines ejusdem pagi, conditione, munere, & dignitate pares, omnes pariter de causa cognoscebant. Ego vero, SHOWERE, testes solum fuisse *quindecim* eos, adducor, ut credam; propterea quod nobiles in magno numero cum comite & scabinis adfuisse dicuntur, quos plane quasi liberos comitatus homines, sive *Barones* curiæ pares, comes cum testibus misit ad visendas terras, & earum terminos; de quibus controversia, & prodita actio à *Hrothelmo* erat.

---

[a] Flor. *Wigorn.* scribit *Rollonem* in *Neustriam* penetrâsse anno. 876. hoc est post legem à *Regnero* de *duodecim-virali* judicio latam circa annum 820. circiter quinquaginta & sex annos. Alii vero scribunt *Rollonem* cum suis in *Neustriam* venisse, non ante annum 895, hoc est circiter septuaginta quinque annos post legem istam à *Regnero* latam. [b] Cap. LXXXXIII. de inquisitione. cap. CXV. de brevi de stabilia, & recognitione. quibus conferenda sunt. cap. IX, de judicio. & LXIX de juratoribus. [c] Ut turbæ placuit, considunt armati. Silentium per Sacerdotes, quibus tum & coercendi jus est, imperatur. Mox Rex vel princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis, quam jubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu aspernantur; sin placuit, frameas concutiunt. Honoratissimum assensûs genus est armis laudare. Licet apud concilium accusare quoque, & discrimen capitis intendere. ——— Eliguntur in iisdem conciliis & principes, qui jura per pagos vicosque reddunt. *Tacitus.* [d] Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas, adsunt. *Tacitus. Hoc est* (inquit *Lipsius* in notis) *quod in lege Alamannorum prisca lego: Conventus autem secundum consuetudinem ubiquam fiat in omni centena coram comite, aut suo misso, & coram centenario ipsum placitum fiat.* [e] In libro qui inscribitur: **A compleat History of England.** p. 78. [f] Antiquitates *Alaman.* Tom II. fol. III. & in Appendice qui est ad *Roberti Bradeii* librum, cui titulus, **A compleat History of England.**

L Termi-

Terminata autem causa hæc est, (ut verbis actorum Curiæ utar,) ad campos [a] mallo publico, Anno VII imperii *Caroli Augusti*, & XXXVII regni ejus in *Francia*, & XXXIV in *Italia*. Dat. VII. id. Feb. sub *Humfredo* comite feliciter. Et ut haud olim apud *Germanos* duodecemvirali judicio causæ in mallis cognitæ & finitæ erant; ita neque jam nunc, quod à *Germanis* accepi, id apud eos in usu est. Unde neque cuiquam mirum esse debet, *Saxones* è *Germania* in *Angliam* profectos *duodecimvirales* controversiarum forensium Judiciarios, ut aliqui contendunt, habuisse. *Duodecemvirales*, inquam, *Judiciarios*. [b] Ita enim eos appellat *vetus consuet. Normanniæ*, eosque isto nomine à *Justitiario*, sive curiæ præposito, distinguit. cap. IX. Verum, SHOWERE, ne quis nimis suspicax malevolusve hæc in remp. *Anglicanam*, & in *duodecemvirale* juratorum institutum, politiæ forensis simul, ac libertatis *Anglorum* ingens robur, & secundum parliamenta firmamentum maximum existimet, me scripsisse, notatum mecum à te velim *duodecimvirales* causarum, apud nos, Judiciarios quinque modis considerandos esse. Scilicet quatenus sunt pares; quatenus sunt pares à vicineto conscripti; quatenus sunt judices litis quoad factum; quatenus jurati judices; denique respectu numeri personarum, quatenus *duodeni* sunt. Quo solo quidem respectu duodecimvirale judicium petendum à *Normannis* contendo; qui cognitionem causarum ab omnibus partibus, vel liberis hominibus qui jus suffragii in Curiis habuerunt, ad *duodenos* paulatim contraxerunt. Præterea, ut ingenuè dicam, SHOWERE, persuasum mihi est, liberos homines curiarum olim apud *Anglos* sectatores non juratos ad cognoscendas causas easque terminandas processisse. Ratio quâ, ut hoc credam, inductus sum, ex eo petitur; quod in actis curiarum, quæ supra descripsimus, non solum nihil reperitur, ex quo eos prævio aliquo sacramento adactos ad cognoscendas causas processisse constat; sed quod in placito, quod erat inter *Gundulphum Hrofensem Episcopum* & *Pichot* vicecomitem, liberi homines, non jurati, de terris, de quibus controversia mota erat, sententiam ferebant, eas Regis esse affirmantes: unde quidem *Episcopus Baiocensis*, Curiæ præfectus, præcepit iis, ut ex seipsis *duodecim* eligerent, qui quod omnes dixerant, jurejurando affirmarent. Verum tametsi non in ea opinione sum, liberos homines ante institutum *duodecimvirale judicium*, quoties ad causas cognoscendas convenerint, toties juramento adstrictos fuisse; singulatim tamen unumquemque eorum, cùm primum in curiam admitteretur, data fide vel jurejurando, se causas omnes vere & fideliter examinaturum, cogniturum, & sententiam dein laturum, obstrinxisse, si quis affirmare placeat, tametsi de hoc quoque altum in antiquis silentium, equidem non adversabor. Vero tamen, me judice, magis simile est, *Thanos* in *trithingis* & *comitatûs* comitiis, *Friburgos* in *Centuriæ* curiis, & *cives* in *Burgmotu*; haud secus ac majorum gentium *Barones*, sive *optimates*, qui *pares regni* dicuntur, jam nunc apud nos in causis capitis, absque præmisso juramento; de causis omnibus cognovisse.

Jam tandem de *duodecimvirali* causarum judicio, quæ animo mihi diu insiderunt, omnes, SHOWERE, Tibi explicavi cogitationes meas. Quas vestræ professionis homines secum communicatas objectis rationibus oppugnare solent; quibus, quia forsan Tibi quoque in mentem venerint, ut facerem satis, muneris mei esse existimo. Primo igitur objiciunt quæ temporibus *Edwardi primi* scripta sunt ab *Andrea Horne*, in libro cui titulus *MIRROIR des justices*, cap. v. sect. I. de *Aelfredo* Rege, de quo sic scribit: *Patibulo suspendit Cadwinum, qui Hacwyum morte multavit, sine suffragiis omnium juratorum. Hic enim cum se duodecimvirorum judicio submisisset, quorum tres eum absolvere contra novem alios voluerunt, Cadwinus tres alios eorum loco substituit, quibus se non submisit. Patibulo suspendit Markesium, qui Duringum condemnavit suffragiis duodecimvirorum non juratorum. Suspendio multavit Thurstonum, qui Thurguerum damnavit veredicto juratorum, ex officio conscriptorum, cum iis ipse non submisisset. Suspendit FreberNum, qui Harpinum capitis damnavit, cum duodecimviri de sententia ferenda ambigerent. In dubiis enim liberare potius, quam damnare oportet.*

Ex his *Horni* vestri, si quam vim haberent, plane constat Regnante *Ælfredo* magno, criminosos apud *Anglo-Saxones* sententia *duodecim-virorum* liberatos aut damnatos fuisse. Cui cum, contrarium robustissimis argumentis probavimus, quæ ex vetustissimis optimæ fidei ac maximi ponderis monumentis petuntur, imprimis Tibi ad examen revocanda sunt, tam quæ scripsimus, quam quæ contra ex *Horno* proferuntur. Quod sive Tu, sive quis alius, quasi libripendens, æquâ manu fecerit, non dubito quin auctoritas veterum scriptorum, quos sententiæ nostræ testes appellavimus, præponderabit uni *Horno*, quem contra nos testem singularem producunt. Certe non numero solum, sed antiquitate, sed pondere, sed auctoritate scriptorum superior sum, quæ in controversiis testimonio determinandis semper præferenda sunt. Verum ne testimoniis

---

[a] Ab *Alamanico* Mahal, Mahl, *curia*. Quod à *Gothico* MAÞLS, *Forum*. *Marc*. VII. 4. *Forum* autem *Gothis* MAÞLS, à MAÞLJAN, *loqui*, *sermonem habere*. Quam ob causam quoque forum ab *Anglo-Saxonibus* dicebatur Sppæce, à Sppecan, *loqui*. Itidem apud *Islandos*, At mala vel mala, est *loqui*; & mal, *Sermo*. Unde malefna, *causa*; & malafert, *judicium*. Frustra igitur *Bradeius*, cum honore semper nominandus, ab alio deceptus, *Mallum*, à Mahl, quod est *Saxonicè*, ut ait, *signum*, deducit. [b] Judiciarii autem sunt discretæ personæ, & auctenticæ, qui judicium proferunt de auditis. Si vero Justitiarius Judiciarios in judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperit, licet omnes consenserint, illud debet ad alias assisias prorogari.

nostris

s

Digitized by Google

nostris aut oumerus aut pondus deesse videatur, mantissæ nomine in libræ scutellum jaciam etiam alterum actorum Curiæ Comitatus commentarium, qui solus omnia, quæ ex *Horno* pro *duodecim-virale* Causarum determinatione apud *Anglo-Saxones* citari solent, falsitatis arguet.

E Textu Roffensi. pag. 155.

Her cyð on ðyssum gewrite hu Godwine biscop on Hrofeceastre. ⁊ Leofwine Ælfeages sunu ƿurðoo gesybsumode ymbe ꝥ Land æt Snoddunglande on Cantwarabyrig.

Ða ða se biscop Godwine com to þam biscopstole þurh hæse his Cynehlafordes Cynges æfter Ælfstanes forðsiþe B. þa gemætte he on ðam mynstre þa ilcan swutelunga þe his foregenga hæfde. ⁊ þærmid oo þæt land spæc. Ongan ða to specenne on þæt Land. ⁊ elles for Godes ege ne dorste. oððæt seo spræc wearð þam Cynge cuð. Ða him seo talu cuð wæs. þa send he gewrit. ⁊ his insegl to þam Arcebiscope Ælfrice. ⁊ bead him ꝥ he bys þegenas on East-Cent. ⁊ on ƿest-Cent hy on riht gesemdon be on tale be of tale. Ða ꝥ wæs ꝥ se biscop Godwine com to Cantwarabyrig to þam arcebiscope. Ða com ðiðer se sciresman Leofric. ⁊ mid him Alfun Abb. ⁊ þegenes ægðer ge of East-Cent ge of ƿest-Cent eal seo duguð. ⁊ hy þær þa spræce swa lange handledon. syððon se biscop his swutelunge geeowod hæfde. oð hy ealle bædon þone biscop eaðmodlice. ꝥ he geunnan sceolde ꝥ he moste mid bletsunga þæs landes brucan æt Snodding-lande his dæg. ⁊ se biscop þa wæs getiðode on Ealra þæra witena þanc þe þær gesomnode wæran. And he behet þæs truwan ꝥ land æfter his dæge uobesaceo. Eode eft into þære stowe þe hit ut alæned was. ⁊ ageaf þa swutelunga þe he to þam Lande hæfde þe ær of þære stowe geutod wæs. ⁊ þa hagao ealle þe he be westan þære Cyrcan hæfde into þære halgan stowe. ⁊ þises loces ærendracao wæran Ælfun Abbod. ⁊ ƿulfric Abbod. ⁊ Leofric sciresman. ⁊ Siweard. ⁊ ƿulfstan æt Sealtwuda. ⁊ Ælfwelm Ordelmes sunu. Ðonne is here seo gewitnesse þe æt þisum loce wæs. ꝥ is ærest se arcebiscop Ælfric. ⁊ se biscop Godwioe. ⁊ ƿulfric abb. ⁊ Ælfun Abb. ⁊ Ælfnoð æt Orpedingtune. ⁊ se hired æt Cristes Cyrcan. ⁊ se hired æt Scē Augustine. ⁊ so burhwaru on Cantwarebyrig. ⁊ Leofric Sciresman. and Lifing æt Meallingan. ⁊ Siweard. ⁊ Sired his broðor. ⁊ Leofstan æt Mærseham. ⁊ Godwine ƿulfeages suou. ⁊ ƿulstan æt Sealtwuda. ⁊ ƿulstan lunga. ⁊ Leofwine æt Dictune. ⁊ Leofric Ealdredes sunu. ⁊ Sidewine æt ƿeales wyrðe. ⁊ ƿærelm. ⁊ Æthelred port-gerefa on byrig. ⁊ Guðwold. Gif hwa þis wende to awendenne. ⁊ þes forewerd to abrecenne. awende him God fram his ansyoe on þam miclan dome. swa ꝥ he si ascired fram heofenes rices myrhðe.

Horsum etiam tendunt, quæ traduntur in narratione litis quam intendit *Wulfstanus* Episcopus contra *Walterum* Abbatem *Eovesbamensem*, & ad quam determinandum conveneruot Comitæ plurium comitatuum. Quæ narratio babetur io MS. Bibl. *Cotton.* Cujus nota, *Tiberius* A. 13. fol. 37. Cui titulus, *Commemoratio placiti, quod fuit inter Wulfstanum Epm̄. & Walterum Abbatem de Eovesham.* In bujus placiti Commemoratione nulla mentio fit *Duodecimvirorum*, aut alicujus definiti numeri bominum, qui controversiæ istius judices quoad factum nominati erant. Verum numerus *Baronum*, qui huic placito intererant, indefinite exprimitur, ut io sequentibus observare est. *Conventus magnus factus est in Wirecestria vicinorum Comitatuum, & Baronum* [i. e. liberorum hominum] *ante Gosfridum Episcopum, & discussa fuit causa audita diversis diebus .... JUSTITIÆ & baronum, qui interfuerunt placito.* —— *Ex præcepto JUSTITIÆ regis, & decreto baronum itum est ad judicium, & quia Abbas dixit se testes non babere contra Episcopum, judicatum est ab optimatibus quod Episcopus testes suos nominaret, & die constituta adduceret, & Abbas, quascunque vellet, reliquias afferret. Venit dies statuta, Venit Episcopus Wulfstanus, & Abbas Walterus, & ex præcepto Gosfridi Episcopi affuerunt Barones, qui interfuerunt priori placito, sed Walterus Cessit.*

Missis autem scriptoribus, quos hactenus contestatus sum, liceat mibi etiam ad *Hornum* redarguendum quasi in auctarium ponderis adjicere leges *Edwardi* R. non ficticias eas *Latine* scriptas, quas falsarius aliquis *Horno* non absimilis interpolavit; sed quas *Gallicè* exaratas, ad monasterium suum in Archivis, ut authenticas adservandas secum à Londino tulit *Ingulphus* Abbas *Croylandensis.* In hisce LL. *duodecemviralis judicii* oulla mentio, nullum plane vestigium; quod tamen non potuit non populo *Angliæ* imprimis concedi, si inter leges & consuetudines antiquas *Anglorum* locum habuisset. Certe *Angles*, qui leges & consuetudioes paternas à *Conquæstore* iterum atque iterum rogasse dicuntur, non concessa hac de *Duodecimvirale* audientia, & judicio contentos, & placidos posse fuisse oemo, rerum æquus arbiter, vel animo fingere potest. Quamobrem, SHOWERE, inter falsarios seculi, qui commenta sua orbi obtruserunt, ut *Hornum* vestrum numerandum existimem, faciunt non ea tantum *Ælfredo* regnante de *Duodecimviris* fabulæ, sed ejusdem furfuris alia multa, quæ nullum testem appellans in eodem capite, Ic auctore, tradit. Istiusmodi sunt quæ scribit de suspendio LXIV *Justitiariorum*, quos tanquam homicidas morte multasse *Ælfredum* scribit propter falsa eorum judicia; cum tamen *Asserius*, qui acta *Ælfredi* scripsit,

de his suspendiis nihil tradiderit, neque quales cujusve ordinis *Justitiarii* illi fuerunt, * Episcopi scilicet, an *Ealdermanni*, an denique *Gerefæ*: & si *Gerefæ*; an *Scyreresæ*, an *portresæ*: ipse qui fabulam commentus est, generali oomine tutus dicit. Istiusmodi quoque sunt, quæ de *Athulfo* judice scribit, quem *Ælfredum* suspendisse dicit, quod *Coppingum* quendam ipse suspendit, antequum XXI annos natus esset; plane quasi, non dico solum apud *Anglo-Saxones*, qui pueros † Decennes, & duodecennes furti arguebant; sed apud quemvis populum legibus cautum & sancitum esset, non nisi XXI annis majores Capitali supplicio fore plectendos. Sic scribit *Ælfredum*, *Bermondum* quendam patibulo damnasse, quia *Garboltum* decollaverat propter crimen, cujus gratia in *Hibernia* exlex factus est; plane ac si Ælfredus *dominus* fuisset *Hiberniæ*, pariter ac *Edwardus* II. erat, quo regnante, *Hornus Speculum* fallax suum traditur scripsisse. Accedunt quæ de BREVIBUS Regis de coronatoris inquisitione; & commentariis, de chartis io cancellario irrotulatis scribit: prorsus quasi non solum eadem nomina forensia, sed curiarum idem numerus, eademque fori constitutio apud *Anglo-Saxones* fuisset; ac, illo scribente, apud *Anglo-Normannos* esset, quo nihil ineptius. Dicit etiam *Ælfredo* statuente, causam obtioenti licuisse placitum suum *sigillo* Judicis vel adversarii munitum secum auferre, quod non potest noo esse fictitium; Præterea quod apud *Anglo-Saxones*, ante *Edwardi* S. tempora, sigilla in usu recepta non fuisse certum est, ex iis, quæ de hac re supra disseruimus. Quinetiam in cap. I. sect. III. multa fabulosa, & fictitia tradit de R. *Ælfredo*, quæ *Asserius*, qui de vita ejus, & rebus gestis scripsit, non memorat. Dicit enim eum in frequenti comitum senatu statuisse, ut bis anno *Londini* convenirent, ‡ *ad parliamentandum* de gubernatione populi, &c. Cum tamen neque de comitiis regni bis in anno edicendis, oeque de boc procerum conventu, in quo id statuit Ælfredus, quicquam tradit *Asserius*, qui tamen id, si revera statutum esset, non potuit non memorasse, utpote qui res longe minoris momenti magno cum apparatu descripsit.

Alterum argumentum, quo sententia oostra oppugnatur, sumptum est ab iis, quæ scripsit *Guillermus de Rouille* Alenconiensis, io LL. licentiatus, in descriptione *Normanniæ*, quæ habetur inter repertorium & prologum libri, qui inscribitur LE GRANT COUSTUMJER DU PAIS ET DUCHE DE NORMENDIE. Verba ejus sunt: *at hujusce* NORMANNICÆ CONSUETUDINIS *latorem sive datorem, Sanctum Edwardum Angliæ Regem, testatur vulgaris illa chronica, quæ chronica chronicarum intitulatur, ubi de Guillermo Bastardo Normannorum duce, ac Angliæ Rege loquitur, dicens, quod cum prædictus sanctus Edwardus ex se nullos liberos hæredes haberet, Guillermum hæredem regni instituit. Qui Guillermus de victo & mortuo Araldo regni usurpatore hac conditione regno libere potitus est, ut scilicet leges patriæ à præfato Edwardo latas inviolatas servaret. Qui quidem Edwardus etiam Normannis leges dederat, cum in Normannia diu fuisset enutritus. Hæc præfata cronica. Adverte tamen, quod etiam præfatus Guillermus erat Regni Angliæ primior hæres ex Matilda* alias *Mahault conjuge sua filia Balduini Flandriæ comitis neptis ejusdem Regis Angliæ Sancti Edoardi, ut testatur chronica Britanniæ fol.* LXXV. Et quod Edoardus Sanctus Angliæ Rex fecerit dictas consuetudines Angliæ, & Normanniæ satis patet ex conformitate dictarum consuetudinum, de qua habetur in GLO. in c. UNIC 9. *porro ne moniales*, in verbo *partibus* de *stat. regul.* LI. VI. Et quæ not. per. *panor*, & *Decium* io cap. I. de *Appella*, ubi loquuntur *de consuotudine Angliæ ad probandum aliquid* PER CREDENTIAM XII HOMINUM VICINORUM *quæ etiam viget. in Northmania, de quibus dixi post eosdem* in GLO. *consuetu*. Cenomaniæ in *rub.* GLO II. G. & facit GLO. illa vulgaris in ca. *Moises*. in verbo *insiees* XXXII. q. II. *quæ Normannos, & Anglicos veluti in complexionibus, & consuetudinibus pares invitat ad fortiter bibendum.*

Hæc is *Rouille* Gallus, qui *consuetud. Normanniæ* edidit, anno MDXXXIV. Quibus tamen ea, quæ sententiam oostram propugnant, & argumentorum pondere, & scriptorum quum numero, tum auctoritate longè superantia quovis pendente, ad exameo revocata maximo momento præponderabunt. Quid enim singularis illa *chronica chronicarum* ab obscuro aliquo, eoque extero incerti seculi homine, scripta contra fidem & auctoritatem tot nostrorum, quos supra appellavimus, ut qui io rebus nostris maximè idonei testes sunt?

Verum, SHOWERE, ne contra *Rouillium* tergi-versari videar, eaque præterire velle, quibus reponere oon possum, ad singula ab eo dicta mihi dicendum est. Primo igitur nihil eo absurdius, aut ineptius, quod, teste *chronica chronicarum*, de *S. Edoardo* R. dicit, nempe eum *Normannicæ consuetudinis*, ** (istius scilicet quem *Rouillius* edidit) auctorem fuisse. Quo nihil inquam absurdius, aut ineptius fingi potest, utpote in quo non solum multa, quæ *Edoardi* temporibus non conveniunt, ut charta *Philippi* Regis, & prælatorum *Normanniæ* literæ, cap. CXII, CXIII. sed quamplutima etiam, quæ *Edoardum Normannis* dedisse, quòd, ipso regnante, in *Anglia* non usitata

---

* And ꝥ ilce gedo eac ða biscopas heora gedrihta. ⁊ eac mine Ealdormanna. ⁊ gerefan ⁊ ic wille ꝥ mine biscopas. ⁊ gerefan ðæs demað eallum ðe hio gehyrruman gebyrað. *Quæ omnia, quum Episcopi, tum Ealdormanni, & Gerefæ nostri faciunto. præterea volo ut Episcopi, & Gerefæ nostri ex hoc omnes, judicent. qui eorum jurisdictionibus subjecti sunt.* † LL. *Inæ*. c. VII. LL. *Æthelst.* c. I. be ðeofum. ‡ *Pur Parliamenter.* ** Verba ejus sunt: *hujusce Normannicæ consuetudinis latorem sive datorem.*

fuerint,

fuerint, impoſſibile eſt. Hujuſmodi ſunt omnia quorum neque in *Edoardi* legibus, quas *Anglis* à ſe emendatas dedit *Gulielmus* I. neque aliorum Regum legibus & conſtitutionibus, quæ etiamnum ſuperſunt, ullum veſtigium repertum eſt.

Præterea *conſuetudines iſtas Normanniæ*, ut ipſe non abſurde minus ſcribit, *Angliæ* S. *Edoardum* dediſſe, nemo iſtius temporis ſcriptorum, aut eorum qui ad id proximè ſcripſerunt, ſive apud *Anglos*, ſive *Normannos* tam ſtultus fuit, qui affirmare auſus eſt. *a* Contrà enim leges *Anglorum* & *Normannorum*, adeo neque eædem eundem auctorem habuerunt, neque adeo conſimiles in iſtis temporibus fuere, ut maxime fuerint diverſæ. Hoc monſtrant communitatis *Anglorum* preces, qui *Wilhelmum Angliæ* expugnatorem ſupplices rogaverunt, ut leges & conſuetudines patrias, leges *R. Edwardi* ipſis daret, in quibus patres eorum nati & enutriti erant.

Quod ſi *Edoardus* utrique genti leges adeo conformes dediſſet, cur ut ſuis legibus regerentur, *Gulielmum* rogaverunt *Angli*; aut cur ex ſingulis comitatibus *Gulielmus* earum ignarus, duodecim ſapientes eligeret, qui quæ eſſent leges iſtæ & conſuetudines, jurejurando obſtricti ei fideliter declararent? Quinetiam, ſi ſcriptoribus noſtris fides adhibenda, tantum abeſt ut Regnante *Edoardo S.* leges *Angliæ* cum iis *Normanniæ* convenirent, ut planè ſibi ipſis non eſſent conformes. Hoc probat nota iſta diſtinctio inter *provincias* ſive *diſtrictus Danorum*, *Merciorum*, & *Weſt-Saxonum*, quæ non ſolum in LL. *Canuti* politicis, ſed in LL. *Edoardi* à *Gulielmo* conceſſis, & [b] emendatis, Danelaga, Myrcenalaga, & *Weſt-Saxenelaga* dicuntur. In illis enim juris-ditionibus non tantum diverſæ fuerunt leges [c] *Norfolcenſium*, *Suffolcenſium*, & *Northymbrorum* qui ex Dania & Norvegia oriundi ſunt; ſed etiam *Merciorum* & Weſt-Saxonum, qui ambo *Saxones* fuerunt, leges in multis differebant.

Apage igitur fabulam iſtam quam ex *cronica cronicarum* ſumptam appellat ſcriptorum noſtrorum ignarus *Rouilleus*, qui leges & conſuetudines *Normanniæ* ſuæ, ut ab *Edoardo Sancto* auctore quaſi inſtitutas venditaret, ſententiam ſuam ex eo firmare voluit, quod conformes eſſent cum *Angliæ* legibus; & ſpeciatim ex eo quod conſuetudo *Angliæ* ad probandom aliquid per *credentiam* XII *hominum* in uſu foret apud *Normannos*. Quo quidem nihil futilius. Etenim conformitas illa legum & conſuetudinum, quæ *Anglis* & *Normannis* communes erant, aliunde, quam à *S. Edoardo* & peti poteſt, & petenda quidem eſt. Nam primo *Gulielmus* ipſe conquæſtor, ut tradit *Eadmerus*, *uſus & leges, quas patres ejus, & ipſe in Normannia habere ſolebant, in Anglia ſervare volens, de hujuſmodi perſonis, Epiſcopos, Abbates, & alios principes per totam terram inſtituit, de quibus indignum judicaretur, ſi per omnia ſuis legibus poſtpoſita omni alia conſideratione non obedirent.* Secundo, à communi aliqua origine leges & conſuetudines nonnullas quum *Angli* tum *Normanni* derivare potuerunt, nempe à veteribus *Norvegis* & *Danis*, à quibus tam *Normanni*, quam *Dani*, qui *Anglis* leges dabant, oriundi ſunt. Hujuſmodi videtur eſſe lex illa *de Namio* à *Canuto* R. lata. c. 18. & inde integre ſumpta & tranſlata ad leges à *Gulielmo* I. *Anglis* datas. c. XLII. ut infra patet.

Anð ne nime nan man nane næme. ne innan ꞅcyꞃe. ne ut of Scyꞃe. æꞃ man habbe ðꞃywa on hundꞃede hiꞅ ꞃihteꞅ ᵹebeðan; Ᵹiꝼ he æt ðam þꞃiððan cyꞃꞃe nan ꞃiht nabbe. þan ꝼaꞃe he æt ðam ꝼeoꞃþan ꞅyðe to ꞅcyꞃe ᵹemote. ꝛ ꞅeo ꞅcyꞃe him ꞅette þonne ꝼeoꞃðan anðaᵹan; Ᵹiꝼ ꞅe ðonne beꞃꞅte nime ðonne ᵹeleaꝼe ᵹe heonen ᵹe ðanon. ꝥ he mote hentan æꝼteꞃ hiꞅ aᵹenan;

Ne prenge hum [d] nammil en conte ne [e] defors d' ici quil eit treſfois [f] demand dreit el hundred u el conte, e ſil a la tiers fice ne pot dreit aver, alt à conte, é le cunte len a Sete le quart [g] jura, e ſe cili [h] de-fait de ki il ſe claime [i] dunt prenge conge qui il [k] puſſe nam prendre pur le ſon [l] lum e pref.

Nemo [m] *Namium, vel in comitatu, vel extra capito, niſi prius vel in centuria* (vel *comitatu*) *ter rectum petierit. & ſi tertia vice rectum non poteſt habere, quartò adeat curiam comitatus, quæ quartum diem ei aſſignabit. Verum ſi ab illo deficiat, quod ſibi vindicabat, tum licentiam habeat capiendi Namium ubicunque poteſt ad ſuum uſum & commodum.* De Namiis itidem in LL. *Hen.*

a Chron. *Lichfeldenſe*. Archæonomia. edit. *Cantabr.* M.DCXLIV. p. 158. *b* *Lagam* Eduuardi Regis vobis reddo cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendavit conſilio Baronum ſuorum. Inſtit. Hen. R. in text. *Roffenſi*, & in *Matth. Paris.* p. 55. *c* Chron. *Lichfeld.* LL. Hen. I. VI. IX. Quibus accedunt LL. *Edoardi Latinæ*. cap. 12. 37. & quæ ſcripta ſunt à *Gervaſio Tilburienſi* de *Scacc.* cap. 32. *propoſitis etiam legibus Anglicanis, ſecundum tripartitam earundem diſtinctionem, hoc eſt Merchenlage, Danlage, Weſt-Saxenlage, quaſdam reprobavit, quaſdam autem approbans illis tranſmarinas Neuſtriæ, quæ ad regni pacem efficaciſſime tuendam videbantur, adjecit.* Hæc *Gervaſii* noſtri, *Rouilleo Gallo-Normanno* plane contradicant. & quis, quæſo, præferendos eſt, noſter, an exterus? Noſtrorum gnarus, vel ignarus? ſcriptor antiquus, vel modernus? *d* Nam nul. *e* Dehors. *Sax.* ut op. *f* Demande dreit. *g* Jur *vel* jorn. *h* *Forſan* defaut. *i* Donc. *k* Puiſſe. *l* Vox *Gallo-Francica*. vel *Franco-Gallica*. *Sax.* Luma, anluma, ᵹeloma, *utenſile, utendum quid, quod uſui noſtro neceſſarium eſt.* *m* Id eſt, res omnes, præſertim animatæ, ut homo, pecus, ob debitum vel delictum diſtrictæ. vid. Gram. *Sax.* p. 164. in marg. & Horni *Myrroir des juſtices*, cap. II. ſect. XXVI. *Naam n' eſt autre choſe, que reſonable diſtreſſe. deux manieres ſont de Naams: Naam mort, ſicome des blees, vine & autres tielx chatelx; & Naam vief, ſicome de home; beſte, & tielx viſe choſes.*

cap. XXIX, Bracton. l. 3. Tract, 2. cap. 37. *Myrroir de justices*, ut in margine. De Namiis multa etiam in *consuet. veteri Normanniæ*, speciatim cap. VII. quod inscribitur *de liberatione Namptorum*. ut & antiquis *Scotiæ* legibus. Quod tamen non probat *Normannicarum* legum *Edwardum* S. latorem fuisse; sed quum *Normannis Norvegorum* & *Danorum* posteris; tum *Anglis* sive *Dano-Saxonibus*, qui *Danos* dominos & legis latores habuerunt; tum denique *Scotis*, qui *Norvegis* & *Danis* olim succubuerunt, multasque olim de *Namiis* aliisque rebus consuetudines cum *Anglis* & *Normannis* consimiles habuerunt; à *Norvegis* & *Danis* suas de *Namiis* accersendas esse leges, in quorum antiquarum legum * codicibus, de *Namiis*, & pecoribus *Namii* nomine captis, quæ *Namsæ* dicuntur, multa quoque leguntur. Denique, fidem omnem superat *Nortmannos* a *Rollone* ad *Gulielmum Bastardum*, scilicet per centum & quinquaginta annos, sine suis legibus & institutis in *Neustria* vixisse, aut quibus tam diu more majorum usi essent rejectis, novas & alienas ab extero principe recepisse. Quorum alterutrum necesse est is dicat, qui in *Rouilles* sententiam pedibus euns *S. Edwardum Normannicæ* consuetudinis latorem & auctorem ausus fuerit affirmare.

Tertium argumentom, quo de origine *duodecemviralis* judicii sententia nostra impugnatur, sumptom est ex [a] libro *Assisarum*, An. XXVI. pl. 24. quod *Gallicè* sic scribitur. En Assise *de no diss.* deuant *Thorpe* monstre fuit per labbe, [b] de B. que ses predecess. aver Conis. de plees, *&c.* d' aver orig. hors de court, *&c.* per usage, *&c.* en temps de Saint Edmund roies, *&c.* & que le Roy Hen. le prim. per chre. confirm. *&c.* toutz lez usagez, *&c.* & quils avoient conis dez toutz manners des ples issint q̃. Iustic̃. dun bank, & daũt. ne Iustic. al assis prẽd. ne mellassent rien, *&c.*

Hic est *clameus recti*, sive petitio Abbatis *Buriensis*, seu *Edmundiburgensis*; ex quo constat eum in *rescripto Assisæ*, ut loquuntur forenses, sibi vendicasse actionum sive causarum cognitionem, atque determinationem, ut & rescripta, tam *Assisæ*, quam originalia alia, è curiis Regis data, idque ex usu, & præscriptione ducta à temporibus *S. Edmundi*, & *S. Edwardi Confessoris*, quorum uterque R. Angliæ prius extitit, quam à *Normanno Duce* vinceretur. Ad hanc rem probandam Abbas præterea varias ostendit [c] *Allocationes*, atque quod *Henricus I.* consuetudines istas confirmasset, & nominatim illam de causarum & quæstionum decisione, adeo ut neutrius [d] Banci, sive tribunalis, Justitiariis liceret se miscere, aut auctoritatem suam interponere.

Ex his, SNOWERE, quatuor colligit Regii tribunalis non ita pridem capitalis justitiarius, qui *juris oraculum* apud Anglos dici meruit, [e] *Edwardus Cokus* miles *Palatinus*. Primo vicecomites apud *Anglos* ante *Conquæstum*, quod dicunt, extitisse, quandoquidem Abbas *Buriensis* rescripta *Assisæ*, ut & alia singula rescripta origioalia, utpote quibus prædecessores illius à temporibus *S. Edmundi*, *S. Edwardi* RR. gaudebant, vendicabat. Quæ vicecomiti semper inscripta ad eum solum mittuntur, nec ad alium quenquam mitti possunt, nisi forte ad [f] *Coronatorem*, ut appellant, idque in speciali aliqua causa vel negotio, quando is vicecomitis locum obtinet.

Secundo in antiquis istis ante conquæstum temporibus, in quibus *Brevia*, vel rescripta *assisæ* prædecessores Abbatis Buriensis ad vicecomitem mittebant, causas fuisse cognitas & definitas *fide & judicio duodecim hominum juratorum*, quippe quod *brevium* istorum solennia verba hæc sunt. [g] REX VICECOMITI SALUTEM, *&c.* ET INTERIM FACIAS DUODECIM LIBEROS, ET LEGALES HOMINES DE VICINETO ILLO VIDERE, *&c.* vel [h] *hunc summone per bonos summonitores duodecim liberos, & legales homines de vicineto.*

Tertio, jus *Anglicanum*, *commune* dictum, idem prorsus, ac immutatum post conquæstum, quod ante eum fuit, perennâsse; propterea quod in antiquis istis *Anglo-Saxonum* temporibus rescripta *Assisæ*, aliaque rescripta originalia in curias Regias relegari ac remitti solebant.

Quarto, in istis etiam temporibus Curiam fuisse, quam *cancellariam* dicimus, utpote ex qua sola, neque aliunde petita prodeunt originalia rescripta universa.

Hæc & hujusmodi legens in *Coki* vestri scriptis, Cl. SNOWERE, tantum quum jurisconsultum, tum Judicem, in patriæ suæ antiquis consuetudinibus & constitutionibus avitis tam hospitem fuisse, equidem non possum non dolere. Etenim ut ab eo, quod ultimo loco quasi probatum venditat, incipiam; tantum abfuit, ut in temporibus ante *conquæstum* à quibus *Clameam* suum orditur *Abbas Buriensis*, curia, quam [i] *Cancellariam* dicimus, extiterit, ut sub ipso ingressu *Normannorum*, *Cancellarii* neque nomen neque dignitatem, ut postea, claruisse constat.

Apud *Anglo-Saxones*, qui cancellarii postea dicti erant apud *Anglo-Normannos*, BOCERAS appellati sunt: id est, SCRIBÆ, NOTARII, qui Regibus duntaxat ab epistolis & chartis fuerunt, in quibus scribendis, & forsan aliquando dictandis, operam navârunt.

---

* Vide *Loccenii* Lexicon juris *Sueo-Gothici*, in voce *Nam* & *Namsæ*, in *Verelii* Indice ling. vet. *Scytho-Scandicæ*. [a] Vide etiam *Fitzherberts* graunde abridgement. fol. 219. pl. 57. & *Brooks* graunde abridgement. p. 173. pl. 40. [b] Id est, *de Bury*. [c] *Allocatio* in nostro jure est rei ut veræ & probatæ receptio & admissio. [d] Intellige Bancum Regium, & Bancum communem, in quo tractantur *placita* communia. [e] In præfat. ad lectorem, quæ est ante lib. cui titulus *La tierce part des reports*. [f] De coronatore apud *Anglos* vide *Spelmanni* vel *Dufrensis* glossaria. [g] *Bracton.* lib. IV. cap. XVI. [h] *Glanvill.* lib. XIII. cap. 34. [i] Vide quæ in voce CANCELLARIUS scripsit *Hen. Spelmannus*: speciatim de cancellario apud *Anglo-Saxones* & *A. Normannos*.

Apud *Anglo-Normannos* pariter non ea fuit cancellarii dignitas & auctoritas, neque pro amplitudine muneris is locus, ad quem in sequentibus temporibus ex parvis quidem initiis per varios quasi gradus à cancellariis perventum est. Nam in vetustis istorum temporum chartis in loco inferiori utique subscribit cancellarius pro Ecclesiastico suo statu ac ordine, & non pro muneris sui, quæ quidem parva jam tum fuit, dignitate. Sic in charta quadam *Gulielmi* II. qua abbatiam S. *Petri Bathoniæ, Johannei* Episcopo *Sumersetensi* ad ampliandos Episcopatûs redditus donat, *Rodbertus* cancellarius inter Regis capellanos æquales suos subscribit.

Chartam istam dignam esse, quæ hic locum habeat, existimo propter varias rationes. Primo, quod tum more *Anglo-Saxonico* cum crucis signis, tum Anglo-Normannico cum sigillo Regis corroboratur.

Secundo, quod tot tempore æqualium virorum præsertim Ecclesiasticorum, qui magni nominis fuerunt, illustris redditur. Denique quod Rotbertus iste Cancellarius videtur is fuisse, qui in serie Cancellariorum Angliæ à *Spelmanno* in gloss. suo edita Robertus *Bluet* vel *Bloet* vocatur.

☧ In ppetuū dīcolis omnib; tam futuris q presentib: Qm̄ dō omnitenente tēpora sclorum ordinante. & his prout placuerit finē imponente celū & terra. & omīa que in eis st̄ suo fine transibūt. & uita nrā que ad tempꝰ floret. & cito tāquā flos foeni decidit. uidetur esse momentanea. idcirco cunctis agendū. ut hic bonis actib; future beatitudinis mercemur gaudia absq; omī immutatione pennit̄ mansura. Quo circa ego Willelmꝰ Willelmi regis filꝰ. dī dispositione monarches britannie promeꝫ meiq; patris remedio anime. & regni prospitate. & popli á dnō mihi collati salute. accessi JOHANNI epō abbatiā Scī petri bathonie. cū omnibꝰ apendiciis tam in uillis quā in ciuitate & in consuetudinib;. illis videlic& quibꝰ saisita erat ea die qua regnū suscepi. Dedi inquā ad sumersetensis episcopatꝰ augmentationē eotenꝰ presertim ut inibi instituat presuleā sedem. Anno dnīce incarnationis. Mill. xc. Regni uero mei. IIII. Indictione. XIII. VI. kl. FEBR. LVNA. III. pepigi id in eorum optimatū meorum presentia. ✠ quorum Nōia subt̄ st̄ annexa. & ut perpositātes succedentes apud quosq; hoīes ueritatis amatores pseueret ratū. mee regie auctoritatis annecto sigillum. sed & propria manu mea depingo crucis dnīce signum. Lanfranco archīpsule machinante Wintonie factū ē donū huiꝰ beneficii. Mill. LXXXVIII. anno ab incarnatione dnī. Scdo uero anno regni regis Willi filii prioris. Will. Confirmatio aut̄ huius charte facta ē apud douerā. eo tēpore qd supꝰ determinatū est;

✠ Ego Thomas archiēps eboracensis laudaui.
Ego Mauricꝰ londoniensis ēps corroboraui.
✠ Ego Walchelmꝰ wintoniensis ēps aptaui.
Ego Osmundꝰ sarbiensis ēps consolidaui.
Ego Osbnꝰ exoniensis ēps confirmaui.
Ego Remigꝰ lincoliensis ēps astruxi.
Ego Rotbtꝰ herefordensis ēps audiui.
Ego Rotbtꝰ cestrensis ēps conspexi.
✠ Ego Cunnulfꝰ roucercestrensis eps annui.
Ego Wolestannꝰ wigrecestrensis eps accessi.
Ego Radulfꝰ cicestrensis eps uidi.
Ego Herbtꝰ tetfordensis eps audiui.
Ego Goiffridꝰ constantiensis hoc exquisiui.
✠ Ego Ego Hoellꝰ cenomannensis epi interfui.
✠ Ego Wido abbas Scī Augustini cantuarii.
✠ Ego Gislebtꝰ abb̄ S petri westmonasterii.
Ego Turstinꝰ abbas glestoniensis.
Ego Symeon abbas de eli.
Ego Balduinꝰ abbas scī eadmundi.
Ego Raginaldꝰ abbas de abendona.
Ego Rotbtꝰ abb̄ S Petri wintonie.
Ego Walterꝰ abbas de euesham.
Ego Paulus abb̄. scī albani.
Ego Odo abbas de certiseio.
Ego Godefridꝰ abb̄. de malmesbia.
Ego Goisbtꝰ abbas de bello.
Ego Serlo abbas de gloecestra.
Ego Goisfridꝰ mala terra.
✠ Ego Rogerꝰ comes.
Ego Rotbtꝰ comes.
✠ Ego Symon comes.
Ego Hugo comes.
✠ Ego Alanꝰ comes.
Ego Henricꝰ comes.
Ego Walterꝰ comes.
Ego Willmꝰ comes.
Ego Rotbtꝰ filꝰ hamonis.
Ego Philippꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Rotbtꝰ cancellarꝰ.
Ego Samson capellanꝰ.
✠ Egg Turgilꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Geraldꝰ capellanꝰ.
Ego Ansgerꝰ capellanꝰ.
Ego Herbtꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Willelmꝰ capellanꝰ.
✠ Ego En rinꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Ranulfꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Petrꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Tusaldꝰ capellanꝰ.
Ego Eudo dapifer.
Ego Iuo dapifer.
Ego Hanno dapifer.
Ego Rogerꝰ dapifer.
Ego Willmꝰ dapifer.
Ego Rotbtꝰ de oili.
Ego Vrso de abetot.
Rotbtꝰ dispensator.
Hugo de portu.
Rogerꝰ de busleio.
Rannulfꝰ peuerellus.
Willmꝰ peuerellꝰ.
✠ Aiulfus uicecomes.
✠ Alueradꝰ de lincola.
✠ Ernulfꝰ de hefding.
✠ Folco crispinꝰ.

Sigillum simul cum cera periit, sericâ tamen appendiculâ, quæ ceram tenuit, remanente.

Sic in charta quadam Henrici primi qua manerium de *Thorp* Ecclesiæ Norwicensi dedit An. MCI. Rogerus Cancellarius, Abbatibus omnibus & Episcopis postpositus inter capellanos subsignat.

Nondum ad forum juris communis, nondum ad prætorii dignitatem surrexisset, ut Spelmannus, qui sic scribit: constat hodie cancellaria tribus partibus, è collegio scribarum regiorum, è foro juris communis, è prætorio boni & Æqui. His omnibus solus præest cancellarius, collegio nempe minister principalis: foro judex canone circumscriptus: prætorio arbiter honorarius à Rege datus. Ministerium ejus antiquæ est originis; potestas forensis mediæ; prætoria recentioris.

Sed licèt in eo falsus est *Cokus*, quod in antiquis istis temporibus curiam extitisse affirmat, quam *Cancellariam* appellamus, tamen qui Cokum propugnare velit aliquis forsan respondebit, Antiquæ esse originis eam partem Cancellariæ, nempe Collegium istud scribarum, sive officina brevium & Chartarum regiarum, Cui Cancellarius præest, & è quo petita dantur brevia, seu rescripta illa originalia, speciatim rescripta *assisæ*, quæ longo usu, & præscriptione ducta à temporibus S. Edmundi, & S. Edwardi sibi vendicabat Abbas Buriensis. Antiquæ esse originis eam partem *Cancellariæ* fateor, ut quæ *Scaccarii* primo pars fuit, quod curiarum omnium regiarum apud Anglo-Normannos antiquissima est. Veruntamen non tam altæ est originis, quam esse contendendum est ab iis, qui *Coki* sententiam velint defendere. Etenim nullum tale fuisse scribarum forensium Collegium in Anglo Saxonum temporibus, Cui Cancellarius præfuit, ex iis constat: Primo quod Regis scriba à Normannis scriptoribus *Cancellarius* dictus, in aula, non in foro, officio suo functus est. Secundo, quod constitutio, vel politia forensis apud Anglo-Saxones longe alia fuit, ut supra ostendi, quum quæ talem *brevium* officinam requiret, utpote apud quos causæ omnes, litesque * *domi* cognitæ, & determinatæ essent, in singulis Centuriis, trithingis, comitatibus, urbibus, & curiis Dominorum, quorum jus audiendi, & finiendi causas, *Sac* & *Soc* est appellatum. *Domi*, inquam, audiri, & finiri Causæ solebant apud Anglo-Saxones, eo tamen ordine, ut à † Centuriis ad trithingas deferebantur causæ, à trithingis imo & curiis dominorum ad comitatus curias, in [a] quibus si quis jus impetrare non poterat, Regem licebat appellare. Nondum enim majorum Gentium Causæ (seu *placita*) à curiis comitatuum ad curiam domini Regis tractæ erant. Contrà ab ingressu Normannorum curiæ comitatuum dignitatem suam pristinam, ut supra ostendi, aliquandiu retinuerunt, usque ad *Henrici* II. tempora, cum Justitiarii Regis non amplius in comitatus ad audiendas causas legati essent, quemadmodum in [b] placito de *Pinendenam*, in quo *Gosfridus* Episcopus Constantiensis *loco Regis fuit*, ut & in [c] contentione ista inter *Gundulfum*, & *Pichot*, cui præerat Regis Justitiarius Odo Episcopus Bajocensis: sed causæ, quæ in *Scyris* vel Comitiis placitari, & terminari solebant coram comite, vel ejus vicecomite, ante adventum *Normannorum*, & postea à Regis Justitiariis, tum primum ab iis ad [d] curiam Regis, coram Justitiario ejus audiendæ, tractæ & ablatæ erant. Causis autem à *Scyris* ad curiam Regis sic tractis, crescebat indies *querelantium* numerus, qui ad Dominum R. vel justitiarios ejus de injuriis factis clamarent. Delatis vero ab omnibus regni partibus ad curiam R. querelis, Cancellarius, qui ab Epistolis, chartis & rescriptis Regi erat, ex aulico duntaxat ministro factus curiæ Regiæ *Officialis*, augere numerum scribarum necesse habuit, & Collegium quasi sub se instituere, in quo, tanquam in communi regni officina, rescripta forensia, à nostris dicta *brevia originalia*, quod iis inchoantur omnes lites, formarentur, & solennibus fori verbis formatæ in omnes regni partes mitterentur. Hic ortus, hæc origo fuit Cancellarii, ut Magistratus forensis, qui in Scaccario à sinistra Justitiarii regii, paulum procedente tempore, adsessor sedere solebat; adeo ut in eo sine illius consensu, & consilio, haud longo à primis istis *Cancellariæ* initiis, nihil magni momenti factum esset.

Hic etiam ortus, & origo fuit *rescriptorum forensium*, sive brevium originalium, quæ in omnes comitatus ad vicecomites è *Cancellaria*, sive potius è suprema Scaccarii curia, cujus Cancellaria pars erat, tum primum expediri, & mitti solebant. Et Specimim, quoad *Assisarum rescripta*, *Magna assisa* ipsa, à qua denominantur, antiquiora esse non possunt. Magnam autem Assisam, ut ingens populo beneficium instituisse *Henricum* II. testatur *Glanvillus* lib. II. cap. VII. Obtinente ergo nova hac forensi constitutione, quæ teste Glanvillo tollendi duelli gratia ab *Henrico* II. inventa est, Justitiarius regis omnes liberos Comitatus homines, ut coram ipso se sisterent, non sine gravissimo & populi & Curiæ incommodo citari cum discerneret, magis commodum, idoneum, & opportunum, & è re etiam publica magis fore judicabat, certum & definitum eorundem numerum datis ad vicecomitem rescriptis regis nomine citare; & cum definitus ex iis numerus ciendus, & arcessendus esset, quem, quæso, magis aptum gratumve *Normannigenæ*, qui de eo Consulerent, comprobarent, quam, qui apud eorum majores tam in *Scandia*, quam in Normannia ab antiquissimis temporibus in usu fuisset, DUODENARIUM? Is quidem numerus fuit liberorum hominum totius Com. Cant. quem eligi præcepit Odo Normannus Bajocensis Episcopus, cum curiæ præsideret, in qua disceptata erat lis, quæ orta erat inter Gundulfum R. Episcopum, & *Pichot* V.comitem.

---

* *Sax.* æt hæm. LL. Edgari R. c.3. † Edoardi R. c. 34. [a] LL. Edgari R. c. 3. [b] Text. *Roff.* fol. 108. a. [c] Text. *Roff.* fol. 145. b. [d] Vide *Glanvillum*, lib. 1. cap. 1, 2, 3, 4.

Apage

Apage igitur, SHOWERE, conclusiones istas *Coki* omnes de *rescriptis assisæ* ante conquæstum ad vicecomitem missis; de causis tum cognitis, & definitis *fide, & judicio duodecim virorum*; de rescriptis Assisæ jam olim, ut nunc in curias Regis remissis; denique de Cancellaria, quam curiam tum fuisse, quæ nunc est, frustra contendit, quod ex ea sola rescripta originalia universa jam nunc petuntur, & ante aliquot secula non aliunde petita fuerunt.

Hæc omnia contra fidem, & auctoritatem testium maxime idoneorum, quos ex *Codd.* editis, & nondum editis ad partes nostras vocavimus. His auctoribus, contrà atque *Cokus* animo finxit, omnia constant; nimirum vicecomites in *Anglo-Saxonum* temporibus non regis ministros, sed *Ealdermannorum* fuisse vicarios, causasque apud eos *domi* tum audiri solitas per omnes liberos homines, quibus *Curiæ* supra nominatæ frequentandæ erant, & non per definitum aliquem eorum numerum. His, inquam, auctoribus ea tunc fuit Anglorum *politiæ forensis* constitutio, qua quidem immutata manente neque rescriptis regiis, præsertim *assisæ* rescriptis, neque officina *Cancellariæ*, ex qua formata rescripta illa prodirent, iis opus esse potuit. Quinetiam manente integra forensi ista constitutione, curiæ regis, in quas rescripta illa remissa fuisse sibi persuadet *Cokus*, nondum institutæ erant.

Apage iterum conclusiones istas omnes inanes, falsas, & celebri sui nomine plane indignas, quas *Cokus* in re forensi antiqua minus versatus elicuit ex placito Abbatis *Burensis*, in quo vendicabat jura & privilegia habendi rescripta *Assisæ*, & originalia rescripta alia à curiis regis petita, idque longo usu à temporibus S. *Edmundi*, & S. *Edwardi* RR. quo nihil quidem absurdius dici potuit. Nam S. *Edmundus* Rex, & Martyr, qui passus est, An. DCCCLXX. Cœnobii nomine suo post multorum intervallum annorum insigniti neque fundator esse potuit, neque privilegiorum auctor, quæ longo usu ab illius temporibus, hoc est, ante constructam in honorem S. Edmundi Ecclesiam, Abbas *Edmundiburgensis* sibi jure arrogabat. Primus, qui Ecclesiam, ad quam Corpus S. Edmundi R. translatum erat, terris dotavit, Edmundus Rex fuit in Anno DCCCCXLV. Sed non admodum floruit ante Canuti magni tempora, qui, ut *Sueni* patris Sacrilegam in hanc Ecclesiam impietatem expiaret, novo opere instauravit, coronam suam S. Martyri obtulit, monachos cum abbate induxit, prædia multa, & magna, & inter alia ipsum oppidum integrum donavit. Cui ipsi monachi per senascallum suum præfuerunt, & jus dixerunt. Verum neque in * chartis, quæ supersunt, sive *Edmundi* R. sive *Canuti* M. sive *Harda-Canuti*, sive *Wilhelmi* I. neque denique in privilegiis & exemptionibus cœnobii *Edmundiburgensis*, quæ sane multa, & magna in monastico Anglicano recensentur, de vindicato illo jure, habendi rescripta originalia, speciatim rescripta *assisæ* è curia regis petita, quicquam aut diserte dictum est, aut ita descriptum ex quo inferri potest. Quamobrem, SHOWERE, inter commenta monachorum numerandus est iste Abbatis Edmundi-Burgensis prætextus; inter commenta, inquam, monachorum, *qui*, ut loquitur † *Johannes Marshamus* noster, *nimium faciles fuerunt in iis tradendis, quæ ad suarum Ecclesiarum gloriam conferre putarunt, & in contexendis historiolis, refereiendisque cœnobiorum monumentis audacem nimis navarunt operam.* Inter historiolas illas digna omnino est, quæ recenseatur, [a] fabula illa de S. *Edmundi* R. Corpore, quod licet telis, & sagittis confossum, flagris laceratum, capite denique truncatum, incorruptum tamen, integrum, illæsum, & spiranti simillimum, absque cicatricibus, absque omni vulneris signo, in sepulchro repertum est. Ejusdem etiam furfuris sunt, quæ Abbas iste *Edmundiburgensis* à temporibus S. *Edmundi* in placito suo sibi vendicabat, ut & eorum *allocationes*, quas memorat, & confirmationes *Henrici* primi, quo regnante, ut verbis [b] legis ab illo ferri dictæ utar, in *scyres motu*, vel comitatuum curiis, *agebantur primo debita veræ Christianitatis jura*; *secundo regis placita*; postremo *causæ singulorum dignis satisfactionibus explebantur.* Imo lege ista non tantum de *Scyres motis*, sed *Burgimotis*. & Hundredis duodecies in anno congregandis sancitum est; & de transferendis causis in *trithingas* cum penuria judicum in *hundredis* foret. Quinetiam & de multis aliis, quæ monstrant *causas* nondum ab istis curiis ad curiam Regis esse tractas, neque querelas populi ad Regem aut Justitiarium ejus tum deferri esse solitas, & consequenter neque *rescripta forensia*, quæ ad vicecomites missa ab iis in curias regis remissa sunt, adhuc in usu fuisse.

Supra observavi, SHOWERE, apud *Nortmannos*, & eorum majores, *duodecimviralem* causarum audientiam ab antiquis temporibus usitatam fuisse; ac proinde cùm, Henrico II. regnante, è liberis comitatus hominibus certus & definitus numerus ad eam rem statuendus esset, qui ad curias Regis citarentur, *Duodenarium* placuisse. *Anglo-Normanni* enim *Normannorum*, ut *Normanni Norvegorum*, quorum nepotes erant, exempla moresque secuti sunt. Posteri scilicet majorum, quibus, [c] pro numero Deorum Dearumque, *duodenario* nihil sanctius, nihil antiquius fuit; ac si in ipso hoc numero secreta quædam esset religio, ut inquit *Henricus Spelmannus*. Hinc dum [d] *Odinus Asgardi*, quæ metropolis fuit *Asaheimi*, vel *Asalandiæ*, *Tanai* ad ortum conterminæ, princeps fuit, mos obtinuisse dicitur, ut duodecim præfecti cæteris eminentiores, DIAR seu DROT-

* Monast. Anglican. Vol. I. † In propylæo ad Monast. Anglican. a Monast. *Anglican.* Vol. I. b LL. Hen. I. cap. VII. c Tolff eru Aesir godkunigir, *duodecim sunt Asæ divinis afficiendi honoribus.* Edd. *Island.* Mythol. XIX. Totidem *Deæ*, seu *Asyniæ* enumerantur. Myth. XXX. d Heims kringla, sive *Hist. Reg. Sept.* à *Snor. Sturl.* conscript. *Stockholmiæ*, M.DC.XC.VII. cap. II.

NAR dicti curam gererent sacrorum, & populo jus dicerent. Sic duodecim virorum magna quondam auctoritas, & usus in R. R. eligendis, & majoris momenti negotiis. Duodecim viri è qualibet præfectura nominati *Sverrum* in foro Oirensi elegerunt in Regem. Chron. *Norv.* 504. XII viri *Haquinum Haquini* è Schola Nidrosiensi adductum, in Regem eligerunt. p. 600. XII viri magno *Haquino* homagium præstiterunt in foro *Egeroensi*. p. 762. Unde hodie è qualibet *Norvegiæ* præfectura, XII viri conscribuntur, qui Regi *Daniæ* homagium præstituri sunt. In * libro cui *Hirdskraa* titulus ante trecentos plus minus annos *Norvegicè* scripto, de jure aulico antiquo *Norvegico*, legimus fuisse sancitum, ut siquando eo deventum foret, ut nemo è stirpe regia *Norvegiæ* superesset, qui in Regem crearetur, tum nominandos esse duodecim sapientia & prudentia præstantissimos homines, qui, durante interregno, ad pacem tuendam, & conservandam continuo per regnum discursitarent. Sic adhiberi olim solebant duodecim igniti vomeres in vulgari per *Ordaliam* purgatione; & *Gulielmus* I. acquisita *Anglia*, duodeno pro more majorum gaudens numero, duodecim viros ex singulis comitatibus elegit, qui jurati leges suas & consuetudines illi patefacerent. De duodenaria numerandi ratione, quæ *tolfræd* apud Septentrionales populos appellatur, tractavimus in Gram. *Islandicæ*, cap. VI. & ne nimius in hac re forem, non dubitandum, SHOWERE, me judice, est, quin *Nemdariorum* priscus ille in cognoscendis causis usus, qui apud veteres *Scandiæ* incolas olim ab utraque litigantium parte nominabantur, postea ex auctoritate publica constituti, & *Assessores* dicti, ex *duodenarii numeri* religione ortum suum habuerit, quæ ab antiquissimis temporibus, Septentrionalium Gentium animis alte fixa erat.

Miraberis hic forsan, SHOWERE, me Dom. *Johannis Spelmanni* H. F. sententiam hic siluisse, qui in *Ælfredi* sui vitâ tradit regem illum *duodecimvirale* causarum judicium primum instituisse. Ea fateor non solum Joh. *Spelmanni*, sed doctiss. etiam *Ob. Walkeri*, qui vitam *Ælfredi* à *Spelmanno* scriptam annotationibus illustravit, sententia est. Sed eorum neque auctoritatem moror, neque sententiam à me ad examen revocandam arbitror; quod omnia argumenta sive testimonia, quibus eam adstruere conantur, in superioribus à me infirmata & diluta sunt. Ambo legem *Ælfredi*, quæ in fœdere quod cum *Guthruno* tertia est, de compurgatione *Thani regis* per duodecem consacramentales, latam de *duodecim virali Causarum judicio*, ut quam plurimi alii, male intelligunt. *Hornum* præterea, quo nihil mendacius, ad partes suas advocant, cum imprimis *Asserius* diligentissimus *Ælfredi* vitæ scriptor citandus iis testis foret, si de hoc *Ælfredi* instituto quid scripsisset; ut cum maxime opporteret scribere, si *Ælfredus*, illius auctor extitisset.

Hactenus, SHOWERE, *antiquorum amantissime*, de Actis Curiarum *Scyrensium* sive comitatuum apud *Anglos*, & de earum pristina dignitate, auctoritateque, qua fuit quum ante, tum post debellatam à *Normannis Angliam*. In quibus resuscitandis, dum strenue navarem operam, ex causa maxime notabili, quæ disceptata erat inter Episcopum *Roffensem*, & vicecomitem *Cantiæ*, de duodecimviralis causarum examinis & judicii initiis, dissertatiunculam componendi occasio mihi data est. Quæ si tibi æque in legendo, ac in scribendo mihi, placuerit, beatum me sentiam, & oleum meum operamque omnem in ea scribenda bene impendisse.

Jam vero cum Deo O. M. progrediamur ad ea proferenda, quæ secundo loco, quam utilis simul & jucunda sit Lingg. Vett. *Septentrionalium* scientia; & quanti doctis, præsertim Antiquarum consuetudinum studiosis, habenda sit, cum iis, quæ supra traduntur, commonstrant. E tenebris ergo suis in theatrum tandem prodeant majorum nonnulla *testamenta*. Quibus in lucem evocandis me de doctis non male meriturum sperabo, siquidem qui edidit *Vett.* testamentorum fragmenta aliqua & formulas, quæ *Græci* olim & *Romani*, fecerunt, de rep. literaria optime meruisse judicatur *Barn. Brissonius*, ut & *Janus Gruterus*, *Aldus*que *Ciceronis* operum editor, qui spurium & suppositium idem testamentum ambo ediderunt, quod id genuinorum solennibus verbis falsarius condidisset.

In primam autem scenam producatur, quod fecerunt *Brihtricus*, *Ælfrici* cujusdam magnatis *Thanus*, & conjux ejus *Ælfswitha*, testamentum. Hoc ante centum annos demptis quatuor publicum fecit, plaudentibus venerandæ antiquitatis cultoribus, ex hospitio *Lincolniensi*, *Gulielmus Lambardus* inter legum consultos, † *Jocelino* teste, domestici juris peritissimus, è Codice, MS. Ecclesiæ *Roffensis*, cui epigraphe *Textus Roffensis*. fol. 144. Idem quoque dignum judicamus, quod recusum choream ducat testamentorum, quæ infra *Philo-Saxonibus* spectanda exhibemus; præsertim juris *Anglicani* studiosis, qui rei testamentariæ, & solennium verborum, quibus utebantur testamenta facientes *Anglo-Saxones*, notitiam aliquam habere cupiunt.

---

* Editus erat hic liber *Hafniæ*, curis & sumptibus *Joh. Resenii*, An. M.DC.LXXIII.

† In præfatione *ante Ælfredi* res gestas ab *Asserio* scriptas, & in *Saxonicis* literis à *Dayo* excusas.

TESTA-

Testamentum Byrhtrici & Ælfswythæ Uxoris ejus Saxonice & Latine.

Ðis is byrhtrices ⁊ ælf-swyðe his wifes nihsta cwide. ðe hi cwædon on meapaham on heora maga gewitnesse. ꝥ wæs wulfstan ucca. ⁊ wulfsie his broðor. ⁊ sired ælfredes suna. ⁊ wulfsie se blaca. ⁊ wine preost. ⁊ ælfgar on meapaham. ⁊ wulfeh of-deges suna. ⁊ ælfeh his broðor. ⁊ byrhtwara ælfrices laf. ⁊ brydric hire mæg. ⁊ ælfstan biscop ærest his kyne-hlaforde ænne beah. on hund eahtotigan mancysan goldes. ⁊ an hand-seax. on eal swa miclan. ⁊ feower hors. twa ge-rædede. ⁊ twa sweord gefetelsode. ⁊ twegen hafocas. ⁊ ealle his headorhundas. ⁊ ðære hlæfdian ænne beah on ðrittigan mancysan goldes. ⁊ ænne stedan. to fore-spræce. ꝥ se cwyde standan moste. ⁊ for his sawle ⁊ his yldrena. into sce andreæ. twa sulung æt dene-tune. and hio for hire sawle ⁊ hire yldrena. twa æt langan-felda. ⁊ hider in for hy. ðrittig mancys goldes:. And ænne sweor-beah. on xl. mancysan. ⁊ ane cuppan seolfrene. ⁊ healfne bænd gyldenne. ⁊ ælce geare to heora ge-mynde. twegra daga feorm me. of hærlholte. ⁊ ii. of woðringa-berian. ⁊ ii. of bærlingan. ⁊ ii. of hæringeardes-hamme. ⁊ to cristes cyrcan. lx. mancys goldes. xxx. ðam biscope. xxx. ðam hirede. ⁊ ænne sweor-beah. on. lxxx. mancys. ⁊ twa cuppan seolfrene. ⁊ ðæt land æt meapaham. ⁊ to sce augustine. ðrittig mancys goldes ⁊ twa cuppan seolfrene. ⁊ healfne bænd gyldenne.

And ꝥ land æt dærentan. byrhwara hire dæg. ⁊ æfter hire dæge into sce andree. for unc. ⁊ uncre yldran. ⁊ bærlingas wulfehe. ⁊ he selle. x. hund pænega. into sce andree for unc ⁊ uncre yldran; ⁊ wulfsie woðringa-byras. innon ꝥ gecynde; ⁊ sirede. hærlholt. innon ꝥ gecynde; ⁊ wulfege ⁊ elfege his breðer heringeardes-hamme. innon ꝥ gecynde. wulfege ꝥ inland. ⁊ ælfege ꝥ ut-land.

And wulfstane uccan. wolcnes-stede. innon ꝥ gecynde. ⁊ an hand seax. on ðrim pundan. ⁊ ða tyn hyda on stræt-tune. into þæm mynstre. to wolcnes-stede; ⁊ ꝥ land æt fealcna-ham. æfter byrhtwara dæge. into sce andree. for ælfric hire hlaford ⁊ his yldran. swa heora cwyde wæs. ⁊ bromleah. æfter brihtwara dæge. into sce andrea. swa ælfric hire hlaford hit becwæð. for hine ⁊ his yldran. ⁊ snodinge-land eac. into sce andrea. æfter hire dæge. swa ælfere hit be-cwæð ælfrices fæder. ⁊ he seoððan. on gewitnesse. eadgife ðære hlæfdian. ⁊ odan arceopisceopes. ⁊ ælfeges ælfstanes suna. ⁊ ælfrices his broðor. ⁊ ælfnoðes wilian. ⁊ godwines æt fecham. ⁊ eadrices æt ho. ⁊ ælfsies preostes on crogdæne; ⁊ wulfsane. lx. mancos goldes to dælanne for unc ⁊ uncre yldran. ⁊ oðer swilc wulfsige to dælanne. ⁊ hæbban heom wið god gemæne gif hy hit ne don; ⁊ wulfsige. tydicesleg. ⁊ ða boc. innon ꝥ ge-cynde. ⁊ ii. swuran. on iii. pundan. ⁊ ic bidde for godes lufan minne leofan hlaford ꝥ he ne ðafige ꝥ ænig man uncerne cwide awænde. ⁊ ic bidde ealle godes freond ꝥ hi ðaræto fylstan. hæbbe wið god gemæne þe hit brece. ⁊ god him sy symle milde þe hit healdan wille.

Sequitur Versio per monachos Roffenses, *Latine.*

Hæc est ultima commendatio sive rerum suarum pro deo distributio, quam fecerunt simul *Brihtricus* & *Ælfsuuitha* uxor ejus, appropinquante die mortis eorum in villa quæ vocatur *Meapeham*, testibus his præsentibus de propriis *parentibus* suis, videlicet *Uulfstano* cognomine *Ucca*, & *Uulfsio* fratre ejus, & *Siredo* filio *Ælfredi*, & *Uulfsio* cognomine *Blaca*, & *Wine* presbytero,

& *Ælfgaro* in *Meapaham* & *Wulfego* filio *Ordegi*, & *Ælfego* fratre ejus, & *Brihtwara Ælfrici* relicta, & *Bryhtrico* ejus consanguineo, & Ælfstano episcopo. Primum naturali domino suo regi armillam auream quæ habebat octoginta mancas auri, & unum handseax tantundem auri habentem, & quatuor equos, duos ex eis optime faleratos, & duos gladios optime adornatos, & duos accipitres, & omnes canes suos venaticos. Et * dominæ suæ * *Reginæ* armillam unam quæ habebat triginta mancas auri, & unum equum emissarium, eo pacto ut adjuvaret eum apud Regem, quatenus

** Ita, SHOWERE, reddit interpres *Saxonica* ðære hlæfdian. Quamvis enim apud veteres *Francos*, fœmininum à kuning deductum, nempe kuninginna *reginam* denotabat, *Anglo-Saxones* tamen, quibus à suo cyning vel cyng, fœmininum non formare licuit, duobus aliis vocabulis ad REGINAM significandam usi sunt, CƿEN & HLÆFDIA, quorum istud UXOREM hoc DOMINAM primo denotabat. Usu vero obtinente, utrumque REGINAM, quum *conjugem*, tum *relictam* in sensu relativo; tum denique in absoluto sensu REGINAM, quæ summo jure imperabat, designabant.

Quoad primum scilicet Cƿen, REGINAM *conjugem*, sive Regis consortem significat, Chron. *Sax. Gibs.* DCC.XXI. Ðer Æþelburh Cƿen towearp Tantun, *hoc anno Æthelburga* REGINA (Inæ R) *castrum tantunense destruxit*. *Bed.* Eccles. Hist. L. IV. c. 19. Ecgfriþ se cyning him gehet ge lond ge mycel feoh to gesyllanne. gif he þa Cƿene gespannian. ⁊ gelæred mihte þ heo brucan wolde his gesynscipes, *Ecgfridus promisit, se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si* REGINÆ *possit persuadere ejus uti connubio*. REGINAM regis relictam significat in versione *Saxonica* MS. *Orosii*, lib. I. cap. VII. quod *Lat.* Codicis est IV. Æfter his deaðe Sameramis his Cƿen fenge ægþer ge to þam gewinne ge to þam rice. Seo ilce Cƿen Sameramis syððan þat rice wæs on hyre gewealde. Sic etiam vocatur *Tomyris* istius versionis cap. IV. lib. II. & *Cleopatra*, *Julii Cæsaris* relicta, lib. VI. versionis cap. XIII. and he him het to wife geseccean Cleopatran þa Cƿene þa hæfde Iulius ær. Cleopatra his Cƿen weard geslymed. REGINAM etiam, quæ supremo jure imperat, significat, *Matth.* XII. 42. Suðdæles Cƿen arist on dome, *regina austri surget in judicio*. Sic in *Orosii* lib. I. cap. XV. versionis MS. X. *Amazonum* REGINÆ hac voce denotantur: heora Cƿena Marpesia. ⁊ Lampida wæran hatene. Ðær wæs Marpesia seo Cƿen ofslagen. Ðær wæron twa Cƿena þ wæran gesƿeostra Antiopa. ⁊ Orithia.

Quemadmodum etiam ꝥ Cƿen emphaticè usurpârunt *Anglo-Saxones* ad designandam in triplici illo sensu REGINAM; sic etiam citerioris ævi, præsertim apud eos scriptores, in trina illa significatione ꝥ hlæfdia, quod alias hlæfdiga, hlævdia, hlæfdig, hlævdig & hlafdia, scribitur, usi sunt. REGINAM regis conjugem hic in *Brythrici*, & Ælfswithes testamento ꝥ hlæfdia significat, ut & in Chron. *Sax. Gibs.* An. M.LII. And se Cyng gaf þære hlæfdian eall þ heo ær ahte, *& rex* (Eadwardus) *restituit reginæ, quicquid prius habuerat*. REGINAM regis relictam significat ejusdem *Chronici* p. 183.

⁊ Eadgiþ seo hlafdig forþferde on Wincestre, *& Eadgitha regina* (R. Eadwardi relicta) *decessit in urbe Wincestriensi*. REGINAM denique, cui summi imperii jus ac potestas erat, significat ejusdem etiam Chronici pagg. 103, 104, 106, 107. ubi *Æthelfleda* de cujus rebus gestis liber erat scriptus, qui in Catalogo vet. libb. in prima pag. MS. ad Eccl. *Dunelmens.* pertinentis videndo, *Elfledes hoc* vocatur, & quæ, mortuo marito *Ætheredo* duce Merciorum, summo imperio eos gubernabat, vocatur hlæfdig: ut, her com Æþelflæd Myrcna hlæfdige. —— þy heo Myrcna anwealb mid riht hlafordome healdende wæs, *quo ea Merciorum imperium justâ dominatione tenuit*. Ut enim hlaford DOMINUS emphatice positum *Regem* sæpe denotat: Sic hlafordome hic *regiam dominationem* significare contendendum est, quòd Æthelfleda plane REGINA, sive suprema *Merciorum* domina erat. Nam, ut *Joh. Brompton* Abbas *Jorvallensis* in Chronico suo Col. 834. 26. *tantæ potentiæ fertur fuisse, ut à quibusdam non solum* DOMINA *vel* REGINA, *verum etiam* REX *ad laudem & excellentiam vocaretur*. Ex quibus *Jorvallensis* verbis constat hlafdia vel hlæfdia DOMINAM, ut DOMINA *reginam* aliquando denotat, significare. Hinc tandem *Ælfledam* REGINAM vocat *H. Huntingdon* in suo de ejus laude Carmine: *Tu* REGINA *potens* REXque *trophæa parans*. Hinc etiam *Matildam* imperatricem *Hen. I.* filiam, cui totius *Angliæ* proceres sacramentum fidelitatis & homagium fecerant, *Angli* pro vernaculo suæ linguæ idiomate HLÆFDIÆ, *i. e.* DOMINÆ, nomine receperunt, eamque appellatione illa à *Matilda* R. *Stephani* uxore, quæ Cinges cƿen vocatur, Chron. *Sax. Gibs.* p. 242. recte distinxerunt. Sic continuat. ad *Florentium*, p. 677. *Interpellavit* DOMINAM (hlæfdian) *Anglorum Regina pro domino suo rege capto*. Quapropter, me judice, redarguendus est diligentissimus & luculentissimus historiæ *Anglicanæ* scriptor, *Jacobus Tyrrellus*, qui in *R. Bradeium*, suum in historia *Anglicana* ducem, semper obliquus, candorem, si non fidem in illo requirit, propterea quod in libro suo, cujus Epigraphe, **A compleat History of England**, p. 283. ista, & istiusmodi dicta *Malmesburiensis*; (SI IN DOMINAM RECIPERET. —— NEC DUBITAVIT EPISCOPUS IMPERATRICEM IN DOMINAM ANGLIÆ RECIPERE.) *Anglice* reddebat: **if he would receive her, as Queen. —— The Bishop then acknowledged her Queen of England.** Verum scriptorum, qui ante *Tyrrellum* extiterunt, quem vidi, nemo, *Anglos Matildam* in *reginam* sub DOMINÆ appellatione recepisse negavit. Etenim & ipsa, & immor-

Digitized by Google

quatinus ista commendatio sive distributio rerum suarum firma & stabilis esset post mortem suam, Et pro anima sua & omnium antiquorum suorum dedit æcclesiæ Sancti Andreæ duas sullingas terræ in danituna, & ipsa *Ælfsuuitha* similiter dedit eidem aecclesiæ Sancti Aodreæ pro anima sua & omnium parentum suorum duas sullingas terræ quæ vocantur *Langafelda*, & præter hæc dedit eidem aecclesiæ xxx mancas auri & unam torquem auream de xl. mancis auri, & unam cupam argenteam, & dimidiam vittam capitis auream. Et omni anno in diebus anniuersariorum suorum ordinaverunt servitoribus aecclesiæ Sancti Andreæ firmam duorum dierum de terra illa quæ vocatur *Hæslebolt*, & duorum dierum de *Uuotringeberia*, & duorum dierum de *Bærlinges*, & duorum dierum de *Herigetes-bam*. Et aecclesiæ Xpī. Cantuariæ dederunt sexaginta mancas auri. xxx. archiepiscopo. xxx. conventui fratrum, & unam torquem auream, quæ habebat octoginta mancas auri, & duas cuppas argenteas, & terram illam quæ vocatur *Meapeham*. Et aecclesiæ Sancti Augustini dederunt xxx. mancas auri, & duas cuppas argenteas, & dimidiam vittam auream. Et terram illam quæ vocatur Dærente dederunt *Brihtwaræ* in diebus vitæ ejus tantum, & post mortem ejus aecclesiæ Sancti Aodreæ pro se & antecessoribus suis. Et *Berlinges* dederunt cuidam nomine *Wulfego* tali pacto, ut ipse daret inde omni anno decies centum denarios pro se, & pro antecessoribus suis, aecclesiæ Sancti Aodreæ. Et cuidam *Wulfsio* dederunt uuotrÿngebÿri, sibi & suæ progeniei in hereditatem futuram. & *Siredo* hæsel-holt, & *Wulfego* & *Ælfego* fratri suo hergetes-ham, in hereditatem futuram, & cuidam *Wulfstano* cognomine *Ucca* terram quæ vocatur *Wolcnestede*. & illas x. hydas terræ quæ sunt in strættuna, dederunt monasterio de Wolenesteda. Et post mortem *Bryhtwaræ* terram de Falcbeham dederunt aecclesiæ Sancti Andreæ, & *Bromlegam* similiter post mortem ejus, sicut *Ælfricus* dominus ejus dederat eam eidem aecclesiæ. similiter dederunt & *Snodslande* eidem aecclesiæ post mortem *Brihtwaræ*, sicut *Ælferus* filius *Ælfrici* eam prius dederat ipsi aecclesiæ, & ipse postea per testimonium *Æadgivæ* reginæ, & *Odonis* archiepiscopi, & *Ælfegi* filii *Ælfstani*, & *Ælfrici* fratris ejus, & *Ælfnodi* cognomine *Pilia*, & *Goduuini* de Fecham, & *Eadrici* de ho, & *Ælfsii* prb̄ri do Croindene. Et cuidam *Wulfstano* dederunt lx. mancas auri dividera pauperibus: pro animabus suis, & cuidam Wulfsio tantundem dividere pro animabus eorum, & cum deo agant judi-

---

immortalis memoriæ frater ejus *Glocestriensis Comes*, cum *Anglis* egerunt, ut ipsam tanquam *Hen. I.* filiam & bæredem, cui omnis *Anglia* & *Normannia* jurata esset, in REGNUM reciperent, *W. Malmes.* p. 106. 51. Homagium etiam & fidelitatem, qui eam in DOMINAM recipiebant, ut *reginæ* dederunt. *Traditur* (inquit *continuat.* ad *Florentium* p. 676.) *ejus imperio urbs nobilissima Wintoniæ, datur ejus* DOMINIO CORONA *regni Angliæ*. Et paulo post; *venit illa, totiusque civitatis & circumjacentis Regionis suscepit* DOMINIUM *atque* HOMINIUM. In *Reginam* ergo *Matildam* receperunt, qui ab ejus partibus steterunt. Nec de eo dubitavit SHOWERE, vester *Eadwardus Cokus* juris *Anglicani* oraculum, in libro qui inscribitur, **the first part of the Institutes**, p. 7. ubi de appellationibus regum agens, sic de *Matilda* loquitur: **Maud the sole daughter and heir of Hen. I. wrote** *Matildis imperatrix Hen. Regis filia, & Anglorum* DOMINA, **divers of whose creations and grants I have seen.** Dein pergit ad recensendos RR. *Angliæ*, qui se *dominos Hiberniæ*, tum cum illius reges essent, appellari voluerunt. *Johan.* etiam *Seldenus*, in libro cui titulus, **Titles of Honour**, *Matildam* etiam REGINAM agnoscit, p. 36. ubi sic scribit: **and as Kings with their subjects of the greater name have been ever styled by it** DOMINUS; **so Queens have had, and used the name of** DOMINA, **as Lady Maud called herself**, *Imperatrix Hen. Regis filia, & Anglorum* DOMINA. Sed objicit vir clariss. *Matildam* in sigilli sui epigraphe, se REGINAM *Romanorum, &* DOMINAM *Anglorum* appellasse, quod (inquit) haud oportebat eam facere, si utriusque populi se *reginam* pariter credidisset: verum id ut faceret maxime oportebat, quod in Aula *Cæsarea*, *Regina Romanorum* appellaretur, apud Anglos vero vernaculo DOMINÆ nomioe, in regnum admitteretur: præterea, inquit, *Henricus* Episcopus *Wintoniensis* eam DOMINAM *Andegavensium* vocavit, quæ secundum *Bradeyi* versionem reddenda sunt **Queen of the Aniovins.** Minime vero, quoniam ANDEGAVIA non regnum erat, sed ducatus; & Matilda illius domina, domina tantum consors, sive conjugalis, non autem suprema, quæ *Andegavis* summo jure imperabat; *Anglorum* vero domina suprema *Matilda* erat, qui fidelitatem ei ut patris sui hæredi juraverant, & apud quos regio jure & potestate, quoad potuit, utebatur. Accedit, quod loco *regis* nominis, **konunsgur**, veteres reges *Scanorum*, i. e. veteres RR. *Norvegiæ*, *Daniæ*, & *Sueciæ*, appellatione *τοῦ* **drotten**, quod *dominum* significat in antiquis scriptoribus insigniri solent. Et ut **drotten**, olim erat *Rex*: sic **drotta**, *domina*, postea **drotning**, & in composita declinatione **drotningen**, hodie corruptè **dronning** erat *Regina*: ut in Bibliis *Islandicis*, lib. *Regum*, cap. x. 1, 4, 10, 13. *Nehem.* xi, 6. *Esther.* 1. 9. *Matth.* xii. 42. Vide etiam **heims kringla**, sive *historiam R.R. Septentrionalium à Snorrone Sturlonide conscriptam*, quam in ingens orbis literarii beneficium nuper editam, versione gemina & notis illustravit *Joh. Peringskiold*. cap. cxlviii. Quamobrem, Cl. SHOWERE, si noo ab errote & lapsu, nam labi & errare humanum est; saltem à doli crimine vindicandus est Historiæ *Angl.* pater *Bradeijus*; cujus Manibus, ut qui à morte erat abreptus tum quum ad sui defensionem accinctus esset, has inferias consecro.

Digitized by Google

cium nisi fideliter fecerint. Ego *Brihtricus* pro Dei amore rogo dominum meum dulcissimum, ut ista nostra donatio inviolabilis permaneat, nec eam à quoquam violari permittat, similiter rogamus & petimus omnes amicos Dei, quatenus nobis in hac re adjutores existant. Et quicunque eam aliquatenus violare præsumpserint, ab ipso domino Xto. judice, æternum recipiant Judicium, & qui eam inviolabilem conservaverint, dominum sibi sentiant affore propicium.

Testamentum Wulfari, *è Regesto* Abbatiæ *S.* Petri *de* Bath. *p.* 88. *Chart.* 22. *In Bibl.* C.C.C.C.

Ic wulfwaru bidde minne leofan hlaford æþelred kyning to ælmyssan ꝥ ic mote beon mines cwyðes wyrðe. Ic kyðe þe leof on ðisum gewrite hwæs ic geann into baðum to Scē Petres mynstre. for mine earman sawle. ⁊ for minra yldrena þe me min ar afcom. ⁊ mine æhta. ꝥ is þonne ꝥ ic geann ðæder into ðære halgan stowe anes beages is on syxtigum mancussum goldes. ⁊ anre blede is on þriddan healfon punde. ⁊ twegea gyldenra roda. ⁊ anes mæssereafes mid eallum þam ðe ðærto gehyreð. ⁊ anes hricg-hrægles þæs selestan þe ic hæbbe. ⁊ anes beddreafes mid wahryfte. ⁊ mid hoppscytan. ⁊ mid eallum þam þe þærto gehyreð. And ic geann Ælfere abbode þæs landes æt Ferscesforda mid mete. ⁊ mid * mannum. ⁊ mid ealre tylðe. swa ðærto getilod bið. And ic geann wulfmære minum yldran suna þæs landes æt clafordtune mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid ealre tilþe. ⁊ ðælon hi ꝥ heafodbotl him betweonan swa rihte swa hi rihtlicost magon. ꝥ heora ægþer his gelice micel habbon. And ælfwine minum gyngran suna ic geann þes landes æt leage. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid ealre tilðe. And þes landes æt healhtune. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid ealre tilðe. And þes landes æt hogestune. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid ealre tilðe. ⁊ ðrittiga mancussa goldes. And ic geann godan minre yldran dehter þes landes æt wunfroð. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid ealre tilðe. ⁊ twegea cuppena on feower pundum. ⁊ anes bendes on ðritigum mancussum goldes. ⁊ twegea preonas. ⁊ anes wifscrudes ealles. And ælfware minre gyngran dehter ic geann ealles þæs wifscrudes þe þeren lafe bið. And wulfmære minum suna. ⁊ ælfwine minum oðrum suna. ⁊ ælfware minre dehter heora ðreoðra ælcum ic geann twegea cuppena on godum feo. And ic gean wulfmære minum suna anes heallwahriftes. ⁊ anes beddreafes. ælfwine minum oðrum suna ic geann anes heall-reafes. ⁊ anes burreafes. mid beod-reafe. ⁊ mid eallum hræglum swa ðerto gehyreð. And ic geann minum feower cnihtum. ælmære. ⁊ ælfwerde. ⁊ wulfrice. ⁊ wulfstane anes bendes on twentigum mancussum goldes. Ac ic geann eallum minum hired wifmannum to gemanum anes godes casteneres wel gerenodes. And ic wylle ꝥ þa þe to minre are fon ꝥ hi fedon twentig freot manna. tyne be eastan ⁊ tyne be westan. And æfre ælce geare ealle gemænelice ane feorme into Baðum swa gode swa hi bette þurhteon magon to swylcere tide swælce heom eallum þince ꝥ hi betst ⁊ gerisenlicost hi forð bringan magon. swylce heora swylce his gelæste. hæbbe he godes milte ⁊ minc. and swylce heora swylce his gelæstan nelle. hæbbe he hit him wið ðone hehstan gemæne. ꝥ is se soða god. þe ealle gesceafta gesceop ⁊ geworhte.

Badanothi Beottingi Testamentum.
E Bibl. Cott. Augustus. II.

B. Ic badonoð beotting cyðan ⁊ writan hato hu min willa is ðet min ærfe-lond fere þe ic et, æðeluulfe cyninge begeat ⁊ gebohte mid fullum friodome on æce ærfe æfter minum dege ⁊ minra ærfe-wearda ðet is mines wifes ⁊ minra bearna, ic wille ærist me seolfne gode allmehtigum forgeofan to ðere stowe æt cristes cirican ⁊ min bearn ðær liffest gedoan ⁊ wif ⁊ cild ðæm hlaforde ⁊ higum ⁊ ðære stowe befestan ofer minne dei to friðe ⁊ to mundbyrde. ⁊ to hlaforddome on ðæm ðingum ðe him ðearf sie ⁊ hie brucen londes hiora dei ⁊ higon gefeormien to minre tide swæ hie soelest. ðurhtion megen ⁊ higon us mid heora godcundum godum swæ gemynen swæ us arlic ⁊ him ælmeslic

* *Anglo-Saxones*, quibus servitus in usu erat, nomina servorum & servarum suarum prædialium, cum eorum liberis glebæ etiam adscriptiis, mandare literis solebant, quasi bonorum suorum partem: ut constat è text. *Roffensis* fol. 162.a. ðis wæron ða æhtemen into wulda. ham ⁊ heora ofspring. ðas man dyde ðider of Æglesforda. tottel ⁊ eadwig his broðor. and heora ofteam. ⁊ totteles swuster ⁊ hire cild. ⁊ his swuster dohtor. ⁊ hire twa cild. ðas comon suðan of cinces tune. æþelflæde ⁊ hire cild. ⁊ of æglesforda sigburh. ⁊ hire cild. ⁊ garwig ⁊ his wif. ⁊ boia ⁊ his wif. ⁊ heora ofteam. ⁊ þas comon of cealce. hunel ⁊ his wif. ⁊ hidda ⁊ his wif. ⁊ nodbald ⁊ his wif. ⁊ heora ofteam. Ða gebohte ælfstan ꝥ land ælfheges fæder æt eadmunde cince mid eallum þam þe ðar onstod on ece yrfe mid hund twelftigan mances an goldes. ⁊ mid þrittigan pundan.

swæ

sie ⁊ ðonne ofer hiora dei wifes ⁊ cilda. Ic bebeode on godes noman ðæt mon agefe ðæt land inn higum to heore beode him to brucanne on ece ærfe. swæ him leofast sie. ⁊ ic biddo higon for godes lufe ðæt se monn se higon londes unnen to brucanne ða ilcan wisan leste on swæsendum to minre tide ⁊ ða godcundan lean minre saule mid gewrece swæ hit mine ærfe numan ær on-stellen. ðonne is min willa ðæt ðissa gewriote sien twa gelice. oðer habben higon mid boecum oðer mine ærfe-weardas heora dei ðonne is ðæs landes ðe ic higum selle, xvi. gioc ærðæ londes ⁊ medwe.......... all on ece ærfe to brucanne geminne de ...e æfter swæ to etionne swæ me mest ned ⁊ hofast sie.

✠ Ceolnoð epc̄ episc̄ ðis writo ⁊ festniæ mid cristes rode-tacne.
✠ Alchere dux ðiss writo ⁊ ðeafiæ.
✠ Beagmund prb̄ ab̄ þiss writo ⁊ þeafiæ
✠ Hysenod prb̄ ðiss writo ⁊ þeafiæ.
✠ Wigmund prb̄.

✠ Badenoð prb̄.
✠ Ormund prb̄.
✠ Suiþberht diac̄.
✠ Ðyddel.
✠ Cichus.
✠ Sigemund.

✠ Eðelwulf.
✠ Tile.
✠ Cynebehrt.
✠ Æðelred
✠ Bedanoð.

ABBÆ VICECOMITIS TESTAMENTUM,
E Bibl. Cott. Augustus. A. 2.

✠ Ic abba geroefa cyðe ⁊ writan hate hu min willa is þæt mon ymb min ærfe gedoe æfter minū dæge. ærest ymb min lond þe ic hæbbe ⁊ me god lah. ⁊ ic æt minum hlafordum be-gæt. is min willa gif me god bearnes unnan wille. ðæt hit foe to londe æfter me ⁊ his bruce mid minū gemeccan ⁊ sioððan swæ forð min cynn ða hwile þe god wille ðæt hiora ænig sie. þe londes weorðe sie. ⁊ lond gehaldan cunne. gif me ðonne gifeðe sie ðæt ic bearn begeotanne mege. þonne is min willa þæt hit hæbbe min * wif ðe hwile ðe hia hit mid clennisse gehealdan wile. ⁊ min broðar alchhere hire fultume ⁊ þæt lond hire nytt ge-doe, ⁊ him mon selle an half swulung and ciollan-dene to habbanne ⁊ to brucanne wið ðan ðe he ðy geornliocar hire ðearfa be-ga ⁊ be-wiotige. ⁊ mon selle him to ðæm londe, IIII oxan, and II cy, and L scepa ⁊ ænne horn, gif min wif ðonne hia nylle mid clennisse swæ ge-haldan. ⁊ hire liofre sie oðer hemed to niomenne. ðonne feon mine megas to ðen londe. ⁊ agefen hire agen. gif hire ðonne leofre sie almynster to gangan ne oððа suð to faranne ðonne agefen hie twegen mine megas elchhere ⁊ aeðelwald hire twa ðusenda ⁊ fon him to ðen londe, ⁊ agefe mon to liminge L, ewa, end v cy, fore me, ⁊ mon selle to folcanstan wið mid minū lice. x oxen. and x cy. and c, ewa. and c, swina, and higum an sundran, d, pendingas wið ðan ðe min wif þer he nuge ingang swæ mid minū lice swæ sioððan ystemran dogre swæ hwæðer swæ hire liofre sie. gif higan ðonne oððe hlaford þæt nylle hire mynster-lifes geunnan. oððe hie siolf nylle. ⁊ hire oðer ðing liofre sie, þonne agefe mon ten hund pendingas inn mid minū lice me wið legerstowe ⁊ higum an sundran fif hund pendingas, fore mine saule, ⁊ ic bidde ⁊ bebeode swælc mon se ðæt min lond hebbe ðæt he ælce gere agefe ðen higum æt folcanstan L. ambra malses and VI. ambra grute and III. wega spices ⁊ ane cyses. and cccc. hlafa ⁊ an hriðer and VI. scep, ⁊ swælc monn se ðe to minum ærfe foe ðonne ge-dele he ælcum messepreostum binnan cent mancus goldes. ⁊ ælcum godes ðiowe pendingas, ⁊ to scē petre min wærgeld twa ðusenda ⁊ freoðomund foe to minū sweorde ⁊ agefe ðer æt feower ðusenda ⁊ him mon forgefe ðer an ðreotene hund pendingas. ⁊ gif mine broðar ærfeweard gestrionen ðe londes weorþe sie þonne ann ic ðem londes. gif hie ne gestrionen beð ðe him sylfū ælles hwæt wele æfter hiora dege. ann ic his freoðomunde gif he ðonne lifes bið. gif him elles hwæt wæleþ ðonne ann ic his minre swæster suna swælcum se hit geðian wile ⁊ him gifeþe bið, ⁊ gif þæt gesele þæt mine cynn to ðen clane gewite þæt ðer wearna nan ne sie ðe londes weorþe. sie þonne foe se hlaford to end þe higon æt kristes cirican ⁊ hit minum gaste nytt gedoen. an þas redenne ic hit ðider selle ðe se monn se þe kristes cirican hlaford sie se min ⁊ minra erfe-wearde fore-spreoca ⁊ mundbora ⁊ an his hlaforddome we bian moten.

✠ Ic Ceolnoþ mid godes gefe ærcebiscop þis write ⁊ ðeafie ⁊ mid cristes rod-tacne hit festin.
✠ Ic Beagmund prb̄ ab̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Wær-hard prb̄ ab̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Aeþelhun prb̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Abba prb̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Wigmund prb̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Lof prb̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Ormund prb̄ þis þeafie ⁊ write
✠ Ic Weelhere diac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Badanoð diac̄ þis write ⁊ ðeafie.
✠ Ic Abba ge-reofa þis write ⁊ festnie mid Kristes rode-tacne.
✠ Ic Heaberh diac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Noþwulf subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Weolhere subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Ciolwulf subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.

* Id est. Dum vidua manens à secundis nuptiis abstineret.

Teſtamentum *Byrbtrici* & *Ælfswithæ* ante centum & quatuor annos à *Will. Lambardo* in itinerario ſuo *Cantiæ* editum, denuo in doctorum gratiam publicandum cenſui, SHOWERE, quum quod à cl. viris * *Joh. Seldeno*, & † *Hen. Spelmanno* citatur: tum etiam quod antiquam illam conſtitutionem *Impp. Theodoſii* & *Valentiniani* oſtendit; qua permiſſum erat marito & uxori ut conjunctim teſtamentum facerent, quo alter alteri ſuperſtes, & dein ambobus defunctis, hæredes & legatarii, quos eſſe voluerunt, in bonorum poſſeſſione ſuccederent. Id genus teſtamenti *formula* ſolennis, quæ quidem digna eſt ut à Te conſulatur, SHOWERE, extat apud *Marculfum*, cap. LXXI.

Quoad tempus in quo *Byrbtricus* fecit teſtamentum ſuum, id quidem cognoſci non poteſt; quod in quo ſcriptum erat neque annus, neque menſis, neque dies deſignatur. Neque enim jus civile Romanum, quo conſtitutum erat, ut uno eodemque tempore ſeptem teſtibus adhibitis, & ſubſcriptione teſtium, ſignacula teſtamentis imponerentur, requirebat, ut annus, quo facta à quoquam teſtamenta erant, à tabellionibus notaretur. Seculum, in quo *Byrtbricus* vixit, noſcitur ex eo, in quo floruit patronus ejus *Ælfricus*, quod fuit poſt annum DCCCC.LXXXIII. regnante *Æthelredo*, quando [a]dux *Merciæ* factus erat, uſque ad annum M.XVI. in quo interfectus fuit. Aliquo igitur intermedio viventis *Ælfrici* Ducis anno, cliens ejus ſive *Thanus*, iſque opulentiſſimus, *Byrtbricus* teſtamentum ſuum fecit; in quo etiam tradit *Ælfherum*, *Ælfrici* patrem, qui floruit regnantibus *Edgaro* & *Edweardo* martyre, de bonis ſuis ſolenniter etiam teſtatum fuiſſe. Sed ante hæc tempora, teſtamentorum factionem apud *Anglo-Saxones* obtinuiſſe, luculente probat *Ælfreds* R. lex 37, quæ, ut exiſtimat *H. Spelmannus*, de teſtamento datis & legatis intelligenda eſt, & non de donationibus, quas INTER VIVOS jus civile appellat, quod ſine ulla mortis cogitatione factæ, non omnino comparantur legatis. Imo R. ipſe *Ælfredus* teſtamentum etiam condidit in publicis regni comitiis, in quo etiam *Æthelwulfum* R. patrem ſuum teſtamento terras ſuas legaſſe dicit. *Badanothus Beottingus* teſtatus eſt, regnante *Ecgbertho Æthelwulfi* patre. Quinetiam regnante INA R. qui *Ceadwellæ* ſucceſſit, An. DCLXXXVIII. & *Romæ* mortuus eſt, An. DCCXXVIII. teſtamentorum ſolennem factionem apud *Anglo-Saxones* in uſu fuiſſe, teſtamentum probat, quod [c]HEAN fundator, & primus Abbas cœnobii *Abbendonenſis* feciſſe dicitur, in *Abbendonenſis* Eccleſiæ hiſtoria, bibl. *Cotton.* cujus nota eſt *Claudius*, c. 9, 10. Porro, teſtamentorum uſum apud *Anglo-Saxones* inoleviſſe ex quo, regibus ad fidem converſis, regna *Saxonica* cum ſacerdotio & eccleſia in unum corpus coaluerunt, me judice, non dubitandum eſt. Verum ante id tempus iis teſtamentorom uſus penitus fuit ignotus, majorum mores & inſtituta ſecutis, de quibus ſic *Tacitus* in libro ſuo de moribus *Germanorum*: *Hæredes tamen ſucceſſoreſque ſui cuique liberi, &* NULLUM TESTAMENTUM. *Si liberi non ſunt, proximus gradus in poſſeſſione, fratres, patrui, avunculi.*

Quis autem apud eos legitimus teſtium fuit numerus, qoibus coram teſtatore eodem tempore ſubſcribentibus & conſignantibus valebat teſtamentum, ex numero quidem teſtium, qui ſuperioribus teſtamentorum exemplaribus ſubſcripſerunt, eaque ſignarunt, haud facile dici poteſt. *Byrthricus* cum conjuge ſua Ælfswitha teſtati ſunt præſentibus uno eodemque tempore XI teſtibus, quorum una mulier erat, quæ jure civili *Romano* teſtis adhiberi non potuit. Teſtamenti, quod *Wulfarus* ordinavit, tranſcriptum caret nominibus teſtium, qui ſubſcriptionibus & ſignaculis ſuis ad id firmandum adhibiti erant. *Badanothus Beottingus* teſtatus eſt adhibitis uno eodemque tempore ſexdecim teſtibus. *Abbæ* vicecomitis teſtamentum, teſtatoris ipſius & XIV inſuper teſtium ſubſcriptionibus & appoſitis ſignaculis confirmatur. *Ælfricus* autem in teſtamento *Byrthrici* & *Ælfswithæ*, adhibitis tantum VIII. teſtibus, quorum prima *Eadgyva* regina, ſecundus vero *Odo* Archiepiſcopus erat, recte teſtatus eſſe dicitur. Sic teſtamentum *Wolgithæ*, quod eſt in *Gul. Somneri* libro, qui inſcribitur, **Of Gabelkind**, præter cœnobium S. *Auguſtini Cantwar.* & regis conſiliarios, decem etiam teſtium nominibus, inſignitur. Certus igitur & jure definitus teſtium numerus, quo in ordinandis teſtamentis major non erat adhibendus, apud *Anglo-Saxones* nullus erat. Quo vero minor non adhibendus erat in faciendis teſtamentis, propter eorum ſinceritatem, certus proculdubio apud eos teſtium numerus, conſtitutionibus regni & eccleſiæ ſancitus & definitus erat. Quis vero is fuit in tanta heu *vett.* monumentorum jactura & defectu nihil certi dici poteſt. probabile tamen eſt, jure regni & eccleſiæ, de ordinandis teſtamentis in unam conſonantiam apud *Anglo-Saxones* tandem juncto, eos conſtitutionem *Romanam* cum fide & moribus *Chriſtianis* recepiſſe, qua cautum erat, ut, *uno eodemque tempore ſeptem teſtibus & ſubſcriptione teſtium adhibitis, ſignacula etiam teſtamentis, quæ jure facta ſunt, imponerentur.* Jus hoc de ſeptem ſaltem adhibendis teſtibus, quorum ſi unus defuerit, jure deficit teſtamentum, cum ipſo teſta-

---

* In tractatu Anglice ſcripto, qui inſcribitur, **The originall of Ecclesiasticall Jurisdiction of testaments.** † In reliquiis Spelmannianis. p. 130. [a] Vid. Chron. *Sax. Gibſ.* [b] Hujus teſtamenti verſio *Latino-Normannica* habetur in *Ang. Norm.* p. 22. & in *Ælfreds* magni vita, *Oxonii* impreſſa, M.DCLXXVIII. Append. II. Verſio inquam *Latino-Normannica*, in qua leguntur multi termini phraſeſque *feudales*, quos *Anglo-Sax.* penitus ignorarunt, ut *Conqueſti* ſumus. *Sei. Seina. feodum. Armiger. Seiſinare. Valettus*, &c. [c] De *Heano*, qui nepos fuit cujuſdam reguli *Cyſſæ*, vide librum Bibliothecæ *Cottonianæ*, cujus nota, *Vitellius*. A. 13. 6.

mentorum

mentorum usu, à *Romanis* ad majores nostros venisse, ut rem vero simillimam, & Te, SHOWERE, & omnes, qui, æque ac Tu, juris scientes sunt, amplexuros certe quidem scio; quamvis in extrema vitæ lucta, ut animam afflatutus uno adhibito præsertim gravi & optimæ fidei teste recte de bonis testaretur, ot credam, facit narratio illa, quæ infra sequitur de testamento, quod *Ælfegus* moribundus fecit, accersito *S. Dunstano* Archiepiscopo *Cantwarensi*, qui testis singularis vocatus & adhibitus. & dein controversia de illius testimonio & testamento, cui testimonium præstabat, in comitiis comitatus motâ, non victor tantum, sed mille sacrementalium juramentis honestatus triumphator maximus à lite determinatâ discessit. Morientibus ergo apud *Anglo-Saxones*, haud secus ac militantibus apud *Romanos* diligens illa & formalis dicta in ordinandis testamentis observatio, propter angustiam temporis, constitutionibus regni & Ecclesiæ remissa esse videtur; Adeo ut ii, quamvis neque legitimum numerum testium adhibuerint, neque aliam testamentorum solemnitatem observaverint, recte nihilominus testarentur, videlicet cum in ultimo vitæ discrimine positi cum morte luctarentur. Si igitur moriens apud majores nostros, vocato ad hoc singulari homine, ut voluntatem ejus testaretur, ita locutus esset, ut declararet, cui bona sua daret, voluntas ejus sive scripta, sive sine scriptura, reta habita esse videtur. Aliter enim si fuisset, cur suprema *Ælfegi* voluntate coram *Dunstano* Archiepiscopo, ad hoc solo accito, declarata, testamentum ejus valeret, ne quidem animo cogitare possum. Etenim qood singulare illius testimonium sufficeret, id non alicui privilegio, quo ut Archiepiscopus gaudebat, attribuendum esse ex hoc probatur, quod *Badanothus Beottingus*, & *Abbas Geresa* cum Archiepiscopo *Cantwarensi*, *Ceolnotho*, cum testarentur, etiam alios multos testes adhibebant.

Præterea notandum etiam id est, SHOWERE, quod apud *Anglo-Saxones*, perinde ac apud *Romanos*, quis unum testamentum pluribus Codicibus conficere potuit. Quod ut [a] *Justinianus* imp. ait, necessarium est propter innumerabiles causas, qoæ humanis necessitatibus imminent. Sic *Badanothus B.* voluit, ut testamentum suum duobus codicibus conficeretur, quorum alter Monachis Ecclesiæ Christi *Cantuarensi*; alter hæredibus suis tradendus erat. Sic [b] *Edsigus* presbyter, cum testatus esset, testameotum suum tribus exemplaribus confectum esse voluit, quorum alterum *Cœnobio* Ecclesiæ *Christi*, alterum *Cœnobio* S. *Augustini Cantwar.* custodiendum dedit, tertiumque *ipse* apud se servavit. Sic etiam [c] *Siwerthus Dunelmensis*, cum forte ægrotans *Lindani* io Insula *Eliensi* supremam suam voluntatem declararet, in tribus Membranis testamentum fieri jussit; quotum alteram dedit Abbati *Eliensi*; alteram misit ad *Ailwinum* comitatus *Aldermannum*; tertiam autem apod *se* retinuit.

Observare etiam non potes non, SHOWERE, in ordinandis testamentis morem istum instituendi *hæredes* fidei commissarios, quos practici nostri *executores* vocant, qui *legata* vel donationes à defuncto relictas *legatariis* præstarent, *Anglo-Saxonibus* non fuisse. Nullum, quod animadverti, hujus institutionis in eorum testamentis vestigium; quod ex eo venisse videtur, quòd [d] *Curia* pro hærede, vel exequendi testamenti curatore gereret, rebus in testamento defuncti ordinatis tanquam hæres utens, & bonotum possessionem dans, prout quisque de iis, quoquo modo, vel re, vel verbo, scripto, vel sine scripto, arbitrium suum supremum declarabat. *Curia*, inquam, pro defuncti hærede gerebat apud *Anglo-Saxones*, vel saltem aliquem è legatariis, quemadmodum in quibusdam casibus Prætor *Romanus*, loco hæredis constituit, coi testati bonorum possessionem dabat, ut ea quæ reliquerat, & quibus reliquerat, sive immobilia, sive mobilia secundum testamenti tenorem restitueret. Horum alterutrum faciendi potestatem habuisse curiam apud *Anglo-Saxones* id maxime mihi suadet, quod in modo citata *Ælfegi* testamenti narratione, eo nomine graviter arguitur *Leofsunius*, qui *Ælfegi* relictam in uxorem acceperet, quod singulare testimonium Archiepiscopi *Dunstani* aspernans, & testamentum *Ælfegi*, ut non jure factum, infirmare volens, terras occuparet Butan ƿitena Dome, *sine concilio & judicio sapientum*; à quibus an *Ælfegus* jure testatus esset non solum judicandum erat; sed quibus etiam inconsultis, nemo bonis defuncti se immiscere debebat, quod ab illis, ut videtur, eorum possessio petenda; dein petentibus danda erat, aotequam jure adipisceoda foret. Huc etiam spectant verba *Æthelstani* Clitonis, *Æthelredi* R. filii, qui in testamento suo infra citato rogat omnes SAPIENTES, quum Clericos, tum Laicos, coram quibus legendum erat; ut, iis adjuvantibus, testamentum quod faceret, ratum haberetur, siquidem, consentiente patre, id fecisset. No bidde ic alle þe ƿYTEN þe mine quyde gehireð rede eyðer gehodede ⁊ lerede. ꝥ hi ben on vultume. ꝥ my cwide stonden mote. swiþe mines uader geliauu on mine quyde stent. Per Sapientes autem sive *Curiam*, intelligo non tantum *Curiam* comitatus ejusque sapientes, quibus com *Ealdormanno*, vel Scir-gerefa, illius vicario, Episcopus præsidebat; sed Curias etiam urbanas, quibus præpositus *Tungerefa* dictus, moderari solebat. Quinetiam & Curias dominotum, quibus haud multorum officiis functos esse apud *Anglo-Saxones*, ut apud *Anglo-Normannos*; quum testator nullum, qui voluntatem ejus exequeretur, in testamento suo nominaret. vid. *Glanvill.* de legg. & consuetud. *Angliæ*, lib. VII. cap. 6.

a *Justit.* lib. II. Tit. X. b In Appendice ad *G. Somneri* librum, cui titulus **Of Gavelkinde**, p. 216. c Vid. *J. Seldens* tract. cui titulus, **Of the Originall of Ecclesiasticall Jurisdiction of Testaments**. pag. 5. d *Johannes Seldenus* putat consanguineos defuncti, execu-

*P tum

tum disparius erat apud *Anglo-Saxones* in colonos suos, ac tungereafis in civitatibus, ac Episcopo & *Ealdormanno* in comitatu erat.

Potestatem autem quam in causis testamentariis habuit olim Curia comitatus apud *Anglo-Saxones* manifeste ostendit controversia illa de *Ælfegi* suprema voluntate, quæ in comitiis comitatus *Cantwarensis*, præsidente *Wulfsigo* presbytero *Scirmanno*, vel *Scir-gereafd*, audita & determinata erat. In qua superior factus Archiepiscopus *Cantwarensis* omnes terras illas *Ecclesiæ Andreanæ Hrofensi* ab *Ælfego* supremis tabulis relictas, quas *Leofsunus* sine curiæ judicio occupaverat, in hæreditatem æternam ab ejus calumniis vindicavit.

Postea vero, quàm ecclesiastica jurisdictione à Civili separatâ, Episcopus & *Ealdormannus*, sive princeps, * *Gulielmo* I. id statuente, in divisis foris jura dabant, de rebus causisque testamentariis jus à majoribus nostris *Anglo-Normannis* ita comparatum erat, ut ultimæ defunctorum voluntates in foro Ecclesiastico, coram Episcopo ejusve vicario publicarentur; penes quem de testamentis, an jure facta; & si jure facta, an rupta irritave essent, judicare erat. De legatis etiam eatenus, an ea quæ legari dicebantur, vere & recte legata essent judicabant episcopi sive forum Ecclesiasticum: si vero testamentorum executores, vel quos testator nominaverat, vel quos lex dedit, ea quæ legata erant, præstare recusarent; tum à legatariis petendum erat forum civile, quibus petentibus *rescriptum divale*, sive breve regium vicecomiti inscriptum in hac verborum forma dabatur. † *Rex Vicecomiti Salutem; præcipio tibi, quod juste & sine dilatatione facias stare rationabiliter* [a] *DIVISAM N. sicut rationabiliter monstrari poterit, quod eam fecerit. & quod ipsa stare debeat.* Ita in Re testamentaria jus *Anglicanum* in diversis foris se habuisse testantur ea quæ sequuntur *R. Glanvill.* lib. VII. cap. 8. *Si quis autem authoritate hujus brevis conventus aliquid dixerit contra testamentum, scilicet, quod non fuit rationabiliter factum, vel quod res petita, non fuerit ita, ut dicitur, legata; tunc quidem placitum illud in curia Christianitatis audiri debet, & terminari. Quia placitum de testamentis coram judice Ecclesiastico fieri debet; & per illorum, qui testamento interfuerunt, testimonia secundum juris ordinem terminari.*

Probabile etiam mihi videtur, SHOWERE, rei testamentariæ jus eodem, vel haud multum dispari, modo administratum fuisse apud *Anglo-Saxones*, dum in una eademque curia comitatus considentes Episcopus & Princeps jura simul dicerent. Quid enim convenientius indiviso foro, vel animo fingi potest, quam, ut Episcopo testamentum jure factum, & firmum esse decernente, Princeps omnia, quæ in eo, & quatenus in eo ordinata essent, omnia & suâ, & curiæ consentientis auctoritate exequenda juberet? Eodem etiam, ut videtur, modo, & in aliis curiis jus dici solebat in re testamentaria apud *Anglo-Saxones*. In aliis, inquam, curiis, in quibus aut ipsum, aut ipso absente, vicarium ejus Diaconum consedisse semper, non possum, SHOWERE, non sentire. In curiis *Hundredorum*, Episcopum aut Archidiaconum suum Causas audivisse & determinasse extra omne dubium ponit rescriptum illud *Gulielmi* primi toties in superioribus citatum, quod ad *Remigium* antistitem *Lincolniensem* misit, anno regni sui XVIII, ut putat [b] *Henricus Spelmannus*. Hujus rescripti nobilissimum exemplar extat in libro *Rad.* de *Diceto*, qui in Archivis ecclesiæ *Paulinæ Londinensis* adservatur. quod à *Jo. Seldeno*, cum illud publici juris fecerit, non est visum.

Quocirca, SHOWERE, cum in centuriæ curiis considendi jus Episcopos & eorum vicarios habuisse apud *Anglo-Saxones* constet, quidni & in curiis urbanis, imò & in *Dominorum* curiis, aut eos, aut qui eorum vices gererent, consedisse credamus? Equidem, de hac re quamvis mihi fere dubium non est, Tibi tamen, & omnibus vetustatis cultoribus, liberum judicium relinquo.

In superioribus pluries citavi narrationem testamenti à quodam *Ælfego* facti; quod, etsi solo testimonio Archiepiscopi *Cantwarensis* munitum, jure tamen factum *Curiæ Comitatus* esse videbatur. Hanc igitur, ut pretiosissimum monumentum tam *Latine*, quam *Saxonicè*, è *Textu Roffensi* descriptum, præmissâ epigraphe, quæ *Saxonicè* in rubricis exaratur, & Tibi, & omnibus juris *Anglicani* scientissimis, quâ par est observantiâ, offero.

Ðuſ pæꞃon ðа ꞅeox ꞅulunᵹ æt ꝩulдahom Scē Anдꞃea ᵹeꞅealд ınтo hꞃoꝼeceaꞅтꞃe.

Æðelꞃyht Cinc hit ᵹebocaдe þam Aꞃle on ece yꞃꝼe. ⁊ betæhte hit þam biꞅcope Eaꞃдulꝼe to beꞃitenne. ⁊ hiꞅ æꝼteꞃᵹencᵹum:- Ða beꞅpeonam þam peaꞃð hit ute. ⁊ hæꝼдon hit Cyneᵹaꞅ oð Eaдmunд cinc:- Ða ᵹebohte hit [c] Æꝼꞅtan Ꝺeahꞅtaninc æt þæm Cince miд hunд tpelꝼtiᵹan manceꞅan ᵹolдeꞅ. ⁊ ðꞃittiᵹan punдan. ⁊ ðæt him ꞅealдe mæꞅt eal Ælꝼeh hiꞅ ꞅunu:- Æꝼteꞃ Eaдmunдe Cinᵹe. ða ᵹebocaдe hit Eaдꞃeд Cinc Ælꝼꞅtane on ece yꞃꝼe:- Ða æꝼteꞃ Æꝼꞅtaneꞅ дæᵹe pæꞅ Ælꝼeh hiꞅ ꞅunu hiꞅ yꞃꝼeꞃæꞃд. ⁊ þæt he leac on halꞃe tunᵹon. ⁊ oꝼteah Ælꝼꞃice hiꞅ bꞃeðeꞃ landeꞅ. ⁊ æhta butan he hꞃæt æt him ᵹeeaꞃnoдe:- Ða ꝼoꞃ þæꞃe bꞃoðoꞃ-ꞅibbe ᵹeuðe he him Eaꞃhiðeꞅ. ⁊ Cꞃæᵹan. ⁊ Æneꞅꝼoꞃдeꞅ. ⁊ Ꝩulдahameꞅ hiꞅ дæᵹ:- Ða ꝼeꞃлaд Ælꝼeh ðæne bꞃoðoꞃ ⁊ ꝼenᵹ to hiꞅ [d] Læne:- Ða hæꝼдe

* Vide *Seldeni* notas ad *Eadmerum*. pag. 167. ejusdem JANUM ANGLORUM. p. 87. Reliquias *Spelmannian.* p. 131. † *Glanvill.* de legg. & consuet. *Angliæ*, lib. VII. cap. 7. [a] Id est, *Legatum*. [b] Reliquiæ *Spelman.* p. 131. [c] *Lege* Ælꝼꞅtan. [d] Læne, quod in sensu vulgari *commodatum* significat, hic in sensu forensi *allodium*, vel prædium denotat, quod alicui ad vitam tantum utendum datur. Alias Lanдeꞅ Læn, quod in gl. R. *precarium* redditur, & in versione quæ sequitur mon. Roffens. *præstitum*. de *precario* vero vel *præstito*. vid. cl. *Dufresnii* glossarium.

Ælꝼꞃic

Digitized by Google

Ælfric suna Eadric hatte. ⁊ Ælfeh nænne. Ða geuðe Ælfeh þam Eadrice Earhiðes. ⁊ Cræian. ⁊ Fuldahames, ⁊ hæfde himsylf Æneresford. Ða gewat Eadric æfter Ælfeh [a] Cwidelas. ⁊ Ælfeh feng to his læne. Ða hæfde Eadric Lafe. ⁊ nan bearn. Ða geuþe Ælfeh hire hire morgengife æt Cræian. ⁊ stod Earhið. ⁊ Fuldaham. ⁊ Litlanbroc on his Læne. Ða him eft geþuhte ða nam he his feorme on Fuldaham. ⁊ on þam oðran wolde, ac hine gesslade. ⁊ he ða sende to þam Arcebiscope DUNSTANE. ⁊ he com to Scylfe to him. ⁊ he [b] cwæð his Cwide beforan him. ⁊ he sette sone Cwide to Cristes Cyrican. ⁊ oðerne to Scē Andrea. ⁊ þane ðriddan sealde his Lafe. Ða hwæt syððan Leofsunu ðurh þ wif ðe he nam Eadrices Lafe ðæne cwide. ⁊ [c] he wende" þæs Arcebiscopes gewitnesse. Rad ða sonon ða Land mid þam wife BUTAN WITENA DOME. Ða man þæt þam [d] biscope cyðde. þa gelædde se [e] biscop ahounga ealles Ælfehes cwides to Earhiðe on gewitnesse Ælfstanes biscopes on Lundene. ⁊ ealles þæs hiredes. ⁊ þæs æt Cristes Cyrican. ⁊ þæs biscopes Ælfstanes on hrofesceastre. ⁊ Wulfsies Preostes þæs scirigmannes. ⁊ Brihtwaldes on Mærewerðe. ⁊ ealra East-Cantwarena. ⁊ West-Cantwarena. And hit wæs gecnæwe on Suðseaxan ⁊ on Westseaxan. ⁊ on Middelseaxan. ⁊ on Eastseaxan. þ se Arcebiscope mid his selfes aðe geahnode Gode. ⁊ Scē Andrea mid þam bocan on Cristes [f] hrode ða land þe Leofsunu him toteah. ⁊ þæne að nam Wulfsige se scirig-man þa he nolde to þæs Cinges handa. ⁊ þær wæs god eaca ten hundan mannan & ðe þane að sealdan.

[h] Isto tali ordine fuerunt illæ vi fulingæ quæ vocantur *Uuldeham* primum venditæ Ecclīæ Scī Andreæ Apostoli de Hrofecestra, & postea extractæ, ac iterum emptæ ipsi Ecclesiæ, ac tandem p beatum Dunstanum Archiēpm juramento mille virorum eidem Ecclīæ acquisitæ, & jure hereditario in æternum relictæ.

Sequitur Versio per Monachos Roffenses.

Rex Æthelberhtus primum heridetaverat de *Uuldaham* Aplm Scm̄ Andream, & Eccliam suam in Hrofecestra æterno jure, & commisit illud manerium Eardulfo Epō Hrofensi ad custodiendum, & ejus successoribus. Igitur in manibus successorum ablatum est iterum aplo, & ecclīæ suæ in manus regum, ita quod plures reges unus post alterum habuerunt illud postea usque ad tempus regis Eadmundi. Tunc quidam probus homo nomine Ælfstanus *Heahstanne* emit illud à rege Eadmundo, & dedit illi pro eo [i] *Centum duodecim* mancas auri, & xxx libras denariorum. Hujus pecuniæ majorem partem dedit postea ipsi regi *Ælfegus* filius ipsius Ælfstani. Postea mortuo rege Eadmundo, *Eadredus* rex hereditavit inde predictum Ælfstanum in æternam hæreditatem. Itaque post mortem hujus Ælfstani, præfatus Ælfegus, qui regi Eadmundo dederat majorem partem pecuniæ pro patre suo propter *Uuldeham*, successit huic Ælfstano in hereditatem. Qui statim conclusit, & omnino confirmavit totum quod pater suus in vita sua fecerat. Hic autem fratri suo Ælfrico & terras, atque pecunias patris sui ita plene subtraxit, quod ipse Ælfricus nichil omnino inde poterat habere, nisi servitio illud ab eo promeruisset, quemadmodum quilibet extraneus. Tamen præcogitatus tandem Ælfegus propter Consanguinitatis fraternitatem concessit illi *Earhetham*, & *Craiam*, & *Æinesfordam* & *Uuldeham* in diebus vitæ suæ tantum, in *præstito* solummodo. Itaque mortuo Ælfrico; Ælfegus statim accepit omnia *præstita* sua, quæ fratri suo viventi præstiterat. Ælfricus autem habuit filium nomine Eadricum. Ælfegus vero non habuit. Et [k] idō Ælfegus concessit illi Eadrico *Earhetham* & *Craiam* & *Uuldeham*, & retinuit in manu sua *Æinesford*. Mortuus est autem ipse Eadricus absque commendatione vel distributione rerum suarum; tunc iterum Ælfegus accepit *præstita* sua omnia. Habebat etiam ipse Eadricus uxorem, & non liberos. Hac de causa concessit Ælfegus illi viduæ donum dotis suæ tantum, quod ei dederat Eadricus, quando eam primum accepit uxorem, in *Craia*. Et tunc remansit *Litelbroc* & *Uuldeham* in *præstito* suo. Postea quando ei visum, ac placitum fuit, accepit firmam suam in *Uuldeham*, & in aliis volebat similiter facere, sed iterum infirmatus est, & quia infirmatus est valde, misit ilico ad Archiepiscopum *Dunstanum*; ut veniret ad eum. Qui absque mora venit ad eum, & locutus est illi in loco illo, qui vocatur *Scelfa*. Ibi coram Archiepiscopo fecit Ælfegus commendationem sivē distributionem omnium rerum suarum, & constituit unam partem Ecclīæ Christi Cantuariæ, & alteram partem Ecclīæ Scī Andreæ, & terciam partem uxori suæ. Postea fuit quidam *Leofsunu*, qui uxorem Eadrici nepotis Ælfegi relictam accepit sibi in uxorem, & per ipsam mulierem incepit frangere constitutiones Ælfegi, quas fecerat coram Archiepiscopo, & vituperare Archiepiscopum, & testimonium ejus irritum facere. Tandem multa stimulatus cupidine cum illâ muliere sua, quasi quadam securitate illius uxoris suæ inductus intravit in terras illas [l] ABSQUE CONCILIO ET JUDICIO SAPIENTUM VIRORUM. Quod ubi Ar-

[a] Id est, *intestatus*. [b] Id est, *testamentum suum fecit coram illo*. [c] *Aspernabatur*, *contemnebat*, *nihili faciebat*. [d] *Lege* þam Arcebiscope. [e] *Lege* Arcebiscop. [f] *Lege* rode. [g] id est, *qui sacramentales vel conjuratores cum Archiepiscopo eum in veritate jurasse conjurabant*. [h] Quæ sequuntur in rubris literis scripta sunt. [i] Id est, *duodecies centum*, *vel mille & ducentas mancas auri*. [k] Ideo. [l] Id est, *absque concilio*, *& judicio sapientum virorum*, sive witena, qui in curia comitatus convenire solebant.

chiepi-

chiepiscopos audivit, sine omni mora induxit statim calumniam proprietatis in omnem distributionem Ælfegi, cui ipsemet affuit, & quæ per eum facta fuerat. * Diem ergo placiti bujus rei constituit Arcbiepiscopus apud *Erbetbam* per testimonium Ælfstani Episcopi *Lundoniæ*, & Ælfstani Epi *Hrofesceſtre*, & totius conventus Canonicorum Lundoniæ, totius conventus Ecclesiæ Christi Cantuariæ, & omnium Orientalium & Occidentalium Cantiæ, & Uulfsii presbyteri, qui tum vocatus est *Scirman*, id est, Judex Comitatus, & † Brihtuualdi de *Mæreuurtha*. Ad ultimum ita notificatum est in *Suthseaxa*, & in *Westseaxa*, & in *Middelseaxa*, & in *Eastseaxa*, quod Arcbiepiscopus *Dunstanus* cum libris Ecclesiastici juris, & signo crucis Cbristi, quam suis manibus teoebat, *sui solius juramento* adquisivit in æternam hereditatem Deo, & Scō Andreæ Aplo omnes terras illas, quas *Leofsunu* sibi usurpabat. Ipsum vero juramentum Archiepiscopi accepit *Uulfsi* a SCIRMAN. id est, *judex provinciæ*, ad opus regis, quandoquidem ipse Leofsunu illud suscipere nolebat. Insuper ad hoc perficiendum fuit hoc quoque maximum adjumeotum temporibusque futuris maximum securitatis probamentum, quod decies eentum viri electissimi ex omnibus illis supradict s comitatibus juraverunt post b Archiepiscopum in ipsa cruce Christi, ratum, & æternæ memoriæ stabile fore sacramentum, quod Archiepiscopus juraverat.

Præter ea, Doctissime Vir, quæ in hac narratione observavi, id etiam maxime notandum est, quòd Dunstanus Archiepiscopus, dum in curia comitatus, cui præsidere solebat, sacramentum coram Scirmanno, quatenus *testis*, diceret, judicis tamen Ecclesiastici personam sibi sustinendam putavit. Etenim jurans in altera manu crucem, in altera *Ecclesiastici Juris librum*, i. e. Sacrorum canonum eodicem tenebst, quem, Episcopi in euriis sedeotes, noo tantum ut eum consulereot, sed plane quasi muneris sui insigne, ut præsto haberent, mos antiquus erat. Scilicet, ut par est credere, Ealdormannum, ejusque vicarium, eodicem legum, quem *Anglo-Saxones* DOM-BOO vocabant, ut magistratus sui indicium in curis semper habuisse: sic io dicendo jure collega ejus Episcopus *codicem Canonum*, muneris sui signum in curia semper etiam habuit, quem aliquod solenniter acturus dicturusve in manum sumebat. Inter Codd. MSS. *Hattonianos* Bibliothecæ *Bodleyanæ* extat nobilissimus Codex SS. canonum, cui in dorso vetusta manu inscribitur CODEX S. DUNSTANI. qui forsan ille ipse liber est, quem juramentum suum in curia de Ælfegi testamento deferens in manibus tenebat. Codex ergo SS. Canonum, ex quo jura Ecclesiastica ad populum recitanda erant, perinde in curiis comitatus, & urbanis, dum cum principe, & præpositis consideret Episcopus; ac in Synodis, & conciliis locum semper habuit, quamvis sine eo, ut sacrarum constitutionum qoi paodecta erat, clero *Anglo-Saxonicæ* Ecclesiæ non coeundum erat, quemadmodum de habendo concilio provinciali ostendit egregium illud MS. Bibliothecæ *Cottonianæ* qui notatur, *Tiberius*, C. I. quod tractatum sic in rubris inscriptum habet, *Incipit ordo qualiter agatur concilium provinciale*. In hoc tractatu symbolum Nicenum à diacono legendum subsequitur bæc rubrica. *Tunc Diaconus Alba indutus* CODICEM CANONUM *in medio proferens capitula de conciliis agendis pronuntiet*. Codice ergo canonum in comitiis *Anglo-Saxonum*, ubi de rebus Ecclesiæ simul atque regni agi solebat, non sacerdoti tantum dico, sed populo oihil sanctius fuit; Populo, inquam, *Anglo-Saxonico*, codice Canonum, imo ipsis Canonibus nihil sanctius, oihil antiquius; utpote in cujus conciliis generalibus à R.R. suis vocatis nihil unquam contra Canones eorumve præjudicium, vel Ecclesiastici juris dimioutionem, erat statutum. Quinimo in legibus à RR. *Anglo-Saxonum* in publicis regni comitiis latis, de oullo magis sedolò cavetur, quàm de libertatibus & privilegiis Ecclesiasticis; neque unquam, quod scio, auditum est, Sacerdotium adversus aliquem regum *Anglo-Saxonum* querimonias litesve de bac re movisse. Neque hoc mirum, SHOWERE, cum Episcopi, quemadmodum legisti, semper fuerint præcipui, tum in legibus ferendis consiliarii, tum in iis interpretandis exequendisque judices, qui in foris indivisis cum comitatuum urbiumque præpositis populo jura dabant.

Porro observandum est testatorum alios apud *Anglo-Saxones* regium consensum, quo testamenta sua rata essent habita, solenoiter rogâsse; alios vero non, etsi testamenta sua haud minus solenniter quam illi ordinarent. Ratio hujus discriminis ex eo petenda est, quod hi testamentis legabant terras illas *Codicillares*, quæ apud *Saxones* boc-lanð vocabantur, & *Latine* redduntur *Terræ Allodiales*, quod prædia immunia essent ab omni præstatione, & onere, & à quolibet servitio, qoum reali, tum personali libera, præter *trinodam*, quam dicunt, *necessitatem*; scilicet *expeditionem*, *pontis*, & *arcis* extructionem; quibus solis præstandis obnoxia erant. De his terris liberum cuique erat testari, easque supremis tabulis dare pro arbitrio, sine consensu regis, aut

* Hic notandum est Archiepiscopum, & pari ratione Episcopos in suis jurisdictionibus potestatem habuisse edicendi comitia comitatuum apud *Anglo-Saxnes*. † Hic forsan quis fuit ob legum peritiam, Justitiæ amorem, & morum gravitatem mximi à Cantianis factus, iisque charissimus. a Hic Scipman, & in exemplari *Saxonico* Scipigman, idem est ac Scip-gerefa. b Ita scilicet tunc temporis Archiepiscopos, & Episcopos colebant Laici, ut ex illis vel præcipui certatim prodirent ad conjurandum cum eis, se, quæ jurati affirmaverant, vera esse credere. Quo quidem S. Antistitum non tantum ad tuendam, sed augendam dignitatem, existimationem, & reverentiam, nihil magis idoneum ab eorum gregibus, qoidni dicam vel deo magis gratum, aut fieri, aut excogitari potuit.

alius

alius alterius domini, quatenus liceret per LL. *Alu**r**edi* R. cap 37. quo cautum est, *ne quis terram aliquam codicillarem aliquibus, qui è gente sua non erant, daret legaretve; modo testimonio vel scriptura probari posset, quum illum, qui primus eam acquisivit, tum qui eam illi dedit vendiditve, coram Rege & Episcopo, & propinquis declarâsse suam de eâ non alienandâ voluntatem.* In hoc solummodo casu testatores in dandis legandisque terris suis *Allodialibus* limitati & restricti, in cæteris omnibus ut liberi essent, necesse erat per regulam juris, quæ docet nihil non permissum esse, quod non prohibetur.

Illi vero, quibus, ut testamenta sua valerent, consensu regio opus esset; illi, inquam, legabant terras, quæ primitus *beneficia* appellantur, postmodum *feudorum* nomen acceperunt. Beneficia autem appellata sunt, quod ex mero Regis vel principis beneficio ac liberalitate, is cui dabantur, vel pro libitu domini, vel ad vitam suam possidebat. Principio autem duplicis generis *beneficia* fuerunt; *Ecclesiastica*, & Secularia. Secularia qui possidebant, eorum ratione *Servitia* quæ dicunt *Nobilia*, ut palatina, forensia, militaria Regi præstabant; & quum in temporibus priscis ad vitam possessoris dabantur, ad posteros transire non poterant, nisi principis interveniente consensu. Hinc *Nithardus*, lib. 3. de *Bernardo* Duce *Septimaniæ*: *Victoriam ut Caroli esse didicit, filium suum Willelmum ad illum direxit, & si honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut se illi commendaret, præcepit.* Regin. an. 940. *Uta comes obiit, qui permissu regis, quicquid beneficii, aut præfecturarum habuit, quasi hæreditatem inter filios divisit.* Atque inde origo consensus dominorum (inquit *Dufresnius*) in feudis vasallorum adhibiti, cum ea ad posteros transeunt, qui vulgo *Laudimii*, interdum *consensus* & *concilii* nomine donatus legitur. Haud dissimili modo *Wulfarus* testatus ultimam suam voluntatem in limine testamenti, ut id ratum haberetur, à R. *Æthelredo* suppliciter petiit. Et *Byrthricus* pariter, cum testaretur, dominæ suæ reginæ pretiosissimam armillam, & equum gradarium reliquit, ut eâ auctrice, regio consensu testamentum illius firmaretur, absque quo neque testamentum, neque legata valere potuerunt. Sic etiam * *Æthelstanus* Ætheling, R. *Æthelredi* filius, bis in testamento suo declarat se patris consensum impetrasse, quo testamentum suum faceret.

Badanothus vero *Beotting*us, & *Abba* vicecomes, quum testamenta facerent, consensum regium non rogabant, quod terras liberas & hæreditarias suas legarunt, quas pro arbitrio suo utiliter legare potuerunt. Ic Badanoð, *inquit ille*, cyðo, ⁊ ƿritan hato hu min ƿilla is ðet min ærfelond ƿeorðe, ðe ic begæt. ⁊ gebohte mid fullum freodome on ece ærfe. Et, Ic Abba geƿoefa (*inquit hic*) cyðe. ⁊ ƿritan hato hu min ƿilla is. ꝥ mon ymbe min ærfe gedo æfter minum dæge. Quamobrem, præclare SHOWERE, quum hi, quibus regio consensu, ut recte testarentur, non opus erat, terras suas codicillares & hæreditarias utiliter sine eo rogato legabant, tantum non constare mihi inde videtur *Wulfarum*, *Byrthricum*, & *Æthelstanum* clitonem, ut testamenta, & legata sua valerent, regium consensum petere propterea oportuisse, quod terras legarunt, quas, sine scripto ad vitæ terminum solummodo à RR. sibi beneficiario jure datas, non nisi interveniente regio consensu, sive suis, sive alienis utiliter legare potuerunt.

De terris his beneficiariis, quæ ob libera præstanda servitia à regibus dari proceribus suis solebant, altum esse fateor in *Anglo-Saxonibus* silentium, tum propter ingentem monumentorum, quæ perduntur, eheu defectum, tum quod sine scripto dari solebant. Id genus autem fuisse maximam partem provinciarum, quas *Ealdormannis*, sive *Heretochis*, qui & *Eorli* dicti sunt, RR. *Anglo-Saxonum* dabant, mihi persuasissimum est, quod nulla de iis chirographa RR. extant. Id genus etiam fuisse nihil non prædiorum regiæ donationis, quod Thanis & comitibus suis dare solebant RR. ut affirmetur necesse est; vel eos nisi per chirographa nihil terrarum donasse, omnesque proinde *Angliæ* terras, quas nobiles habebant, codicillares, sive BOCLANDE, fuisse, stupide asserendum est.

De jure ordinandi testamenta apud *Anglo-Saxones*, nonnullisque aliis eorum patriis consuetudinibus hæc ad Te, juris peritissime SHOWERE, qui *jura regni & magistratus Anglicani, consuetudinesque fori, quas in causis capitu usu approbavit*, contra maledicentissimum hominum genus, in † libro pluries edito adeo propugnasti, ut adversariis tui, & veritatis, qui jam per decennium victi quieverunt, omnis repugnandi adempta sit facultas. Plura quidem in hac uberrima dicendi materia à me apud Te dissertari possunt. Sed ne nimius pro suscepti ratione esse videar, hic mihi sistendum existimo in testamento *Ælfrici* Archiepiscopi *Cantwarensis*, quod eorum gratia adjiciendum putavi *Saxonice* & *Latine*, qui antiquitatis studiosi, investigatores aut veri ejus amatores sunt.

* Vide ejus testamentum *Saxonice*, in libro *G. Somneri*, qui inscribitur Of Gavelkind. p. 198. † Qui inscribitur The Magistracy, and Government of England vindicated in three parts. Containing, &c.

Testamentum Ælfrici Archiepiscopi Saxonice, *è Cod. Bibl. Cotton. qui notatur*, Claudius, B. 6.

ᵃ Her sutelaþ hu Alfric Arcebisceop his Cƿide gedihte. ꝥ is ærest him to ᵇ Saul-sceate he becƿæþ into Xpes Cyrcean ꝥ land æt Ƿyllan ⁊ æt Burnan. ⁊ Risenbeorgas. And he becƿæð his Laforde his beste Scip ⁊ þa Segel-gereda þarto. ⁊ lx. healma. ⁊ lx. ᶜ beornena. And he ƿilnode gis hit his Lafordes ƿilla ƿære ꝥ he gefrestnode into Scē Albane ꝥ land æt Cyngesbyrig. ⁊ fenge sylf ƿiþ þam eft to Eadolfingtune. And he becƿæð ꝥ land æt Dumeltun into Abbandune. ⁊ Ælfnoðe þarof. III. hida his Dæg. ⁊ suððan to þan oþran to Abbandune. ⁊ x. Oxan. ⁊ II. Men. he him becƿæð. ⁊ silgan hi him Lafordscype þe be ꝥ land to hyre. And he cƿæð þæt land æt Wealingaforda þe he gebohte Celeƿærde. ⁊ hofer his Dæg into Ceolesige. And he becƿæð into Scē Albane ꝥ land æt Ripan. ⁊ standan þa forƿord heƿeonao þan Abbe ⁊ Ceolrice ðe ær ƿiþ ðæne Arcebisceop geforƿyrd ƿæran. ꝥ is ꝥ Ceolric habbe ðæne deel þæs landes þe he hæfþ his Dæg. ⁊ eac þæne dæl þe se Arceb forð his Sceatte him to-let. ꝥ ƿæs ehtoðe healf hid ƿið. v. Pundun. ⁊ L. Mancusum Goldes. ⁊ ga hit ofer his Dæg eall to gædere into Scē Albæne. ⁊ heora foreƿyrd ƿæron ꝥ Osanig æfter Ceolrices Dæge gange eac þyder in. ⁊ ꝥ land on Lundene þe he mid his Feo gebohte. he becƿæð into Scē Albæne. ⁊ his Bec ealle becƿæð eac þyder in. ⁊ his Geteld. And he becƿæð ꝥ man fenge on þe Feoh þe man hæfde. ⁊ ærest ælcne Borh agulde. ⁊ suððan tilode to his Heregeatƿæn þæs ðe man habban sceolde. And Scipes he geuþe þam Folce to Cent and oþres to Ƿiltunscire. and elles on oðrum ðingum gis þæs hƿæt ƿære. He bæd ꝥ Wlfstan Bisceop. ⁊ Leofric Abbud dihton sƿa heom best þuhte. And þe land be Ƿestan æt Sittingtune. ⁊ æt Niƿantune he becƿæþ his Sƿeosterum ⁊ heora Beornum. ⁊ Ælfheages land Esnes Suna ga á on his Cyn. And he becƿað Wlfstane Ærcebisceope ane sƿeor Rode. ⁊ ane Ring. ⁊ anne Psaltere. ⁊ Alfheage Bisceope anne Rode. And he forgeaf on Godes est Centingan þæne Borh þe hy him sceoldan. ⁊ Middel-Sexon. ⁊ Suðrion ꝥ feoh ꝥ heom forescéat. And he ƿyle ꝥ man freo ge æfter his Dæge ælcne ƿitefæstne man. þe on his timen forgylt ƿære. Gif hƿa þis aƿende. hæbbe him ƿiþ God maene. Amen.

Versio Latina *è Cod. Bibl.* Cott. *qui notatur*, Claudius, c. 9. 10. *Nota autem, lector, nos versionem hanc cum mendis suis omnibus exscriptam prælo dedisse.*

Hic notificatur quomodo Ælfricus Archiepiscopus suarum rerum testamentum in extremo condidit. In primo Ecclesiæ Christi Cantuariæ terram apud WELLAM, & apud BURNAM, & BRISEN BURGAM contulit. Domino suo meliorum ᵈ navium suarum unam cum sibi pertinentibus armamentis, & LX. galeas cum totidem loricis, & hoc apud ipsum dominum suum erat interveniens, ut concederet loco Scī. *Albani* terram apud Chingesbiri, & ipse in commutationem reciperet Kadulfingtun. Abbendonensi Ecclesiæ terram apud Dumeltun, ubi Alfnodo cuidam III. hidas concessit tenere tantum suis diebus, & postea rediret cum reliqua terra Abbendonensis Ecclesiæ potestati; Insuper & decem boves cum duobus hominibus. Cuidam quoque viro Celewardo, terram quam emerat apud Walingaford, ut quam diu viveret possideret & post ejus discessum Ecclia de Ceolsiga ipsius dominatu terræ potiretur. Eccliæ Scī. Albani terram apud TIWAN, & OSANID cum terra de LUNDONIA, quam emerat idem Archiepiscopus. Quæ omnia quidem Ceolricus tunc tenebat, sed secundum quod Archiepiscopo in conventione habebat post vitæ illius viri finem ad prædictam Eccliam MARTYRIS universa rediret. Libros etiam suos universos illic delegavit; præcepitque, ut de suis propriis expensis quicquid in mutuo ab aliquo acceptum erat, restitueretur, & cætera in ejus exequiis expenderentur. Populo CANTIÆ unam navem, & alteram Genti Wiltiscire jussit largiri. Reliqua universa, quæ sua videbantur esse dominum Wlstanum Episcopum, & Leofricum Abbatem rogavit quatenus sua

a In testamenti MS. exemplari XVI elementum Alphabeti *Anglo-Saxonici*, scilicet ƿ, pingitur *Gallo-Romano* more, ut r. secundum ea, quæ docuimus Gramm. *Anglo-Saxonicæ*, cap. XXII de dialecto *Normanno-Sax.* pag. 144, 145. *b* Quod Sacerdotibus datum vel legatum olim erat, ut pro defunctorum animabus solennes supplicationes haberent, id omne apud *Anglo-Saxones* Saulsceat vocari solebat. Translator autem *Normannus* vocem hanc, quam non intellexit, præterire voluit. *c* Vox *Dano-Saxonica*, à *Scano-Gothico*, vel *Cimbrico* brynia, *Lorica, Thorax ferreus*. *d* Navium habendarum facultatem, & ab omni vectigali *portorii* nomine postulando immunitatem Archiepiscopo *Cant.* & Episcopo *Roffensi* concedere solitos esse RR. *Anglo-Saxonum* ex hoc testamento, & charta *Æthelbaldi* R. quæ in textu *Roffensi* legitur sub rubrica *de unius Navis libertate collatis*, tantum non constat: verba istius chartæ hæc sunt: *Quamobrem ego Ethilbaldus rex Merciorum præsentibus literis indico me dedisse pro anima mea Aldulfo epō. Eccliæque B. Andreæ. apti. quam gubernat, unius navis, sive illa proprie ipsius sive cujuslibet alterius hominis sit,* IN-CENSUM, *id est vectigal, mihi & antecessoribus meis jure regio in portu Londoniæ usque hactenus competentem.*

provi-

providentia, quo melius consulerent, dispartirent. Sororibus suis, & earum filiis terram de Fittinctune, & Niweotune contulit, & terram, quæ erat ALFEAGI filii ESNE restituit iis, quibus proprie pertinuerat habere. Domino WLFSTANO Archiepiscopo I. *phylacterium cum uno annulo, & Codice psalterii, sed & Alfheago Episcopo unam crucem in suam memoriam dedit. Debita quæ sibi debebantur à multis passim condonavit. Si quis vero secundum patriæ Angliæ morem in aliquam incurrisset servitutem tempore suæ potestatis, libertate sibi penitus contributa, relaxatus ejus jussu est. De his, qui aliter, quam dicta sunt, perverterit, inde cum deo concertamen habeat. Amen.

Cum testamento hoc tractatum de testamentis jam satis longum, & satis, ut sperare velim, jucundum claudo, præstantissime SHOWERE, rogans D. O. M. ut aliquis tandem exurgat literarum *Saxonicarum* peritissimus, qui de *re testamentaria Anglo-Saxonum*, cui nobis non licet immorari, justum volumen condat. Literarum, inquam, *Saxonicarum* peritissimus; nam talis debet esse is, cui istud argumentum, quemadmodum docti desiderant, enucleandum, & ornandum est. Earum autem sive penitus rudis, sive mediocriter tantum gnarus, in hoc, & hujusmodi operibus præstare nihil præclari potest. Quod quidem, reip. literariæ quam utilis & necessaria sit literaturæ Septentrionalis scientis, manifeste probat.

Desideratur etiam, SHOWERE, de *donationibus* Anglo-Saxonum justus tractatus, in quo quidem de omnibus donationum generibus diligenter & accurate dissertandum est. Talis autem tractatus aut opus singulare esse potest aut pars prolegomenon, quæ † *Chartulario Anglo-Saxonico*, & *Anglo Normannico*, siquando editum id fuerit, præmittenda sunt. *Chartulario*, inquam, *Anglo-Saxonico* & *Normanno-Saxonico*, ut ut regios sumptus, qui in eo edendo ponentur: ita in literis Septentrionalibus virum versatissimum, qui id pro sua dignitate publicet, requirit. Illi enim in unum *Corpus*, Herculeo pene labore, & diligentia summa colligendum est, quicquid uspiam [a] Chartarum, sive in libris editis, sive in MSS. haberi potest. Inchoandum autem illi est à chartis AUTOGRAPHIS, quæ primum sibi locum vendicant; sive vere exemplares sint, sive spuriæ & fictæ, quæ tamen inter vere exemplares numerantur. Harum vero quædam [b] *Latine*, quædam *Saxonice*, quædam *Semi-Saxonice* & *Normanno-Saxonice*, & diversis in manibus, pro temporibus, in quibus confectæ sunt, scribuntur. Chartæ autem, quas jam nunc scribens *autographas* esse scio, eæ tantum non omnes sunt, quæ cernuntur in collectione chartarum Bibl. *Cott.* quæ inscribitur, *Augustus*, 2. Eæ etiam, quæ ibidem reponuntur in cistis ductilibus, fere omnes etiam *autographæ* sunt. Id genus etiam tredecim ecclesia *Exoniensis*, totidemque sed *Normanno-Latinas*, aut coætaneas & consimiles *Scoto-Latinas* omnes Ecclesia *Dunelmensis* ad me utendas miserunt. Quarum quidem omnium maxime mihi placuit *Willelmi* I. illa, quæ tam *Saxonico* ritu, cum signis crucis à testibus ipsis factis; quam *Normannico*, cum sigillo appendente munita est, qua dat Scō CUTHBERTO, *regium suum manerium* de *Heminburch*, cum terra de *Brachenholm*, &c. Id genus etiam non ita pridem fuerunt in Archivis Ecclesiæ *Wigorniensis* [c] XCII. quarum eheu XV jam nunc in iis supersunt. Id genus etiam, una atque altera excepta, XXIV mihi utendas dedit operis nostri fautor maximus honorabilis dominus *Johannes Dominus* SOMERS, baro *Eovesbamensis*, nulli in omne genus literaturæ scientia secundus. Multas etiam autographas chartas,

---

* Id est, *Arca*, *theca*, vel aliquod aliud *vasculum* pretiosum, in quo Sanctorum reliquiæ, vel cineres reconduntur, & servantur εἰς φυλακτήριον.
† Per chartularium *Anglo-Sax.* & *Anglo-Norm.* hic intelligo collectionem Chartarum, quæ in *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum* temporibus confectæ sunt. [a] Instrumenta donationum à temporibus *Conquæstus Normannici* vulgo *Chartæ* fuerunt vocatæ; ante eum tamen aliis appellationibus gaudebant: quales sunt *Chyrographum*, *Kartula*, *Syngrapha*, *Polypticon*, i. e. πολύπτυχον. *Cautio*, *testamentum*, *pagina*, *libellus*, *donatio*, *literæ*, *scedula*, *arratum*, *aratum*, id est, *exaratum*, &c. Quinimo & in temporibus, quæ victoriam *Normannicam* præcesserunt, *Chartæ* etiam vocabantur. Sic in Cod. MS. Bibl. *Cott.* cujus nota Tiberius, A. 13. fol. 153. Sub rubrica de *Mearnan-cliffe* hæc leguntur: *In nomine domini Jesu Christi Æthelred, deo adjuvante, Merciorum dux, hanc* Chartam *Euthulfo ministro regis pro illa terra* Marnancliffe, *i.e.* *X Manentium fieri concessit.* Et donatio *Æthelredi* R. *Anglorum*, Textus *Roffens.* fol. 158. b. *Carta* etiam nuncupatur: *scripta est hæc* CARTA, &c. Hæc animadvertere placuit corrigendi *Ingulphi* gratiâ, qui scribit *Normannos*, *Anglo-Saxonum* chirographa, *Chartas* vocasse, plane quasi ea vox in usu non fuisset apud *Anglo-Saxones*, qui instrumentum donationis in vernacula scribentes semper vocabant BOC aut Geppite. Pari fide scribit etiam *Ingulphus*, *Ælfredum* R. totius *Angliæ* pagos & provincias in *Comitatus* primum omnium commutasse; Comitatus in Centurias, i. e. *Hundredas*; & in *decimas*, i. e. in *tritbingas* divisisse. Quod quam falsum est ostenderunt *Joh. Seldenus* in libro cui titulus, Titles of Honour, & R. *Bradeyus* in opere suo, qui inscribitur, A compleat History, &c. p. 84. Notandum præterea est, quam absurde *Ingulphus*, *Decimas* cum *tritbingis* confundit, quod nescio, an à quoquam antea observatum est. [b] Quædam etiam, sed eæ raræ, partim *Latine*, & partim etiam *Saxonice* scribuntur. [c] Vide Catalogum Libb. Septentrionalium ad finem *Institutionum Grammaticarum Anglo-Saxonicæ* & *Mæso-Gothicæ*, pagina 169. quæ, me auctore, prodierunt *Oxoniæ*, è Theatro *Sheldoniano*, MDC.LXXX.IX.

ſive veras, ſive quæ ad verarum exempla finguntur, multi alii poſſident. Penes me babeo unam CEONWULFI R. Merciorum, quam *Thomas Gaidot* M. P. urbis *Bathonenſis* Æſculapius mihi dono dedit: unam etiam poſſidet *aureis* crucibus ſpectabilem, ſed plane commentitiam, ſcilicet *Æthelbaldi* R. chartam fundationis Monſterii *Croilandenſis*, quæ excuſa habetur in *Ingulphi* hiſtoriæ *Croilandenſis* p. 2, 3. Edit. *Oxon.* & Monaſtici *Anglicani* Vol. I. p. 164. Nonnullas etiam autographas, eaſque vetuſtiſſimas chartas extare dicunt in Archivis Eccleſiæ *Cantuarienſis*, quas nondum vidi. In archivis Eccleſiæ *Weſtmonaſt.* extat charta *Saxonica* S. *Eadwardi Conf.* *Saxonice* ritu confecta, qua cœnobio *Weſtmonaſt.* certa prædia dat, cum altera charta literarum patentium ejuſdem R. *Saxonice* etiam ſcripta, & *Normannico* ritu ſigillo regio adpendente munita, qua abbati, & monachis *Weſtmon.* certas terras in *Eſſexia* ſe dediſſe *Ælfwardo* Epõ, & vicecomiti notificat. Chartæ etiam duæ *Willelmi Conqu.* quarum altera breviuſcula eſt literarum patentium ad Epm̄ *Lond.* & *Gaufrid.* de *Magn.* cum tribus teſtibus, & ſigillo regio adpendente munita, quâ coenobio *Weſtmon.* manerium de *Winantune* confirmat. Altera autem in oblonga membranâ ſcripta auguſtiorem ſpeciem præ ſe fert, ut quæ confecta erat in communi concilio regni in die pentecoſtes convocato, An. Dom. Incarnat. M.LXX. & ejus regni anno IIII. XI. Kal. Junii. Sigillatur bæc charta ſigillo regio adpendente, *Normannico* ritu; & more *Saxonico* etiam, teſtimonio multorum, quorum nominibus ſigna crucis anteponuntur, confirmatur. Harum autem originalium chartarum copia mihi facta eſt, jubente Reverendo admodum patre *Thomâ* Epõ *Roffenſi*, & Eccleſiæ *Weſtmon.* Decano digniſſimo, ob humanitatem exemplarem, & literarum tum divinarum, tum humanarum ſcientiam præclaro. Neque dubito, quin aliæ haud paucæ in aliis locis habentur, quæ à Chartularii *Anglo-Saxonici*, & *Anglo-Normannici* conditore diligentiſſime exquirendæ ſunt. Collectis, quæ undique conquiri poſſunt, *autographis* chartis, colligendæ dein ab auctore noſtro, & pro temporum ſerie diſponendæ ſunt chartæ *apographæ*, quæ non unius generis ſunt. Quædam enim ex *autographis* vere deſcriptæ ſunt, aut deſcriptæ eſſe creduntur. Id genus multæ ſunt, quæ in chartulariis MSS. monaſteriorum, & hiſtoriis eorum reperiuntur; ut iſtæ quæ ſunt in *Sulcardi* chartulario Eccleſiæ *Weſtmon.* Biblioth. *Cotton. Fauſtina*, A. 3. In *textu Roffenſi*, in Monaſterii *Wigornienſis* chartulario, quod in Bibl. *Cott.* notatur, *Tiberius*, A, 13. Cujus maxima pars ab *Hemingo* monacho *Wigornienſi*, rogante *Wulfſtano* Epiſcopo, ex autographis chartis deſcripta & collecta eſt. Id genus etiam multæ continentur in hiſtoria MSS. Eccleſiæ *Abbendonenſis*, Bibl. *Cott. Claudius*, C. 9. Et nonnullæ in hiſtoriis Eccleſiæ *Elienſis*, *Otho*, E. 5. *Veſpaſian.* A. 19. Titus, A. 1. quas ex vetuſtis *Codd. Oxoniæ* edidit. *Th. Gale*, T. P. nunc Eccleſiæ *Cath. Eboracenſis* Decanus. Habentur etiam hujus generis chartæ in veteri regeſto coenobii S. *Auguſtini Cantuarienſis*, quod in Bibliotheca Aulæ *S. Trinitatis* extat apud *Cantabrigienſes*; ut & in chartulario, ſive regeſto monaſterii *Edmundiburgenſis*, in quo *autographæ* chartæ haud paucæ, tam *Latinæ*, quam *Saxonicæ*, & *Semi-Saxonicæ* deſcriptæ leguntur. Hujus chartularii & aliorum *Codd.* rariorum uſum acceptum gratus refero reverendo patri ac domino Domino *Johanni More*, quo è præſulibus *Angliæ* nemo antiquitatum *Anglicarum* magis ſciens, aut venerandæ vetuſtatis eſt major fautor & patronus. Ad *apographarum* etiam chartarum claſſem reducendæ ſunt, quæ eduntur omnes; quarum exemplaria perduntur. Id genus ſunt ingens earum numerus, quæ in *Monaſtici Anglicani* tribus voluminibus; R. P. *Clementis Reyneri* opere, quod inſcribitur *Apoſtolatus Benedictinorum in Anglia*, & *Duaci* prodiit 1626, publicantur. In hac etiam claſſe cenſendæ ſunt chartarum, quæ *Saxonice*, *Semi-Saxonice* vel *Normanno-Saxonice* confectæ erant, verſiones Latinæ; quales nonnullæ forſan occurrunt in vetuſtis chartulariis, regeſtis, & hiſtoriis, quas, ante victoriam *Normannicam* confectas eſſe viſas, voces phraſeſque *Normanno-Latinæ* aut mera monachorum *commenta*, aut verarum chartarum tranſlationes eſſe demonſtrant. Inter chartas etiam *Cottonianas*, & *Somerſianas* nonnullæ, eæque vetuſtæ *apographæ* extant, quas Catalogus oſtendit,

Inter chartas etiam *apographas* recenſendæ ſunt *Latinæ*, *Saxonicæ*, & *Semi-Saxonicæ* illæ, quæ in aliis chartis quas confirmationes vocant ſive *autographis* ſive *apographis*, per ſolennem formulam vocis INSPEXIMUS, aut id genus ſolennia verba, recitatæ, ab interitu conſervantur. Hujuſmodi haud paucæ leguntur in veterum RR. *Angliæ*, qui poſt conquæſtum floruerunt, chartis. Quinimo ante id tempus anteriorum regum donationes in * Chartis S. *Eadwardi Conf.* ſolenni iſta formula recitatas & confirmatas legimus; ut falſam iſtam *Canuti* R. quæ ſic incipit: *In nomine pellarchis Jeſu Chriſti*, &c. Sic in charta † *Edwardi* III. recitata confirmatur per INSPEXIMUS charta Æthelberhti I. Regis *Cant.* mihi ob *æram Chriſti*, qua notatur, merito pro ſuſpecta habita. In charta confirmationis *Richardi* II. quæ eſt in collectione *Cottoniana* de Monaſterio *Thorneyenſi*, deſcripta legitur charta *Eadgari* R. Ejuſdem regis charta altera deſcripta extat in charta confirmationis *Henrici* V. vel VI. quæ in eadem collectione aſſervatur. Charta Latina modo citata *Canuti* R. quæ incipit ab his verbis: IN NOMINE *Paliarchus Jeſu Chriſti*, cum alia, comite ejus, *Saxonice* vel potius *Normanno-Saxonice*, confecta, quæ ſic incipit: On almighti ƿriȝthef name, leguntur deſcriptæ in charta *Henrici* IV. qua Monaſterio S. *Edmundi* certas libertates Abbati & conventui conceſſas confirmat, præmiſſis, quæ ſequuntur, ſolennibus

* Monaſtici *Anglicani* I. Vol. pag. 287. † Ibid. pag. 24.

verbis:

verbis: Inspeximus *chartam, quam bonæ memoriæ Kanutus quondam rex Anglorum progenitor noster fecit in hæc verba*, In Nomine, *&c.* Dein præmissis ejusdem formulæ solennibus verbis in eo continuo sequuntur plures chartæ *S. Edwardi* II. Regis, *Semi-Saxonice* factæ; quarum prima, quæ sigillo regis dicitur esse munita, sic incipit: ic Eadward king kithe on þissum geƿrite alle leafulle men. In MS. autem registro vel chartulario monasterii *Eadmundiburgensis*, quod pro summa humanitate sua utendum mihi dedit paulo supra laudatus φιλαρχαῖος Antistes. Ic Eadward king kithe on þise write alle lestul menne. Secunda sic incipit, Edward king gret Aylmer. Tertia sic, Edward king gret Aylmer b. ⁊ Altgar. Quarta autem sic, Edward king gret Grymkitel. Quæ quidem omnes, cum aliis nonnullis Sancti *Eadwardi* II. chartis in eodem chartulario extant. * Chartæ autem *Henrici* IV. è qua hæc deprompsimus, notitiam humanissimo viro *Carolo Battely* officinæ *rememoratoris* Thesaurarii in Scaccario uni scribarum, monumentorum antiquitatis *Anglicanæ* scientissimo, qui nobiscum id genus plura communicaturus est, gratus acceptam refero.

Verum è Chartis apographis, Showere, id imprimis notandum est, nempe quod earum nonnullæ, quarum exemplaria in puriori *Saxonico* non potuerunt non scribi, *Semi Saxonice* à librariis pro sermone sui temporis excribuntur. Id quod etiam in homiliarum *Saxonicarum* descriptione aliquando accidisse observavi, quæ in MSS. *Codd.* anteriorum temporum, ut ut in puriori *Saxonico* scriptæ, in citeriorum tamen temporum membranis *Semi-Saxonice*, vel *Normanno-Saxonice*, à transcribentibus describuntur. Quamobrem, Showere, etsi istiusmodi chartæ, quæ pro *autographis* anteriorum temporum, in quibus Saxonicus sermo nondum, aut non omnino, aut non multum labefactatus erat, venditantur; in super orum, & male simulatarum numero habendæ sunt; de *Apographis* autem, quas post *Normannicam* victoriam vel in vetustis regestis, vel in diplomatis RR. descriptas legimus, idem decernere, crede mihi, non adeo tutum est. In regestis etiam occurrunt chartæ *apographæ, Anglo-Normannice* plane descriptæ; quarum tamen exemplaria ante victoriam *Normannicam*, imo ante *S. Eadwardi Conf.* tempora confecta esse dicuntur cum lingua *Saxonica*, etiamsi à se multum mutata, in *Anglo-Normannicam* tamen barbariem nondum degeneraverat. Id genus est charta illa *Canuti* R. quoad sermonem plane *Anglo-Normannica*, quam *Latinæ* ejusdem R. chartæ principali fuisse insertam falso testatur citatum modo coenobii *Eadmundiburgensis* chartularium. In almichten drichtnes name. Ic Knut king kithe alle manne þe bed þat ic mid mine redesmen red habbe for mine saule þearfe ⁊ for alle mine þeodschippes sendfulnesse þat is þat ic an ece fredomes þan halegen kinge seint Eadmund so forth so he fremest haued into þera stowe þat he onresteth ⁊ ƿo wille ic þat se fredom stande on his welde unawend buton ælches biscopes anwælde þere schire ekelik fre ⁊ so fele fiche so men gildith here-geld oþer to schipgelde. gelde se tunschipe so oþre men don to þere monekenede þe þer binnen schulen for hus þewien ⁊ we curan þat ic nefre ne schulde ani man wenden to oþre godes manne buten he walde bon aschired from godis manne ⁊ alle hise halegen. ⁊ ic an þo monekes to fode al þat fischnoth þat Uulƿketel aichte at welle. ⁊ min govel-ƿisch þe me arist be se londe. ⁊ min quen Ælgive an þen halegen four þusend Ele mid hire love þe þer to-bind at lakingheth ⁊ ic an hem alle here tunelone of alle here lond þe he nu habben ⁊ get bigeten schulen on godes elte.

Hanc vero chartam *Anglo-Normannicè* descriptam, sive potius scriptam, evincit literarum patentium charta *Willelmi* Conquæstoris in eadem plane dialecto scripta, quæ in eodem codice sic se habet: William kyng gret aylmer bischop and Rauƒ erl ⁊ Norman and alle mine þeynes on Suffolk ƿrendlike, and hic kithe ou þat ic wille þat þe sokne þas Nigend halƒhundredes lige into þen halege minstre at seynt Eadmundesbiri so ƿul and so forth su ic alƿrich withgares sone hi wiste ⁊ Orger siþen ymme þere quene to hande Eadwardes moder kynges mine meyes and he selƒ þider in unnen haueđe on alle þe þinge þat is on ƿardwite and on ƒichtwite ⁊ on † eberecheƒ and on grithbreche ⁊ on ƒorstal ⁊ on ham sokne. Nu ƒorbede ic alle manne þat sokne him to hande to-tene eiþer englissce or ƒranſchissen or denissen buten seynt Eadmund ⁊ þen abbote. And giƒ wo benne ƒorth þis withquenchen wille ‡ ic wille piten þaone wat he be.

Tali chartarum, quæ ante regnum *Stephani*, sive in *Anglo-Saxonum*, sive *Dano-Saxonum*, sive denique *Normanno-Saxonum* temporibus scriptæ, vel exscriptæ fuerint, collectione à chartularii nostri conditore tandem absolutâ, amplissima ab eo operi suo prolegomena præmittenda sunt. Imprimis enim instituendus ab eo Lector est in scientia manuum, quibus in omni tempore, quatenus fieri potest, chartæ *autographæ* exaratæ sunt. Hanc autem manuum scientiam facillime lectorem docebit inspectione tabellarum, quibus differentiæ *manuum* specimina à peritissimo sculptore incisa discentibus ob oculos ponenda sunt. Triplex autem fuit *Manus*, seu scriptura apud *Anglo-Sax.* Una quæ exarata in grandioribus vel majusculis literis cernitur in antiquissimis lib. MSS. & aliquibus vetustissimis chartis, ut *Hlotharii* R. *Cant.* & *Sebbi* Orientalium *Saxonum* R. quæ infra citantur. Altera, quæ scribentibus commodior amplis satis characteribus, rotundioris

* In memorandis Scaccarii inter communia de termino S. *Trinitatis* ex parte rememoratoris thesaurarii rotulus septimus. † ƒ in hac voce videtur mendose scriptum: quo ablato restat ebereche, id est, ephpyce vel æphpyce, *adulterium*.

formulæ, sed in quâ majusculæ minoribus in MSS. quum libb. tum chartis immixtæ sunt, exaratæ legitur. Tertia, quæ scribentibus promptissime scribere volentibus commodissima, duplex fuit; altera quæ in usu erat ante *Ælfredi* R. tempora; altera, quæ eo auctore, inolevit. Præsertim autem ab auctore chartularii docendum est discrimen hujus ab illa manu; nempe ... qua *Anglo-Saxones* promptissime scribentes usi sunt ante *Ælfredi* tempora, ab illa, quam Rex iste *Romanorum* & *Gallorum* elegantiori scriptura institutus ab exteris redux *Anglos* suos docuit. De Differentia harum manuum, quarum illam κατ' ἐξοχὴν *Saxonicam*, hanc *Gallicanam*, *Ingulphus* vocat; nos haud pauca, SHOWERE, in Gramm. nostræ *Anglo-Sax.* & *Meso-Goth* cap. XXII. tradidimus; quibus in præfatione ad opus suum à chartularii auctore multa addi possunt, ex quibus lector maximum fructum capturus est. Harum manuum differentia ab eo ostensa, ad illam dein ostendendam procedendum est, quæ fuit inter manum *Saxonicam* ab *Ælfredo* reformatam, quæ *Anglo-Saxonica* vulgo dicitur, & *Normanno Saxonicam* vel *Anglo-Normannicam*, quam *Gallo-Normanni* scriptores in *Angliam* induxerunt. De qua nos etiam in dicto capite nonnulla scripsimus, quæ ab auctore nostro, cui neque chartæ, neque sumptui parcendum est, in tabellis amplificanda, ornanda, & magis elucidanda sunt.

Etenim crede mihi, SHOWERE, manuum distinguendarum peritia necessariò ab illo acquirenda est, qui è vetustis chartis autographis, veras à falsis & spuriis recte velit distinguere. Hanc manuum scientiam chartarum observatione mediocrem ipse adeptus, chartam Originalem *Æthelbaldi* R. Merciorum esse dictam, & non ita pridem, ut fertur, in curiis vestris quasi genuinam & veram probatam, multum & laudatam, statim ac conspexi, falsam eam, ac fictam esse discernebam. Chartam autem hanc ementiri necesse habuit coenobium *Croilandense*, qua terras suas sine charta datas, aut quarum chartas perdiderant, servarent à *Nortmannis*, qui nullam fere justam possidendi prædia causam, præter chartas, Monasteriis indulgebant.

Id instrumentum, eo nomine, quod fictitium est, si non dominus ejus, saltem antiquarius pluris quidem facere debet; quamvis esse fictam neque historiæ *Croilandensis*, in cujus 2. pagina exhibetur, Editor *Oxoniensis*, neque ipse *Dugdalius* cognoverunt. Sic etiam chartam * *Wulferi* R. *Merciorum*, quæ in collectione *Cottoniana* [4.] est, cui discrimen manuum notum est, is facillime deprehendet esse commentitiam, ut & illam quæ in eadem collectione chartarum est [91.] qua *Cædualla* R. *Unlfrido* Episcopo certa quædam prædia & privilegia dedisse dicitur. Haud dissimilem falsitatis speciem præ se fert ejusdem collectionis charta, figura numerali [95.] notata, qua *Offa* R. *Anglorum* donasse fingitur *Iaenberto* Archiepiscopo terram apud *Hebbam* v. aratrorum. Denique charta collectionis *Cott.* cui numeralis nota [7.] superscribitur, ejusdem esse furfuris ex manu facile cognoscitur. Hæc autem ea ipsa charta originalis esse fingitur R. *Canuti*, qua monasterio quod dicitur † Badrices purðe concessit, ut ab omni dominatione omnium Episcoporum comitatus liberum esset, & Monasterio *Edmundiburgensi*, ut fundo, in quo requiescit S. *Edmundus* R. libere frueretur. Infra hanc chartam, quemadmodum in chartularii *Edmundiburgensis* apographo, subscriptum etiam extat privilegium Monasterii *Edmundiburgensis* in *Anglo-Normannicâ* quum dialecto, tum manu, male pariter exaratum. Ex his, quæ dicta sunt, falsitatis etiam manifestæ arguenda est charta S. *Eadwardi* II. qua confirmasse dicitur hanc *Canuti* R. Chartam commentitiam, ut ex illius verbis liquet. *Rex Archiepiscopo*, &c. *Salutem*. INSPEXIMUS *chartam*, *quam bonæ memoriæ Knutus quondam Rex Angliæ progenitor noster fecit in hæc verba*: IN NOMINE POLIARCHIS JESU CHRISTI.

Ex manu etiam falsa esse constat charta illa splendidissima *Eadgari* Regis in Ecclesiæ *Westmonast.* Archivis extans, quæ sic incipit: *Regnante dnō nrō ihū xpō in perpetuum*. Ut & altera ejusdem Ecclesiæ non minus splendida S. *Dunstani*, qua declarat *Eadgarum* regem Monasteria ab omni Episcoporum potestate & jurisdictione exemisse. Quarum quidem chartarum copiam mihi factam gratus acceptam refero reverendo admodum patri *Thomæ* Epō. *Roffensi*, & Ecclesiæ *Westmon.* decano, ob humanitatem simul & doctrinam maximam colendo, cui immortales gratias ago. Ex manu quoque, ficta esse constat charta, quæ *Ælfredus* R. dedisse dicitur *Burrica* Epō Hrobi, & ecclesiæ *Roffensi* terram suam in oppido de *Frekeham*, &c. Anno incarnationis dominicæ DCCC.XCV. Hæc charta una illarum est, quæ in capsis ductilibus bibl. *Cott.* jam adservantur. Maxime autem omnium falsitatis vel primo intuitu damnanda ob manum est charta *Eadgari* R. qua Deo, Sco Petro, monachisque veteris coenobii a yentanæ Civitatis, quandam telluris particulam, v. videlicet Mansas cum quindecim hydis in perpetuam possessionem donat. scripta esse fingitur hæc charta, Anno dom. incarnationis DCCCCLXXV. Sed manus eam non ante ducentos annos scriptam esse ostendit. Una etiam earum est, quæ nondum in bibliothecæ *Cottonianæ* catalogum relatæ, in capsis ductilibus etiamnum reponuntur. Præterea ab auctore nostro de chartis docendus est in sua præfatione lector, scilicet alias in Majusculis, alias in Minusculis, alias etiam in intermediis literis esse exaratas. In majusculis scribuntur, quæ extant *Latinæ* duæ in prima pagina collectionis *Cottonianæ*, quæ inscribitur, *Augustus* 2. Quarum altera est *Hlothari* R *Cantuariorum*, cujus duæ quasi partes sunt; altera qua *Bercualdo* & ejus monasterio terram in b TENED donat,

* In hâc charta *Wulferus* dicitur *S. Petro* & contulisse & confirmasse. † *Saxon.* Bedricesweorþ. monasterio de *Medeshamsted* certa *tenementa* pusþe. a Sic MS. pro Ƿentanæ. b Nunc Thanet.

quæ

Digitized by Google

quæ vocatur WESTANAE: altera, qua cum consensu Archiepiscopi *Theodori* dat eidem monasterio terram in STURIA. Confecta fuit hæc charta in Civitate [a] *Recewulf*, mense Maio, Indictione Septima. Nam in eo seculo annum redemptionis in chartis notare usu nondum erat receptum.

Altera est charta *Æthelbaldi* R. Australium *Saxonum*, qua donat terram x cassatorum juxta *Stur* fluvium comiti suo *Cyneberta* ad construendom coemeterium. Constat vero ex [b] historia, & Synopsi Bibl. *Cottonianæ*, quam in ingens reip. literariæ beneficium edidit amplificandis bonis literis natus doctissimus *Thomas Smithus* noster, & indiculo Psalterii *Latini* in majusculis scripti cum versione *Saxonica* interlineari, quod notatur *Vespasian.* A. I. chartam hanc ex isto MS. exscissam esse. Quod etiam illius quum mensura, quæ cum foliis illius MS. quadrat, tum etiam manus in utroque prorsus eadem, tum denique locus MSS. unde scissa est, inter folia x. & XI. codicem vertentibus ostendit. Etenim, SHOWERE, in *Libb.* Evangeliorum & Psalmorum, chartas originales tanquam in tabulis, sive regestis publicis, insinuare solere *Anglo-Saxones*, prætet illa, quæ in superioribus à nobis traduntur, ostendunt verba [c] chartæ *Albwini* Episcopi *Wigorniensis*, quæ in veteri manu *Saxonica* scripta *Æthulwulpho* duci descriptæ cernuntur. Aliquando etiam sed rarissime, *Latine* describuntur metæ: ut in charta vetusta *Uhtredi* subreguli *Offæ* R. *Merciorum. Est rus illud in australi parte montis qui nominatur* Breodun. *In aquilonari plaga rivuli, qui vocatur* Carent, *protendens à flumine illo* Carent *ascendens usque ad summitatem montis supradicti* Breodun. *In cujus cacumine urbs est antiquo nomine* Baeningerburg. *Ibi est terminus agri illius sursum in monte, & à meridie*, &c.

Monachi vero *Anglo-Normanni* in chartis autographis transcribendis metas non raro prætereunt, quas tamen omnes collectas in alieno seorsim chartularii loco aliquando ponunt. Sic in historia Ecclesiæ *Abbendonensis*, quæ in Bibl. *Cottoniana* notatur, *Claudius* c. 9. metæ bidarum *Saxonice* descriptæ ad finem codicis seorsim rejiciuntur. Sic metæ terrarum nonnullæ monasterii *Wigorniensis* cernuntur seorsim descriptæ in fol. 162. MS ejusdem bibliothecæ, cui nota, *Tiberius*, A. 13. ut & in fol. 130 MS. cujus nota, *Nero*, E. I. ubi metæ *Widiandunensis* prædii, *Saxonice* solæ absque charta scribuntur. Monachi etiam in autographis exscribendis sæpe metas *Saxonicas* contemnunt, quas tamen aliquando *Latine* descriptas servant, quemadmodum in charta textus *Roffensis*, fol. 128. qua *Egbertus* Rex *Cantiæ* possidendam concessit Epō *Dioran*, & Ecclesiæ ejus, in honorem *S. Andreæ* consecratæ, terram x aratrorum *Hallingas* dictam. *Termini autem sunt à loco, qui vocatur* Hrolesbreta, *usque in arborem*, [d] *qui vocatur* Curues ac *& inde via recta per medium campum*, [d] quæ *appellatur* Hiuæmhanstedi *usque in locum, qui dicitur* Hallesmeri, *& inde circumit per locum, qui vocatur* Heortleagu *in flumen* medeuuæge.

De his etiam oportebit auctorem nostrum monere lectorem, utpote quibus inter *Latinas* chartas, autographas ab apographis; originales *Saxonicas* ab earum versionibus; indubitatas à suspectis; & veras à falsis melius poterit discernere.

De manibus, sermonibus & sermonum dialectis in quibus chartæ scriptæ sunt, illa præfatus auctor noster, quæ à lectore chartularii sui præcognoscenda sunt, eum dein moneat, ut legens chartas id præsertim animadvertat, an chartarum, quo sermone, vel dialecto cunque scriptæ sint, voces & phrases istorum fuerunt temporum, in quibus scriptæ esse dicuntur. Hoc imprimis spectandum est in chartis, quæ pro originalibus aut originalium transcriptis venditantur, quales sunt in historia *Croilandensi* regum *Saxonicorum* omnes. E quibus universæ, aut tantum non universæ, ex eo fictæ esse noscuntur, quod voces & phrases *Gallo-Normannicas* contineant multas, quæ ante adventum *Normannorum*, aut saltem in temporibus, quibus confectæ esse finguntur, adeo in usu non erant apud *Anglo-Saxones*, ut *Anglia* aut eas, aut earum usum jam tum penitus ignoraret. Sic in charta *Æthelbaldi* R. supra damnatâ, occurrunt UNAM LEUCAM. DUAS LEUCAS, TRES LEUCAS, *&c.* Per *leucas* autem computandi rationem introduxisse *Normannos* constat, ex [e] charta *Willelmi* Conquæstoris, qua Ecclesiæ *S. Martini de Bello*, à se ob victoriam de *Haraldo* reportatam fundatæ, certa privilegia dedit. In illa enim charta hæc habentur verba: *Quatenus Ecclesia illa cum* Leuga *circumquaque adjacente libera sit ab omni*, &c. *Normannica* etiam sunt, quæ sequuntur: *Chirographo patenti. Communu Sewera. Omnibus* [f] *Seisonis: Centum libras legalis monetæ.* Maxime vero commentitiam esse hanc chartam probat ista locutio: *ad fundationem monasterii* NIGRORUM MONACHORUM *sub norma* S. BENEDICTI. Nondum enim *Æthelbaldo* regnante, an. DCCXVI. monachorum familiæ ab indumentis suis nuncupabantur, neque per ea discriminati erant. Hoc constat ex [g] *Concil. Clovesh.* cap. 19. Quo tantum cautum est, *Ne Monachi & nunnones pompaticis, & quæ ad inanem gloriam more sæcularium utatur indumentis; sed ut simplici propositoque congruentis eorum vestiantur habitu.* [h] Nondum

[a] Nunc *Reculver.* vid. hist. *Anglicanæ* x Scriptores, col. 2207. ubi hæc charta facta esse dicitur An. Dom. DCLXXIX. [b] P. XXXV. [c] Hæc est una XXIV chartarum, quarum usum acceptum gratus supra retuli *Johanni* Domino *Somers* Bar. *Eoveshamensi.* [d] Ita MS. [e] Vid. Append. ad librum R. *Bradeyi*, cui titulus, **A compleat History** p. 15. [f] Id est, omni tempestate, à *Gallico Saison*, quod *Latino-barbare Seiso*, *Soisonum.* [g] *Spelmanni* Concil. Vol. I. pag. 256. [h] Vid. *Marshami* propylæum ante Monast. *Anglicani* Vol. I.

in

in Angliam noſtram ignota adhuc *Benedicti* regula inducta erat, nondum in familias abierat ſimplex adhuc monachatus inſtitutio, neque tunc temporis *Benedictinæ* regulæ tenaciores erant, qui à *Benedicto* nuncupari cœperant. Denique *Benedictinorum* ordo ipſe nondum per familias aut veſtimenta diſtinctus fuit. Sed hæc omnia poſteriora tempora olent, (ſcilicet *Edgari* R.) & triumviratum iſtum *Dunſtanum*, *Æthelwoldum*, & *Oſwaldum*. Imo *Benedictini* ordinis, *Nigri* qui dicti erant, monachi nulli adhuc erant, aut eſſe, me judice, potuerunt ante reformatum *Benedicti* ordinem à *Romualdo* monacho *Caſſinenſi*, circiter annum MXX. à quo familia *Camaldunenſium* monachorum, qui ab * *albis* tunicis & caputiis, *albi* dicti erant; aut *Carthuſianos* à *Brunone* ortos, An. MLXXX. qui † *albis* veſtimentis induti ſunt. Undecimo igitur ſeculo, diſtinctionis gratia, cæteri *Benedictini* ordinis monachi, quibus *Niger* amictus in uſu erat, primum NIGRI denominari cœperunt.

Ob eandem rationem pariter damnanda eſt *Eadredi* regis charta, *Hiſt. Croiland*. Oxon. Edit. p. 32. Ubi quoque *Cœnobium nigrorum monachorum ordinis S. Benedicti à nobili rege Merciorum Ethelbaldo fundatum*. Cætera *Normannorum* mores & tempora olentia, brevis eſſe volens, prætereo. Sic in *Wulferi* charta ſupra etiam falſitatis evicta leguntur, *certa tenementa, longitudine XX Leugiarum*, quæ præter manum *Normannicam*, à falſario Monaſterii *Petriburgenſis* fictam eam eſſe probat. Sic quoque phraſis iſta. BARONIBUS MEIS, in charta Weſtmonaſterienſi *Eadgari* R. ſupra ob manum damnata, eam à falſario aliquo fictam eſſe oſtendit. Sic in charta *S. Dunſtani*, quæ etiam in Eccleſiæ Weſtmonaſterienſis archivis extat, *Anglo-Normannica* iſta, PARROCHIANO SUO PRESBYTERO. TOTIUS ANGLIÆ DECANUS. falſarii eam opus eſſe demonſtrant. Denique *Gallo-Normannica* iſta, *Sexdecim* VILLANIS. *Decem* BOROIS. PASTURA *unius* LEUCI. LEUEr *Latitudine*. *Liberum* MERCATUM. *In* PURAM *&* PERPETUAM *eleemoſinam*. *Uſque* LA DROUE. DE LA DROUE. iſta, inquam, *Gallo-Normannica* chartam *Cottonianam Eadgari* R. in ſuperioribus manus gratia quoque damnatam, ut de crucis forma illi præpoſita, de CYROGRAPHO integris in majuſculis abſurde exarato, cui ſubjicitur E✝R, hoc eſt, *Eadgarus Rex*, nihil hic dicam, falſarii commentum eſſe evincunt. Denique ab auctore noſtro maxime opera danda eſt, ut quæ oportet, præfetur de modo conficiendi chartas, ſive perficiendi donationum, teſtamentorum, ut & emptionum & venditionum inſtrumenta, apud veteres *Anglos*. Is autem, SHOWERE, pro temporum ſerie & viciſſitudine alius & alius apud eos fuit. Ante S. *Eadwardi* II. tempora, chartas conficiendi mos hic fuit. Donator, ſive quis alius inſtrumenti auctor, chartam ſuam in aliqua plerunque celebritate à tabellione paratam & prælectam, cum crucis ſigno ante nomen ſuum à tabellione ſemper ſubſcriptum à ſe facto fere ſemper ſignabat. *Fere ſemper*, inquam, ſignabat, quippe quod tabellio, ſive notarius, illius vice, illoque jubente, cum crucis ſigno ſua manu facto non raro etiam chartam ſignabat. Dein qui præſentes erant, vel eorum ſaltem haud exiguus numerus, ſuo quiſque ordine, & eodem loco & tempore ſignis crucis à ſe, vel ſe jubentibus, à notario factis chartam conſignabant. Formæ autem conſignandi chartas diverſæ erant.

Nunc enim conſignabant teſtes in prima perſona, hoc pacto, quod omnium uſitatiſſimum eſt:

✠. Eȝo Dunſtanuſ apchiepeſul confipmaui. ✠. Eȝo Alſpolduſ Epſ. annui.
✠. Eȝo Æþelpolduſ Epſ. conſenſi. ✠. Eȝo Pulfſie Epſ. ſubſcpipſi.

Nunc in tertia, hoc modo, præmiſſis id genus ſolennibus verbis: *Scripta eſt hæc charta his teſtibus conſentientibus*. Et, *His ſunt teſtes, quorum infra nomina notantur*. Et, *His teſtibus quorum nomina ſubſequuntur conſcribentibus*. Et, Ant me ſalban heopa honbſetene þiſſe ȝepædniſſe. þapa noman hep beneoðan appiten ſtondað:

✠. Oda Apchiepiſ. ✠. Pulfȝap Epiſcop. ✠. Pulfſiȝe pontiſ. ✠. Þopæl peȝuluſ

Nunc vero hac in forma:

✠. ſiȝnum Man̄. N. ✠. ſiȝnum Man. B. ✠. ſiȝnum Man. G.

Nunc denique modi iſti conſignandi chartas conjuncti cernuntur: ut in charta quadam *Offæ* regis *Merciorum* SOMERSIANA:

✠. Eȝo Off. *&c.* ✠. Eȝo Alðbeþhtuſ. *&c.*
✠. Eȝo Eadbeþhtuſ. *&c.* ✠. Siȝnum manuſ Botuini. Abb.
✠. Eȝo Ceolulfuſ. *&c.* ✠. Siȝnum manuſ Folcbeþhti. Abb.
✠. Eȝo Tilheþuſ. *&c.* ✠. Siȝnum manuſ Bponðani ppinci. *&c.*

* Non baſta à S. Romualdo rifformare, è ridurre à perfettione i monachi, ma nell'eſtremo di ſua vita fermò novo eremita con molti digiuni, & aſprezza di vita, va raſo il capo con uno breve tonica di panno bianco col ſcapolare dello ſteſſo colore attacato alla tonica, e di ſopra una coccella dello ſteſſo. *Briefve hiſtoire de l'inſtitution de toutes les religions avec leur habits gravez*. par *Odoard Fialetti*. A Paris, 1658.

† In circa veſtono queſti tutti di bianco. fuor che la cappa nera. *idem*.

Charta

Charta *Ubtredi* reguli *Huicciorum* SOMERSIANA sic etiam consignatur. Chartaque *Biornwulfi* R. *Merciorum*, quæ etiam *Somersianarum* una est, consignatur huoc in modum:

✠. Signum man̄. Biornwulfi reg. Merc̄.	✠. Oeðelwald Episc̄. &c.
✠. Fulfred Arc̄ Episc̄. &c.	✠. Hræðhun Episc̄. &c.

Notandum autem hic est, SHOWERE, in medio vocis *signum*, signum crucis aliquando in chartis consignatis hoc pacto esse factum Sig✠num, ut in charta vetustissima *Sebbi* R. *Cottoniana*, quam supra citavimus. Quinetiam supra vocem *Crucis*, crucis signum cernitur aliquando positum, ut in charta *Eadgari* R. *Cottoniana* in capsis ductilibus visenda, cui an. DCCCCLV. confectæ,

sic Rex subscribit: ✠. Ego Eadgar rex Aoglorum sub sigillo scē crucis corroboraui. Chartam etiam suam, quæ in collectionis *Cottonianæ* libro notatur numerali charactere [40] eodem modo signabat *Eadredus* R. an. DCCCC.LXIV. Aliis etiam modis reperitur aliquando factum crucis signum in consignatis *Anglo-Saxonum* instrumentis; ut in *Eadwigi* R. charta, quæ collectionis *Cottonianæ* est [38.] Scē ✠ crucis. & in ejusdem collectionis charta [51] crucis signum sic cernitur positum: Scē crucis ✠ Signo.

Præterea consignantium testium nomina nunc in singulari columna à summo ad imum legenda subscribuntur: ut in charta *Æthelredi* R. *Somersiana*, quæ sic incipit: Apostolus Paulus de extremo iudicio dnī manifestissime loquens; &c. Nunc in bini ordinis columnis eodem modo legenda cernuntur: ut io charta *Uuerfrithi* Episcopi *Somersiana, Saxonice* confecta. Aliæ in trini ordinis columnis subscripta testium nomina ostenduot eodem modo legenda, ut charta quædam *Hardicnuti* R. *Somersiana*. Aliæ vero quaternarii ordinis columnis consignantium testium nomina eo etiam modo legenda exhibent: ut charta *Osualdi* Epī *Somersiana*, an. DCCCC.LXXX.IIII. scripta. Aliæ quinarii ordinis columnis illa eo quoque modo legenda ostentant: ut charta *Eadgari* R. *Somersiana*, cui rex sic subscribit. ✠. Ego Eadgar rex aoglorum consensu doctorom meorum

cum signo scē crucis roboraui. Charta *Æthelstani* R. *Cottoniana*, qua fideli suo ministro, quandam ruris particulam novem cassatorum tribuit, in loco quem solicolæ æt hamme vocitant, consignantium sex columnas habet. Aliæ denique in istiusmodi consignantium testium columnellis ad majores numeros adsurgunt: ut alia *Eadgari* R. charta *Somersiana*, cui, præmisso dimidiatæ crucis signo, vox CYROGRAPHUM bipartitis majusculis scripta superponitur. Hac enim in charta in octoni ordinis columnellis consignantium testium nomina à summo ad imum etiam legenda posuit notarius. Verum modus iste disponendi testium nomina in columnis à summo ad imum legenda, etsi maxime in usu erat apud *Anglo-Saxones*, in nonnullis tamen conficiendis chartis tabellioni non placuit. Nam in charta *Burgredi* regis Merciotum *Somersiand*, nomen regis & quæ id sequuntur, consignantium nomina in perpetua scriptura, præmissis crucis signis, scribitur. Sic scribuntur etiam charta apographa *Cenulfi* regis & *Cenegithæ* uxoris ejus, cui subscribit *Theodorus* Archiepiscopus, collect. *Cotton.* August. 2. [91] Et charta S. *Eadwardi Conf.* quæ io eadem collectione notatur [51] & sic explicit: Ego sigillo etiam scē crucis ✠ signo hoc privilegium. nostræ imaginis sigillo insuper assignari iussimus. ✠ Ego burgred rex Merc̄. hanc meā donationem cū signo scē crucis xpī firmabo. ✠ Ego æðelswið regina os̄ ⁊ sb. ✠ Ego Ceolweoro cs̄ ⁊ sb. ✠ Ego Fulfsig episc̄ os̄ ⁊ sb. ✠ Ego eadbald episc̄ os̄ ⁊ sb. ✠ Ego ceored ep̄ os̄. ✠ Ego alhhun ep̄ os̄. ✠ Ego deorlaf os̄ ⁊ sb. ✠ Ego alfred ab. Dumberht dux. beornoð dux. beornard dux. eamberht dux. mucel dux. Ego æðelwulf dux. æðelheard. berhtferð. æðelred. berhtric. ceolmuod. bolored. eadgar. mucel. Sic in charta originali *Cottoniana Ecgbearbti* R. *Cantiæ*, cujus transcriptum est in textu *Roffensi*, nomen regis cum consignantium nominibus in trini quidem ordinis columnis, sed à sinistra ad dextram, legenda ponuntur:

Abiectis quattuor denberis. hretonstede. beahden here. belman-hyrst.

✠. Ecberht rex.	✠. Eðeluulf rex.	✠. Cialnoð. arhi epsc̄.
✠. Beornmod epsc̄.	✠. Ealhstan epsc̄.	✠. Eadhun. epsc̄.
✠. Cynred epsc̄.	✠. Ceolbeorht epsc̄.	✠. Uulfheard dux.
✠. Eðeluulf dux.	✠. Eamulf dux.	✠. Herebearht. dux.

Et in oriente ciuitatis hrous uoum uiculum.

A sinistra, inquam, ad dextram legenda sunt secuodum ordinem status & dignitatis, quo cujusque nomen, anteposita cruce, subscribitur. In isto enim ordine testium nomina, & appellationes sive Ecclesiasticas, sive civiles, chartis subscribebant *Anglo-Saxonum* notarii; qui etiam diversos coosignantium ordines totidem diversis crucis signis solebant nonnunquam notare, & distioguere: ut in charta *Cottoniana*, quæ sic incipit: Anno dominicæ incarnationis DCCCCLVI. indict. XIV. Chartæ etiam aliquando occurrunt, in quibus signa crucis prorsus desiderantur, tametsi earum auctores & testium nonnulli crucis signa suis manibus fecisse dicuntur. De chartis hujus generis, quid sentio, libere dicam. Scilicet aut apographas esse omnes, in quibus describendis crucis signa à librario

prætermittuntur; aut exemplares, quæ à notario paratæ, nunquam perfectæ & munitæ erant, vel quod earum auctores consilium forte mutantes signare; vel quod testes designati, quorum nomina subscripserat notarius, eas prælectas non probantes consignari noluerunt. In quibusdam quoque chartis nonnullorum testium nomina sine præpositis crucis signis subscripta cernuntur; ut *Æthelwoldi* diaconi, & *Wulfnothi* diaconi; quorum nomina subscripta sunt chartæ SOMERSIANÆ *Oswaldi* Archiepiscopi *Eboracensis*, quæ confecta erat An. Dom. DCCCC.LXXX.III. Accedat charta *Edwigi* regis, quæ confecta erat an. DCCCC.LVI. cujusque nota numeralis in collectione *Cottoniana*, Augustus, 2. est [38.] cum illa *Eadredi* R. à *Dunstano* dictata, composita, & scripta esse dicta, cujus in eadem collectione nota numeralis est [52.] Hoc autem ex eo accidisse autumo, vel quod diaconi isti cum conficeretur charta forte præsentes non erant, vel si præsentes tum cum cæteris essent, quod eam ipsis displicentem neque à se, neque à notario sua vice consignari voluerunt.

Chartæ autem, SHOWERRE, signatæ à donationis auctore, ac à testibus consignatæ, etsi *non traditæ*, ut opinor, apud *Anglo-Saxones* perfectum robur habebant. Sine *traditione*, inquam, plenum & perfectum robur habebant. Quippe quod nulla lege, nulla constitutione, nullave denique consuetudine vim legis habente, quam scio, *traditionis* necessitas terrarum donatori, vel venditori apud *Anglo-Saxones* incumbebat. Sine *insinuatione* etiam, ut ego autumo, chartæ apud eos valebant. Verum quamvis forsan *insinuationem* penitus fieri minime desiderabant eorum chartæ, sive *donationum simplicium*, sive *conventionis* & *contractus*, sive *literarum patentium*, sive *testamentorum*, sive denique eorum quæ in litibus determinandis in foris eorum acta erant; iis tamen, SHOWERRE, nihil antiquius fuisse, quam ob majorem solennitatem, & ad conservandam rerum gestarum memoriam, chartas omne genus in *libb.* monasteriorum, tanquam in tabulis publicis insinuare, supra demonstravi.

Præterea modus iste conficiendi chartas, quem descripsi, etsi maxime usitatus apud veteres *Anglos*, non adeo tamen obtinuit, aut lege aliqua necessarius fuit, quin ab eo chartæ auctor recedere posset, & aliquando recessum esset. Etenim in nonnullis chartis tantum recitantur nomina testium, coram quibus charta erat confecta: ut in charta conventionis, quæ facta fuit inter *Wulfricum* quendam, qui sororem Archiepiscopi *Wulfstani* duxerat, ipsumque Archiepiscopum, & quæ *Saxonice* clauditur in his verbis: Nu þæs þyses to geƿitnesse Ƿulfstan Arceb. ⁊ Leofƿine Ealdorman. ⁊ Æþelstan b. ⁊ Ælfƿerd abb. ⁊ Brihteh Munuc. ⁊ manig god man to eacan hem. Sic charta quædam Ealdredi Episcopi, quâ terras *Wulfgeata* donavit eodem modo concluditur: ⁊ þisses is to geƿitnesse ealla se hired on Ƿigera ceastre. ⁊ se hired on Eofes hamme. ⁊ se hired on Persceoran. ⁊ Leofric eorl. ⁊ Odda eorl. ⁊ his broðor. ⁊ Beorhtric Ælfgares sunu. ⁊ Orme. ⁊ Ƿagan. ⁊ Ægelric þæs b. broðor. ⁊ Ceolmær. ⁊ Atsur. ⁊ Esebearn. ⁊ Ordrig. ⁊ Æþestan fætta. ⁊ Ælfƿard æt Langadune. ⁊ ealle þa yldestan þegnas on Ƿigera-Ceastrescire. Denisce. ⁊ Englisce:-

Chartæ hujus formæ sine consignatione testium factæ nihilominus plenissimum robur habuerunt; propterea, ut ego judico, quod in maxima hominum celebritate à notario testium nomina scribebantur. Imo nonnunquam, SHOWERRE, chartæ non modo sine consignatione testium, sed sine testibus nominatis factæ, in Archivis reperiuntur. De quibus tamen non dubitari potest, quin valerent, & jure factæ essent. Id genus esse videtur * Charta *Oswaldi* præsulis, quam confecit, annuente R. *Eadgaro*, An. Dom. DCCCC.LXII.

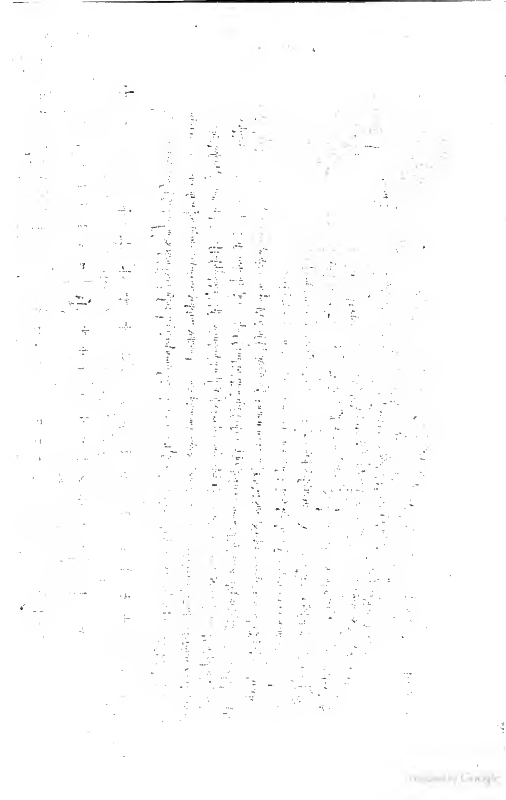
De chartis consignatis etiam ab auctore nostro monendus est lector *Chirographorum* studiosus, eas in dorso membranæ non raro esse consignatas. Id genus est charta *Werfrithi* Epi. *Anglo-Saxonice* confecta, qua tres *hidas* telluris dat cuidam *Cynesuitho*, quæ etiam earum una est, quas ab honorabili viro *Johanne* Dom. *Somers* utendas accepi. Hanc formam etiam sequitur charta illa apographa valde lata ex eodem numero ab *Eadgaro* R. confecta esse dicta. in cujus dorso hæc leguntur: Anno Dom̄ce incarnationis DCCCCLXXII scripta est huius munificentiæ syngrapha his testibus consentientibus quorum inferius nomina secundum uniuscuiusque dignitatem utriusque ordinis decusatim Dor—Ci—No—diSpoNe—Nte caraxAnt—ur. In dorso etiam consignatur charta illa *Eadgari* regis, metis suis *Saxonicè* descriptis amplissima, quæ in collectione *Cotton.* cum figura numerali [5] notata est.

Monendus quoque est chartarum lector, eis semper à veteribus *Anglis* præponi aut signum crucis simplex, aut vexillare *Christi* monogramma, & aliquando ut in *Eadgari* charta modo citata quæ in collectione *Cottoniana* cum numerali nota [5] designata est.

Curandum etiam est auctori nostro, ut lectorem instituat in differentia, quæ est inter signa crucis, quæ *Angli* ante *conquæstum*, & post eum *Anglo-Normanni* facere solebant. Ante conquæstum ab *Anglis* consignantibus facta cernuntur cum mero atramento signa crucis simplicia, perpendicularia, rectangula, aut obliquangula rectangulis proxime accedentia, quorum lineæ trans-

* Charta hæc cum quatuor illis, quæ novissime à nobis citantur, è numero est earum, quas grato animo acceptas supra retuli præclaro in omne genus eruditione, & amplissimo viro *Johanni* Domino *Somers*, Baroni de *Evesham*.

versæ

Digitized by Google

TABULA · B ·

In Carta Æthelredi Regis Merciorum, Ostforo Wigorn. Episc. facta circa Ann. D. 690.	In Carta Aldredi Subreguli Hucciorum, Æthero Wigorn. Episc. facta circa A. D. 780.	In Carta Burgredi Regis Merciorum. A. D. 866.
+ + + + + + + + + + +	+ + + + + + + + + + +	+ + + + + + + + +
Carta Ecgberhti Regis confecta Diorano Hrofensis Ecclesiæ Epo. A. D. 778. (Cotton.)	Carta Hlotharii Regis Cantiæ. A. D. 679. (Cotton.)	Carta Eadwigi Regis Anglorum. A. D. 956. (Cotton.)
+ + + + + + + + + + +	+ + + + + + + + + + + +	+ + + + +
Carta Wihtredi Regis Cantiæ. Apographa. (Cotton.)	Carta Æthilberhti II Regis Cantuariorum. Ann. Regni 7. Indict. 15. (Cotton.)	Carta Ejusdem Regis. A. D. 741. (Cotton.)
+ + + + + + + + + + +	+ + + + + + +	+ + + + + + + +

TABULA · C ·

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Willelmus Rex Anglorum hereditario iure factus, do et concedo et presenti carta confirmo deo et sancto Cuthberto et priori et monachis ibidem deo servientibus in perpetuam et puram elemosinam hoc regium manerium meum videlicet villam de Welingburch cum omni terra de Brachenholm et cum omnibus terris adiacentibus cum ecclesia ville predicte et cunctis rebus eidem pertinentibus in bosco et plano, pasturis de prato, in silvis et paludibus, aquis, molendinis, aquis stagnis, cum orte et mere, et sac et socne, et tol et team, et infangentheof, et omnibus rectis divisis, ita bene et quiete et libere cum rectitudinibus et omnibus consuetudinibus sicut unquam sanctus Cuthbertus aliquas terras suas melius et quietius habuit, cum omnibus consuetudinibus regiis et libertatibus quas ego habui ipso die illud post victoriam Anglie in manu propria tenui, per easdem divisas quibus ego ipse, seu ante me Comes Tosti vel Siwardus ipsum manerium tenuimus. Quod si quis in posterum hanc donationem meam irritare presumpserit, a domini consortio separetur, et condempnatione eterni iudicii cum diabolo et angelis eius in perpetuum feriatur. Amen. Et ut hec donatio mea firma sit in perpetuum manu propria presentem cartam signo sancte crucis + impressi et confirmavi. Signum Wil + lelmi regis Anglie. Signum + Thome Eboracensis archiepiscopi.

Signum Willelmi + Dunelmensis episcopi. Signum Johannis + Bathoniensis episcopi. Signum + Osmundi Salesbiriensis episcopi. Sig + num Baldewini abbatis sancti Eadmundi. Signum + Osmeali vicecomitis. Signum Wydonis + abbatis.

Signum Hugonis + comitis de Cestre. Signum Arnoldi + de Percio. Signum Rodberti + dispensatoris. Signum + Rodberti bloet.

Signum Rogerii + comitis Scrobesbiriensis. Signum + Willelmi filii regis. Signum Roberti co + mitis Northymbrorum. Signum Ricardi de + Curceio. Signum + Rodberti de Pedueriis. Signum Alani de + Linconia.

Signum + Rodberti capellani. Signum + Philippi filii comitis de Cestre.

Signum Rannulfi + dapiferi regis. Signum Mauricii ca + pellani. Signum Philippi + filii Rogerii comitis. Signum + Rodberti de Pedueriis. Sig + Ricardi de Bundevilla.

Signum Rod + berti de Hulmes.

Dissertatio Epistolaris Pag. 71.

Sutton Nicholls sculp.

alisimaliter. Firmatū est hoc cirographum meum in anno ab incarnacione xpi septingentesimo sexto decimo
anno · quod & liuris p̄babilibus testibus sanctis crucis in dicto subnotatur Ego Athelbaldus Rex Merciorum
gratanto consensu confirmaui Ego Brictwaldus Dorobernensis archiepiscopus ratificaui Ego Wynfrid
Merciorum eps approbaui Ego Ingwaldus londoniensis eps meis consensi Ego Aldewinus lichefeld
episcopus adoptaui Ego Tobias roffensis eps collaudaui Ego Athelredus Abbas de Bardeney multum
affectaui Ego Egbaldus Abbas de Medeshamstede ut ad pium deuotes rogaui Ego Essa Comes lindecollie
consilium dedi Ego Lauricus Comes leicestrensis assensum prebui Ego Saxulphus filius Saxulphi Comi
tis corroboraui Ego Ingulphus presbiter & humilis minister uocatus audiui

Ego Athelbaldus licet indignus pacientia tamen diuina Rex Merciorum propria subsignacula prima
cū fiducia auctoris mei xpo humiliter precedo de qui compluribus restituitur in presenti confirmacionis
huius super omnia opera sua · cuius diuina pietatem totum submitto & sanctis martiris ecclesie preceptibus
ulstanus spiritualibus commendo.

Sutton Nicholls sculp

versæ rectas secabant aut in parte superiori, ut cernere est in tabella B. aut non infra medium punctum. Verum post *Conquæstum* signa crucis magis splendentia ex lineis rubris, & aureis formata, quum perpendicularia, tum à perpendiculo declinantia, atque obliquangula, quorum lineæ transversæ rectas infra medium punctum secabant, faciendi mos *Anglo-Normannus* erat. Imo lineam rectam duabus aliquando transversis secabant, aliquando etiam transversam ipsam aliis duabus brevibus transversis secabant, istam crucis formam facientes, quæ in feciali arte heraldorum *crux cruciculata* vocatur, *Anglice* **a crosse-crosslett.** Decussatim etiam crucis signa facere solebant *Anglo-Normanni.* Circulis etiam, & quadrangulis inclusa crucis signa formabant variis quidem modis, iisque satis phantasticis, qui à simplicitate *Saxonica* immane quantum abeuntes, melius inspectione tabularum C. D. quam verbis, intelligi possunt.

Illa Tabula chartam Willelmi *Conqu.* exhibet, quæ tam *Saxonico*, quam *Normannico* more; nempe tam signis crucis, quam sigillo vel imagine cerea appendente, cujus oullus *Anglo-Saxonibus* usus erat, corroboratur. Cujus, inquam, nullus *Anglo-Saxonibus* usus erat, scilicet ante S. *Eadwardi Conf.* tempora; in quibus tamen sigilla ista adpendentia inolevisse vix dici possunt. Quamobrem, SHOWERE, *Eadgari* R. & S. *Dunstani* chartæ *Westmonasterienses*, quæ supra non uno in loco fictæ esse ostenduntur; hoc etiam nomine falsitatis damnandæ sunt, quod ambæ pariter, SIGILLIS (sic enim cereas laminas & impressiones vocamus) adpendentibus munitæ esse finguntur. *Eadgari* quidem charta sigillum suum perditum oon ostentat; sed locus membranæ, è quo per retinaculum pendebat, etiamnum cernitur; & sigillum pensile olim habuisse, hæc ejus verba monstrant: *Manus nostræ subscriptionibus subtus eam decrevimus roborare, & de sigillo nostro* (quæ phrasis est *Gallo-Normannica*, De notre seau) *jussimus sigillare.* E charta autem *Dunstani* sigillum adhuc ritu *Normannico* dependet, in cujus obversa facie impressa cernitur *Dunstani* effigies, scabello pedibus supposito sedentis, dextraque pedum pastorale, sinistra vero librum tenentis, in quo, PAX VOBIS. cum epigraphe, quæ in perimetro hæc est: SIGILLUM DUNST. EPĪ. LUNO. In aversa autem facie cernitur iuncula impressa, circa quam inscriptio hæc: DUNSTAN EPC̄. VIGORN. Hæc, inquam, ritu *Gallo-Normannico.* Nam apud *Normannos* nostros mos hic erat conficiendi chattas; ut auctor donationis, qui duobus honorificis titulis gauderet, in utraque sigilli adpendentis facie, qua chartam muniebat, sui diversam effigiem exhiberet. Sic nobilis illa charta *Cottoniana*, Latine & Saxonice, confecta ab *Odone Baiocensi* Epō & Comite *Cantiæ*, qua ecclesiæ *Cantuariensi* quatuor DENNAS, *&c.* dat, adpendens sigillum habet; in cujus obversa fronte *Odo* vestimentis *Pontificis*; in adversa vero *Comitis* amictu indutus exhibetur.

Ob eandem etiam rationem, aut fraudis, aut inscitiæ saltem arguendus est *Godefridus* ille Archidiaconus *Wigorniensis*; qui summum pontificem *Alexandrum* tertium certiorem faciens de charta quadam *Edgari* regis, quam, ut certissimæ auctoritatis fideique scriptum, commendatam esse voluit, sic ad eum scribit: *Reverendissimo domino, & patri A. summo Pontifici minimus sanctitatis suæ servus* * *Godefridus dictus Archidiaconus Wigorniensis.* —— *Noverit itaque Sanctitas vestra verum esse, quod contrascripti hujus scriptum originale in virtute Scæ Trinitatis sigilla tria trium personarum autenticarum ad veritatem triplici confirmatione commendant. Est autem sigillum primum illustris Regis Eadgari. Secundum S. Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis. Tertium Alferi ducis Merciorum.* Hæ *Godefridi* literæ ad summum pontificem datæ, sub charta amplissima *Eadgari* R. qua Monasterio *Perscorensi* libertates & privilegia confirmat, agglutinatæ cernuntur in collectione *Cottoniana*, quæ inscribitur, Augustus, 2. Charta illa habet supra scriptam notam numeralem [5] eamque ipsam esse putat † *Joh. Seldenus*, & qui illum citat ** *Edvardus Stillingfletus*, decanus *Londinensis*, honorifice semper ob maximam eruditionem suam nominandus, quam *Godefridus* in literis suis ad summum pontificem scriptis, veram, ut quam tribus sigillis munitam vidisset, attestatus est. Eam autem ipsam esse id propter existimant, quod tres incisuras totidem sigillorum adpendentium indicia ostentat. Verum charta illa, cui in collectione *Cottoniana*, *Godefridi* literæ suffixæ cernuntur, non tres, (quod pace *Seldeni* dictum velim) sed quinque, quales ille memorat, incisuras habet, casu forsan factas. Quod si consilio factæ fuerint, id fraudi monachorum tribuendum est; qui de fallendis *Normannis* consultantes, qui chartas antiquas sigillis non munitas in dubium non raro vocare solebant, iis aliquando sigilla pendula apponebant. Sic chartæ forsan istæ *Cottonianæ*, sive illa eadem, sive alia est, de qua ad summum pontificem scripsit *Godefridus*, sigilla adposuerunt monachi, ut *Normannus* illam non sigillatam damnaturis palpum obtruderunt. Nam sigillationem chartarum cum pendulis sigillis in uso oon fuisse apud *Anglos* ante S. *Edwardi* II. tempora, non *Ingulphus* tantum affirmat, cujus verba in alienum sensum distorquet Cl. noster ** *Stillingfletus*: sed post eorum usum ab illo rege introductum mos non erat simplicium donationum chattas pluribus sigillis muniendi; sed tantum *conventionales* chartas, quibus personæ, quotquot erant, contrahentes, sigilla sua ordine adponebant.

Quinimo sigillorum cujusvis generis rarior erat usus apud *Anglo-Saxones.* Quorum quidem

---

* Hic erat archidiacoous *Wigorn.* ab an. 1148. ad annum 1167. † **Of the office of Lord Chancellour.** *ch.* 2. ** In egregio opere suo *Anglice* scripto, cui titulos, *Origines Britannicæ.*

 reges

reges quandoque legimus iis literas suas munivisse. Sed ad * chartas, vel diplomata sua, obsignandas iis usos esse ne unius quidem chartæ exemplo, quod scio, constat. Sic in superioribus ostendi *Æthelredum* R. per *Ælverum* Abbatem, sigillum suum, *Saxonice* hiꝩ inꝫegl, hoc est *literas suas*, quas *brevia* vos, SHOWERE, vocatis, sigillo vel signo suo signatas ad sapientes curiæ Comitatus misisse, omnibus, qui in ea convenerant salutem dicentem. *Saxonicum* vero inꝫegl per *signum* in isto loco transtuli, propterea quod sigilla ista, quæ ad literas suas obsignandas adhibuerunt *Anglo-Saxonum* R.R. id genus me judice fuerunt, quæ MONOGRAMMATA dicuntur, quòd nomina principum certarum literarum implexionibus compendio descripta exhibebant. Sigilla hæc, quibus monogrammata erant incisa, atramento illita vel immersa, chartæ vel membranæ, in qua patentes literæ scriptæ erant, imprimi solebant; rariusque, ni fallor, ceræ molli vel solutæ imponebantur. Quinetiam calamo aliquando monogrammata sua faciebant literarum patentium auctores; aut iis jubentibus, consentientibusve, qui iis ab epistolis erant scribæ vel librarii. Sic monogrammate suo membranæ impresso literas patentes, quas Gramm. *Anglo-Sax.* & *Mæso-Goth.* p. 137. exhibuimus, signatas esse voluit *Gulielmus* I. Quas quidem patentes literas, chartæ nomine, citavimus; quod iis *Conquæstor* terras aliquas se dedisse notificat veteri monasterio *Wintoniensi*, easque *Sigillo appendente* etiam corroboratas esse, nescio quo errore memoriæ lapsus, de quo monitum hic lectorem velim, temere affirmavi. De monogrammatis hoc in loco scripta, ad illa quæ de iis supra in margine diximus, referenda sunt. Qui vero varia eorum genera, figurasque delineatas videre cupit, consulat imprimis velim *Vitas Imperatorum*, &c. cura Octavii de *Strada*, *Francofurti* editas, M.DC.XXIX. & *Mabillonium* in opere suo præstantissimo *de re diplomatica*, & Dufresnii glossarium in voce *Monogramma*; ut & Doctissimum *Perinskioldum Suecum* in Annotationibus suis ad *Vitam Theodorici* R. p. 579. Ubi veteres quoque *Sueo-Gothicorum* R.R. monogrammatis usos esse ostendit.

Hæc obiter, SHOWERE, de charta *Willelmi Bastardi* Conquæstoris. in qua bæreditario jure se regem factum jactat; neque tamen victoriam, qua fractam, & plane subactam Angliam sibi fuisque conquisivit, reticere voluit; jus ad regnum *Angliæ* non uno titulo sibi vendicans. Charta hæc earum una est, quarum copiam mihi fecerunt cum honore & observantia mihi semper nominandi *Decanus* & *Capitulum* ecclesiæ *Cath. Dunelmensis*, operis nostri fautores maximi. Atque ut ob manum *Gallo-Normannicam*, signorum crucis *Normannicam* tactionem, & *Normannorum* testium nomina notabilis est: ita ob id præcipue sculpendam eam curavimus, quod tam *Anglico*, quam *Normannico* more corroborata est. Eodem plane ritu confecta est. charta illa amplissima nobilissimaque ejusdem regis *Cottoniana*, facta anno dom. incarnationis M.LX.VII. in qua regnum *Anglorum*, favente justo dei judicio, se *ore gladii* adeptum dicit devicto *Haraldo* rege, *&c.* Etenim ad chartæ hujus confirmationem, qua innumera, eaque pretiosissima dona ecclesiæ *Westmonasteriensi* donabat, una cum consignantiom testium illustrissimi generis aut dignitatis quatuor columnis, quorum nomina subscripta sunt, sigillum regis magnum adhibetur. Eo etiam ritu confecta erat charta *Willelmi* II. cujus apographum habetur in textu *Roffensi*, fol. 212. subter rubricam *de Hedenham*. Quinetiam charta illa nobilis oblonga *Henrici* I. *Cottoniana*, quæ præmisso crucis signo, sic incipit; SERVIRE DEO. & sic explicit; *Hanc donationem confirmo ego Henricus rex, & astipulatione S. Crucis, & appositione sigilli mei.* Ad quam etiam chartam diplomaticâ quadam manu scriptam adhibentur communi manu scripta: ✠. *Signum ipsius regis Henrici.* ✠. *Signum Mathildis reginæ.* ✠. *Signum Rogerii Salesberiæ Epi.* ✠. *Signum Willelmi Bigoti.* ✠. *Signum Radulfi filii Godrici.* Accedat triplex istud instrumentum modò citati *Textus Roffensis* fol. 218. quod ab eodem *Henrico* rege, *Anselmo* Archiepiscopo *Cant.* & *Gundulpho Roffensi Epō.* Cantuarbiæ factum est nonas martias, An. dom. M.CIII. de quo sic rex: *Hanc confirmationem meam pro salute*, &c. *Stabilio, & stabilitam signi S. Crucis dnī nostri Ihū Xpī propria manu & sigillo meo consigno.* Gemino etiam isto ritu confecta est charta *Herberti Epi Nor-*

---

* Hic, lector, non moror, quæ in chartulario coenobii Scī *Augustini Cantuarensis*, Aulæ S. Trinitatis *Cantabr.* deposito, in sequentibus verbis leguntur: *Nec moveat aliquem quod nec rex* Æthelbertus, *nec etiam alii reges de gente illa in* chartis suis, *prout mos inolevit modernis temporibus*, sigilla cerea *imprimebant: cum tam rudis ac barbarus populus ad Christi fidem a perfidia conversus* signum crucis *in testimonium suæ conversionis omnibus sufficisse credebat. Non enim usque post conquæstum à tempore fundationis hujus monasterii, exceptis* (illis) *Regis* Cnuti, *qui fuit* alienigena *&* conquæstor, *aliqua in munimentis reperimus* sigilla cerea; *sed solummodo* crucis signa. *Post adventum vero Normannorum in Angliam, tam reges, quam alii domini & magnates laminas cereas membranis apponebant chartarum, crucis signum in laminis cereis imprimentes, de capillis capitum vel barbarum in eadem cerâ aliquam portionem pro signo posteris relinquentes.* Hæc, inquam, de sigillis cereis Regis *Canuti* non moror, quod ejusdem furfuris esse videntur cum iis quæ dicta sunt in isto codice, *de bullâ plumbeâ S. Augustini*, quam commentum monachorum esse demonstrat *H. Spelmannus*, Concil. Vol. I. p. 122, 123, 124, 125. ubi quoque tres chartas *Æthelberti* regis, quæ in chartulario isto describuntur, à monachis coenobii Scī *Augustini* fictas esse probat. Neque dubito, quin chartas istas *Canuti* R. ad examen vocatas, siquæ tales uspiam cereis sigillis munitæ extent, facile forct falsitatis evincere.

wicensis,

wicensis, regnante *Henrico* II. qua *Norwicensem* matrem Ecclesiam in honore & nomine Sanctæ & individuæ trinitatis à se constructam dotavit. Nam in membrana originali, quam ob auctoris pœnitentiam, & consignantes testes notandam, sæpius inspexi, restat adbue videnda pargamenacei retinaculi pars, appendentis olim Episcopalis sigilli nota & indicium. Eodem modo charta literarum patentium * *Stephani* R. *Cottoniana*, qua *Deo, & Ecclesiæ SS. Apostolorum*, Petri *&* Pauli, *&* Scĩ Swithoni *in* Wintonia, *Manerium Sudtone*, &c. *pro escambio maneris sui de Mordona donat*, confecta & munita erat, An. incarn. dom. M.CXXX.VI. & regni sui primo; nempe cum quatuor consignantium testium nominibus in quaterno ordine dispositis, & sigillo regis adpendente. Verum an conjonctus iste ritus faciendi chartas tam *Saxonico*, quam *Normannico* more, ultra hæc tempora manebat in usu, ego, cui in chartis exquirendis non ulterius progrediendum est, haud queo dicere.

Verum ut eò redeam, SHOWERE, unde digressus sum, tabella D. exhibet partem chartæ toties supra damnatæ *Ethelbaldi* R. monasterii *Croilandensis* fundatoris, cum signis crucis, quæ in exemplari chirographo aurea splendent, ab aliquo *Croilandensi* falsario, forsan *Ingulpho* ipso auctore, factis. Hanc chartam, qua *Willelmo* suo palpum obtrusit ille veterator, non manus tantum, vocesque, & phrases, *Æthelbaldi* temporibus *Anglis* penitus ignotæ, signaque crucis aurea phantastico, si dicam, more facta, verum etiam testium nomina fictam esse ostendunt. Nam, ut in libro suo aureo de episcopis *Londinensibus* animadvertit *H. Whartonus*, falsam eam esse nomina *Winfridi Merciorum* Episcopi, & *Aldewini Lichefeldensis* Episcopi demonstrant. Chartas etiam alias historiæ *Croilandensis* ex nominibus testium fictas esse in eodem libro evicit ille nunquam satis laudandus auctor. Sic chartam *Witlasii* R. an. DCCC.XXX.III. confectam esse dictam, quam *Osmundus Lundoniensis* episcopus consignat, *Godwini* episcopi *Roffensis* nomen spuriam esse ostendit. Sic etiam chartæ *Bertulphi* R. *Merciorum* anno DCCC.LI. subscripsisse dicitur *Swithulphus*. falsam ergo eam esse *Godwini* episcopi *Roffensis* nomen, illo auctore, monstrat. Denique, ut ille, *Elflanus* chartam *Brorredi* R. consignasse dicitur anno DCCC.LX. Eam ergo fictam esse nomen *Alwini* episcopi *Wintoniensis* probat. Has tamen aliasque ejusdem furfuris chartas Regi suo, & consilio illius confirmandas attulit è monasterio suo *Croilandensis* Abbas, qui eas à domino suo & magnatibus, qui illi à consilio erant, *Saxonicarum* rerum imperitis *examinatas*, *acceptas*, & *collaudatas* esse scribit.

Verum, SHOWERE, ut iterum in viam redeam, è qua detegendi *Ingulphi* gratia digressus sum, testes, quos *Normanni* ad confirmandas donationes suas adhibere solebant, adeo non semper crucis signis consignabant chartas, ut multo sæpius testium nomina iis tertia in personâ subscripta cernuntur, quibus signa crucis ritu *Saxonico* non præponuntur. Sic in charta nobilissima *Willelmi* Epĩ *Dunelmensis* recitata leguntur testium nomina sine signis crucis antepositis, in iis quæ sequuntur: *facta sunt hæc omnia in concilio Lundoniensi coram Dñõ Guillõ rege anno ab incarnatione domini* M. octogesimo II. his testibus: Lanfranco primate totius Angliæ, Dorobernensis Ecclæ Archipræsule. Et Thoma Eboracensi Episcopo, Et Odone fratre Regis, Bajocensi Epõ. Et Gosfrido Epõ. Constantiensi. Et Willelmo Lundoniensi Epõ. Et Walkelmo Wintoniensi Epõ. Et Heremanno Sireburnensi Epõ. Et Walstano Wireceestrensi Epõ. Et Walterio Herefordensi Epõ. Et Gilono Wellensi Epõ. Et Remigio Dorcẽsi, vel Licolñ. Epõ. Et Herfasto Hemaniensi Epõ. vel Norwicẽsi. Et Stigando Selengensi Epõ. Et Osberno Exoniensi Epõ. Et Petro Licetfeldensi Epõ. Et Turstino Abbate Glastoniæ. Et Scolando Abbate Scĩ Augustini. Et Ælsio Abbate Bathonensi. Et Eadmundo Abbate Persorensi. Et Witali Abbate Westmonasterii. Et Ægelwino Abbate Coueshamensi. Et Paulo Abbate Scĩ Albani. Et Turoldo Abbe Burgensi. Et Roberto Comite Moritunensi. Et Rogero Scrobbesberiensi Comite. Et Roberto Comite Northumbrensi. Et Rogero Bidod. Et Ursone Vice-Comite d' Abetot. Et Ricardo de Curcein. Et Willõ de Redueriis. Et Roberto dispensatore. Et Haimone dapifero. Et Roberto de Monteforti. Et Roberto filio Giraldi. Et Turald de Papelcon. Et Morkaro. Et Rogero. Et Siwardo cognomento Barn. Et Wlnoto Haroldi regis germano. & Alani de Lincolnia. Et Capellanis regis Mauricio, & Willõ, & Robto. Sic in charta illa oblonga WULSTANI *Cottoniana*, quæ sic incipit:

☧ Ego Wlstanus grã dĩ. uuigorniensis ecclæ pontifex, *&c.* Sic legitur: ✠ Ego Wlstanus Epc̃. hanc meam donationem propria manu firmaui et sigillo corroboraui his testibus. Thomas Prior cum omni congregatione wigorniensis ecclæ. Agelricus Archidiaconus. Colemannus monachus et cancellarius Epĩ. Fritbericus capellanus eius cum omnibus clericis epĩ. Urso vicecomes cum omnibus militibus vicecomitat. eius. Ordricus dapifer cum omni curia epĩ. Alwinus similiter dapifer epĩ. Ordricus præpositus ipsius uillæ et plurimarum uillarum epĩ. facta erat hæc charta M.LXXX.VIII. indictione XI. regni vero Willelmi junioris tertio, Episcopatus vero sui XXVII. Ingressionis suæ in novum monasterium, quod construxit primo die Scõ pentecostes. Nota vero, quod *Wulstani* sigillum furis alicujus improbi manus ab hac charta abscidit.

* Extat etiam charta *Stephani*, ante quam regnum *Angliæ* invaderet, ab eo facta tam *Anglico*, quam *Normannico* ritu, in Bibl. *Cotton.* quæ sic incipit: IN NOMINE PATRIS, &c. *Ego Stephanus Comes Bolonii* &c. Confecta erat hæc charta An. M.C.XXVII. indictione quinta. Epacta XVII. In perimetro sigilli: SIGILLUM STEPHANI COMITIS BOLONIÆ ET MORITONII.

Hujus quoque formæ est charta literarum patentium *Henrici* I. quibus priori & conventui *Dunelmensi* omnes suos honores, dignitates, & libertates confirmat. Quæ quidem charta, ut & illa Willelmi Episcopi proxime citata, ex earum numero sunt, quas RR. *Decanus*, & *Capit. Dunelm.* pro suo in bonas literas amore, ad me utendas miserunt. Eodem etiam modo confecta, & confirmata est charta *Willelmi* Archiepiscopi *Cantwarensis* sedis apostolicæ *Legati*; qua *Johanni* Episcopo *Roffensi* omnia jura Episcopalia concessit, & confirmavit, ut ex ejus apographo constat, quod descriptum habetur, *Text. Roff.* fol. 203.

Hujus etiam factionis chartam, quum ob manum, tum ob sigillum, tum etiam ob brevitatem, & perspicuum solennemque orationis formulam, quantivis, SHOWERE, æstimandam dono mihi dedit vir integerrimus, antiquitatis fautor Maximus, & officinæ Cancellariæ ornamentum, dominus *Richardus Snow*, quam, cum vestræ professionis hominibus, qui pariter ac Tu, vetustatem colunt, gratiam inire cupiens, infra descriptam exhibeo.

"Sciant præsentes, & futuri quod Ego *Philippus de Albiniaco* dedi & concessi, & hâc presenti charta mea confirmavi *Radulfo de Nevilla* nepoti meo totum manerium meum *de* [a] *Endredsby* cum [b] *brulio*, & cum omnibus pertinentiis suis, in plano, in bosco, in viis, in semitis, in pasturis, in pannagio, in herbagio, in pastione, in molendinis, in aquis, in pratis, pro homagio, & servitio suo, habendum & tenendum, sibi & heredibus suis, de me & heredibus meis, libere, integre, honorifice, hereditarie per servitium quartæ partis feodi unius militis pro omni servitio, consuetudine, & exactione. Et ego & heredes mei warrantizabimus dicto *Radulfo* & heredibus suis, dictum manerium cum omnibus dictis pertinentiis per prædictum servitium, in perpetuum, contra omnes gentes. Et in hujus rei testimonium huic chartæ meæ [c] *Sigillum* meum apposui. Hiis testibus. Rogero de Quenei. Ricardo de Gray. Rogero de la Zuche. Bertrande Garelip. Willo de Percy. Oliverio de Scō Georgio. Willo de Cnapwell. Eueraddo de Trumpintona. Willō de Waltham. & multis A—L—I—I—S.

Verum, SHOWERE, quamvis *Normanni* in conficiendis chartis suis pro majore solennitate testes sæpe adhibuerunt, id tamen ex juris necessitate iis non incumbebat; utpote apud quos donationes solis sigillis adpendentibus munitæ plenam firmitatem habuerunt. Hujus generis est charta literarum patentium Willelmi *Conq.* quâ magno [d] Sigillo adpendente tantum munita, Ecclesiæ *Dunelmensi* terras in *Lodeneio Scotiæ* confirmat, quas *Eadgarus* rex, filius *Malcolmi R. Scotorum*, illi prius donaverat. Ejusdem etiam factionis est illa literarum patentium charta *Eadgari* R. *Scotorum*, quam etiam possidet ecclesia *Dunelmensis*; ut & charta *Rodberti* Scī *Andreæ* Epī. cujus testimonio declarat se confirmasse Ecclesiæ *Dunelmensi*, & monachis deo ibidem servientibus, donum certorum prædiorum, quæ GOSPATRIC frater *Dolfini* iis dederat. Hujus quoque formæ sunt chartæ nonnullæ in loculis ductilibus Bibl. *Cottonianæ*: ut literæ patentes *Willelmi* R. ad *Goisfredum* vicecomitem datæ, è quibus in *dextra latere* membranæ Sigillum regium pendet. Literæ patentes regis in his verbus: W. rex Anglorum h. de portu et omnibus fidelibus suis Francigenis et Anglicis salutem. sciatis me dedisse Scō Petro de Westmonasterio decimam de Sotelanda. Et tu h. de portu inde eum saisias. E charta vero hâc sigillum regis ab ima membrana pendet. Hujus quoque formæ sunt literæ patentes *Henrici* I. *Latine* & *Saxonice* scriptæ, è quibus etiam in dextro latere membranæ sigillum regium dependet. Progrediente etiam tempore, obtinuisse videtur chartarum id genus factio, quam luculente exhibet charta *Roberti* de [*] Neyuile qua se *Feofeffavisse* notificat *Ricardum* filium suum de toto manerio suo de [e] *Endirdeby*, &c. Et quæ his verbis finitur. *In cujus rei testimonium has literas meas prædicto Ricardo fieri feci patentes. Dat. Londonia die Jovis proxima post festum Sancti Leonardi*, scilicet *in Crastino prædicti festi anno regni Regis Edwardi fil. regis Henrici.* Huic autem chartæ, quam mihi etiam dedit à me honorifice semper appellandus *Ricardus Snow*, adpendit rotundum sigillum affabre impressum, in quo rosa cinctum videtur Nevillorum scutum gentilitium, & in perimetro rosæ hæc inscriptio SIGILLUM ROBERTI DE NEUILLE.

Ex iis, quæ de hujus factionis chartis dicta sunt, corrigendus est iterum *Ingulphus*, qui in historia *Croilandensi* Oxon. edita, p. 70. sic scribit: *Normanni chartarum firmitatem cum cerea impressione per uniuscujusque speciale sigillum sub* [f] *instillatione trium vel quatuor testium adstantium conficere constituebant.* Quod quidem adeo non est verum, ut charta literarum patentium *Henrici* I. qua confirmat donum *Mathildis* reginæ Scō *Cuthberto* & monachis suis, singulari adhibita teste ipsa Mathilda regina, magno illius sigillo munita, in archivis ecclesiæ *Dunelmensis* adservatur.

[a] Nunc Ainderby ni fallor, in Com. *Ebor.*

[b] *Alias* brolium, broilum, briulum, brolius, broilus, brogilus, brogilum, brulum, brollam, bruillus, brullium; Gallice *breil*, *breuil*, *breuille*, *Nemus*, *silva*, *saltus*, in quo ferarum venatio exercetur; maxime vero *silva muris*, *sepibusve cincta*, unde nominis etymon à *Græco* [illegible], *Anglice* a park. *V. Dufresnii* glossar. in voce BROLIUM.

[c] Sigillum hoc est rotundum, in quo ex viridis coloris cera facto, circum insignia gentilitia scribitur in majusculis SIGILLUM PHILIPPI DE ALBINIACO.

[d] Inscriptio hujus sigilli in utraque facie eadem est: nempe, WILLELMUS DĪ. GRA. REX ANGLORUM.

[*] In superiori charta de *Nevilla*.

[e] In superiori charta *Endredeby*.

[f] Intitulatione.

tur. Sic charta ejusdem ecclesiæ, quod præceptum est R. *Stephani*, ad *Raiñ*. de *Muscampis*, de reddenda *Scō Cuthberto* terra de *Hadereslawe*, singularem testem habet W. MARE. Sic etiam charta literarum patentium *Willelmi Conq.* qua concessit, & confirmavit donum *Rogeri Bigot*, quod dederat ecclesiæ *S. Andreæ* de *Rouecestra*, unicum testem habet, *Eudonem Dapiferum*; ut ejus apographum testatur, *Text. Roffens.* fol. 182. Chartam hanc alia etiam id genus sequitur in eadem folii pagina, quæ duos solummodo testes ostendit, *Rogerum Bigot*, & *Haimonem Vicecomitem*. Id genus quoque est charta breviuscula præcepti sive literarum patentium *Willelmi* I. *Text. Roff.* fol. 175. a. qua suis TEIGNIS in Episcopatu *Rofensi* salutem mittens, iis mandat ac præcipit, consuetudines omnes exolvere, quas Ecclesia *Rofensis* habuit tempore *Edmundi* regis. Id etiam genus est literarum patentium charta ejusdem regis tam *Latine* quam *Saxonice* facta sub *rubrica* de *Frachenham*, *Text Roffens.* fol. 170 b. & 171 a. his in verbis: Willelmus grā dī rex Anglorum Epō Erfasti. Balduino Abbi. Picoto et Roberto Malet uicecomitibus. et cæteris fidelibus meis salutem. Sciatis quod ego concessi Archiepō Lanfranco manerium qui uocatur frachenham. sicuti heroldus tenebat ea die quando mare transiui. et sicuti turbertus et gotinus ab ipso heroldo tenebant. in omnibus terris. pratis. paschuis. syluis. rusticis et sochemannis. Will͞m kinʒ ʒret Erfast b̄. ⁊ Baldƿine abb̄. ⁊ Picot scirʒereven. ⁊ Rodbært Malet ⁊ ealle þa þeʒenas þær þis ʒeƿrit tocymð freondlice. ⁊ ic kyðe eoƿ ꝥ ic an Lanfrance Archeb. ꝥ land æt Frachenham sƿa full ⁊ sƿa forð sƿa Harold hit fyrmest hæfde þæs daʒes þe ic fyrmest fram ofer sæ com. ⁊ sƿa sƿa þurbearn ⁊ ʒoti of Haroldes heolden on eallan landan. ⁊ mæde. ⁊ læse. ⁊ feode. ⁊ ʒeneatas. ⁊ socnmen. ⁊ ealle þinʒ þe þærto ʒebyrað. Sed hæ forte è chartularum, sive breviorum literarum patentium genere erant, quas Rex sigillo, quasi haud semper dignas monogrammate suo, tanquam manuali signo nonnunquam satis haberet munire.

Præterea, SHOWERE, chartæ *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum*, quoad earum factionem, in duobus quidem aliis differunt, quorum ambo à vetustatis studioso observanda sunt. Primo enim chartis *Anglo-Normannorum* æra Christiana fere semper deest, quæ in illis *Anglo-Saxonum*, (si paucas illas excipias, quæ supersunt, septimi seculi, & nonnullas octavi,) raro sola, sæpius cum anno indictionis, & sæpissime cum epacta, quibus mensis haud raro additur, plerunque notatur.

Sic XIII. chartarum *Normanno-Latinarum*, quas ad me miserunt RR. *Decanus* & *Canonici Dunelmenses*, in duabus tantum anni designantur, in quibus confectæ erant. Nempe istæ *Willelmi* Epī *Dunelm.* & *Rodberti Andreensis* Epī. quarum hæc non annum solum, sed mensem, & mensis diem sic in fine notat: octaua Kl. Nouembris anno ab incarnatione dnī M.C. Sic nobili chartæ *Brientii* vel *Brienni* de *Brantona*, & *Margaretæ* uxoris ejus, qua partem suam terrarum de *Humeltono*, priori & monachis *Wigorn.* dederunt, annus deest, quo confectus erat. Sed eam non citra *Henrici* II. tempora esse scriptam manus plane docet. Chartæ bujus copiam mihi fecit vir à doctis nunquam satis celebrandus ROBERTUS HARLEY Armiger de *Branton*, vulgo *Brampton*, pagi *Herefordensis* vico, ob castrum vetus & familiam antiquam *Harleyorum* insigni, quæ per hæredes femellas ab illo *Brienno* vel *Briano* genus ducit. A quo, & à cujus, ejusdem nominis, majoribus cognomen etiam sortitus *Brampton*, jam ante multa secula **Brampton-Brian** nuncupari cœpit. Charta vero hæc factionis id genus est, quod, quibus præsentibus facta erat dicit, eorum, ut testium, nomina enumerans in his, quæ sequuntur, verbis: His testib; Will͞o de Bellocampo. Randulfo filio Rogī. Robto de [a] Penedoc. Simone et Johē H'edib; Brienni. Will͞o [b] Rupa. Walt'o del Mans. Helia le paumer. Henrico de brektuna. Bñdicto de [c] Lindengḡ. Colebrando. Iordano. ⁊ Edgaro sac'dotib; Magistro Godefrido. Walt'o. preposito. Willo de Dales. Æthello de West. Simone abbo. Osb. de Stokes. Sic in charta *Cottoniana Ebrardi* Epī *Norwicensis*, qua conventui monachorum *Norwicensis* ecclesiæ privilegia confirmat, desideratur temporis notatio, in quo confecta est.

Chartæ pariter omnes *Anselmi*, *Radulfi*, & *Willelmi*, Archiepiscoporum *Cant.* & *Willelmi* II. regis nulla temporis nota, in quo confectæ sunt, consignantur. Sed [d] chartæ *Willelmi* I, qua Ecclesiæ *Edmundiburgensi* donationes R.R. *Anglorum* sua confirmatione roborabat, non tantum *annus dom.* sed *indictionis*, & *regni*, cum *die mensis*, adjicitur his in verbis: [e] *Data pridie Kalendas Junii anno* XV. *regnante Willelmo rege gloriosissimo, ab incarnatione autem Domini* M.LXXXI. *Indictione* IIII. *Actum apud Wintoniam in Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.*

Sed chartam hanc commentitiæ in illa memoratæ privilegiorum chartæ faciunt, ut & illam commentitiam esse credam. Charta autem *Willelmi Conq.* confecta festo Pentecostes, de qua dubitari non potest, quin genuina, & vera sit, & quam supra ut veram citavi, ostendit non solum

---

[a] Nunc **Penduc.** [b] Nunc **the Rock.** membrum manerii de **Lindridge.** [c] Nunc ni fallor **Lindridge**, manerium Decani & cap. Ecclesiæ Cath. *Wigorniensis*. [d] Chartæ bujus transcriptum habetur in supracitato chartulario MS. Monasterii *Edmundiburgensis*. & monastici *Anglicani* p.p. 288, 289. Vol. I. [e] In chartulario *Burgensi* Hæc consignantium testium nominibus, quibus aureæ, & cæruleæ cruces præponuntur, continuo adscripta sunt: ipsique chartæ præmittuntur hæc verba: *Willelmus Dux Normannorum, qui Angliam armis adquisivit.* Et, *Willelmus R. Anglorum, qui Angliam manu adquisivit Bellica.*

annum Domini, & regni, sed diem mensis, in quo confecta est. Quemadmodum & charta illa amplissima *Cottoniana Willelmi* I. supra citata, quæ tam *Saxonico*, quam *Normannico* ritu confecta est MLX.VII. Ut & illa *Wulstani* Epi *Wigorn*. paulo ante citata, quæ non tantum Anno æræ Christianæ, & indictionis, sed anno regni, illiusque Episcopatus, imo ac ingressionis in monasterium, quod construxerat, denique ac die festo notata est. Sed chartas *Anglo-Saxonum*, vel quæ ab *Anglo-Saxonibus* post adventum *Normannorum* dictatæ vel scriptæ sunt, tempora, in quibus confectæ sunt, consignata habere, non adeo mirum esse debet, quamvis in istis à *Normannis* factis rarius notantur.

Secundo, SHOWERE, factio chartarum apud *Anglo-Saxones* ab illa, quæ in usu erat apud Normannos, in hoc discrepabat, quod hi singulas suas donationes perficiebant semper in singulari charta; illi vero unius ejusdemque donationis plures chartas exemplares facere solebant; quarum una uni, altera alteri eorum, quorum interesset ea servare, tradebatur. Hoc autem maxime obtinuit in chartis contractûs, sive conventionalibus; ut ex hac, quæ sequitur, constat: * Her swutelað on ðisum gewrite ymb þa forewearda þe Wulfric 7 se Arcebisceop geworhtan þa he begeat þæs Arceb. swuster him to wife. þ is þæt he behet hyre þ land æt Ealretune. and æt Ribbed-forda hire dæg. 7 behet hire þ land æt Cnihte-wican. þ he wolde hit hire begytan þreora manna dæg. æt þam hirede on Wincelcumbe. 7 sealde hyre þ land æt Eanulfintune to gyfenne 7 to syllenne þam þe hire leofest wære on dæge and æfter dæge. þær hire leofest wære. 7 behæt hire L. mancus goldes. 7 xxx manna. 7 xxx horsa. Nu wæs þyses to gewitnesse Wulfstan arceb. 7 Leofwine ealdorman. 7 Æþelstan b. 7 Ælfword Abb. 7 Brihteh munuc. 7 manig god man to eacan heom. ægþer ge hadode ge leawede. þæt þas forewearda þus geworhte wæran. Nu syndon to þyssum forewordan twa gewrita. oðer mid þam Arceb. on Wigerne-ceastre. 7 oðer mid Æþelstane biscop on Herforda.

Hujus chartæ duo exemplaria fuerunt, ut ex verbis constat: Nu syndon to þyssum forewordan twa gewrita. At in charta conventionis, quæ facta fuit inter *Ægelricum* & *Eadsigum* Archiepiscopum *Cantwarensem*, quæ est (65.) in collectione *Cottoniana*, tria facta sunt exemplaria, ut hæc verba ostendunt: Nu synt þissa gewrita þreo. an is innan Cristes cyricean. 7 oþer æt Scē Augustine. 7 þ þridde hæfð Ægelric mid him sylfan.

Una autem eademque charta in pluribus tabulis, sive exemplaribus confecta erat, SHOWERE, hunc in modum: si in duobus exemplaribus scribenda erat charta, tum bis; si vero tribus, tum ter in eadem pergamena describebatur; & qua parte, vel quibus partibus secanda, aut dividenda erat membrana, exarabatur plerunque CHIROGRAPHUM, CHYROGRAPHUM vel CYROGRAPHUM, signo crucis aliquando præmisso, in majusculis characteribus, per quorum medium secabatur pergamena; idque fiebat, SHOWERE, perinde ac in syngraphis conventionalibus, quas vos vocatis INDENTURAS, ad vitandam falsitatem. Quippe ut charta esse vera probaretur literæ vocis istius bipartitæ conferebantur. Quanto etiam chartæ in latitudinem magis extensæ erant, tanto in ora pergamenæ majoribus literis, majorique intervallo dissitis exarabatur CHIROGRAPHUM. Et in immanis Latitudinis chartis, quarum haud paucæ occurrunt, in uncialibus literis & unciali fere intervallo ab invicem positis, exaratum non raro id vocabulum cernitur. Cum in summa, vel ima tantum pergamenæ ora, cernitur dimidiatis majusculis scriptum, id bipartitæ membranæ signum est; cum vero & in summa, & in ima sic scriptum conspicitur, id in tribus tabulis chartam confectam esse monstrat. In nonnullis chartarum oris post CHYROGRAPHUM additur etiam donatoris, & aliquando donatarii nomen in bisectis literis cernendum, ut: in vetusta charta *Albwini* epi. *Wigorn.* qui certas terras apud CODES-WELLE, & STURE *Æthelwulpho* duci dedit. Confecta fuit hæc charta. An. Dom. DCCC.LV. & in superiori ejus ora, in grandioris & quadratæ formæ literis exaratum est CYROGRAPHUM ALHWINI ET ÆTHELWULFI DUCIS. Hæc charta una earum est, quas *Johannes* dominus *Somers* mecum communicate voluit. In nonnullis quoque, sed rarius, alia vocabula bipartitis literis discernenda sunt: ut in charta mutila *Cottoniana Æthelredi Merciorum* R facta Anno DCCCCI. in cujus ima ora dimidiatis in majusculis legendum est, [SIGNU]M CRUCIS.

In aliquibus etiam conficiendis chartis apud *Anglo-Saxones*, grandiores alphabeti literas, quas forte voluerat, notarius in pergamena, qua parte secanda erat, describebat; ex quibus bisectis ne quidem in membranis vetustu versatissimus aliquid *vocis* elicere potest. Hujusmodi characteres,

* Tria in hoc contractus instrumento observatu maxime digna sunt: I. De quàm immani dotario convenit inter Archiepiscopum & sororis ejus sponsum *Wulfricum*. II. Tria genera dominii, quibus dotales terras sponsæ suæ possidendas dedit *Wulfricus*: scilicet duo prædia, sive maneria *Ealretunensia* & *Ribbedfordensia* sponsæ suæ, durante ejus vitâ, possidenda concessit. Jus autem vel dominium prædii *Cnihtwicensis*, durantibus trium hominum vitis, illi se daturum stipulatus est. Verum prædii *Eanulfintunensis* perpetuum dominium, sive hæreditatem, quod practici nostri *feodum simplex* vocant, in istorum temporum solennibus verbis dedit. III. Conventio hæc pro solenni more *Anglo-Saxonum*, quem in superioribus ostendimus, facta erat in comitiis com. *Herefordensis*, quibus præsidebant *Ealdormannus* & *Episcopus*, qui in instrumento contractus testes adhibentur.

me judice isti sunt, qui scribuntur in ima ora chartæ actorum cutiæ comitatus à nobis supra exhibitæ, quæ in collectione *Cottoniana* est [13.] ad quam mitto euriosum Lectorem. Mos hic autem secandi & dividendi chartarum membranas per medium vocabulorum vel literarum Alphabeti, quæ in majusculis exaratæ erant, diu, SHOWERE, post ingressum *Normannorum*, ante quàm in desuetudinem abiit, durabat. Extat enim in Bibliotheca *Cottoniana*, charta *Conventionis*, quæ facta est, * Anno ab incarnatione dni. nostri Ihũ Xpĩ M.C.XL. & in cujus ima ora CYROGRAPHUM, more *Anglo-Saxonico*, linea recta bipartitum, divisæ membranæ indicium, cernitur. Procedente vero tempore cœpit & inolevit ritus bisecandi GYROGRAPHUM, majusculasve Alphabeti literas in linea curva serrata, sive dentiformi, quemadmodum in charta quadam conventionali STEPHANI Archiepiscopi *Cant.* quæ in Ecclesiæ *Westmonasteriensis* chartophylacio adservatur. Etenim in chartæ illius suprema ora CYROGRAPHUM, quod in continuæ scripturæ quaternis characteribus, iisque maxime proceris exaratum est, non tantum in linea *dentiformi* bipartitum cernitur, sed chartam suam Archiepiscopus ad *Chirographi Saxonici* exemplum factam fuisse, in verbis, quæ sequuntur, declarat: *ut autem hæc nostra ordinatio firmum & perpetuum robur obtineat, eam sub forma Cyrographi duximus annotandam, ita quod parti Epĩ. & capituli memorati, Abbatis & conventus sigilla; & parti Abbatis memorati & conventus, Episcopi & capituli sigilla pariter cum sigillis nostris apponantur.* Sic charta contractûs *Cottoniana*, quæ facta fuit *inter* ROBERTUM.... ex *una parte*, & JOHANNEM DE RIPES *ex altera, die Sabbati proximi post festum assumptionis beatæ virginis Mariæ, Anno regni Regis* Edwardi *quarto decimo.* in suprema ora sua ostendit CYROGRAPNUM per medias literas in linea dentiformi divisas. Chartaque *Cottoniana* R. Episcopi *Londoniensis*, duos margines dentiformes habet, scilicet alteram in ora membranæ quæ versus dextram est; & alteram in suprema ora: in quibus Alphabeti literæ à prima incipientes ad decimam quintam; hoc est, ab A. quod in ima parte marginis, qui ad dextram est, locum habet, ad P. quod in sinistro extremo supremæ oræ extat, bipartitæ conspiciuntur. Progrediente autem tempore chartæ conventionales, SHOWERE, confici cœperunt cum dentiformibus incisuris puris, in quibus neque CYROGRAPHUM, neque aliud aliquod vocabulum, neque denique dimidiatæ Alphabeti literæ exaratæ cernuntur. Id genus est charta *Cottoniana* nobilissima, quæ sic incipit: *hæc charta* indentata *facta inter magnificum principem Dnm.* Edwardum *regem Angliæ & Franciæ, & carissimum filium suum* Johannem *regem* Castellæ *&* Legionis, *& ducem Lancastriæ illustrem, testatur.* Verba, quibus chartæ confectæ tempus notatur, hæc sunt: *dat. apud Westmonasterium vicesimo quinto die Junii. Anno regni dicti domini regis Angliæ quadragesimo sexto, regni vero sui Franciæ tricesimo tertio.* E membrana ima pendet sigillum regis magnum.

Hæc, SHOWERE, de genesi & ortu chartarum conventionalium, quas vos INDENTURAS vocatis, à me dicta sunt, ut ab antiquitatis studiosis & magistris, gratiam inirem; præsertim ab iis, qui togæ forensis tecum decus, & honestamenta sunt.

Hæc autem velut in compendio de factione chartarum, quam aliam apud *Anglos*, aliam apud *Normannos* fuisse ostendi. *Willelmus* vero *Normannus*, etsi cum suis in *re diplomatica* maximus innovator fuit, *Anglico* tamen ritu chartas nonnunquam confecisse, illa, quam, ut exemplum sui generis rarum infra posui, cùm manu, tum dicendi genere, tum etiam crucis signis, & præmisso vexillari Christi signo, absque sigillo adpendente, demonstrat.

☧ MUNDO ACCRESCENTIA MALA. MINANTUR ETIAM MUNDI APPROPINQUARE EXIDIA. ET BEATIUS EST HOMINEM mortalem illuc mentis passib: tendere. ubi post finem huius uitę beatis datur penniter uiuere. Hoc enim uiuere beatissimum oportet regem Xpianum omĩ mentis conamine sibi alacriter emere. quia miserabile ē. regem hoc sclō coronari. & in futuro ęternis pęnis mancipari. Haec uero uigili mente intuens. his quoq: ne succumbam precauens. EGO WILHELMUS uictoriosus anglorum basileus concessi fidelem meũ LEOFRICUM epm̃ septem mansos terrę in priuatis locis. hoc est apud BEMTUN. & ESTUN. & CEOMMANYG. Ac HOLACYME ęcclę̃ PETRI aplĩ in exonia ubi eius episcopalis sedes est donare. & canonicorũ eiusdem ęcclę̃ uictum ampliare hereditario iure. tam in magnis quam in modicis reb: ad se rite ptineotib: uidelicet agris. siluis. pratis. pascuis. cultis. & incultis exitib: & reditib: eo tenore ac concessu. ut prefata terra ab omĩ censu sit libera excepta expeditione. pontis ac urbis constructione & restauratione. Siquis autē qđ absit diabolo instigante meum regalem concessum p̄sumat euertere. & beneficia predictę ęcclę et canonicis data detrahere. uel in aliquo minuete nisi conuersus reddendo & dupliciter restituendo scę̃ dĩ ęcclę̃ satisfaciat. in resurrectione beato℞. diuina uoce damnatus fiat socius omiũm demoniorum.

Anno dominicę incarnationis MILLESIMO LXVIIII. consentiente WILHELMO rege data est hęc terra ęcclę̃ scĩ PETRI apli in exonia ciuitate a uenerabili LEOFRICO sub testimonio eorum qui subscripti sunt.

* Ita incipit hæc charta. explicit autem: huius conuentionis testes sunt Radulfus decanus. Willelmus Archidiacō. Walterus hui⁹ frater. Ricardus Ruffus Arch̃. Ricardus de Bealm Arch̃. &c.

Þis synd þa landgemæro þœs landes þe eadwig cyning ageaf þam halgan were æt bemtune. ⁊ þam hyrede. ⁊ siððan leofric b. be willelmes cynges unnan. let gebocian into scē petres mynstre on exancestre. Ærest þær ceoman lace ut scytt. andlang ceoman lace ꝥ hit cymeþ on temese. anlang temese westward. swa westsexena gemære is and myrcena. ꝥ hit cymeð up to ðam gemyðan. þonne went hit on þa norðeran ea. ꝥ hit cymeð to aðre lace. betwix herhtulfing yge. ⁊ hrisyge ꝥ on ða norð ea. ꝥ anlang þære ea. ꝥ hit cymeþ eft to ceoman lace. ⁊ ꝥ land æt cyngbrycge norð andlang broces. ꝥ hit cymeð ðær holanbroc ut scytt. andlang broces up to þam wege þe norþad cynstanes treowe. andlang weges to fulan broces heafdon. andlang broces on þa stanbricge. of þere stanbricge andlang weges on burgdye. andlang dyc on þone broc. andlang broces eft on cynbrycge. a on ecnisse into scē petres mynstre on exancestre. ⁊ ealle þa teoðunga þæs cyninges. þis synd þa langemæro þære anre hyde ⁊ þære oðer healfan gyrde æt holacumbe þe lag into dorlisc. þe leofric b. let gebocian for his saule into scē petres mynstre on exanceystre. Ærest on crampansteorte. of crampansteorte on flora heafdo. and of flora heafdo up on þone weg þe westa ðære cyrcan up to þa fernigara. of þam fernigara to þam dunnastane. of ðam dunnastane up to þære dyc. ⁊ swa east andlang þære dyc to ðam wætere. of þam wætere norð on þæs crohtes heafod ⁊ swa norþ on smala paðe. swa on dun to þære þriþstoc. ⁊ swa to dorolisces land score adun to arnetes stane ⁊ swa andlang to crampansteorte.

✠ Ego Wilhelmus dī grā rex anglorum hanc donationem ppetuę memorię mandaui.

✠ Ego Mathilda regina adiuui.	✠ Ego Morkerus comes.
✠ Ego Stigandus archiepī xpī ęcclę confirmaui.	✠ Ego Raulfus comes.
✠ Ego Odo ēps consolidaui.	✠ Ego Arfastus cancellari⁹.
✠ Ego Hermannus ēps corroboraui.	✠ Ego Ingetricus pbr.
✠ Ego Leofricus ēps concessi & subscripsi.	✠ Ego Wilhelmus uicecomes.
✠ Ego Gosfredus ēps consensi.	✠ Ego Rodbertus uicecomes.
✠ Ego Giso ēps assensum prebui.	✠ Ego Roegerius uicecomes.
✠ Ego Wilhelmus ēps confortaui.	✠ Ego Leofnoðus minister.
✠ Ego Balwinus abbas digoū duxi.	✠ Ego Ricardus minister.
✠ Ego Robertus comes.	✠ Ego Folco miñ.
✠ Ego Willhelmus.	✠ Ego Hugo miñ.
✠ Ego Brient comes.	✠ Ego Raulfus miñ.
✠ Ego Eduuinus comes.	

Ad hujus chartæ exemplum, facta est *Saxonice* altera charta ejusdem regis, quæ in *Cottoniana* collectione notatur [21] qua Abbatiam S. *Eadmundi* ab *Arfasti* Episcopi omniumque succedentium Episcoporum dominatione vult exemptam, ut ex ejus verbis patet. Ic Willelm of Godes gife Engla kynge bebead þis gewrite to writene. ⁊ gewriten ic hit gemearcode to trymminge mid tacne drihtenlican rode. Charta autem *Latina*, qua idem privilegium dat, sigillo ejus magno insuper munita erat, ut constat his ex verbis: Manus nostræ subscriptione cartam hanc decreuimus roborare et sigilli nrī firmare. Chartæ autem penultimæ & aliarum duodecim copiam mihi fecerunt *Decanus* & *Canonici* Ecclesiæ Cath. *Exoniensis*, & in membranæ dorso duæ leguntur inscriptiones; quarum altera est *Saxonica*, altera *Latina*. Illa in *Saxonica*, istius temporis manu scripta sic incipit: Þis is ðæra syx hyda Landboc on Oxenafordscyre æt hemtune, *&c.* Hæc autem in *Normannicis* literis exarata, quæ non nisi sculptæ possunt delineari, sic incipit: Confirmatio Reḡ. Will. de vi hidis de hētū, *&c.*

Verum, Showere, etiamsi chartæ hæ *Willelmi Saxonicæ* factionis veræ & indubitatæ sint, damnanda tamen est eo nomine charta regis *Stephani*, quæ in Archivis Ecclesiæ *Westmonast.* adservatur, quod absque sigillo adpendente regio, præmisso ☧, *Saxonico* prorsus ritu, cum signis crucis factis & subscriptis testium nominibus confecta esse dicitur *anno incarnationis dominicæ* M.CXXXVIII. pontificatus autem D. papæ *Innocentii* IX. regni vero mei anno III. Præterea, hanc *Stephani* R. chartam, damnatam supra illam *Eadgari* R. eundem habuisse falsarium auctorem eadem solennia verba ostendunt. scilicet; *& ut hæc nostra auctoritas nostris, & futuris temporibus circa ipsum sanctum locum perenniter firma & inviolata permaneat, vel per omnia tempora custodiatur illæsa, atque conservetur, & ab omnibus optimatibus nostris, & judicibus publicis, & privatis melius, ac certius credatur, manus nostræ subscriptionibus subtus eam decrevimus roborare.*

De his omnibus, quorum ego tantum quasi ichnographiam descripsi, Showere, auctori nostro in operis sui præfatione amplissime disserendum est. In qua etiam monendus est lector, qui chartas veteres cum fructu, & sine erroris periculo, legere flagitat, ut tempus in quo instrumentum conficitur, si in illo id designatur, diligenter animadvertat. Verum si confecti instrumenti tempus in eo non notatur, tum lectori imprimis incumbet, ut id diligenter exquirat. Cum tempus scripti instrumenti in eo editur, tum lectori imprimis inquirendum est, in chartis purarum donationum, an donatores; in chartis conventionalibus, an personæ contrahentes; & in literis patentibus, an principes & episcopi, quorum in nominibus scriptæ leguntur, iis in temporibus vixerunt, aut floruerunt, quæ in chartis designantur. De quibus etiam diligenter inquirendum est, an in temporibus viventes, quæ in chartis suis exprimuntur, titulis quoque & appellationibus

pellationibus jam tum gaudebant, quibus illos & illorum nomina instrumento ornant, & distinguunt. Ea ipsa etiam de iis, qui testes adhibentur, inquirenda sunt: scilicet an in illis temporibus, vel ea circiter vixerunt, quæ in chartis designantur; an titulis, appellationibusve quæ nominibus suis adduntur, jam tum insigniti erant; & an chartarum auctoribus, quæ iis testibus factæ esse dicuntur, coævi fuerunt.

Quod si instrumentum sine designato tempore confectum est, tum studiose inquirendum est de tempore, in quo vixit, floruitque ejus auctor, vel aliquis è numero testium notabilis. Quo invento,deio an testes auctori, & mutuo sibi ipsis in aliqua vitæ parte coætaoei fuerint, diligenter indagandum est. Hæc gnaviter explorando chartarum veterum studiosus multa instrumenta, ob manum utique vel sermonem, vel forsan ob sermonis voces, phrasesque, falsitatis postulata, absque omni calumniæ, & calliditatis suspicione, de falsitate manifesta poterit condemnare. Imo chartas cætera irreprehensibiles, quæ veritatis speciem maximam præ se ferunt, hoc quidem pacto fictas & falsas esse nonnunquam evincet.

Præterea, Showere, Chartulario suo ab auctore nostro aliquid etiam lectoris præparandi gratia præmittendum est de tempore, in quo primum ab *Anglo-Saxonibus* chartæ factæ sunt. Id autem *Septimum Seculum* erat; ante quod, ut videtur, prædia, &c, quæ ad prædiorum exemplum dabantur, privilegia, & libertates, sine *scriptis, baculo, hastu, cornu, sagitta, cespite,* & id genus donationum symbolis, dari apud *Anglo-Saxones* solebant. *Septimum*, inquam, etat *Seculum*, in quo chartæ ab *Anglo-Saxonibus* primum fieri cœperunt. Nam in *Sexto Seculo* antequam ad fidem conversi essent, quæ confectæ fuerunt, chartæ nullæ aut extant, aut tum ab eorum aliquo factæ fuisse, quovis auctore, traduntur. Extant vero, quæ VII seculo inito, & deinceps confectæ erant, *vetustissimæ*. Scilicet charta *Æthelberti* I. regis *Cantwarorum*, omnium antiquissima, quam concilio *Laurentii* Epi. & omnium principum suorum confecit, cujusque apographum extat in *textu Roffensis* folio 119. a. Idem ille terras primus *scriptis* dedit, qui, auctore * *Beda*, primus etiam leges conscriptas promulgavit. Ab his legibus descriptis inchoat auro omni pretiosior codex ille MS. *Textus Roffensis*, cujus usum R.R. & doctissimis viris, *Decano* & *Canonicis* Ecclæ Cathedralis *Roffensis* magnis ornamentis grato maximè animo acceptum fero. De quibus legibus, & de quo codice, sic in primæ paginæ margine sua manu forensis togæ immortale decus Gul. Lambertus: *Beda lib. Eccles. Historiæ 2. cap. 9. has ipsas leges sua memoria viguisse refert. Harum autem exemplar haud scio an aliud usquam extat. Ac propterea hunc librum magni facito, quisquis es, qui eum nactus fueris. W. L. 1573. in gratiam antiquitatis.* Extant etiam in Bibl. *Cotton.* Augustus 2. in grandioribus literis hujus seculi finem versus scriptæ chartæ Sebbi regis *Orientalium Anglorum*, qui floruit an. dom. DC.LXXX. & *Lotharii* regis *Cant.* qui chartam *Reculvensis* monasterii confecit, An. dom. DCLXXIX. quas in superioribus citavi. Exeunte etiam hoc seculo, scilicet An. dom. DCLXXXX.IV [a] chartam fecit *Witheredus* R. *Cant.* in concilio *Becanceldensi.* [b] Alteram etiam fecit, An. dom. DC.XCV. [c] Tertiam etiam in primæ tenorem confecit, An. dom. DCC. Harum autem primam chartarum, quæ in *Anglia* factæ sunt,omnium absolute primam [d] *H. Spelmannus*, illumque secutus [e] *Edwardus Stillingfletus* affirmant; quos tamen errore lapsos fuisse, *Lotharii, Sebbi*que chartæ, absque *Æthelberhti* illa, quæ omnimodam veritatis speciem præ se fert, manifeste evincuot. Versus seculi hujus finem etiam *æra Christiana* in designandis chartarum temporibus usurpari cœpit, si fides adhibenda est Osheri regis chartæ, quæ in MS. *Cottoniani*, cujus nota, *Tiberius*, A. 13. fol. 20.b. sic scripta legitur: *Regnante in perpetuum, ac gubernante dnō nostro Salvatore secula universa Anno* Recapitulationis Dionisi. i.e. *ab incarnatione Xpī.* Sexcentessimo Octuagessimo. *indictione* Sexta *revolutu....* *Ego* Oshere *rex*, &c. Hic quidem, Showere, fatendum est anno Christi DCC.LXXX. non convenire indictionem sextam, sed octavam, quam ob causam chartam hanc suspectam habeo. Cætera tamen vero similem, & in bonæ fidei chartulario descriptam non damno; propterea quod tabellionis forsan errori imputandum est, quod anno Christi indictionis annus non exacte respondeat. Quod si vera habeatur hæc charta, facta in ea mentio nominis *Dionysii* monachi ostendit, circa id tempus, nimirum versus *seculi septimi* finem, annum *Christi incarnati* ad notanda instrumentorum tempora in *Angliâ* usurpari cœpisse. Quapropter, Showere, chartulario etiam suo ab auctore nostro aliquid de Æris præmittendum est, quibus in *Anglo-Saxonum* chartis donationum, actorumque aliorum tempora notari & signari solebant. In *septimo seculo* annus *indictionis* aut solus, aut tantum non semper solus, adhibitus erat, ad indicanda omne genus chartarum tempora: ut in charta *Hlotharii* vel *Lotharii* toties antea citata, quæ facta esse notatur mense Maio, Indictione Septima. i. e. Anno Christi DC.LXIX. ut observatur in *Evident.* Eccl. Christi *Cant.* x. Script. Col. 2207. Sic charta *Æthelberhti* I. regis *Cant.* supra è textu *Roff.* citata,confecta esse dicitur *Mense Aprilio sub die* IIII *Kl. Maias*,

---

* Qui inter cætera bona, quæ genti suæ consulendo conferebat, etiam decreta illa judiciorum juxta exempla *Romanorum* cum consilio sapientium constituit: quæ conscripta *Anglorum Sermone* hactenus habentur & observantur: *Bed.* E. H. cap. 5. Edit. *Cantabr.* [a] *Spelman.* concil. Vol. 1. p. 191. [b] p. 192. [c] p. 198. [d] Ibid. pag. 125, & in *Reliquiis Spelmannianis*, p. 8. [e] *Origines Britannicæ.* pagin. 18, & 22.

indictione septima. i. e. Anno Christi DC.XIX. quo anno *Laurentius* Episcopus (oondum enim *Cantwarenses* præsules *Archiepiscopi* vocabantur) etiam mortuus est. Quod si codici MS fundationis monasterii *S. Augustini Cantuariensis*, qui bibliothecæ *Aulæ S. Trinitatis Cantab.* depositum est, credendum esset; *æra Christiana* ab ineunte peoe Septimo seculo in usu fuisse apud *Anglo-Saxones* statuenda est. * Nam prima & secunda chartæ istius codicis, quæ *Æthelberhti* I. regis nomine factæ sunt, confectæ esse dicuntur *Anno ab incarnatione Christi* DCV. indictione octava. Verum chartas istas non modo non *liberas esse à suspicione*, ut pro modestiâ loquitur [a] *Spelmannus*; sed plane falsas, illius argumenta. quibus [b] alia addi possunt, ostendunt. Quamobrem *annum Christi incarnati* ad annum *indictionis*, ineunte, aut provecto *septimo seculo*, chartis accessisse tantum abest, ut constet; ut de eo maxime incertum est. Verum inito *octavo seculo*, eove haud multum promoto, in designandis chartarum temporibus ad annum *indictionis* annus dominicæ incarnationis frequentius jam tum usitatus accessit: ut in charta *Æthelbaldi* regis in superioribus è MS. *Cotton. Augustus*, 2. citata, quæ scripta esse notatur, *Anno ab incarnatione dnī nrī Ihū Xpī septincentissimo tricessimo sexto.* Sic charta *Aldulfi* Epī. textûs *Roffensis* folio 120. b. confecta esse notatur, *mense Aprili, indictione* VI. *Anno ab incarnatione Christi* DCC.XXXVIII. charta *Sigeraedi* R. *Cantiæ*, Textus *Roffensis* folio 122. consignata erat, *indictione* XV. *anno dom. incarn.* DCC.LXII. Charta *Earduulfi* R. Cantiæ ejusdem Cod. fol. 123. confecta etiam erat *Anno ab incarnatione Christi* DCC.LXII. *indictione* XV.

Hæc à Te, SHOWERA, observata esse velim, propterea quod docti multi, iique primi ordinis scriptores, (quales [c] *H. Spelmannus* & [d] *Joh. Marshamus*) affirmant *æram Christianam* quæ tamen à *Beda* usitata est, vix tandem à *Caroli Magni* temporibus usu apud *Anglos* receptum fuisse, qui tamen factus est *Francorum* Rex non ante annum DCC.LXIX. & Anno DCCC. factus erat imperator, mortuusque est anno DCCCXII. Quinetiam, ut alibi observavi, solus *æra Christianæ* annus iis in temporibus non raro adhibitus erat ad designanda chartarum tempora. Sic in [e] charta *Æthelberhti* regis *occidentalium Saxonum*: *Scripta est hæc charta anno dominicæ incarnationis* DCC.XC. Sic in [f] charta *Offæ* regis *Merciorum*: *Actum Anno dominicæ incarnationis* DCC.LXXX.VIII. Sic in [g] charta *Æthelberhti* II. regis *Cant.* --- *Actum* (anno) *dominicæ incarnationis* DCC.LXXXI. Sic etiam in [h] charta *Ecgberhti* R. *Cant.* --- *Actum anno dominicæ incarnationis* DCC.LXV. qui fuit quartus, antequam *Carolus* in regem *Francorum* unctus erat. Accedat charta autographa *Somersiana* quam anno Christi DCCC.XXV. & indictione secunda notatam, integram exhibeo, quum quod in antiquo *Saxonico* scripta est; tum quod nonnullorum, quæ solenniter acta sunt in concilio, vel synodo apud *Clonesboum* originalis commentarius est; quem quia *Latine* versum in *H. Spelmanni* concil. Vol. I. p. 334, 335. hic *Latio* donare supervacaneum existimamus.

✠ In nomine trino diuino qui est deus benedictus in sæcula amen. Ðy gere þe wæs from Cristes gebyrde agan. eahta hund wintra. ⁊ XXV. [i] ⁊ æfterre indictio wæs in rime. ⁊ wæs Beornwulfes rice Mercena cyninges. þa wæs sinodlic gemot on þære mæran stope ðe mon hateþ Clofeshous on þam se sylfa Cyning Beornwulf. ⁊ his biscopas. ⁊ his aldormen. ⁊ alle þa witon þisse þiode þær gesomnade weron. þa wæs tiolo micel spræc ymb wuduleswe to Sulhtune ongægum west on Scirhylte. waldon þa [k] swangerefan þa leswe forður gedrifan ⁊ þone wudu geþiogan. þonne hit ald geryhta weron. [l] þonne cwæð se biscop. and þara witena þæt hio him neren maran ondeta þonne hit aræded wæs on Æþelbaldes dæge þrim hunde swina mæst. ⁊ se biscop ⁊ ða higen ahten twæde þæs wudu ⁊ þæs mæstes. Ða geræhte Wulfred arcebiscop. ⁊ alle þa witan þet se biscop ⁊ þa higen moston mid aþe gecyþan þet hit swa aræden were on Æþelbaldes dæge. ⁊ him mare to ne sohte. And he þa sona se biscop beræddade Eadwulfe ðæm aldormen þæs aþes biforan allum þæm witum. ⁊ him mon þone gelædde ymb XXX nahta to þæm biscop-stole æt Wigoerna-Ceastre. In þa tid wæs Ðama swangerefa to Suðtune. ⁊ he ræd ðæt he wæs æt Ceastre. and þone

* Prima charta editur in Monastico *Angl.* p. 23. secunda cum tertia in chron. *W. Thorn.* x Scriptorum. col. 1761. & *Spelman.* concil. p. 118, 119, 120. *a* Ibid. p. 125. *b* Sic voces Gallo-Norm. *Armilcausia, Camisia*, tertiam; & solennia illa verba in chartis *Normannorum* usitata, *Notum sit omnibus, tam præsentibus, quam futuris*, secundam falsitatis arguunt. *c* Concil. Vol. I. *d* In propylæo ad monasticon *Anglicanum.* *e* Text. *Roffens.* f. 134. b. *f* Fol. 132. a. *g* Fol 131. a. *h* Fol. 127. a. *i* Hoc est, *& secunda indictio erat in calendario, rege Merciorum* Beornuuulfo. *k* Gerefa compositum non raro occurrit: ut scirgerefa, tungerefa, gafolgerefa, portgerefa, wicgerefa, *&c.* Sed spangerefa, *vel* suangerefa jam primum à me legitur; neque, quid suan illud extra compositionem significat, scio. Sed suangerefa hac in charta denotare videtur *eum qui regis sylvis & forestis ab Aldormanno præpositus erat.* *l* Tum Episcopus (*Wigornensis*) ejusque domesticorum *sapientes* dicebant se ab illo non plus vendicare, quam jus pascendi trecentos porcos, & quod episcopus & monasterium sylvæ, glandiumque duas tertias partes proprio jure possidebant.

aað

aað gesæd. ⁊ gesceawade sua hine bis aldorman hebt Eadwulf. ⁊ he hina hwæþra ne grette. hit sunt * nomina et uocabula qui in sẏnodali concilio fuerunt congregati.

✠ Signum man̄. Biornwulfi regis Merc.
✠ Wulfred arc̄ episc̄. ɔsen̄. hanc ɔdicionem.
✠ Oeðelwald episc̄ ɔseō.
✠ Hræðhun episc̄ ɔsen̄.
✠ Heaberht episc̄ ɔsen̄.
✠ Bionna episc. ɔsan̄.
✠ Eadwulf episc. ɔsen̄.
✠ Wilfred episc̄. csen̄.
✠ Sigðegn episc̄. ɔsen̄.
✠ Alhstan episc̄. ɔsen̄.
✠ Humberht episc ɔsen.
✠ Ceolberht episc̄.
✠ Cyned episc.
✠ Torhthelm prió.

✠ Eanmund abb.
✠ Wihtred abb.
✠ Cudwulf abb.
✠ Eanmund abb.
✠ Eaðberht dux.
✠ Beornoð dux.
✠ Sigred dux.
✠ Cuðred dux.
✠ Eadwulf dux.
✠ Mucel dux.
✠ Uhtred dux.
✠ Alhheard dux.
✠ Bolam ✠ bynna.
✠ Aldred. ✠ wighelm.
✠ Heahberht. episc̄.
✠ Eadgar pr̄.

✠ Wigberht pr̄.
✠ Heahstæf pr̄.
✠ Brada pr̄.
✠ Cuðbald pr̄.
✠ Regngar pr̄.
✠ Cuðberht pr̄.
✠ Ecgmund pr̄.
✠ Ecmund pr̄.
✠ Heahferð diāc.
✠ wighelm diāc.
✠ Ernebeorht diāc.

Ond alre oðerra priosta butan wissum mæssa-priostum esen LX.

Progrediente etiam tempore ad anoum Christi & *indictionem*, accessit *epacta* plerumque sola, oonounquam cum *concurrente*: ut in MS. codice *Cottoniano*, cujus oota, *Tiberius*, A. 13. tempus confectæ chartæ *Æthelstani* R. qua certas terras dedit ecclesiæ *Wigorniensi*, sic notatur: Anno dom. incarnationis DCCC.XXX. regni vero mihi commissi VI. indictione VII. epacta III. concurrente II. septimis Juoii idibus. Luna XXI. in civitate omnibus nota, quæ LONDINIA dicitur.

Ex charta *Æthelstani* etiam constat ad annum Christi & indictionem, accessisse etiam non raro *annum regni* apud *Anglo-Saxones*. Sic in charta MS. codicis *Cotton. Nero*. E. 1. 130. quæ est *recordum* decreti, sive eorum quæ acta suot io concilio, in terminanda lite quæ orta erat inter *Heahthoredum* Epm̄. & Wulfheardum filium *Cussan*, hæc leguntur verba: ---- *in conciliabulo, in loco, qui dicitur* celbẏð, *præsidentibus duobus Archiepiscopis, Iamberta & Higeberto, medianta quoque* Offan *rege cum universis principibus suis. dat. anno dom. incarn.* DCC.LXXX.VIII. *indictiona vera* XII. *qui est annus regni mei* XXXI. Sic chartæ *Osuualdi* Archiepiscopi *Eberacensis*, quæ ex earum ouoiero est, quas penes se habet mihi musisque *Archdu* semper colendus, honorabilis vir *Johannes* dominus *Somers*, hoc exordium est: ✠ *Regnante dnō nrō Ihū Xpō anno ejusdem dnī incarnationis* DCCCC.LXXX.IV. *regni vero nostri R. Æthelreds anno quinto, &c.*

Quinetiam, SHOWERK, quemadmodum tempus, sic ex decreto concilii paulo ante citati constat, locum etiam non raro notâsse *Anglo-Saxones*, in quo chartas consignabant. Sic charta *Albwini* Epī. *Wigorn.* quam in superioribus citavi, confecta esse dicitur, An. incarn. Christi, DCCC. ⁊ LV. indictione III. in metropole, quæ nominatur wegrionanceaster. In charta *Bertulphi* R. *Merciorum*, Bibl. *Cott.* Nero, E. 1. 130, cujus exemplar est inter chartas *Somersianas*, sic legitur: *Hæc autem charta Karaxata est an. dom. incarn.* DCCC.XLI. *indictione* IIII. *in die natalis domini in celebri vica* tomweorðin:. In charta ejusdem codicis *Burrhedi* R. *Merciorum*, sic legitur: *Gesta est hujus chartæ libertus anno dom. incarn.* DCCC.LV. *indictione* III. *in vico, qui* tomweorðin *nuncupatur.* Sic in charta Offæ Regis; Text. *Roffensis* fol. 132. b. *Actum Anno dom. incarn.* DCC.LXXXIX *in loca ubi dicitur* Celcbẏð. In charta *Ecgbearthi* R. ejusdem cod. fol. 138. b. *Scripta est hæc chartula in* [a] bica regali, *quæ dicitur* werenicburna. is testibus, *&c.*

Notandum quoque est, tempus aliquando, sed rarius in principio chartarum esse ootatum: ut in charta *Æthelberhti* R. *Cant.* quam supra citavi; in chatta autographa recordi comitiorum regni *Merciæ*, quam integram supradedi. Ut & in charta *Albwini* Epi. *Wigorn.* toties in superioribus citata. Quinetiam in charta antecitata *Osuualdi* Archiep. *Eberacensis*, quibus addas exordium chartæ novissime citatæ *Ecgbearhti* R. In oomine domini nrī Ihū Xpī Salvatoris mundi, Anno dom. incarn. DCCC.XXX.VIII.

Sæpissime vero notatum cernitur tempus in media charta, idque plerunque ante testium consignantium nomina. Nonnunquam etiam, sed rarissime in earum fine: ut io [b] charta *Ætheredi* R. occidentalium *Saxonum* & *Cant. Actum est autem anno ab incarnatione dnī. nrī. Ihū Xpī* DCCC.LXVII. Sic in fine [c] chartæ *Ceonuulfi* R. *Scripta est autem hæc kartula anno dom. incarn.* DCCC.XI. *indictione* IIII. [d] *his testibus consentientibus & subscribentibus.* Hæc autem de tempore in fine chartarum notato scripsi, SHOWERK, quòd quidam vir doctus, isque in chartis versandis exercitatus, à me sciscitatus est, an in chartarum *Saxonicarum* extremis partibus unquam videram ootatum. Denique oonnunquam, sed rarissime quidem, tempus confectæ chartæ bis

* Conferenda nomina hæc sunt cum iis, quæ leguntur *H. Spelman.* concil. Vol. I. p. 335. ubi quoque, to Westmẏnstre, errore ponitur pro to Wigoernaceastre, ut in hac charta. *a Sax.* wic. *b* Text. *Roff.* f. 141. b. *c* Ib. f. 137. a. *d* Scil. testibus, quorum nomina in charta suprà exarantur.

in ea notatur: ut in charta *Eadredi* R. *Somersiana*, cujus tam in principio, quam in medio, notatur annus dominicæ incarnationis DCCCCXLVI. Contra etiam, quod supra animadverti, chartarum, quæ *Anglo-Saxonibus* auctoribus factæ sunt, haud exiguus numerus nulla temporis nota distinguuntur: ut in *Textu Roffensi*, ubi quarta circiter pars chartarum nullo anno notantur. Chartarumque *Somersianarum* in tertia fere parte notatio temporum, quibus consignatæ sunt, penitus desideratur.

Denique, SHOWERE, auctorem, quisquis ille futurus est, lectorem suum oportebit præmonere, ut nunquam non * falsitatis suspectas chartas habeat, quotquot *Anglo-Saxonum* nominibus seu Latine, seu Saxonice confectæ *rubris aureisve* literis, aut *rubris aureisve* crucis signis, quæ quidem auratura evanescente non raro rubra fiunt; vel denique, quæ *aureis* crucibus iconibusque in summa vel ima membrana depictis splendent, splendoreque suo insciorum oculos perstringunt dicam, an magis delectant. Equidem id genus omnes, saltem quæ ante S. *Eadwardi* II. tempora confectæ esse dicuntur, vel primo intuitu damnandas propterea censeo, quum quod chartam, quam *Anglo-Saxonem* habuisse auctorem, aut certum, aut probabile est, nondum aliquam vidi, cui ex pigmentis istiusmodi, cultus aut splendor accersitus erat; tum etiam, quod chartarum, quas in superioribus falsitatis damnavi, maxime famosæ pigmentis istis claræ sunt.

Prima earum est ista *Æthelbaldi* R. *Merciorum*, coenobii *Croslandensis* fundatoris, quæ non tantum signis crucis aureis exotico more factis, verum etiam crucibus aureis grandioribus in summa, & infima membrana graphicè descriptis, magnum sibi nomen fecit. Hæc tamen charta est, quam tot nominibus à nobis damnatam in partes suas advocat R. P. *Clemens Reynerus*, ad probandam antiquitatem ordinis & congregationis *Benedictinorum* in *Anglia*, libri sui sectionis primæ §. 18. ubi quidem perperam omnia scripsit.

Secunda est *Cottoniana* ista *Wulferi* R. *Merciorum*, quæ non tantum signis crucis aureis conspicua est, sed in supremo margine aurea regis imagine [quæ ad dextram crucem florentem auream cum sceptro, & ad sinistram crucem florentem auream cum aureo gladio habet] ad speciem comparata, tres grandiores cruces pariter aureas [a] *Florentes, acutas*, in imo margine ostentat.

Tertia est *Westmonasteriensis* ista *Eadgari* regis quæ aureis signis crucis, maxime verò tribus hoc pacto ✠ ✠ ✠ factis notabilis est. Hæc tamen charta est, quam *Rogerus Owen* eques auratus, in MS suo [b] codice, ut veram & indubitatam citat, vir quidem doctus, scriptorque diligentissimus; sed qui linguæ, & antiquitatis *Saxonicæ* minus gnarus, *Saxonicas* neque *manus*, neque dictiones phrasesque, neque denique consuetudines à *Normannicis* rite potuit dignoscere. Hunc autem MS. codicem ab amplissimo viro *Joh. Trevor* equite aurato, & [c] *rotulorum* magnæ Cancellariæ regni *Angliæ* custode, per manus R. & doctissimi viri *Francisci Atterbury* Archidiaconi *Totnesensis* dignissimi, utendum me accepisse gratus agnosco.

Quarta est *Westmonasteriensis* etiam ista *Dunstani* Epī. eidem *Rogero* minime suspecta, quæ non tantum præposito vexillari Christi signo aureo speciosa est, verum etiam signo crucis *Eadgari* R. aureo ✠ signique crucis peregrino more, tam post, quam ante consignantium testium nomina positis; quorum quæ postponuntur aurea sunt; denique & retinaculo sigilli adpendentis serico aurei coloris inscios in sui admirationem rapit. Hisce, SHOWERE, sinas ut accedant duæ aliæ chartæ *Eadgari* R. nomine, à falsario quodam post adventum *Normannorum* simulatæ, quæ grandioribus characteribus aureis scriptæ extant in cod. MS. bibl. *Cotton.* cui nota *Vespasian.* A. 8. Et crede mihi multos magni nominis doctos, sed literaturæ & vetustatis *Saxonicæ* imperitos, suo nitore deceperunt. Harum altera *monasticarum constitutionum* charta est, quæ sic incipit: OMNIPOTENS TOTIUS MACHINÆ CONDITOR. quam etiam signis crucis aureis insignem, *capitula* etiam constitutionum à condendis *Anglo-Saxonum* chartis maxime aliena falsam esse ostendunt. Altera donationis charta est, duobus exemplaribus scripta, qua *Eadgarus* Novo *Wintoniensi* monasterio terras nonnullas dedisse fingitur, & sic incipit: ANNUENTE ALTITHRONI MODERATORIS IMPERIO. Eamque falsitatis arguunt non solum aurea crucis signa, duoque exemplaria, sed charta altera *Henrici* II. intra duo exemplaria ista in eadem aurearum literarum grandiori scriptura exarata, qua pariter novo illi S. *Trinitatis* monasterio certas terras & privilegia dicitur dedisse *Henricus*. Hanc tamen *Eadgari* R. chartam vel istâ *Henrici* II. spuriam esse dignoscendam, prorsus ut veram bis citavit in libro suo, cui titulus, **Titles of Honour**, *Joh. Seldenus*, vir sane maximi nominis, sed qui in hoc tamen infelix, & se quasi minor videbatur, quod cum *Orientalis*, *Græcæ* & *Latinæ* literaturæ, quæ in illo erat sum-

* Eo nomine haud injuria in suspicionem vocanda est charta *Edmundi* R. Anglorum apud *Will. Malmesb.* de gestis R. A. cap. VII. qua Eccl. *Glastoniensem* prædiis magnis, & honorificis privilegiis donasse dicitur; quia *scripta est literis aureis in libro evangeliorum, quem* (rex ille) *eidem Ecclesiæ obtulit eleganti satis opere compositum.*

[a] Ut *Heraldi* dicunt, *des croix fleuries, fichees.*

[b] Cui titulus est: **Of the Antiquity, Amplenesse, and Excellency of the Common Lawes of England.**

[c] Sic tabulas publicas, è quibus acta & decreta Magnæ cancellariæ recitantur, *Angli* vocant.

ma

ma ſcientia, *Septentrionalis*, & præſertim *Saxonicæ* linguæ notitiam perfectam nec habuit, nec forſan tanti putavit habere conjunctam.

Hoc dictum velim, SHOWERE, non quod tanti viri gloriæ aliquid detrectandum putem, ſed ut oſtendem noſtris ut ut maximis viris, qui cum foras aquilæ ſunt domi talpæ non eſſe debent, *Saxonicam* literaturam, ſi antiquitatem patriam ſcire cupiunt, non admodum utilem tantum fore, ſed quodammodo neceſſariam.

Hoc auctori noſtro, SHOWERE, in chartularii ſui prolegomenis de chartis præfato, progrediendum recta eſt ad ſcribendam de *donationibus Anglo-Saxonum* diſſertationem, quatenus de iis ex *Saxonicæ* antiquitatis penu dicere illi fas erit.

Inprimis autem illi diſſerendum eſt de generibus *donationum*, quæ perinde ac apud alias gentes, apud *Anglo-Saxones* duo fuerunt; nempe quæ * *ſine ſcriptis*, & quæ *ſcriptis* perficiebantur. In *illis* donator vel *verbis*, vel, ſi fandi facultas ei non eſſet, *ſignis*; in *his* vero voluntatem ſuam *ſcriptis* manifeſtabat. Illæ autem, quibus donator voluntatem ſuam *verbis* declarabat, *verbales*: quibus autem *ſcriptis* illam declarabat, hæ *inſtrumentales*, vel *codicillares* donationes recte dicuntur. Utræque vero vel *Simplices* ſunt, vel *ſolennes*. *Simplices* dico, quæ nullo accedente ſolenni ritu vel ceremonia, abſque omni apparatu, aut pompa, ſola vi verborum, quæ dicta vel ſcripta ſunt, perficiuntur; & forſan aliquando rei datæ traditione, quæ, ſi lege aliqua, vel conſuetudine vim legis habente neceſſaria eſt, ſolennis ritus non dicendus eſt, quod donatio ſine ea perfici non poteſt; contrà donationes *ſolennes* ſunt, quæ ſymbolis donationum ſolenni ritu à dantibus traditis aut aliqua alia ceremonia accedente celebrantur. Præterea donationes reſpectu *donorum* in duo genera dividuntur. Etenim vel rerum *mobilium* ſunt, vel *immobilium*. Ad perficiendas rerum *mobilium* donationes, præſertim earum, quæ verbis datæ ſunt, *rei datæ*, ſi ſingularis eſt; ſin vero in numero, pondere vel menſura conſiſtit, ſaltem *partis ejus*, totius nomine, *traditio*, quemadmodum apud omnes fere gentes, ſic apud veteres *Anglos*, neceſſaria fuiſſe videtur. Verum de donationibus rerum *mobilium* præſertim earum, quæ ſine *ſcriptura* perficiuntur, nihil plane expectandum eſt ab auctore noſtro; cui de donationibus *prædiorum ruſticorum*, & *urbanorum*, & *libertatum*, *privilegiorum*que quæ ad exemplum prædiorum dantur, tantum ſcribendum eſt. Prædia autem apud *Anglo-Saxones*, ut *ſcriptis*, ſic *ſine ſcriptis* ſolenni more dari ſolebant, teſte *Ingulpho*, qui hiſtoriæ *Croilandenſis* Oxoniæ editæ p. 70. hæc ſcribit: *conferebantur etiam primo multa prædia nudo verbo, abſque ſcripto, vel chartâ, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera, & plurima tenementa cum calcari, cum ſtrigili, cum arcu; & nonnulla cum ſagitta*. Hunc autem ſolennem *ſine ſcripto* donandi modum, auctore eodem *Ingulpho*, *Willelmus* Conquæſtor à ſe initio regni ſui obſervatum, *poſterioribus annis immutavit*, ſecum, ut par eſt credere, ſtatuens, donationes terrarum, & eorum, quæ terris exequuntur, non niſi inſtrumentis ſcriptis dare, aut ab aliis data confirmare. Donationum autem prædiorum, & eorum, quæ ad exemplum prædiorum *abſque ſcriptura*, cum ſolenni gladiorum, & id genus ſymbolorum traditione, celebrati ſolebant, duo exempla è temporibus, quæ victoriam *Normannicam*

* Morem donandi terras *ſine ſcriptis* quum apud *Anglo-Saxones*, tum apud *Anglo-Normannos* fuiſſe receptum oſtendunt hæc quæ ex vetuſto chartulario monaſterii *Edmundiburgenſis*, quod ſupra citavimus, deſcripta hic continuo ſequuntur. [Habemus præterea plures terras, & tenementa, de quibus nulla apud nos reſtant munimenta. Aut enim *ſimplici freti veritate nulla fecerunt*, aut ſi fecerint per cuſtodum incuriam perierunt. Aliquorum tamen, qui nobis beneficia ſua contulerunt, tantum nomina retinemus. Aliquorum vero nec memoriæ cujuſlibet veſtigia potuerunt inveniri, nomina ſiquidem eorum, quæ apud nos inveniuntur, ſunt hæc. *Hedredus* Epī dedit Scō *Eadmundo* unam partem de Bertone; *Eadwinus* aliam partem, *Brichtricus* præpoſitus tertiam partem adquiſivit, ſed penitus *nulla eſt charta*. *Willelmus* rex dedit *Brokrum* cum pertinentiis, cujus carta nuſquam reperitur: invenimus tamen ſcriptum, quod cartam inde fecerit, *Matildis* regina uxor ejus dedit *Werketon* ipſius aſſenſu, & voluntate, ſed nullam penitus cartam habemus. *Oſulphus le Syre*, & domina *Leneruna* uxor ejus dederunt Scō. *Eadmundo* Briſingham, ſed *ſine carta*. *Lefgina* tempore Regis *Willelmi*, & *Baldewini* abbatis pro *Siredo* nepote ſuo, & ſuo victu, dedit Scō. *Edmundo Blumham*, ſet *ſine charta*. *Alfricus* filius *Withgari* dedit *Meleford*, & Eccleſiam Scī *Johannis* Baptiſtæ apud *Claram* conſtruxit, & clericos ibidem collocavit, & manerium eidem Eccleſiæ dedit, & Scō *Eadmundo*, & *Lefſtano* abbati dominium ejuſdem tradidit in perpetuum, & *Withgarum* filium ſuum eidem concedere compulit, ſet totum *ſine carta*. Fuit autem idem *Alfricus* temporibus *Aethelredi*, *Canuti*, *Haroldi*, *Hardecanuti*, & Scī *Eadwardi*, regum *Angliæ*. Quidam *Langardus* apud *Stapelford* pro ſanitatis gratia recuperata dedit illud manerium, ſet *ſine carta*. *Manning Swartinges ſune* dedit Chebenhall, ſet *ſine charta*. *Leofſtanus* dapifer *Lefſtani* abbatis, & *Stannardus* cognatus ejus dederunt Wolnetham, Geneſtede, & Bochinge. *Siwardus* Monachus procuravit Tifteshalle à parentibus ſuis, ſet *ſine charta*. *Edricus* præpoſitus adquiſivit Hemegreth, ſet *ſine charta*. *Reginaldus Scanceber* dedit Lidgate, ſet *ſine carta*. *Ulfricus* dedit Heſingwell, ſet *ſine carta*. *Godricus Clarke* cum filio ſuo dedit ſuam partem in Neutone, ſet *ſine carta*. *Robertus* le *Manaunt* dedit tertiam partem de Horninggiſh, ſet *ſine carta*. *Eadwinus* rex dedit Beccles, ſet *ſine carta*.] Chartularii fol. 50. a. b.

‡ X 2 præceſ-

præcesserunt, à scriptoribus proferuntur. Alterum est *Eadgari* regis, de quo sic *Willielmus Malmsburiensis*, lib. II. cap. 8. *Eadgarus rex monasterii Glastoniensis patronus maximus, ubi generali assensu pontificum, abbatum, optimatumque suorum hæc privilegia ipsi loco conferre disposuit*, LITUUM *proprium ebore decentissime formatum, atque decoratum, super altare Scæ dei genetricis posuit, ac sua monachis ea perpetualiter possidenda attribuit. Eundemque* LITUUM *mox in sua præsentia fecit secari in medium, ne eum cuiquam dare, vel vendere posset quilibet abbatum sequentium, præcipiens partem illius servari in* LOCA *ad jam dictæ donationis testimonium.* Sic *R. Canutum* prædium *Puseyense* dedisse cum solenni *cornu* traditione, Antiquarius noster præstantissimus * *Gul. Camdenus* bis in verbis tradit: *Ocke ille fluvius, quem dixi, deinde interlabitur inter* Pusey, *quod illi, qui de* Pusey *nominati adhuc tenent per* Cornu *à majoribus, olim à rege Canuto Danico datum, & juxta unum, & alterum* DENCHEWORTH. Idem [a] *Camdenus*, ex veteri libro, de *Ulpho, Thoraldi* filio, sic scribit: *dominabatur* Ulphius *illo in occidentali parte* DEIRÆ, *& propter altercationem filiorum suorum, senioris & junioris, super dominiis post mortem, mox omnes fecit æque pares. Nam indilato* Eboracum *divertit, &* Cornu, *quo bibere consuevit, vino replevit, & coram altari, Deo & beato Petro Apostolorum principi omnes terras & redditus flexis genubus propinavit.* Cornu istud, vel potius *Corniforme* poculum eburneum, *Camdeno* scribente amissum, nunc in Ecclesiâ *S. Petri Eboracensi* extare, ante aliquod tempus repertum, accepi. Sic reverendus, & doctissimus vir, *Whitus Kenettus*, de vetusta omne genus literatura præclare meritus, in illo antiquitatis penu, libro suo, qui inscribitur [b] **Parochial Antiquities**, ex veteri chartulario *Borstaliensi*, tradit S. *Eadwardum* confessorem dictum, ob vægrandem occisum aprum, dedisse præfecturam saltus, sive Sylvæ, cui **Brenwode** nomen, in pago *Buckinghamensi*, cum una *hida* terræ, præclaro *Cynegetæ*. NIGEL vocato, & hæredibus ejus, *ab iis tenenda per unum cornu, quod est Charta prædictæ forestæ.* NIGEL ille ex *Cynegeta* gregario, *Cynegetarum*, sive *venatorum* regiorum tribunus factus erat, *Cornuque* venatorium istud quod apud *Sedis Borstaliensis* dominum vidit *Kenettus*, non tantum ut donationis, sed ut *Cornicinis* officii Symbolum, *Nigello* datum esse videtur.

E donationibus autem *per scripturam* perfectis, illæ prædiorum, & eorum, quæ ad prædiorum exemplum, Ecclesiis, Ecclesiasticorumque collegiis, & sodalitatibus dabantur, maxime cum ceremoniarum pompa celebrari & honestari solebant. Donantes enim non raro ad Ecclesias à se terris privilegiisve donatas profecti, chartas super altaris ritu maxime solenni ponebant. Sic *Eadgarus* R. chartam, quam à *Johanne* papa, *Octaviani* in ecclesia *Romana* successore, ad corroboranda privilegia, quæ ecclesiæ *Glastoniensi* concesserat, impetraverat, [c] *super aram beatissimæ Dei genetricis* Mariæ *ad perpetuale posuit monumentum, jubens diligenter asservari in posterum ad notitiam quorumque sequentium.* Sic *Eadredus* R. chartam, qua Ecclesiæ *Wellensis* monasterio villam PUCELANCYRCAN dabat, An. Dom. DCCCL. [d] *propria manu* (verba chartæ sunt) *super altare dnī. in vetusta basilica S. Dī genetricis Mariæ posuit, deprecans dominum nostrum, ut si quis tam inflatus, Philargyriæ seductus amentia, quod non optabat, suam munificentiæ largitatem ausu temerario confringere temptaret, ut ipse esset alienatus à consortio Scæ dī Ecclesiæ, &c.* Sic in charta *Henrici* I. *Anglo-Normannorum* regis, quæ etiamnum extat in Ecclesiæ *Dunelmensis* archivis, *Ranulphus* iste Episcopus Dunelmensis, monasterii simul ac regni spoliator, pœnitentiâ ductus, dicitur omnes terras, quas abstulerat à monasterio, per unum [e] annulum, & per chartam suam, spontanea voluntate super altare *B. Cuthberti* reddidisse. Sic Wulstanus Episcopus Wigorn. in charta sua, quam in superioribus citavi: consilio ergo inito cum optimatibus meis terram quandam XV hidarum quæ ALFESTUN ab incolis nominatur, multo tempore à quibusdam potentibus hominibus injuste possessam maximo labore et pecuniæ donatione a rege Willelmo seniore adquisivi. adquisitam uero ad uictum eorundem frm in eodem monasterio dō seruientium dedi eamque super altare Scē dī genetricis mariæ pro remedio animæ meæ atque eiusdem regis filiique sui Willelmi similit̄ regis in testimonio tam optimatum eius et meorum quam etiam totius populi deuote optuli, anno, *&c.*

Cum [f] CESPITIS etiam traditione, quasi cum solenni ritu, celebratæ quandoque fuerunt donationes terrarum *instrumentales*, apud *Anglo-Saxones*. Sic cum *Sigeredus* rex dimidiæ partis provinciæ *Cantuariorum*, terram aratrorum viginti, quæ vocabatur ÆSLINGAHAM *Earduulfo*

---

* In Britannia sua *Londini* edita. M.DC.VII. p. 203. [a] Pag. 573. [b] Pag. 52. [c] *Willielmus Malmesb.* lib. II. cap. VIII. de gestis regum *Anglorum*. [d] Chartæ hujus apographum elegantissime & graphice descriptum, acceptum gratus refero doctissimo viro *R. Healy* LL. D. & *Wellensis* ecclesiæ oeconomo, & chartophylaci dignissimo. [e] Traditione *annuli*, ut donationis Symbolo, prædiorum, ac dignitatem dominium datum, & translatum fuisse ostendit *Dufresnius*, Glossarii col. 109. in voce INVESTITURA. *Baculus* etiam in dandis transferendisve prædiorum & dignitatum dominiis tradi solitum esse idem ostendit, Glossarii col. 107. Inde investitura ecclesiarum per *annulum*, & *baculum*, quæ Christianum orbem diu afflixit & conturbavit. [f] *Cespitem* nude, *ramum* & *cespitem*, *herbam* & *cespitem*, quod *Guaso*, vel *Waso* vocabatur ab antiquis *Germanis*, ex ipso agro, prædiove dato desumptum, in manus illius, cui donabatur, tradere solebant veteres. Quo tanquam donationis symbolo, fundi proprietas prorsus in donatarium translata esse significabatur. *Dufresnii* Gloss. in voce INVESTITURA.

Epô

Epō *Roffensi* dedit, chartam ab eo confectam *cespitis* terræ etiam traditione solenni celebrabat; ut ex verbis Apographi, quod habetur in *Textu Roffensi*, fol. 125. b. constat: *Jam quia cavendum est, ne hodiernam donationem nostram futuri temporis abnegare valeat, & in ambiguum devocare præsumptio, placuit mihi hanc* PAGINAM *condere, & una cum* CESPITE *terræ prædictæ tradere Tibi, per quam non solum omnibus meis successoribus regum, sive principum, sed etiam mihi ipsi penitus interdico, ne aliter, quam nunc à me constitutum est ullo tempore de eadem terra, quippiam agere audeant.* Ab hac solenni *cespitis* traditione *Rogerus Owen*, eques auratus, in MS. suo & qui [a] illum citat ..... *Whitlockius* in commentariis suis *Anglice* editis, ortam putant consuetudinem *Anglicanam* tradendi, venditi prædii nomine, cum solenni verborum formula, in emptoris vel ejus procuratoris manus à vendente vel ejus procuratore, *cespitem* ex tellure amputatum. Absque hoc solenni ritu, quem vos, SHOWERE, à *Gallo-Normannis* dominis, LIVERY, & SEISIN, (vel *Seizin*,) vocatis, prædiorum rusticorum, sive terrarum emptio, & venditio *instrumentalis*, pretio etiam numerato, olim non constabat. Sed jam aliquandiu mos iste non adeo obtinuit, imo tantum non exolevit, propterea quod in contractibus de terris à domino in dominum transferendis cum tempore multum innovatum est. Verum ut ad *cespitis* traditionem redeam, SHOWERE, in actis concilii provincialis, quod convenit apud [b] *Clovesho*, *rex Merciorum Æthelbaldus* dicitur *Monasterium Cotham Ecclesiæ Dorobernensi Salvatoris dedisse, utque illius donatio perseverantior fieret, ex eadem terra*, cespitem *& cunctos* libellos *præmemorati cœnobii per venerabilem virum* Cuthberhtum *Archiepiscopum misisse, & super Altare salvatoris pro perpetua sua salute poni præcepisse.*

Præterea, SHOWERE, donationes scriptæ apud *Anglo-Saxones* ab auctore nostro considerandæ sunt quoad *jus*, quod donans donatario in prædiis; vel in iis, quæ ad prædiorum exemplum dari solebant, conferebat. Aliæ enim *jus* tantummodo *terminatum* in prædiis conferebant, aliæ *perpetuum* jus in prædio. *Terminatum* id erat, quod pro donationis forma donatarius accipiebat, vel durante tantum donantis beneplacito, vel durante certo & definito temporis spatio, vel denique durante vita, sive suâ solâ, sive durantibus, & sua, & alius, vel aliorum vitis, *dominio* dati prædii tantisper manente, vel in donante, vel in aliqua alia sive singulari persona, sive societate, in quam, completo donationis termino, *dominium* transferendum erat. Donationes prædiorum, quæ donantis arbitrio, vel definito temporis spatio, puta definito annorum numero terminabantur, nescio an apud *Anglo-Saxones* in usu erant. Quæ autem vitis sive donatarii, sive aliorum, sive denique quum donatarii, tum aliorum finitis terminabantur, usitatissimas eas fuisse ex illorum chartis tam *Latine*, quam *Saxonice* confectis constat. Donationes autem quæ terminum habituræ terminatum jus tantum conferebant, vel *absolutæ* erant, vel *conditionales*. Absolutas dico, quæ ad terminum donatæ jus in prædiis dabant nulla interposita lege, vel conditione. Conditionales autem, quæ jus illud ea lege dabant, ut certas quasdam conditiones præstaret donatarius, qui in prædio jus terminatum habens, usufructuarius erat, ad quem dati prædii dominium non pertinebat.

Jus in prædio perpetuum erat, cujus dominium alicui sive singulari personæ, sive Societati in perpetuam, & æternam hæreditatem ita dabatur, ut donatario alii sive vivens, sive moriens id dare liceret. Jus vero istud duplex erat, vel *simplex*, vel *restrictum*. Simplex id erat, quod vos hæreditatem vocatis, & quo donatarius fretus prædium datum cui hominum cunque vellet, donandi, vel legandi potestatem habebat. Ius hoc apud *Anglo-Saxones* cum eo, quod vos *feudum simplex* appellatis, prorsus convenire videtur, nisi quod terræ scriptis datæ apud *Anglo-Saxones* omnes *allodiales* erant, nec superiorem donatario agnoscebant dominum.

Jus autem perpetuum, quod *restrictum* dico, apud *Anglo-Saxones*, id erat, quo donatarius fretus prædium datum cui vellet è familia donantis vel sua dandi, vel relinquendi, tantum habebat potestatem, propterea quod donans id ea lege daret, aut relinqueret, ut in sua familia vel donatarii perpetuo maneret. Hoc vero jus quamvis restrictum, nullam tamen fere similitudinem habet cum illo, quod *feudum talliatum* vos dicitis, neque juris vestri nomen scio, SHOWERE, quo id rite nuncupare possum. Hæc de donationum generibus respectu juris, quod in datis prædiis conferebant. Quæ omnia ab auctore nostro in *solennibus* suarum chartarum *verbis* amplissime tradenda, & explicanda sunt. Quinetiam illi in subsidium advocanda sunt *emptionis* & *venditionis* instrumenta, ut & *testamenta* Anglo-Saxonum, seu *Saxonice*, seu *Latine* facta, utpote ex quibus etiam *solennia illa verba*, haud secus ac è donationum chartis, depromenda sunt, quæ jus, quod in prædiis habebant *Anglo-Saxones*, omniaque ejus genera, recte, & in terminis fori *Saxonici* receptis ostendunt. Horum quidem utriusque, quæ donationis quodammodo genera sunt, exempla in superioribus haud pauca exhibuimus, quibus accedere possunt, [c] testamentorum *Saxonice* factorum circiter viginti & tria apographa, quæ continuo scripta leguntur in chartulario, sive regesto sacristæ monasterii Sancti *Eadmundi*, quod toties supra citavimus, à fol. XLV. ad fol. LI.

Hactenus de iis, præstantissime SHOWERE, quæ ab Auctore nostro operi suo præmittenda existimamus. Cui etiam tres perfectos indices, alterum nominum hominum, alterum locorum,

---

[a] In anno M.DCL. [b] *H. Spelm.* concil. Vol. I. p. 319. [c] Testamentorum horum nonnulla facta sunt tempore *Canuti* R. nonnulla tempore *Eadgari* R. nonnulla deniq; regnante S. *Eadwardo* II.

tertium rerum memorabilium, cum glossario, quod nomina propria, & vocabula *fori*, sive *juris Saxonici*, à suis fontibus derivata rite explicet, lectoris instruendi & delectandi gratia postponendos etiam censemus.

Dum hæc scriberem, SHOWERE, amplissimus & honorabilis vir ROBERTUS HARLEY armiger, *Senatus Anglicani*, quem domum COMMUNIUM vocamus, diu, quod nosti, magnum decus, & plaudente *Anglia*, nuper electus PROLOCUTOR, mecum communicare voluit, pro suo in *antiquitatem* amore, exemplar *Latinum* quod esse fertur, chartæ, quæ vulgo dicitur *charta Eadgari* R. de OSWALDESLAWE, & quæ chartarum omnium vetustatem *Saxonicam* præ se ferentium maxima quidem veneratione à scriptoribus nostris citatur. Testis enim producitur à [a] WILLELMO PURCHASIO, [b] JOHANNE SELDENO, & [c] JOH. DEE, ad probandum RR. Saxonicorum *marinum imperium*. Citatur etiam à [d] JACOBO USSERIO ARMACHANO, & integra, ac absque omni fraudis suspicione à GULIELMO DUGDALIO exhibetur, *Monastici Anglicani* Vol. I. p. 140. Editur etiam ab H. SPELMANNO, concil. Vol. I. p. 434. ubi sic de illa scribit: *obvenerunt mihi chartæ hujus duo exemplaria, sed utrumque mutilum. Transiit enim in priori scriba prædiorum cum descriptis libertatibus cessionem, quam è secundo exemplari typis hic italicis nos adjecimus, ut & alia quædam hic interclusa characteribus* †. ‡. *In cæteris vero sat conveniunt donec ad datum, & subscriptiones sit perventum, quæ in secundo quidem desiderantur.*

Duorum autem exemplarium, quæ describit *Spelmannus*, prius istud finitur in his verbis: *quamdiu fides Christiana in Anglia duraverit*, &c. Ut & ista quæ publicaverunt *Armachanus*, *Purchasius* & [e] *Edwardus Cokus* maximi nominis jurisconsultus, & non ita pridem Capitalis Angliæ Justitiarius. [f] MS. autem exemplar HARLEYANUM, omne id, quod duo *Spelmanni* exemplaria habent, complectitur, & præterea paragraphen *Saxonice* scriptam, quam post verba, IN NATALE DOMINI FESTIVITATE SS. INNOCENTIUM FERIA IIII. sic incipientem: Ðis sindon þa gewitnesse þe wæron ætgæderan. claudunt hæc: eft on clerican hand getyrnad. In exemplari etiam HARLEYANO, testium consignantium nomina in majori numero habentur, quàm in iis quæ exscripta ediderunt *Usserius*, *Purchasius*, *Cocus*, & vel ipse *Seldenus*, qui illius exordium ex rot. pat. I. Ed. 4. descriptum citat. *Gulielmus Dugdalius* etiam in verbis chartæ 9. E. 3. N. 49. & chart. 4. Ed. 4. memb. 13. descriptam eam exhibet, quæ tamen in omnibus, exceptis quibusdam variantibus lectionibus, seu potius librarii & typographi erroribus, & nonnullorum [g] testium nominibus, quæ in eo desiderantur, cum HARLEYANO exemplari convenit, quod tamen post *Eadgari* R. tempora fuisse scriptum perpetua ipsa scriptura, quæ plane *Anglo-Normannica* est, ususque *Anglo-Normannici* vu. pro Saxonico ƿ. in scribenda voce vuerabreodun, plus satis evincunt. Signa etiam crucis non *Anglo-Saxonico*, sed *Anglo-Normannico* ritu facta, id post victoriam *Normannicam* scriptum, & à falsario quodam fictum esse demonstrant. Phrases etiam *Normannicæ* idem luculente testantur. Id genus est *Latina* illa, *cum Ecclesiastici beneficii dispendio*; ut etiam illa, *cuncta quæ illi* [*clerici*] DE ECCLESIA *possidebant*----TAM MOBILIA, QUAM IMMOBILIA ---- *possidenda trado*. Verbum etiam istud *Normanno-Saxonicum* getyrnad, quod fecit falsarius à *Gallo-Normannico* [h] *Turner*, [oune *Tourner*] in clausula, eft on clerican hand getyrnad, chartam Eadgari *Harleyanam* falsitatis arguit. Adde quod in hoc diplomate, Oswaldeslap, & Wulfereslap *Anglo-Normannico* more scribuntur, pro Osƿaldeslaƿa & Ƿulfereslaƿa, quæ secundum *Saxonicam* orthographiam scribere oportebat. Sic pro Ƿynsig & Æscƿig, Ƿynsi & Æscƿi *Anglo-Normannicè* scribuntur. Præterea in eo fingitur *Eadgarus* jactasse se *maximam partem Hiberniæ cum sua nobilissima civitate* Dublinia *Anglorum regno subjugâsse*, quod historicorum, qui de illo tamen, quæ fidem superant, scribere solent, *nemo hercule, nemo* tradit. Se etiam *quadraginta & septem monasteria cum monachis, & sanctimonialibus, constituisse* dicit rex; de quo tamen dubitandum est, cum [i] *Ethelredus* Abbas *Rievallensis*, diligens rerum *Saxonicarum* scrutator, de illo sic scribit: *denique per regnum Anglorum quadraginta construi fecit monasteria*: Ex [k] *Joh. Brompton Ethelrede* posterior *Eadgarum* suo tempore *plusquam quadraginta monasteria monachorum*, & *monialium* construxisse, & reparasse scribit. Porro chartam *Harleyanum* post victoriam *Normannicam* scriptam fuisse, me judice, ostendunt ista, in quibus rex fingitur dicere se subjugasse *omnia regna insularum oceani usque Norregiam*, quam *Normannicorum* temporum phrasin, ne dicam quod *Normannicorum* temporum commentum esse interpolata illa in legibus S. *Edwardi* II. [quas pseudonymas infra esse probavi] tantum non evincunt; scilicet, [l] *insulæ omnes usque Norregiam, & usque Daciam* pertinent ad coronam domini regis. Denique charta hæc, quæ videtur [m] 24ta. in chartarum Ec-

[a] PERIGRINANTIUM *Anglice* editorum part. 3. lib. 3. cap. 19. p. 619. [b] MARE CLAUSUM. cap. XII. p. 178. [c] MONACH. BRITANN. p. 58. 60. [d] EPIST. HIBERNICARUM SYLL. p. 121. 163. [e] In præfat. ad commentariorum juris lib. 4. [f] Quod tabulâ expressum ad finem hujus dissertationis spectare est. [g] Ut *Wynsigi* & *Wulfrici* Episcoporum. [h] *Turner* ab Italico *tornare*, legitur in vita S. *Margaretæ*, quæ *Normanno-Saxonice* describitur Grammat. *Anglo-Saxonicæ* p. 224. &c. [i] X Script. col. 359. 55. [k] X Script. col. 868. 23. [l] Cap. 17. [m] Vide Catalogum librorum Septentrionalium qui est ad finem institutionum Grammaticarum quas Edidi Oxoniæ in Quarto MDCLXXXIX.

clesiæ

clesiæ *Wigorniensis* catalogo, quem ante LX annos texuit *G. Dugdalius*, eo nomine in suspicionem venit, quod *libertatum, & privilegiorum* instrumentum est, quo non tantum contra *expulsos conjugatos* clericos, & omne eorum persequendi jus monachi *Wigornienses* muniti erant; sed etiam quo omnia, quæ tum monasterium, tum ejus bona & regimen spectabant, *posita essent in sola manu, & potestate præpositi & monachorum*, quibus ab ipso Episcopo, & contra ipsum, ad Regem & Archiepiscopum appellandi jus per hoc diploma datum est. Quinetiam hac in charta *prior & Conventus Wigorniensis* concessas habuisse dicuntur easdem libertates, eademque jura omnia in tertia parte *Hundredi*, quod ab *Oswaldo* Oswaldeslaw [a]nuncupatum rex dicit, quas rex in isto hundredo ipsi *Oswaldo*, & successoribus Episcopis concesserat, i. e. *omnia, quæ rex ipse habuit*. cujus tamen rei nulla plane mentio in *indiciis* libertatum, & descriptionibus terrarum, *Hundredi de Oswaldeslawe*, quæ leguntur in libro censuali *Angliæ*, qui vocatur **Domesdaybook**; aut in codice *Cott.* qui inscribitur *Tiberius* A. 13. in quo quadruplex istius *hundredi* notitia habetur; scilicet fol. 33. b. 140. a. 142. a. & 144. b. Quibus omnibus in locis integra *Oswaldi* centuria, quæ ex CCC *hidis terræ* constabat, nulla parte excepta, cum juribus universis ad eam spectantibus absque omni prorsus monachorum mentione, ut Episcopi solius esse describuntur. Quapropter, SHOWERE, charta hæc, quam tanti fecerunt tot docti, qui linguæ, & antiquitatis *Saxonicæ* aut nullam, aut modicam tantum scientiam assecuti sunt, in commentis numeranda est, quæ, de Eadgaro monasticæ institutionis patrono, monachi ipsi scripserunt. Id genus sunt [b]fabellæ illæ de *latratu catulorum*, quem audivit rex in alvo matris inclusorum; de *vocibus* istis ex *collisione duorum pomorum* ortis, quas etiam à latratu continuo audivit, **well is thee**; denique de *urceo majori*, quem minorem aquis, quibus repletus erat, à se usque, & usque recedentem implere non potuit, quamvis ad id efficiendum totis viribus eum in gurgite persequeretur. Accedant fabulæ de S. [c]*Eltuco* regi Eadgaro apparente, & ablatam nolam repetente; de [d]*Corpore* ejus post multos annos incorrupto, è quo sanguis emanabat. Denique accedat, ne plura memorem, [e]*sermo* ejus ille fictus ad Archiepiscopum, & Episcopos, in quo conjugatos clericos ejiciendos decernit, & introducendos monachos: de quo sic [f]*H. Spelmannus*: *Interea non est prætereundum, vel scriptorem vel typographum valde hic errasse. Regem enim Eadgarum proavum suum atque abavum principes celeberrimos, quos nescivisse crediderit?* proavus, *inquit*, meus *Eadwardus*, ut scitis, omnem terram suam Ecclesiis decimavit. *Certe Eadwardus non proavus Eadgari fuit, sed avus. Nec hic terram suam Ecclesiis decimavit, sed avus ejus Æthelwulfus Eadgari abavus. --- & ubi ait*, sanctæ memoriæ atavus meus Aluredus, *in hoc etiam errat. Nam Aluredus proavus ejus fuit, non Atavus.*

Hæc, SHOWERE, de charta *Eadgari* R. exemplari, quæ amplissimi sui domini sumptibus æri insculpta, ad finem hujus dissertationis exhibetur.

Præterea, SHOWERE, legum *Saxonicarum* desideratur editio tertia, quæ prioribus longe emendatior, auctior, variisque lectionibus ornata, & annotationibus illustrata, à nemine, nisi *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis scientissimo, quem cæterarum linguarum Septentrionalium etiam peritum esse oportet, expectanda est. Legum *Saxonice* conditarum primam editionem *Gulielmo Lambardo*, Maximo forensis togæ ornamento, debet orbis noster literarius. De quo *M. Parkerus* Archiep. *Cant.* in prefatione ad lectorem, quam *Ælfredi* R. rebus gestis à se in literis *Saxonicæ* formæ editis præmisit, sic scribit: "quibus de rebus, si quis forte degustare concupiverit, "*Gulielmi Lambardi* (viri sane eruditi, & in hospitio *Lincolniensi* inter legum consultos dome-"stici juris peritissimi) præfationem perlegat, & expendat, quam libro de veteribus *Saxonum* "legibus præfixit, quas nuper *Latinis* literis eleganter expressit. Ibi etenim nonnulla de in-"stituti sui ratione, atque consilio prudenter præfatus, demum (ut est in istiusmodi rebus per-"scrutandis sagaci certe ingenio & peracri) quorundam verborum vim, ac naturas subtiliter per-"secutus est. Quo in libro si se studiosius exercuerint ii, qui aut hujus linguæ notitiam, aut "vetustarum legum (quas reges antiqui sanxerunt) scientiam habere desiderant, sapienter meo "judicio facient, & inde non mediocre sibi ad eas quoque res percipiendas instrumentum, fa-"cultatemque comparabunt.

Leges *Saxonicæ* [sive ΑΡΧΑΙΟΝΟΜΙΑ *Lambardi*] denuò editæ, Cantabrigiæ, castigatiores prodierunt, an. M.DC.XLIV. cura, & opera *Abrahami Wheloci*, qui librum *Lambardi* ipsius manu plurimis in locis emendatum pro exemplari usus est, Verum de priscis *Anglorum* legibus, *Lambardi* librum non adeo emendatum edidit *Whelocus*, quin mendæ multæ in eo restent, quibus in tertia editione purgandus est. Imo nonnullis in locis mendas habet, qui in *Lambardi* codice sine mendis imprimuntur: ut in p. 55. linea 39. ubi pro Leopl legitur Leonte. Hæc obiter, SHOWERE, de legum *Saxonicarum* editionibus, quæ prodierunt, ut iter mihi aperirem ad ea dicenda, quæ in editione tertia tandem aliquando, quod sperandum, proditura ab aliquo Editore

[a] *In loco, quem ob ejus memoriam* Oꞅpaldeꞅꞅlap *deinceps appellari placuit*: cum tamen non ob Oswaldi memoriam, sed ab Oswaldi *jurisdictione*, quæ *Saxonice* laxa dicitur, appellatum est hundredum istud Oswaldeslawe. [b] *Willelm. Malmesburiensis* de gestis RR. *Angl.* fol. 32. b. & x script. 135, 136. [c] X. script. 870, 7. [d] X. script. 870, 5. 2313, 28. [e] X. script. 360. [f] Concil. Vol. I. pag. 478.

præstanda sunt, qui eam talem publico dabit, qualem optat quidem literarius orbis, & ab eo expectaturus est.

Primo igitur codicis *Lambardi* textus *Saxonicus* cum [a] MSS. exemplaribus omnibus, quorum unius tantum fidem secutus est *Lambardus*, diligentissime ab editore nostro ob quatuor causas conferendus est; quum ut correctissimum eum emittat; tum ut variarum lectionum additione eum muniat & ornet; tum etiam ut verum ejus sensum, & verborum vim felicius in nova Latina versione aperiat; tum denique, ut illorum omnium additione, eum perfectum reddat, quæ in prioribus desiderantur.

De correcta istius libri denuo recudenda editione, variisque in ea lectionibus addendis, non opus est, ut quid amplius dicam. Verum quoad novam *Latinam* versionem, quam LL. *Saxonicæ* tertio imprimendæ requirunt, censura, qua veterem notat in præfatione sua *Abrahamus Whelocus*, novæ illius, quam optamus, sine nostra animadversione magnam doctorum omnium expectationem SHOWERE non potest non commovere. Illi vero, qui LL. *Saxonicarum* in *Latinam* linguam conversionem novam præclare moliri & perficere cupit, danda imprimis opera est, ut, iis iterum iterumque lectis, fori, jurisque *Saxonici* vocabula propria, solemnesque formulas recte intelligat, recteque intellecta in idoneis verbis juris seu *Romani*, quod Civile; seu *Feudalis*, quod *barbarum* vocant, reddat. Id etiam illi quoad potest, in reddendis magistratuum, hominumque omnis ordinis nominibus observandum est; & de rebus ecclesiæ, personisque ecclesiasticis sicubi agatur, ibi juris canonici, & receptæ ecclesiæ dictiones ab illo studiose utendæ sunt. Ad umbilicum tandem perducta nova hæc versio, textusque LL. *Saxonicus* in parallelis columnis, altera è regione alterius per totum librum ob oculos opponenda sunt. Quibus, subducta lineola, in inferiori parte paginæ, barbaræ istarum LL. versiones, quotquot in *Johan. Bromptoni* Chronico imprimuntur, subjiciendæ sunt, ut quæ ad earum sensum assequendum non raro conducunt.

Quæ autem additionum nomine ad amplificandam novam hanc editionem accessura sunt, ea ex LL. *Saxonicarum* exemplaribus MSS. editor optime cognoscet. Quibus usus est exemplaribus *Lambardus* ex ejus præfatione dici haud facile potest. *Primum* enim ait, *Laurentium Noëlum priscas Anglorum Leges Saxonum Lingua, & literis conscriptas illi obtulisse, atque ut Latinas faceret flagitasse. Dein magna fide, & religione profitetur ex vetustissimis exemplaribus eas esse desumptas, quorum pleraque in R. D. Matthæi Cant. Archiepiscopi bibliotheca, alia aliorum in Librariis visenda superesse.* Quibus vero, aut quot exemplaribus cunque usus est, ab illo tamen aut casu omissa, aut consilio prætereita nonnulla fuisse unus TEXTUS ROFFENSIS demonstrat. Codicem istum, cum in edendis LL. *Saxonicarum* tabulis operam navaret, An. M.D.LX.VIII. eum non vidisse, ex illis, [b] quæ in primæ paginæ margine scripsit an. M.D.LXXIII. certum est. Id etiam constat ex *itinerario* ejus *Cantiæ*, cui epigraphe **A Perambulation of Kent**, ab eo non ante AN. M.D.L.XX. scripto, & dein primum edito An. M.D.LXXVI. In hoc enim libro nonnulla è *Textu Roffensi* [c] citat, quæ illum consulto præteriisse in ΑΡΧΑΙΟΝΟΜΙΑ sua non possum induci, ut credam. Id genus sunt vetustissimæ omnium *Æthelberhti* R. qui S. *Augustini* in Christo è RR. numero primogenitus fuit, *tabulæ* LL. *Saxonicæ*, quas veras, & genuinas esse, aut verarum saltem compendium, nemo non, me judice, qui earum initium, quod *Latine* versum publicavit [d] *Hen. Spelmannus*, cum iis contulerit, quæ scripsit *Beda* Hist. Eccl. lib. II. cap. 5. lata quasi sententia pronuntiare debet. Id genus etiam sunt *Hlotharii* & *Eadrici* Regum Cantiæ leges, fol. 3. b. quas, cum istis *Æthelberhti* l. à celeberrimo sui temporis viro *Joh. de Laet* Antwerpensi *Latine* conversas, edendas hic censui, quum propter earum vetustatem, tum etiam quod nondum editæ sunt, tum denique ut nostros ad studium *Anglo-Saxonicæ* linguæ provocarem, quam externus, isque ob eruditionem insignissimus, & in controversia de origine gentium *Americanarum* H. Grotio superior, miratus, perinde ac *Græcam* & *Latinam* dicere non gravatus est. Harum legum ipsum autographum *Laetianum* mecum communicavit operis nostri fautor maximus *Ed. Gibson.*

Nobilissimo Amplissimo atque Doctissimo Viro, D. Henrico Spelmanno, *equiti, I. de Laet*
S. P. D.

NE diutius institutum tuum, vir amplissime, morarer, omnibus aliis sepositis, leges illas Æthelberhti & Hlotharii, *&c.* Regum sum agressus explicare: minime mihi mirum videtur doctissimum virum D. Lambardum ab eis edendis & vertendis deterritum; sunt enim in iis quædam haud dubio scriptorum ignorantia aut negligentia perversa atque corrupta, de quibus sine MSS. codicum ope statuere difficile est: occurrunt & verba, quæ nondum alibi observavi, & quorum versionem conjectura assequi non potui: paucis ergo in medio relictis novam illis versionem adjeci; & præterea observationes aliquot, quæ rationem reddunt versionis,& obscuriora quædam explicant. voluissem sane ipsum MS. codicem Roffensem videre. Quæso ut hanc operam nostram boni consulas, & utere illa prout placuerit; neque enim ea sum confidentiâ, ut me vidisse putem

[a] De quibus Catalogum consulat curiosus lector. [b] Hæc supra citavimus. [c] Editionis secundæ p. 500. [d] Concil. Vol.I.p. 127. [e] Versionem istam *Johannis de Laet* nonnullis in locis, quos uncis notavimus, supplevimus, & emendavimus.

quæ

quæ tuos & aliorum oculos præterierunt. Mea autem opinione, hisce legibus nondum satis expeditis, lux major afferri posset, si denuo summa cura è MS. Roffensi describerentur: & impressionem earum differres in posteriorem locum. nam inter ruminandum, aliorum Regum leges haud dubio occurrent quæ ad harum priorum explicationem faciant, quæ nunc non veniunt in mentem: sin melius judicas suo ordine hasce, id est primo loco ponere, non difficile erit in observationibus ad alias leges hisce quoque mederi: Maximopere autem te hortor atque obsecro, ne editionem differas; bene enim de patriæ antiquitatibus mereberis. Quanquam autem de Lambardi diligentia nolim dubitare, tamen non puto præter rem fore adhuc diligentius inquirere in leges Offæ Merciorum Regis: aliaque fragmenta hisce legibus addere, quæ Jus spectant illorum temporum, qualia memini quædam in schedis tuis vidisse è Bibliotheca Cantabrigiensi descripta. Cæterum T. A. cum filiis suis & amicis plurimum salvere jubeo; deumque precor ut te adhuc dudum incolumem & florentem servet.

Si bene memini, vidi aliquando mentionem fieri Eirenarchæ à D. Lambardo editæ; illam si haberi potest equidem videre vellem.

Lugd. Batav. CIↃIↃCXL. *Calend. August. Gregor.*

Hiſ ſyndon þa Domas þe Æþelbirht cyning aſette on Augustinus dæge.

1. Godes feoh ⁊ ciricean XII gylde. Biscopes feoh, XI gylde. Preostes feoh IX gylde. Diacones feoh VI gylde. Clerices feoh III gylde. Ciric-friþ II gylde * M......... friþ II gylde.

2. Gif cyning his leode to him gehateþ. ⁊ heom mon þær yfel gedo. II bote. ⁊ cyning L scillinga.

3. Gif cyning æt mannes ham drincæþ ⁊ þær man lyswæs hwæt gedo twi bote gebete.

4. Gif frigman cyninge stele IX gylde forgylde.

5. Gif in cyninges tune man mannan ofsleah L scill. gebete.

6. Gif man frigne mannan ofsleaþ cyning L scill to [c] drihtin beage.

7. Gif cyninges ambiht-smiþ oþþe [d] laad-rincmannan ofslehþ [e] .. duman leod-gelde forgelde.

8. Cyninges mundbyrd L scill.

9. Gif frigman freum stelþ III gebete ⁊ cyning age þ wite ⁊ ealle þa æhtan.

10. Gif man wiþ cyninges mægden-man geligeþ L scill gebete.

11. Gif hio grindende þeowa sie XXV scill. gebete. sio þridde XII scill.

12. Cyningas fedesl XX scill. forgilde.

13. Gif on Eorles tune man mannan ofsleaþ XII scill. gebete.

14. Gif wiþ Eorles birele man geligeþ XI scill. gebete.

15. Ceorles mundbyrd VI scillingas.

16. Gif wiþ ceorles birelan man geligeð VI scill. gebete þære oþere þeowan L scætta, æt þære þriddan XXX scætta.

17. Gif man in mannes tun ærest geirneð VI scill. gebete. se þe æfter irneþ III scill. siþþan gehwyle scilling.

Hæc sunt Judicia quæ Æthelbertus rex constituit Augustini diebus.

Dei peculium & Ecclesiæ duodecies emendetur. Episcopi peculium undecies emendetur. Sacerdotis peculium novies emendetur. Diaconi peculium sexies emendetur. Clerici peculium ter emendetur. Ecclesiæ pax bis emendetur. Monasterii pax duplici emendatione emendetur.

Si Rex populum ad se mandaverit [vocaverit] & ipsis ibi quis malefecerit, duplex emendatio, & Regi L solidi.

Si Rex in alicujus domo convivetur & ibi aliquis [a] damni quid fecerit, duplici emendatione emendet.

Si liber homo Regi furto auferat, [b] novena emendatione compenset.

Si in Regis villa quis aliquem occiderit L solid. emendetur.

Si quis liber aliquem occiderit, Rex L solid. pro domioio habeat vel recipiat.

Si Regii præfecti fabrorum aut pincernæ famulos occiderit moderatam, [f] popularem mulctam solvat.

Regis patrocinium violatum, L solid.

Si liber libero quid furto subducat, triplo emendet, & Rex habeat multam & omnia illius bona.

Si quis cum Regis virgine ancilla concubuerit, L solid. emendetur.

Si ea molens serva fuerit, XXV solid. emendetur. si tertiæ sortis, XII solid.

Regis fidicina [obsonatrix] XX solid. compensetur.

Si in patricii villa quis aliquem occiderit, XII solid. emendetur.

Si cum patricii bajula [pocillatrice] quis concubmat, XII solid. emendetur.

Plebeii patrocinium violatum, VI solid.

Si quia cum plebeii pocillatrice concumbat, VI solid. emendetur. altera serva L scættas, de tertia XXX scættas.

Si quia in alicujus villam primus ingrediatur, VI solid. emendetur. qui secundus ingreditur III solid. deinceps unusquisque solidum.

* Lege Munstreres l Mynstreres. [a] *Vel* illegitimi, *aut* quod redimi possit. [b] Leges *Burgund.* dicerent; *in Novigildo reddat.* Tit. VIII. [c] Quia cum liber dominium non habeat, quod dominus capturus esset, rex accipit. [d] Quasi lad-rinc, convivii minister. [e] Meduman, ut 21. [f] Id est, non talem quasi in Regem ipsum peccasset.

18. Ᵹiꝼ man mannum ƿæpnum bebyꞃeþ þæꞃ [a]ceaꞅ ƿeoꞃð ⁊ man nænig yꝼel ne ʒedeð vi ꞅcill. ʒebete.

Si quis alicui arma accommodet, ubi rixa est, & nihil mali patretur, vi solidis emendet.

19. Ᵹiꝼ ƿeʒ-ꞃeaꝼ ꞅẏ ʒedon vi ꞅcill. ʒebete.

Si in via publica rixa excitetur, vi solid. emend.

20. Ᵹiꝼ man þon man oꝼꞅleþ xx ꞅcill. ʒebete.

Si quis aliquem occidat, xx solid. emendet.

21. Ᵹiꝼ man mannan oꝼꞅleð medume leod-ʒeld c ꞅcill. ʒebete.

Si quis aliquem occidat, [ordinaria mulcta] c solidis emendet.

22. Ᵹiꝼ mad mannan oꝼꞅleþ æt opedom ʒꞃæꝼe xx ꞅcill. ꝼoꞃʒelde ⁊ in xl nihta ealne leode ꝼoꞃʒelde.

Si quis aliquem occiderit, [apud apertum sepulchrum] xx solid. compenset. Et intra xl noctes omnis compensatio solvatur.

23. Ᵹiꝼ bana oꝼ lande ʒeƿiteþ ða maʒaꞅ halꝼne leod ꝼoꞃʒeldeo.

Si homicida patria exierit, cognati ejus mediam compensationem solvant.

24. Ᵹiꝼ man ꝼꞃiʒne man ʒebindeð xx ꞅcill. ʒebete.

Si quis ingenuum mercetur [vinxerit,] xx solid. emendet.

25. Ᵹiꝼ man ceoꞃleꞅ hlæꝼ ætan oꝼꞅlæþ vi ꞅcill. ʒebete.

Si quis plebæi [convictorem] occidat, vi solidis emendet.

26. Ᵹiꝼ [b] læt oꝼꞅlæþ þone ꞅeleꞅtan lxxx ꞅcill. ꝼoꞃʒelde.

Si .... occiderit optimum, lxxx solidis compenset.

27. Ᵹiꝼ þane oþeꞃne oꝼꞅlæþ lx ꞅcill. ꝼoꞃʒelde. þane þꞃiddan xl. ꞅcill. ꝼoꞃʒelde.

Si proximum occiderit, lx solid. compensetur. tertium autem, xl. solid. compenset.

28. Ᵹiꝼ ꝼꞃiman edoꞃ-bꞃeche ʒedeþ vi ꞅcill. ʒebete.

Si liber ostii aut sepis aperturam fecerit, vi solidis emendet.

29. Ᵹiꝼ mad inne-ꝼeoh ʒenimmeþ ꞅe man iii ʒelde ʒebete.

Si quis intus rem abstulerit, is triplici compensatione emendetur.

30. Ᵹiꝼ ꝼꞃiman edoꞃ ʒeʒanʒeð iv ꞅcill. ʒebete.

Si liber [septum superaverit,] iv solidis emendet.

31. Ᵹiꝼ man mannan oꝼꞅleaþ aʒene ꞅcætte ⁊ unꝼacne ꝼeo ʒehƿilc ʒelde.

Si quis aliquem occiderit, proprio censu & proba pecunia quisque compenset.

32. Ᵹiꝼ ꝼꞃiman ƿiþ ꝼꞃieꞅ manneꞅ ƿiꝼ ʒeliʒeð hiꞅ ƿeꞃe ʒelde abuʒe ⁊ oþeꞃ ƿiꝼ hiꞅ aʒenum ꞅcætte beʒete ⁊ þæm oþꞃum [c]æt þam ʒebꞃenʒe.

Si liber homo cum liberi hominis uxore cubuerit, ejus capital redimat, & aliam fœminam suo proprio censu comparet, & illi alteri adducat, *vel* alterum ad ipsam inducat.

33. Ᵹiꝼ man [[d]ꞃiht] [e]ham ꞅcẏld þuꞃh ꞅtinʒþ mid ƿeoꞃþe ꝼoꞃʒelde.

Si quis .... transpunxerit, suo pretio compenset.

34. Ᵹiꝼ ꝼeax ꝼanʒ ʒeƿeoꞃþ l ꞅcætte to bote.

Si comæ prehensio aut vulsio fiat, l scattæ ad emendationem.

35. Ᵹiꝼ baneꞅ blice ƿeoꞃdeþ iii ꞅcill. ʒebete.

Si [os appareat.] iii solidis emendetur.

36. Ᵹiꝼ baneꞅ bite ƿeoꞃþ iiii ꞅcill. ʒebete.

Si lædatur, iv solidis emendetur.

37. Ᵹiꝼ ꞅio uteꞃꞃe hion ʒebꞃoceo ƿeoꞃdeþ x ꞅcill. ʒebete.

Si id penitus ei rumpatur, x solidis emendetur.

38. Ᵹiꝼ butu ꞅien xx ꞅcill. ʒebete.

Si utrumque sit, xx solidis emendetur.

39. Ᵹiꝼ eaxle ʒelamed ƿeoꞃþeþ xx ꞅcill. ʒebet.

Si auris mancata fuerit, xx solidis emendetur.

40. Ᵹiꝼ oðeꞃ eaꞃe naꞃiht ʒeheꞃeð xxv ꞅcill. ʒebete.

Si altera auris nihil audit, xxv solidis emendetur.

41. Ᵹiꝼ eaꞃe oꝼ ƿeoꞃþ aꞅlaʒen xii. ꞅcill. ʒeb.

Si auris abscindatur, xii solidis emendetur.

42. Ᵹiꝼ eaꞃe þyꞃel ƿeoꞃdeþ iii ꞅcill. ʒebete.

Si auris perforetur, iii solidis emendetur.

43. Ᵹiꝼ eaꞃe ꞅceaꞃd ƿeoꞃdeð vi ꞅcill. ʒebete.

Si auris mutiletur aut attondeatur, [secetur,] vi solidis emendetur.

44. Ᵹiꝼ eaʒe oꝼ [f]þe oꞃþ l. ꞅcill. ʒebete.

Si oculus erutus sit, l. solidis emendetur.

45. Ᵹiꝼ muð oð eaʒe ƿoh ƿeoꞃdeð xii ꞅcill. ʒebete.

Si os aut oculus damno afficiatur, xii solidis emendetur.

46. Ᵹiꝼ naꞅu þiꞃel ƿeoꞃþ ix ꞅcill. ʒebete.

Si natus perforetur, ix solidis emendetur.

47. Ᵹiꝼ hit ꞅio on hleoꞃe iii ꞅcill. ʒebete.

Si sit tantum una membrana, iii solid. emend.

48. Ᵹiꝼ butu þiꞃelle ꞅien vi. ꞅcill. ʒebete.

Si ambæ perforatæ sint, vi solid. emendetur.

49. Ᵹiꝼ naꞅu [g]ælcoꞃ ꞅceaꞃd ƿeoꞃð ʒehƿilc vi ꞅcill. ʒebete.

Si oares singulæ attondeantur, unaquæque vi solidis emendetur.

---

a Lege ceaꞅ. *b* Forsan *Homicida*, nam **Lat** *Cimbricè* est *exitium*, *interitus*, à verbo **at lata**, *perdere*. inde **at lata lifið**, *perdere vitam*. *c* Corruptè forsan pro æt ham. *d* Riht. ita Textus *Roffensis*, sed in evanescentibus literis, & ut videtur, à librario, errorem suum corrigente, tantum non obliteratis. locus autem sic forsan restituendus est: ʒiꝼ man handꞅcẏld þuꞃꞅtinʒð, *si quis scutum transpunxerit*. *e* Ham ꞅcẏld autem retineri potest, quod significat *scutum coriaceum*; hama enim vel ham, *Cimbricè* **hamur**, *corium*, *cutem*, *exuvias*, & secundario *tegmen* denotat. *f* Lege ƿeoꞃþ. *g* Lege, ælce oꝼꞅceaꞃed.

50 Ᵹiꝼ

50. Gif þirel weorþ vi. scill. gebete.

51. Se þe cin-ban for-slæþ mid xx scill. forgelde.

52. Æt þam feower toþum fyrestum æt gehwilcum vi scill. se toþ se þanne bistandeþ iv scill. se þe þonne bi þam standeþ iii scill. & þonne siþþan gehwilc scill. gif spræc awird weorþ xii scill. gif wido-ban gebroced weorðeþ vi scill. gebete.

53. Se þe earm þurh stingþ vi scill. gebete. Gif earm forbrocen weorþ vi scill. gebete.

54. Gif þuman of aslæþ xx scill. Gif þuman nægl of weorðeþ iii scill. gebete. gif man scyte-finger of aslæþ viii scill. gebete. gif man middle-finger of aslæþ iv scill. gebete. gif man gold-finger of aslæþ vi scill. gebete. gif man þon litlan-finger of aslæþ xi scill. gebete.

55. Æt þam neglum gehwylcum scill.

56. Æt þam [b] læwestan wlite-wamme iii scill. & æt þam maran vi scill.

57. Gif man oþerne mid fyst in naso slæþ iii scill.

58. Gif dynt sie scill. gif be heahre handa-dyntes onfehþ scill. forgelde.

59. Gif dynt sweart sie butoo wædum xxx scætte gebete. gif hit sie binnan gehwilc xx scætta gebete.

60. Gif hrif wund weorðeþ xii scill. gebete. gif be þurh þirell weorðeþ xx scill. gebete.

61. Gif man gegemed weorðeþ xxx scill. gebete.

62. Gif man cear wund sie iii scill. gebete.

63. * Gif man gekyndelice lim awirdeþ þrym leud geldum hine man forgelde. gif he þurh stinþ vi. scill. gebete. gif man in bestinð vi scill. gebete.

64. Gif þeoh gebrocen weorðeþ xii scill. gebete. gif he healt weorþ þær motan freond seman.

65. Gif rib forbrocen weorþ iii scill. gebete.

66. * Gif man þeoh þurh-stingþ stice gehwilc vi scill. gif ofer ynce scilling. æt twam yncum twegen. ofer þry iii scill.

67. Gif wælt wund weorðeþ iii. scill. gebete.

68. Gif fot of weorðeþ l. scill. forgelde.

69. Gif seo micle ta of weorðeþ x scill. forgelde.

70. Æt þam oþrum taum gehwilcum healf gelde. alswa æt þam fingrum is cwiden.

71. Gif þare mycclan taan nægl of weorðeþ xxx scætta to bote. at þam oþrum gehwilcum x scættas gebete.

72. Gif fri wif loc bore † leswæs hwæt gedeþ xxx scill. gebete.

73. Mægþ bote sy swa friges mannes.

74. Mund þare betstan widuan eorlecundre l scill. gebete. þare oþre xx scill. þare þridan xii scill. þare feorþan vi scill.

Si perforentur, vi solidis emendetur.

Qui meoti os abſciderit, xx ſolidis compenſet.

Pro quatuor dentibus prioribus, pro ſingulis vi ſolidis; [a] dente qui tune proximus eſt, iv ſolidis; pro eo qui tunc juxta ſtat, iii ſolidis; & deinceps ſingulis ſolid. ſi elocutio deterior fiat, xii ſolidis; ſi maxilla fracta fuerit, vi ſolidis emendetur.

Qui brachium pertundit, vi ſolidis emendet. ſi brachium fractum fuerit, vi ſolid. emendetur.

Si pollex abſcindatur, xx ſolidis; ſi pollicis unguis abſcindatur, iii ſolidis emendetur. ſi quis ſagittarium digitum abſcidit, viii ſolidis emendetur. ſi cui medius digitus præſcindatur, iv ſolidis emendetur. ſi cui annularis digitus præciſus, vi ſolid. emendetur. ſi cui minimus digitus præcidatur, xi ſolidis emendetur.

Pro unguibus ſingulis ſolid.

Pro minima formæ deformatione iii ſolid. & pro majore vi ſolid.

Si quis alteri pugno naſum verberet, iii ſolidis.

Si plaga [vibex] ſit, ſolid. ſi elata manu plagam exceperit, ſolid. compenſetur.

Si plaga [vibex] nigra ſit extra veſtes, xxx ſcættis emendetur. ſin ſit intra veſtes ſimilibus xxx ſcættis emendetur.

Si diaphragma vulneretur, xii ſolid. emendet. ſin autem perforatum fuerit, xx. ſol. componatur.

Si quis .... fuerit, xxx ſolidis emendetur.

Si quis .... vulneratus ſit, iii ſolid. emendetur.

Si cui genitale membrum corrumpatur, [lædatur,] triplici æſtimatione populari illi compenſetur. ſi pertuſum ſit, vi ſolid. emendetur. ſin quis circumciderit, [inciderit,] vi ſolid. emendetur.

Si femur ruptum fuerit, xii ſolidis emendetur. ſi claudus fiat, debent amici arbitrari.

Si coſta rumpatur, iii ſolidis emendetur.

Si cujus femur omnino pertundatur, pro unoquoque vulneris orificio, vi ſolid. ſi ſupra pollicem penetret, ſold. pro duobus pollicibus duos. ſupra tres, iii ſolid.

Si [vertebra] vulneretur, iii ſolid. emendetur.

Si pes amputetur, l. ſolid. compenſator.

Si major digitus pedis amputetur, x ſolidis compenſator.

Pro cæteris digitis pedis ſingulis dimidium pretii, ſicuti de digitis manus dictum fuit.

Si majoris digiti pedis unguis amputetur, xxx ſcætt. ad emendationem. pro ſingulis aliis, x ſcætt. emendetur.

Si liberæ fœminæ capillatæ inhoneſti quid fecerit, xxx ſolidis emendet.

Virginis aut virginitatis compenſatio ſit ut liberi hominis.

Patrocinium violatum potioris viduæ patritiæ ſortis, l ſolid. emendetur. ſecundariæ, xx ſolid. tertiæ ſortis, xii ſolid. quartæ ſortis vi ſolid.

---

[a] Pro dento vero qui proximus eſt. pro eo vero qui juxta ſtat. [b] Lege læſtan. * Vid. leg. Aluredi 40. * Vid. leg. Aluredi xl. † Vid. legem iii.

75. Gif man widuwan unagne genimeð II geld seo mund sy.
76. Gif man mægþ gebigeþ ceapi geceapod sy. gif hit unfacne is. gif þonne facne is ef þær æt ham gebrenge ⁊ him man his sceat agefe.
77. Gif heo cwic bearn gebyreþ. healfne sceat age. gif ceorle ær swilteþ.
78. Gif mid bearnum bugan wille. healfne sceat age.
79. Gif ceorl agan wile. swa an bearn.
80. Gif hio bearn ne gebyreþ. *fædering feoh agan ⁊ morgan-gyfe.
81. Gif man mægþ man nede genimeþ. ðam agende L scill. ⁊ æft æt þam agende sinne willan æt gebicge.
82. Gif hio oþrum men in sceat [a]bewyddod sy XX scill. gebete.
83. Gif gængang geweorðeþ. XXXV scill. ⁊ cyning XV scill.
84. Gif man mid esnes cwynan geligeþ. be cwicum ceorle. II gebete.
85. Gif esne oþerne ofslea unsynnigne ealne weorþ forgelde.
86. Gif esnes eage ⁊ foot of weorðeþ aslagen. ealne weorþ hine forgelde.
87. Gif man mannes esne gebindeþ VI scill. gebete.
88. [b]Ðeowæs weg-reaf se III scill.
89. Gif þeow steleþ II gelde gebete.

Si vir viduam non sui juris capiat, is compenset patrocinium violatum.
Si vir virginem mercatus sit, pretio emta sit, si sine dolo factum sit. Sin autem dolus subest, postea domum reducitor & illi suum peculiũ reddatur.
Si ipsa vivum foetum pepererit, medietatem bonorum habeat, si vir ante moriatur.
Si cum liberis recedere velit, dimidiam partem facultatum habeat.
Sin maritus habere velit [liberos,] sicuti unus liberorum.
Si ipsa prolem non pepererit, alimenta habeant & dotem nuptiarum causa datam.
Si quis virginem per vim ceperit, possessori L solid. & post tamen secundum possessoris voluntatem, redimat eam.
Si illa alteri viro .... desponsata sit, XX solid. emendet.
Si .... fiat, XXXV solid. & Regi XV solid.
Si quis cum servi [uxore] concubuerit, vivente marito, duplo emendet.
Si servus alterum occiderit innocentem, omnibus facultatibus compensato.
Si servi oculus eruatur, aut pes amputetur, omni valore compensator.
Si quis alicujus servum vinciat, VI solidis emendet.
Servi in via rapina sit. III solid.
Si servus furetur, duplo emendent.

This syndon þa domas þe Hloþhære ⁊ Eadric Cantwaro-cyningas asetton.

Hæc sunt judiciorum decreta, quæ Hlotharius & Eadricus, Cantuariorum Reges, statuerunt.

Hloþhære ⁊ Eadric Cantwara cyningas asetton þa æ þa þe heora aldoras ær geworhton þyssum domum þe hyr efter segeþ.

Hlotharius & Edricus Cantuariorum Reges statuerunt leges has, quas ipsorum seniores ante statuerant, eorũ judiciorũ quæ post hæc edicũtur.

1. Gif mannes esne eorlcundne mannan ofslæþ. þane þe sio þreom hundum scill. gylde. se agend þone banan agefe. ⁊ do þær þrio manwyrþ to.
2. Gif se bana oþþyrste feorþe manwyrþ he to gedo. ⁊ hine [c]gecenne mid godum æwdum ꝥ he þane banan begeten ne mihte.
3. Gif mannes esne frigne mannan ofslæþ þane þe sie hund scill. gelde. se agend þone banan agefe. ⁊ oþer manwyrþ þærto.
4. Gif bana oþbyrste. twam manwyrþum hine man forgelde. ⁊ hine gecænne mid godum æwdum ꝥ he þan banan begeten ne mihte.
5. Gif frigman mannan forstele. gif he eft cuma [d]ær melda secge an andweardne. gecænne hine gif he mæge. hæbbe þare [e]freora wim æwda manna. ⁊ ænne mid maþe. æghwilc man æt þam tune þe he to hyre. gif he ꝥ ne mæg gelde swa he [f]gono hage.
6. Gif ceorl acwyle be libbendum wife and bearne. rihtis ꝥ hit ꝥ bearn modder folgige.

Si cujusquam servus patritiæ sortis virum occidat, tunc sit ccc solid. compensatio, & dominus homicidam tradat, & præstet trium hominum valorem.
Si Homicida evaserit, quartum viri valorem adjiciat, & ipsi manifestet probis juramentis quod homicidam tenere non potuerit.
Si alicujus servus liberum hominem occidat, tunc sit c solid. compensatio. *Dominus* homicidam tradat, & viri pretium adjiciat.
Si homicida evadat, duplex viri pretium persolvatur, & ei manifestet probis juramentis, quod homicidam tenere non potuerit.
Si ingenuus hominem furetur, si postea venerit antequam accusator poscat responsum, purget sese si possit: habeat ibi quatuor consacramentales, & unum conjuratorem: quenque in villa ad quam pertinet. si hoc non possit, luat sicut [in ejus potestate est.]
Si vir moriatur viventibus uxore & prole: jus est ut proles matrem sequatur: & uni suo-

* Leg. foedering. [a] Id est, bewedded. [b] Leg. Þeowes. [c] Vel *purget se.* [d] Swer in textu *Roffens.* hinc forsan steormelda, quasi styrmelda, *qui in lite orta criminis accusatum persequitur.* [e] Leg. wera. [f] Leg. geonhage, *in ejus potestate est.*

⁊

⁊ him man an his fædering magum wilsumne. berigean [a] geselle his feoh to healdenne oþ þ he x wintra sie.

7. Gif man oþrum man feoh forstele. ⁊ se agend hit eft ætfo. geteme to cynges sele gif he mæge. ⁊ þane æt gebringe þe him sealde. gif he þæt ne mæge læte an and fo se agend to.

8. Gif man oþerne sace tihte. ⁊ he þane mannan mote [c] anmedle oþþe anþinge, symble se man þam oþrum byrigean geselle. ⁊ þan riht awyrce þe to hiom cantwara deman gescriften.

9. Gif he þanne byrigan forwærne xii. scill. agylde þam cyninge. ⁊ sio se sace swa open swa hio ær was.

10. Gif man oþerne tihte siþþan he him byrigan gesealdne hæbbe. ⁊ þonne ymb 3 niht gesæcen him sæmend. buton þam ufor leofre sio þe þa tihtlan age. siþþan þan sio sace gesemed sio. an seofan nihtum se man þam oþrum riht gedo. [d] gecwince an feo oþþe an aþe. swa hwæder swa him leofre sio. gif he þonne þ nylle. gelde þonne c. buton aþe. siþþan ane neaht ofer þ gesem hie.

11. Gif man mannan an oþres [e] flette manswara hateþ oþ hine mid hismær wordum scandlice grætte. scill. agelde þam þe þ flette age. ⁊ vi scill. þam þe he þ word to gecwæd. ⁊ cyning xii scill. forgelde.

12. Gif mon oþrum steop asette. þær men drincen buton scylde an ealdriht. scill. agelde þam þe þ flet age. ⁊ vi scill. þam þe man þon steap asette. ⁊ cyning xii scill.

13. Gif man wæpen abregde þær man drincen. ⁊ þær man nan yfel nedeþ. scill þan þe þ flet age. ⁊ cyning xii scill.

14. Gif þ flet geblodged wyrþe. forgilde þem man his mundbyrd. ⁊ cyning l. scill.

15. Gif man cumao feormeþ iii niht an his agenum hame. cepeman oþþe oþerne þe sio ofer mearce cuman. ⁊ hine þon his mete fede. ⁊ he þon ænigum man yfel gode. se man þan oþerne æt rihte gebringe. oþ riht fore-wyrce.

16. Gif Cantwara ænig in Lunden wic feoh gebicge. hæbbe him þon twegen oþ þreo unfacne ceorles to gewitnesse. oþ cyninges wic gereran. gif hit man eft æt þam man in cænt ætfo. þon tæme hi to wic to cynges sele to þam man þe him sealde. gif he þane wite ⁊ æt þam teame gebrengen mæge. gif he þ ne mæge. gecyþe þanne in wiofode mid his gewitena ænum, oþe mid cyninges wic gerefan. þ he þ feo unbeornunga his cuþan ceape in wic gebohte. ⁊ him man þan his weorþ agefe. Gif he þanne þ ne mæge gecyþan mid rihtwe canne. læte þonne an. ⁊ se agend to fo.

rum paternorum cognatorum voluntario [b] fide jubeatur ejus bona servatum iri, donec decennis fuerit.

Si quis alterius viri bona furetur, & proprietarius id postea arripiat, vadiet ad Regis tribunal si potest, & ibidem adducat illum qui ipsi tradidit. si hic non possit [protinus cedat, & proprietarius vel dominus accipiat.]

Si quis alterum criminis postulet, & tunc ipsum ad conventum vocet aut citet: continuo is alteri fidejussores det, & tunc rectum faciat quod ipsi Cantuarii judices imponent,

Si autem fidejussores dare negligat, xII solid. luat Regi; & sit lis integra, uti ante fuit.

Si quis alterum violenter persequatur postquã illi fidejussores dedit, & hunc intra III noctes requirat sibi arbitrum: sine quo superior potius erit ille, qui accusatur. postquam ergo lis compromissa est, post septem noctes ipse alteri rectum faciat. Placet illum in pecunia aut juramento, utrum ipsi magis placuerit, sin autem id nolit, solvat tunc c sine juramento, postquam una non supra condictum fuerit.

Si quis aliquem in alterius area per virum vocet, aut ipsum ignominiosis verbis inhoneste compellet, solid. solvat ei qui aream possidet & vI solid. ei in quem hoc verbum dixit, & Regi xII solid. persolvat.

Si quis alterum supplantet ubi homines potant, sine culpa antiqui juris, solid. persolvat ei cujus area est, & vI solid. ei qui supplantatus est, & Regi xII solid.

Si arma destringat, ubi homines potant, & ibi nihil malefaciat, solid. ei cujus area est, & Regi xII solid.

Si area cruentetur, persolvat viro illi suam pacem violatam, & Regi L solid.

Si quis advenam hospitio accipiat III noctibus propria sua domo, mercatorem aut alium, qui extra limites advenerit, & eum ibi suo cibo alat, & is tum alicui malefecerit, is alterum judicio sistat, aut rectum pro ipso faciat.

Si Cantiorum quis in Londinensi urbe quid rerum emat. habeat sibi tunc duos aut tres probos plebeios testes, aut Regis urbis præfectum. si id postea apud ipsum in cantio capiatur, tunc provocet in urbe ad Regis salam eum qui ipsi id tradidit. modo cum noverit & ad provocationem adducere posset. si autem hoc non posset, profiteatur tunc coram altari cum suorum testium ono, aut cum Regis urbano præfecto, quod rem illam [f] *sine noxa suo sensu* pretio in urbe emerit, & ei tunc pretium reddatur. Sin autem id non potest profiteri bona conscientia, cedat tunc eam, & verus proprietarius accipiat.

Ad has leges accedere ordine debent illæ *Withredi* R. quas è Textu *Roffensi*. *Latio* donatas edidit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. p. 194. Accedere etiam possunt, quæ *Withredi* Leges sequuntur in istius codicis fol. 7. ab his verbis * Deofonfealde gyfa: ad ista, þam gefærscipe.

a Lege geselle. b *Aut* fidejussores det. c *Latino-barbare* admallet. d Gecwime in textu *Roffensi*. e *Conclave, cœnaculum, cubiculum, interior pars domus.* f *Palam, illo conscio.* * Vide *Hen. Spelmannum*, Concil. Vol. I. pag. 406, 407.

Desiderantur etiam in impressis *Inæ* R. legibus, *Codicis Roffensis* cap. cxxi. quod fol. 31. b. sic incipit: we cwædon be þam blaserum, *&c.* Et sic explicit, fol. 32. b. 7 feowertig fulborenra þegena. In impressis quoque *Æthelstani* R. Legibus desiderantur haud pauca, quæ supplenda sunt ex hujus codicis fol. 38. ab iis quæ sequuntur verbum gearnian, ad finem fol. 39. b. In impressis *Æthelredi* R. Legibus desunt illæ, quas WANETINGI tulit; habeotur autem *Saxonicè* hujus cod. fol. 48, *&c.* & *Latino-barbare* in *Chronico Joh. Brompton, X Script.* col. 695. Neque prætereunda est, me judice, à LL. *Saxonicarum*, quisquis hic erit, editore, vetus illa *Latina* versio LL. *Canuti* R. quæ habentur in hujus cod. fol. 58. & deinceps. Neque quæ leguntur à fol. 63. ad rubricam in fol. 80. Quamvis iis similia in *Canuti* R. Legibus politicis quæ editæ sunt, leguntur.

Ad locupletandam etiam Legum *Saxonicarum* novam editionem accedere maxime debent JUDICIA CIVITATIS LUNDONIÆ, quæ *Saxonice* leguntur in ejusdem cod. fol. 88. & *Latino-barbare* in chron. *Joh. Brompton* X Script. col. 852. Accedant etiam quæ *Saxonice* † scripta sunt de antiqua quadam lege, & consuetudine *Anglorum*, fol. 93. a. Cum antiqua eorum *Latina* translatione, fol. 79. b. quæ conferenda est cum alia versione *Latino-barbara*, quam è regio codice descriptam edidit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. p. 406. Denique neque prætermittendæ sunt institutiones illæ, seu Leges *Willelmi I.* R. quæ habentur in hujus cod. fol. 87. sub rubrica, *Willelmus* cyninges asetnysse; quas *Latinas* factas publicavit *Abrahamus Wheloc*, in sua ARCHÆONOMIÆ editione, p. 172. Maxime etiam ad amplificandam ornandamque legum *Saxonicarum* editionem accedere debent * Leges, quas *Gulielmus* I. *Gallo-Normannice* latas promulgavit, propterea, SHOWERE, quod è Regum *Anglo-Saxonicorum* legibus maxima ex parte collectæ, ac desumptæ sunt. Maxima, inquam, ex parte; quòd quædam novæ esse videntur, ut XIX. *de muliere vi compressa.* XXXVII. *de adultera à patre deprehensa.* XL. *de relevio eorum, qui fundum ad censum tenent.* Quædam etiam sunt, quarum nulla plane vestigia, in Legibus *Saxonicis*, quæ ad nos superstites venerunt, discerni possunt; ut XXXVIII. *de jacta mercium è navi ob justum mortis metum.* Quæ tamen Lex, ut & id genus aliæ, novæ non nisi temere dicendæ sunt, quod Legum *Saxonicarum*, quas, jubente *Willelmo*, *sapientes Angliæ* recognoverunt, haud exigua forsan pars partim *Anglo-Normannorum* incuria, quibus *Saxonica* contemptui fuerunt; partimque Bibliothecarum interitu perdita, & consumpta est. *Hen. Spelmannum* rogavit *Joh. de Laet*, ut in Leges *Offæ* R. *Merciorum* diligentius inquirere vellet; quem rogare etiam frustra posset, ut in Bibliothecis quæreret codicem *S. Edwardi* R. & Confessoris, in quo tanquam in pandectia omne jus *Anglorum* antiquum collectum esse traditur. E legibus autem *Angliæ*, quas *Willelmus* expugnatis *Anglis* concessit, quasdam immutatas, quasdam vero magis minusve mutatas, & emendatas pro arbitrio suo dedit. Prioris generis sunt XLVI. & XLVII. *de hospitibus, & famulis*; quæ ex cap. 25 LL. Politicarum *Canuti* R. sumptæ sunt; ut & XLII. *de namio capiendo*, quæ invariata legitur in cap. 3. LL. Pol. *Canuti* R. quod in superioribus observavimus.

Posterioris generis sunt, I. *de pace Ecclesiæ*, quæ cum LL. *Inæ* R. cap. 5. LL. *Aluredi* R. cap. 2. LL. Pol. *Canuti* R. conferenda est. III. *de pacis publicæ violatoribus*, in aliquibus convenit cum cap. 12, 13, 14. LL. pol. *Canuti* R. XII. *de vulneribus, & plagis*; & XIII. *de membrorum præcisorum æstimatione*, in multis cum cap. 40. LL. *Aluredi, de vulneribus*, consentiunt. XV. *de corrupto judice*, tantum quoad pœnam statutam differt à tertio cap. LL. *Eadgari, De judicio iniquo.* In XVIII, & XX. *de denario S. Petri*, cum emendationibus denuo quasi promulgatur. LL. *Eadgari* R. cap. 4. be þon heorþ-peninge. XXII. XXIII. XXIV. & XXIX. *de Comitis, Baronis, Valvasoris & villani relevio*, eadem pene statuunt, ac cap. 69 LL. politicarum *Canuti* R. *de heretis.* In XLI. *de judiciis*, eadem fere sanciuntur, ac in 2, & 5, capp. LL. *Eadwardi* R. quorum *illud* inscribitur, Be þone þe oþrum rihtes wyrnð. *hoc*, Be gerefan þe mid rihte ne amanige. XLIII. *de re non emenda sine testibus*, plane compendium est cap. 22 LL. Pol. *Canuti* R. *de rebus sine testimonio non emendis.* XLIV. pariter idem statuit, ac in iisdem verbis, ac istius capitis quæ finem versus sic incipiunt: 7 us ne þynceð nan riht. XLVIII *de latronibus*, in compendium redegit, quæ in cap. 28. LL. Pol. *Canuti* R. pluribus verbis statuuntur.

Qui Legum *Saxonicarum Codd.* vel festinantes percurrere velit, illi hæc observare obviam erit. Qui vero legibus *Angliæ* vetustis denuo publicandis operam feliciter navare cupit, ab eo Leges *Normannicæ Willelmi* C. cum *Saxonicis* summa cum diligentia conferendæ sunt; quod illarum depravati librariorum incuria, inscitiaque, & obscuri facti loci, quos se non assecutum esse potuisse confessus est vir maximus *Joh. Seldenus*, non nisi harum accedente luce intelligendi, & *Latino* sermone transferendi sunt.

Præterea ob dictam rationem Legibus *Saxonicis* adjiciendas puto *Pseudonymas* istas *Latine* scriptas

---

† Eduntur hæc *Saxonice* cum *Anglicana* versione à *Gulielm. Lambardo* in *itinerariis* sui *Cantiæ* ed. secund. p. 500. & in p. 519. Vol. I. libri cui titulus; **The treasury of ancient and modern times.** * Editæ sunt hæ leges cum *Latina* versione à *Joh. Seldeno*, in notis suis ad *Eadmerum*, p. 173. dein earum specimen edere voluit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. pag. 624. Eas postea cum versione *Latina Seldeni* recudit *Abrahamus Whelocus*, in suâ *Archæonomiæ Cantabrigiensi* editione. Denique absque versione eas edidit Hist. *Croylandensis* editor Oxoniensis, p. 88.

Eadwardi

Eadwardi R. *Confessoris* nuncupati, quas à *Sapientibus Angliæ* recensitas, & selectas, *Anglis* suppliciter petentibus dedisse fertur victor *Willelmus* I, *Pseudonymas* dico, tum quod neque leges sunt, neque leges *Eadwardi*, neque leges quas *sapientes Angliæ* selegerunt, neque denique leges, quas debellatis *Anglis Willelmus* concessit. Primo enim non leges eas esse constat, sed *Institutiones*, vel *commentarios* juris *Anglo-Normannici*, quos * aliquis juris, quod post victoriam *Normannicam* obtinuit, peritus *Latino barbaro* scripsit, seu in suum privatum, seu in publicum eorum usum, qui iis in temporibus ad studium juris animos appellebant. Id ostendunt haud pauca capitula, quæ more *commentariorum* prorsus scribuntur: ut & XVI. *de inventione murdri*. XX. *de Friburgis*. XXXIII. *de hundredis, & wapentachiis*. XXXIV. *de trithingis, & ledis*. XXXV. quod inscribitur *de greve*, in paragrapha, cui epigraphe, *Lex Noricorum & Danorum in Britannia*, editionis *Cantabrigiensis* p. 149. In his capitulis non modo termini juris explicantur pro commentariorum more, sed multæ res gestæ regum, plane ut in commentariis, traduntur. Secundo non leges eas *Eadwardi* esse constat, quòd immane quantum à legibus illis *Normannice* conscriptis differunt, quæ leges, & consuetudines *Eadwardi* R. esse dicuntur. Tertio neque leges esse possunt, quas, ut epigraphe præ se fert, *Sapientes Angliæ* suis legibus eruditi *Willelmo* R. patefecerunt. Id plus satis probant falsæ illæ, & ridiculæ vocabulorum forensium juris *Saxonici* explicationes, quæ à sapientibus, & jurisperitis *Anglorum*, qui regnante *Willelmo* forte floruerunt, plane abjudicandæ sunt. Istiusmodi est notatio WAPPENTACHII, cap. 33. *Anglice enim ARMA* ƿæpnu, *& TACCARE confirmare, quasi ARMORUM CONFIRMATIO, vel ut magis expresse secundum linguam Anglicam* WAPPENTAC *ARMORUM TACTUS EST*, ƿæpnu *enim ARMA sonant*; TAC *TACTUS EST*. Sic cap. † 35, *Videtur etiam quibusdam* GREVE *vocabulum esse nomen compositum ex Anglico* GRIÐ, *&* VÆ *Latino*. GRIÐ *enim PAX est*, VÆ *MISERIA, domino attestante, qui dicit VÆ TIBI BETHSAIDA*. GREVE *igitur ideo dicitur, quod jure debebit* GRIÐ, *i.e. pacem ex illis facere, qui patriæ inferunt* VÆ, *id est, miseriam, vel malum*. Hæccine autem *Anglorum* quisquam *sapiens* ut scriberet, adeo stultus esse potuit? Sic in paragrapha, quæ inscribitur LEX NORICORUM: *rex Eadwardus Eadgarum filium eorum secum retinuit, & pro filio nutrivit, & quia cogitavit ipsum hæredem facere, nominavit* ÆTHELINGE *quod nos dicimus* DOMICELLUM. i.e. DOMICELL. *sed nos indiscrete de pluribus dicimus, quia Baronum filios vocamus* DOMICELLOS, *Anglis vero nullos nisi natos regum. Quod si expressius volumus dicere, in quadam regione Saxoniæ* LING. *IMAGO dicitur*, ATHEL *Anglicæ NOBILIS est, quæ conjuncta sonant NOBILIS IMAGO*. Hæc autem, SHOWERE, pro solertia tua dic an *Anglo-Saxone* quoquam sapiente, vel *Anglo-Normanno* quodam *Saxonicæ* linguæ, & antiquitatis maxime ignaro auctore scripta esse potuerunt? Denique neque has *leges* esse, quas *Willelmus Anglis*, victor scilicet victis, concessit, ex his constat, quæ in cap. 11. leguntur: *Et hanc libertatem tenuit Anglorum Ecclesia usque ad tempus Willelmi regis junioris*. Post tempora ergo *Willelmi* II. floruit, quisquis ille fuit, qui has pseudonymas leges collegit, digessit, & paraphrastice explicationibus & historiolis explanatas edidit. Quas tamen, SHOWERE, justitiarius quidam *Angliæ*, haud vulgaris ingenii, nec obscuri nominis vir, cui tecum anonymo non ita pridem controversia fuit, ad *Duodecimviros*, quos *grandem juratam*, vel *inquestam magnam* vocamus, in publicis *Assizarum* comitiis Wigorniæ de tribunali pro more dicens, ut veras, & genuinas *Eadwardi* R. leges, quas *Willelmus Anglis* à sapientibus eorum collectas dedit, citavit; ex cap. 17. probare pro virili suo nisus priscis *Anglis* reges suos de statu regio dejicere licuisse, quotquot potestate regia, in subvertendis populi libertatibus, pro arbitrio agentes contra jus fasque abuterentur. Itidem anonymus quidam auctor, egregio quidem à natura instructus ingenio, qui ante aliquot annos librum edidit, cui titulus the Calends of May, ex pseudonymis istis *Eadwardi* R. legibus, quas vetustatis ignarus veras esse credidit, perperam contendit in publicis regni comitiis, quæ veteres *Angli*, ut in istis legibus falso traditur, FOLCMOT vocabant, semel quotannis in *Calendis Maiis*, tanquam in annuo parliamento convenire esse solitum populum *Angliæ*, scilicet regni principes, episcopos, magistratus, liberosque homines, ad consulendum de communi salute, de pace, de bello, & utilitate publica promovenda. In libro etiam suo multa ridicule scripsit de FOLCMOTE *Anglo-Saxonum*, & de campanis istis commentitiis, quas MOT-BELLE vocabant, iis deceptus (ut videtur) quæ in cap. 35 leguntur in Italicis, quos vocant, characteribus tam in *Cantabrigiensi*, quam *Daniana* editione descripta, ut interpolatoris additamenta esse constaret. Hæc obiter observanda duxi, SHOWERE, ut non uno exemplo certior scires linguæ & antiquitatis *Saxonicæ* notitiam omnibus *Anglis*, ut ut eruditione, & ingenio præstantibus, utilem esse, jurisque præsertim studiosis quodammodo necessariam, ne *Angliæ* antiqui juris primordia ignorantes, quæ gravitate jurisconsultorum, quidni dicam, quæ honorabili toga forensi, imo quæ tribunali ipso & purpura judicum haud digna sunt, aliquando scribant, aut loquantur.

* R. *Houeden* in Annal. part. poster. fol 342.b. leges istas, quas *Pseudonymas* voco, à *Ranulpho de Glanvilla*, quem *Henricus* II. *summum Justitiarium* totius *Angliæ* constituit, conditas fuisse tradit. † In hoc etiam cap *Grevam* confundit cum *Ealdermanno*, quod plane ostendit, sapientibus Anglis auctoribus, has dictas leges conditas non fuisse.

Ob eandem etiam rationem legibus *Saxonicis* accedere debent leges *Henrici* I. per quas, SHOWERE, intelligo non tantum genuinas illas, quas inaugurationis die corona redimitum in forma *chartæ*, sive literarum patentium, illum populo concessisse tradit *M. Parisius*; sed pseudonymas istas leges ejus esse dictas, quas è *codice rubro Scaccarii* descriptas edidit Angliæ decus *Rogerus Twysden*, eques auratus, ad finem libri legum *Saxonicarum*, qui *Cantabrigiæ* prodiit, M.DC.LXIV. *Pseudonymas* & illas leges voco, tum quod à tertio capite ad finem, non leges esse constat, sed institutiones, & commentarios juris post *Henrici* I. mortem, quæ incidit in annum 1135, jurisperito quodam auctore, scriptos, & in XCIV capita distributos. Hoc ex eo constat, quod auctor, quisquis ille fuit, in quinto capite *Gregorii decreta* citat, quæ à *Gratiano* monacho *Benedictino* non compilata fuere ante annum 1151. In ambobus vero hisce juris *Anglicani* commentariis nonnulla sunt, SHOWERE, quæ leges & consuetudines *Anglo-Saxonum* explanant, tum etiam haud pauca, quæ ab illis rite explicanda sunt. Quam quidem ob causam vetustas illas *Anglicani* juris institutiones cum RR. *Saxonicorum* legibus denuo publicandas censeo.

Collectis, ordineque digestis *Anglo-Saxonicis*, & *Anglo-Normannicis* legibus, annotationes etiam ab editore addendæ sunt, quibus eas ornet & illustret. Annotationes autem cum dico, intelligo præcipue observationes è locis consimilibus legum petendas; sive ii sint, quibus leges *Saxonicæ* & *Normannicæ* diligenter collatæ se mutuo explicent; sive quibus è legibus antiquis gentium *Septentrionalium* exterarum, quæ cum nostris majoribus *Gothicæ* erant originis, ab editore depromptis, leges *Saxonicæ* & *Normannicæ* uberiorem lucem accipiant. Id genus observationes prisci juris *Anglicani* studiosos non delectabunt tantum, sed facient etiam, ut clariorem legum veterum notitiam facilius adipiscantur. Hanc ob causam codices legum barbararum, quæ à *Gothicæ* stirpis gentibus exteris latæ sunt, ab editore nostro diligenter perlecti, cum priscis nostris legum codicibus conferendi sunt. Præcipue vero codex LL. antiquarum *Wisigothorum*, &c, quem *Francofurti* duobus voluminibus edidit vir quidem maximus, sed linguarum veterum *Septentrionalium* scientia ad id operis haud satis instructus *Fridericus Lindenbrogius* I. C. Anno M.DC.XIII. ab eo pervolvendus est. Qui ab eo etiam perlegantur digni maxime sunt * codices legum veterum *Scanicarum*, *Norvagicarum*, *Sueo-Gothicarum*, *Danicarum*, sive *Cimbricarum*, quorum haud pauci, multis tamen nondum editis, opera, & studio Cl. virorum prodierunt.

Sueciæ regni leges provinciales in linguam *Latinam* traductæ notisque illustratæ à *Johanne Loccenio*, *Londini Scanorum* prodierunt, M.DC.LXXV. Legum *Westro-Gothicarum* in *Suecia* latarum librum è *Gothico* in *Latinum* ab eodem Cl. *Loccenio* conversum, & notis à *Carolo Lundio* illustratum, edidit Upsalis omni laude major *Olaus Rudbeckius*. Leges veteres *Dalorum*, *Scanorum*, *Gothlandorum*, urbiumque in *Suecia*, cum antiquis R.R. statutis, diversis io libris, temporibusque, omnes tamen in vernaculo sermone scriptas, semissibus foliis *Stockholmiæ* edidit *Joh. Hadorphius Ostro-Gothus*, primum Academiæ *Upsaliensis*, dein regii Archivi secretarius, & per *Hanckindiam* Ostro-Gothiæ judex *territorialis*. Horum librorum copiam factam laudato super Episcopo, magnam illi gratiam habens, refero acceptam. qui bibliothecam suam, quæ amplissima est, non in proprium magis quam in Reipublicæ literariæ communem usum servatam, partis undicunque bonis libris indies amplificat. Cui vero plures id genus libros cognoscendi, comparandique animus est, *Petri Joh. Resenii* Bibliothecæ, Hafniæ, M.DC.LXXXV. editæ, *capsam* VI consulat, qua perlecta, notitiam eorum, quam vellet, assequetur. Ex libris autem legum veterum *Septentrionalium* petenda sunt, quibus, legibus *Saxonicis*, *Anglo-Normannicis*que à se editis ornamentum simul & lucem quis afferat, secutus exemplum *J. de Laet* Antwerpensis, qui leges R.R. *Cantiæ* à se *Latio* donatas similibus locis è legibus barbaris depromptis passim locupletavit simul, & elucidavit. Sic in observationibus suis ad LL. R. *Æthelberhti*: Ad *legem* 34. similem, *inquit*, legem habes in *Saxonum* legibus cap. 1. de vulneribus §. 7. Si per capillos alium comprehenderit, sol. CXX. componat, *&c*.

Ad legem 35. banep bite idem videtur, quod in prædicta § leg. *Bavariorum*, *Si os fregerit, & pellem non fregit*: aut quod in legg. *Frisonum*, Tit. 22. §. 6. *Si os perforatum fuerit.* Ita ut antecedens lex de osse quidem tecto, non autem læso; hæc de læso.

Ad leg. 36. quid sit banep blice, nondum capio; dubito legendum esse pite, *laceratio*, id est, si cutis & caro ita laceretur, ut os appareat. In legg. *Bavariorum*, Tit. 3. §. 4. *in capite testa appareat.* Et legg. *Frisonum*. l. 22. §. 5.

Ad leg. 41. Similem plane legem habes *Frison*. Tit. 22. §. IX. *Si quis alteri aurem absciderit*, XII *sol. componat*.

Ad leg. 43. Vult legislator id quod lex *Alaman*. Tit 60. § 3. *Si autem medietatem auris absciderit, quod Alamanni* ORSCARDI *dicunt, cum* VI *sol. componat.* Ubi & ipsum verbum occurrit. OR enim EARE; & SCARDI à SCARAN.

Ad leg. 46. Similem habes Alaman. *Si nasus transpunctus fuerit*, &c.

Ad leg. 47. An hleope, † accipio pro lipe *membrana*. lex convenit cum lege LXIV. in additione ad leges *Frisonum*: *si unam parietem transpunxerit*.

---

* Præcipue liber de jure Sueonum veteri, Auctore Cl. *Stiernhookio*. † Sed in hoc hallucinatus est doctiss. *Annotator*.

Ad

Ad leg. 52. De dentium excussione habes leg. *Boiariorum* Tit. 3. cap. 1. §. 24. & Tit. 5. §. 13, 14. *Frisionum* addit. Tit. 3. §. 36, 37, 38. *Longobard.* lib. 1. Tit. 7. §. 6. *&c.*

Ad leg. 56. Agitur de faciei deformatione: similem legem habes in additione III. ad leges *Frision.* §. 16. *Si ex percussione deformitas faciei illata fuerit, quæ de duodecim pedum longitudine possit agnosci, quod WULITIVAM dicunt,* &c. *Wulitiva* corrupte pro *Wlitiwama.*

Ad leg. 60. Eandem legem habes apud *Alured.* titulo 40, ubi agitur *de vulneribus.* Ubi *Lambardus* hrif vertit *alvum,* sed malim *diaphragma* vertere. Medicus MS. vocat uferne hrif. *Belgæ,* middel riff. Similis lex *Frisionum,* Tit. 22. §. 50. Si membranam qua jecur, & splen pendent, quod MITHRIDI dicunt, *&c.* Ubi facile videre MITHRIDI corruptum ex Midhrif.

Ad leg. 63. Addit. ad leg. *Frisionum,* §. LVI. *Si veretrum quis* [a] *alium absciderit Werigildum suum componat.*

Ad leg. 66. ftiee gehpilc paulo operosius vertimus. Mens enim legislatoris est; *Si vulnus fuerit, quod femur transadigat, ita ut vulnus penetret ad alterum latus, pro utraque apertura,* ut ita dicam, *solvendum esse*---. Quod *Alured.* leg. 40 dicit æt ægþrum muþe; ad verbum, *pro utroque ore.*

Ad leg. 72. * Locbore verti *capillatam.* Capillus enim ingenuitatis signum erat. Hinc in leg. *Burgundionum,* Tit. 6. §. 4. *Capillum servo facere.* id est, *Capillum ei alere, ut ingenuus videatur.* Et in leg. *Longobard.* lib. 2. Tit. 14. & alibi, *Filiam in casa in capillo habere.* & *capillatorum* crebra mentio in *Gothicarum* rerum scriptoribus. † Tondere autem invito *Capillum* inter crimina numeratur. Loc, & Locca, *capillus.* Bore à verbo beran, *gestare.*

Ad legem 75. Unagne verti *non sui juris.* Non enim hic agitur de *raptu.* Quid autem sit MUNDIUM pluribus locis videre est in legg. veterum: ut *Alaman.* LIV. & *Longobard.* passim.

Ad leg. 80. Pro fæþering lego foeþering. Credo enim hujus hanc esse sententiam: *si mulier illa, de qua ante liberos non peperit, & maritus ante eam moriatur, defuncti agnati bona illius habeant, ipsa tantum donum, quod à marito mane post nuptias accepit, & alimenta, quanquam forte & aliter accipi possit.* Quod hic morgan gyfe, in legg. *Burgund.* Tit. 42. dicitur MORGANGEBA. Quod glossar. ver. ita exponit: *Morgan Germanice significat mane,* & Gab, *donatio. donatio sc. facta mane, quando eam ducit.*

Ad legg. *Hlotharii* & *Eadrici* RR.

Ad leg. 5. De purgandi se per sacramentum modis alia occasione melius dicetur. rim æþba manna vertimus CONSACRAMENTALES, quemadmodum in vett. leg. *Burgund. Alaman.* & aliarum nationum dicuntur. Tales autem assumebantur, aut dabantur à judice: alii tantum manum supponebant principali juratori; quidam & una conceptis verbis jurabant; illos rim æþba manna puto dictos, quia magis numerabantur, quam ponderabantur. Sic habes apud *Æthelstan.* leg. 9. rimaþe. Hos midmaþe, qui in conceptis verbis una jurabant. Sed de his alias. Pro freora substituimus feora, sensu sic exigente.

Ad leg. 16. Jure *Romano* obtinebant in venditionibus *confirmatores venditionis,* qui Jurisconsultis, qui *Græcè* scripserunt, dicuntur [illegible], & hinc [illegible]. Verum in *Atheniensium* repub. (ut nos docet *Cl. Salmasius* Tom. 2. de usurarum modis) [illegible] erat quæ dabatur emtori adversus venditorem, si ei re emta controversiam tertius moveret. Emtor enim, qui nolebat actionem excipere, & litigare cum eo, qui rem venditam vindicabat, monstrabat illi venditorem, hoc est, *auctorem suum,* ut cum eo potius, quàm secum experiretur. *Galli* dicunt *appeller son garant.* Quod si, qui venditorem suum indicaverat, & eum auctorem allegaverat, victus esset, res controversa adjudicabatur victori. Emtor autem victus pretium recipiebat à venditore. vid. LL. *Ripuar.* Tit. 31.

Hæc, ut exemplum, LL. *Saxonicarum* editori, quod in suis annotationibus imitetur, proposui. A quo etiam faciendum est glossarium, vel Lexicon *Anglo-Saxonici,* & *Anglo-Normannici* juris, ad exemplum illius, quod *Joh. Loccenius* juris *Sueo-Gothici* edidit in uncialibus foliis, Holmiæ, 1674. Vel quale in explicatione terminorum juridicorum ex legg. *Norvagicis* edidit *Joh. Bielke* eques auratus, & regni *Norvegiæ* Cancellarius.

Desideratur etiam, Cl. SHOWERE, *Saxonicum* HOMILARIUM, seu *concionum*, quas ad populum habuerunt Ecclesiæ *Saxonicæ* sacerdotes, *delectus,* quem nemo rite facere, riteve factum rectè edere potest, nisi Theologus, aut Theologiæ peritus, qui perfectam linguæ *Saxonicæ* scientiam assecutus est. Ab hoc qui talis sit, in archivis *Angliæ,* sive publicis, sive privatis, quicquid uspiam homiliarum *Saxonice* scriptarum extet, diligenter scrutandum, & perlegendum est. E quarum exemplaribus studiose collatis descriptisque, quæ notatu digna sunt. discrepantibus Lectionibus, seligendi sunt sermones, qui, quæ doctrina disciplinave Ecclesiæ, quæ controversiæ

---

[a] Lege *alii.* * † Vide §. XXIII, XXIV. Comment. *Jo. Schilteri* in ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ Rhythmo *Teutonico* LUDOVICO R. acclamatum. Ubi præclare multa dicta sunt in vocabulum HARANSCARA, de poena ignominiosa & servili tonsuræ capillorum. Prodiit autem ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ istud *Argentorati,* An. Dom. M.DC.XCVI. cum interpretatione ejusdem viri doctissimi.

in ea ortæ, qui mores cleri vel popoli, quæ divinæ iræ in terris indicia, denique quæ Episcoporum & presbyterorum auctoritas, & in instituendis gregibus suis Pastoralis cura, & diligentia fuit, docent & declarant. Accedant etiam qui sanctorum vitas, & res ab iis gestas describunt, cum aliorum quidem plurimorum excerptis, qui ut integri excudantur, forsan non merentur. Id genus sermonum, quorum delectum faciendum, & imprimendum esse censeo, duo tantum prodierunt, SHOWERE; Scilicet egregia illa *Homilia Paschalis*, quam à *Foxio*, dein à *Matthæo Parkero* Archiepiscopo *Cant.* demum à *Gulielmo Lisleo*, [sive *ab insulis*] nostrati editam, quarto cum *Latina* versione excudit in suis ad *Bedæ* Hist. Eccl. animadversionibus *Abrahamus Whelocus*. & sermo *de fide Catholica*, quem in suis ad *Bedæ Hist. Eccl.* observationibus etiam edidit *Abrahamus Whelocus*. Quibus ego hic in gratiam *Philo-Saxonum* tertium addo, quem ad populum in die jejunii pœnitentiam solenni more agentem habuit *Lupus* quidam Episcopus, cum *Dani* terra marique *Angliam* devastando populum quasi ad internecionem ab infenso numine deditum maxime afflixerunt. Hunc ad fidem apographi *Juniani* diligenter descriptum, me etiam atque etiam rogante, *Latinum* fecit in literatura & antiquitate Septentrionali præclare eruditus *Willelmus Elstob* Collegii Universitatis apud Oxonienses Socius dignissimus, *Ælfredi* R. qui Collegium fundavit, versionem OROSII libri Historiarum, qui & ORMESTA dicitur, deo sospitante, literario orbi aliquando etiam daturus.

GEORGIO HICKESIO

GULIELMUS ELSTOBIUS,

S. D.

Viris summa placere velle, etsi officio istud minus consequamur, exiguam sane, nonnullam tamen laudem forte mereatur. Quæ causa est, Vir Eruditissime, ut has meas in avita Lingua excolenda primitias, tum ut quale sit meum erga te studium, etsi non sine timore aliquo, majori tamen verecundia ego jam certe proferam libentius. Mitto enim ad Te, Sermonem Lupi Anglo-Saxonicum, *tuo nutu, Latine conversum. Eam tamen versionem non, quæ digna sit ut præclaro tuo judicio sese commendet, politam & accuratam: sed Saxonismis haud paucis quasi obsoletam, & qualem ego pro tenuitate mea offerre possum, simplicem & inornatam; a Te vero, nisi id jam nimis esset tibi molestum, limandam expoliendamque; ab omnibus, in hisce linguis antiquis Septentrionalibus transferendis exercitatis, aliqua saltem ratione excusandam.* De Lupo, *Auctore isthoc nostro, ego vix certi quidquam habeo, nec ab eruditis nostris familiaribus possum adhuc fieri certior. Fuisse quidem in dignitate summa Episcopali constitutum, sedes ejus quamvis sit ignota,* [a] Parkerus, *&* F. Junius. FF. *cum indice cujusdam codicis* Homiliarum, [b] Hattoniani *fortassis, uno ore affirmant. Eundem tamen fuisse cum* [c] Ulfo Dorcestrensi *isto, qui in Concilio* Vercellensi *tantam prodidit inscitiam, ut de eo ab Episcopali munere amovendo* Leo Papa *cogitaret, nec sermo hujus pius & eruditus, nec ratio temporis persuadent. Nam Orationem hanc sublimem & eruditam, & perelegantem quicunque semel inspexerit, & perlegerit, & quemadmodum ævi sui scelera ac flagitia perstringit, diligenter animadverterit; agnoscet hominem, cum in rebus Ecclesiasticis & Civilibus versatissimum, & qui cum sacrarum literarum scientia, juris patrii peritiam habuerit conjunctam; tum concionatorem sane egregium, & sanctitate morum, & gravitate auctoritateque summa spectabilem. Quæ Ego dum transferendo planius perceperim, atque arctam illam inter Jus Civile & Ecclesiasticum, cognationem quasi, & necessitudinem, quæ ea tempestate viguit, diligentius observarem; nonnulla etiam inter legendum occurrerent, dilucidandæ huic rei accommodata. Visum est mihi, ex Antiquis nostris Historicis, tum ex libris de legibus & Conciliis; quos* ell. Lambardus *&* Spelmannus *evulgarunt, brevissimas quasdam notas subjungere, quæ & lumen aliquod huic nostræ versioni imperfectæ afferre possint, & sua novitate delectare. Ac Tibi in primis Ego has non ingratas fore arbitror, quas dum percurreres, & voluptatem dicis Te cepisse, & dignas esse judicaris, quæ cum ipsa versione locum habeant in* Dissertatione tua Epistolari, *quam ad* SHOWERUM *Tuum, multiplici quidem & diffusa doctrina, sed admiranda plane & incredibili diligentia conscripsisti. Ad* SHOWERUM *Tuum, qui non tantum sua juris peritia singulari, sed bonarum artium scientia, & dicendi facultate magnam nominis existimationem consecutus, dignus erat, qui argumentum daret ad scribendum, novum quidem illud, & inauditum; sed & Tibi gratum, & utile Respublicæ literariæ.* Vale.

Oxoniæ è Collegio Universitatis. V. Id. *Aug.* Anno MDCCI.

---

[a] Antiquit. Britan. Edit. *Hanov.* p. 89. [b] Verisimile est librum istum *Hattonianum* cujus lectiones variantes apographo suo *Junius* adjecit, eundem esse qui inter codices *Junii* membranaceus nu. 99. reperitur. [c] Vide *Spelman.* Concil. Tom. I. p. 571.

SERMO

SERMO LUPI AD ANGLOS QUANDO DANI MAXIME PERSECUTI SUNT EOS: * QUOD FUIT ANNO MLO XIV AB INCARNATIONE DNI NRI IHU XPI.

I. Leofan men. gecnaƿað ꝥ soþ is: Ðeos ƿorold is on ofste. ⁊ hit nealæcð þam ende. ⁊ þy hit is on ƿorolde aa sƿa leng sƿa ƿyrse. and sƿa hit sceal nyde. for folces synnan. [[1] fram dæge to dæge".] ær antecristes tocyme. yfelian sƿyðe. ⁊ huru hit ƿyrð [[2] þænne] egeslic ⁊ grimlic ƿide on ƿorulde; [[3] Ðis ƿæs on Æþelredes cyninges dagum gedihte. feoƿer geara fæce ær he forðferde; Gyme se þe ƿille. hu hit ða ƿære. ⁊ hƿæt sið ðan geƿurðe;]

Fratres dilecti, nostis id quod verum est, istboc seculum festinat, & appropinquat ad finem. Propterea ea semper est bujus Universitatis conditio, ut quanto ætate provectior, tanto etiam fiat deterior. Oportebit autem in bunc modum propter hominum peccata & flagitia, priusquam advenerit Antichristus, malum de die in diem abundare, quo saltem tempore horror immanis & crudelitas erunt longe lateque per orbem terrarũ disseminata. [a] In diebus Æthelredi Regis fuit hæc oratio instituta, quarto ante ejus obitum anno. cui lubet, istud animadvertat, quænam tum res [b] gestæ fuerunt, & postea quid evenerit.

II. Understandað eac georne ꝥ deofol þas þeode nu fela geara dƿelode to sƿyþe. ⁊ ꝥ lytle [4] getreoƿþa" ƿæron mid mannum. þeah hy ƿel spræcon. ⁊ unrihta to fela ricsode on lande. ⁊ næs na fela manna þe [5] smeade" ymbe ða bote sƿa georne sƿa man scolde. ac dæghƿamlice man ihte yfel æfter oðrum. ⁊ unriht rærde. ⁊ unlaga manega ealles to ƿide. [6] gyonde" ealle ðas ðeode; And ƿe eac forðam habbað fela byrsta ⁊ bysmra gebiden. ⁊ gif ƿe ænige bote gebidan scylon. þonne mote ƿe þæs to Gode earnian bet þone ƿe ær [7] ðysan dydon;

Illud etiam vobis manifesto est compertum & exploratum, diabolum per quamplures annos, hunc populum vehementer seduxisse, & paululum fidei reperiri inter homines, honesta quamvis sint loquuti. Injuriæ item in terra plurimæ regnabant. Neque ingens erat illorum hominum multitudo, qui, quantopere fieri oportebat, de vera poenitentia, tantopere erant ipsi sollicitii. Ac malum malo viri quotidie accumularunt: [c] iniquitatem præterea exsuscitarunt, & legibus multa adversantis, ea etiam oimium prorsus crebra & vulgaria per Gentem banc ipsam Universam. Quamobrem & multas nos contumelias, atque calamitates sumus perpessi. Et si quid jam remedii sit sperandum, istud sane nobis curandum est, ut melius quam hucusque fieri contigit, de bono Deo promereamur.

III. Forðam mid [8] miclum earnungum ƿe geearnodon ða yrmða þe us onsittað. ⁊ mid sƿyðe micclan earnungan ƿe þa bote motan æt Gode geræcan. gif hit sceal heonan forð [9] godigende ƿeorþan; La hƿæt ƿe ƿitan ful georne ꝥ to miclan bryce sceal micel bot nyde. ⁊ to [10] miclan bryne ƿæter unlytel. gyf man ꝥ fyr sceal to ahte acƿencan. ⁊ micel is nydþearf [[11] eac] manna gehƿilcum ꝥ he Godes lage gyme heonan forð georne. [[12] bet þonne he ær dyde.] ⁊ Godes gerihta mid rihte gelæste :-

Nam cumulata flagitiorum mercede dolores nosmet ipsi meritavimus, quibus etiamnum conflictamur; multis etiam ac præclaris benemeritis, à Deo medela est petenda, siqua, olim reparatio salutaris sit futura. Sed proh dolor! satis id compertum est nobis, immanis ubi facta est ruptura, ibi opus esse, ut large resarciatur; nec minimam sufficere vim aquarum, ad vastum quoddam incendium, aliquo saltem gradu extinguendum; est autem cuilibet homini id summopere necessarium, Divinæ legi ut attendat posthac diligentius, & mandata Dei studiosius, quam antea, per justitiam ut impleat & conficiat.

* Sic habet *Cottonianus* codex. *Hattonianus* verò, QUOD FUIT IN DIE S. ÆTHELREDI REGIS. at *Benedictinus*, QUOD FUIT ANNO MLO VIIII. 1 Deest *Hatt.* 2 deest *Hatt.* 3 deest *Ben.* 4 getryƿ'ða *Hatt.* 5 hogode *Ben.* 6 geond *Ben.* gynd *Hatt.* 7 ðysum *Ben.* ðison *Hatt.* 8 miclan earnungan *Ben.* 9 godiende *Hatt.* 10 miclum *Hatt.* 11 deest *Hatt.* 12 deest *Hatt.*

Consummationem seculi docet instare, enumeratis flagitiis ævi sui juxta *Matthæi* notam istam finis rerum descriptionem, c. 24. v. 3. & 14. item c. 28. v. 20. *a* Mortuus est *Æthelredus* anno MXVI. he geendode his dagas on scs Georgius mæsse-dæge æfter miclum geswince. ⁊ earfoðnissum his lifes, *decessit in die festo S. Georgii post multos dolores & miserias vitæ suæ*; Chron. Sax. p. 148. Vide *Fl. Wigorn. Matth. Westm. Ingulphum*, &c. Quare scripta fuisse hæc Oratio videtur anno MXII. non autem anno MXIV. ut titulus *Cottonianus*; neque MVIIII. ut *Benedictinus* perhibet. *b* Istius ævi calamitatibus & miseriis pleni sunt Historicorum libri. Leges etiam RR. *Eadgari, Eadwardi, Æthelredi*, ita perstringunt vitia in boc sermone commemorata, quasi leges ad sermonem conformatæ essent, aut ad leges isthæc Oratio accommodata. Ex quibus facile dignosci potest, qualem tum Episcopi morem & Auctoritatem obtinuerunt, tum in legibus firmandis, tum in prædicando evangelio. e De Justitia efferenda. *Concil. Spelm* p. 552.

IV. On hæðenum ðeodum ne dear man forhealdan [1] lytel ne micel ðæs þe [2] gehalgod is to godgylda weorðunge. ⁊ we forhealdað æghwær Godes gerihta ealles to gelome; And ne dear man gewanian on hæðenum inne ne ute ænig ðæra ðinga þe godgyldan [3] broht bið ⁊ to lacum betæht bið. ⁊ we habbað Godes hus inne ⁊ ute clæne berypte. [[4] eac] Godes ðeowas syndon mæðe ⁊ munde gewel hwær bedælde; And [[5] sume men secgað þæt] godgyldan ðenan ne dear man misbeodan on ænige wisan mid hæðenum leodum. swa swa man Godes ðeowum nu deð to wide. þær Cristene scoldan Godes lage healdan ⁊ Godes ðeowas griðian;

* Apud Gentiles nemo quidem ausus est earum rerum quæ idolorum cultui consecrata erant seu magnum aliquod, seu minimum auferre, at nos deo quæ sacra sunt, sæpissime detrahimus. Neque ausus erat quispiam è paganis, eorum quidquam comminuere, quæ vel in parte ædium interiore, vel extra templi parietes, Deorum simulacris allata fuerant, & oblatione commendata. Nos vero Ecclesiæ Dei internam faciem, externam etiam prorsus spoliavimus; sacerdotes autem sunt reverentia & pace undique destituti. fertur præterea ethnicorum nemini licuisse, idolorum ministros ullo modo ignominiose tractare; quemadmodum Dei servis fieri, longe lateque etiamnum accidit, ubi æquum esset christianis, Dei legem ut adservarent, atque illius ministros ut tuerentur.

V. Ac soð is þ ic secge. ðearf is ðære bote. forðam Godes gerihta * wanodan to lange innan [6] þysse ðeode" on æghwylcum ende. ⁊ folclaga wyrsedon ealles to swyðe. [[7] syððan Eadgar geendode.] ⁊ halignessa syndon to griðlease wide. ⁊ Godes hus syndon to clæne berypte [8] ealdra gerihta ⁊ innan [9] bestrypte ælcra gerysena. [⁊ godcunde hadas wæron nu lange swiðe forsawene.] ⁊ wydewan syndon [[10] wide] for nydde on unriht to ceorle. ⁊ to mænige foryrmde ⁊ gehynede swyðe. ⁊ earme men syndon sare beswicene ⁊ hreowlice besyrwde ⁊ ut of [11] þysum earde wide gesealde swyþe unforworhte fremdum to gewealde. and cradolcild geðeowode þurh wælhreowe unlaga for lytelre ðyfðe wide gynd ðas þeode. ⁊ freo riht fornumene. ⁊ ðrælriht [12] genyrwde. and ælmesriht gewanode:

Ego tamen quod dicturus sū verum est, scilicet compensatione opus esse: Divina enim jura intra hanc Gentem nimium diu ex omni parte sunt imminuta, & [a] jus humanum ab Eadgari Regis interitu gravissime quidem est labefactatum, & carent suo sanctissima quæque propugnatore, Templa enim Dei spoliantur omnibus suis privilegiis, & commoditatibus introrsum penitus denudantur. sed & sacri ordines pessime jam diu audiverunt. [b] Viduæ item crebro injuste ad nuptias trahuntur, & plurimæ sunt redactæ ad miseriam, & vehementer oppressæ. Pauperes autem & egeni, gravissime quidem seducuntur, & circumventi sunt crudeliter per insidias, & è Terra [c] venales missi sunt longe in exilium, deditique in ditionem alienam, & infantes è cunabulis, minimo furti pretio plerumque per hanc Gentem, ac sævissime contra leges sunt mancipati. Et jus libertatis est abreptum, & jus mancipii coangustatum, & jus [d] Eleemosynæ imminutum.

VI. [[13] Frige men ne motan wealdan heora sylfra ne faran þær hi willað. ne ateon heora agen swa swa hi willað. ne ðrælas ne moton habban þæt hi agon on agenan hwilan mid earfeðan gewunnen. Ne þ heom on Godes est gode men geuðon. ⁊ to ælmesgife for Godes lufan sealdon. ac æghwilc ælmes-

Liberis esse sui juris non est permissum, neque quo velint commigrare, neque facultates suas, quemadmodum ipsi cupiunt, licet disponere: Mancipiis vero, quæ diuturna sui temporis usura, laboriose ac difficulter sint consecuti, iis frui plane non permissum est, neque vero iis quæ probi sanctique homines religiosissime donarunt, & in

1 Micel ne litel *Ben.* 2 gelagod *Hatt.* 3 gebroht *Ben.* 4 deest *Hatt.* 5 deest *Hatt.* * panedan *Hatt.* 6 þysan earde *Hatt.* 7 deest *Hatt.* 8 ealra *Ben.* 9 berypte *Hatt.* wyrsena. 10 deest *Ben.* 11 *Hatt.* 12 þysan *Hatt.* 13 deest in exemplari inter codices Junii membran. nu. 99.

* Ad Paragraph. 4. Lector consulat leges Regis *Æthelredi*, de multiplici pace ecclesiæ, de debitis Deo persolvendis. apud *Spelm.* in *Concil. Ænhamensi Generali* latas anno 1009 pag. 517. Inspiciendæ sunt etiam *Canuti* leges, quæ etsi post scriptam hanc Orationem latæ fuerint, tamen cum eodem fere stylo utuntur atque eadem damnant scelera ac flagitia, ad res gestas, quæ paulo antea contigerint, illustrandas possint quidem nonnihil conducere: tales sunt apud eundem Cl. *Spelmannum* Leges istæ, *de mulcta pro dignitate Ecclesiæ conferenda*: *de reverentia sacerdotibus præstanda*: p. 540, & 541. *de ordinatum vincientе aut verberante*; p. 555. *Ecclesiæ & Ministri ut sint immunes*; inter Synodalia Decreta, *Concil. Ænham.* p. 527. a De Justitia efferenda, *Concil. Spelm* ann. 1032. p. 552. Obiit *Eadgarus* anno DCCCCLXXV. *Chron. Sax. Rog. Hovrd. Ingulfus, M. West.* &c. b *Ut viduæ sint per annum innubæ*, LL. *Æthelredi*, p. 519. item *de Conjugiis prohibitis*, LL. *Canuti* R. p. 543. Quæ desumpta videtur ex ea lege quæ in *Concil. Ænhamensi*, tempore R. *Æthelredi*, lata fuit, *de gradibus matrimonium prohibentibus*, cap. 8. pag. 516. vid. exhort. tum ad Eccl. tum ad secul. p. 523. *ut Dei pauperes foveant & pascant.* c *Ut nemo vendatur extra Patriam*, LL. *Æthelr.* p. 515. in exhortatione prius memorata; þ hi wydewan ⁊ steopcild to oft ne abrecan. *ne viduam & orphanum sæpius cædant.* p. 523. d *De debitis Deo reddendis*, LL. *Æthelredi* Regis pag. 517.

forðam

riht þe man on Godes est sceolde mid rihte georne gelæstan. ælc man gelitlað oððe forhealdeþ. forðam unriht is to ƿide mannum gemæne ⁊ unlaga leofe;] And hrædost is to cƿeðenne. Godes laga laðe ⁊ lara forsepene. ⁊ þæs ƿe habbað ealle ðurh Godes yrre bysmor gelome. gecnaƿe se ðe cunne. and se [1] byrst ƿyrð gemæne. [2] ðe man sƿa ne ƿene. ealre ðysse þeode. buton God beorge.

VII. Forðam hit is on us eallum sƿutol ⁊ gesene. þ ƿe ær ðysan oftor bræcon þonne ƿe betton. and ðy is ðysse ðeode fela onsæge; Ne dohte hit nu lange inne ne ute. ac ƿæs here ⁊ hunger. bryne ⁊ blodgyte on gewel [3] hƿylcum ende oft ⁊ gelome. and us stalu ⁊ cƿalu. stric ⁊ steorfa. orfcƿealm ⁊ uncoðu. hol ⁊ hete ⁊ rypera reaflac derede sƿyðe ðearle. and us ungylda sƿyðe gedrehton. ⁊ us unƿedera foroft ƿeoldan unƿæstma. forðam on [4] ðysum earde ƿæs. sƿa hit ðincan mæg. nu fela geara unrihta fela. ⁊ tealte [5] getryƿð æghƿær mid mannum.

VIII. Ne bearh ou foroft gesibb gesibban þe ma þe fremdan. ne fæder his bearne. ne [6] hƿilum bearn his agenum fæder. ne broðor oðrum. Ne ure ænig his lif ne fadode sƿa sƿa he sceolde. ne gehadode regollice. ne læƿede lahlice. ac ƿorhtan lust us to lage ealles to gelome. and naþor ne heoldan ne lare ne lage Godes ne manna sƿa sƿa ƿe sceoldan. ne ænig ƿið oðerne getryƿlice ðohte sƿa rihte sƿa he scolde. ac mæst ælc sƿicode and oðrum derede ƿordes and dæde. [7] ⁊ huru unrihtlice mæst ælc oðerne æftan heaƿeþ mid sceandlican [[8] ⁊ mid ƿrohtlican] onscytan. ⁊ do mare gif he mæge.

donū eleemosynæ concesserunt, quolibet ferme homine id aut diminuente, aut detinente, quod Dei causa juste, & studiose iis debet præstare. [a] Nam injustitia commune hominum peccatum est, & iniquitas eorum deliciæ; denīq; ut brevissime dicam, [b] Dei leges odio, & instructiones cōtemptui habentur. Atque omnia hæc convitia nobis, Dei ira, evenire sciat, is qui sapiens est. Quinetiam nisi Deus id tempestive avertat, calamitas hæc, quamvis homines aliter sentiant, universas totius hujus oationis partes percellet, & prosternet.

[c] Nobis enim omnibus clarum est & manifestum; sæpius nos antehac peccâsse quam pœnitentiam egisse. Adeo ut de natinne in proverbiū dici merito potest, Ne dohte hit nu lange inne ne ute. quod, *boni nihil in ea jam diu est repertum*. sed, [d] Exercitus, & [e] fames, [f] incendium, & sanguinis effusio in omni parte jam creberrime versantur. Furta etiam & neces, [g] Plaga & Pestileotia, [h] lues & morbi, ignominia, & odium, & prædatorum rapinæ, lædunt nos vehementer. sumus etiam inimicitiis graviter oppressi. Intemperies vero & sterilitas nobis persæpr dominātur. Nam in his regionibus (quod animadvertendum est in promptu) jam plures annos multiplex injuria est pervagata, & sincera fides undequaque ab hominibus calumniata.

[i] Neque jam cognatis quisquam favet magis, quam peregrinis. neque pater filio suo, nec filius ejus parenti, neque frater fratri. [k] Nemo quidem è nobis vitam ita instituit, ut oportet. Nam oeque ex norma sua & præscripto vivunt Ecclesiastici, nec laici ex mandato legis; sed libido plerunque legis & justitiæ nomen atque locum invasit. Nulli enim [l] disciplinæ aut decreto sive humano, sive divino, uti par erat, obtemperavimus. Neque homines jam diutius ingenua mente inter sese, ac fideli animo versantur. At unusquisque adversus alios fraudem suscipit, [m] dictis interim plerique invicem lacessunt atque factis. Absentem saltem adoriuntur impetu quodā probroso & accusatorio, cupientes etiam (si possint) pergere ulterius.

---

1 Berst *Ben.* 2 ðeah *Ben.* & *Hatt.* 3 hƿylcon *Hatt.* 4 ðysan *Hatt.* 5 getrīƿþa *Ben.* & *Hatt.* 6 hƿylc *Ben.* 7 ⁊ unþegenlice *Ben.* 8 deest *Hatt.* ƿrohtlacan.

a Io justitia abolenda. *Spelm.* Conc. p. 519. *b* Deum, verbum, fidem colant io exhort. tam ad Eccles. tam ad sæcul. LL. *Æthelredi, Conc. Ænham.* p. 522. Item LL. *Can.* ad Deum ex intimis colendum & fidem. *c* Omnia mala quæ huic genti incubuerunt, deducit ab *Eadgari* exitu, & sane permulta sunt & luctuosa, quæ in sublimi isto atque eleganti carmine facta commemorantur. *Chron. Sax.* ann. DCCCCLXXV. Quod carmen præclarum, & numeris, si ita dixerim pace tua, Lector, quasi Anacreonticis conscriptum, cum in Grammat. *Saxonicæ* p. 185. & 186. sit expressum, non recenseo. *d Danorum* Exercitus *Anglis* infensissimus. *e* Passim sævit fames. *Chron. Sax.* ann. DCCCCLXXV, & DCCCCLXXVI, & MV. *f* Agros *Pagani* depopulabantur, villasque incendebant, *Chron. Sax.* ann. MI. item MIV. Quo tempore *Swanus* urbem *Northwic* devastavit penitus & combussit, & id genus exempla quamplurima occurrunt, quæ à tempore mortis *Eadgari* R. ad annum, quo hæc habita fuit Oratio & deinceps, tum in Chronico tum in cæteris, qui res gestas istius ævi describunt, à curioso observari possunt. *g* stric. etsi vox isthæc in Glossariis non reperitur, cum Plagam & Pestilentiam in Litania Anglicana nostra conjunctas viderem, opinabar statim stric idem Anglice sonare, cum priore; cujus loco hodie vocem **Plague** à Latina deductam usurpamus. *h* DCCCCLXXXVI. hoc anno primum sævit magna Animalium lues in Anglica natione. *Chron. Sax. Flor.* p. 987, &c. *i* Nota est perfidia *Alfledæ* novercæ Regis *Edwardi*, cujus fraude & insidiis fuit Rex sanctissimus interfectus. *k* Vid. Exhort. tum ad Eccl. tum ad Sæc. *Spelm. Conc.* p. 522. *l* Ut Deum, fidem, verbum colant. ibid. item LL. *Can.* de Doctrina Christiana. *m* de verbis & operibus curandis LL. *Æthelr. Conc. Ænham.* p. 519.

IX. Forðam her synd on lande ungetrywða micle for Gode ⁊ for ƿorolde. ⁊ eac her synd on earde [*on mistlice ƿisan] hlafordswican manege. ⁊ ealra mæst hlafordswice se bið on ƿorulde þ man his hlafordes saule beswice ⁊ ful mycel hlafordswice eac biþ on ƿerolde. þ man his hlaford of life forræde. [1]oððon of lande lifiendne drife; And ægðer is geƿorden on ðysum earde. Eadƿeard man forrædde. ⁊ syððan acƿealde. ⁊ æfter þam forbærnde.

X. And godsibbas and godbearn to fela man forspilde ƿide [2]gynd ðas þeode. [[3]to eacan oðran ealles to manegan ðe man unscyldige forfor ealles to ƿide.] ⁊ ealles to manege halege stoƿa [4]ƿide forƿurdon. þurh þ man sume men [5]ær ðam gelogode sƿa man nane scolde. gif man on Godes griðe mæþe ƿitan ƿolde. ⁊ Cristenes folces to fela man gesealde ut of [6]ðysan earde nu ealle hƿile. ⁊ [7]eal þ is Gode lað. gelyfe se ðe ƿille.

XI. And scandlic is to specenne þ geƿorden is to ƿide. ⁊ egeslic is to ƿitanne þ oft doð to manege þe dreogað þa yrmðe þæt sceotað togædere ⁊ ane cƿenan gemænum ceape bicgað gemæne. ⁊ ƿið ða ane fylðe adreogað an æfter anum ⁊ ælc æfter oðrum. hundum [8]gelicast. þe for fylðe ne scrifað. ⁊ syððan ƿið ƿeorðe syllað of lande [9]feondum to geƿealde. Godes gesceafte ⁊ his agene ceap. þe he deore gebohte. Eac ƿe ƿitan full georne hƿær seo yrmð geƿearð þæt fæder gesealde his bearn ƿið ƿeorðe. ⁊ bearn his modor. ⁊ broðor sealde oðerne fremdum to geƿealde ut of ðisse ðeode. ⁊ eal þ syndan micle ⁊ egeslice dæda; Understande se þe ƿille.

XII. And git hit is mare ⁊ eac [10]mænigfealdre þæt dereð ðysse ðeode. Mænige synd forsƿorene and sƿyðe forlogene. ⁊ ƿed synd tobrocene oft ⁊ gelome. ⁊ þ is gesyne on ðysse ðeode þæt us Godes yrre hetelice onsit; Gecnaƿe se þe cunne.

In terra enim nostra multiplex tam erga Deum quam erga homines est Perfidia, & proditioonum varia genera, præcipue vero ea † erga dominum infidelitas apud oos in usu est, qua contra vitam ejus insidiæ struantur. Quinetiam id proditionis genus maxime apud nos auditur, quo quis perdendæ domini animæ consilium ineat; aut è patria [a] vivum ejicit. Utrumque vero horum in hac gente fieri contigit. † Eadwardus enim pravo consilio proditus occisus est, & postea combustus. ** *& Æthelredus ejus frater è regno fugatus.*

Et susceptores lustrici, & infantes à sacro fonte suscepti, complures sunt interfecti; quorum numero etiam alii, qui nimis multi insontes perierunt, possunt adjungi. [b]loci etiam sacri quamplurimi longe lateque devastantur. Atque ea plane ratione quod ab aliis fuisseot positi, & consecrati. Quod ab hominibus fieri nullo modo oportuit. Si in pace Dei modum quendam agnoscerent. Et permulti ex hac regione venum dantur Christiani. Quæ quidem res Deo omnino sunt ingratæ. credat idem, qui velit.

[c]Et dictu quidem, quod sæpe fit, turpissimum est: sed & horret animus, meminisse quod plerique faciunt, dum calamitatem istam patiuntur, quâ symbolum una conferentes, commuoi pretio meretricem plures mercantur. cum qua singuli rem habent oequissimam, alter in alterius huic sceleri vicem succedentes, canibus ipsis simillimi, qui spurcitiem suam impune exercent. Deinde vero Dei, summi ipsius Creatoris peculium, & proprium ejus mercimonium, è terra in exterorum potestatem atque inimicorum, vili pretio [d]transferendum concedunt. Præterea illud certo cognovimus, ubi ea tanta calamitas invaserit, ut pater filium, filius ejus matrem, & frater fratrem hostibus mercede quadam accepta vendiderit; immania quidem hæc omnia atque horrenda plane facinora. sciat id, qui velit.

Sed ærumnis hisce, quibus hæc geos misera conflictatur, dantur plura & diversa. permulti enim sunt [e]perjuri & mendaces, pacta autem, creberrime dissolvuntur, ideoque compertũ est intra hanc geotem iracundiam Dei in nos graviter exardescerè. qui possit, istud intelligat.

* Deest *Hatt.* 1 oððe *Ben.* 2 geond *Ben.* 3 deest *Hatt.* 4 eac ða *Ben.* 5 ær sƿa *Ben.* 6 ðam *Hatt.* 7 eac *Ben.* 8 gelicost *Hatt.* 9 fremdum *Hatt.* 10 manige fleardore *Hatt.*

† *Edwardi* R. corpus noo igne consumptum, sed sepultum fuisse omoes Historici tradunt. ** Hic in Sermone Sax. lacuna esse videtur, in qua *Lupus Æthelredum Eadwardi* fratrem è regno suo expulsum, proditioois alterius generis exemplũ, ut par est credere, adjecit. Ad fidelitatem erga Dominos LL. *Canuti* p. 548. de vitæ Regis Insidiatore, p. 521 LL. *Æthelredi.* Nemo Patribus nostris detestabilior olim, aut sceleratior habebatur, quam qui Dominum suum hostibus proditum in discrimen capitis adducebat, atque ideo qui nefas istiusmodi habebant impunitum, oon uni tantum domui vel Domioo nefatium putabatur indicere bellum, sed omnia vitæ, salutisque communia atque etiam humanitatis jura violare. Tanta etenim servorum corruptela impunita, oulli parietes (ut inquit *Cicero* pro R. *Deiotaro*) nostram salutem, nullæ leges, nulla jura custodient. Ubi enim id quod intus est atque nostrum impune evolare potest, contraque pugnare, fit in dominatu servitus, fit in servitute Dominatus. *Junius* in voce hlafordsƿica. *a Æthelredus* ad *Richardum* D. *Normanniæ* transfretat, ibique commoratur usque ad *Swani* obitum. *Chron Sax.* an. MXIII. p. 144. De *Ædrica* Duce vid. Historiam *Ingulfi Croylandensis*, *Florilegi*, & *Chron. Sax.* Qui patriæ proditor & publicus hostis sub *Cnuto* tandem fraudium finem sortitus est. *b Alferus* Dux mandavit destrui multa Monasteria quæ *Eadgarus* antea jusserat Sanctum Episcopum *Æthelwoldum* restaurare. *Chron. Sax.* an. DCCCCLXXV. *c* Vide LL. *Canuti* de Adulterio p. 557, & 558. *d* LL. *Æthelredi* p. 515. *e* LL. *Æthel.* R. K. 21, fidem pactam tenendam, & K. 25.

XIII. And

XIII. And la hu mæg mare scamu ðurh Godes yrre mannum gelimpan þonne us deþ gelome for agenum gewyrhtum: Ðeh þræla hwylc hlaforde æthleape and of Cristendome to ƿicinge weorðe. ⁊ hit æfter ðæm eft geweorðe þæt ƿæpnggewrixl weorðe gemæne þegene ⁊ ðræle. gif ðræl ðæne ðegen fullice afylle. licge ægylde ealre his mægðe; ⁊ gif se þegen ðæne ðræl þe he ær ahte fullice afylle. gylde þegengylde; Ful [1] earhlice laga and scandlice nydgyld ðurh Godes yrre us syn gemæne. ⁊ fela ungelimpa gelimpð ðysse ðeode oft and gelome; Understande se þe cunne:

XIV. Ne dohte hit nu lange inne ne ute. ac wæs here and hete on gewel hwylcan ende oft ⁊ gelome. ⁊ Engla nu lange eal sigeleas. and to swyðe [2] geyrgde ðurh Godes yrre. ⁊ flotmen swa strange ðurh Godes þafunge. þæt oft on gefeohte an [3] feseð tyne. ⁊ hwilum læs. hwilum ma eal for urum synnum; And oft tyne oððe twelfe. ælc æfter oðrum scendað [4 ⁊ tawiað] to bismore [4 micclum] ðæs þegenes cwenan. and hwilum his dohtor oððe nyd magan. þær he onlocað þa læte hine sylfne rancne ⁊ ricne and genoh godne ær þæt gewurðe: And oft þræl ðæne ðegen. ðe ær wæs his hlaford. cnyt swyðe fæste ⁊ wyrcð him to þræle. ðurh Godes yrre:

XV. Wa la ðære yrmðe. and wa la ðære woroldscame þe nu habbað Engla eal [5] ðurh Godes yrre: Oft twegen sæmen oððe ðry hwilum drifað ða drafe Cristenra manna fram sæ to sæ ut ðurh ðas ðeode [6] gewelede togædere. us eallum to woroldscame. gif we on eornost ænige scame cuðon [7] oþþe woldan ariht understandan: Ac ealne þæne bysmore. ðe we oft ðoliað. we gyldað mid weorðscype ðam ðe us scendað; we hym gyldeð singallice. and hy us hynað dæghwamlice. hy hergiað and [8] hy bærnað. rypað and reafiað ⁊ to scipe lædað; And la hwæt is ænig oðer on eallum ðam gelimpum. buton Godes yrre ofer ðas ðeode [9] swutol and gesæne:

Eheu conditionem hujus temporis! num majus opprobrium Deo irato & offenso nobis accidere potuit, quam illud ipsum, quod nostris meritis contraximus? [a] A Domino suo servus si quis aufugerit, adjungens semet piratis ac paganis, [b] & bella forsan deinceps fuerint concitata inter Dominum atque servum, si servus ipsius dominum prælio straverit, inultus jaceat sine compensatione totius suæ dignitatis: si dominus autem, servum istum, qui ad se jure olim pertinuerat, interfecerit, solvat dominus vectigal. Leges enim iniquissimæ, & [c] tributa prorsus inhonesta, accenso divino numine nobis ubique sunt infensa, & gens ipsa plurimis sæpe urgetur difficultatibus & incommodis. qui vult sapere, istud intelligat.

Nec malorum remedium quidquam alicunde apparet. sed exercitus atque odium in omni parte sæpius grassantur. Et Anglia jam diu sine Victoria, & iracundia Dei perculsa admodum & prostrata. Piratæ etiam Dei præsidio ita strenui evadunt, ut in pugna unus sæpe decem [d] in fugam egerit, nunc plures, nunc vero fortasse pauciores. Creberrime autem decem aut duodecim alternis vicibus uxorem Thayni vitiant, & cum ejusdem filia, aut cognata, gravissima contumelia eam afficiunt. spectatore quidem ipso, nec prohibente, qui animosus & ditissimus, atque olim satis visus esset strenuus. servus etiam sæpenumero, qui ipsius quondam herus fuerat Thaynum arcte perstringit, & ad servitutem offenso Deo, miserum adigit.

Eheu miseriam, & eheu dedecus & opprobriū! quibus etiamnum ex ira Dei Anglia tota est afflicta, sæpe etenim duo tresve è piratis, Christianorum agmen congregatū regionem universam transcurrentes, à mari usque ad mare compellunt, quod ad nostram infamiam fœdum esset omnino, & turpissimum; si ignominiam aliquam persentiscere, aut possimus unquam, aut recte percipere velimus. Omnes autem istas quibus nunc vexamur contumelias, cum eorum honore ac dignitate sumus perpessi, qui summis nos injuriis prosequuntur. Nos indesinenter tribuimus iis & concedimus, ipsi interea graviter & inhumanè opprimunt nos quotidie, devastant & comburunt, prædantur & diripiunt, & [e] ad navigia perducunt; & eheu quid aliud, ex hac multiplici adversæ fortunæ diversitate, quā severā Dei indignationē adversus hunc populū commotam, esse apertam, & manifestam.

---

1 Earmlice *Hatt.* 2 geyrgde *Hatt.* 3 afealleð tyne. and twegen oft twentig. *Ben.* 4 deest *Ben.* 5 for *Ben.* 6 gewylede *Ben.* 7 oððon we woldan *Hatt.* 8 hearað. bærnað ⁊ bismriað. ripað ⁊ *Ben.* 9 swytol gesyne *Hatt.*

a Vide LL. *Canuti* R. de fidelit. ad Dominos p. 548. b De *Edrico* consulas Historicos. c Anno dccccxci. Tributum, x nempe millia Librarum *Danis* solvitur. *Chron. Sax.* & *M. Westm.* An. mii. vectigal. xxiv mill. librarum. An. mviii xxx mill. librarum, *Chron. Saxon. Floril.* &c. d Anno dccccxcviii fugati ubicunque *Angli*. *Chron. Sax.* & *Math. Westmonast.* e *Chron. Sax.* An. mxi. hi ða hær genaman þone Arceb. Ælfeah. ⁊ Ælfword þes cynges gerefan. &c. Tunc ibi ceperunt Archiepiscopum *Ælfeagum*, & *Ælfwordum* R. Præfectum, & *Leofwinum* Abbatem, & *Godwinum* Episcopum, *Ælmærum* autem Abbatem dimiserunt. In ea autem ceperunt omnes consecratos homines, viros & fœminas (inenarrabile verò cuiquam quantum populi prehenderetur,) & in Civitate (Cantuariensi sc.) postea manserunt quam diu vellent. quamprimum totā urbem explorassent, reversi sunt ad naves, & secum deduxerunt Archiepiscopum. Fuit tum Captivus, qui antea fuit Anglicæ Gentis & Christianismi Caput.

XVI. Nis eac nan wundor ðeah us mislimpe. forðam we witan ful georne þæt nu fela geara men na ne rohton for oft hwæt hy worhtan wordes oððe dæda. ac wearð ðes ðeodscipe. swa hit ðincan mæg. swyðe forsyngod ðurh mænigfealde synna 7 ðurh fela misdæda. ðurh morðdæda 7 ðurh mandæda. ðurh gitsunga and ðurh gifernessa. ðurh stala and ðurh [1] strudunga. ðurh mannsylena and ðurh hæðena unsida. ðurh swicdomas 7 ðurh seara cræftas. ðurh lahbrycas 7 ðurh brycas 7 ðurh [2 æswicas. ðurh mægræsas 7 ðurh manslihtas. ðurh hadbrycas 7 þurh] æwbrycas. ðurh siblegeru 7 ðurh mistlice forligru:.

Neque cuiquam mirum esse debet, in hunc modum res nobis male vertere. certo enim scimus, hos plures annos parum id fuisse cautum ab hominibus, [a] quid dicerent agerentve. Isthæc autem natio (quod intellecto quidem est haud difficile) peccatis suis quam plurimis, & innumeris suis pravis flagitiis est perditissima. homicidiis, & sceleribus nefandis, ingluvie atque avaritia, furtis & rapinis, donis impuris & ethnicis impudicitiis, seditionibus, & machinationibus insidiarum, legibus violatis & elusis, parricidis, & homicidis, & sacris ordinibus violatis, adulteriis, & incestu, & variis fornicationibus.

XVII. And eac syndon wide. swa we ær cwædon. ðurh aðbrycas 7 þurh wedbrycas and þurh mistlice leasunga forloren 7 forlogen ma þonne scolde. 7 freolsbricas 7 fæstenbrycas wide geworhte oft 7 gelome:. And eac her syn on earde [3 a Godes wiðersacan] apostatan abroþene. 7 cyrichatan hetole. 7 leodhatan grimme. ealles to manege. 7 oferhogan wide godcundra rihtlaga 7 Cristenra ðeawa. and hocorwyrde dysige æghwær on ðeode. oftost [4] of ða ðing þe Godes bodan beodaþ 7 swyðost on þa ðing þe [5] æfre to Godes lage gebyriað mid riht:.

Sunt præteres, quod à nobis prius dictum fuit, propter perjurias, & propter pactiones intercisas, & propter mendaciorum multiplicem varietatem, perditi permulti & mendaces. Festa item ac jejunia vulgo facta sunt profana. Ad hæc, sunt etiam in terra, à Deo misere deficientes, degeneres Apostatæ, & Ecclesiæ magnopere infensi, populoque inimicissimi. Dei etiam sacra jure, & Christiani ritus, vulgo & passim despiciuntur. Contumeliæ vero stultæ, & opprobria in omni regione contorquentur. Earum rerum præsertim contemtiones fiunt & despicientiæ, quæ Divina efflagitant mandata & concionatores; tum earũ maxime quæ ad legem Divinã jure pertinent.

XVIII. And ðy is nu geworden wide and side to ful yfelan gewunan. þ menn swyðor scamað nu for [6] god dædan þonne for misdædan. forðam to oft man mid hocere god dæda hyrweð 7 god-fyrhte leahtrað ealles to swyðe. 7 swyðest man tæleð 7 mid olle gegreteð ealles to gelome þa þe riht lufiaþ 7 Godes ege habbað [7 7 syn dæda earnigaþ] be ænigum dæle:. And ðurh þæt ðe man swa deð. þ man eal hyrwað þ man scolde [8] herigian. and toforð laðeð þ man scolde lufian. ðurh þæt man gebringeð ealles to manege on yfelan geðance 7 on undæde. swa þ [9] hy ne scamað na [10] þeh hy syngian swyþe. 7 wið God sylfne forwyrcað hy mid ealle. ac for idelan onscytan hy scamað þ hy betan heora misdeda swa swa bec tæcan. gelice ðam dwæsan ðe for heora [11] prytan lewe nellað beorgan. ær hy na ne magan. [12] ðe hy eall willan:.

Ideoque ea jam longe lateque consuetudo sceleratissima invasit obtinuitque, ut homines, hâc tempestate bonorum operum magis pudeat, quam malorum. nam bona opera plerumque conscindunt ignominiis, & Dei cultus publice, ac frequentius deridetur. Grevissime tamen obtrectant iis, & summis eos vexant opprobriis & injuriis; qui justitiam colunt, & Deum pie venerantur & peccati vim atque potestatem quavis ratione frangere & debilitare conantur. Quamobrem cũ res illuc perducta est, ut istud spreverint homines quod laudarent; & quod amarent, illud oderint. eo deinceps pervenerunt, ut sint parati, cum ad cogitandum male, tum inhonestè faciendũ. Quo factum est, ut gravissime peccantes, minime tamen erubescant, è divina tutela & præsidio, à semetipsis cum omnibus suis ejecti & exterminati. Fit autem per inanes contumelias, ut pudeat eos quæ libri docent fieri minime oportere, eadem emendare & corrigere. Fatuorum instar, qui superbam cavere licentiam nolunt, nisi cum omnibus cupientibus, nemini liceat.

XIX. Her syndan ðurh synleawa. swa hit ðincan mæg. sare gelewede to manege on earde:. Her syndan [13 swa we ær sædon] mannslagan 7 mægslagan 7 [14] mæsserwearta banan 7 mynsterhatan [15 7 hlafordswican 7

A peccati autem fraude & illecebris quod facillime quidem credendum est, plurimi sunt hic in terra misere seducti. sunt etiam, quod ipsi prius animadvertimus, homicidæ, & parricidæ, [b] & interfectores sacerdotum, & inimicissimi monaste-

1 Strutunga *Ben.* 2 deest *Ben.* & *Hatt.* 3 deest *Hatt.* 4 on *Hatt.* 5 geornost *Hatt.* 6 godan *Ben.* 7 deest *Ben.* 8 herian *Hatt.* 9 himne *Ben.* 10 þeah *Hatt.* 11 sare *Ben.* 12 ðeah *Hatt.* 13 deest *Hatt.* 14 sacerdbanan *Hatt.* 15 deest *Hatt.*

a Vide LL. *Æthelr.* de verbis & operibus curandis, *Spelm. Conc.* p g. 519. Sufficiat semel hic Lectorem monuisse quæ immania flagitia à Concionatore nostro etiamnum memorantur, eadem planè omnes fere Historicos enarrare. Leges autem *Eadgari*, *Eadwardi*, & *Æthelredi* graviter & eodem fere ordine ea perstringunt. *b* Vid. LL. R. *Can.* de Sacrum ordinem violante. p. 557.

æbere

æbere apostatan] 7 her syndan man sworan 7 morðorran 7 morðor wyrhtan. [1 7 her syndan hadbrecan 7 æwbrecan 7 ðurh sibleger 7 ðurh mistlice forligeru forsyngode swyðe.] 7 her syndan myltestran 7 bearnmyrðran 7 fule forlegene horingas manege. 7 her syndan wiccan 7 2 wælcyrian. 7 her syndan ryperas 7 reaferas 7 worolstruderas [and ðeofas 7 ðeodscaðan 7 wedlogan 7 wærlogan.] 7 hrædest is to cweðenne. mana 7 misdæda ungerim ealra:-

XX. And ðæs us ne scamað na. ac [3 ðas] us scamað swyðe þæt we bote aginnan swa swa bec tæcan. 7 þæt is gesyne on ðysse earman forsyngodan ðeode:- Eala micel magon manega gyt her to eacan 7 eaðe beðencan ðæs þe an man ne mihte on hrædinge [4 sullice] asmeagan hu earmlice hit gefaren is nu ealle hwile wide gynd ðas ðeode. 7 smeage huru georne gehwa hine sylfne. 7 ðæs na ne 5 latige ealles to lange:- Ac nu on Godes naman. utan don swa us neod is. beorgan us sylfum swa we geornost magon. þe læs we ætgædere ealle forweorðan:-

XXI. An ðeodwita wæs on Brytta tidum. Gildas hatte. se awrat be heora misdædum. hu hy mid heora synnum swa openlice swyþe God gegræmedan. þæt he let æt nyhstan Engla here heora eard gewinnan. 7 Bryttaduguðe fordon mid ealle. and þæt wæs geworden ðes þe he sæde [6 ðurh gelæredra regolbryce 7 ðurh læwedra lahbryce.] ðurh ricra reaflac 7 ðurh gitsunge woh gestreona. ðurh leode unlaga 7 ðurh wohdomas. ðurh biscopa asolcennesse [7 7 unsnotornesse.] 7 ðurh lyðre yrhðe Godes bydela. þe soðes geswugedan ealles to gelome. 7 clumedan mid ceaflum þær hy scoldan clypian. ðurh fulne eac folces gælsan 7 ðurh oferfylla 7 mænigfealde synna heora eard hy forworhtan 7 selfe hy forwurdan:-

XXII. Ac 8 wutan don swa us ðearf is. warnian us be swilcan; And soð is þæt ic secge. wyrsan dæda we witan mid Englum [9 sume gewordene] þonne we mid Brittan ahwar gehyrdan. 7 þy us is ðearf micel þæt we us beðencan 7 wið God sylfne ðingian georne:. And utan don swa us ðearf is. gebugan to rihte. 7 be suman dæle unriht [10 ascunian 7] forlætan. 7 betan swiðe georne þæt we ær bræcan:- And utan God lufian 7 Godes lagum fylgean 7 gelæstan swyðe georne þæt þæt we behetan þa we fulluht underfengon. 11 oððon ða þe æt fulluhte ure forespecan wæron:- And utan word 7 weorc rihtlice fadian.

riis. proditores etiam dominorum, notique Apostatæ, ac manifesti; ad hæc perjuriæ, & homicidia atque sicarii. violatores etiam ordinum sacrorum, & adulteri; imo incestu, variisque impudicitiis profligatissimi. dantur etiam lupinaria, & infantium neces, multæque a meretrices, fœdæ, ac adulteræ. Sagæ porro, & Veneficæ, prædones direptoresque, & grassatores publici. & fures & latrones, & mendici & mendaces. & brevissime ut dicam, scelera atque flagitia, quæ enumerari nunquam possunt, omnia.

Atque harum rerum, è nobis ne unum quenquam pudeat omnino.nos vero pudet vehementer, libris pulchre admonitos statim incipere poenitentiam. quod in hac gente misera, peccatrice, apertum est & vulgatum. Atque hei mihi! multa his sunt annumeranda, & revocanda in memoriam, quæ singuli vix unquam possint legendo plenè investigare. Quanta scilicet infortunia, ac miseriæ universam gentem quotidie vexant, & perturbant. ac diligenter unusquisque semet examinet, nec istud nimium diu procrastinet. sed in nomine Dei agamus illud quod nobis est maximopere necessarium, quam diligentissime possimus, caveamus nobismetipsis, ne una omnes pereamus.

Temporibus Britannorum, doctus quidam erat atque sapiens, cui nomen Gildas; qui res eorum male gestas scriptis suis commemoravit. Eosdem nempe peccatis suis Deum tam aperte graviterque lacessisse, ut Anglorum exercitum tandem permitteret victorem terra potiri: Britannorum autem virtutem atque gloriam expugnare, & prorsus extinguere. Factum est autem id, quod ipse prius monuerat, fracta regula doctiorum, & laicorum violata lege. ob divitum rapinas, & usurarum injustarum cupiditatem; propter leges Gentis iniquas, & iniqua judicia; propter Episcoporum desidiam, & imprudentiam; & nunciorum Dei laborem ingratum, qui veritatem prorsus occultarant, & mussitaverunt faucibus, ubi vehementius esset inclamandum; propter populi luxum consummatum; propter crapulam & ingluviem, variaque ac multiplicia peccata; patriam suam amiserunt, ipsi autem omnes perierunt.

Agite vero, quod opus est nobis perficiamus, hujusce modi commonefacti simus exemplis, veritatem enim ego plane enuntio; deteriora quædam flagitia Anglis fuisse nota,& perpetrata, quam Britannis olim fuissent unquam audita. Quamobrem nobis est id summopere necessarium, hæc ut animo nobiscum iterum iterumque reputemus. & Deum nobis ut conciliemus. Agite ergo jam fiat quod nobis est pernecessarium, ad justitiam nosmet convertamus, & nefas aliquo saltem modo devitemus relinquamusque. resarciamus autem illud sedulo quod perfregimus. Agite porro, amemus Deum, & legibus divinis obsequamur, istud etiam omni diligentia perficiamus, quod bapti-

1 Deest *Hatt.* 2 wælcerian *Hatt.* 3 deest *Hatt.* 4 deest *Ben.* 5 gelatige *Ben.* 6 deest *Hatt.* 7 deest *Hatt.* 8 utan *Hatt.* 9 deest *Hatt.* 10 deest *Ben.* 11 oððe *Ben.*

a LL. *Æthel. Concil. Ænham.* ut sagæ incantatores & egregiæ meretrices exulant pag. 515. Furia autem & Latrocinia omnia funditus absistant. pag. 528.

and ure ingeþanc clænsian georne. ⁊ að ⁊ [1]wed wærlice healdan. ⁊ sume getrywða habban us betweonan. butan uncræftan. And utan gelome understandan þone miclan dom þe we ealle to sculon. ⁊ beorgan us georne wið þone weallendan bryne helle wites. ⁊ geearnian us ða mærða ⁊ ða myrhða þe God hæfþ gegearwod ðam þe his willan on worolde gewyrcað.*

zandi, professi sumus olim atque polliciti. sive id quod sponsores nostri pro nobis baptizandis susceperunt. Agite jam tandem dicta atque facta rite instituamus. cogitationes vero diligenter nostras expurgemus, jusjurandum etiam & pactum caute semper conservemus, & fidem aliquam inter nosmetipsos amota omni fraude tueamur. Agite nunc demum supremum istud judicium, ad quod perventuri sumus omnes, sæpissimè in mentem revocemus, nobismet vero caveamus ab luctuoso isto infernæ pœnæ incendio; comparemus autem nobis gloriam & beatitudinem, quas reposuit iis Deus, qui in mundo illius voluntati obsequuntur.

GOD URE HELPE. AMEN.

DEUS NOS ADJUVET. AMEN.

† Præcipui articuli Sermonis ad Anglos habiti ab Lupo Episcopo.

I. Hujus universitatis finem instare docuit, quoniam peccatum exuberat; idque ita prædictum in S. Scripturis, ante adventum Antichristi futurum, eaque mala ostensa palam quatuor annis ante Ethelredi Regis obitum.

II. Gentes cum Christianis conferens, eas antetulit, planeque ostendit quod in illo impio divino cultu falsaque religione, multò sint justiores, ferventiores, & observantiores quàm Christiani, quorum vita indies fit sceleratior. Nam Ecclesiæ vastantur, sanctitas è vita tollitur, ordo clericalis ludibrio habetur & contemptui, viduitas ad secundas nuptias adigitur invita, imo plebs proditoriè è regno sumpto pretio venumdatur, infantes ab ipsis incunabulis ad miseram servitutem sumpti, & redacti sunt, omnisque benignitas & eleemosyna perit, ipsi denique liberi avitâ libertate & ingenuitate frui, & in servili conditione constitati bonis labore suo partis uti prohibentur.

III. Aliaque illorum temporum vitia commemorat multa. Parentum, liberorum, conjugum, amicorum, propinquorum, agnatorumque non esse Christianis aut hominibus dignam amoris & officii inter se retributionem & vicissitudinem. Clericos, amussi regulaque suâ arctiore contemptâ, & laicos communi humanâ lege spretâ vivere. Quæcunque mala ubique jam esse diffusa atque dissipata, eaque quæ ad Rempublicam labefactandam atque evertendam summa sunt, Proditionem nempe, atque falsum in ipsos dominos atque heros testimonium. Cujus fuit indicium Edwardi Regis ipsis hostibus traditio, parentumque ac filiorum impietas, quòd illi liberos hi matres pecuniâ concedebant. Ostendit en hac Christianæ vitæ & integritatis deterioratione pervenisse ad hanc gentem; ignominiam & infamiam; deinde bellum, famem, incendia, homicidium undique gentem delere.

IV. Furtum autem, egestatem, pestem, latrocinia, & rapinas esse gentis propria atque intestina mala. Quibus præter solitum accessere divinitus cœli atque aëris intemperies & sterilitas agrorum.

V. Alia cum his punienda in regno frequentia obtinere ostendit vitia; perjuria nimirum, mendacia, nec non fœderum atque pignorum fractiones & violationes.

VI. Piratas ipsa divinâ irâ ac vindictâ in hanc gentem prævaluisse; ita ut ab istis invasionibus sæpè decem aut viginti unà mulctatæ conjuges, atque filiæ conspectantibus parentibus & maritis stupratæ; Domini ipsis servire coacti. Christiani instar pecudum agminibus unà abducti & vinculis copulati in pelagos varios acti; dum ipsi interim eos qui vinculis, infamia, rapinâ, contumeliis ac sceleribus omnibus se male tractabant atque in navigia cogebant, honoribus prosequebantur.

VII. Has omnes dicebat calamitates regno invectas, incensa numine divino, quia hæc gens multifariam multisque modis deliquit homicidio, avaritia, gulâ, furto, profanatione, pace ac induciis insidiose constructis, barbarismo, proditione atque technis vaferrimis, legum religionisque contemptu, fraude atque desertione, propinquorum oppressione, ordinum despectu, & maculato conjugio, incestu atque adulterio; juramenti, fœderis, promissi, fidei, jejuniorum atque feriarum crebrâ fractione, mendacio, orationisque vanitate. Inesse præterea in ordine clericali Apostatas & deficientes atque renunciantes fides; permultos quoque existere inter Laicos, qui summo odio Clerum prosequuntur, legemque divinam & Christi imperium contemnunt: eorum exemplo qui ex famâ populari magis quàm ex divinâ aut humanâ Lege pendebant, quique ex facinoribus quàm ex rectè gestis gloriam atque commodum quærunt.

VIII. Ad extremum, pœnitentiam, prioris vitæ emendationem atque novitatem, omnisque mali vitationem suadens peroravit.

---

1 Fedd *Hatt.* * In marginalibus notis huic sermoni subjunctis, quoties legitur DEEST HATT. notandum est lectori, eas voces, quæ in *Hattoniano* deesse notantur, insertas esse in textum hunc ex codice *Hattoniano*. † Hos articulos desumpsit Cl. *F. Junius* F. F. ex *M. Parkeri* Antiq. Brit. Edit Hanov. pag. 89.

Cum

Cum Lupi Episcopi Sermone ad Anglos, ob quandam materiæ affinitatem, non malè forte subjungentur quæ, de Variis casibus, ex Hattonianâ *Bibliothecâ deprompsimus; quemadmodum & quæ, Hostili exercitu impressionem in terras nostras faciente, publicè legenda proponit volumen* 248 *Collegii Sancti Benedicti.*

*BE MISTLICAN GELIMPAN.

I. Gyf hit geweorðe þæt on ðeodscype [a]becume healic ungelimp for manna gewyrhtan; here [b]oððon hunger, bryne oððon blodgyte, unwæstm oððon [c]unweder, orfcwealm oððon mancwealm [d]ðurh færlice uocoðan. ðonne sece man ða bote a a to Gode sylfum. Ealra ðinga [e]ærest ga man to scrifte, ⁊ gebuge man to rihte, ⁊ [[f]æle] unriht forlæte. Huru heafodmen ⁊ gehadode men. ⁊ þonne do man syððan [[g]georne] swa swa dyde Dauid ⁊ eac mænig oðer, geomerigendum mode clypige mon to Criste. ⁊ ealswa [h]Niniuete [[i]swa þæt folc agylt hæfde] gif man þæt gerædе, gold ⁊ [k]glencga alecge man þa hwile, ⁊ ælce wigwæpna, ⁊ ælce idele renca, ⁊ æghwylce worulde saca læte man stille. ⁊ nime man hæren [l]oferþon wyllen to lice, ⁊ fæste swyðe georne, ⁊ ælmessan dæle. God is swyðe milde.

II. Niniuete wæron forsyngode swyðe, ac hy dydon swa heom [[m]to donne] ðearf wæs, gewendon to rihte fram eallum unrihte, ⁊ [n]feogan on fæsten, ⁊ ðingedon georne geomerigendum mode [[o]wið God. ⁊ God ælmihtig þa heom allum gemildsode ðurh ðæt strange fæsten ⁊ behreowsunge þe hi dydon.] ⁊ ðæt mæg to bysne. [p]Utan don eac swa swa oft swa ðær neod sy. [[q]ealswa nu is micel neod ofer eal ðisne eard.] beode mann fooa ðreora daga fæsten [[r]to beren an hlafe, to sealte, ⁊ to grenan wyrtan, ⁊ to ofete, ⁊ hwilum læs, hwilum ma, be ðam ðe seo neod sy.] ⁊ sece gehwa his scrift swyðe [s]georne, and [t]unscodum fotum georne Godes cyrican dæges ⁊ nihtes. ⁊ ga man mid [u]reliquium ut ⁊ mid [x]letanian. ⁊ sceote man ælmessan be ðæm þe man þonne to ðearfe gerædе. swa æt heafde peninc, swa æt heorð peninc, swa æt [y]sulhgange peninc, swa æt faldgange pening, swa gesyfledne hlaf. gæf man ðæt gerædе. æt [z]hreocendum heorðe, swa elles hwæt þinga be ðam þe witan þonne to ðearfe gerædan [[a]for ealles folces neode.] hwilum weaxgescot, hwilum mealt gescot, hwilum melo gescot, hwilum ælmes bæð, and hwilum ðearfena fotþweal, ⁊ elles ælmes gedal, ⁊ hwilum be teoðunge, hwilum be mannes efenrihte, hwilum be freot men, hwilum be healf freon, ⁊ hwilum an, ⁊ hwilum oðer.

III. Witan scylon rædan folce to ðearfe. and [b]sacerda gehwile do swa hit ðearf is on his mæssesangum. sona swyðe georne clypige to Criste. To æghwælcre neode man hæfþ on cyricbocum mæssan gesette. ⁊ tilige man georne mid ðam ⁊ mid halgum gebedum a a þonne ðearf sy. And þæt is wene betere þonne man to wiccan ⁊ to wigglеran tilunge sece æt ænigre neode. And ealle Godes ðeowas don swa hit neod is. mid [c]sealmsangum ðingian georne for ealle ðas ðeode. ⁊ æt [d]ælcum tidsange, aðenedum limum, sumne sealm singan, wreces ⁊ col. ⁊ geornlice biddon are ⁊ miltse ealre ðysse ðeode. And Godes ðearfan, myngie man gelome. þæt hy eac to Criste clypian swyðe georne. ⁊ anrædlice gebiddan for ða þe heom on Godes est ælmessan syllan. ⁊ for ealle ðas ðeode ðingian hy georne.

IV. And ælces mannes ðeowetlingas ealle ða ðry dagas, þe þæt fæsten aboden sy. [[e]ælces] weorces beon [f]gefreode wið cyricsocne ⁊ wið ðam þe hy ðæt fæsten þe lustlicor [g]gefæsten ⁊ wyrcen heom sylfum [h]þæt þæt hy willen. ⁊ clypien to Criste eac swyðe georne. And gyf hi ðonne ðæt fæsten rihtlice ne [i]gefæstan, ðolian [[k]hi] ðære hyde, oððon hydgyldas. And gyf frigman swa swæc sy þæt he ðæt fæsten [l]abrece, oððon his ælmessan rihtlice [m]ne gelæste swa swa hit gelagod sy, [n]gebete þæt swa scire witan sylfe gecoran. [[o]swa þæt oðre manega beon gestyrde be ðam.] [p]oððon þus gyf hit beon mæge. bonda mid ðrytttiga penigon. þegen mid XXX scyll. gyf man swa gerædе. and swa hwæs swa þæt feoh uparise, dæle man on Godes est æghwylcne penig. And manna gehwyle dæle on Godes est georne Godes ðearfum [q]ðære sylfan mete ðe he wolde brucan, gif him ðæt fæsten swa geboden nære. And huru is mæst ðearf þæt man fram unrihte gebuge to rihte ⁊ yfeles geswice ⁊ Godes lage healde ⁊ godcunde lare gyme swyðe georne ⁊ rihtlice gelæste eall þæt man behate on Godes est to donne. GOD US GEHEALDE.

---

*BE MISLICUM GELIMPUM *Ben.* & *Hatt.* [a] cume *Ben.* & *Cott.* [b] oððe *Ben.* & *Cott.* passim. [c] anweder *Ben.* ungelimplice gewideru *Cott.* [d] oððe færlic coða. oððe færlic dead. *Cott.* [e] ærost *Ben.* [f] *Cott.* [g] *Cott.* [h] Niniuite *Ben.* & *Cott.* [i] *Cott.* [k] glencen *Ben.* [l] ⁊ *Ben.* & *Cott.* [m] *Cott.* [n] fæstan ðry dagas on ann. *Cott.* [o] *Cott.* [p] Uton *Ben.* & *Cott.* [q] *Cott.* [r] *Cott.* [s] geornlice *Ben.* [t] unsceodum *Cott.* [u] haligdome *Cott.* [x] halig wætere *Cott.* [y] sulh pænig oððe pæniges wurþ *Ben.* [z] reocendum *Ben.* & *Cott.* [a] *Cott.* [b] mæssewreorta *Cott.* [c] sealmsang *Cott.* sangum *Ben.* [d] æghwilcum tidsangum *Ben.* & *Cott.* [e] *Cott.* [f] sprige *Cott.* [g] gefæstan ⁊ wyrcan *Ben.* & *Cott.* [h] swa hwæt swa hi willan. ⁊ clypion *Ben.* & *Cott.* [i] healdan *Cott.* [k] *Cott.* [l] tobrece oððe *Cott.* [m] na *Cott.* [n] bete þæt swa se scir b ⁊ ealle scirwitan rihtlicost deman *Cott.* [o] *Cott.* [p] oððe *B.* & *C.* [q] ðone *Ben.*

Hattonianum *hunc de Variis casibus tractatulum contulimus cum supra memorato volumine collegii Sancti Benedicti; nec non cum Cottoniano MS. qui inscribitur* TIBERIUS. A. 3. *Ac minima quidem videntur omittenda quæ codex ille Cottonianus in fine opusculi addit.*

V. Nis þis nan gehadod man to þam dyrstig. ꝥ he æfre lyfe ænigan men ðis fæsten to abrecenne. ⁊ gif hit ænig man deð. þonne mæig he wenan him sylfan ꝥ him Godes grama fullice on becume:· Uton niman us nu ealle byrne be Saule ðam cyninge. ðe God hine sende into anum leodscype. ⁊ sceolde eall fordon ðæt on ðam earde wære. Þa budon his witan eallan ðam folce ðreora daga fæsten. ꝥ hi sige mostan habban æt Gode ofer hera feondon:· Ða ofste na Ionathas ðæs cinges sunu ꝥ hit swa geboden wæs eallan ðam folce. ah abyrigde þa on ðam lande anes dropan huniges. ⁊ þa ðurh ðyrne gylt na mihte næfre ꝥ Israelisce fole habban sige ofer heora feondan. ah wearð feala ðusenda manna ofslagen of Saules folce ðurh ðisne ylcan gilt:· Nu magon we ealle niman swiþe soðe byrne be ðysan ylcan ⁊ be manegan oðrum ðingum. þe men noldan Godes beboda healdan swa swa hi scoldan ⁊ swa swa heom geboden wæs fram heora lareowe. ꝥ feala ðusenda forwyrdað of ðurh anes mannes gilt. þonne hit bið geboden fæsten for ealles folces neode. ⁊ sum man hit þonne tobrycð ðurh his gifernesse. þonne bæfð eall fole. se scyldiga ⁊ se unscyldiga micele wraðe æt Gode ðurh his ænne gilt. þe he nolde healdan þa ðincg þe heam for folces neode geboden wæs:· Ac uton we nu gecyrran to Criste mid inwerdre heortan. ⁊ heonan forð ælces yfeles geswican ⁊ rihtlæcan us sylfe on eallan ðingen ðæs þe we don magon. ⁊ biddan God ælmihtig ꝥ he us gemiltsige æt eallum urum sennan. ⁊ ꝥ he us ahredde of ðære miclan ancsumnesse þe we nu on syndon:· Drihten hlaford Crist alys us ealle ðurh ðine micclan mildheortnesse. ⁊ ꝥ we moton ðinne willan gewyrcan ær we of ðysan life gewitan:· Halig Drihten gemiltsie us eallan:· AMEN:·

ÐIS MAN GEREDDE ÐA SE MICELE HERE COM TO LANDE:·

Ealle we beðurfan ꝥ we geornlice earnian ꝥ we Godes miltse ⁊ his mildheortnesse habban moton. ⁊ ꝥ we ðurh his fultum magon feondum wiðstandan. Nu wille we ꝥ eall folc † ——— to gemænlicre dædbote ðrig dagas be hlafe ⁊ wyrtum ⁊ wætere. ꝥ is on monandæg. ⁊ on tiwesdæg. ⁊ on wodnesdæge ær Michaeles mæssan. ⁊ cume manna gehwile bærefot to circan buton golde ⁊ glæncgum. ⁊ ga man to scrifte. ⁊ gan ealle ut mid haligdome. ⁊ clypian inweardre heortan georne to Criste. ⁊ sceote man æghwilce hidewænig oððe wæniges weorð. ⁊ gebringe man ꝥ to cyrican. ⁊ syððan on ðreo dæle be * Cristes ⁊ be tunes gerefan gewitnesse:· And gif hwa ðis ne gelæste. þonne gebete he ꝥ swa swa hit gelagod is. bunda mid xxx pen̄. ðræl mid his hyde. þegn mid xxx scill. And swa hwer ꝥ feoh unwarse. dæle man on Godes est æghwilcne pænig. ⁊ ealswa ðone mete þe gehwa brucan wolde gif him ꝥ fæsten swa geboden nære:· Deale mon on Godes est georne æfter ðam fæstene eallum ðearfigendum mannum ⁊ bedridan ⁊ swa gebrocedum mannum þe swa fæstan ne magon. oððe his hlaford for hine. buton he sylf hæbbe. ⁊ heorðmen teoðian. ⁊ ðeow men þa ðrig dagas beon weorces gefreode. wið ciricsocne. and wið ðam þe hi ꝥ fæsten þe lustlicor gefæstan:· And on on gehwylcan mynstre singe eal geferrædeen æt gædere heora saltere þa ðry dages. ⁊ ælc mæssepr̄ mæssige for urne hlaford ⁊ for ealle his ðeode. ⁊ ðær to eacan mæssige man æghwylce dæge on ælcan mynstre ane mæssan syndeslice for ðære neode þe us nu on handa stent. oð ꝥ hit betere wurde. ⁊ æt ælcan tidsange eall hired aðenedum limum ætforan Godes weofode singe ðone sealm Domine quid multiplicati sunt. ⁊ preces ⁊ coll. ⁊ ealle gemænelice gehade ⁊ lærede bugan to Gode georne ⁊ geearnian his mildse· ⁊ æghwylce geare heononforð gelæste man Godes gerihta huru rihtlice. wið ðam þe us God ælmihtig gemiltsige and us geunne ꝥ we ure fynd oferwinnan motan:·

GOD URE HELPE. AMEN.

Quinetiam, SHOWERE, quemadmodum è terræ fodinis eruuntur, quæ in iis natæ delitescebant, maximi pretii gemmæ, ex quibus levigatis, & ordine dispositis, quæ omnes non delectant tantum, sed in sui admirationem convertunt, ornamenta concinnantur: sic è MSS. Saxonicis, imo ex iis non raro, quæ in nulla fere ratione habentur, effodi, si dicam, multa præclara, multa pretiosa possunt, quæ à gnaro homine sua de rubigine tersa, & in librum composita, docti quidem, ut ego judico, quibus vetustas placet, universi, non modo cum voluptate, sed cum admiratione perlecturi sunt.

Talem librum, qui tanquam *Cento*, ex variis & diversi coloris pannis consuendus est, quisquis *Saxonicos* MSS. versavit, SHOWERE, non potest non desiderare, quippe quod pretiosa multa

† Hoc in loco videtur fæste, aut simile quid, inserendum. * Forte legendum scrifteres.

trag-

fragmenta, tractatuli, rerumque descriptiones *Saxonice* scriptæ, nisi in tali libro collectæ in lucem proferantur, æternis tenebris damnabuntur. Tali ergo libro quemadmodum opus esse dico, SHOWERE: sic operæ pretium me facturum spero, si excerpta quædam *Saxonica* hic exhibuero, ex quibus cum multis id genus aliis contexendum eum esse censeo.

Id genus esse duco fragmentum illud *gromaticum*, quo quis geodætes *Anglo-Saxonicus*, ACRARUM, HIDARUM, & FURLANGARUM dimensiones in usum colonorum descripsit in cod. *Cott.* qui inscribitur, *Otho*, B. II. fol. 350. b.

To anes æceres bræde on wealstillinge. ⁊ to þære wære gebirigeað xvi. hida. gif ælc hid hyþ be anum men gemannod þonne mæg man gesettan ælce gyrde mid feower mannum:· Ðonne gebyreð to twentigan gyrdan on wealstillinge hundeahta hida. ⁊ to þam furlange gehyrgeað ofer healf hund hida. ⁊ x. hida be þam ylcan getæle þe ic here bebuan tealde:· to twam furlangum gehyrað xx. hida. ⁊ þreo hund hida:· To þrim furlangum hundeahtig hida. ⁊ cccc. hida:· Ðonne gehyrigeað to IIII. furlangum xl. hida. ⁊ vi hund hida:· To fif furlangum gehyreð ymbeganges eahta hunda hida on wealstyllinge:· To six furlangum gehyreð sextig hida. ⁊ nigan hund hida:· To vii. furlangum xx. hida. ⁊ xi hund hida:· To eahta furlangum ymbeganges wealstyllinge hund eahtig hida. ⁊ xii hund hida:· To xi. furlangum gehyreð. lx. hida. ⁊ xvii hund hida:· To xii. furlangum ymbeganges wealstyllinge gehyreð xx. hida. ⁊ nigantyne hund hida:· Gif ymbegange mara bið. þonne mæg man eaþe þone ofereacan geþencan of ðisse tale, forþon ealning to anum furlange gebyreð sixtig manna. ⁊ c. þon bið ælc gyrd mid feower mannum geset:·

Id genus etiam sunt, quæ ad explicandam rem NUMMARIAM *Anglo-Saxonum* conducunt, & ad illam rite intelligendam conferunt. Vocabula autem quibus rem *nummariam* denotabant *Anglo-Saxones*, vel suot quibus *monetam percussam*, vel quibus certas *pecuniæ summulas*, seu auri argentive quid, certo quodam pondere aut valore constans, indicabant. Monetæ percussæ argenteæ unum, ut videtur, apud eos genus fuit, nempe argenteus ille nummus, quem penning, pennig, penninc, & cum simplici N. pening, penig, peninc, penic, & peneg, vocabant. Penning autem, qui à nobis PENNINGUS Latino-barbare nuncupabitur, cusum nummulum argenteum, quem hodie dicimus **a threepence**, i. e. tres denarios *Esterlingos*, quod trutina probat, pondere, & valore æquabat. Quinque *penningi* pecuniæ argenteæ summulam, quam ænne scylling, i. e. *unum scyllingum*; & triginta *penningi*, summulam pecuniæ argenteæ, quam ænne Mancus, vel ænne Mancs, i. e. *unum* [a] *Mancusam* vocabant, constituebant. Hæc, auctore *Ælfrico*, SHOWERE, qui in Grammaticæ suæ *Saxonicæ* fine sic scribit: Libra on leden is pund on Englisc. [b] Fif penegas gemaciað ænne scylling. ⁊ þrittig [c] penega ænne Mancus:· Quemadmodum ergo *unus penningus* Anglo-*Saxonum*, tres nostros continebat: Sic unus *scyllingus* eorum ex quinque *penningis* constans, quindecim nostros *penningos* complectebatur, unumque *Scyllingum* nostrum quinta parte excedebat. Mancusa pariter argentea, quæ xxx penningos tales continebat, nonaginta nostros valebat penningos, seu tres excusos patriæ nostræ nummos argenteos, quos vocamus **halfcrowns**. *Mancusa* vero, vel *Marca* auri decies valebat *Mancusam* argenti, secundum valorem quo aurum argentum superabat apud *Græcos* & *Romanos*.

Dimidium *peningi* apud *Anglo-Saxones* vocabatur helflinge, ut videtur ex *Lucæ* cap. XII. 6. Ne becypað hi fif Spearwan to helflinge, *nonne quinque passerculi veneunt minutis assibus duobus*? Quadrans autem *peningi* dicebatur feorðling: ut videtur ex *Matth.* cap. v. 26. ær þu agylde þone ytemestan feorðling, *usque dum reddideris ultimum quadrantem.* & *Luc.* XXI. 2. þa geseah he earme wuduwan bringan twegen feorðlingas, *vidit autem viduam quandam pauperem mittentem æra minuta duo.*

Erant in usu etiam apud *Anglo-Saxones* æreæ monetæ percussæ, eæque valde minutæ, quas STYCAS vocabant, quarum una semiquadrantem; quadrantem duæ; quatuor helflingum; & octo denarium eorum argenteum, seu *peningum* valebant. Hoc constare videtur ex *Marci* cap. XII. 42. Ða com an earme wuduwe. ⁊ wearp twegen stycas. þ is feorðung peninges. *& venit quædam vidua pauper, misitque minuta duo, quod est quadrans.* Quemadmodum enim denarium Romanum [d] per suum *penning*; sic dimidium ejus sive semissem, per suum helfling; quadrantem per suum feorðling; & minuta æra, quorum certus quidam numerus denarium valebat apud *Romanos*, in transferendis evangeliis per *stycas* suas reddebant. Præterea notandum est, SHOWERE, inter penningos *Saxonicos*, & penningorum fragmenta, scilicet penningorum partes dimidias, & quartas, non raro reperiri, quod ita erat comparatus, sive is fusus, sive excusus fuit

[a] Vel *unam marcam.* Mearc enim, seu Marc, apud *Anglo-Saxones* idem argenti pondus, ac Mancus, significabat. [b] Ita non solum liber excusus, sed MSS. nempe is, quem penes me habeo, & ille bibl. Coll. *D. Joh. Bapt.* apud *Oxonienses*. Hoc observatum à Lectore velim, quippe quod sunt, qui contendunt *Scillingum* Anglo-Sax. ex quatuor *penningis* constitisse. [c] Lege penegas. [d] *Matth.* XX. 2. Geworðenre gecwydrædenne þam wyrhtum. he sealde ælcon ænne penig wið his dæges weorce, *conventione autem facta cum operariis*, &c.

peoningus argenteus *Anglo-Saxonum*, ut ipse in semisses, & semisses ipsius dein in quadrantes facile discindi, aut disrumpi possent.

Merciæ Saxones etiam pecuniam argenteam per summulas numerabant, quas sceata vel sceatas vocabant. *Textus Roffensis* fol. 38. b. Ceorles ƿergyld is Myrcnalage cc. scill. Þegenes ƿergyld is six sƿa micel. þ byð xii. hundred scill. Þonne bið cyninges anfeald ƿergild six þegena ƿergild be Myrcnalage þ is xxx ðusend sceata. þ bið ealles cxx punda. Sƿa micel is þæs ƿergyldes on. ⁊ for þam cynedome gebyrað oðer sƿilc to bote on cynegylde. Se ƿer gebyreð magum. ⁊ se cynebot þam Leodum. Quæ sic à [a] *Johanne Bromton* redduntur: CEORLES WEREGILDUM *est in Mercenorum laga* C.C.S. THAYNI WEREGILDUM *est Sexies tantum, id est, duodecies* C.S. *Regis simplum* WEREGILDUM *est Sex* THAYNORUM WEREGILDUM *in Mercenorum laga, hoc est* xxx *millia Sceata, id est totaliter* cxx.l. *Tantum est de* WEREGILDO, *sed pro dignitate regni debet addi tantundem in* CYNEGILDE. *Ipsam* WERAM *debent habere* [b] PARENTES *ejus, & regni emendationem ipsius terræ populus.* In *Lambardi* vero *Archæonomiâ*, hæc *Æthelstani* R. lex sic se habet: Ceorles ƿeregyld on Merenaland bið cc. scill. þegnes syxfeald þam þ is m.cc. scill. Cynges anfeald ƿeregild bið syx m. ðegna ƿeregilda. þ is þryttig sceatas. ⁊ sƿa micel bið se ƿeregyld. Ac for þær ricer cynebote bið to þirum genumen eft sƿa micel on Cynegild. Þam ƿere habbaþ ða mægas. ⁊ ðam Cynebot se land Leod; *Rusticum Mercii* cc. *solidis æstimant. Thanum autem, cujus æstimatio sexies major, mille & ducentis solidis æstimant. Regis æstimatio simplex, sex millium Thanorum æstimationi æqua est*, i. e. triginta sceatis. *Tanta est regis æstimatio. Cui etiam tantundem mulctæ, vel compensationis nomine addi debet, quo regnum satisfactionem recipiat. Occisi regis æstimationem, seu pretium cognati ejus habeant. Mulctam autem populus habere debet.*

Maxime inter se discrepant hujus *Æthelstani* legis duæ istæ lectiones, sc. *Textus Roffensis* illa, quam [c] firmat versio *Bromtoni*, atque altera codicis quem secutus est *Lambardus*. Secundum *illam* sceat, vel sceata fuit summula solido *Saxonico* multo minor, scilicet decem *sticarum*, seu *peningi* cum quadrante summula, quæ est *scillingi* quarta pars, ut supputando constat. Secundum *hanc* vero, quam rejiciendam esse judico, ingens argenti summa fuit, nempe cc.xl. mille *Scyllingorum*, qui faciunt monetæ *Anglo-Saxonicæ* quater mille libras, quas *pundas* vocabant. Rejiciendam (inquam) judico codicis, quem *Lambardus* est secutus, Lectionem, quod errore librarii m. nota numeralis *Saxonici* þusend scriptum esse videtur ante þegna, quod inter þryttig, & sceatas ab eo erat scribendum. Hanc Conjecturam nostram, qua vera loci lectio, legisque verus etiam sensus restituitur, sustentat versio *Latino-barbara* Cod. ms. *Cott.* qui inscribitur, *Titus*, A. 27. his in verbis: *Ceorles Weregildum est in Myrcenorum laga* cc. *sol. Taini Weregildum est sexies tantum.* i. e. *duodecies* c. *sol. Regis simplum Weregildum est* vi.m. *Tainorum Weregildum est in Myrcenorum Laga, hoc est*, xxx MILIA SCEATTA. *i. e.* TOTALITER cxx LIBRÆ. *Tantum est de Weregildo*, &c. In qua quidem versione verba ista, *hoc est*, xxx *milia Sceatta*, i. e. *totaliter* cxx *libræ*, exacte respondent *Saxonicis* istis *Textus Roffensis*, þ is xxx ðusend sceata. þ bið ealles cxx. punda.

Þrimsa etiam summulæ genus est, qua Orientales, Australes, & Occidentales *Angliæ Saxones* in numerandis suis pecuniis utebantur. De hac etiam in Lege *Æthelstani* R. Be ƿerum. Þær cyninges ƿergyld sie mid Englacynne on folcriht ðrittig þusend ðrimsa. ⁊ ðæra xv.m. sien ðæs ƿeres. ⁊ oðra xv.m. ðæs cynedomes. Se ƿære belimpeþ to þam mægþe. ⁊ þ cynebot to þam Landleod. Quæ sic vertuntur in cod. ms. *Cott. Claudius*, D. 2. *Regis Weregildus est cum Anglis in publico recto tringinta millia thrimsa.* [d] *id trium quindecim milia sunt de wera, & quindecim milia cynedomes.* i. e. *regiæ dignitatis. Ipsum natalis ejus pretium pertinet cognationi. & Kynebot ipsius terræ nationi.* In ms. autem *Cott. Titus*, A. 27. transferuntur his in verbis: *Regis Weregildum est cum Anglis in jure publico* xxx. *milia* þrimsa. [e] i. e. *trium* xv *milia sunt de were. & quindecim milia cynedomas*, i. e. *regiæ censuræ. Ipsum natalii ejus pretium pertinet cognationi. & cynebot ipsius terræ nationi.*

Sic legem *Æthelstani*, SHOWERE, transtulerunt *Anglo-Normanni*, *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis fere prorsus ignari, quæ tamen sic verti debet: *Apud Anglos communi jure rex triginta mille Thrimsis æstimatur, quarum quindecim millia regii capitis pretium sunt, & quindecim millia, quibus regno satisfiat, mulctæ nomine solvenda sunt. Regii capitis pretium ejus cognatorum est, mulcta vero populi Anglicani.*

De Thrimsa autem sic *Lambardus*: *Thrisma* à ðreo, *quod tria sonat effictum. Est igitur Thrimsa trium Solidorum nummus.* Thrimsa vero, SHOWERE, non à ðreo, sed à TREMISSIS, ut

a X. Script. col. 846. & *Spelman*, concil. Vol. I. pag. 406. b Gallice *parents*. i. e. *agnati, cognati*, sanguine propinqui. c Textus *Roffensis* lectionem etiam corroborat versio cod. ms. *Cott. Claudius*, D. 2. *Chrorles Weregildum est in Mercenorum Laga* cc. *solid. Thaini Weregildum* [*sexies*] *tantum*, i. e. *duodecim hundhilinges. Regis simplum Weregildum est sex Thainorum Weregildum in Mytenorum Laga. hoc est triginta* milia sceatta. hoc est, *totaliter centum viginti libr. Sed pro regni emendatione debet tantundem addi in cenegildo. Ipsam weram debent habere parentes ejus, & regalem emendationem ipsius terræ populus.* d Lege *& istorum*. e Lege *& istorum*.

recte

recte *R. Bradyus* noster, derivandum est. *Tremissis* autem in legibus antiquis fuit summa solido minor: ut *a Wisigoth.* 7. Tit. 2. l. 11. *Si quis tintinnabulum involaverit de jumento, vel bove, solidum reddat. de vacca tremisses duos. De berbicibus tremisses singulos cogatur exsolvere.* Sic 8. Tit. 3. l. 10. *pro caballis, aut bubus, per singula capita singulos* solidos *reddat, per minora vero capita singulos tremisses.* Sic *Burgund.* Tit. 4. 3. *pro porco sol.* 1. *pro ove sol.* 1. *pro capro tremissem.* *Tremissis* ergo non nummus trium solidorum, sed denariorum summa fuit solido minor, scilicet *quatuor* denariorum summula, ut constat ex Lege *Rip.* XXIII. *de ictu servorum: sed tamen propter pacis studium* tremissem, *id est,* IIII. den. *componat.* Quemadmodum enim in assis *Romanis*, qui ex XII unciis constabat, tertia pars, *Triens* dicta, quatuor unciarum pondus fuit: sic, ut ego autumo, *tremissis*, qui apud *Germanas* gentes IV. denariorum summa erat, tertia pars fuit veteris solidi *Germanorum*, quem ex tribus tremissibus, vel XII. denariis constitisse analogiæ ratio jubet credere.

Quamobrem, SHOWERE, *Thrimsa* vel pro numero IV. denariorum, quos tremissis Germanorum continebat; vel pro ratione, quæ fuit inter tremissem istum, & solidum, cujus *tertia pars* erat, æstimanda est. Secundum priorem æstimationem *Thrimsa* quatuor denariorum *Anglo-Saxonicorum*, qui *penningi* vocabantur, summa erat. Verum secundum posteriorem, continebat *Thrimsa scyllingi*, sive solidi *Anglo-Saxonici*, tertiam duntaxat partem, hoc est *peningum* integrum, quinque *sticas*, *sticaque* tertiam partem, cujus nulla denominatio est. Priorem *Thrimsæ* æstimationem posteriori præpono, SHOWERE, quum quod rotunda summa est, & computantibus *factâ* multo commodior; tum quod prope accedit ad *Thrimsæ* valorem, qui legitur in Lege *Æthelstani* R. in *Textu Roff.* Ceorles weregyld is cc. ⁊ vi. ⁊ lx. þrimsa. þ bið twa hund scyllinga be Myrcna Lage. *Villani Weregildum est* CCLXVI *Thrimsæ*, h. e. *ducenti solidi Merciorum Lege.* Ut enim quatuor denarii, sive *penings*, ex quibus *Thrimsam* constitisse arbitror, se habent ad *scyllingum*: sic CCL. þrimsa, quæ vera forsan lectio est, se habent ad CC. *scillingos*.

Hactenus de *Thrimsa*, seu tremisse *Anglo-Saxonico*, jam restat, ut de *punda* sive libra *Anglo-Saxonica* dicamus. Quæ, ut ex superioribus constat, LX *Scyllingorum* summa fuit. Nam eadem ratio est singularis *pundæ* ad LX. *scyllingos*, quæ est CXX pundarum ad XXX millia *Sceattas* quæ constituunt septies mille & ducentos *Scyllingos*.

Verum, SHOWERE, ut omnia in compendium redacta in uberiore luce tibi ob oculos ponam, paucis accipe: octo *sticæ*, vel duo *helflings* constituebant denarium, seu *penningum* Anglo-Saxonum, qui tribus argenti denariis nostris, quos **pennies**, & per contractionem **pence**, vocamus, pondere & valore par etiamnum est. Penningus cum quadrante, vel duabus sticis, constituebat *unam sceatam*; quatuor *pennings* constituebant *Thrimsam*; quinque penningi, vel quatuor sceatæ constituebant *scyllingum*, qui quindecim denariis nostris, sive *shillingo* nostro, & tribus nostris denariis, valore æqualis est. Sex scyllingi, sive triginta penningi, unam *mancusam*, vel *marcam* constituebant. Decem mancusæ, sive sexaginta scyllingi, qui shillingorum nostrorum septuaginta & quinque valebant, constituebant *pundam*, quæ argenti tres *nostras* pundas, & XV shillingos nostros continebant, ideoque XV unciarum argenti pondo, vel libra fuit.

Quinetiam monetæ *Anglo-Saxonicæ* genus, sive id nummus signatus, sive pecuniæ pondus vel summa fuit, ORE, vel ORA erat, cujus usum *Dani*, quæ mea est opinio, in *Angliam* induxerunt. *Ora*, autem vel *ore* fit à veteri *Cimbrico*, vel *Norvagico* Aur, vel Auri, *Islandice eyrir*, quibus *plural. communus* Aurar. *Latino-barbare* ÆREUS. de quo sic *Ol. Verelius* in suo Linguæ veteris *Sueo-Gothicæ* indice: Auri *est octava pars Marcæ*. Sic *Gudmundus Andreæ* in Lexico suo *Islandico*: Mork, *Marca duplex, una ponderis, altera mensuræ. Marca ponderis continet octo Æreos.* Sic *Arngrimus Jonas Islandus*, Crymogææ lib. 1. cap. VIII. p. 85. *Marca porro in rerum taxatione octies eyrir. Hanc simpliciter Marcam Islandicam appellaturi sumus. Valebat unciam argenti defæcati cum* [b] *duella.* dein p. 86. *Etenim marca auri puri, & argenti defæcati* VIII *unciarum pondus habuit: ubi etiam uncia eyrir nobis dicta est.* ORA ergo, sive *Æreus* argenteus, quamvis in rerum taxatione apud *Islandos* valebat *unciam argenti*, & *duellam*, duntaxat tamen pendebat unciam, adeoque viginti penningos veteres *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum*, id est, sexaginta nostros penningos, sive nummum percussum, quem vocamus **a crown**, pondere & valore æquabat. *G. Somnerus* in glossario suo de ora sic scribit: ora *autem* i. e. *ut dixi* uncia, *in re nummariâ duplex reperitur*, major *sc.* & minor: *hæc* XVI *continens argenti denarios*, illa XX. *Quarum posterior in libro censuali Anglorum ubique fere obvia. In registro monasterii* Burton, (*observante Cl.* [c] Camdeno *in Wiltonia*) XX *oræ dicuntur valere duas argenti Marcas. Hoc ut verum sit, per* Marcam *hic intelligenda* Marca *temporum posteriorum*, XIII. *valens argenti solidos, &* IV *denarios; ut per* Oram, Ora *minor*, XVI *sc. denariorum.* *Hac enim computandi ratione* XX. Oræ *duas faciunt argenti* Marcas, *viz.* XXVI S. & VIII. d. Hæc ille de du-

---

[a] *Codex legum antiquarum ex bibliotheca Frid. Lindebrogii. Francofurti,* M.DCXIII. [b] Id est, cum tertia unciæ parte. de ORA etiam sic *Skenæus* de verb. significatione. ORA, **ane auld Saxon word, and signifies metall, like as brasse, or Gold; and quhilk in auld times it was ane price of Cunzied silver, or gold. sae,** *tres oræ auri* **are the price of ane Cowe.** *Stat. Alex.* lib. 4. c. *Secundum* 63. [c] *Britan.* Londini edit. in fol. M.DC.VII. p. 186.

plici *Ora*, regesti *Burtonensis* auctoritate fretus; ubi etiam XXVI. s. & VIII. d. ex quibus *Marcá* constitisse dicitur, de solidis & deneriis, qui nostros ter valore & pondere superabant, intelligendi sunt.

ORÆ autem ergenteæ viginti veterum denariorum pondus & valorem habentis frequens mentio est, SHOWERE, in rerum & servorum emptionibus & venditioonibus, quas supra ex monumentis *Dano-Saxonicis* & *Normanno-Saxonicis* descripsimus. Id genus sunt: Leofƿine ᵹeboht healf hide landes æt Ædrice his mæᵹe Ufices suna mid healfe Marce goldes. ⁊ mid ane pund seolfres. ⁊ tweᵹan oran, *Leofwinus emit ab Ædrico, propinquo suo, Ufices filio, dimidium hidæ telluris cum dimidio Marcæ auri, una libra argenti, & duabus oris.* Leofenoð ᵹeboht hine. ⁊ his ofspring ut æt Ælfsiᵹe mid fif oran. ⁊ mid tƿelf heafdon sceapa, *Leofenothus se & suos redemit ab Ælfsigo, quinque oris, & duodecim ovibus.* In legendis etiam vetustis *codd.* non raro occurrunt rerum & servorum pretia, quæ per *oram auri* exprimuntur: ut, Æᵹelsiᵹe bohte Ƿynric æt Ælƿiᵹe ebbude mid enon ore goldes, *Ægelsigus emit Wynricum ab Ælwigo abbate cum ora auri.* Ora auri eutem secundum proportionem, qua aurum valore superabat argentum apud Græcos & Romanos, Oram ergenti decies non potuit non valere.

Hæc paucis & obiter, SHOWERE, de re oummaria *Anglo-Saxonum*, quæ plenius & ornatius dici possunt ab eo, quisquis ille φιλαρχαῖον nostrorum fuerit, qui *Centonem Saxonicum* scripturus est. Ad quem etiam, tanquam opus *Phrygionicum* intexendum, eccedere debent juramentorum solennes formulæ, quæ habentur *Text. Roffen.* fol. 38. b. ibique inscribuntur:

ÞU SE MAN SCEAL ᵃSƿERIE.

I. ᵇ On ðone drihten þe þes haliᵹdom is forehaliᵹ ic ƿille beon N. hold. ⁊ ᵹetriƿe. ⁊ eal lufian ðæt he lufað. ⁊ ealle ascunian ðæt he ascuneð æfter Godes rihte. ⁊ æfter porulð ᵹeryrnum. ⁊ næfre ƿilles ne ᵹeƿealdes. ƿordes ne ƿeorces ortht don ðæs him laðre hið. ƿið ðam ðe he me healde sƿa ic earnian ƿille. ⁊ eall ðæt ᶜlæste ðæt uncer formæl ƿæs þa ic to him ᵹebeah. ⁊ his ƿillan ᵹeceas:·

II. ᵈ On þone drihten þe ðes haliᵹdome is forehaliᵹ sƿa ic sprœce drife mid fullan folcrihte butao hræde. ⁊ butan sƿice. ⁊ butan æᵹhƿyleum facne. sƿa me forstolen ƿæs þæt orf N. ðæt ic onsƿæce. ⁊ þæt ic mid N. ᵹefenᵹen hæbbe:·

III. ᵉ Oo ðone drihten næs ic æt ræde. ne æt dæde. ne ᵹeƿita. ne ᵹeƿyrhta ðær man mid unrihte N. orfe ætferede:· Ac sƿa ic orfe hæbbe sƿa ic hit mid rihte beᵹeat. ⁊ sƿa ic hit tyme sƿa hit me sealde ðe ic nu on hand sette. ⁊ sƿa ic orfe hæbbe [ᶠ sƿa ic orfe hæbbe] sƿa hit me sealde ðe hit to syllanne ahte. ⁊ sƿa ic orfe hæbbe sƿa hit of minum aᵹnum þinᵹum com. ⁊ sƿa hit on folcriht min aᵹen æht is. ⁊ min inforter:·

IV. ᵍ On ðone drihten oe teo ic N. ne for hete. ne for hele. ne for unrihtre feoh ᵹyrnesse. Ne ic nan soðre nat bute sƿa min secᵹa me sæde. end ic sylfe to soðe taliᵹe þæt he mioes orfes þeof ƿære:·

V. ʰ On ðone drihten ic eom unscyldiᵹ æᵹðer ᵹe dæde ᵹe dihtes æt þære tihtlan ðe N. me tihð:·

VI. ⁱ On ðone drihten. se eð is clæne. ⁊ unmæne. ðe N. sƿore:·

VII. ᵏ On ælmihtiᵹes Godes naman þu be hete hal. ⁊ clæne þæt þæt þu me sealdest. ⁊ fulle ƿare ƿith æfter sƿræce on þa ᵹeƿitenesse þe une þa mid ƿæs N.:·

VIII. ˡ On ælmihtiᵹes Godan naman sƿa ic her N. on soðre ᵹeƿitnesse stande unebeden.

ᵃ *Dano-Saxonice* pro sƿerian. ᵇ Videtur ex solenni formula fidelitatis jusjurandum esse quo vel servus, vel cliens, utpote Thanus, vel Drengus, domino se adstringebat. ᶜ *Dano-Saxonice* pro læstan. ᵈ Conceptis verbis jusjurandum, quo quis pecus in alius possessione inventum vendicans, à se furto surreptum jurabat. ᵉ Solennibus, & legitimis verbis jusjurandum, quo is, in cujus possessione pecus vendicatum inventum est, jurabat se furti oullo modo conscium fuisse, sed id pecoris jure acquisitum possidere, ut quod illi vel datum, vel venditum, vel ab illo altum esset. ᶠ Sie MS. repetita vero scriptio librarii culpa est. ᵍ Juramentum calumniæ, quo actor jurabat se reum furti aceusatum non animo calumniandi in judicium vocasse. ʰ Juramentum calumniæ, quo reus criminis furti, cujus accusatur eb ectore, se immunem esse jurat. ⁱ Jusjurandum sacramentalis conjuratoris, seu compurgatoris esse videtur. ᵏ Monitio, ut videtur, solennis ad testem jurejurando adigendum. ˡ Jusjurandum, quo testis, quæ de re alique testimonio dixerat, corroboret, vel vera esse jurat.

⁊

⁊ ungeboht to sƿa ic hit mid mioum egum ofersƿeah. ⁊ minum earum oferhyrde ðæt ðæt ic him mid sæcge:-

IX. [a]On almihtiges Godes naman, nyste ic on þam þingum þe þu ymb specst ful.ne facn. ne facne pom. to þære dæi tyde ðe ic hit þe sealde. ac hit ægðer ƿæs ge hal ge clæne butan ælcne facne:-

X. [b]On lifiendes Godes naman sƿa ic feoh bidde sƿa ic gyrnao hæbbe ƿæs þe me N. behet ða ic him min sealde:-

XI. [c]Oo lifiendes Godes naman. oe ðearf ic N. sceat ne scylling. oe pening. ne penniges ƿeorð. ac ealle ic hit gelæste þæt þæt ic him scolde sƿaforð sƿa uncre ƿord gecƿydu fyrmest ƿæroo:-

Æstimatio juramentorum pro statu, & gradu personarum jurantium.

Mæsse preostes að. ⁊ ƿoruld þegenes að is on Engla-lage geteald efen dyre. ⁊ for þam seofan cyric hadan þe se mæsse-preost þurh Godes gife geþeah ꝥ he hæfde he biþ þegen rihtes ƿurðe.

Tƿelfhindes man að forstent vi. Ceorla að. for þam gif man þone tƿelfhindan man ƿrecan sceolde. he bið full ƿrecen on syx Ceorlao. ⁊ his ƿeregyld biþ. vi. Ceorla ƿeregyld:-

Formulis juramentorum hisce antiquis adjiciatur etiam vetustissima illa Sacramenti, quo mos erat RR. *Anglo-Saxonum* se in solenni tempore consecrationis obstringere. Sed quia id in præfatione, quæ est ante *Institutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas*, quas *Oxoniæ* edidimus 1689, exhibuimus, eo remittimus Lectorem.

Dignum etiam est, quod, taoquam panniculus pretiosus, *Centonis Saxonici* pars sit, [d]istud *Textus Roff.* fol. 93. a. h. Be leode geðincðum. ⁊ lage. hoc est, *de populi*, seu *civium censu*, & *conditione secundum uniuscujusque bonorum æstimationem.*

Dit ƿæs hƿilum on Englalagum ꝥ leod. ⁊ lage for be geðincðum. and ða ƿæron leodƿitan ƿeorðscipes ƿyrðe ælc be his mæðe. Eorl. ⁊ Ceorl. þegen. ⁊ þeoden:- And gif Ceorl geþeah ꝥ he hæfde fullice fif hida agenes landes. cyrecan. ⁊ kycenan. bellhus. and burhgeat. setl. ⁊ sunderenote on cynges healle. þonne ƿæs he ðanonforð ðegen rihtes ƿeorðe:- And gif þegen geþeah ꝥ he þenode. ⁊ his radsƿefne rad on his hirede. gif se þon hæfde þegen þe him filigde þe to Cinges utfare fif hida hæfde. on cynges sele his hlaforde þenode. and þriƿa mid his ærende gefore to cinge. se moste syððan mid his forade his hlaford aspelian æt mistlican neodan. ⁊ on his onspæce geræcan mid rihte. sƿa hƿær sƿa he sceolde. ⁊ se þe sƿa [e]geþogenne forspyrhtan næfde. sƿore forsylfne æfter his rihte. oððe his þolode. ⁊ gif þegen geþeah ꝥ he ƿearþ to eorle. þonne ƿæs he syððan eorl rihtes ƿeorðe:- ⁊ gif massere geþeah ꝥ he ferde þrige ofer ƿid sæ be his agenum cræfte. se ƿæs þonne syððan þegeo rihtes ƿeorðe:- And gif leornere geþeh þurh lare ꝥ he had hæfde. ⁊ þenode Xpē. se ƿæs þonne syððan mæðe. ⁊ munde sƿa micelre ƿyrðe. sƿa þærto gebyrede. buton he forƿorhte ꝥ he þære had-note notian ne moste. ⁊ gif hit geƿurðe ꝥ man gehadedum oððe ælþeodigum ahƿear gederode ƿordes oððe ƿeorces. þonne gebyrede Cinge. ⁊ biscope þæt hig þæt bettan. sƿa hig raðost mihton:-

Hæc Latino-barbare versa extaot *Tex. Roff.* fol. 79. h. Ea autem sic in Latinum convertimus:

"Legibus olim Angliæ constitutum erat, ut populus, & eorum conditio pro facultatibus, quas
" quisque habebat, in honore haberetur. Etenim tum sapientes nationis pro sua quisque conditio-
" ne, sive is Comes, sive Colonus, sive Thanus, sive Subthanus, honore digni censebantur.
" Nam si colonus eo profecerat, ut [f]quinque propiæ telluris Hidas, Ecclesiam, Coquinam, &
" portam cum clocario haberet, & sede, & peculiari officio io Aula regis gauderet, tum quidem,
" qui Thano æqualis haberetur, deinceps dignus habebatur. Et si Thanus eo profecerat, ut regi
" ministraret, & in regis satillitio, (exercitu) sua vice iter equo facerer, sub se etiam habens
" inferiorem Thanum, qui illi famularetur, & qui quinque hidas terræ ea conditiooe tenebat

[a] Jusjurandum solenne, quo venditor rem venditam integram, & indiminutam bona fide emptori tradidisse jurabat. [b] Jurisjurandi formula, quo emptor jurat se rem venditam diminutam, & cum defectu à venditore accepisse. [c] Jusjurandum quo debitor rem creditori solvisse jurabat. [d] Extat etiam è cod. regio Latino-barbare descriptum in *Spelmanni* concil. Vol. I. p. 406. In libro, cui titulus, **The Treasury of Antient, and Modern Times.** Vol. I. p. 519. *Lambardi* itinerar. Cantiæ pag. 500. & *Joh. Seldeni*, Libro, cui titulus **Titles of Honour**. [e] Lege getogen. [f] Sic io LL. *Æthelstani* à *Lambardo* editis: gif ceorl sie gepeleʒod to þam ꝥ he age v. hida landes. ⁊ mon hine ofslea. gylde hine mon mid II. M. ðrimsa. ⁊ gif he begytaþ þæt he hæbbe byrne. ⁊ helm. ⁊ ofergyldene sƿeord. ðeah ðe he lande næbbe. he bið siþcund. ⁊ gif his sunu. &c.

"ut

"ut regem proficiscentem comitaretur, & qui regis in cœnaculo domino suo ministraret, terque regem illius nomine nuntius adesset; hic posset præjuratus [a] domini sui variis in negotiis vices gerere, &, quemadmodum ille, alii actionem intendere, qui sic accusatus, si culpæ reus non foret, purgandus erat tot consacramentalium juramentis, quot lex à sui ordinis homine posceret, aut pœna danda ab eo esset. Verum si Thanus eo profecerat, ut comes factus esset, ex eo tempore comitis juribus, & dignitate plane gaudebat. Et si mercator adeo in opibus creverat, ut ter *Altum* suis facultatibus trajiceret, tum Thano par jure censebatur. Et si Scholaris in eruditione adeo progressus erat, ut in sacris ordinibus institutus Christo serviret, hic omni illa reverentia & patrocinio dignus habebatur, quam ejus ordo & conditio requirebat. Denique si ita aliquando contingebat, ut quis sacris ordinibus institutum, aut peregrinum, sive verbis, sive facto læderet, tum ut reum cogerent noxam suam quamprimum emendare, regi & Episcopo incumbebat,

Hæc à te forte ante triennium in versione *Anglicana* cum summa voluptate lecta, ut Latio donata cum nova delectatione relegeres, volui cl. SHOWERE; propterea quod ostendunt immutatos Almæ nostræ Angliæ mores, in qua hominibus vel infimæ sortis, in quibus cum ingenio diligentia conjuncta erat, olim, ut nunc, ad honores aditum facilem patuisse constat. Colonos, & mercatores *Thani* divitiæ; & bonarum literarum studiosum divitiis omnibus præferendus presbyteratus ordo *Thano* exæquabant. Quod cum primum scires, tibi non miror placuisse, qui orphanus relictus è re angusta domi diligentia & ingenio adeo deo adjuvante emicuisti, ut inter illos jam diu habitus fueris, quorum dignitas & amplitudo postulat, ut *Thanis*, qui nunc *Barones* appellantur, pares censeantur.

Dignum etiam judicabis, quod *Centoni Saxonico* immittatur istud *text. Roff.* fol. 38. a. de servanda pace palatina propter regis honorem.

Ðus feor sceal beon Cinges grið. fram his burhgeate ðær he is sittende on feower balf [b] his. ðæt is III. mila. 7 III. furlang. 7 III. æcera bræde. 7 IX. fota. 7 IX. scæftamunda. 7 IX. bere corna.

Intra hos fines pax Regis servanda est. scil. à porta domus in qua manet, usque ad intervallum trium . . . . . cum dimidio, hoc est, usque ad distantiam trium milliarium, trium furlangorum, trium acrarum, novem pedum, novem palmorum, & novem granorum hordeaceorum.

Pax autem sive protectio regis, SHOWERE, [c] multiplex fuit apud veteres *Anglos*. Alia enim [d] manu data fuit, quam *Anglo-Saxones* vocabant Cyninges hand-grið. de qua sic in fœd. Edv. & Guthr. 1. ꝥ is þonon ærest ꝥ hig cwædon. ꝥ cyric grið binnan wagum. 7 Cyninges hand-griþ stande efne unwemmed. Alia data fuit tempore Coronationis, per octo dies scilicet continuos. Alia festorum gratia data est: ut in natale domini data est pax octo dierum, totidemque in paschate, & pentecoste. Alia data fuit quatuor *Cheminis*, sive viis publicis, *Watlingstrete, Fosse, Hikenildstrete*, & *Ermingstrete*. Alia fuit fluviorum, quorum navigiis victualia deferebantur ad civitates, vel burgos. Sacratissima vero omnium fuit pax palatii, quod ob honorem regiæ majestatis semper asyli jure gaudebat, & ad magnam usque distantiam defensionis, immunitatis & tutelæ locus erat. De hac pace sanctè, & inviolate servandâ latæ sunt Leges *Aluredi* R. 7. & Pol. *Canuti* 56. quas tu cum otio consule. Digna etiam est, quæ ad *Centonem Saxonicum* contexendum accedat Relatio causæ *Saxonicè* scripta, quæ solenni more determinata fuit, R. *Edgaro* in tribunali præsidente. Cujus equidem causæ notitiam exhibere placuit contra *monarchomachos* nostros, quibus nihil antiquius est, quam asserere Regi Angliæ, quem jus ipsum Anglicanum *justitiæ fontem, & originem* etiamnum vocat, in tribunali sedere, & causas judicare non licere.

Text. Roffen. fol. 162. a. & 163. a. b.

De Fealcheham 7 Bromleage.

Ðis wæron þa land. æt Bromleage. 7 æt Fealcnaham. þam cinge Eadgare gereht. on Lundenbyrig. ðurh snodinglandes land-bec. ðara preostas forstælon þam biscope on Hrofesceastre. 7 gesealdon heo ælfrice æscwynne sunu. wið feo dearnunga. 7 heo æscwyn ælfrices modor sealde heo ær ðider in. ða geacsode se biscop ꝥ þa becc forstolene wæron. bæd þara boca ða geornlice. under þam þa gewatt ælfric. 7 he bæd þa lafe syððan. oð man gerehte on cinges þening manna gemote ðære stowe 7 þam biscope ða forstolenan becc snodiglandes. 7 bote æt þære wyrðe ꝥ wæs on Lundenc. þær wæs se cing Eadgar. 7 se arcebiscop Dunstan. 7 Aðelwold biscop. 7 Ælfstan biscop. 7 oðer Ælfstan. 7 Ælfere ealdorman. 7 fela cynges witena. 7 man agæf ða into ðære stowe ðam biscope þa becc. þa stod þara wydewan are. on þæs cynges handa. ða wolde Wulfstan se gerefa niman þa are to ðæs cynges handa. bromlesh. 7 fealcnaham. ða gesohte seo wydewe ða halgan stowe. 7 ðane biscop. 7 agæf þam cing Bromleages boc. 7 Fealcnahames. 7 se byscop gebohte þa becc 7 þa land æt ðam cinge on godes wille. mid fiftigan mancesan goldes. 7 hund teontigan. 7 þrit-

a Scil. *Regis*. b Significatio hujus vocis, quam male à librario scriptam judico, me plane latet. c LL. Edv. Conf. cap. 12, 30, 31. d Id est, litteris regiis.

tigum

tigum wudum. þurh freorspræce.* ⁊ costnunge. into scē Andrea. siððan þa lefde se biscop ðære wydewan. ðara lande brýces. under þam þa gewatt se cing. Ongan ða sýððan Býrhtric ðære wydewan mæg. ⁊ heo to ðam genedde ꝥ hy hrucan ðara landa on weaslace. gesohtan ða ðane ealdorman Eadwine. ⁊ ꝥ folc ðe wær godes answpeca. ⁊ genedban þane biscop be ealre his are agifter ðara boca. ac moste he beon þara ðreora namer wýrða ðe eallum leodscipe geseald wær on webbetale. ne teames. ne ahnunga.

Ðis is seo gewitnesse ðæs ceapes. Eadgar cing. ⁊ Dunstan arceb. ⁊ Oswald arceb. and Aþelwold b. Æþelgar b. ⁊ Æscwi b. ⁊ Ælfstan. b. ⁊ oðer Ælfstan. b. ⁊ Sideman. b. and ðæs cinges modor Ælfðrýð. ⁊ Osgar ab. ⁊ Ælfere Ealdorman. ⁊ Wulfstan on Dælham. ⁊ Ælfric on Ebbesham. ⁊ seo duguð folces on westna cænt. wær þæt land. ⁊ þæt læð to liþ:

Huc spectat lex Edgari politica 2. Be ðone þe mon cýnge gesece. Illaque, quæ scripsit Bractonus lib. III. *de actionibus*, cap. 9, 10. "Ideo videndum erit de iis, quæ pertinent ad regnum, "quis *primo*, & *principaliter possit*, & *debeat judicare*. & sciendum quod *ipse rex*, & *non alius*, "*si solus ad hoc sufficere possit*, cum ad hoc per virtutem Sacramenti teneatur adstrictus. Et si "ipse dominus rex ad singulas causas terminandas non sufficiat, ut levior sit illi Labor, in plures personas partito onere, eligere debet de regno suo viros sapientes, & timentes deum—— "& ex illis *constituere justitiarios*.

Nimius forem, SHOWERE, si, quæ *Centonem Saxonicum* spectant, & quæ illi contexendo idoneam materiam suppeditare possunt, omnia pergerem describere.

Quapropter institutum nostrum tanquam suis finibus terminabo eum iis, quæ ab incerto quodam auctore *Saxonice* scripta suat de *Sanctis in Anglia Sepultis*; & quæ, me rogante, versione *Latina*, notisque suis illustravit collega noster, & amicus charissimus, *Gulielmus Hopkinsius* S. T. P. Ecclesiæ Cath. *Wigorniensis* non ita pridem præbendarius, & si quis alius, à jactis ejus fundamentis, maximum ornamentum. Qui nescio an omne genus eruditione, morumve sanctitate simul, & suavitate, præsertim candore, modestia, & humanitate clarior, præpropera morte nuper abreptus est, qua resp. Literaria & Ecclesiastica ingens detrimentum cepit haud posteris seculis ferme resarciendum.

Incertus Auctor de Sanctis in Anglia *sepultis*, *descriptus à* D. Junio *el. ex* MS. *Collegii* Corporis Christi, *alias* Benedicti, *quod est* Cantabrigiæ; inveniturque pagina 147 voluminis 284.

Her cýð ymbe ða halgan ðe on Angelcýnne restað. on ures drihtnes naman Hælendes Cristes:-

Scs Augustinus gefullode Æthelbriht Cantwarena cýninge ⁊ all his ðeode:-

Ðonne wæs Eadbald Æthelbrihtes sunu cýnges. ⁊ Birihtan hatte his cwen. ⁊ Æthelburh hatte heora dohtor. ⁊ oðre nama Tate. heo wæs forgifen Eadwine Norðhýmbra cýninge to cwene. ⁊ scs Paulinus se mæra biscop for mid hire ⁊ gefullode ðone cýninge ⁊ ealle his þeoda. ⁊ heo þa æfter Eadwines dæge gesohte Cantwarabýrig. ⁊ hire broðor Eadbald wæs Cantwara cýninge. ⁊ he hire þa forgeaf ꝥ land on Limene. ⁊ heo ða ꝥ mýnster getymbrode. ⁊ þar nu resteð. ⁊ scā Eadburh mid hire:-

Ðonne wæs Ymme. Eadbaldes cwen. Franca cýninges dohtor. ⁊ hig begeaton scē Eanswiþe. ðe æt Folcanstane resteð. ⁊ Earcanbriht Cantwara cýninge. ⁊ Eormenred Æðelinge. ⁊ Eormenburg. ⁊ scē Eormengið. ⁊ scē Æþelred. and scē Æþelbriht. ðis wæron Eormenrædes bearn. ⁊ of Lafe his cwene:-

Ðonne wæs Ecgbriht cýninge. ⁊ Hloþere cýninge. ⁊ scā Eormenhild. ⁊ scā Ercengota wærō Earcanbrihtes bearn. ⁊ Sexburge his cwene:-

Hic [incipit] Narratio de *Sanctis* qui in [a] *Anglorum* regione quiescunt. In nomine Domini nostri Jesu Christi.

Sanctus Augustinus baptizavit *Æthelbertum* Regem *Cantiorum* cum gente universa.

Erant tunc temporis *Æthelberto* regi *Eadbaldus* filius, & Regina nomine *Bertha*, nec non filia cui nomen *Æthelburga*, cognomen vero *Tata*. Hæc *Eadwino Northymbrorum* Regi in uxorem tradita erat, eamque Scũs *Paulinus* Archiepiscopus comitatus est, qui baptizavit Regem populumque universum. Defuncto autem *Eadwino Cantuariam* rediit *Æthelburga*, *Cantiorum* regnum obtinente *Eadbaldo* fratre, qui dedit illi terram in [b] *Limene* ubi Ecclesiam condidit, ibidemq; una cum *Sancta* [c] *Eadburga* requiescit.

Eadbaldus in uxorem habuit *Emmam*, Regis *Francorum* filiam. his prognati sunt Scā *Eanswitha*, quæ *Folcestonæ* requiescit, & *Ercombertus* Rex *Cantiorum* & *Eormenredus* Clito: *Eormenburga* vero & Scā *Eormengitha* cum [d] Scō *Æthelredo* & [d] Scō *Æthelbrihto* liberi erant *Eormenrede* ex * *Oslava* conjuge.

Ecbertus Rex, & *Lotharius* Rex, una cum Scā *Eormenilda* & Scā *Ercongota* procreati sunt ab *Eorcanberto* & *Sexburga* Regina.

---

a In *Anglia* tantum, non de *Sanctis* in *Wallia*, *Scotia* vel *Hibernia*; S. *Columcyllam* si excipias. b Hodie LIMINGE. c Plures hujus nominis *Virgines Sanctæ* Angliam olim ornarunt; tres in his catalogis memorantur, inter quas hæc nostra erat longe celeberrima. d d S. *Æthelredus*, & *Æthelbrihtus* fratres S. *Eormenburgæ*, quos occisos jussu *Eeberti* Regis infra legimus. * Mendose of Lafe his cwen, lege dum Oslafe. & sic *Capgravius*.

‡ F f 2 Ðonne

Ðonne wæs sce Eormenburge oðer nama Domne Eue. heo wæs forgifen Merwale, Pendan sunu cynges. 7 þær hi begeaton sce Mildburge. 7 sce Mildriðe. 7 sce Milogiðe. and sce Merefynn. hig ða for Godes todældon be heom libbendum eal þ hi ahton. 7 heo þa Domne Eue for eft to Cantlande. 7 hyre broðra wergildes onfenge innon Tænetlande æt Ecgbrihte ðam cyninge. þe hig ær acwellan het. Ðunor hatte his gerefa ðe hig acwellan het. 7 he hig behyrigde under þæs cynges heahsetle on Eastrege innon his healle. 7 hi ða wurdon ðurh Godes naman wundorlice geyðde. swa þ ðurh Godes mihte se Leoma astod ymbe midderniht up ðurh ðære healle hrof. swilce ðær sunne scine. 7 ðæt se cyninge him sylf geseah. 7 he wæs swiðe afyrht. 7 he ða be ðam wiste þ he hæfde ðam Hælande abolgen.

And he þa het heora swustor Domne Eue him to gefeccan. þæt heo heora wergilde onfon mihte. 7 heo swa dyde. þ is ðonne hund eahtati sulunga landes. þæt hig þ mynster on arærdon. ðam saulum to gebrædende. þe hit heora wergild wæs. 7 se cyninge hire ðær to wel fylste. 7 heo ða sce Mildride hire dohtor ofer sæ sende. þ heo ðone wisdom þær geleornode ðe man on ðam mynstre healdan sceolde. 7 heo ða swa dyde. 7 þær micelne haligdom begeat. ðe man nu git to dag sceawian mæg. 7 heo ða sce Mildryð eft to hyre medder ham com. 7 heo here ða þat mynster forgeaf ða hit gestaðelod wæs:. And heo ða sce Mildrið halig rifte onfenge æt Theodore arcebisceope. 7 hund seofontig mædena mid hire. þe se cyninge 7 hire modor begiten hæfdon 7 gelæred þ hig æt ðare stowe syððe beon mihton. 7 heo ða þær Gode to willan geðeah 7 þ ece lif geearnode. 7 swa oft siððan heora mihta cuþe syndon. And sce Eormengið hyre moddrige mid hyre wunode oþ hire lifes ende. 7 heo sylf ðær hyre legerstewe geceas be hire libbendre. þ is ðonne an mil be eastan sce Mildryðe mynstre. 7 hyre mihta ðær oft wæron cuðe 7 git syndon. And sce Eadburh ða to ðam mynstre fenge æfter sce Myldryðe. 7 heo ðis circan gesette þe heora lichaman nu on resteð:.

Ðonne wæs Sexburh Cantwarena cwen. heo gestaþelode sca Marian mynster on Sceapege. 7 ða Godes ðeowas ðær to gesette. Hwæt þa Loþhere cyninge. hyre sunu. heom ðare landare geuðe þe hig git hig libbað. 7 heo þa gebedrædene þær arærdon:.

Scā *Eormenburga*, cui [a] cognomen erat *Domneva*, nuplit *Merwaldo* filio *Pendæ* Regis, qui progenuerunt Scam *Milburgam*, & Scam *Mildredam*, & Scam *Mildgitham*, & Scam *Mervinam*. Omnes hi adhuc viventes pro Dei amore patrimonium totum distribuerunt [in pios usus.]

Domneva autem in *Cantium* postea profecta est, ad recipiendam [b] *Weregildam* fratrum *Egberto* Rege (qui eos interfici jusserat) in insula *Thanetæ*. *Thunor* erat Comitis nomen, cui cædem eorum demandaverat. Hic eos sepeliverat sub solio Regis intra Aulam suam [c] *Estregiæ*; sed [corpora eorum] in Dei nomine miraculose revelata erunt; quippe circa mediam noctem, virtute divina, columna lucis Solaribus radiis æqualis ascendit per tectum Aulæ Regiæ: hanc Rex ipse conspexit & valde perterritus erat; inde enim novit se Jesum sibi infensum reddidisse.

Mandavit ideo *Domnevam* sororem eorum accersi ad Weregildam pro eis accipiendam; qua recepta, videlicet [d] octoginta carucatis terræ, [*Domneva*] ibi Monasterium ædificavit, ut [e] preces fierent in eodem pro animabus eorum, in quorum Weregildam [terra ista data erat.] Rex præterea plurimum eam adjuvit. Ipsa autem *Mildredam* filiam suam in partes [f] transmarinas misit erudiendam in disciplinis monasticis, quas edocta ibidem, plurimum in sanctimonia profecit, ut etiam nunc observari potest. *Mildredæ*, cum redierat, Mater Monasterium quod construxerat [regendum] commisit. Scā ergo *Mildreda* sacrum velum suscepit à *Theodoro* Archiepiscopo una cum septuaginta virginibus, quas Rex & Mater ejus congregaverant, & institutis utilibus monasterio imbuerant. Illa autem ibi juxta voluntatem Dei [pietate] profecit, vitam æternam promeruit, & postea crebris miraculis inclaruit.

Materteram Scam *Ermengitham* ad supremum diem convictorem habuit, quæ adhuc vivens sepulturæ locum sibi designavit ad primum lapidem à Monasterio Scæ *Mildredæ* Orientem versus; cujus Virtutes olim frequentes innotuerunt, imò & hodie celebrantur. *Mildreda* vero in regimine monasterii successit Scā *Eadburga*, quæ Ecclesiam ibi fundavit, in qua corpus ejus nunc requiescit.

Sexburga etiam *Cantiorum* Regina fundavit Monasterium Scæ *Mariæ* in Scapea Insula, & in eodem moniales constituit, quibus in victum prædia contulit filius ejus *Lotharius* Rex, unde adhuc aluntur. Ipsa vero [g] Oratorium ibi condidit.

---

a Oðer nama, *Prænomen Sommero*. mallem *Cognomen*, ut *Lucæ* xxii, 3. Judam se wæs oþre naman Scarioð. Utcunque fuerit, *Capgravius* perperam haud semel *Eormenburgam* & *Domnevam* distinguit, fol. 142, & alibi. b *Weregilda*, ut wera, *æstimatio capitis occisi propinquis solvenda*, de qua vide Leges *Æthelstani* & *Edmundi* ex editione Wheloci, pag. 55. 56. & pag. 58, 59. nec non Glossarium *Sommeri*. c Hodie EASTRIE, Vide *Capgravium* in vita *S. Æthelredi* & *S. Æthelbricti*. d *Quadraginta aratrorum*, Capgravius fol. 143. 48 *aratrorum*, Monasticon *Angl.* Tom. I. pag. 84. e To gebedrædenne. hic significat *ipsas preces* sive *orationes*. aliquando vero *locum orationis*; ut paullo infra. f Cum pauca aut nulla tunc temporis extiterunt in *Anglia* Monasteria, multi Religionis amore aut eruditionis gratia in *Galliam* transierunt, Teste *Beda*, Hist. Eccles. III, 8. g Gebedrædenne þær arærdon corrige aræred. Hic gebedrædenne, *ora-*

Ðonne

Ðonne wæs scē Sexburh. ⁊ scā Æþeldryþ, ⁊ scā Wihtburh. Annan dohtra eastengla cyninges:· Ðonne wæs sce Æþeldryþ forgifen Ecgfryþe Norþhymbra cynge to cwene. ⁊ heo hwæðere hyre mægþhad geheold oþ hyre lifes ende. ⁊ heo þa hire licreste geceas on Eliga birig on þam mæran mynstre. ⁊ þær hyre mihta oft cuðe syndon. ⁊ scā Wihtburh hire swustor mid hire nu resteð:·

Sca Saxburga, Sca Æthelдryda & Sca Withburga filiæ erant *Annæ* Regis *Anglorum* Orientalium. Sca *Æthelдryda* nuptui collocata est *Ecfritho Northymbrorum* Regi; quæ nihilominus virginitatem coluit quoad vixit. Hæc sibi sepulturæ locum elegit in Ecclesia majori civitatis *Eliensis*, ubi miraculis inclaruit. Ibidem etiam requiescit soror ejus Sca *Withburga*.

Ðonne wæs scā Eormenhild. Ercenbrihtes dohtor ⁊ Sexburge. forgifen Wulfhere cyninge to cwene. he wæs Pendan sunu Myrcna cynges. ⁊ on heora dagum Myrcna ðeod onfeng fulwihte. ⁊ þær hi begeatun scā Wærburge. þa halgan fæmnan. ⁊ heo wearð bebyrged on þam mynstre þe is genemnod Heanburh. heo wearþ eft upadon. ⁊ nu resteþ on Legeceastre þære byrig:·

Sca *Eormenilda* filia *Ercomberti* & *Sexburgæ* nupsit *Wulfero* Regi, *Pendæ Merciorum* Regis filio, quo regnante gens *Merciorum* baptismum suscepit. Illis prognata est Sca [a] *Werburga* Virgo sacra quæ sepulta in monasterio dicto *Heanburh*, postmodum exhumata, nunc [b] *Legacestriæ* requiescit.

Ðonne resteð scē Eormenhild on Eliga byrig mid hire medder ⁊ mid hire modrian scē Æþeldryðe. ⁊ hyre mihte þær oft cuþe syndon:·

Sca *Ermenilda* vero in Burgo *Eliensi* requiescit cum matre & matertera sua Sca *Æthelдryda*, ubi ob crebra miracula celebratur.

Ðonne wæs scē Ercengota heora swustor gesent ofer sæ to lare to hire modrian scē Æðelburge. þær heo wæs abbodesse. ⁊ heo ðær Gode to willan geðeah. ⁊ þær hire lif geendode. ⁊ hyre mihta ðær sona cuþe wæron:·

Sca *Ercengota* soror ejus trans mare missa est ad materteram suam [c] Scam *Æthelburgam*, loci Abbatissam, erudienda; ibique juxta Dei voluntatem [in pietate] profecit, & vitam finivit ibidem, brevique miraculis inclaruit.

Ðonoe wæs Wihtred cyninge. Ecgbrihtes sunu cyninges. ⁊ he arærde ꝥ mynster on Doferan. ⁊ hit gehalgode scē Martine to wurþunge. ⁊ scs Martinus him sylf ær þa stowe getacnode ꝥ he his mynster þær habban wolde. ⁊ he þa swa dyde. ⁊ þa Godes ðeowas ðær to gesette mid ðare landare þe he heom ðær to geuþe ꝥ hig git big labbað oð þisne andweardan dæg. ⁊ he resteð hine æt scē Agustine inoon ðam portice on suþhealfe scā Marian cirican. þe his ðridda fæder Eadbold cyninge het asettan Gode to lofe ⁊ scā Marian:·

Withredus Rex, filius *Ecberti* Regis, monasterium construxit *Doveræ*, quod in honorem Scī *Martini* consecravit. Ipse autem S. *Martinus* locum designavit in quo Monasterium suum fundari voluit, quod subinde factum est. Monachos etiam ibidem constituit collatis prædiis, unde in hunc usque diem iisdem victus suppetit. Requiescit [*Withredus*] juxta Scum *Augustinum* intra porticum ex parte australi ecclesiæ Scæ *Mariæ*, quam *Eadbaldus* Rex, pronvus ejus, ædificaverat in laudem Dei & Scæ *Mariæ*.

Mox ejusdem voluminia pag. 149.

Her onginneð secgan be ðam Godes scm̄ þe on Engla lande reston:·

Hic incipit Narratio de Sanctis Dei qui in *Anglia* requiescunt.

Scs Albanus æpost martyr on Breotone. se resteð neah Wæclinga ceastre be ðea ea þe is genemnod wærlame:·

Sanctus *Albanus* Protomartyr *Britanniæ* requiescit juxta Civitatem [d] *Wæclingam*, ad aquam dictam *Werlame*

Ðonne resteð Columcylle on ðare stowe þe is genemnod duncachan. neah ðare ea þe is genemnod tau:·

Sanctus [e] *Columcylle* requiescit in loco dicto *Duncaban* juxta fluvium *Tau*.

---

torsum significat; unde fortasse venit nomen BEDWARDINE inditum duabus Parochiis juxta civitatem *Wigorniæ*, & forte aliis alibi; *S. Michaelis* & *S. Joannis* in *Bedwardine*, i. e. infra ditionem Monasterii, ut hodie de facto manent.

a Vide *Capgravium* in vita S. *Wereburgæ*, fol. 299. ubi de morte ejus, sepultura & translatione. *Heanburh* Ecclesia, ut videtur, non procul à *Stanfordia*, vel *Croylandia*, vel *Tretinghamia*, ubi depositum dicitur corpus S. *Wereburgæ*, & *Hanburgensibus* vi ablatum. de *Trekingam* vide *Ingulfum* ad annum 870. *b Legacestriæ*, hodie *Cestriæ*. LEICESTER. A. S. Ligeraceastre. *c* De S. *Ercongota* vide *Bedam*, III, 8. & de S. *Æthelburga*, quæ diversa est ab illa *Berkingæ* sepulta. Nostra erat filia *Annæ* Regis *Saxonum Orientalium*, soror Sexburgæ. Vide *Capgravium* in vita S. Sexburgæ, ex Beda. *d Verolamium*, *Bedæ* Werlameceaster, Regius Interpres, I, 7. *e* S. *Columba* dictus Columcylle à multitudine cellarum, quarum fundator extitit, vide *Usser. Antiq.* Eccles. *Britan.* c. 15. De corpore & sepultura hujus Sancti contendunt *Glastonienses*, Monachi Insulæ Joniæ, & *Dunenses* in *Hibernia*. *Usserium* adi operis supra laudati p. 460, 461, &c. *Dunensibus Hagiologus* noster favere videtur, *Duncaban* non longe abludit à Down; nescio an in vicino habeat rivulum sic dictum.

Ðonne resteð scs̄ Cuðberht. on ðære stowe ðe men hatað Dunholm:-

Ðonne is scē Oswoldes heafod cyninges mid scē Cuþbertus lichaman. 7 his swiþe earm is on Bebbanbyrig. 7 se oðer dæl is on Gleweceastre on niwan mynstre:-

Ðonne resteþ scs̄ Iohannes biscop on ðære stowe Beferlic. neah ðære ea Hul:-

Ðonne resteþ scē Ecgbriht. 7 scē Wilfreþ biscop. 7 scē Wihtburh on þā mynstre þe is genemnod æt Ripum. neah ðere ea þe hatte Earp:-

Ðonne resteþ scē Ceadda. 7 scē Cedde. and scē Ceatta on þam mynstre þe is genemned Licetfeld. neah þære ea ðe is genemnod Oncel:-

Ðonne resteð scē Æþelred se cyninge. 7 scē Ostryþ. scē Oswoldes swustor cynges. on ðam mynstre ðe is genemnod Bardanege. neah ðære ea ðe is gehaten Wiðma:-

Ðonne resteð scē Eadburh in Suðwillum neah ðære ea Treonte:-

Ðonne resteð scē Guþlac on þære stowe ðe is genemnod Crulant. þ mynster is on middan Gyrwan fenne:-

Ðonne resteð scē Ealhmund on Norþworðig. neah ðære ea Deorwentan:-

Ðonne wæs scē Botulf bebyrged on ðam mynstre ðe is genemnod Medeshamstede. þ is neah ðære ea Nen:-

Ðonne resteþ scē Æðelbriht æt þam biscopstole æt Hereforda. neah þære ea Wæge:-

Ðonne resteð scē Cett on ðam mynstre þe is genemnod Undola. neah þære ea Nen:-

Ðonne resteþ scē Winburh on þam mynstre Wenlocan. neah þære ea þe mon Sæfern hateð:-

Ðonne resteþ scē Wynstan on þam mynstre Hreopedune. neah ðære ea Treonte:-

Ðonne resteþ scē Diunia on þære stowe þe is genemnod Ceorlingeburh. neah þære ea Wenrisc:-

Ðonne rest scē Eadgið on ðære stowe þe is gehaten Pollesworþ. nea þære ea Oncer:-

Sanctus *Cuthbertus*, *Dunelmi*.

Caput Sancti *Oswaldi* Regis est cum corpore Sancti *Cuthberti*; Brachium dextrum, *Bamburgæ*; reliquum vero corpus, in [a] novo monasterio *Glocestriæ*.

Sanctus *Joannes* Episcopus *Beverlaci* quiescit juxta rivulum *Hullam*.

In monasterio *Riponensi* juxta fluvium *Earwe* requiescunt *Sanctus* [b] *Ecbertus*, & Scus̄ *Wilfridus* Episcopus, & Scā *Withburga*.

In Ecclesia *Lichfeldensi*, prope aquam, *Oncel* dictam, jacent Scūs [c] *Ceadda*, Scūs *Cedda*, & Scūs *Ceatta*.

[d] Sanctus *Æthelredus* Rex & Scā *Ostrytha* Soror Scī *Oswaldi* Regis quiescunt in Monasterio *Bardneyensi*, juxta fluvium *Wigham*.

Scā [e] *Eadburga* requiescit *Suthwellæ* ad *Trentam* fluvium.

Scūs *Guthlacus*, *Crolandiæ*; quod monasterium situm est in medio paludis [f] *Girwiæ*.

Scūs [g] *Alkmundus* apud *Northworthig*, ad fluvium *Derwentam*.

In monasterio *Medeshamstediæ*, juxta fluvium Nen, sepultus est Scūs [h] *Botulfus*.

Herefordiæ, in Ecclesia *Cathedrali*, ad fluvium *Vagam*, requiescit Scūs [i] *Æthelbertus*.

Scūs [k] *Cet*, in monasterio dicto *Undola*, ad aquam Nen.

Scā [l] *Winburga*, in Monasterio *Wenlocæ*, ad *Sabrinam*.

[m] Scūs *Winstanus*, in monasterio *Repedunæ*, ad *Trentam*.

Scā [n] *Dionia*, in loco dicto *Ceorlingburga*, ad rivulum *Wenriscum*.

Scā [o] *Eadgitha* requiescit *Pollesworthæ*, juxta fluvium *Oneer*.

---

a Novum monasterium *Glocestriæ* ab *Aldredo* Episcopo dedicatum erat, A. D. 1058. vide monast. Tom. I. p. 108, & 110. *b* Monachus, (ni fallor,) cujus vita extat apud *Capgravium*, fol. 121. S. *Wilfridus* Archiepis. fundator monasterii de *Rippon*. S. *Withburga Annæ* Regis *Anglorum* Orientalium filia moriens, Derhamiæ sepulta est, atque inde in Monasterium *Eliense* translata, teste *Capgravio* in Vita S. *Withburgæ*. *c* Quatuor germani fratres *Cedd* & *Cinebil* & *Celm* & *Ceadda*, (quod raro invenitur) omnes Sacerdotes Domini fuere præclari; & duo ex eis summi sacerdotis gradu functi sunt. *Beda*. Hist. E. xiii, 23. *d* S. *Ethelredus* Rex, loci fundator, vide Monast. Tom.I. p. 142. filius *Pendæ*, quondam Rex *Merciorum*, postea Abbas *Bardoniensis*, ut *Florentius* & *Annales Sax*. A.D. 716. S. *Ostrytha* Uxor *Ethelredi*, *Ecgfridi* [non Oswaldi] Soror. Chron. *Sax*. A. D. 697. *e* Tres hujus nominis Virgines Sanctæ in hoc opusculo memorantur; inter quas celeberrima *Eadburga*, *Æthelberti* R. *Cantii* filia, Limenæ Sepulta.

f Girwiæ, à *Saxonico* gyrwan, *stagna*, *paludes*. *g* **Northworthig**, *Derbeia*, ubi Ecclesia est S. *Ælkmundo* dedicata. *h* Nescio an duo *Betulfi* sint statuendi, an potius pars aliqua corporis S. *Bothulfi Medeshamiæ* obtigit. *i Æthelbertus Anglorum* Orientalium Rex. Vide *Capgravium*, fol. 136. *k* De *S. Cet*, nil compertum habeo. *Undola* hodie Oundle, *Northamptoniæ*. *l* Mendose pro *Milburga*. Vide Capgrav. fol. 232. *m* S. *Winstanus* Rex *Merciorum* & Martyr. vide Capg. fol. 313. *Repsoniæ* sepultus, *Eveshamiam* autem postea translatus. *n Sancta Dionia* penitus mihi ignota est; forte legendum *S. Diuma*, qui primus erat *Merciorum* Episcopus. de loco etiam sepulturæ hæret mihi aqua. fluviolus *Winrush* rigat partem Occidentalem agri *Oxoniensis*, à cujus ripa quinque milliaribus distat **Charlebury**. Obiit *S. Diuma* apud *Mediterraneos Anglos*. Tho. de *Chesterfeild* de Episcopis *Lichefeldensibus* in *Anglia* sacra. Tom. I. *o* Soror *Edgari* Regis. vide *Capgravium*. fol. 102. altera *Edgari* filia, *Wiltoniæ* sepulta, infra memoratur.

Ðonne resteþ scē Rumpold on þære stowe þe is gehaten Buccyngaham neah ðære ea Usan.

Ðonne resteð scē Æþelred æt Leomynstre. neah ðære ea Lucge.

Ðonoe resteð scē Eadmund cyninge æt Beadrices wyrðe on Eastenglum.

Ðonne resteð scē Osgyð on Cice neah ðære sæ oo sce Petres mynstre.

Ðonne resteð scā Æðelburh on þam mynstre æt Beorcingan. neah Temese.

Ðonne resteð scē Erconwald se biscop. on Lunden birig.

Ðonoe resteð scē Neot Mæsse-preost æt Eanulfes birig.

Ðonne resteð æt Rameseige scē Iua. 7 scē Æðelred. 7 scē Æðelbriht.

Ðonne resteþ on Burh scs̄ Florentius martir. 7 scē Cynesweoð. 7 scē Cyneburh. 7 monige oðre. þeah hig manoum uncuðe synd. forþon ne wyrcað ealle halige men wundra.

Ðonne resteð on Ðorniege scē Botulf. 7 scē Aþulf. 7 sce Huna. 7 sce Ðancred. 7 sce Torhtred. 7 scē Hereferð. 7 scē Cissa. and scs̄ Benedictus. 7 scē Toua.

Ðonne resteð on Abbaodune scs̄ Vincentius martir.

Ðonne resteð scs̄ Dunstanus Arcebiscop. 7 scs̄ Agustinus æt Cantwara byrig. 7 fela oðra scā mid heomao.

Ðonne resteþ scs̄ Paulinus on Rofeceastre.

Ðonne resteð scs̄ Birinus se Romanisca biscop on Wintceastre. on ealdan mynstre. 7 scæ Hedda. 7 sce Swiðun. 7 scē Aðelwold. 7 scē Alfheah. 7 sce Birnstan. 7 scē Friðestan. 7 scē Iustus martir. 7 fela oðre halga mid heom.

Ðonne restað on niwan mynstre scs̄ Iudocus 7 scs̄ Grimbaldus.

Scūs *Romuualdus*, *Buckinghamiæ*, ad *Usam*.

Scūs *Æthelredus*, apud *Leominstre*, ad aquam *Lucgum*.

Scūs *Edmundus* Rex, apud * *Beudricesworth*, in Orientali *Anglia*.

† Scā *Osgytha* apud *Cice*, in Ecclesia *S. Petri*, juxta mare.

Scā *Æthelburga*, in monasterio *Berkingæ*, ad *Thamesin*.

Scūs *Ercomwaldus* Episcopus requiescit *Londini*.

Scūs *Neotus* Presbyter, a *Eanulfesburiæ*.

Ramesiæ requiescunt b Scūs *Ivo*, Scūs *Æthelredus* & Scūs *Æthelbertus*.

Io burgo Scī *Petri*, c Scūs *Florentius* Martyr, & Scā *Kynesuitha*, & Scā *Kyneburga*, cum multis alius licet hodie ignotis. Non omnes enim *Sancti* miracula operantur.

d *Thorneiæ* requiescunt 1 Scūs *Botulfus*, & 2. Scūs *Athulfus*, & 3. Scūs *Huna*, & 4. Scūs *Thancredus*, & 4. Scūs *Torhtredus*, & 5. Scūs *Herefærthus*, & 6. Scūs *Cissa*, & 7. Scūs *Benedictus*, & 8. Scā *Toua*.

Abendoniæ, e Scūs *Vincentius* Martyr.

Cantuariæ, f Scūs *Dunstanus*, & Scūs *Augustinus*, cum plurimis aliis *Sanctis*.

Scūs g *Paulinus*, *Rofecestriæ*.

Wintoniæ in veteri Monasterio requiescunt Scus *Birinus* Episcopus h *Romanus*, & Scus *Hedda*, & Scūs *Swithunus*, & Scūs *Æthelwoldus*, & Scus *Ælfeagus*, & *S. Birstanus*, & *S. Frithestanus*, & *S. Justus* Martyr, cum multis aliis *Sanctis*.

In novo Monasterio quiescunt *S. Jodocus*, & *S. Grimbuldus*.

* BEORICESWORTH, hodie *S. Edmundi* Burgus, à Martyre sic dictus. † *S. Osgitha*, vel *Osyth*. *Cice*, hodie S. Osythes, prope *Colcestriam* in *Essexia*. a Hodie à Sancto vocatur *S. Neots*, in Comitatu *Huntingdoniæ*. b *S. Ivo*, à villa dicta Slepe hodie S. Ives in Comitatu *Huntingdoniæ*, Ramseyam An. Dom 1001. translatus. *Æthelredus* & *Æthelbertus* fratres *Domnevæ*, à loco dicto Wakering, Ramseiam etiam translati erant, regnante *Æthelredo*. vide Capgravium. fol. 143. c *S. Florentius* corpus totum, præter caput, emit *Ædsigus* Abbas ab Abbate & Monachis *Bonævallis*. Vide Chronicon Saxon. ad Annum 1013. *Kyneburgæ*, *Kyneswithæ*, nec non *S. Tibbæ* corpora *Petroburgum* translata, A. D. 1005 docet *Capgravius*. fol. 213. d *Thorneia*, olim ANCARIG. i. e. *Insula Anachoretarum*, Comitatu *Cantabrigiensi*. 1. *Botulfus* Abbas de *Ikanho*, ni fallor, hodie Boston. 2 *Athulfus* Episcopus *Trajectensis*; de quorum translatione, jussu *Ethelwaldi*, vide *Capgravium*. fol. 42. 3. *Huna* Presbyter. vide Monast. Tom. I. p. 91. in Insula *Huneia* sepultus erat, sed ossa furtim Thorneiam delata sunt. 4. *Thancred* & *Torhtred* fratres Antistites, qui vitam hic loci egerunt solitariam. Monast. Tom. I. p. 243. 5. *Herefertbus*, forte Episcopus *Wintontensis*, à *Danis* io prœlio ad *Carrum* oceisus. vide Chron. Saxon. A. D. 833. & Antiquitates Britannicas, in vita *Celnothi*. 6. *S. Cissa* Presbyter & Anachoreta. *Ingulfus*. A. D. 870. 7 *Benedictus*, Biscop dictus, Abbas *Weremuthensis*, cujus etiam ossa, jussu *Æthelwoldi*, huc translata tradit Capgravius. fol. 42. 8. *S. Tova*, perperam *Tona* in Monastico. *SS. Tancredi* & *Torhtredi* soror. *beata Virgo Christi* Toua *inclusa fuerat*. Capgravius. fol. 42. e De *S. Vincentio* nil liquet. f *Glastonienses* sibi vendicant Corpus *S. Dunstani*. Monast. Tom. I. p. 4. Ibidem etiam requiescit *S. Dunstanus* Archiepiscopus, & *Glastoniensium* pater magnificus. g *Paulinus*, primo *Northymbrorum* Episcopus, in *Cantium* reversus, *Roffensi* Ecclesiæ præfuit. h Episcopus *Romanus*, quia *Romæ* educatus, ordinatus, & in *Angliam* ab *Honorio* Papa missus. Vide *Bedam*. H. E. iii, 7. Reliqui omnes Episcopi *Wintonienses* erant, *S. Justo Martyre* excepro, de quo nil certi habeo. *Æthelstanus* Rex dedit Ecclesiæ *Wintoniensi* caput *S. Justi* Martyris: Annales *Winton.* in *Anglia* sacra. Tom. I. Anno, 924.

Ðonne resteð scā Eadburh on nunnan mynstre :-

In Ecclesia Sanctimonialium vero [a] *S. Eadburga.*

Ðonne resteð on Rumesige scā Merwin. wæs seo forme abbodesse ðær mynstres. and sca Balthild regina. ⁊ scā Æþelflæd. ⁊ fela oðre halgan :-

[b] *Rumeseiæ*, *Sancta Meruuina*, prima loci Abbatissa, & [b] Sca *Bathildis* Regina, & Scā [b] *Æthelfleda*, cum plurimis aliis *Sanctis*.

Ðonne resteð scē Iwi bisceop. ⁊ scē Eadgið on wiltune :-

Wiltunæ, [c] Scūs *Iwius* Episcopus, & Scā *Eadgytha.*

Ðonne resteð scē Eadweard cyninge. ⁊ scā Ælfgiua on Sceaftes byrig :-

Seafroniæ, Scūs *Edwinus* Rex, & [d] Scā *Elfgiva.*

Ðonne resteð scs̄ Aidanus. ⁊ scs̄ Patricius on Glæstinga byrig. ⁊ fela oðra scā :-

Glastoniæ, [e] Scūs *Aidanus*, & Scūs *Patricius*, & complures alii *Sancti.*

Ðonne restað scs̄ Congarus confessor on Cungres byrig :-

[f] *Congresburiæ*, Scūs *Congarus.*

Ðonne resteð scē *Siþeſulle* fæmne wiþutan Exanceastre :-

[g] Scā Siðefulla virgo juxta *Exoniam*

Ðonne resteð scs̄ Romanus bisceop on Tæuistoce :-

[h] Scūs *Romanus* Episcopus, *Tavestociæ.*

Ðonne resteð scs̄ Petrocus on Westwealum be ðære sæ. neah ðam fleote ðe man clypað *Hæglæmuða* :-

Scūs *Petrocus* inter [i] *Walles* Occidentales ad maris æstuarium, dictum *Hailemutha.*

Ðonne resteð scs̄ Mæildun. ⁊ scs̄ Aldelmus. ⁊ Iohannes se wisa on Eadelmes byrig :-

In [k] Burgo *Adelmi* requiescunt Scūs *Maildunus*, & S. *Adelmus*, & *S. Joannes* sapiens.

Ðonne resteð scs̄ Oswaldus Arcebiscop on Wigraceastre. ⁊ fela oðre haligra biscopa mid him :-

Wyreceſtriæ, Scūs *Oswaldus* Archiepiscopus, & cum eodem plurimi alii *Sancti* Episcopi.

Ðonne resteð scs̄ Ecgwinus biscop on Eouesham. neah ðære ea Auene :-

Eveshamiæ juxta fluvium *Avonam*, [l] *S. Ecgwinus* Episc.

Ðonne resteð scē Kenelm cynebearn on wincelescumbe :-

Wincelcumbæ, [m] Scūs *Kenelmus* Regius Puerulus.

Ðonoe resteð scē Cuðburh ⁊ Cwenburh on Winburnan mynstre. ðe ærest ꝥ minecena lif ⁊ ðeawas arærde ðe man git on ðam mynstre hylt :-

In Monasterio Wimburnæ requiescunt [n] Scā *Cuthburga*, & S. *Quenburga*, quarum prior instituit istam vitæ & disciplinæ monialium rationem quæ hodie ibidem viget.

Ðonne resteþ scē Friþeswyþ on Oxenaforda :-

Oxoniæ requiescit [o] Scā *Fritheſweoda.*

Ðonne is on Middeltune scē Branwalato-

[p] *Middleteniæ*, habentur Caput *S. Brangwa-*

---

a *S. Edburga*, filia *R. Edwardi* senioris. b In comitatu *Hamtoniensi*. [b] Forte pars aliqua corporis. [b] *Ethelfleda*, vel *Flfleda*, Abbatissa tertia, cujus vitam adi apud *Capgravium*. fol. 126. [c] *S. Iwius*, *S. Cuthberti* alumnus, in *Britannia Armorica* obiit; vide *Capgravium*. fol. 201. De Episcopatu ejus silet Biographus. *S. Edgitha*, alias *Editha*, filia *Eadgari* Regis ex *Wilstruda*. [d] *S Edwinus*, potius *S. Edwardus* Rex, quem ibi sepultum tradit *Malmesburiensis*, in Monasterio subditis Episcopo *Schirburnensi*. [d] *Elfgifa*, uxor *Edmundi*, qui fuit pronepos hujus *Alfredi*. G. Malmesb. ibidem. [e] *S. Aidani* reliquias, &c. *Glastoniam* attulit *Ticla* Abbas, Teste *Capgravio*, fol. 264. In *Dunensi* civitate sepultum *S. Patricium* longe similius vero. [f] Inter *Somersetenses*. à Confessore nomen ducit. fingitur *Cungarus* Imperatoris *Constantinopolitani* filius, & hæres, qui mundum & Regnum fugiens, eremum petiit. Vide Vitam apud *Capgravium*. [g] De *S. Sithefulla* nil compertum habeo. [h] In Monastico, necnon à *Malmesburiensi*, hic *Sanctus Rumonus* appellatur. de quo nil præter nudum nomen, 500 retro annis, relictum erat. *Malmsb* in Epis. *Cridiensibus*. [i] Id est, *Cornwallos*. ex hoc loco primum didici (quod fugit diligentiam Cl. *Somners*) *Westwallos* esse *Cornwallos*, quod à *Florentio Wigorn.* plus semel confirmatum vide in explicatione Nominum locorum, ad finem *Chronici Saxonici*, p. 48. [k] *Malmesburia*. *S. Maildunus*, fortè *Maildulphus*. *S. Adelmus* Episcopus *Sciréburnensis*, seculo octavo ineunte. *Joannes Æthelingensiensis* Abbas, vulgo *Joannes Sapiens* dictus, olim idem cum *Joanne Scoto Erigena* habebatur. & sæculo nostro animose contendunt multi longe diversos fuisse; argumenta qui cupit expendere, adeat *Natalis Alexandri* Hist. Eccl. Sec. 9. Dissert. 14. [l] *Ecgwinus* Episc. *Wicciorum* tertius, fundator Monasterii *Eveshamiensis*. [m] *Kenelm* cinebearn, Martyrologus; sed *Florentius* per aliquot menses Regem *Merciorum* fuisse palam affirmat, A. D. 819. [n] Sorores *Kenredi*, *Merciorum* Regis; sorores *Inæ*, Capgrav. fol. 79, 80. [o] Adi *Fritheſweodæ* Vitam apud Capgr. fol. 152. [p] *Midletunense* Monasterium in Agro *Dorsettensi*, perinde ac *Winburnense*. de Episcopo *Branwalatore* nil superest præter nomen, ex cujus terminatione haud temere conjicio illum natione fuisse *Cambro-Britannum*. In Monast. Tom. I. 196. non *Caput*, sed *Brachium Sancti Branwaladri* extare dicitur. *Samson Dolensis*. *Brachium* & plura *Ossa S. Samsonis*. Monast. T. I. p. 195. De reliquiis vel de strage Monachorum *Certeseiensium* nil mihi uspiam inter legendum adhuc occurrit.

pir

his heafod biscopes. ⁊ sce Samsones earm biscopes. ⁊ his crice.

Ðonne resteð sce Cuðman æt Stæningum on Suðseaxum. neah ðære ea Bræmbre.

Ðonne resteþ sce Beocca abbod. ⁊ Eðor mæsse preost on Ceortes ige þam mynstre. ⁊ þær man ofsloh hund eahtantig muneca mid him.

Si lof ⁊ wuldor Hælendum Criste his godnessa in ealra worulda worold on ecnysse

Amen.

lateru Episcopi, & Brachium *Sancti Samsonis* Episcopi, necnon ejusdem baculus Pastoralis.

Stæninga ad fluvium *Bræmberum* inter Saxones Australes requiescit Scus *Cuthmannus*.

Scus *Beocca* Abbas, & Scus *Ethor* Presbyter requiescunt in Monasterio *Certesiensi*, ubi etiam octoginta cum iisdem erant trucidati.

Sit Laus & Gloria Jesu Christo ob benignitatem suam per omnia sæcula in æternum.

Amen.

Præterea, SHOWERE, literaturæ, & antiquitatis *Saxonicæ* quam utilis scientia est, ex eo ostenditur, quod nemo, nisi qui illis instructus, *Angliæ*, seu potius *Britanniæ Saxonicæ* topographiam, quam literatus orbis desiderat, dare potest.

Cum vero *Britanniæ Saxonicæ topographiam* dico, *Britanniæ*, tam *Dano-Saxonicæ*, quam *Anglo-Saxonicæ* descriptionem intelligo, in qua quicquid uspiam regionum, provinciarum, urbium, oppidorum, vicorum, villarum, castellorum, montium, fluviorum, aliorumque omnium, quæ topographiæ nomine comprehenduntur, sive in *Anglia*, sive in *Scotia*, aut in *Saxonum*, aut *Danorum* imperio sita illa essent, in uno libro, si tam egregio operi unus sufficit, illustranda sunt. Ab eo autem, qui tam utile opus topographicum aggressurus est, prælegenda sunt omnia sive *Latine*, sive *Saxonice* scripta, ex quibus locorum nomina, quum *Anglo-Saxonica*, & *Dano-Saxonica*, tum *Anglo-Britannica*, & *Dano-Britannica* describi & excerpi possunt. Id genus imprimis habendi sunt libri omnes historici, qui scripti sunt à temporibus conversæ ad fidem *Christianam Angliæ*, usque ad tempora *Henrici* II. quo regnante veterum locorum vestigia evanescere cœperunt. Chartæ etiam antiquæ, chartasque antiquas, tam *Latinas*, quam *Anglo Saxonicas*. *Dano-Saxonicas*, & *Anglo-Normannicas* complectentia vetusta chartularia & regesta, diligenter ab eo pervolvendæ sunt; utpote in quibus ingens numerus oppidorum, vicorum, villarum, agrorum, prædiorum, montium, & fluviorum, quorum appellationes, quamvis mutilæ, truncatæ, contractæ, variisque modis mutatæ, etiam nunc restant, perquam accuratè describuntur.

Nomina locorum è *Codd.* MSS. & impressis diligenter exscripta & collecta, in *Britanniæ Saxonicæ topographia* alphabetico ordine disponenda sunt. Quibus primo, ut licet, explicatis, dein locorum ipsorum situs, si noti sunt, exacte describendi sunt. Situ cujusve loci descripto, tum dicendum est, quo prælio, cladeve; quo concilio, seu civili, seu Ecclesiastico; quo domino, qua arce, vel præsidio; quibus ædibus, sive Regis, sive principis; quibus regum, principumve, vel virorum illustrium natalibus, vel sepulchris; vel denique quibus terræ motibus, vel portentis in antiquis temporibus clarus fuit. Si vero loci alicujus, puta *urbis* vel *oppidi*, incertus & obscurus situs sit, tum cujus provinciæ, vel *Sciræ* urbs, vel oppidum fuit, declarandum est. Verum si neque id constat, tum danda est opera à *Britanniæ Saxonicæ* topographo nostro, ut quo regno heptarchiæ *Saxonicæ*, urbs ista, vel oppidum, sita fuit, exquirat. Illi etiam incumbet, ut de fundatoribus, & fundationibus urbium, arcium, episcopatuum, Ecclesiarum, & monasteriorum, siquid de iis certi sciat, dicat; etiam ut curet, quæ locorum *Romana* & *Britannica*, ante *Saxonum* ingressum, nomina fuerint, nunquam non dicere; utpote quod operis sui magnificentiam simul augebit, & lectori id tam gratum, quam quod gratissimum, reddet. Quinetiam eo pacto faciet, ut liber suus non tam *Britanniæ Saxonicæ*, quam *Britanniæ Romano-Saxonicæ topographia*, inscribi mereatur. En unum atque alterum exemplum.

Bathanceaster; i. e. *urbs balneorum*. & à *valetudinariorum* ad thermas *concursu*, Acemannesceaster, i. e. *ægrotantium hominum urbs*. Britannis, *yr Ennaint twymin*, & *Caer Badus*. Ptol. *ὕδατα θερμά*. i. e. *aquæ calidæ*. Antonin. *Aquæ Solis*. Stephano, *Badiza*. vulgo *Latinoram*, Bathonia; nobis bodie **Bath**, urbs *Angliæ* occidentalis, in agro *Sumersætensi*, in limite comitatus *Wiltoniæ* ad *Avenam* fluvium, qua per planitiem non ita magnam collibus obvallatam ad *Bristolium* tendit, sita, aquis suis calidis, sive thermis clara. Ubi jam Ecclesia Cathedralis, antiquitus templum *Minervæ* sacrum, extitisse fama refert. Unde & *Britanni*, *Caer Palladur*, i. e. *urbs Palladiæ aquæ*, sua lingua dixerunt. *Offa R.* alterum templum extruxit, quod *Dani* destruxerunt, è cujus ruinis postea templum erectum est, B. *Petro* Sacrum; in quo *Eadgarus* in regem inauguratus est, in Pentecostes festo, v. id. Maii, An. DCCCLXXIII. Thermarum inventionem referunt fabulæ nostræ ad *Britannorum* regem Bleyden Cloyth. i. e. *Bleyden Magus*.

Wigorna-ceastre, Wigerena-ceastre, Weogorena-ceaster, Weogorna-ceaster, Wigurna-ceaster. Wigera-ceaster. Wigra-ceaster. Wegeorna-ceaster. *Britannis*, *Caer wrangon*; *Ninii* Catalogo, *Caer guorangon*; *Anton. Branonium*; Ptol. *Branogenium*; Latine vulgo *Wigornia*; nobis hodie **Worcester**; contractum ex Weogorna-ceaster. Urbs vetusta, opulenta, & Episcopali sua sede, quam ibi constituit Æthelredus Merciorum rex, Anno DCLXXX. clara; in comitatu, cujus caput est, ad *Sabrinam* flumen sita. † *Gulielmus Hopkinsius*, nunquam non mihi cum ho-

† Vid. cl. *Edm. Gibsoni* nominum locorum explicationem ad finem sui Chron. *Sax.* pag. 48.

nore memorandus, Wigorna-ceaster ductum, dictumque putabat, à Wic-wara-ceaster, i. e. *civitas Wicciorum*, qui partes *Sabrinæ* vicinas incolebant. Cætera autem quæ ad historiam hujus celeberrimæ urbis, Ecclesiæ Cath. coenobiique, è quo presbyteros conjugatos expulit *Oswaldus* Episcopus, monachos inducturus, cum aliis multis ad *Wigorniam* antiquitus spectantibus, à topographo nostro ex antiquis scriptoribus addenda sunt.

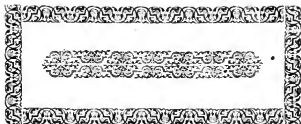
Supra dixi, SHOWERE, vetustas chartas, & regesta in quibus vetustæ illæ chartæ descriptæ sunt, auctori nostro ad opus suum topographicum fore maxime utilia. Addo quod topographus ille noster, quo veteres locos ex suis nominibus facilius, & felicius exquirat, operam dare debet, ut unum atque alterum antiquitatis topographicæ studiosum in qualibet *Britanniæ Saxonicæ* provincia adinveniat; à quo, locorum, qui in vetustis chartis describuntur, notitiam assequatur. Sic longo rerum usu, & experientia perfectam comitatus *Wigorniensis* cognitionem topographicam non ita pridem consecutus, locos ferme omnes, ut oppida non solum majorum gentium, sed viculos, prædia, agros, montes, fluviosque, quæ in vetustis chartis & regestis Ecclesiæ *Wigorniensis* describuntur, non sine magno studio, multave opera investigatos aliis, quos forte Comites itineris haberem, ante tredecim annos, ostendere solebam, decanatu Wigorniensi non tum exutus. Tum autem maxime me delectabat observasse, quod Cromba erat **Crome**; Hrydmærlege, **Rydmarlege**, **Redmarly**; Witleage, **Witlaege**, **Witley**; Beonetlege, **Bently**; Salawearpa, **Salwearp**, rivulus; Heortlanbyrig, **Hartlebury**; Bradingcota, **Bredicott**; Hwitintun, **Whitington**; Tamede, **Temd**, fluvius; Tyrdebicga, **Tarbeck**; Coddanhrycge, in antiquioribus membranis **Coddarycge**, **Cotheridge**; Salder forda, **Salwford**; Oddingleage, in vetustioribus membranis **Oddungalea**, nunc **Oddingley**; Himeltun, **Himbleton**; Cudelea, **Cudley**; Wulfweardintun, **Wulverton**; Penedoc, & Peonedoc, **Penduc**; Teodintune, **Teddington**; Uferabyrig, **Overbury**; Sciprenac, **Shurnock**; Fepretnatun, Feprintun, **Phepston**; Grimanleage, **Grimley**; Dorndun, **Thornton**; Eanulfestun, **Alston**; Lawern, **Lawern**; Heanbyrig, **Hanbury**; Hallege, nunc **Hollow**. Heortfordtun, juxta *Avon* fluvium, nunc **Harbington**; Wulfeperleage, **Wulberley**; & id genus innumera alia.

Quæ hactenus scripsi, SHOWERE, quam fructuosa erit doctis, præsertim illis, qui juris nostri studiosi sunt, Linguæ Anglo-Saxonicæ Scientia, duntaxat ostendunt. Verum nec minorem fructum ex cæteris *Arctôs* orbis antiquis Linguis percepturi (crede mihi) illi sunt, qui graviter dabunt operam, ut eas omnes perfecte, saltem quoad fieri potest, intelligant. *Mœso-Gothicæ* Studium, quæ omnium vetustissima est, Evangeliorum ULPHILANA versio, quanquam mutila, maxime compensabit. Illis, qui *Franco-Theotiscæ* studebunt, ut de *Willerami* cantico, & *Otfridi* evangeliis, quæ *Argentinæ* ornamentum cl. *Schilterus* recusurus est, nihil dicam; *Tatiani* harmonia Francica, quam *Fr. Junius* F. F. prælo à se paratam almæ matri nostræ, Universitati *Oxoniensi*, supremis tabulis legavit; & MS. Cod. Cottonianus, qui inscribitur, *Caligula* A. 7. & in quo res gestæ à *Jesu Christo* in sermone *Francico* vetustissimo rythmicè describuntur, absque aliis, qui in bibliothecis delitescunt, amplissima quidem merces erunt. Antiquæ *Scandicæ* linguæ, quam sæpius *Cimbricam* vocavimus, innumeri *Codd.* tam in literis antiquis, quas RUNAS vocant; quam in novis scripti, ingentem usum declarant. Horum non exiguam copiam * doctissimi viri, quum in *Dania*, tum præsertim in *Suecia*, in magnum reip. literariæ beneficium, suique sempiternam gloriam, ediderunt, & indies † edituri sunt. Quorum unum, scilicet *Hialmari* R. *Biarmlandiæ* atque *Thulemarkiæ* historiam, *Runici* MS. fragmentum, runisque sculptis *Stockholmiæ* nuper expressum, & à se gemina versione illustratum, ad me pro humanitate sua misit omni laude major *Joh. Peringskioldus*. Quem in nostrorum gratiam, qui *Runicæ* literaturæ studio se exercere cupiunt, tam in antiquis, quam in novis characteribus recusum *Peringskioldi* Latina versione, Tibi, SHOWERE, omnibusque nostris, quibus *Arctôa* antiquitas placet, offero, si per sumptus liceret, *Cottonianum* Codicem, qui res gestas à Salvatore nostro in rythmis *Francicis* describit, in hac dissertatione etiam editurus.

* Vide Joh. Schefferi *Sueciam litteratam*, à *Joh. Mollero* editam, *Hamburgi*. M.DC.XCVIII. & *Petri Joh. Resenii* Bibliothecam, *Hafniæ* editam M.DC.LXXXV. & Bibliothecam Septentrionis eruditi à *Joh. Mollero Lipsiæ editam*, M.DC.XC.IX.

† Vide *Johannis Peringskioldi* ep. ded. ante *Vitam Theodorici* R. denuo à se editam, *Stockholmiæ*, M.DC.XCIX.

HISTO-

*HISTORIA HIALMARI REGIS BIARMLANDIÆ Atque THULEMARKIÆ,

AB

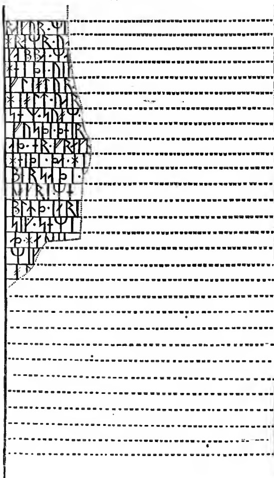
Anonymo Roduri Filio, in gentilismo ante secula octo, Lingua & *Runis Sueo-Gothorum* antiquis in membrana conscripta; quam, ex Fragmento Runici Manuscripti vetustissimi accuratissime delineatam, ac Literis recentioribus descriptam, cum versione illustravit

JOHAN. PERINGSKIOLD.

* De hac historia sic editor in epist. dedicatoria, quam Vitæ THEODORICI regis à se nuper editæ præmisit: *Historia* HIALMARI *regis, charactere Runico, cum gemina versione nostra, & annotationibus, sub prelo sudat. Luculentum hæcce præbebit testimonium de usu ac ratione veteris scripturæ Runicæ, vigente per orbem paganismo, maximopere usitatæ.*

rakue mi	multi in fugam conjecti
Hramr va	Hramurus erat inter omnes
kappa ma	pugiles fortiſſimus,
Heidi vik	Heido retroceſſit
flotur m .	fugam intendit
hiolt var	ſubſtitit
ſem ſvom	qui natabat
fuſdi their	properabant
ath er frekn	ut qui validiores
Heidi tha hi	Heido, tum
herſadi	inſequebatur
nokri me	aliquot viros
bland iarri	mixtio facta
ſig ſemi	ſibi conveniens
ath han ein	ut ille ſolus
mik	magn
ol	omn

RAPDR.

MS. Runici Folium III, primo & secundo penitus deperditis.

afbrägde

aſbragdt	præſtantiſſimus,
koppum /	heroes,
vo ach their	ita ut illi
bandingi	vinculis conſtrictus,
egervis	induſtrius vir
n eine mar	At virgo quædam
ſvo luo	ita reliquerant
auskredit	itineri expeditum
ollir ach	omnes, ut
is ex var	qui erat
kum Girki	venit Græcus,
Abor'ſem	Abaris qui
r ſiui verra	ſeptem hyemes,
kum ſa ach	factum tandem, ut
bandi theſſ	vinculum, quod
ollum var	omnibus erat
gir	deſiderab
o	

fra Grikia kumu Abor auk Samolis / meth margi agietum mannum / vori thegar vinsele / theiris gridmaþur vart Herse a Glisisvollir.

Ex Græcia advenerunt Abaris & Samolis, cum pluribus eximiis viris, qui mox grati acceptique sunt. Ac horum quidem assiduus famulus factus est Hersiua Glysisvallensis.

Eine Kongr hit Hialmar svo er sirir ollum Kongum af siaum uferettis ithrottum aug fabärum afreksverk var agietastr auk hirden guder thiagn. Han hafdi rikis stiorne a Biarmlanthi / er sir kuadum vier / tharþ ligr amilli Thule markn aug Gandvik / siri austan kioln. Kiarlatur var nu theira adr en han settest i bu / for han opeliga i hernad ath han giordist svo afbragd a vikinge / ath i ollum frasogum framaverkiom han giordist kienastr. Barst vith eine gang ath vardagi / vorf han i burt meth Hramue fessr sin / aug hildur lid ath Biarmlathum meth sin Skip / tha theim ghaf burd. Er their komu a lanth / brendu their olt / svo ath vith tha olli bloakrathi.

Giora nu their herverke hith niesti aug baldu olt / adr Baghmar B: Kongr tharþ friettr; han kallar oskindlika ludrsveinr sin aug malti blasa saman lid / auk kvath ath taka vopn sina / aug bua til orosto, varth tha barthagi hin manskiedast / sil margr manna af Baghmar / thvi Hialmar sokti hart at honum / en han varthist threinglliga meth lidi sinu / thvi han hadi frakna manna; en ath Hialmar hadi agiotum lid smeth frakustu

INclutus ea tempestate erat Hialmarus rex, qui ante reges quoscunque alios propter egregiam indolem virtutesque heroicas eminebat, optimusque, aulicis suis præfectus erat. Ipse Biarmlandiæ imperium adeptus fuerat, sicut in superioribus diximus; quod regnum situm est inter Thulemarkiam atque Gandvikiam, ultra orientale latus jugi montium. Nimirum paludosa initio cum suis incolebat loca, antequam sedes fixas sibi eligeret. Cæterum crebro in piraticas expeditiones profectus, nominis sui gloriam in tantum auxit, ut in omnibus annalibus, quibus rerum gestarum memoriæ describebantur, laudari meruerit. Forte is vernali quodam tempore, comitante sodali Hramuro, iter ingressus, versus Biarmlandiam cursum direxit cum classe navium quinque, quæ ferentibus à puppi ventis, celeriter pervecta est. Facta mox exscensione, omnia flammis devastabant, adeo ut multum consternarentur civium animi. Hic prædæ actæ magnæ, occupataque loca plurima, antequam Wagmarus Biarmlandensium rex taliū quidquam rescisceret. Ille allato sibi nuncio, tubicines ad tubarum sonum milites convocare jussit, ac perarmatos ad prælium prodire. Tum vero atrox inerudiut pugna, cæsique sunt plurimi à partibꝰ Wagmari, impetū strenue faciente Hialmaro. Interim fortiter vim propullare cōabatur Wagmarus, egregia suorum fortitudine confisus. Verum selectissima militum cohorte instructo Hialmaro,

MS. Runici Folium IV.

[illegible]

Käppa/

Kappa/ eidladist tha athelfylkingen Vagmar/ lukur um sithr svo/ ath K: hefur a ras til kastali meth theim lid ier undan hrukt; hof han tha ath skiera up heror/ aug sendir um lanthith/ aug safnadi mikil her a sier a B: K. var a baratti/ skoradi a Hialmar/ han lit lid sit vith skiot vithbuast/ griper hlysd sin aug klader sig simliga/ thar giordist barthagi hin akasti auk var mikil athgöngu, Hialmr auk Hramr voru en sarthogver miog/ Hialmar hio a bathar hinthur aug giordu mikil spiel/ en nu var orosta hin hardasta meth theim Vaghmari aug Hramri/ thar kam um sithr/ ath Vagmar giordist firdumodur/ svo ath han ei gath vara a fotum; en svo lauk ath han sner snarast ath Hramr/ aug gat liggr maker igegnum han/ en tha veiti hanum Hramr bana; Stod their tha eim upe Harke K: veringe/ eggiadi tha Hialmar sinum koppum meth miklum akafa amoti Harke/ kvad theim rekstur ef their ei reki han af sier; barthist Harke a hvossum hugg auk mm meth moppum/ en tha halladist miok baratin a tha Harke; um sithr leiter han lif/ hialpr meth foti aflit/ thvi han var fot vatasir/ aug oller their er felradur vori

laxati sunt ordines Vagmari, rege tandem ipso ad propugnaculum sese recipere coacto, cum reliquis, qui fuga evadere poterant. Igitur feciali tesſera protinus pet provincias emiſſa, ingentem exercitum in Biarmiam convocavit. Et vero rex pugnæ avidus, Hialmarum ad certamen provocavit, qui, juſſis militibus confeſtim arma capeſſere, acceptoque clypeo suo, ad bellum se accinxit. Tunc cruenta pugna vehementi impetu commiſſa fuit; Hialmaro atque Hramuro ferocius irruentibus. Hialmarus ambabus manibus ictus feriendo, multam ſtragem edidit, acrius interim oborto certamine inter Vagmarum atque Hramurum, donec viribus tandem deſtitutus Vagmarus, pedibus conſiſtere nequiret: itaque ſubito impetu cuntra Hramurum proſiliens, gladio ipſum confodere tentabat, ſimulque tum lethali vulnere à Hramuro percuſſus eſt. Perſtabat vero adhuc dum regiorum ſatellitum unus Harko nomine. Igitur contra hunc pugiles ſuos multa vehementia incitavit Hialmarus, eos imbelles ac ignavos merito vocandos eſſe dicens, niſi hominem propellere audeant. Harko vero acrius gladio armiſque contra irruentes ſe tuebatur; cum ingruente tandem pugnæ violentia, fuga ſalutem ſibi quærere coactus eſt, pedum imprimis velocitate adjutus, qua plurimum pollebat, intra propugnaculum ſe recepturus, exemplum ejus imitantibus etiam aliis, qui necem evitare cupiebant.

till borgarinar. A vige voro attiki vigra men/ en tha Hialmar lid komu ath/ giordhu their svo hardh hrid/ ath their hristu giattir/ en er hord var a kiate/ ridladist verir; um sithr varr ofur lide borne aug hanteckian/ auk settir i morka stofu i starkum pinslum/ en their am nottina / for han til Valhal ath gista Odian/ thvi hafdi Hr: veit honum blodir a baki i barati. um morgin a ar gar Hialmar up a vige/ tha sa han thorr Konke vana ath aliti/ sem var einr hoska man imimilli sini akienu miar; theirar gik han ath eiga til astkona/ thvi hun var akorungr mikil/ aug nu ronkin/ a thve houm var biffur mikl/ thvi lit han buast til brudveitslu/ am apton uu their leid in eerna rekium, takast svo meth theirm gothar astr; ei miklu tidr gerr Hialmar sveinbarn vith konu sini/ er Troma hit/ thath var frudhr / fedist thar up meth miklu virdinki aug agietasta meth hird faudur sin. K: veiti honum eim sirdi mathr/ theira er fregasti var thar northur ollum tha iafnaldra; han veiti honum allan ridaraskab auk ithrottum ther/ sem vaskic men auk konsermom theim hafdi ath nâma/ thvi vart han bradgior a ollum throtaka.

Aderant intra propugnaculum octoginta viri robustissimi; Ingruentibus autem Hialmari militibus, tanta illi vehementia impellebant, ut porticus dejicerentur omnes, adapertisque portis, procul dissiparentur satellites. Tandem tribunus militum captus in vincula carceremque conjectus est. Qui post tormentorum cruciatus, nocte proxima Valhalliam ad Odinum migravit, accepto in prælio lethali vulnere, quod à tergo ei inflixerat Hramurus. Matutino tempore intra propugnaculum progressus Hialmarus, regis filiam eximiæ pulcritudinis fœminam, inter puellarum greges adsidentem conspexit: Hanc ipse conjugio sibi jungi petiit, quod formæ inprimis venustate commendabilis, annisque jam maturior, mire ipsi placebat. Itaque confestim pro nuptiarum solennitate apparatis omnibus, circa vesperam in thorum conjugalem deducti sunt ambo. Ita vero in posterum illorum crevit amor, cum interjecto tempore, prolem masculam ex conjuge sua suscepit Hialmarus, impositum est puero Thromonis nomen; qui cum eximiæ esset formæ, multa sollicitaque cura in aula regia paterna educabatur. Hunc suum filium magistro informandum tradidit rex, qui omnium inter boreales præstantissimus eo tempore habebatur. Is regium puerum omnibus heroicis virtutibus atque exercitiis imbuebat, quæ ingenuum atque regali fastigio editum adolescentem nosse fas erat. Unde etiam his suffultus præsidiis magna indies incrementa fecit.

In-

MS. Runici Folium V.

[illegible]

tin.

Digitized by Google

Nu er ath vita tha Mein var gipt/ thath Hialmar sette thar saman reisugt bu/ tok rikis stiornar aug Kong nofn a Biarmlanthi aug theim Riki sem faudur han hafdi thronat/ skipudu theim meth miklum soma aug veg; giordist han tha vinsæhl af althudu lidogiere aug virtr mikil. Lidr svo nu ei mikil tidr fram/ adr Kong aftra tok meibarn vith konu sini/ thath giordist eina vâna aug vitra eibaugs/ ath theira likams fridleikr auk asun sikkradi ollum thar a nordlathum; Konet lit than man Heidil hita. Urke hit meisti Berserkr/ thessi nam braut Heidil/ thvi heit Kongr streinga Frei ath hun til faudur sin matti flutta man/ en him bedist Thor thvi han honum sloar meth Miolner/ auk fliti man heim till faudur sin. Giordist nu Hialmar mikil frägur af sin snilli/ aug hafdi marga Leinir men auk Beringar meth sier/ tha er egietur voru; en Hramr var framara virdir mathr mikil aug agiett/ aug Kongi en adrir bith koppum their hin vinsälust/ ath Heidil honum giptis til bolkona/ meth guthuh ennär samtiki/ aug sva faudur hennar. Af thessu

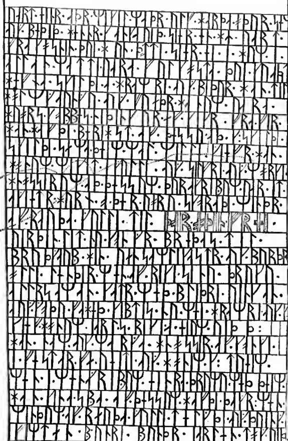
CÆterum scire convenit, quod ducta in matrimonium regia puella, mox eximium palatium sibi exstrui curavit Hialmarus, suscepta etiam regiminis cura omni, regium titulum per Biarmiam, provinciasque, quas pridem tenuerat pater ejus, sibi vindicavit. His sane multa cum æquitate atque lenitate imperitavit; quam etiam ob causam magno civium amore prosequutus, magnique habitus fuit. Et vero translacto tempore nonnullo, prolem fœminam enixa est regia coniux, quæ formæ venustate indolisque præstantia omnes in boreali tractu viventes longe superabat. Hanc pater Heidilam vocari voluit. Ipsam vero hanc puellam per vim rapiebat Urkius pugil robustissimus. Hanc ob causam votum Frejæ nuncupavit rex, ut ipsa lubens volens puellam patri rursus restituendam curaret. Ipsa igitur Thoronem obsecrando, id effecit, ut malleo ejus Miolnero percusso pugile, puella ad patrem suum reduceretur. Interim Hialmarus propter insignem sapientiam plurimum celebrabatur, alebatque apud se eximios quosque militiæ duces atque athletas, domi forisque inclutos. Ante illos tamen omnes dignitate auctoritateq; præstantissimus habebatur Hramurus, præcipuo etiã in honore apud regem charus, adeo ut illi nuptũ data sit Heidilis, assensum filiæ suæ una adprobante patre. Hanc ob

vart eins ade mikil mathe Ulf harda odur/ ſem aug bedith henne ganga vith ſier/ en han vart frakoſnun/ thvi hun thotti ſier ei i hum i allan matti vara fulkoſta/ thvi kvadſt hefna ſkildi a Hramri/ aug bidur han til holmgaungu/ aug kvâdr honum vera hvers koppes nidingur ef gingr fra ſir han hafdi beriaſt. Af theſſu ath K: ſkildi ſkildi ſâma theim mal milli/ giefr han honum mikit i gulli aug ſilfri auk morgi hnoſſirum. Ath theſſum dura gripum var it agiett hurn/ o ther voru ſkoradi minde af rauda gulli/ til THOR ODHIN FREJ virdin. Lit nu Kongr bredas til brudkaup hin vânſamlikaſtr/ auk burdr olli Lenthir men af Riki ſinu; thruku allr ſaman kart meth blidri vingan aug gothu fahed; giptis nu mei Hramri/ aug K: gief honum Jarls riki a eium vith Th: han nam auk marga hnoſſir af Kongi i fâſtar fâ/ veiti aug honim K: tveim men i menagripum/ einra thrumu meth theim han kina ſpa. Af theſſum hafdi thagr men mindum af rauda gulli telgdi/ aug thuing fimtân punti pundr. Jarlen tog vid

cauſam animo valde commotus eſt procerum alius, nomine Ulſo, qui regiæ puellæ antehac ſibi ſollicitaverat nuptias; ſed repulſa rejectus, faſtiditusque fuerat propter inæquales animi dotes; cujus illatæ ſibi injuriæ vindictam in Hramurum ulturus, ipſum ad ſingulare certamen provocavit. Quin & convieiis æmulum laceſſens, omnium viliſſimum appellandum dicebat, ſi ante diſceſſum ſuum certameo ſecum inire detrectarit. Proinde horũ diſſidio componendo ſatagebat rex, largitus Ulſoni auti argentiq; plurimũ, ſimulq; pretioſam ſupellectilem, ac inptimis cornu eximiæ raritatis, cui inſculptæ erant imagines auro cælatæ, in honorem THORONIS, ODINI atque FREJÆ. Poſtca nuptiarum apparatum multa cum lautitie inſtrui curavit rex, vocatis ad ſolennitatem omnibus regni ſui proceribus. Et vero multa compotatione genio libatum fuit. ſumma cum lætitia atque feſtivationibus, nuptumque collocata eſt regia puella Hramuro, cui etiam Jarli dignitatem ac munus ſupra inſulas Thulemarkiæ aſſignavit rex, cum inſigni dote nuptiali, addito etiam munere gemino, eoque præſtantiſſimo, tympano videlicet, quo res futuras præſagire poterat. Huic imagiues ex puro auro incruſtatæ erant, pondere quindecim librarum. Jarlus acceptis

NART.

MS. Runici Folium VI.

Digitized by Google

Digitized by Google

fthothum / aug gior nu K: hofade aug vel af giarde meth mikilri blidu. Halde nu Jarln their i brut meth tveir Skip / a Th: meth feigna konu sini ; Hun atti hunum ein sun barna than er Vimi hit ; han var sniema mikil aug avar throtska vănligr.

Liti nu Jarlen hernadi / aug sitr med Husvena
sini / han var sna a eina / auk takast meth theim
aftr godar / Ja . . . .
rond nu th r f . . . .
Sone . . . . a . . . .
tast . . . . fvo . .
med . . . . . aug tha . . . Jarlen
olle . . . . meth ein
Ruar klab . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . k . . . baki / tha
Olafr kom / giardi han arfol lik vid sin
. . . . senir bud til Hramr
. . . . Olafr vara klifnidingr

donariis, regi valedixit, actis pro munere ac beneficiis gratiis amplissimis. Mox ex Biarmlandia discedens Jarlus cum duabus navibus, dilectam suam sponsam una in Thulemarkiam ducebat. Hæc filium postea enixa est, cui Vimi nomen impositum fuit. Is mature crevit, corporisque robore ac venustate obfirmatus est.

JAm expeditionum militarium pertæsus Jarlus, domesticam vitam cum conjuge sua exegit. Commorabatur autem perpetuo in insula, in conjugali interim amore perseverantibus utrisque
Jarlus . . . .
. . . .
filium . . . .
. . . .
cum . . . . & dum . . . . Jarlus
omnes . . . . cum
Runico tigno . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . ex equi dorso, cum
Olavus adveniret, exequias uxori suæ faciebat, . . . nuncium misit ad Hramurum, qui Olavum hominum vilissimum fore dicebat.

viors mans. Tha nu Olafr Hramr ſpurthi kuis / hielt han vid skioth meth nokrum Skip til ein / aug gik ei nokr miaſn firi honum their; tha han kom vid lanth um nottina / tok han their vige a Jarlen auk ſlo ildi i; Hramr ſof i borgen vid konu ſia / en er umſidr a fotum var / ſlithi hins nethr leid a skogi meth nakrum hrauſtum Koppum; en Olafr brendi Kaſtali auk lid thath er enni var; Jarlens husfrei varr hertakin. Med theſſum friettum giordiſt Jarlen gandalſar til B: a B: tha han han hafdi bata / braſt han hardla reitr ſama tima; ad Olafr ei skildi ovart ſara ad B: / nam han ſin belſek / a hvem han haf ath bulra / aug gol ſinum galdurum / aug mælti ſvo: Samar ſnegda meth rinno auk thnor ſem Jotum ſiui / Narnir trape . . . inortis Bergriſar margi / aug Jotu . . . . . lae / hriſtis ſtormur ili . . . . itar ſtin . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Igitur Ulafus cognitis Hramuri opprobriis, magna feſtinatione cum navibus nonnullis ad inſulam properavit, ut famam ſui adventus anteverteret. Noctu autem ad terram delatus, aulam Jarli circumcingebat, injectiſque flammis aduſſit. Hramurus intra munimentum apud conjugem ſuam dormiebat, unde lecto mox exſurgens perque occultum oſtium elapſus, in ſylvam aufugit, comitantibus ipſum eximiis quibuſdam athletis. Cæterum Ulafus munimentum igne delevit, omneſque qui intro manſerunt homines, ſervata Jarli conjuge, quæ captiva abducta fuit. Hujus rei nuncium perlaturus Jarlus, ſupra baculum ſuum magicum Runicis characteribus inciſum, ad regem in Biarmlandiam devectus eſt. Ac vero expoſito negotio, ira valde excanduit rex eodem momento. Ne vero regem ex improviſo adoriretur Ulafus, admoto ſacculo ſuo, eundem quatere cœpit, carmen ſimul magicum obmurmurans, hac verborum formulâ: Duriter increpetur cum tonitru; ſtringant Cyclopia tela; Injiciant montium Parcæ; . . . acriter excipient monticolæ genii plurimi, atque Gigantes . . contundent; quatient; procellæ . . . . , diſrumpent lapides navigium ejus , ...

. . . .

. . . .

. . . .

Digitized by Google

MS. Runici Folium VII.

Thetta inku lit Thor koma ftraran breftur / meth fvo ftore grimd ath la bruti marga rangbarmur Olafr / aug ath han ei kundi biuggaft theie purt af eine til Biarmlanth / ifir ath rikir furdur mikit bulnathi. Nu hrade R: meth magu fini aug Drotingu aug vitruftu men verfi skal vara. Kvath tha umfithr H: R: thath er min tiltaki / ath their skérir up orf aug fafna lid / R: fagdi ath thad ei var bakradudur. Kom tha tveim hunrath en ei meira / thvi ein othiod fem var vinur meth Olafr han thrépit nir kafln. Thessi tha R. fregnad / graf han einr ande heraur / than han fveddi / kum tha margi lid / aug skoradi han tha mantali a fiui hundrath men / giorthift han . . . . folmántur. Dagin iftir . . . .

Hoc prolato carmine, vehementem tempeftatem immifit Thoro, fævo mixtam turbine, ut ex navibus Ulafi plurimæ frangerentur, ipfe quoque ab infula in Biarmiam movere nequiret, propter fluctus ingenti tumore impellentes. At vero rex habito confilio cum genero fuo, regina conjuge, fapientioribusque viris, quid facto opus effet deliberabat. Ubi tandem ad regem converfus Hramurus, hoc fe confilii fuggerere dixit, ut incifa teffera feciali, militem colligere conetur. Ad quæ viciffim rex; Idipfum haud contemnendum fibi videri confilium. At vero ducenti haud amplius convenerunt milites; quippe aftu nebulonis cujufdam, qui Ulafo amicus erat, detenta fuit alicubi locorum teffera. Hoc cum regi cognitum fuiffet, aliam ipfe apparavit tefferam, cui aerte inuffit figna. Tunc frequens hominum multitudo in unum congregata eft, quorum inito numero reperti funt feptingenti viri. Hoc fupplemento copias fuas auxit. Die infequenta

. . . .

gat banna us meth ollum ath blessa
minthi / aug ësna istir fauðurum sin
arfi / kvath hin thegar tha lidrekur / ef ier
ei vardist Gudimi aug rekn af ier than
kakonavargur; sem their hirdi thessi ord
K: vard thegar svo odir / ath their visi ecke
hvath their skildi ath hafast; blotdi their
tha Thor / aug var thath tuska ad Drotir
toki eine hest / er alen var / aug tha
er kum fram / logdi K: istir kiannur
hans / aug strengdu heit / ef er thuetur sin
kumi heim / skildi han ësla blot Frei.
Tha foradi Druttirni hestin / aug slathit /
brutiadi their Konkr / aug Hersium, sithin
beiti han ollum sinum koppum vobnast
aug ka um burdi; for tha K: a floeden meth
attiki Skip aug sini Bitdinkr. Tha Vlafr
thatti sa / litiadi honum margi ath halda
til orosto vith han / thui han skildi lita
men sina thar / i svom anvidri aug fiol.
K: akedi / verdum vith rosklika / aug lati
onguan bilbug a us sia; sithan bingast
aug reru from firi Ein meth simtan
skip / aug siko fertugsessor. Bär nu
ei bil mikit milli Skipin / adr en opti
thegar herop; tokst tha hardar bardagi.

omnino prohibere conatur; ne libationes nuncupemus, nec epulas ferales in memoriam defunctorum parentum instituamus. Proinde rex omnium ignavissimos eos habendos esse ait, nisi numinum suorum tutelam suscipiant, ac latronem illum procul removeant. Illi audito regis sermone, ira subito excanduerunt, in diversa ruentes præ animi impotentia. Enimvero Thoroni ferale sacrum faciebant; quippe prout solennis erat moris, sacrificuli acceptum equum saginatum in medium producebant, cujus capiti manus imponens rex, votum nuncupavit, sua si redux advenerit filia, victimam in honorem Frejæ se sacrificaturum. Mox jugulato equo, adipem coram rege atque Hersiis apponebant. His peractis, arma pugiles suos omnes accipere rex jussit, inque naves prodire. Ita cum navibus octogiota ac septem onerariis mari se commisit rex. Jam in conspectum venerant Ulafi, cum plurimi eum dissuadere conabantur, à pugna ineunda, ne forte suorum jacturam faceret, ingruente pariter tempestate hostiumque multitudine. Contra rex suos animabat, ad fortiter dimicandum hortans, ne ullis imbellis animi indiciis proderentur. Itaque ad pugnam accincti, ante insulam provecti sunt cum quindecim navibus, itemque sex triremibus quadragiota omnino remigum. Jam modico existente inter classes intervallo, sublatus fuit clamor militaris: concursum mox, acri sane pugna.

PAT.

Digitized by Google

MS. Runici Folium VIII.

[illegible]

[illegible]

Hialmar

Hialmer var badi vopnfimur ang ſtorhugver i thvi kum Olafr ath ang hugir til Hialmr / thath hog kum i baki / ang klöf ollan man bruniadan; braſti tha olli flutti / en Hramr blef hertakin. Budu tha Olafr men theim tvo koſte / hvor their gati tägi ſin trô / ëda halda barati vith tha; mälti tha Jarmr af lidi buande / ang tiggi grid af theim. Bäldu tha Olafr blot hofit ang tok mikit gul af Juma / flemdi Godimi / thvi their häſi giora aſtraum / en their vori af litil moti ath ſtanda; brioraſt ſvo Olafr til rikis / flidi tha Godimi til Sigtuni / ang heldi ſini blotveidlur of eine houg a Signil birg; en their varthu their um ſithr ëkradi / tha komu their til Vinland / ang voru giſtr min faudr Hrôdr.

Hialmarus arma ſua agiliter ferociusque vibrabat, animi intrepidus. Irruens autem Ulafus ictum contra Hialmarum intentavit; ac contra dorſum adacto ferro, medium eum, quamvis loricatum, ſecabat. Hinc in fugam conjecti ſunt omnes, captus autem Hramurus. Tunc binas conditiones ipſis propoſuit Olafus, ut nimirum ſuæ religionis acceptarent ſacra, aut novo prælio ſecum decernerent. Ibi totius cœtus nomine perorabat Iarmurus, vitæ veniam pacemque poſcens. Mox fanum exſpoliatus Ulafus, plurimũ auri idolo Juma detraxit, deturbatis ſacrificulis, qui acceſſu eum prohibere conati ſunt; ſed debiliores viribus, regi diutius reſiſtere nequibant. Ita quidem armata manu regnum illud occupavit Ulafus, Sacrificulis Sigtunium uſque profligatis, ubi prope collem de Signilæ nomine nuncupatum, mactationes ſuas peragebant. Tandem etiam hinc expulſi, in Vinlandiam ſe receperunt, ubi hoſpitio apud patrem meũ Hraudurum accepti ſunt.

Præterea, Showere, cùm omnibus omnium gentium hominibus à natura ita comparatum sit, ut linguas patrias diligant, easque à suis originibus repetere studeant; verborumque, quæ diu tentata tandem loqui didicerunt, etyma indagare: nullius non nationis *Lexicographo*, quæ Arctoa est, aut quæ Arctoos dominos olim habuit, Linguarum veterum Septentrionalium scientia non tantum utilis, sed necessaria est; utpote sine qua, neque sermonum, qui ipsis vernaculi sunt, primordia cognoscere; neque etymologica eorum rite conscribere possunt. Quinimo sine istarum Linguarum mediocri saltem scientia, in rimandis verborum causis, & texendis Etymologicis, frustra laboravit, perperamque omnia scripturus est, quisquis linguarum, quibus Septentrionales gentes hodie utuntur, etymologista, vel glossographus esse velit. Sic Minshæus noster, qui in *Saxonicis* hospes, Linguæ *Anglicanæ* vocabula ex *Hebræis*, *Græcis*, *Latinis*que fontibus arcessere tentavit, misere operam lusit, & inepte fere omnia scripsit. Sic etiam, Showere, Jurisperitorum ille princeps COCUS, regii tribunalis olim magnum decus, quamvis vocabula juris *Anglicani* à suis originibus petere & explicare, in institutionibus suis, operam navabat; linguæ tamen *Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ*, ut de *Gallo-Normannica* nihil dicam, prorsus rudis, operam istam fere omnem perdidit, in etymis suis tantum non semper hallucinatus. Quinetiam, ut multa juris vocabula inepte derivavit, maleque explicavit: sic etiam multa intacta præterire necesse habuit, quæ si in linguis istis mediocriter fuisset versatus, facile deduxisse poterat, & feliciter explanasse. Sic etiam *R. Versteganus* noster [in libro suo, cui titulus, **A restitution of decayed intelligence in Antiquities,**] quamvis, temporis habita ratione, in quo floruit, præclare scripsit, & de *Anglia* nostra bene meritus est; literis tamen *Saxonicis* cum leviter imbutus esset, multa inepte dixit, præsertim in etymologicis, quæ, si jam redivivus esset, cum rubore emendaret. Idem sane haud injuria dicendum etiam est de *Carolo Butler*, qui librum *Oxoniæ* edidit, anno M.DC.LXIII. quem inscripsit, **The English Grammar.** in quo quidem libro, præsertim in indice vocabulorum, quem vocat, **An index of words like and unlike,** auctor in literatura *Saxonica* haud versatus, quædam perperam, nonnulla satis inepte, aliaque ridicule, in reddendis vocum rationibus proponit.

Accedat *Stephani Skinneri*, M.D. *Etymologicum Linguæ Anglicanæ* Londini *Editum*, M.DC.LXXI. egregium quidem opus, & reip. literariæ utile; sed quod adeo non perfectum est in suo genere, ut vocabula perquam multa, quæ à veteribus Septentrionis linguis accersenda sunt, in eo desiderantur. In eo quoque pluries vir doctissimus lapsus est, quod *Saxonicæ* literaturæ levem solummodo consecutus scientiam, non solum aliorum errores in vocibus explicandis descripsit; sed ipse perquam multas non rite derivatas male explicavit.

In quibus quoque lapsi sunt *Ægidius Menagius*, & *Octavius Ferrarius*; Hic Linguæ *Italicæ*, Ille *Italicæ* & *Gallicæ* Etymologus, qui in priscis Septentrionis linguis hospites fuerunt: de iis nonnulla diximus in fine capitis XXI. *Grammaticæ Franco-Theotiscæ*.

Accedat clarissimus * Scriptor *Hispanicus*, De origine, & primordiis Linguæ *Castellanæ* vel *Hispanicæ*, doctor *Bernardus Aldrete*, Ecclesiæ *Cordubensis* canonicus, qui in patrii sui Sermonis originibus indagandis nihil præclari iis in † capitibus præstare potuit, in quibus de Sermone *Gothico* scribit reliquiisque illius, quæ in lingua *Hispanica* jam nunc supersunt; nihil, inquam, præclari dedit ipse, qui nec *Ulphilo-Gothicam*, nec *Scano-Gothicam*, vel primis, quod aiunt, labris gustaverat. Imprimis igitur veteris *Gothicæ*. perinde ut *Græcæ*, *Romanæ*, & *Arabicæ* peritissimus ille esse debet, qui *Hispanicæ* linguæ origines etymaque cum successu invenire cupit. Id ex indice vocabulorum *Hispanicorum* ostendere Tibi constitueram, Showere. Eam ab causam vocabularium *Hispanicum*, me rogante, descripsit humanitatis & eruditionis nomine clarus Joh. Chamberlaine, *Edwardi Chamberlaine*, ob *Angliæ* notitiam toties à se editam præclari, filius natu maximus; qui linguarum *Hispanicæ*, *Gallicæ*, *Germanicæ*, & *Danicæ* scientissimus est. Eo consilio etiam vocabularium *Italicum*, mei gratia, cum incredibili diligentia descripsit. Verum cum statutos sibi fines dissertatio nostra jam nunc supergressa est, tum tempus, tum sane & sumptus, quibus mihi parcendum æst, jubent, ut quod mecum hac in re statueram faciendum, intactum prorsus præterirem.

Quam utilis ac necessaria etiam non etymologica tantum, sed & glossaria scripturis linguarum veterum Septentrionis, ac præsertim *Anglo-Saxonicæ* scientia est, ostendit unus *Gulielmi Somneri* codex MS. quem mihi utendum per aliquas horas ante decennium dedit, cum in urbe Cantuariensi forte versarer, *Johannes Battely*, ecclesiæ *Cantuariensis* Canonicus, & archidiaconus dignissimus. Eo in codice, qui archivorum Decani & Capituli *Cantuarensis* cimelium est, eo, inquam, in codice, cujus inscriptionis sum oblitus, auctor linguæ & literaturæ *Saxonicæ* peritissimus, non solum errores, in quos per linguæ *Anglo-Saxonicæ* ignorantiam lapsus est in glossario suo vocum *Semibarbararum*, quod ad finem operum *Matthæi Paris*, adjecit *Willielmus Wats*; sed eos etiam, in quos per imperfectam illius scientiam *G. I. Vossius*, in libro suo de *vitiis sermonis*, & *H. Spelmannus*, in glossario suo archæologico inducti sunt, notavit, & correxit; vocesque *Latino-barbaras*, quas Illi male; Hic à suis originibus petitas recte explicavit.

---

* *Del origen y principio de la lengua Castellana o Romance, que oi se usa en España. En Roma,* en el anno del Senior, M.DC.VI.

† Lib. II. cap. XVIII. lib. III. cap. XIV.

Quinimo

Quinimo ipse etiam *Somnerus* in eo solum infelix, quod linguæ *Anglo Saxonicæ* perfectam notitiam cum *Scano-Gothicæ* & *Franco-Theotiscæ* scientia non conjunxit, in dictionario suo *Saxonico-Latino-Anglico*, perperam aliquando scripsit. Nonnullos illius errores & defectus, haud tamen dilete notatos, correximus & supplevimus in *Gramm. nostræ Anglo-Saxonicæ* cap. xxi. Est etiam ubi impegit in Glossario suo, in quo x. *Scriptorum* voces barbaras, quatenus per *Anglo-Saxonicæ* literaturæ peritiam liceret, ad origines suas revocavit. Ubi vero vocum originationi *Saxonicæ*, literæ non sufficerent, ibi in erroribus versatus est de nobis, de patria, de veneranda antiquitate optime meritus literaturæ Saxonicæ pater: ut in voce O R D A L I U M, quod divinum illud judicii, sive examinis genus significat, quod in criminibus explorandis apud veteres *Septentrionis* gentes in usu erat. Quod vocis originationem attinet; puram putam *Anglo-Saxonicam* existimat *Somnerus*, nec aliunde accersendam. Eam igitur à *Saxonico* Or, quod in compositione negationis & privationis particula est, & dale, quod quomodo todale & gedale, distinctionem sive differentiam signat, petit. Quasi dicas *judicium sine differentia*; semota scilicet partium, ac personarum distinctione vel acceptione; & sic Ordal, ordæl idem ac *judicium æquum, justum, indifferens*, neutri partium plus justo favens. Hæc (*inquit*) mihi dictabam, cum in hujus decantatissimæ vocis enodatione aliquandiu hæsissem.

Verum, S H O W E R E, quoad vocis originem in eo allucinatus est *Somnerus*, quod puram putam *Anglo-Saxonicam* putabat. Occurrit enim in cap. xvii rythmici codicis *Cottoniani*, Caligula, A. 7. in quo, tanquam in Evangeliorum harmonico libro, res gestæ *Servatoris* nostri *Francice* describuntur: Endi ist thes ferahes scolo all sulices U R D E L E S so thie ander was, *Mortisque reus, eidem prorsus judicio, perinde ac alter, erit obnoxius.* In eodem capite Adelian, *judicare, judicium ferre*, significat: Them sculun liudio barn duom adelian, *hic reus mortis judicabitur.* Sic in cap. xx. Ne sculun gi enigon man unrehtes uuiht derebas adelian, *in neminem iniquum judicium feretis.* Sic cap. xli. Muotun gi Israhelo Ethilo folcon adelian after iro dadeon, *judicabitis electum populum Israeliticum secundum opera eorum.* Sic cap. lxi. Iudeo liudi suoo drohtines sunu losan adeldun te dode, *Judæi filium dei peccati immunem ad mortem judicabant.* Legitur etiam cum nomine D U O M conjunctum: ut in cap. xli. That ik allon scal irmin theodon duomos adelean, *tum omne humanum genus judicabo.* Sic in cap. lxiii. That hie duomos adeldi, *ut judicaret*, vel *judex esset.* In eodem etiam libro, Adelian te duome, *pro tribunali judicare*, significat. Ex his constat Adelian, [in soluta oratione adelan] *judicare* apud veteres *Francos* significasse; ut gedælan in *Cædmonis* paraphrasi, p. vii. l. 21. Ða hit se allwalda. eall gehyrde. þ his Engel ongan. ofer-mede micel. ahebban wið his hearran. ⁊ spræc healic word. dollice wið drihten sinne. sceolde he þa dæd ongildan. Worc þæs gewinnes gedælan. ⁊ sceolde his wite habban. Urdel igitur, *Saxonice* ordal, verbale est à veteri *Franco*, vel *Teutonico* Urdela, *judicare.* Quemadmodum enim leguntur composita Adelan, Gedælan: sic omni proculdubio & Urdelan, à quo Urdel [nunc Urteil] in usu olim erat. Ur enim, quod alias scribitur Ar, Er, Ir, in veteri lingua *Francica*, perinde ac A, & Ge, in compositione, usitatur, & simplicem vocem facit cum effectu significare. O R D A L I U M igitur, ut *Francicum* urdel, generatim *judicium* in primo sensu denotabat. Usu vero obtinente, specialius ad judicium istud divinum denotandum, quo crimina apud antiquas septentrionis gentes purgabantur, κατ' ἐξοχὴν usurpatum est. Contra quod *Somnerus*, qui vocem apud *Teutones* veteres aut esse repertam, aut *judicium* generatim signasse negat.

Ingens mihi foret volumen condendum, S H O W E R E, si in quibus hæserunt, defecerunt, aut aberrarunt viri, cæteroquin doctissimi, qui veteres *Septentrionis* linguas aut plane nullas, aut non omnes; & si forte aliquam, eam tamen non bene, intellexerunt, omnia recenserem. *Henricus Spelmannus*, quid [a] Onsting, quid [b] Rænca, quid [c] Forsteal, quid [d] Gerim, quid denique [d] Antymber significat, nescivit. *Edwardus Gibsonus* non, dum chronicon *Saxanicum* verteret, in *Francica* lingua institutus, quæ vocis [e] Tenserie significatio esset, prorsus ignoravit.

In *Hebræis, Græcis, & Latinis* Doctissimus *Thomas Smithus*, literarum *Saxonicarum* haud tamen satis peritus, testamentum *Abbæ Vicecomitis*, [f] Charta *Abbatis de Rofa*, inscribendum existimavit, eo quod non norit, in I C A B B A G E R E F A, quam longe, & quoad orthographiam *Saxonicam*, & quoad sensum inter se differebant Abba, & Abbod vel Abbad; ac Gerefa appellativum *Vicecomitis*, & urbis *Roffensis* proprium nomen, Hrof-ceaster vel Hrofes-ceaster.

Ad *Smithum*, *Smitho* qui non impar est, accedat *Henricus Savile*, qui literarum *Saxonicarum* forte prorsus rudis, variantes Lectiones haud paucas, suo quidem nomine & eruditione indignas, ut quæ insulsæ sunt, passim adnotavit in marginibus singularis voluminis, in quo *rerum Anglicarum Scriptores post* Bedam, Londini publicavit, M,D.XCVI. Sic in marg. pag. 42. observat *Cureseet*, quod mendose scribitur in textu pro Cyric-sceat, aliter scriptum esse *chireseth*; nomenque R. *Edwardi*, scriptum aliter esse *Edpardi*.

Abrahamus Wheloceus, cui Linguæ *Saxonicæ* adita non patefacta sunt, in sua Chronologiæ

---

[a] Concil. Vol. I. p. 165 [b] P. 474. [c] P. 512, 522. [d] 577. [e] Vide Gramm. nostræ Anglo-Sax. pag. 146, 147. [f] Bibliothecæ *Cottonianæ* Catal. *Augustus*, II. 59. p. 17.

Saxonicæ editione pluries lapsus est: ut io anno DCCCLI. ubi [a] vocis numeralis healpe in numerando usum nesciens, And þy ilcan geape epom feopþe half hund scipe on Temese muðan; reddidit, *eodemque anno* quinquaginta *naves ad ostium Tamesis appulerunt.* Quæ tamen vertenda sunt: *eodemque anno* ter centum, *&* quinquaginta *naves ad ostium*, &c.

Gulielmi Lambardi Legum *Saxonicarum* versionem *Latinam* medica manu indigere in superioribus ostendi: & quod *Skenæum* attinet, regium in *Scotia* non ita pridem chartophylacem, in quibus ille Linguarum veteris *Danicæ*, & *Anglo-Saxonicæ* ignarus defecit, infra annotavi.

Itidem in omnibus *Juris vestri*, SHOWERE, sive dictionariis, sive glossariis *Anglice* hactenus scriptis, errores multos, nec defectus pauciores, quibus enumerandis immorari non licet, deprehendere fas est; qui à nemine, nisi Linguæ *Saxonicæ*, ejusque dialectorum perito corrigendi & supplendi sunt.

Idem de mirifico illo opere, glossario ad scriptores mediæ & infimæ Latinitatis *Caroli du Fresné* dicendum est. Qui, si *Septentrionum* linguas veteres bene intellexisset, barbara, & exotica vocabula non pauca rectius ad origines suas revocata felicius explicasset.

Nathaniel Bacon, in libro cui titulus. **An historicall, and politicall discourse of the Laws and Government of England**, exscriptor quidem diligentissimus, scil qui *Saxonica* à *Normannicis* in plurimis secernere non potens, ficta multa ex *Horni speculo*, *Pseudonymis S. Edwardi Legibus*, *chartis commentitiis*, & id genus monumentis tradidit, ut in cap. XXIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXVI, XXXVIII, XLI. quæ ferme omnia in superioribus à nobis redarguta sunt.

F. *Junius* F. F. *Saxonicæ* Linguæ peritissimus, in innumeris locis castigavit, emendavitque versionem *Anglicanam*, qua *Ælfrici* Abbatis *De veteri testamento* Codicem *Saxonice* scriptum illustravit *Gulielmus Lislæus*, qui perfectam Linguæ *Saxonicæ* scientiam non adeptus est.

Itidem *Jacobus Tyrrellus*, errores eorum secutus, quos *Anglo Normannici* Scriptores, de rebus *Saxonicis* qui inepte scripserunt, in errores induxerunt, non solum io multis hallucinatus est ipse in INTRODUCTIONE, quam generalis suæ historiæ Vol. I. præmisit; sed commisit etiam ut alii, illo auctore, labi possent, & errare. Sic ad probandum quem vocant ORIGINALEM CONTRACTUM, p LXX, citat ex pseudonymis *S. Edwardi* II. legibus verba ista decantata toties de officio Regis cap. 17. à primordio capitis usque ad ista: *quod nisi fecerit, nec regis nomen in eo constabit.* Ubi quoque non possum, quin observem, ab illo, sive consilio, sive casu non dicam, prætermissa fuisse, quæ integrum sensum faciunt; nempe, *Verum testante Papa Johanne nomen regis perdit.* Eorundem etiam legum exemplo *Tribing*, pro Trithing semper scribit; & p. LXXII, *Saxonicum* ÆTHELING, ab Æthel, *nobile*, & ING, quod *regio Sanguine natum* significare ait, male deducit. Ejusdem furfuris sunt, quæ de *Heretochiis Anglo-Saxonum* scribit, p. LXXV, ex interpolata parte istarum legum, quæ adeo non est alicujus auctoritatis, ut antiquitatis periti illam nihili faciant. *Thegen* etiam & contra Grammaticæ analogiam, & contra rei, quam significat, naturam, à *Theowian*, *Servire*, insulse ibi deducit; & p. LXXXIII, tritam illam fabulam de campanis, motbel dictis, cum alia de juramento fidelitatis, quo omnes proceres, milites, & liberi homines regni, ab interpolatore fingebantur se RR. *Angliæ Saxonicæ* in curia comitatuum strinxisse.

Adde quod p. CXXIII, *duodecim-virale* causarum criminalium examen ab *Anglo-Saxonibus* accersit, quod nos aliunde petendum in hac dissertatione ostendimus.

Pag. XCV, probatum it ex duabus chartis, quarum [b] alteram *Kenwulfus* R. *Merciorum*, anno dom. DCCCXI, [c] alteram vero *Æthelstanus*, anno DCCCC.XXXI, dicitur confecisse, urbes *Angliæ Saxonicæ*, majorumque gentium Oppida, in Parliamentis, quæ *Witena-gemotas* dicebant, *Procuratores* habuisse, qui populi vices gererent, & civitatum singularum personas sustinerent. Verba, quæ ex priori charta citat, hæc sunt: *Merciorum optimates, Episcopos, principes, Comites,* procuratores, *meosque propinquos; nec non Cuthredum regem Cantuariorum, atque* [d] *Suthredum Regem Orientalium Saxonum, cum omnibus, qui testes nostris Synodalibus conciliabulis aderant.* Posterioris autem hæc sunt verba: *Hæc charta in villa regali, quæ* Ætwelope *nuncupatur, episcopis, abbatibus, ducibus,* Patriæ Procuratoribus, *regia dapsilitate ovantibus, perscripta est.* Verum, quoad harum chartarum primam, quæ à *Kenwulfo* R. *Merciæ*, confecta esse dicitur anno dom. DCCC.XI, cum alias fraudis suspecta, tum ex eo ficta esse constat, quod *Cuthredus Cantuariorum* R. qui huic chartæ testis adfuisse dicitur, [e] mortuus est anno dom. DCCCV. unde suæ fraudis conscius sibi falsarius sic scribit: *si quis literas supra scriptas ob scripturæ novitatem parvi penderit, certam vetustam studiose revolvat, & idem inveniet.*

Præterea conventus iste in quo *Kenulphus* R. chartam hanc confecisse fingitur, non concilium id genus fuit, io quo *Sapientes*, tanquam in *Parliamento*, de rebus regni & ecclesiæ *Merciorum* tractabant; sed panegyris, quæ, *Kenulpho* iovitante, convenerat in encæniis ecclesiæ *Wincelcumbensis*, ad celebrandam cum solenni pompa, festoque ritu, ecclesiæ istius dedicationem. Audi Chartam ipsam: "Ecclesiam, quæ io pulcherrimo clarescit Schemate jam nempe præparata enituit;

---

[a] Vide Gramm. *Anglo-Sax.* cap. VI. pag. 33.
[b] Biblioth. *Cotton.* Tiberius, E.4. in Annal. Wincel.
[c] Bibl. *Cotton. Claudius*, B.6. fol. 21. col. 2.
[d] MS. habet *Sigredum*.
[e] Vide Chron. *Sax.* & *Chronol.* August. Cant. X. script. 2238.

"ibi

"ibi *Wulfredus* quoque præsul Cantuariæ in honorem Iesu Christi, beatæque Mariæ genetricis "dei ------ dedicavit. Ibi quoque meum in domino Corpus pausare decrevi. Complacuit "autem mihi *Kenulpho* accersisse *Merciorum optimates*, episcopos, principes, comites, PROCU-"RATORES, *mesque propinquos*. nec non & *Cutbredum regem Cantuariorum*, atque *Sigredum* "*regem orientalium Saxonum*, cum omnibus, qui testes nostris Sinodalibus conciliabulis ade-"rant.

De hac quoque solennitate audi *Willelm. Malmesburiensem*: "Nam apud Winchelcumbam, ubi "Ecclesiam, quæ adhuc superest, deo (*Kenulphus*) exædificaverat, ipsa dedicationis die regem "captivum ad altare manumittens libertate palpavit, memorabile clementiæ suæ spectaculum ex-"hibens. Aderat ibidem regiæ munificentiæ applausor *Cuthredus*, quem ille Cantuaritis regem "præfecerat; Sonabat basilica plausibus, platea tremebat discursibus, eo quod ibi in conventu "tredecim Episcoporum, decem ducum, nullus largitatis pateretur repulsam, omnes suffarcinatis "marsupiis abirent. Nam præter illa *Xenia*, quæ magnates susceperant, inæstimabilis scilicet "pretii & numeri, in utensilibus, vestibus, equis electissimis, omnibus, qui agros non habebant, libram "argenti, presbyteris marcam auri, monachis solidum unum, postremo toti populo multa ero-"gavit.

Quicquid igitur per PROCURATORES intelligendum veniat in *Kenulphi* charta *Winchelcumbensi*, certum est, conventum, in quo signasse illam dicitur, non fuisse *Merciæ Parliamentum*, neque quenquam ad eum accitum fuisse ad reip. negotia gerenda; sed tantum ad celebrandam ecclesiæ *Winchelcumbensis* dedicationem, cui adstiterunt & aliorum regnorum Episcopi, duces, *&c.* qui *Parliamenti* Merciorum *membra* (ut vulgo loquimur) esse non potuerunt. Præterea ne *gry* quidem *Malmesburiensis* de charta, sive hac, sive alia quavis, in celebritate ista à *Kenulpho* R. confecta; sed statim addit: *idem cum monasterium magnis redditibus, quantum hoc tempore incredibile videatur, ampliasset*, XXIV. *anno regni funere suo honoravit*. Scilicet dicit tantùm regem ecclesiam à se conditam prædiis ampliasse; sed quo tempore, quove modo, an cum scriptis, vel sine scriptis illam terris donavit, non dicit. Verum de charta hac, qua *privilegium Apostolicum*, quo S. *Leo* Papa monachos *Wincelcumbenses ab omni jugo, & servitio seculari exemerat*, rex confirmasse dicitur in encœniis Ecclesiæ, nihil ille, nec, quem scio, quisquam alius scriptorum nostrorum aliquam mentionem fecit. Itidem quoad *Æthelstani* R. chartam, quæ confecta esse dicitur Anno Dom. DCCCCXXXI. regni VII. indict. IV. in villa regali, quæ æt Fellope nuncupatur, Episcopis, Abbatibus, ducibus, PATRIÆ PROCURATORIBUS, regia deplilitate ovantibus, neque etiam de ea constat, quod conventus, in quo facta esse dicitur, fuit *Witena-gemotum* proprie sic dictum, in quo, tanquam in *Parliamento*, sapientes totius regni ad negotia civilia & ecclesiastica tractanda convenerant; an qui vocatus coiverat in festivo aliquo tempore coetus optimatum non omnium, sed illorum, qui ex vicinis provinciis ad *Wellopam* profecti sunt, ubi rex quasi compitalia convivia agitabat.

Demus autem *Tyrrello* utramque veram esse, & indubitatam chartam; conventusque, in quibus factæ sunt, fuisse *Witena gemota* proprie, & speciatim sic dicta, an igitur ex hoc sequetur *Procuratores*, & *Procuratores patriæ* significare in hodierno sensu legatos, & vicarios, quos urbium, & oppidorum populi ad vices suas in parliamento obeundas eligunt, & constituunt? nihil minus. Etenim *Tyrrellus* ipse, de id genus *procuratoribus* altum esse in aliis monumentis Saxonicis silentium fatetur. Quæ igitur *Procuratorum*, & *Patriæ procuratorum* aptior explicatio esse potest? Respondeo I°. Cum procuratores sunt, qui aliorum negotia curant, & procurant, optimates regni, apud Anglo-Saxones *Sapientes* dicti, qui in conciliis publicis populi res & negotia procurabant, proprie *procuratores*, & procuratores regni, patriæ, populive dici possent. In quo quidem sensu se populi *Dunelmensis* in Parliamento procuratorem, & vicarium fuisse, non ita pridem in superiori domo Parliamenti concionem habens, iterum, iterumque jure contendebat *Joh. Cosins* Ecclesiæ Dunelmensis Episcopus, nunquam ad hoc à populo constitutus. Sic † *Guido* Episcopus Ambianensis, *præsul, & procurator reipublicæ Ambianensis* inscribitur in charta. anno MLXX.III. Ut & *Garinus* ejusdem Ecclesiæ Episcopus in alia charta. An. M.C.XXX.III. II° * *Procurator* judicem aliquem, vel magistratum publicum denotat, ut in charta *Caroli* III. imp. in historia Pergamensi, tom. 3. p. 399. *Nemo superiorum, aut inferiorum reip. procurator ad causas judiciario more audiendas conventum facere, vel freda exigere*, &c. III° †† *Procuratores* etiam dicebantur, qui necessaria ad victum regium procurabant. Ii apud *Anglo-Saxones* erant GEREFÆ, scilicet comitatuum, & urbium *præpositi*, ut constat ex Lege pol. Canuti R. 67. qua constitutum erat, ut GEREFÆ, quæ regi ad mensam & ejus apparatum necessaria forent, ex prædiis regiis procurarent. Ob eandem etiam rationem, *Senescalli*, seu dapiferi regii, quorum munus erat circa mensam regiam, ejusque apparatum, *procuratores* dicti sunt. per *procuratores* igitur, & *procuratores patriæ* intelligi possunt officiales, & ministri, sive provinciarum, sive aulæ, sive utriusque, qui in festivis istis temporibus, cum *Kenulphus* & *Æthelstanus* genialiter festum agerent, convivia, cum congiariis, & aliis donativis procurabant, & apparabant. ** *Villici* etiam, qui res dominicales in villis, & maneriis procurabant, *procuratores* olim vocabantur. Adeo quidem ut *procuratores* & *procuratores patriæ*, non sine ratione pro *villicis regis* his in chartis sumi possunt, qui magni nominis ministri fuerunt. Hactenus quidem de significatio-

† Du *Fresnii* glossar. * Ibid. †† Ibid. ** *Hen. Spelmanni* gloss.

nibus, quarum quavis, dictiones *procuratores*, & *patriæ procuratores* multo aptius explicari possunt, quam ea in significatione, qua illas temere vult acceptas *Jacobus Tyrrellus*. Qui etiam munendus est, *patriam* non solum significare in amplissimo sensu integram alicujus reip. vel regni, in quo nati sumus, terram; sed in arctiori etiam sensu sæpe denotare pagum aliquem singularem; vel provinciam, quæ plures pagos; vel denique regionem, quæ plures regni provincias complectitur.

Johannes Skene Scotus, *regesti Regis* custos, librum Scotice scripsit *de verborum significatione*, verborum scilicet *forensium*, quorum significationis causas prorsus ignoravit, non tantum mediæ & infimæ Latinitatis pene rudis, sed *Anglo-Saxonici*, & *Cimbro-Gothici* sermonis, quibus instructum esse eum oportebat, tam nescius, quam qui illos maxime nesciret. Hujus censuræ sive potius infortunii notam, *Skeneum* meruisse Archæologi omnes, qui in verbis infra positis librum ejus consulent, facile agnoscent; mecumque sortem hominis, alioquin scientissimi, humanissime miserabuntur, quem in iis temporibus nasci, & florere contigit, in quibus linguæ istæ è suis tenebris nondum evocatæ erant. Verba autem sunt: *Bastardus. Borgh. Bothna, Bothena, Buthna. Burlaw, Byrlaw. Campiones. Clep. Cressera. Arga.* p. 50. *Farand-man. Feodum, Fendum. Forthocht. Garba. Gilda. Haimsuken. Haim-baldarf. Herrezelda. Infang-thefe. Ligeantia, Ligium. Murthrum. Pedellus. Placitum. Reif. Schaffa. Schireffe. Thanus, Theme.* Quorum quidem nulla *Skeneus* ab originibus suis repetere potuit, ut qui linguas veteres *Septentrionis*, unde accersenda sunt, nullatenus intelligeret.

Robertus Bradyus etiam, quamvis *Saxonicæ* historiæ & antiquitatis sagacissimus scriptor, ex en tamen nonnunquam, cum etymologi partes ageret, lapsus est, quòd istas linguas parum sciret. Hujus probationes sunt, quæ de MALLO scribit, *completæ suæ historiæ* p. 74. Itidem quæ de voce GRAVEN scribit, p. 81. & de nonnullis aliis, ut PORTREVE, tractatus sui *de urbibus & & Burghis* p. 16.

Denique, SHOWRRE, Laudatus toties *Edwardus Cocus*, qui non linguæ tantum, sed antiquitatis *Saxonicæ* propemodum ignarus fuit, haud solum ut *Etymologus* in quærendis vocum forensium originibus; sed ut *Archæologus*, in iis præsertim quæ res juris, earumque origines spectant, sæpe aberravit. Sic in præfatione quartæ partis *Commentar. Juris*, commentitiam *Edgari* R. chartam, quam in superioribus damnavimus, describit, & ut *pietatis, virtutum, fortitudinis, atque victoriarum regum ac principum hujus imperii* exemplum singulare laudat. Ex ea etiam in *imperii Anglicani amplitudinem* & *Hiberniæ primam subjugationem* animadvertit, ut quæ diu ante tempora regis *Henrici* secundi ab *Anglis* subacta fuerit. In præfatione, quæ est ante sextam partem *Commentar. Juris*, probatum it jus municipale *Angliæ* in hoc se habuisse ante victoriam *Normannicam*, ut hodie se habet; * quod Regina regia consors persona tum fuit, quæ in jus vocare, & vocari posset; & quæ per se daret, & acciperet, Regis consensu non adhibito. Ad hoc probandum chartam producit *Æthelswithæ reginæ Merciorum* qua terram xv manentium vendidit ministro suo *Cuthwulfo*. Verum pace tanti viri liceat mihi dicere terram istam, quam in tam solenni Cœtu vendidit regina *Merciorum*, suum *peculium*, suique juris fuisse, ut ex his verbis constat: *Concedens donabo Cuthwulfo aliquam telluris partem meæ propriæ potestatis*. Nam tabulis nuptialibus apud Anglo-Saxones sponsus sponsæ prædia dare solebat, cum potestate illa pro libitu cuilibet dandi, vel vendendi. Id constat ex charta conventionali inter *Wulfricum*, & Archiepiscopum, quam exhibui hujus dissertationis p. 76. Illa enim charta Wulfricus ante nuptias, quas cum Archiepiscopi sorore contracturus erat, prædium illi dedit cum libertate istud alienandi, ut verba Chartæ ostendunt: ⁊ sealde hire ꝥ land æt Eanulfintune to gyfenne. ⁊ to syllenne þam þe hire leofest wære on dæge ⁊ æfter dæge. þær hire leofest wære. Inde constat privilegium dandi, vendendive terras sibi tabulis nuptialibus absolute, & ut *feodum simplex*, datas conjugibus omnium apud Anglo-Saxones, reginæque regis consorti commune fuisse. Perperam igitur ex *Æthelswithæ* Charta colligit jurisconsultorum princeps reginam Regis consortem apud Anglo-Saxones personam fuisse, quæ, regis consensu non adhibito, alios in jus vocare, & ab aliis in jus vocari posset, & quæ per se daret, & acciperet. In præfatione, quam nonæ parti commentariorum suorum juris præposuit, multa de *antiquitate juris communis*, auctore *Horno*, sublestæ fidei scriptore, tradit. Cujus quoque *speculum justitiariorum* diu ante adventum *Normannorum* maxima ex parte scriptum absurde affirmat in præfatione, qua commentariorum juris decimam partem munivit. In præfatione quoque nonæ partis aliorum errorem secutus dicit *Ælfredum* R. primum omnium *Angliam* in *Scyras*, seu comitatus divisisse. Quo nihil falsius *Johan. Seldenus, R. Bradyus*, iisque præeuntibus, *Jacobus Tyrrellus* esse demonstravit. Ejusdem furfuris sunt quæ scripsit de antiquitate tractatûs, qui inscribitur *modus tenendi Parliamentum*, instit. parte II. p. 7. & parte IV. p. 12. ubi tractatum istum, quem dudum post ingressum *Normannorum* scriptum esse constat, epigraphe ejus deceptus, ante id tempus scriptum, & à *Willelmo* I. approbatum non sine ** maximo suo errore declarat. Adhæc: in prælectione sua prima in legem

---

* Anglice, That a queen being wife to a king regnant was a person sole by the common Law to sue, and to be sued; to give, and to take. *&c.* solely without the king.

** V. Lib. *Will. Prinne*, cui tit. Breif Animadversions on the fourth part of the institutes of the Laws of Engl. &c. Quod Lond. publici juris fecit auctor, An. 1669.

29. E. quæ à forensibus dicitur STATUTUM *de finibus levatis*, duodecimvirale judicium ante *victoriam Normannicam* apud *Anglos* in usu fuisse frustra it probatum ex sive rotulo censuali, **Dooms-day-book** vocato, quem, imperante *S. Edwardo*, *Confessore* dicto, factum fuisse contra fidem historicorum contendit.

Verum, SHOWERE, ut à nostris ad exteros transeam, linguarum veterum Septentrionalium scientia in nemine magis aut desideratur, aut earum ignorantia in aliquo doctorum magis deploranda est, quam in viro maximo *Friderico Lindenbrogio*, qui *codicem legum antiquarum* edidit, cum *Marculphi formulis solemnibus*; in quorum fine *Glossarium rerum vocumque difficilium* adjecit, in quo incœpto suo fere nunquam non in hoc deest, aut quod voces *barbaras* haud omnino explicat; aut, si forte explicat, quod ad origines suas raro eas revocat. Alterius exempla sunt. SAIO quod alias scribitur SAGIO, *apparitor*, *districtor*, *exactor*, qui magistratui, ad ejus semper mandata exequenda minister præsto erat; & THIUPHADUS vel *Tyuphadus*, *potestatis* quum *civilis*, tum *castrensis* appellatio apud *Wisigothos*, de qua infra. Horum prius, nempe SAGIO, unde SAIO, mihi videtur dictum quasi *Sakio*, à Scano-Gothico **SAKAN**, in forensi sensu *accusare*, *persequi*. Unde **soc** in genitivo **sakar**, *causa*, *culpa*. **sokn**, *actio*, *exactio rei judicatæ*, vel *mulctæ*. **Socnare**, *executor litis*, *quæsitor*, *inquisitor*: ut in, **konungs soknare**, **biskops soknare**, *litium regis* & *episcopi exactor* vel *executor*. *Hispani* etiam nunc in usu *el Sayo*, quo nomine *speculatorem*, sive *carnificem* denotant. Posterius autem, nempe *Thiuphadus*, *Tyuphadus*, vel *Tiuphadus*, accersendum, me judice, est à *Francico* articulo *Thiu*, *thie*, *Diu*, *die*, &c. & *fads*, quod *Gothice* scribitur **FADS**, à Fadian, *ordinare*, *dispensare*; & in compositione legitur in Evangeliis Gothicis: ut in **HUNDAFADS**, *centurio*, &c. quemadmodum diximus in voce *Vassus*, Gramm. *Franco-Theotiscæ* p. 99. Magistratus autem fuit tam civilis, quam castrensis præpositus apud *Wisi-Gothos*, Hisp. *Thiuphadus*, cui millenarii, quingentenarii, centenarii, decani, exercitus etiam compulsores, annonarii, defensores, numerarii suberant, quemadmodum ipse duci, comiti, comitis vicario, & forsan gardingo, erat subjectus. Civilem vero rerum administrationem sub comite, ejusque vicecomite, in *Thiuphadia* sua habuisse *Thiuphadum* ostendunt *Wis.* 2. *Tit. I.* L. XV. "Cum cæteris negotiis criminalium etiam causarum Tiuphadis etiam judicandi concessa "licentia sit. - - - qui *Tiuphadi* tales eligant, quibus vicissitudines suas audiendas injungant, ut "ipsis absentibus, illi causas & temperatè discutiant, & justè discernant". *Sic* L. XXIII. "Si "quis judicem, vel comitem, aut vicarium comitis, seu *Tyuphadum* suspectos se habere dixerit - - - "*Sic* L. XXVI. quoniam negotiorum remedia multimodæ diversitatis compendio gaudent, ideo "dux, comes, vicarius, * pacis assertor, *Tyuphadus*, millenarius, quingentenarius, centenarius, de- "canus, defensor, numerarius & qui ex regis jussione, aut etiam ex consensu partium, judices in "negotiis eliguntur. *Sic Tit.* V. L. VI. "Si hæredes fundatores ecclesiæ adsunt, ipsi talia prose- "quantur. Si autem non fuerint, aut etiam si sint, causare noluerint, tunc ducibus, vel comi- "tibus, Tyuphadis, atque vicariis, sive quibuscunque personis, quos cognitio hujus rei attigerit, "& aditus accusandi, & licentia attribuitur exequendi.

Castrensem etiam ministrum fuisse *Tyuphadum* probant Wis. 9. Tit. II. L. I. "Si *Thyuphadus* "ab aliquo de *Thyuphadia* sua fuit beneficio corruptus, ut eum ad domum suam redire per- "mitteret, quod acceperat in novecuplum, reddat comiti civitatis in cujus est territorio constitutus. Et "si ab eo nullam mercedem acceperit, sed sic eum, dum sanus est, ad domum dimiserit, vel "de domo in exercitum exire non compulerit, reddat solidos XX. quingentenarius vero XV. & cen- "tenarius X. Si certe decanus fuerit, V. solidos reddere compellatur. L. III. "Si quis cente- "narius dimittens centenam in hostem ad domum suam refugerit, capitali supplicio subjacebit. "- - - - ipse autem postmodum centenarius nullo modo præponatur, sed sit sicut unus ex de- "canis - - - - *dein* L. IV. "Si decanus relinquens decaniam suam de hoste ad domum suam re- "fugerit, aut de domo sua, cum sanus est, exire, & ad expeditionem proficisci noluerit, det "comiti civitatis solidos X. Quod si alicui forte mercedes dederit, reddet solidos V. comiti ci- "vitatis, in cujus territorio est constitutus: & ipse comes civitatis notum nobis faciat, ut cum "nostra jussione dividantur inter eos in quorum centena fuerit adscriptus. Quod si aliquis qui "in *Thyuphadia* sua numeratus sine permissu *Thyuphadi* sui, vel quingentenarii, aut centenarii, "vel decani sui, de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua in hostem proficisci no- "luerit, in conventu merentium publice centena flagella suscipiat, & reddat solidos X. *Item* in L. V. "Thyuphadus vero quærat per centenarios suos, & centenarii per decanos, & si potuerit cogno- "scere, quia per precem, aut per redemptionem ad domum suam confugerint, aut de domo ad "hostem proficisci noluerint, tunc *Thyuphadus* Præposito comitis civitatis notum faciat, & scri- "bat comiti civitatis, in cujus est territorio constitutus, ut comes civitatis vindictam, quæ in lege "posita est, de his, qui pro se rogant, aut qui se redimunt à *Thyuphadu*, vel centenariis, aut de- "canis, vel servis dominicis, omnia ad integrum implere non differat. *In* L. VIII. "Ideo præ- "senti sanctiune decernimus, ut à die legis hujus prænotato, vel tempore, si quælibet adversi-

* De quo magistratu sic in LL. Wis. Tit. I. L. 16. pacis autem assertores non alias dirimant causas, nisi quas illis regia deputaverit ordinandi potestas, pacis autem assertores sunt, qui sola faciendæ pacis intentione regali sola destinantur auctoritate.

"tas inimicorum contra partem nostram commota extiterit, seu sit episcopus, sive etiam in quo-"cunque Ecclesiastico ordine constitutus; seu sit dux, aut comes, *Thyuphadus*, aut vicarius, gar-"dingus, vel quælibet persona - - - - statim ubi necessitas emerserit, mox à duce seu comite, *Thyu-"phado* vel vicario, aut à quolibet fuerit admonitus - - - . *In L.* IX. "Si majoris loci persona fu-"erit, id est, dux, comes, sive etiam gardingus, à bonis pro his ex toto privatus, exilii relega-"tione jussu regio mancipetur, ita ut quod principalis sublimitas de rebus ejus judicare elegerit, "in suæ persistat potestatis arbitrio. Inferiores sane vilioresque personæ, Thyuphadi scilicet, "omnisque exercitus compulsores, vel hi, qui compelluntur, si aut in exercitum venire distule-"rint, aut in loco, vel tempore constituto minime occurrerint, vel proficisci neglexerint, seu "de expeditione publica quocunque fraudis commento effugiendo se substraxerint, non solum "ducentis ictibus flagellorum verberati, sed & turpi decalvatione fœdati, singulas insuper libras auri "cogantur exolvere, quas principalis potestas, cui largiri decreverit, sui maneat incunctanter arbitrii.

Ex his constat *Thyuphadi* muneris fuisse provinciales suos, seu regios subditos, qui ex sua *Thiuphadia* erant, in bellum educere, & cum millenariis, quingentenariis, centenariis, & decanis, cæterisque, qui sub eo militiæ præfecti erant, in hostem proficisci compellere. Hoc genus hominum *Anglo-Saxones* Siþcundmen, ᵹesiþcundmen, siþcundan, Latino barbare, *sithcundos homines*, etiam & ᵹesiþas, à Siþian, ᵹesiþian, *proficisci*, *iter facere*, vocabant. Id manifestum est ex lege R. *Inæ* 52. Cui epigraphe Be þon ᵹesiþcundman þe fyrd forsitte, *de præposito militari, qui exercitum reliquerit.* Gif se siþcund-man land aᵹende fyrde forsitte ᵹesylle hundtwelftiᵹ Scill. ⁊ þoliᵹe his Landes. Unland aᵹende syxtiᵹ scill. Ceorlisc ðrittiᵹ scill; *si præpositus militaris, qui prædia habet, exercitum reliquerit, centum & viginti solidos pendat, prædiisque suis mulctetur. Qui vero non habet prædia, Sexaginta solidos solvat. Rusticus autem triginta solidis mulctetur.* Vide etiam leges R. *Inæ* 51, & 55. ex quibus patet *Sithcundum hominem* è classe nobilium fuisse, quòd rustico vel plebeio semper opponitur. In lege Æthelstani de *Weru*, posteri filiorum & nepotum plebeii hominis, loricam, galeam, & ensem auratum habentis, qui eo divitiarum creverant, ut quinque hydas terræ possiderent, Siþcunda-cynnes. *i. e.* iis, qui Siþcundmen, vel ᵹesiþas dicti sunt, dignitate, & honore æquales esse decernebantur. ex illa etiam lege Siþcunda-cynnes hominem, *Sithcundlicæ conditionis* hominem, aliter Siþcundlice man dictum, Thano parem fuisse satis liquet, quod utriusque eorum eadem est *Wera*, sive capitis æstimatio, *viz.* MM. *Thrimsæ*: proinde neque minoris dignitatis, vel inferioris gradûs Siþcunda cynnes, *i. e.* Sithcundlicæ conditionis homine *Sithcundus* homo esse potuit.

Posterioris exempla sunt LEUUES, & MALLUM; quorum istud à Franco-Theotisco *liud, liut, leud*, Saxonice leod, *populus*; hoc à Francico *Mahal*, Gothice ΜΑΨΛS, derivandum est.

Adrianus Scrieckius Rodornius Originum Rerumque *Celticarum* & *Belgicarum* volumen unum XXIII libros complectens, *Ypris* tanquam *abortivum* edidit, M DC.XIV. In quo libro, tametsi quæ placent & delectant multa scripsit auctor, plurima tamen falsa, & à mente sua ficta, quæ risum simul & miserationem linguarum veterum Septentrionis gnaro commovebunt, tradidit vir nobilis, & doctissimus; cujus vicem in hoc uno non possum non dolere, quod tum scriberet, cum ad istarum Linguarum scientiam nemo iter aperuisset.

Idem de *Joanne Goropio Becano*, quamvis divini ingenii homine, dicendum est. Qui duos libros scripsit de gentium originibus lectu quidem jucundos, quos tamen maxima ex parte perperam & inepte esse scriptos, nemo est, si linguas Aquilonis antiquas calleat, quin mecum facile affirmabit. Horum alteri, qui editus fuit *Antwerpiæ*, anno M.DC.LXIX, titulus est, JOAN. GOROPII BECANI ORIGINES ANTWERPIANÆ. Alter autem *Antwerpiæ* editus, anno M.DC.LXXX. sic inscribitur: OPERA JOAN. GOROPII BECANI, hactenus in Lucem non edita, HERMATHENA, *&c.*

Quinimo, SHOWERE, integrum, idque immane volumen conscribendum mihi foret, si in quibus defecerunt & lapsi sunt *Belgici* & *Germanici* scriptores, quotquot linguas Septentrionis veteres non sciverunt, diligenter pergerem notare. *Sueciæ*, etiam & *Daniæ* doctissimi scriptores, veteris *Scano-Gothicæ* & *Mœso-Gothicæ* quantumvis scientissimi, ex eo tamen nonnunquam falluntur, quod *Anglo-Saxonicæ* & *Franco-Theotiscæ* aut omnino ignari, aut non perfectè gnari sunt. Hoc sine omni invidentia, cujus causas procul habeo, ob id tantum dixi, quod istarum nationum summis viris auctor esse velim, ut cum matricis suæ communis SCANOGOTHICÆ scientia cæterarum septentrionis matricum linguarum notitiam conjungant, exemplum habentes quod sequantur F. *Junium* F. F. qui linguarum *Anglo-Saxonicæ* & *Franco-Theotiscæ* in primis gnarus, ad *Scano-Gothicæ*, & *Mœso-Gothicæ* studium adpulit animum; quibus omnibus præclare eruditus, erat sane idoneus, qui ad Linguæ *Anglicanæ* etymologicum conscribendum lingua Anglicana dignum accederet. In quo opere quidem id genus omnium longe præstantissimo, vocum nostrarum etyma è propriis suis fontibus, scilicet *Anglo-Saxonicis*, *Dano-Saxonicis*, & *Normanno-Saxonicis*, tam perite & perspicue hausit, ut non tam *Etymologicum* linguæ *Anglicanæ*, quam ejus *ex causis* scientifica notitia dici mereatur. Illius MS. Codicem à se in Bibliotheca *Bodleyana* diligenter versatum adeo miratus est Doctissimus quidam *Suecus*, ut dictionarium MENAGII Etymologicum, quem adeo Galli prædicant, ne comparandum quidem ad præstantissimum illud opus F. *Junii* vocem tollens dixerit. Sententiam, quam de *Junii* etymologico, quasi arbitrum agens, pronuntiavit ille *Suecus*, ut, me auctore, sciret literarius orbis, propterea volui, quòd *Gallus* ille,

ille, qui præfationem, quæ est ante MENAGII dictionarium Lutetiæ Parisiorum nuper editum, antiquitatum nostrarum prorsus ignarus scribit, nos jam nunc præter *Bedæ* historiam in linguam *Saxonicam* conversam, non nisi pauca quædam *Saxonica* scripta habere monumenta. * Quam ob causam (inquit) etymologis *Anglis* molestum est de sui sermonis causis scribere, quippe quod iis ad id recte faciendum lingua *Gallica* opus est. Imo quidem linguæ *Anglicanæ* etymologicum scribenti *Gallica* nonnunquam, sed rarius utenda est. *Rarius*, inquam, quia sermonis nostri inita proportione, perpauca vocabula ad origines *Gallicas* revocanda sunt. Inter quas, ac origines *Anglo-Saxonicas*, *Dano-Saxonicasque*, ea in Systemate linguæ *Anglicanæ* ratio esse videtur, quæ est inter tibiam alteram, brachiumve, cæteraque membra, quæ corpus humanum constituunt.

Hæc obiter, SHOWERE, de linguæ *Anglicanæ* etymologico *Juniano*, quod auctor celeberrimæ totius terrarum orbis universitati Oxoniensi nostræ supremo testamento dedit. In cujus bibliotheca publica adservatum expectat, dum ab aliquo, qui *Junio* in linguarum septentrionis veterum scientia par est, editum, *a Theatro Sheldoniano*, ad sui, ad auctoris, ad academiæ, imo ad *Angliæ* gloriam sempiternam prodeat. Verum cum F. *Junius* in opere suo id maxime agitaret, ut etyma vocum daret, quæ à communi sermone utentibus, prælertim in scribendis libris, vulgo receptæ erant, etymologici *Juniani* editori danda inprimis opera erit, ut appendicem etymologicam adjiciat, in qua voces à communi usu abhorrentes è suis fontibus petitas recte interpretetur. Id genus sunt vocabula quæ vetustate obsoleta, non nisi in antiquis scriptoribus nostris occurrunt; ut & ea quæ *topica* vocamus, quod communis usus cum non amplius sint, in certis tamen locis à rusticis & rustice loquentibus, ut in *Scotiæ* australibus, *Angliæ*que borealibus partibus, ut & in *Norfolcia*, *Essexia*, *Devonia*, & in agro *Sumersatensi*, *Glocestriensi*, *Herefordensi*, *Salopiensi*, &, ut verbo dicam, in plerisque *Magnæ Britanniæ* provinciis usurpantur. Horum generum ad suas origines revocatas, id rogante cl. viro *Whito Kenetto*, archidiacono *Huntingtonensi*, aliquot centenas, supra mille, voces explicavi, quarum non exiguus numerus ex iis sumptus est, quas in libello collectas *Londini* edidit *Joh. Ray*, herbarum peritia clarissimus; Anno M.DC.LXXIV.

Ex his quæ dicta sunt, SHOWERE, facile in meam sententiam te pedibus in hoc iturum credo, quod linguarum veterum septentrionis scientia *Anglis* omnibus, *Scotis*que necessaria est, qui vetustos suos scriptores, suive sermonis provinciales dialectos recte scire volunt. Equidem qui in comitatus *Eboracensis*, *borealis trithingæ* vico, *Rogeri Aschami* natalibus præclaro, quem **Kirby-Wisk** vocant, natus eram, eo solo consilio pene quinquagenarius ad istas discendas linguas animum appuli, ut *Dorismorum*, si dicam, quibus *mei* in loquendo utuntur causas tandem notas haberem; quamvis linguarum istarum ea *utilitas* & *præstantia* est, ut studiorum meorum, quorum me haud pœnitet, ampliorem multo fructum & mercedem acceperim.

Istarum etiam linguarum omnium, quidni dicam, perfecta Scientia illi necessaria sit, qui unius alicujus earum glossarium recte velit scribere. Id constat ex glossarum *Alamannicarum* Thesauro *Juniano*, cujus specimen *Edwardus Thwaites*, exteris quibusdam cl. viris id ab eo rogantibus, humanissime *typis Junianis curavit* imprimendum.

Anima, sala. *Animæ*, selu. *Animarum*, selono. *Animas*, selo.] sela fram bello kibalota, *Necromantia*, gl. C, 7. *Exanimo*, ursellet; gl. B, 18. mihhilosot min sela Truhtin, *Magnificat anima mea Dominum*; Tatianus IV, 5. thie sela arslahen, *Animam occidere*; Idem XLIV, 20. gitruobit ist min sela unzin tot, *Tristis est anima mea usque ad mortem*; Idem CLXXX, 5. erfurahtit eocalih sela, *Pavescit omnis anima*; Hymn. XXIV, 5. uuarth min sela zerennet, *Liquefacta est anima mea*; Willeramus V, 6. Anglosaxones diversimodè scribunt ſapel. ſapul. ſapl. ſaul. Islandis **saal**. Danis **siel**. Anglis **soule**. Belgis **siele**. Argenteus codex magis integrè **SAIVALA** scribit: atque adeò cuivis quoque primo statim intuitu liquere potest, reliqua paullatim ex hoc Gothico per corruptionem deflexa. Ipsum verò **SAIVALA**, peculiari quadam elegantissimæ Græco-Gothicæ compositionis ratione, *Vitæ fontem* denotare videtur: tanquam sit à ζάω, *Vivo*: & pala, *Fons*. prorsus ut *Radicem* non absimili, sed merè Anglosaxonicâ compositione Patres nostri dixere ƿẏpt-pala, q. d. Herbæ fons vel origo: quòd Herba exurgat ex radice, tanquam ex fonte; nam ƿẏpt est *Herba*. pala verò *Fons* vel *Scaturigo*.

Balnearum, pado.] bad, *Lavacrum*. badon, *Lavare*, occurrunt apud Otfridum lib. III, cap. 4. *Balneum*, bæþ; gr. Ælfrici, cap. 13. *Balnearium vel Thermarium*, bæþhuſ, gl. R, 109. *Thermas*, bæþhuſ l bæþſtop; gl. R. 109. *Thermas vel gymnasium*, bæþſtede. *Apodyterium*, baþiendra manna huſ. i. *domus qua vestimenta balneantium ponuntur*. Ðæp hi hi unſcpeðaþ inne; gl. R. 55. baþ, *Balneum*; Beda I, 1. baþian, *Lavare*; Beda IV, 19. Orosius III, 9. bebaþod beon, *Ablui*; Beda I, 27, resp. 8. liſeſ bæþ, *Lavacrum vitæ*; Beda II, 5. on beþe hine ðpean, *Balneo se lavare*; Somn. 30. Cottoniano interlineati codicis glossatori Johannes præcursor Domini dicitur bæþzeſe l ƿulluhtepe, Matth. III, 1. at Rushworthiano idem Baptista aliquando bæðzeſe, aliàs verò bezeſa nuncupatur. Islandis **bad** est *Balneum*. Danis **bad**/

* Les monumens de la langue Saxone, que l'on a pris de l'Histoire du venerable Bede, & de quelques autres . . . , tout ce qui fâche les Etymologistes Anglois, c'est que pour rendre raison du systéme de leur langue, il faille avoir besoin de la langue Francoise.

badſtue. Angis bath. Belgis bad/ badſtove. quorum poſtremum planiſſimè reſpondet Anglosaxonico bæþſtop. Suſpicabar olim Anglosaxonicum bæþ abſciſſum à βάθος, quod frequenter Remotum ſepoſitùmque locum denotat; ſiquidem Balnea olim in penitiore atque intimâ ædium parte conſtruere ſolebant antiqui. Nunc verò bad rectiùs crediderim poſſe derivari à baden, *Aquæ immergere ſe, abluere.* Ipſum verò baden à waden, *vadare, vado tranſire.* Anglosaxones padan dicunt. Cædmon 20, 22; Ðeah me on ſæ padan hete heofoneſ Lod. *Licet cæli dominus injungeret mihi ut mare vado pertranſirem.* Oroſius lib. II, cap. 4; pyrmen mihton þær ea be heopa cneope ofeppadan, *Flumen erat permeabile fæminis vix genua tingentibus.*

Bibere, trinchan] *Bibere & panem*, trinchan enti prot; App. gloſſarii C. *Dedit ei bibere*; gab imo trincken; Tatianus CCVIII, 3. *Primitus diſcent bibere*, ſie ze eriſt lernan drinkan; Willeramus V, 12. *Potus*, tranh; Kero. *Potio*, dranc; gl. D, 36. *Potator*, driokere. *Ebrius*, drunken; gl. D, 28. *Temulentam, vinolentam*, trunchena; gl. B, 53. *Temulentum*, ubartrunchini; gl. C, 19. *Vinolentum.* uuintrunchan; Kero. fardruncon, *Crapulatus*; gl. Lapſii. *Ebrietas*, ubartrunchaoii; Kero. *Vini potator*, uuintrinko; Tatianus LXIV, 14. Gothis 𐌳𐍂𐌹𐌲𐌲𐌺𐌰𐌽 eſt *Bibere*. Anglosaxonibus ðrincan, ðrican. ðrycian. Cimbris ÞRIPA. ÞRIPPA. ÞRAPIA. Danis dricke, Iſlandis drecka. Anglis drink. Belgis drincken. Deduxi aliquando, per epentheſin ΓΓ vel N, ex τρώγειν, quod eſt à τρίζω *Strido*; ut verbo dederit originem inamabilis aſperitas illius ſtridoris quem edit guttur avidè ſe ingurgitantium. Alias interim de verbi origine conjecturas habet gloſſarium noſtrum Gothicum in 𐌳𐍂𐌹𐌲𐌲𐌺𐌰𐌽:

Cantat, ſinkit. *Cantante*, ſingantemu. *Cantor*, ſangari. *Canticum*, ſanc.] *Modulatu*, kiſungenen; App. gloſſarii C. *Precinebat*, foraſanc; gl. B, 39. *Melodia*, ſuazzaz ſanc; gl. A, 21. *Choris*, kartſangun; gl. B, 10. *Jubilo*, hohſange; gl. B, 27. *Cantor*, ſengere. *Choraula, idem*; gl. D, 20. ni tuo trumbon ſingan fora thir, *Noli tubâ canere ante te*; Tatianus XXXIII, 2. uuir ſungun ju, *Cecinimus vobis*; Idem LXIV, 12. nu ſingemes alle, *Canamus nunc omnes*; Otfridus I, 6, 29. thir lop ſingemes, *Tibi hymnum canimus*; Hymn. XXIV, 12. Anglosaxonibus ſingan eſt *Cantare, pſallere.* Iſlandis ſingia. Danis ſiunge. Anglis ſing. Belgis ſingen. Origo verbi videtur peti poſſe ex συγχεῖν, *Confundere, confundendo miſcere*; quòd ſcitè modulateque concinentes varias tantummodo voces variè permiſcere videantur. *Non vides*, inquit Seneca epiſtolâ LXXXIV. *quam multorum vocibus chorus conſtet? unus tamen ex omnibus ſonus redditur: aliqua illic acuta vox eſt, aliqua gravis, aliqua media: accedunt viris feminæ, interponuntur tibiæ: ſingulorum illic latent voces, omnium apparent. fit concentus ex diſſonis.* Olim interim ſubdubitare cœpi an non priſca gens mortalium, longiſſimè adhuc à laſcivientium delitiis remota atque etiamnum expers artium quæ ad aures detinendas excoluntur, leni apum ſuſurro pertentatum aëra mulcente, putaverit inter auras canere Sirenum concordiam: id ſi non procul à vero abire judicabimus, videri quoque poterunt majores noſtri ſuum illud ſingan à canoro bombylantium apum murmure, qui ζίγγος dicebatur, derivâſſe. Ζίγγος enim Heſychio eſt ὁ τῶν Μελισσῶν ἢ τῶν ὁμοίων ἦχος, *Sonus quem apes & ſimilia inſecta reddunt.* Videbarque mihi non abſimilem etymologiæ rationem obſervare in Teutonico ſwarm, *Examen, globus apum in ramo aut loco quocunque ſuſpenſus.* Cenſebamque fieri potuiſſe ut hujuſmodi Uva conglobati examinis primò ſarm, ac poſtea ſwarm diceretur: primâ illâ voce detruncatâ ab ἁρμονία, *concentus, harmonia*: propter gravius murmur, quo perſtrepit apum populus, quotieſcunque ex alvearibus prorumpit ac grande aliquod uber, ſuſpendens ſe, imitatur. Ab hac denique hujus verbi origine accidiſſe credebam, quòd ſingan olim quoque uſurpatum ſit de iis qui aliquid veluti ſubmurmurantes legunt aut recitant: unde erſingan exponitur *Recitare* in App. gloſſarii C. Argenteo quoque codici 𐍃𐌹𐌲𐌲𐍅𐌰𐌽 eſt *Legere*: quâ de re vide Gothicum gloſſarium. Omnino itaque ſingan Patribus noſtris, ob canorum ſubmiſſè legentium murmur, pro *Legere* uſurpatum eſſe fatebimur; vel dicendum erit à veteribus id factum imitatione antiquiſſimorum Græcorum, quibus (ut egregiè docet Strabo libro Primo) τὸ ᾄδειν ἀντὶ τοῦ φράζειν ἔθεντο. Verba nobilis Geographi, ſi cui libeat ea ponderare, magnam lucem afferent iis quæ jam nunc diximus. Allegatum locum invenies paginâ 18 editionis Caſaubonianæ anni 1620.

Dominus, truhtin. *Domini*, truhtines. *Domino*, truhtine. *Dominum*, truhtinan. *Dominicum*, truhtiolihhun. *Dominicu*, truhtinlihhem. *Dominico die*, truhtinlichemu tage.] drohtin ł druhtin ł druſtin, *Dominus*, druſtene, *Domine*; gl. Lipſii. Cum noſtratibus Deus opt. max. receptiſſimâ conſuetudine dicatur onſen lieven Heer; mihi quoque libuit aliquando ſuſpicari, vocabulum druhtin ł truhtin deſumptum ex illo drut, *Carus, dilectus, fidelis*, de quo non nihil Spelmannus in *Druchte* & *Drudes*, & nos aliquid ad Willerami paginam 14 diximus: unde & Theotiſcis truhtine olim dictus eſt *Paranymphus*; gl. B, 37. in *Pronuba.* Nunc tamen ambigo an non verior ſit illa vocabuli truhtin etymologia, quam attingit Kilianus in drutin & trutin. Anglosaxonibus profectò Deus opt. max. peculiariter olim dictus videtur ðrihten vel ðryhten, quamvis eadem vox ſequioris poſtmodum ſæcli adulatione traſlata quoque ſit ad Reges & quoſvis alios homines cujuſcunque dominii jure conſpicuos. Primò tamen modeſtiùs & cum quadam limitatione manðrihten dixerunt. Cædmon 49, 5. 78, 14. 88, 23. donec tandem adulatione magis magiſque gliſcente abſolutè ðrihten vel ðryhten dictus eſt quilibet Dominus. Similn quid in Romano quoque aliquamdiu obtinuiſſe imperio, egregiè nos docet nobiliſſ. Henr. Spelmannus in *Dominus.* Quod verò vocabulum ðrihten vel ðryhten attinet, *Kyrie eleiſon* certè regularum Benedicti interlinearum cap. 17. exponitur

exponitur drihten ſi mid us. & in perantiquâ Cædmonis paraphraſi Deus paſſim dicitur drihtna drihten, *Dominorum dominus*, engla drihten, *Angelorum dominus*, werода drihten, *Exercituum dominus*. ſigora drihten, *Victoriarum dominus*. gumena drihten, *Hominum dominus*, &c. Ab eodem drihten eſt drihtenlic, *Dominicus*. unde drihtenlica menniſcneſ eſt *Dominica incarnatio*; Beda I, 6. drihtenlica hand, *Dominica manus*; Beda v, 4. drihtenlica dæg, *Dominica dies*; Beda v, 9 drihtenlice gebed, *Dominica oratio*; Regula Bened. cap. 17. Antiquioribus Cimbris †RN4IK vel †RA4IK dicebatur, *Deus*. Primum habes Danicorum monument. p. 230; FNÞ †RN4IK *I4ÞBI *4ÞH 4Þ4 (fortè 4R4) 4NF HIM ΨIÞ4. *Bone Deus juva ejus ſpiritum & animam meam.* Ubi doctiſſ. Wurmius: †RN4IK Dominum aut Deum notat; vox olim apud nos frequens, ſed ejus loco jam Germanico Herre utimur. Iſlandi tamen priſcâ noſtrâ adhuc gaudentes linguâ, eam non reſpuunt, ſed *drotten* ſcribunt. nobis quoque etiamnum hodie familiare eſt *jord drot*, Terræ dominus. Alterum verò eorundem monumentorum pag. 462; FAÞ †RA4IK *I4NI H4N4 F44IN4 *Bone Deus ſerva animam Ketills.* ubi rurſus Wormius: †RA4IK priſcâ linguâ Deum & Dominum notat. unde eſt †RA4-KIKF, quod nobis etiamnum ſignificat *Reginam*. Eorundem denique Danicorum monumentorum paginâ 199 occurrit etiam priſca vox †RAF, *Fidus, fidelis*, à quâ manifeſtè ſatis deſumta ſunt Alamannorum drut & truhtin. Anglosaxonum drihten. & Cimbrorum †RN4IK. quòd verus Deus gloriam Fidelitatis peculiari quodam jore ſibi vindicet Deuteron. VII, 9. quo etiam pertinet illud toties in novo fœdere iteratum, πιϛὸς ὁ θεὸς, *Fidelis eſt Deus*; 1 Cor. 1, 9. & x, 13. 2 Cor. 1, 18. 1 Theſſ. v, 24. 2 Theſſ. III, 3. Hebr. x, 23. 1 Petr. IV, 19. De origine interim Cimbrici †RAF vide à nobis annotata ad Keronem in *Suſpicio*. Quòd verò diem cultui divino deſtinatum *Dominicum* potius quàm *Solis diem* dixerint, evincunt melioris notæ ſcriptores Francici. Aimoinus monachus Floriacenſis hiſtoriæ Francorum libro II, cap. 11; *Imperat Dominus ut adveniente die Solis (ſic enim barbari diem vocant Dominicam) tale paret convivium, quod venturi ad eum amici habeant admiratui.* Greg. Turonenſis lib. III, cap. 15; *Ecce dies adeſt: ſic enim barbaries diem Dominicum vocitare conſueta eſt.* Vide quoque eundem Turonenſem Gregorium libro x, cap. 30.

Neceſſaria etiam illi eſt, qui borealium gentium propria nomina collecta, & in Alphabetico ordine diſpoſita recte velit explicare. Hac in re aliquinun ita pridem tentarunt noſtri, *Camdenus*, & *Verſteganus*. *Pontius Heuterus Delfius* in opere ſuo de veterum ac ſui ſeculi Belgio *Antuerpiæ* edito anno MDC. etyma variorum nominum utriuſque ſexus hominum Germanicæ originis publicavit, in quibus tamen per errorem ſæpe ex eo lapſus eſt, quod Linguam Franco-Theotiſcam neſciret. *Hugo Grotius* ad finem hiſtoriæ Gothorum, *&c.* quam Amſtelodami edidit M DC.LV. nomina propria cum appellativis *Gothica*, *Vandalica*, & *Longo-bardica*, quæ illa in hiſtoria reperiuntur, alphabetica ſerie cum explicatione dedit. ſed, quod origines parum intellexit, multa male is quoque interpretatus eſt. *Olaus Verelius* in indice verborum, notiſque, quibus *Herrauds* Sogu illuſtravit ex inſcriptionibus *Lapidum Runicorum* tabulam ſubjunxit in magno ſatis numero nominum viris fœminiſque propriorum, *quibus* (inquit) *ſi cui animus, & otium foret lapides, qui per totum regnum reperiuntur, exſcribere, nominaque, quæ in illis leguntur, addere, numerus decuplo major confici poteſt.* *Gulielmus Elſtobus Collegii Univerſ.* apud Oxonienſes Socius, tantis viris præeuntibus, ingentem numerum nominum propriorum, quæ apud veteres Septentrionis gentes in uſu erant, eo conſilio diligenter collegit, & ordine Alphabetico digeſſit, ut ea è fontibus ſuis recte derivata, & Latine explicata in libro ſingulari ederet. Quem utinam, cum *Oroſii* hiſtoriarum verſione *regiâ*, quam literario orbi daturus eſt, me auctore, publicaret.

Præterea ſi quis *Gothici*, ſi dicam, *orbis* incola de patrii ſui ſermonis origine, & progreſſu recte ſcribere velit, ad id operis *Matricum* Linguarum, & *antiquatarum* Septentrionalium doctrina inſtitutus accedere debet, utpote ſine quâ nihil in illo præſtare poterit, quod aut doctorum expectationi, aut votis ſuis reſpondeat. Hanc igitur ſcribendi materiam ſi quis ſibi ſumat, ſive is Anglus, Scotuſve, ſive Belga, aut Germanus, ſive denique Danus, Sueculve, vel Norvægus ſit, id imprimis curet, ut omnibus iis in Linguis & eorum dialectis egregie ſit inſtructus, quippe quod niſi illarum ſcientia bene ſit munitus *vernaculum ſuum* ab avitis ſuis originibus petere non poterit, aut penitioris ejus receſſus rimari. Etenim *Anglica*, *Scotica*, *Friſica*, *Weſtphalica*, *inferior Saxonica*, & quicquid Platt-Teutſch vulgo audit, & ex parte *Belgica* à Mœſo-Gothica, & Anglo-Saxonica deducendæ ſunt. *Germanica* Hoch-Teutſch vocata, & in parte Belgica ex Mœſo-Gothica, & Francica tanquam ex fontibus derivandæ ſunt. *Iſlandica*, *Norvagica*, *Suecicæ*, & *Danicæ* primordia in veteri Scano-Gothico ſunt quærenda, ut & *Anglicæ* in parte, quæ Dano-Saxonicæ haud fere minus, quam Anglo-Saxonicæ progenies eſt. Quin eam ob cauſam iis etiam quibus harum linguarum inſtitutiones Grammaticas, quemadmodum *Scientiarum* ſcriptoribus, cum ratiocinio tradere mens eſt, *Matricum*, ex quibus per varias mutationes ad hodiernum ſtatum pervenerunt, cognitio neceſſaria eſt. Excitet ergo aliquem tandem bonus deus *matricum* omnium peritiſſimum, qui ad linguæ Anglicanæ Grammaticam ratiocinativam, & ſi dicam, *Scientificam* ſcribendam, quæ etiamnum deſideratur ſe accingat. Fruſtra enim id tentatunt omnes cæteroquio doctiſſimi homines, qui linguæ noſtræ Grammaticas antehac ſcripſerunt, adeo ut,

quisquis in matricibus Linguis egregie eruditus in eo operam bene positurus sit, non tantum; quod omnibus suis gratum faciet, sed & sibi, & patriæ ingentem gloriam comparabit.

Ad aliarum linguarum accuratam quoque scientiam adipiscendam utilis est linguarum veterum Septentrionis notitia, Speciatim *Medo-Persicæ*, cujus cum his *in communitate multarum vocum; in forma comparativi, qui desinit utrobique in* R; *in forma infinitivi, qui utrobique* (si Scano-Gothicam excipias) *desinit in* N; *in compositionibus duorum, pluriumve substantivorum; denique*, si unam Mœso-gothicam excipias, *in ille vehementius negandi modo per duas negationes*, eam docti perspicient convenientiam, quæ illos mirifice delectabit, & quam fortuitam esse ut credant, nunquam adducentur.

Græcæ etiam Linguæ cum his in multorum vocabulorum communitate; *in terminatione modi infinitivi*; *in dualium numerorum usu*, qui adhuc cernitur in Mœso-Gothica, Francica, & Anglo-Saxonica; *denique & in compositione nominum* magna convenientia est, de qua, qui omnes forte noverit, facile posset non contemnendum opusculum scribere.

Quinetiam Latinæ Linguæ & antiquis Septentrionalibus multa vocabula communia sunt. Veruntamen neque de *Medo-Persicæ*, neque de *Græcæ*, neque de *Latinæ* cum his convenientia quisquam adhuc, quod scio, ex consulto scripsit, tametsi nuper extitit, qui de *Germanicæ*, & *Belgicæ*, quæ veterum Septentrionalium nepotes linguæ sunt, cum Medo-Persicâ, convenientia exercitationem scripsit, *Andreas Mullerus* præpositus, & pastor Ecclesiæ Lutheranæ Berilonensis orientalium linguatum notitia Celebris. De linguæ Anglicanæ cum Persica convenientia ad me etiam unas literas eruditionis plenas dedit *Thomas Hyde* Ædis Christi apud Oxonienses Canonicus, & Hebr. & Arab. Linguarum Professor, cum aliarum orientalium, tum præcipue Persicæ & Armeniacæ linguæ scientia præclarus. Ex illis literis veteres Septentrionales linguas cum Medo-Persica in multis convenire ex eo perspexi, quod vocibus, quæ illi, & linguæ nostræ communes sunt, veteres *Gethi, Saxones*, & *Franci* communiter utebantur. Ex iis etiam nonnullas cum Græcis, aut Latinis, aut cum utrisque habebant, communes: ut Dú, *duo*. Tû, *tu*. Nau, *novus*. Pader, *pater*. Mâder, *mater*. Brader, *frater*. Stara, *astrum*. Lab, *labium*. Mûsb, *mus*. Nam, *nomen*. Iûg, *ingum*. Ne, *non*. Dend, Gothicè TΠΝΨS, *dens*. quas cum aliis omnibus Septentrionalis originis, quæ in Linguam Persicam irrepseruot, Parthi Medique Scythis vicini in subactam Persiam induxerunt.

De *Græcæ*, & *Latinæ*, ut & de *Persicæ* linguæ cum Belgica sua convenientia tractavit *Abraham Vander Milius* in libro suo cui titulus Lingva Beloica, *sive de linguæ illius Communitate tum cum plerisque aliis, tum præsertim cum Latina. Græca, Persica, deque Communitatis illius causis.* In quo quidem libro non tantum catalogum vocabulorum *Belgis*, & *Persis* Communium, sed eorum etiam Specimina, quæ Belgis, Græcis, & Latinis sunt Communia, exhibuit. Indiculum etiam dedit ex A. G. *Busbequii* Epist. iv. dictionum *Precopensibus*, vel *Tauricis*, & *Belgis* Anglisque Communium, quas è Gothico fonte derivavimus in præfatione ad institutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas à nobis *Oxonii* editas Anno M.DC,LXXXIX. Ostendit etiam linguam Germano-Belgicam habere multa vocabula cum hodierna Italica, Gallica, & Hispanica Communia; verum matricum linguarum Septentrionis ignarus in multis defecit, & hallucinatus est vir acutissimus; cujus exemplum secutus, utinam earum omnium qui peritus est, ad scribendum de earum latissima per terrarum orbem diffusione, & cum aliis linguis antiquis communitate, deq; communitatis illius causis, sive nostrorum, sive exterorum aliquis tandem se accingat.

Porro, Showere, linguarum veterum Septentrionalium scientia & alias ob rationes utilis est, quas ad finem properans leviter tantum pertingam. Earum enim peritus bonos auctores, præsertim historicos quosdam veteres, ut *C. Julii Cæsaris* commentarios, *Taciti* de moribus Germanorum librum, *Procopii Cæsareensis* historias *Vandalicas* & *Gothicas*, ejusque quasi continuatoris *Agathiæ*, ut nihil dicam de libris, & librorum capitibus aliorum scriptorum, qui *Gothorum* res pace, bellove gestas tradiderunt, non tantum majori cum delectatione, sed etiam majori cum fructu lecturus est. Mitto dicere de *Jornande* Episcopo *Ravennate*, qui de *Gethorum* origine, rebusque gestis scripsit, ut & de *Isidore* Archiepiscopo *Hispalensi*, qui rerum à *Gethis* & *Vandalis* in *Hispania* gestarum chronicon scripsit; aliisque rerum *Gothicarum*, *Vandalicarum*, & *Longobardicarum* recentioribus scriptoribus.

Illarum etiam usus non contemnendus iis est, quibus auctores, qui *Græco-barbare* scripserunt, aut qui *Græcè* scribentes barbaras, & exoticas voces quamvis ob causam usurpant, perlegendi sunt. Id, Showere, hanc ad Te Epistolam auspicaturus in peculiari capite ostendere constitueram; sed jam ut à proposito discedam multa quidem cogunt, quæ tibi multo promptius est conjectura assequi, quam mihi verbis dicere. Statueram quoque monstrare illarum & iis ingentem fore usum, quibus auctores, qui *Latino-Barbare* scripserunt, pervolvendi sunt; sed quo minus, quod in hac te animo molitus fueram, aggrediar, operis quidem ipsius foecunditas & magnitudo obstant. Hoc tantum, ut pace tua dicam, rogo, scilicet ut omnibus aliis, sic præsertim juris nostri peritis, qui linguarum istarum scientiam assecuti fuerint, non adeo necesse fore lexica & glossaria, præcipue lexica & glossaria juris sive *Latino-Barbara* sive *Anglica* versare, ut qui origines, unde tot vocabula joris orta sunt, scientes, ipsi sibi Lexica & glossaria sunt.

Denique, Showere, ad ostendendum linguarum veterum aquilonarium, præsertim *Anglo-Saxonicæ* ingentem usum, cumulo accedunt, sed in longe majori, quam antehac, numero *numismata*

mata Saxonica, quæ undique comparata diligenti manu collegit, commodiſſima ſerie diſpoſuit, propriiſque tandem ſumptibus æreis tabulis inciſa, in literas, & antiquitates patriæ Saxonicas, ut ut amoris ſui teſtimonium, erudito orbi in hoc opere noſtro dare voluit Prænobilis, & Ampliſſimus vir *Andreas Fountaine*, Eques auratus Ædis Chriſti apud Oxonienſes Alumnus & ingens decus, cum humaniorum literarum omnium, tum præcipue *veterum nummorum* ſcientia celebris, Studiorumque noſtrorum in primis fautor; Cui Tecum, SHOWERE, cunctiſque vetuſtæ literaturæ cultoribus, & patronis, res proſperas, vitamque longævam, & incolumem in hoc ſeculo, & in futuro ſalutem æternam ſupplex precatur tuus

GEORGIUS HICKESIUS.

Dabam Londini, idibus menſis
Auguſti. An. Dom. M.DCC.I.

Multis Ille bonis flebilis occidit;
Nulli flebilior quam MIHI. —

Digitized by Google

Digitized by Google

+ A ltitonantis di l
ciscis iacente· cunctam
uit & exaltauit sup
nes que brytannia
concessit pporcia diu
parte hibine cu sua n
Quapp & ego xpi g
stanum uidelicet a
disposui pfeci· Sigd
neglecta incota a
multiplicare deuou
malib; confirm· & s
ptende decreui· U
maue amplificau
locauit ego ipsis me
boro 7 consigno· ita
& ecclastici benefic
cu ipsa eccla· siue
Deinceps possider
ind e subtrahere au
uerit· Sed & dimidi
mensiones quoda fam
scribo· Insup etia al
regie exactioni su
gtie ipsius uocabulis
Lopenland· Daetsla
brine byrinanlage
turiatu id e hundre
ab omib; sclariu re
qua principis· & n
reuerend sacerdos
omisq; p eu sui succe
potestate earunde
que anglice dr ofer
principi· uel ex succ
gere· uel quoquo m
occasione iterum u
cautele studio ut he
expeditione que ext
batione 7 inquietu
archiepm & Xpelpoli
carum possessionum
hundredum facere l
dignitate· quatin pos

Digitized by Google

Digitized by Google

NUMISMATA

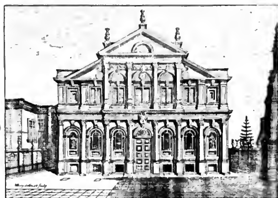
Anglo-Saxonica & Anglo-Danica

BREVITER ILLUSTRATA

A B

ANDREA FOUNTAINE, Eq. Aur.

Et Ædis Christi Oxon. Alumno.

OXONIÆ,

E Theatro Sheldoniano, *An. Dom.* MDCCV.

Digitized by Google

Digitized by Google

AD

Illustrissimum & Honoratissimum Dominum

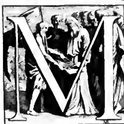
THOMAM Dom. *HERBERT*

Comitem de *Pembroke* & *Montgomery*,

Serenissimæ ANNÆ REGINÆ Sanct. Con. Præsidem, &c.

ANDREÆ FOUNTAINE

De Numismatibus *Anglo-Saxonicis* & *Anglo-Danicis* Dissertatio Epistolaris.

Eritis Tuis, Honoratissime Comes, & officio meo admodum defuisse viderer, nisi Tabulas Nummorum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo Danicorum* à me nunc editas Dignitati Tuæ dicarem; qui cum in omni alio Literaturæ genere, tum in eo, quod ad antiqua spectat numismata, non tantum habearis, verum etiam sis, versatissimus. Hanc ob causam Te laborum meorum Judicem habere minime in votis esset, nisi constaret etiam, quod Solis ad instar, quo magis in intima rerum ipse penetras, eo candidiore soleas interim effulgere vultu. Spes certe est, Te plusquam solito ac paterno quodam affectu in hunc rapi Fœtum, cui Tu (Numen quasi Literarium) non tantum vitam dedisti, sed & (siqua insint) Corporis robur & Formæ elegantiam. Lubens enim fateor, immo fateri me posse superbio, quicquid in hac Dissertatione occurrit notatu dignum, id non tam meo deberi sive ingenio sive judicio, quam (quibus me sæpius es dignatus) Consuetudini Tuæ & Gazophylacio nummario; in Illa quidem utenda fas est felicius & majore cum fructu pauculas collocare horas, quam in evolvendis libris annos integros; in Hoc autem explorando facile quis reperiat gemmas istas pretiosiores, quas frustra quæret alibi, aut in Procerum ædificiis, aut etiam in Principum curiis. Inter alios quippe est admodum rarus, qui tantam exhibere valet veterum numismatum Copiam; nemo prorsus, qui talem Delectum: Illa nimirum amplas Fortunæ, Hic egregias indicat Animi Tui dotes. Quid memorem *Deorum Dearum*que omnium apud priscos Ethnicos celebrium Imagines? Græcarum *Regionum*, *Coloniarum*, *Civitatum*que nummos? *Familias* Romanas numismatibus insignitas? aut antiquorum Romanorum *Pondera* pœne universa? Pars hæc exigua est Thesauri Tui Nummarii, in quo licet etiam videre numismata *Antiochorum Syrorum*, *Ptolomæorum Ægyptiorum*, & *Regum* ceterorum fere omnium, quotquot olim *Alexandro* magno successerunt in variis Imperii Macedonici Provinciis; item numismata *Herodum*, & Romanorum *Imperatorum* à *Julio Cæsare* usq; ad *Heraclium* omnino omnium. Adeo splendida, adeo augusta Tibi, (Hon. Dom.) Supellex nummaria; quæ interim adeo copiosa est, ut omnia memoratu digna sigillatim memorare immensus labor evaderet. Prætereo itaque numismata illa quamplurima, quorum alia conquisita sunt ad stabiliendas Epochas cognitu difficiliores; alia ad confirmandas Veterum Historicorum

narrationes, quarum veritas à nonnullis in dubium vocatur; alia ad dilucidanda eorundem scriptorum loca obscura, & proinde luce carentia; alia denique ad redarguendam nuperorum quorundam Autorum ignorantiam, ipsorumque corrigendos errores. Præterea etiam numismatum Fictitiorum varia genera non alium in finem conservata, quam ut inde ediscant in scientia Nummaria Tyrones, numismata Archetypa seu vere antiqua, ab Ectypis sive vafrorum hominum arte confictis dignoscere. At vero tandem haud prætereunda restant Numismata illa, quæ ad hanc nostram gentem spectant, omnibus sanè numeris perfecta & absoluta, & quæ nostro huic instituto quammaxime inserviebant; speciatim selecta illa numismata *Regum Saxonicorum*, quotquot sive durante Heptarchia *Egbertum* antecesserunt, sive eundem ordine exceperunt ad *Gulielmum* usque cognomento *Victorem*. De hisce scilicet numismatibus, una cum aliis eodem spectantibus & aliunde à me collectis, in sequenti Tractatu fusius & pro modulo meo sum acturus.

Walkerus in Dissertatione illa, quæ edita est in Britanniæ *Camdeniana* Editione *Gibsoniana*, asserit nummos *Saxonicos* ex ære factos multo rariores esse, quam qui ex auro vel argento constant. Quibus verbis innuere videtur, istiusmodi nummos aureos haud perquam esse raros, aut saltem extare nonnullos. At vero mihi haud diffitendum est, ne unum quidem aut à me unquam fuisse visum, aut inter legendum mihi occurrisse, nisi in Dissertatione illa *Walkeriana* & Historia naturali Comitatus *Oxoniensis* à Doctore *Plot* conscripta. Hic quidem scriptor, eumque secutus *Walkerus*, nummum 40um in Tabula 8va (quam videre est in prædicta editione Britanniæ *Camdeniana*) autumant esse *Saxonicum*, & qualem ad curandam Scrophulam *Edwardus* Cognomento *Confessor* hominibus morbo illo laborantibus elargiri solitus est. Sed ratiociniis adeo infirmis innixa est hæc opinio, ut in Tabulis nostris Monetæ *Saxonicæ* nummus iste nullum obtinuerit locum. Veruntamen Iconem ejus infra apponere visum est, ut inde judices, Hon. Comes, quam valido argumento contendat *Walkerus* nummum hominibus Scrophula affectis elargiendum, Monachæ quam Angeli (uti nunc dierum in more positum est) imagine rectius esse signandum.

Porro ex verbis istis *Walkeri* supra citatis facile quis (in numismatum scientia Tyro) induci potest, ut credat extare nummorum *Saxonicorum* majorem copiam ex auro, quam ex ære conflatam; quod quidem à vero tantum abest, ut in abacis nummorum ferè universis conspiciendi sint ænei nonnulli; immo plurimi in abacis Reverendi maxime Patris *Johannis* Archiepiscopi *Eboracensis*, & Reverendi admodum Patris *Gulielmi* Episcopi *Carleolensis*, necnon in abaco Viri spectabilis *Radulphi Thoresby* de *Leeds* in Agro *Eboracensi*: sed interim, (quantum memini) ne unum quidem aureum, sive in nummorum abacis modo memoratis, sive in quibusvis aliis, fas mihi erat unquam vidisse. Quod ad argenteos nummos, quibus *Anglo-Saxones* utebantur, spectat, plurimi quidem etiamnum supersunt, ut ex tabulis sequentibus constabit; nempe hæ, si æreorum minoris moduli nummorum unam excipias, ex argenteis nummis conficiuntur omnes.

De nummis autem *Saxonicis* eo modo & ordine, quem vides, recudendis tum primum cogitabam, cum Doctissimi *Hickesii* Linguarum vett. *Septentrionalium*, & imprimis *Saxonicæ*, Grammaticas sub prælo Academiæ nostræ longe florentissimæ sudantes viderem. Tunc enim multum dolebam, Avitæ Linguæ Grammatico-Criticum & Poeticum opus una cum Catalogo codicum omnium in ea scriptorum (studio aut saltem auspicio Viri istius Doctissimi) in lucem esse prodíturum sine numismatibus *Saxonicis*. De quo cum *Hickesium* admonerem, me rogabat, ut Thesauro Suo, & *Humphredi Wanleii* Codicum *Saxonicæ* Scriptorum Catalogo, etiam numismata *Saxonica* tabulis exhibita ipse adjungerem: nihil enim aliud deesse operi isti, ut omnibus

omnibus numeris abſolutum reddatur, ſe ſentire ajebat. Hoc autem animum ad idem aggrediendum quammaxime incendebat, quod conatus noſtros in nummis *Saxonicis* meliori, quam antea, forma edendis, Tu, Vir Illuſtriſſime, comprobaveris. Unde ſpes haud levis eſt, hoſce meos qualeſcunque conatus Reip. Literariæ non omnino ingratos fore, cum Tibi, Vir Honoratiſſime, jam fuerint grati; cumque in pretio ſint apud viros literatos opera fere omnia de nummis antiquis conſcripta, ſpeciatim bina illa, quorum alterum contexuit *Du Cangius* de *Familiis Byzantinis*; alterum *Le Blanc* de monetis *Francicis*. Fateor equidem mihi deeſſe tam egregias & ingenii & doctrinæ vires, ut inde valeam è nummis noſtris tantam eruditionis copiam eruere, quantam doctiſſimi autores modo laudati eruerunt, è nummis *Byzantinis* alter, alter è *Francicis*. Sed nullus interim dubito, quin ſi quis me peritior hanc ſuſciperet provinciam, facile commoſtraret Regum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* numiſmata non minus inſervire Literis promovendis, quam illa alia ſive Imperatorum *Conſtantinopolitanorum* ſive Regum *Francicorum*; & quo melius hac de re judicet lector, ſingularum gentium numiſma aliquod heic loci affigendum eſſe curavi.

Si quis monetam, qua uſi ſint Majores noſtri ſub variis *Saxonum* ac *Danorum* ditionibus, monetæ aliarum (tum temporis) gentium conferat, conſtabit noſtram illam, aut majore aut ſaltem non minore arte elaboratam fuiſſe, quam aliam quamcunque. Et quamvis non ſit interim denegandum, nummos illos antiquos quoad formæ elegantiam longe exuperari à nummis aliquot poſt *Gulielmum* cognomento *Victorem*, & à nummis univerſis poſt *Henricum* VII. excuſis, tamen operæ pretium eſt eorundem ſeriem (quantum licet) colligere: quippe qui veterum noſtrorum Regum imagines exhibent utut minus elegantes; atque etiam aperte teſtantur, iſtorum ſeculorum homines Artis tam Pictoriæ quam Sculptoriæ fuiſſe admodum rudes.

Verum & aliis multis nominibus magnus eſt veterum noſtrorum numiſmatum uſus, propter quem docti non tantum non aſpernari illa, ſed in pretio habere debent. Etenim primo Inſcriptionibus ſuis, quæ antiquas literas ex Alphabeto *Runico* deſumptas oſtendunt, ad dignoſcendam codicum in *Anglia* ſcriptorum ante nongentos annos antiquitatem quammaxime conducunt. Nam ante id Tempus priſtinæ illæ Literæ, tam in ſcribendis libris quam in ſignandis nummis, Majoribus noſtris in uſu erant, & Alphabeti illius antiqui, ſed minus elegantis, pars fuerunt, quod (ut ſcribit *Ingulphus*) Rex *Ælfredus* in novam & elegantiorem ſcribendi formam convertit, quæ exeunte nono ſeculo, cum Rex ille principatum obtineret, *Romanis* literis in vetuſtarum loco ſubſtitutis, inoleſcere apud *Anglos* cœpit. De omnibus igitur MSS. codicibus, in quibus priſtinæ illæ Literæ cernuntur, quod ante id Tempus exarati eſſent, pronunciandum eſt. Id genus eſt Codex ille Evangeliorum *Lychfeldenſis*, quem librum S. *Ceadæ* vocant; cujus ſpecimen in uncialis formæ literis deſcriptum nobis *Hickeſius* in Grammaticæ ſuæ Franco-Theotiſcæ Cap. I. exhibuit. Præterea in ſeculo undecimo, præſertim regnante *Edweardo* Confeſſore dicto, ut Orthographica ſcribendi ratio apud *Anglos* variari ſeu potius vitiari cœpit, iſtius Temporis numiſmata oſtendunt. Hinc occurrunt in iſtius ſeculi nummis EDƿARD, LEFƿINE, &c. pro quibus antea ſcribi ſolebant EADƿEARD, LEOFƿINE, &c. Plura enim hujuſmodi exempla afferre licet, non obſcurum nobis lumen præbentia, quo innoteſcant varia codicum noſtrorum MSS. ſecula.

Secundo, Veteres noſtri nummi ab antiquitatis ſtudioſis magni ſunt faciendi, quod in partibus ſuis averſis varia nobis etiamnum exhibeant virorum Illuſtrium nomina, quorum nonnulla aliter oblivione prorſus eſſent obruta. Equidem heic loci depingendum curavi numiſma quoddam *Ceolwulfi* Merciorum regis, cujus in averſa parte videre eſt Proſapiæ Tuæ, Comes Illuſtriſſime, nomen; barbaro quidem modo iſtius ſeculi deſcriptum, ſed quod ſatis indicat nongentis fere abhinc annis inclaruiſſe Genus Tuum. Et ſane ex ipſius vocis origine licet idem colligere,

cum HEREBERHT ſeu HEREARYHT *Saxonice* tantundem valet ac *Clarus in armis*, & *Dano-Saxonice* ſignificet *Dominum Illuſtrem*.

In Chronico *Saxonico*, quod duodecim abhinc annis *Oxonii* eruditiſſimus edidit *Edmundus Gibſonius*, memorantur hujuſce nominis Viri Illuſtres haud pauci; ſpeciatim in anno Dom. DCCCCXXXVIII ſic legitur; HER HEREBRYHT EALDORMON ƿÆS OFSLEGEN FROM HÆÐENUM MONNUM AND MONIGE MENN MID HIM ON MERSC-ƿARUM; *hoc anno Herebryhtus Dux fuit occiſus à Paganis, & complures cum Illo in Merſcwaris*. Quæ clades cum acciderit anno tantum XVII° poſtquam *Ceolwulfus* eſſet regno ſuo privatus, veriſimile eſt Ducem hunc *Herebryhtum* non diverſum fuiſſe ab *Herebryhto* ſeu *Hereberhto* illo, cujus mentio fit in prædicto *Ceolwulfi* nummo.

Tertio, Quemadmodum multorum Hominum illuſtrium, ſic & Locorum, præſertim Regionum, Oppidorum & Villarum nomina poſteris prodiderunt veteres noſtri nummi, qui eo nomine adeo non ſunt contemnendi à rei nummariæ ſtudioſis, ut multum ab illis æſtimandi ſint. Hinc Topographiæ *Anglo-Saxonicæ* ſeu *Britanno-Saxonicæ* Studioſo non poſſunt non eſſe maximi uſus, cum non ſolum urbium & oppidorum nomina, ſed pro Temporibus in quibus impreſſi erant, receptam ſcribendi rationem in averſis ſuis partibus oſtendunt. Quamobrem ad *Britanniæ* ſeu *Anglo-Saxonicæ* ſeu *Dano-Saxonicæ* topographiam conficiendam maxime utiles ſunt, quam quidem deſiderari animadvertit *Hickeſius* noſter Diſſertationis ſuæ Epiſtolaris pag. 121, & ad quod opus aggrediendum è *Saxonicæ* Literaturæ peritis aliquem vehementer exhortatur. Hic nummorum noſtrorum veterum uſus ſatis patebit ex Tabulis ſequentibus, adeo ut nullum aliud heic loci adjiciam hujuſce rei exemplum præter nummum aliquem *Edweardi* Confeſſoris, qui peculiari quodam modo ad Te, (Honoratiſſime Comes) ſpectat, WILTONII Tui ſcilicet excuſus, uti teſtatur ipſius pars averſa. De quo etiam nummo fortaſſe non abs re erit adnotari, unicum eſſe in quo mihi adhuc occurrit WILTONII mentio; necnon nomen *THVRGIL*, quod erat nomen Præfecto Nummorum excuſorum, aut ſaltem Oppidi Domino, etiamnum ſupereſſe (uti prædicant) in loci iſtius vicinia.

Hactenus de uſu nummorum veterum noſtrorum: è quibus qui ex argento conflantur, utplurimum eximiæ tenuitatis ſunt, adeo ut eoſdem imitari minus in promptu ſit; eorumque omnes, quos mihi contigit intueri, habebantur pro diverſis ſuis ætatibus PENINGI ſive denarii, quorum plerique accedunt prope ad valorem trium Denariorum juxta hodiernam monetæ noſtræ rationem. Quod enim attinet ad diverſitatem tam ponderis quam magnitudinis, quæ in denariis illis *Anglo-Saxonicis* & *Anglo-Danicis* facile conſpicitur, eandem opinor ortam eſſe partim a diverſo Argenti valore juxta majorem minoremque ipſius copiam, partim à diverſo ſtatu, quo res Principum ſeſe habuerunt. Eandem diverſitatem in nummis aliarum Gentium conſpicere licet; nec Te fugit, Domine rei nummariæ ſcientiſſime, cum pondere tum magnitudine ſæpius immutatum eſſe Denarium Romanum. Non alium nummum Argenteum præter Peningum ſive Denarium à *Saxonibus* fuiſſe excuſum haud aſſero; ſed mirari interim ſubit, nullum alium Antiquariis noſtris aliquando occurriſſe, ſi quis alius olim extiterit.

Ex Æneis *Saxonum* nummis nonnulli adhuc ſuperſunt, eoſque id genus monetæ *Hickeſius* eſſe exiſtimat, quod STYC vel STYCA ab antiquis *Anglis* vocabatur.

Occurrit

Occurrit vox in Evangeliis Saxonicis Marc. XII, 42. ubi verba Latinæ versionis [*Cum venisset autem una vidua pauper, misit duo Minuta quod est quadrans*] sic *Saxonice* redduntur: ÐA COM AN EARM ƿUDUƿE AND ƿEARP TƿEGEN STYCAS THÆT IS FEORTHUNG PENINGES. at Luc. XXI. 2. [*Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo*] sic redduntur: ÐA GESEAH HE SUME EARME ƿUDEƿAN BRINGAN TƿEGEN FEORÐLINGAS. Ex quibus constat STYCAM & quadrantem Denarii FEORÐUNG PENINGES, seu FEORÐLING apud *Anglo-Saxones* idem valuisse; adeo ut earum octo exæquarent olim valorem unius tantum Denarii *Saxonici*: sed nè hanc quidem rationem hodie obtinent respectu Monetæ *Anglicanæ*. Quamvis enim Denarius *Saxonicus* intrinseco valore nunc exæquet tres Denarios *Anglicanos*, tamen octo nummuli prædicti non exæquant Semidenarium sive obolum nostrum hodiernum; unde colligi posse videtur nummos hosce æreos nunc dierum repertos non esse veteres STYCAS *Saxonicas*, sed aliud monetæ genus Northanhymbris proprium, & alio (ut par est credere) nomine appellatum.

Præter Peningum & STYCAM, occurrunt apud Historiographos aliorum nummorum (aut potius summarum nummariarum) variæ denominationes, cujusmodi sunt HELFLING seu Saxonicus Semidenarius; FEORÐLING seu Quadrans Denarii Saxonici; SCYLLING, qui continebat V Denarios; MANCUS, qui continebat XXX Scyllingos; SCEAT, cujus valor nondum constat; THRIMSA, incerti pariter valoris, nisi quod Scyllingi pars aliquota videtur fuisse; PUND qui continebat LX Scyllingos. His addi potest ORA, nummus vel computandi ratio à Danis mutuatus; item MARC seu MARCA summa vel nummus ex VIII Oris constans; denique *Siclus* in Latinis Saxonum scriptis memoratus. Ex nummis prædictis plurimos, si denarium excipias, opinor fuisse mere nominales, quales hodie sunt apud nos Pound, Mark, Noble. Sed de illis nihil aliud adjiciam, cum de iisdem copiose & accurate agatur ab *Hickesio* nostro pag. 109. 110. 111. 112 Dissertationis suæ Epistolaris ad *Bartholomæum Showerum*.

Verum enimvero, Celeberrime Domine, numismatum omnium quæ aut Anglo-Saxonibus aut Anglo-Danis in usu fuisse videntur, nullum notatu dignius est quam id literis Runicis inscriptum, quod possidet vir genere & ingenio clarus *Radulphus Thoresbeius* Leodiensis. In nupera versione *Britanniæ Camdenianæ* Inscriptio ejus ita legitur & explicatur; *Thur Gut Luetis*, hoc est, juxta Interpretis istius mentem *Thoris Dei Facies* seu *Effigies*. Opinatur enim Interpres Ille Figuram nummo impressam repræsentare Deum Thorem, eoque modo quo coli solebat, flamma scilicet ad solis instar ambiente caput & Dextra gestante sceptrum seu aureum malleum. At vero *Hickesius* Literaturæ Septentrionalis instaurator amice me docuit, Lectionem prædictam, *Thur Gut Luetis* (modo vera fuerit) non reddendam esse *Thoris Dei Facies*, sed *Thor Deus Populi*, vel *Thor Deus Patrius*; quippe singula hæc vocabula *Liut*, seu *Luit*, seu *Luet* (in Genitivo casu *Luetis*) idem valent ac *Populus*.

Est autem & alia Interpretatio inscriptionis, de qua nunc agitur, ab Erudito *Nicolao Kedero* (Regii Antiquitatum Collegii, quod Holmiæ est, Assessore) excogitata & Lipsiæ nuperrime in lucem edita, quam ad me transmittendam curavit Illustrissimus *Leibnitius*, multis nominibus Reipublicæ Literariæ, præsertim vero mihi, quam maxime æstimandus. Autumat Kederus figura prædicta repræsentari non Thorem seu Thoris Idolum, sed Dominum Salvatorem nostrum, Literasque inscriptas hunc ad modum esse legendas, *Thurgut Luntis*; & Lectionem hanc ita reddendam *Thurgut Londinensis*. Vult nimirum *Thurgut* esse nomen Monetarii, & *Luntis* seu *Lundis* non aliud esse quam Londinum, ubi nummus excusus est. Nec certe desunt argumenta satis valida, quibus vir doctissimus hanc suam firmare voluit sententiam; nisi quod inscriptio videatur rectius reddi

 posse

posse *Thurgut Lincolniensis* quam *Londinensis*. A *Lyndo* enim seu *Lindo* veteri Lincolniensis urbis appellatione, Saxones fecerunt LYND seu LIND, cujus Genitivus cernitur in vocibus LYNDIS-EGE *Lyndisia*; LYNDIS-FARA *Lincolnienses*. At vero tandem quid obstat, quo minus excudi potuerit nummus hic in urbe illa *Scaniæ* in *Suecia*, quæ ab antiquis omnibus *Lundis* dicta est, hodie dici solet *Londinum Scanorum*; maxime cum Literæ Runicæ tam apud *Scanos* in usu essent, quam apud *Jutas*, *Anglos*, eorumque posteros in hac nostra terra?

Tanto demum in pretio habentur Veteres nostri nummi, ut eosdem comparare Antiquarii etiam Exteri minime dedignentur. Juvat heic memorare præclaram illam gazam Illustrissimi Comitis Schwartzburgici, quam Humanissimus *Morellus* mihi haud ita pridem *Arnstadiæ* versanti commonstravit, monetis tam Anglo-Saxonicis quam aliis pene innumeris locupletatam, adeo ut egregiis Antiquitatis reliquiis ibidem perlustrandis totum triduum impendere minime gravatus sim. E nostratibus plurimi sunt, qui magno studio magnoque sumptu nummorum Anglo-Saxonicorum & Anglo-Danicorum amplam sibi compararunt copiam. Ex his silentio minime prætereundi sunt ii, quorum beneficio (præsertim vero Tuo, Comes Illustrissime) debetur monetarum series amplissima Tabulis subsequentibus conspicienda. Oportet gratias referre quam maximas Reverendissimo Domino Archiepiscopo *Eboracensi*, magno Infulæ ornamento, qui non modo Monetas suas fidei meæ mandavit, verum etiam difficilia quædam in iisdem occurrentia pro more suo candide enucleavit. Egregius ille Antiquarius, Reverendus admodum Episcopus *Carleolensis* amice mihi impertiit nummos haud paucos, cum ex ære tum ex argento conflatos. Pari modo de me cæterisque omnibus rei nummariæ studiosis bene promeriti sunt, Vir Honoratissimus Dominus *Finch* de Wye in Comitatu Cantii; Reverendus *Hickesius*, à quo accepi nummos fere omnes *Burgredi* in Tabula tertia reperiendos; Inclytus Vir & Literis promovendis natus Dominus *Sloane*, M. D. Reverendus *Gul. Lloyd* Eruditissimi Episcopi Wigorniensis filius, Dominus *Chicheley*, Dominus *Robertus Cotton* Bibliothecæ Cottonianæ Fundatoris clarissimi pronepos dignissimus, Dominus *Brown Willis*, Dominus *Brome*, Singuli Antiquitatis apprime Studiosi; necnon Reverendus Magister *Elstob*, qui pro eximia sua humanitate mihi communicavit Iconas nummorum, quos ipse habet Saxonicorum, & quidem rarissimorum: atque etiam copiam mihi fecit nummorum, quos possidet Reverendus *C. Batteley* Archidiaconus *Cantuariensis*. Sed dolendum est, hosce omnes ad me haud prius delatos esse, quam exsculptæ fuerint Tabulæ: nec interim licere eosdem commode Tabulis inserere; cum fuerint omnes nummi Regis *Ethelredi*, modo unum excipias qui erat *Ethelstani*; & quatuor qui erant *Edmundi*. At vero tandem maximo mihi erat adjumento in Tabulis conficiendis nummarius plane Thesaurus Domini *Thoresby* de *Leeds* in Agro *Eboracensi*, qui mihi in manus tradidit plures quam 100 nummos Anglo-Saxonicos & Anglo-Danicos, quorum ope data est mihi copia emendandi Iconas non paucas, quæ extant in Britannia Camdeniana: quas vero (desideratis Archetypis) necesse erat sine omni emendatione à Tabulis *Walkerianis* desumere, iis apponitur Litera W. Denique Tabulæ Chronologicæ Regum Anglo-Saxonicorum & Anglo-Danicorum huic operi annexæ sumuntur ex Historia Anglicana ab Erudito *Jacobo Tyrrell* Armigero nuperrime conscripta.

In delineandis Tabulis nostris ipsissimum modulum nummorum, quotquot in manus meas pervenerunt, accurate observatum esse summopere curavi; cæterorum autem Iconas è Tabulis *Walkerianis* descriptas paululum imminuere haud dubitavi, compertum habens ipsorum nummorum magnitudinem ab Iconibus istis esse exuperatam; quamvis non adeo facile sit augurari, cur prædictas Iconas ita dilatare visum esset *Walkero*, tam in vita Regis *Ælfredi* quam in nupera Editione *Britanniæ Camdenianæ*. Et spes est hasce Tabulas Tibi, Vir Honoratissime, gratas fore, propterea quod nummos *Anglo-Saxonicos* & *Anglo-Danicos* triplo plures exhibent, quam Tabulæ quævis antehac Editæ: atque etiam id mihi curæ fuerit, ut quoad omnia nummi hi Ectypi accurate responderent suis Archetypis. Quem in finem nummos utplurimum ipsissimos non modo diligenter inspexi, verum etiam manibus iterum iterumque versavi. Ubi mihi non data fuit copia videndi Archetypos, numismatum istorum Icones tanquam minus accura-

tæ

tæ fortasse haberi possunt, quales sunt Icones è Tabulis *Walkerianis* desumptæ, in quibus idcirco si quæ occurrant mendæ, mihi vitio minime vertendæ sunt. Et quamvis verear interim Opusculum hoc meum omnimodæ maculæ non adeo purum esse, ut nullos inibi errores detegat Lector in hisce studiis mediocriter versatus, multo minus versatissimus, hoc est, Tui (Comes Honoratissime) similis; nullus tamen dubito, quin si Tuo pariter Candore sit ornatus, quæcunque invenerit, facile condonarit sphalmata. Id quidem unicum est quod me anxium habet, nè Publicæ Saluti videar injurius, dum hasce meas nugas Tibi (Illustrissime Domine) evolvendas ausus sim obtrudere, qui tanto cum Honore, tanto cum fructu, & Horas Tuas & ipsum Te Publico impendis commodo.

Honoratissime COMES,

Tibi addictissimus

& obsequentissimus

ANDREAS FOUNTAINE.

Google

Alphabetum è Numismatibus Anglo-Saxonicis *et* Anglo-Danicis *desumptum.*

A.
B.
C.
D.
E.
F.
G.
H.
I.
K.
L.
M.
N.
O.
P.
R.
S.
T.
V.
W.
X.
Y.
Z.

Abbreviaturæ quædam in Numismatibus Anglo-Saxonicis *et* Anglo-Danicis *occurrentes.*

Æ.
DR.
MONETARIUS.
REX.
RUM.
TH.
THB.
CR.
HE.
MAE.
MO.
NG.
NW.
TA.

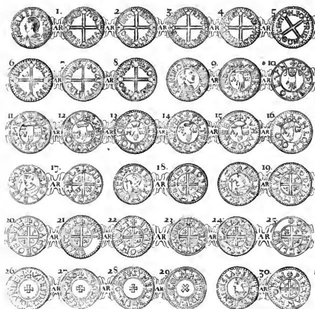
M Burg. fec.

Digitized by Google

ÆLFRED.

ÆTHELRED.

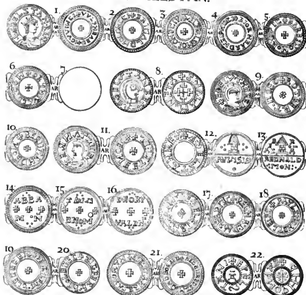

M Burghers Sculp & Scul

ÆTHELRED.

ÆTHELSTAN.

ÆTHELWEARD.

ÆTHELVVLF.

MB

Digitized by Google

ANLAF.

AUDULFIUS. BEORMIRIC.

BEORNUULF. BERHTULF.

BURGRED.

CYNEÐRYÐ

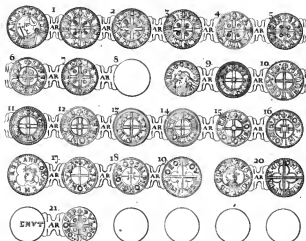

REGINA. CEOLNOTH ARCHIEPISCOPUS.

CNUT.

CEOLVVLF.

COENVVLF.

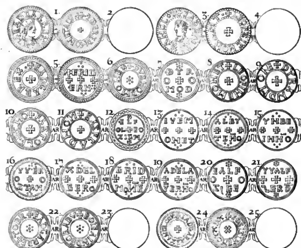
CUTHRED.

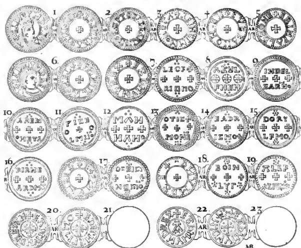
Digitized by Google

EADGAR.

Dissert Epist pag 168

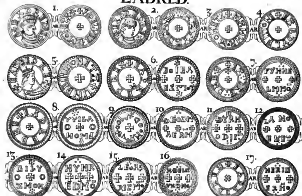
EADMUND.

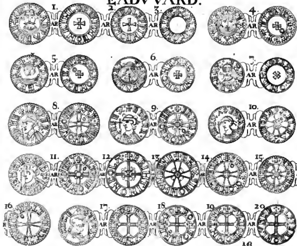
EADMUND.

EADRED.

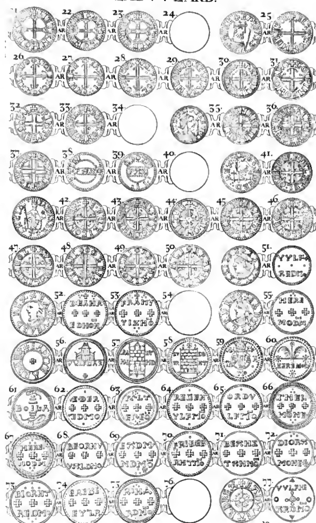
EADVVARD.

MB

Digitized by Google

EADVVEARD.

Digitized by Google

EADVIG.

EANRED. ECGBERHT.

EDWIN.

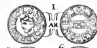

EOTBEREHTVS. ERIC.

HAROLD.

HARTHACNUT.

LUDICA

OFFA.

MB

Digitized by Google

Digitized by Google

OFFA.

St. PETRI MONETA.

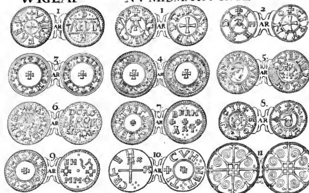
PLEGMUND ARCHIEPISCOPUS.

SIHTRIC. SYCFRED.

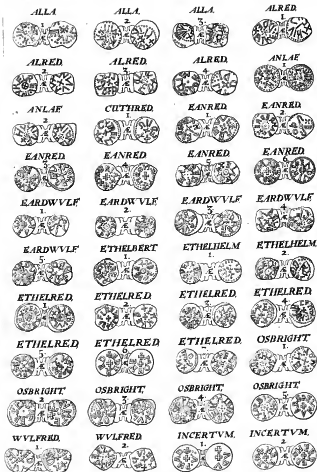

WIGLAF NVMISMATA INCERTA.

MB.

Digitized by Google

ALLA. 1
ALLA. 2
ALLA. 3
ALRED. 1
ALRED. 2
ALRED. 3
ALRED. 4
ANLAF 1
ANLAF 2
CUTHRED. 1
EANRED. 1
EANRED. 2
EANRED. 3
EANRED. 4
EANRED. 5
EANRED. 6
EARDWVLF 1
EARDWVLF 2
EARDWVLF 3
EARDWVLF 4
EARDWVLF 5
ETHELBERT 1
ETHELHELM 1
ETHELHELM. 2
ETHELRED. 1
ETHELRED. 2
ETHELRED. 3
ETHELRED 4
ETHELRED 5
ETHELRED 6
ETHELRED. 7
OSBRIGHT 1
OSBRIGHT 2
OSBRIGHT 3
OSBRIGHT 4
OSBRIGHT 5
WVLFRED. 1
WVLFRED 2
INCERTVM. 1
INCERTVM. 2

TABULA I.

ÆLFRED.

1. ÆLFRED REX. *in aversa parte*, CVDBERHT. non mihi placet sententia *Walkeriana*, nummum hunc in honorem Sancti *Cuthberti* esse excusum, opinor potius illud fuisse nomen cujusdam magnatis aut monetarii. Quamvis interim non sit denegandum summo in honore apud *Ælfredum* Regem fuisse Sanctum *Cuthbertum*, uti satis ex eo constat, quod prædictus Rex Ecclesiæ in honorem Sancti *Cuthberti* dedicatæ donarit provinciam, quæ hodie dicitur *Episcopatus Dunelmensis*; nimirum gratitudinis causa (ut aiunt) quippe Sanctus ille Regi apparuit, pollicitus egregiam victoriam, quam de hostibus suis mox reportavit. W.

2. VVLFRED. nomen cujusdam nobilis. W.

3. ÆDERED MOnetarius. W.

4. LVDIG MONetarius. W.

5. OYDIG MONetarius. W.

6. ELFRED REX. *in aversa parte*, EÐELSTAN MOnetarius. W.

7. ORSNA ÆLFRED FORDA. Nescio quid Literæ supra & infra Regis nomen positæ denotent, nisi *Oxonium* seu vulgo Oxford: oppidum enim illud tum temporis scribi solitum est OXNAFORDA. Quod attinet ad literas RS, erratum haberi possint opificis pro X. *in aversa parte*, BERNFALD MOnetarius.

8. AELFRED REX. *in aversa parte*, AÐELVLF MOnetarius.

Octo hi nummi spectant omnes ad Ælfredum *Magnum*.

9. AELFRED REx. Creditur hunc nummum pertinere ad *Ælfredum Northumbriæ* Regem. Monogramma in parte ejus aversa explicare non valeo. W.

10. ELFRED REX DOR. Ultimas literas quidam legunt NOR, ac proinde nummum referunt ad *Ælfredum Northumbricum*. Sed nummo accuratius spectato, legendum mihi videtur (non NOR sed) DOR, vel DORo, hoc est, uti auguror, *Dorobernium* (seu vulgo Canterbury) ubi excusus est hic nummus, & ad *Ælfredum* Magnum referendus. *in aversa parte*, DIARVALD MOnetarius.

11. EALRVED. Hic nummus locum sibi assignatum obtinuit persuasu viri cujusdam Eruditi, qui eundem ad *Ælfredum* seu *Alvredum* spectare opinatus est. Mihi autem visus est nummus accurate inspectus ad *Offam* potius pertinere; quam quidem sententiam meam haud parum confirmant Literæ istæ in parte aversa, *viz.* O. R. M. (hoc est juxta interpretationem meam *Offa Rex Merciorum*) necnon ipsa nummi fabrica, atque etiam ejusdem collatio cum nummo primo Tabulæ nonæ. *Ealrued* erat unus è magnatibus, sicut & *Eoba* in nummo jam dicto.

ÆTHELRED.

1. AEÐELRED REX ANGLOrum. *in aversa parte*, GODRIG MOneta (vel MOnetarius) LVNDinensis.

2. GODPINE MOneta (vel MOnetarius) LVNDinensis.

3. STEORGER MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRwic, hodie York.

4. EADPOLD MoNeta (vel MoNetarius) On (de) CÆNT wara-byrig, hodie Canterbury.

5. LEOFRIG MOneta (vel MOnetarius) On (de) CENT-wara-byrig, hodie Canterbury.

6. ALFPINE On (de) LVNDene, hodie London.

7. OSGVT MOneta (vel MOnetarius) On (de) ƿINCeaſter, hodie Winchester.

8. EODING MOneta (vel MOnetarius) de OXNAforda, hodie Oxford.
Hi nummi referendi ſunt ad Ætheredum *ſeu* Æthelredum *Regem, Filium* 3[tium] Æthelvulphi.

9. ÆÐELRÆD REX ANGLOrum. *in averſa parte*, ÆÐERED MOneta (vel MOnetarius) LVNDONI.

10. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) LVNdinenſis.

11. BOIA MOneta (vel MOnetarius) de CÆNTƿARE-byrig, hodie Canterbury.

12. BRANTING MOneta (vel MOnetarius) de NORÐƿIC, hodie Norwich.

13. FOLCEARD MOneta (vel MOnetarius) de NORÐwic, hodie Norwich. W.

14 WALTFERÐ MOneta (vel MOnetarius) de GYPESwic, hodie Ipswich.

15, 16. Opinor in hoc nummo binas partes averſas ſive inſcitia ſive incuria Monetarii perperam eſſe conjunctas, quas interim ex ipſarum Fabrica colligo ad *Æthelredum* ſpectare. Nummum hunc excuſum eſſe apud *Exe* ſeu *Exan-ceaſter* (hodie Exeter) ex priori conſtat. Poſterior omnino me latet. W.

17, 18 *Æthelredi* eſt nummus uterque 17[us] & 18[us], opus Monetarii alicujus adeo ignari, ut nec Regis nec ſui nominis Orthographiam calleret. Uterque videtur *Londini* fuiſſe excuſus.

19. ÆÐELRED REX ANGLOrum. *in averſa parte*, GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) de LVNDene, hodie London.

20. ODA MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRƿIC, hodie York.

21. ƿINT------ED MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.

22. EDƿIN On (de) HEORTford, hodie Hartford.

23. TVNEMAN MOneta (vel MOnetarius) de SVÐBYri, hodie Sudbury.

24. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) de CÆNTwarabyrig, hodie Canterbury. W.

25. ODA MOneta (vel MOnetarius) de ƿELINGford, hodie Wallingford. W.

26. SƿETING MOneta (vel MOnetarius) de LVNDEN, hodie London.

27. SƿERTGAR ON (de) STANFOrd in Agro *Lincolnienſi.*

28. SYMERLEÐI MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.

29. SƿETING MOneta (vel MOnetarius) de COLNeceaſter, hodie Colchester.

30. EDELRED REX AIGISIA. Proculdubio conſtat haſce literas perperam deſignatas eſſe in Tabulis *Walkertanis*. Siquis enim eaſdem conferet cum literis nummi 19[mi], inde intelliget literas rectius deſignandas eſſe ANGLORVM. W.

Numiſmata omnia à 9°. *uſque ad finem Tabulæ attinent ad* Æthelredum *filium* Eadgari. Quæ de hujuſce Regis impietate narrant iſtius ſeculi Scriptores videntur minus congruere partibus averſis nummorum ad Eum ſpectantium; extant enim in plurimis pietatis ſuæ, ni fallor, veſtigia; *viz.* manus inter Α Ω, ſignum Fiduciæ in Divina Providentia; & CRVX, ſignum Fiduciæ in Salvatore Crucifixo.

TABULA II.

Æ T H E L R E D.

31. EÐELRED REX ANGLOrum. *in averſa parte*, LEOFAT MOneta (vel MOnetarius) de NOrth-wic, hodie Norwich.
Nummus hic pertinere videtur ad Æthelredum Æthelvulphi *Filium.*

32. AEDELRED REX. *pars averſa*, ELBERE MONETArius.

33. EÐEL-

33. EÐELRED MONETArius.

Bina hæc numismata conflata sunt ex Argento minus puro, quam alia quævis Saxonica à me unquam conspecta. *Ad* Æthelredum *Northumbricum, Filium* Eanredi *ista pertinere auguror.*

34.

ÆTHELSTAN.

1. ÆÐELSTAN REX. *pars aversa,* VVLFHEARD MOneta (vel MOnetarius) VVINtoniæ CIvitatis

2. GRIMALD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIvitatis.

3. ÆLFPALD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIVItatis.

4. BIORNEARD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIvitatis.

5. BARBE MOneta (vel MOnetarius) de NORÐPIC, hodie Norwich.

6. DRYNTVALD MONetarius.

7.

Hi nummi attinent ad Æthelstanum *Regem Filium* Eadwardi *Senioris.*

8. ÆÐELSTAN REX. *in aversa parte,* SMALA MONETArius.

Hic nummus referendus est ad Æthelstanum *Cantii Regem ultimum.*

9. EÐELSTAN REX. *pars aversa,* ROTBERT MOneta (vel MOnetarius) de EOfer-wic, hodie York.

10. BERNARHDE ON(de) ------- Nomen civitatis in hoc nummo omissum est.

11. ÆDelSTAN REX. *in aversa ejus parte,* ABERTEE MOneta (vel MOnetarius) de EOferwic, hodie York.

Numismata 9um, 10um, & 11um *pertinent omnia* (*uti auguror*) *ad* Æthelstanum *Filium* Eadwardi *Senioris.*

12. ÆÐELSTAN REX. *pars aversa,* PVLLSIG, nomen magnatis vel Monetarii.

13. REGNALD MONetarius. In hoc nummo circa ædificium legitur EBORACA, unde constat Eundem *Eboraci* fuisse excusum: & probabile quidem est, ejusdem urbis Ecclesiam Cathedralem haud melius designari potuisse isto seculo.

14. ABBA MONetarius.

15. RIDT MONETARIVS. In inscriptione literæ modo inverso sese habent.

16. DEORYVALD MOnetarius.

17. EÐELSTAN REX TOtius BRITanniæ. *pars aversa,* REGNALD MOneta (vel MOnetarius) de EFORPIC, hodie York.

18. PAVLS MONETa (vel MONETarius) de LEGECeaster, hodie Chester.

19. DEORVLF MOneta (vel MOnetarius) de LEGECEaster, hodie Chester.

20. SIGFERÐ MOneta (vel MOnetarius) de LEGECeaster hodie Chester.

21. EDELSTAN REX AXORVM pro ANGLORVM. *in aversa parte,* HEGENREDES MOneta (vel MOnetarius) ON(de) DEORABYI, hodie Darby.

Omnia hæc Æthelstani *filii* Eadwardi *Senioris fuerunt numismata.*

22. EÐELSTANI. *pars aversa,* EADNODMD pro EADMOND.

Nummum hunc pertinere credo ad Guthrun *Danum. Baptizatus fuit tempore* Ælfredi *Magni & nominatus* Æthelstanus.

ÆTHELWEARD.

1. AEÐELVVEARD REX. *in aversa parte,* ENNEBE Moneta (vel Monetarius) RAE. Harum trium literarum significatio me latet.

2. EADMVND monetarius.

3. EÐELFARD REX. *in averſa parte*, AEÐELHELM unus è magnatibus vel monetariis.

4.

Hi nummi ſpectant omnes ad Æthelweardum *ſeu* Æthelheardum *regem Occidentalium Saxonum & Succeſſorem* Inæ.

ÆTHELVVLF.

1. AEÐELVVLF REX. *pars averſa*, DVNN MONETArius.
2. AEÐELVVLF REX. *in averſa parte*, BRIÐ MONETArius. W.
3.

4.

Numiſmata hæc pertinent ad Æthelwulphum *Regem, Filium* Egberti *Regis*.

TABULA III.

ANLAF.

1. ANLAF REX TOD, ultimas tres literas non intelligo. *in averſa parte*, RADVLEF. monetarius vel unus è magnatibus.

2. ANLAF CYNYNG. *i. e.* Rex. *pars averſa*, FARNAN MONETArius. W.

Neſcio quid indicent Icones ex utraque parte hujus numiſmatis. Haud mihi videtur Icon partis averſæ repræſentare faciem ſeu Frontiſpicium cujuſdam Eccleſiæ, ſicuti *Walkerus* opinatus eſt.

3. ANLAF CYNYNG, *i.e.* Rex. *in averſa parte*, AÐELFERD MINETRIL. forſan Monetarius. W.

Aquila (vel alia quæcunque ſit avis) huic Nummo impreſſa videtur fuiſſe ſignum ſeu vexillum *Anlafi* ad inſtar Aquilæ Romanæ. *Hi nummi referendi ſunt ad* Anlafum *filium* Sihtrici *& Regem Northan-Hymbrorum*.

AUDULFIVS.

1. AVDVLFIVS PRISIN. *in averſa parte* VICTVRIA ADVLFO. W.

Quid PRISIN ſignificet, me latet; niſi nomen ſit alicujus Magnatis vel monetarii, ſiquidem nullus in parte averſa relictus ſit locus utrumvis nomen inſcribendo idoneus. Videtur autem pars averſa fieri ad inſtar Labari cum hac inſcriptione (*in hoc ſigno victor eris*) qualis nimirum extat in monetis ad Conſtantini magni filios ſpectantibus.

Hæc moneta pertinet ad Adulfum *ſeu* Aldwulfum *Anglorum Orientalium Regem Pietate inſignem*.

2.

BEORMIRIC.

1. BEORMIRIC REX. *in averſa parte*. EELHFARD. monetarius vel nobilis. W.

Hic nummus eſt Beormirici *qui &* Brihtricus *dicitur ab Hiſtoriographis; eratque cognatus & ſucceſſor* Coenwulfi *Saxonum occidentalium Regis*.

2.

BEORN-

BEORNVVLF.

1. BEORNVVLF REX. *pars aversa*, MOHN. hæ literæ denotant monetarium. W.

Nummus hic pertinet ad Beornwulfum *Regem Merciorum & successorem* Ceolwulfi.

BERHTVLF.

1. BERHTVLF REX. *in aversa parte*, BYRNVVALD unus è magnatibus vel monetariis.

2. BERHTVLF REX. *in aversa parte*, VIILEHEAH. hasce literas non intelligo. W.

Nummi hi attinent ad Bertwulfum *Regem Merciorum*.

BVRGRED.

1. BVRGRED REX. *pars aversa*, CEALLA MONETArius.
2. CENRED MONETArius.
3. CVNEHEL MONETArius.
4. TATA MONETArius.
5. FRAMRI MONETArius.
6. ICCDVD MONETArius.
7. BERHRED MONETArius.
8. BVRGRED REX Merciorum. *in aversa parte*, EANRED MONETArius.
9. DVDDA MONETArius.
10. DIA MONETArius.
11. DVDVINI MONETArius.
12. BERNEA MONETArius.
13. BEAGNA MONETArius.
14. DYDECI MONETArius.
15. EANARL MONETArius.
16. ELFEAR MONETArius.
17. BVRGRED REX. *in aversa parte*, DVDA MONETArius.
18. OSMVND MONETArius.
19. VVINE MONETArius.
20. EÐELVL MONETArius.
21. DIARVLF MONETArius.
22. VVLFEAR MONETArius.
23. HVSSA MONETArius.

Hi nummi referendi sunt omnes ad Burgredum *seu* Burhedum *Regem Merciorum*.

CYNETHRYTH REGINA.

1. EOBA. *in aversa parte*, CYNEÐRYÐ REGINa.
2. EOBA. *in aversa parte*, CYNEÐRYÐ REGINA.

Opinor *Cynedredam* hanc fuisse *Offæ Merciorum* Regis uxorem; tam hujus etenim regis quam illius nummis inscribitur EOBA. Caput primo impressum, esse *Offæ*, indicio (ni fallor) est diadema. Caput secundo impressum potest esse ipsius *Cynedredæ*; est enim muliebre caput, sed adeo rudi Minerva ductum in Tabulis *Walkerianis* ut ab illo Autore habeatur tanquam caput virile.

CEOLNOTH ARCHIEPISCOPUS.

1. CEOLNOÐ ARCHIEPiscopus. *pars aversa*, DIALA MONETA (vel MONETArius) DOROberniæ. W.

2. CVLNOÐ ARCHEPIScopus. *in aversa parte*, YVYNIMRE MONETArius.

Hæc duo numismata spectant ad Ceolnothum, *qui cognominatus erat Bonus Episcopus*; Consecratus *Archiep. Cantuar.* Anno Dom. 830; Pallium accepit A.D. 831. Erant tum temporis Cantuariæ præla Monetaria 7, quorum 4 pertinebant ad Regem, 2 ad Archiepiscopum & unum ad Abbatem. Istis nimirum seculis multis Episcopis & proceribus jus concessum erat eudendi nummos. *in aversa parte* ultimi numismatis est (X. P.) monogramma Christi.

TABULA IV.

CNUT.

1. CNVT REX ANGlorum. *in aversa parte*, CRINAN MOneta (vel MOnetarius) de EOFeR-wic, hodie **York**.
2. EDƿINE ON (de) LVNDen, hodie **London**.
3. SVNOLF MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie **York**.
4. FARÐEIN MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie **York**.
5. ELFNAN MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRwic, hodie **York**.
6. LVFFƿINE ON (de) DOFre, hodie **Dover**. W.
7. ASLAC MOneta (vel MOnetarius) LINCOLNiensis.
8.

9. CNVT REX. *pars aversa*, SƿERTING ON (de) DEORaby, hodie **Darby**.
10. ƿITODERE ON (de) LVNDene, hodie **London**.
11. LEODMÆR ON (de) RINCofa, forsan pro RVNCofa, hodie **Runkhorne**.
12. RÆFEN ON (de) EOFERwic, hodie **York**.
13. ESELƿINE ON (de) SVthberi, hodie **Sudbury**.
14. IEORCINE ON (de) MEO.
15. LEOFNOÐ ON (de) CPH.
16. NODƿIN MONeta (vel MONetarius) IIRAT. W.

Ultimas literas Num. 14, 15, 16. explicare non possum.

17. CNVT REX ANGLORVM. *in aversa parte*, ƿVLFRIC ON (de) LVNDene, hodie **London**. W.
18. SELƿiN ON (de) ÐEOTFOrd, hodie **Thetford**.
19. OVĐGRIM MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwie, hodie **York**. W.
20. CNVT REX ANGLOrum. *partem aversam* non intelligo.
21. CNVT. *pars aversa*, ƿVLNOÐ MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRƿic, hodie **York**. W.

Hi nummi referendi sunt ad Canutum *Magnum*.

CEOLVVLF.

1. CEOLVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, HEREBERHT unus è magnatibus.
2. CIOLVVLF REX Merciorum. *pars aversa*, EANVVLF MONETarius.
3. CIOLVVLF REX MERCIorum. *in centro* CRVX. *in parte aversa*, CEOLHARD MONeTarius.

Numismata hæc attinent ad Ceolwulfum *Regem Merciorum*, *successorem* Kenelmi.

COENVVLF.

1. COENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, LVL. nomen forsan Monetarii. W.

2. COEN-

2. COENVVLF REX. *pars aversa*, POOEL unus è magnatibus vel monetarius.

3. COENVVLF REX Merciorum. *pars aversa*, CEOLHEARD Monetarius. W.

4. COENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, DVN MONETArius.

5. OBA MONETArius.

6. COENVVLF REX. *pars aversa*, VVIGHARD monetarius vel unus è magnatibus.

7. CIOLHARD monetarius.

8. CENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, DIOLA nobilis quidam vel monetarius.

Hi nummi spectant ad Kenwulfum *Merciorum Regem & successorem* Egferthi.

CVTHRED.

1. CVÐRED REX CANTii. *in aversa parte*, HEREMOÐ MONETArius.

2. VERHEARDI MONETArius.

3. EABA MONETArius. W.

4. CVÐRED REX. *pars aversa*, ƑERHEARD monetarius vel unus è magnatibus.

5. EABA monetarius.

Numismata hæc referenda sunt ad Cuthbertum *Regem Cantii & successorem* Eadberti.

6. CVÐRED REX. *in aversa parte*, SIGEBERHT, satrapas vel monetarius vel forsan *Sigebertus* successor *Cuthredi* in regno Occidentalium Saxonum: nummum enim hunc pertinere credo ad *Cuthredum* regem Occident. Saxon. & Successorem *Æthelbeardi* seu *Æthelweardi*.

TABULA V.

EADGAR.

1. EADGAR REX. *in aversa parte*, ÆÐERED MONETA (vel MONETArius) de LVNdene, hodie London.

2.

3. EADGAR REX ANGLOrum. *in aversa parte*, LEOFSIG MOneta (vel MOnetarius) de HAMTun, hodie vel Southamton vel Northamton; Antiquis enim uterque vocabatur *Hamtun*. W.

4.

5. EADGAR REX. *pars aversa*, HÆRIGÆR Monetarius.

6. ÐVRNOÐ MONEtarius.

7. ÐVRMOD monetarius.

8. LEOFINE MONETarius.

9. DVRAND MONEtarius.

10. FASTOLFES MOnetarius.

11. ASFCAD MONetarius.

12. ÆLFSIG Monetarius. literas OL EO explicare non possum; nisi forsan denotant nummum *Eboraci* fuisse excusum.

13. IVE MONETarius.

14. ALBYTS MOnetarius.

15. VNBEIN MOnetarius.

16. VVERSTAN monetarius vel unus è magnatibus.

17. AÐELGER mOnetarius.

18. GRID MONEtarius.

19. AÐELAVER MOnetarius.

20. EALFSIGE monetarius vel unus è proceribus.
21. VVALFSER mOnetarius.
22. EADGAR REX TOtius BRitanniæ. *in averſa parte*, BOIEA Moneta (vel Monetarius) de DEORABY, hodie Darby.
23.

24. EADGAR REX ANGLORVM. *partem averſam* non intelligo.
25.
Hi Nummi pertinent ad Eadgarum *Regem & ſucceſſorem* Eadwigi.

EADMVND.

1. EADMVND REX. *in averſa parte*, EREMHBART MONETArius.
2. EADGAR MOneta (vel MOnetarius) de NORÐFIC, hodie Norwich.
3. REINGIM MONETArius. W.
4. Nummum hunc explicare non valeo. W.
5. GRIMFALD MONEtarius.
6. EADMVND REX. *in averſa parte*, FFINIFL MONETarius.
Hi nummi referendi ſunt ad Eadmundum *Fratrem & ſucceſſorem* Æthelſtani.
7. EADMVND REX. *pars averſa*, LEOFRIG MOnetarius.
8. ASVLFNEN monetarius vel unus è magnatibus.
9. INGELGAR MOnetarius.
10. ARE MONETArius.
11. FICELM MOnetarius.
12. MANNA MOnetarius.
13. OTIC MONEtarius.
14. EADRIC MOnetarius.
15. DORVLF MOnetarius.
16. BIRNEARD MOnetarius.
17. EADMVND REX. *partem averſam* non intelligo.
18. EADMVND. *in averſa parte*, BOINLVC monetarius vel nobilis quidam. W.
19. ALEFSIG Monetarius.
Hæc ſunt, uti auguror, Numiſmata Edmundi *Martyris, Regis Orientalium Anglorum.*
20. EADMVND REX ANglorum. *in averſa parte*, EÐELHELM MOnetarius.
21.

22. EADMVND REX. *pars averſa*, EADMVND Monetarius.
23.

Bina hæc numiſmata pertinere credo ad Eadmundum *ſucceſſorem* Æthelſtani.

TABULA VI.

EADMVND.

24. SC (ſanctus) EADMVND. *in averſa parte*, VVNER Monetarius.
25. SC (ſanctus) EADMVND REX. *in averſa parte*, VVINIFeR MONETARius. W.
26. ODO MONEta (vel MONEtarius) de RLIA haſce ultimas literas haud intelligo. W.
27. IOMA Monetarius ME FECIT. W.
Hæc quatuor ultima numiſmata excuſa ſunt in honorem Sancti Eadmundi *Martyris; ſed juſſu cujuſnam Regis incertum eſt; alicujus certe qui erat ejuſdem ſive nominis ſive proſapiæ.*

EADRED

EADRED.

1. EADRED REX. *pars aversa*, AÐELVERÐ MONETArius.
2. EADRI D REX. *in aversa parte*, SARYYRD MONEtarius.
3. MANNA MONETArius.
4. EARDVLF MONEtarius.
5. EADRED REX. *in aversa parte*, VNBEIN MONETArius. *W.*
6. EADRED REX. *pars aversa*, BOIEAES MONETarius.
7. EADRÆD REX. *in aversa parte*, ǷYHNELM MOnetarius.
8. EADRED REX. *in aversa parte*, VVILAF MONetarius.
9. ÐVRMOD MOnetarius.
10. ÐEODMAER Monetarius.
11. ÐVRMOD Monetarius.
12. TERELA MOnetarius.
13. GILYS MONetarius.
14. MYNRED MOnetarius.
15. LEOFRIC MOnetarius.
16. AÐELMVND MOnetarius.
17. EADRED REX. *in aversa parte*, HERIGER MOnetarios.

Numismata hæc omnia pertinent ad Edredum *Fratrem & successorem* Edmundi.

EADWARD.

1. EADǷARD REX ANGlorum. *in aversa parte*, REFǷINE ON (de) RINCofa, hodie Runckhorne.
2. LEFǷINE ON (de) LINR. pro LINDcolne, hodie Lincoln. *W.*
3. OÐeLRIc MONeta (vel MONetarius) de RINGofa, hodie Runckhorne. *W.*
4. EADǷARD REX. *in aversa parte*, VCESTEL ON (de) EOferwic, hodie York.
5. EDǷAERD REX. *pars aversa*, ÐORR ON (de) EOFERǷIc, hodie York.
6. EADǷǷARD REX. *in aversa parte*, BRININ MONeTArius.
7. EADǷARD REX Anglorum. *in aversa parte*, BRAND ON (de) ǷALIngeford, hodie Wallingford.
8. IEDǷERD REEX. *pars aversa*, ARNERIM ON (de) EOFERwic, hodie York. W.
9. EDRERD REEX. *in aversa parte*, ERNGRIM ON (de) EOFERwic, hodie York.
10. EDǷARD REX Anglorum. *pars aversa*, AELFAN ON (de) EOFeRwic, hodie York.
11. EDǷaRD REX. *in aversa parte*, ELFǷINE ON (de) EOFERǷic, hodie York.
12. BRINTIN ON (de) COLNAceaster, hodie Colchester.
13. BRIXSIE ON (de) LVNDENE, hodie London.
14. STIRCOL ON (de) EOFERǷIc, hodie York.
15. EDRICG ON (de) HEREFord, hodie Hereford.
16. LEOFENOÐ ON (de) EOFHerwic, hodie York.
17. EDǷARD REX. *in aversa parte*, COVMVND ON (de) STÆFford, hodie Stafford.
18. ÐORR ON (de) EOFERHwic, hodie York.
19. ǷVLNOÐ ON (de) NTIMC. ultimas Literas explicare non valeo.
20. ELFǷERD ON (LVNDEne, hodie London.

Hi nummi referendi sunt omnes ad Eadwardum *Confessorem.*

TABULA VII.

EADWEARD.

21. SIETMaN MONetarius de SVÐBIC forsan pro SVÐBERI, hodie Sudbury.
22. ÆLMÆR ON (de) SCROBEsbyrig, hodie Shrewsbury.
23. SPETINC ON (de) DORcescaster, hodie Dorchester. vel DOR witceaster, hodie Canterbury.
24.

25. EADPARD RD REX. *in aversa parte*, ELRIC ON (de) HEREFORd.
26. LIOFENOÐ ON (de) HEREFOrd.
27. EARNPI ON (de) HERE ford.
28. ALFPOLD ON (de) EOFeRwic, hodie York.
29. SCVIAE ON (de) EOFeRPic, hodie York.
30. ARNGRIM ON (de) EOFeRwic, hodie York.
31. GODPINE ON (de) OLRO. has literas non intelligo.
32. DRINTMER ON (de) PALingeford, hodie Wallingford.
33. ÐORR ON (de) EOFRPICe, hodie York.
34.

35. EADPARD REX. *in aversa parte*, SNEBENRY ON (de) EOferwic, hodie York.
36. ALEN ON (de) EOFeRPIEC, hodie York.
37. BRVNDINE ON (de) STAnford, hodie Stamford.
38. } Hæc numismata explicare non possum.
39 W. }
40.

41. EDPERD REX. *in aversa parte*, VLFKEL ON (de) EOFERwic hodie York.
42. EADPARD REX ANGLOrum. *pars aversa*, EGELRIC ON (de) HEReford.
43. NELFVVIG ON (de) HEREFORd.
44. ÐVRCIL ON (de) PILTVNE, hodie Wilton.
45. BRINTRIL ON (de) PALIngeford, hodie Wallingford.
46. SPARTCOL ON (de) EOFERwic, hodie York.
47. AVTI ON (de) LINNCOLn, hodie Lincoln.
48. OÐGRIM ON (de) EFeRPIc, hodie York. W
49. RDINNIT ON (de) LEIcestre, hodie Leicester.
50. BRAND ON (de) PALIngeford, hodie Wallingford.
Numismata hæc omnia spectant ad Eadwardum *Confessorem*.
51. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, VVLFRED MOnetarius.
52. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, BEANRED MONetarius.
53. FRAMVVIS MOnetarius.
54.

55. EADVVEARD REX. *pars aversa*, HEREMOD Monetarius.
56. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, VVLFGAR unus è magnatibus vel monetariis.
57. EADMVND monetarius vel nobilis.
58. CUÐBERHT monetarius vel unus è magnatibus.

Quænam sint ædificia in tribus nummis præcedentibus pronuntiare non possum. Credebam aliquando primum designare Templum *Westmonasteriense*; secundum Ecclesiam

clesiam magnam in oppido vulgo dicto St. *Edmonds Bury*; & tertium Ecclesiam Cathedralem *Dunelmensem*: sed cum hæ conjecturæ nullis certis fundamentis innixæ sint, Iconas illas aliis explicandas relinquo.

59. ALNSTAN MOnetarius.
60. HEREMOD monetarius.
61. BOIGA unus è magnatibus vel monetariis.
62. ÆÐERÆD MOnetarius.
63. ƑALTERE mOnetarius.
64. REGENVLF MOnetarius.
65. ORDVLF MOnetarius.
66. SNEL MONEtarius.
67. HEREMOD Monetarius.
68. BEORNVVALD MOnetarius. W.
69. EADMVND MOnetarius. W.
70. FRIÐEBRHT MOnetarius.
71. BEANSTAN MOnetarius. W.
72. DIORA MONEtarius. W.
73. BIORHTRED MOnetarius.
74. EREREEVLR. hasce literas explicare non valeo.
75. RINARD MOnetarius.
76.

77. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, VVLFHEARD MOnetarius. W.
Numismata hæc referenda sunt omnia ad Eadweardum *seniorem*.

TABULA VIII.

EADVIG.

1. EADVIG REX. *in aversa parte*, HERIGER MOnetarius. W.
2. BOIGA MONETArius de BEDAnford, hodie 𝔅𝔢𝔡𝔣𝔬𝔯𝔡.
3. VVÆRIN MOnetarius.
4. VVILSIG MONeta (vel MONetarius) de EOferwic, hodie 𝔜𝔬𝔯𝔨.
5. ERI Monetarius.
Hi nummi pertinent ad EAdwigum *fratrem & successorem* Eadredi.

EANRED.

1. EANRED REX. *in aversa parte*, EADVINI unus è magnatibus, vel forsan monetarius. W.
Nummus hic attinet ad Eanredum *Regem Northymbrorum & successorem* Ælfwoldi.

ECGBERHT.

1. ECGBERHT REX. *in aversa parte*, OBA MONETArius. Monogramma in centro non intelligo.
2. ECGBEARHT REX. *in aversa parte*, DEBLS MONETArius. W.
3. ECGBEORHT REX. *in centro*, SAXONum. *in aversa parte*, IFA MONATArius.
Pertinent hæc numismata ad Ecgbertum *Occident. Saxon. Regem, qui, pluribus Heptarchiæ Regnis in unum Imperium unitis, habetur primus omnium Monarcharum Saxonicorum; deditque nomen Angliæ Imperio suo.*
4. ECGBERT A. *in aversa parte*, VIBEREHTVS nomen vel satrapæ vel monetarii. W.
Nummum hunc ex ipsius fabrica pertinere judico ad Egbertum *regem Northumbrorum & successorem* Ællæ.

EDWIN.

1. EDFIN REX. *in aversa parte*, SEEVEL ON (de) EOFERwic, hodie York.

Censet Walkerus hunc nummum spectare ad Edwinum *Northumbriæ Regem; quod si verum sit, Saxonicorum omnium nummorum, quos novimus, antiquissimus est. Vid. Num. 38. Tab. 8va. in Britannia Camdeniana.*

EOTBEREHTVS.

1. EOTBEREHTVS. Draco in aversa parte; vexillum, uti auguror, istius Regis.

Hoc numisma referendum est ad Eadberhtum *Regem Northymbriæ & successorem* Ceolwulfi.

ERIC.

1. ERIC REX. in centro, gladius. *pars aversa*, INEGEIGAR monetarius vel unus è magnatibus.

2. ACVLF MONetarius.

3.

Hi nummi pertinent ad Eoricum *seu* Ericum *Regem Orientalium Anglorum & successorem* Guthruni.

HAROLD.

1. HAROLD REX ANGLorum. *in aversa parte*, LEOFFINE ON (de) BRIcgstow, hodie Bristoll.

2. HAROLD REX ANGLorum. *in aversa parte*, FNLFGENT ON (de) GLEawan-ceaster, hodie Gloerster.

3. BRINTRIL ON (de) TVNebricge, hodie Tunbridge.

4. BRINTNÆR ON (de) FALingeford, hodie Wallingford.

5. GODRIC ON (de) ÐEOTFord, hodie Thetford.

6. FILLEM ON (de) OXENFord, hodie Oxford.

GODFINE ON (de) SCEaftesbyri, hodie Shaftesbury.

Hi nummi spectant ad Haroldum *Filium & successorem* Canuti *Magni.*

8 HAROLD REX. *in aversa parte*, BRVNNSTAN ON (de) ÐEOTFord, hodie Thetford.

9. HERRA ON (de) EGLESCbyrig, hodie Ailesbury.

10. SFAFA ON (de) LINCOLN. W.

Numismata hæc attinent ad Haroldum *successorem* Eadwardi *Confessoris.*

11. HAROLD REEX Anglorum. *in aversa parte*, SLEFINE ON (de) ÐEODford, hodie Thetford.

Est Moneta Haroldi *successoris* Canuti *Magni.*

HARTHACNVT.

1. HARÐACNVT. *in aversa parte*, LEOFSAN ON (de) LVNDene, hodie London.

2. FOLSIG ON (de) BAÐEnceaster, hodie Bathe.

3. HARÐACNVT REX. *in aversa parte*, ELFINE ON FIGEraceaster, hodie Worcester. W.

4.

Hi nummi referendi sunt ad Hardacnutum *fratrem & successorem* Haroldi.

LVDICA

L V D I C A.

1. LVDICA REX MErciorum. *pars aversa*, VERBALD MONEtarius.
2.
Nummus hic attinet ad Ludicanum *Regem Merciorum successorem* Beornwulfi.

O F F A.

1. OFFA REX MERCIORVm. *pars aversa*, EALMVND monetarius vel unus è magnatibus.
2. OFFA REX. *pars aversa*, LVLLA monetarius vel nobilis.
3. OFFA REX. *in aversa parte*, IBBA unus è magnatibus vel monetariis.
4. OFFA REX. *in aversa parte*, LVLLA, ut supra.
5. OFFA REX. *in aversa parte*, EOPPA satrapas.
6. OFFA REX. *pars aversa*, CIOLHARD satrapas vel monetarius.
Numismata hæc omnia referenda sunt ad Offam *regem Merciorum successorem* Beornredi.

TABULA IX.

O F F A.

7. EOBA. Caput, uti auguror, Regis, etsi nomen EOBA sit unius è magnatibus. *in aversa parte*, OFFA REX.
8. OFFA REX Merciorum. *in aversa parte*, LVL pro LVLla ut supra.
9. EÐELMOD. monetarius vel unus è magnatibus.
10.
11. OFFA REX. *partem aversam explicare non possum.*
12. OFFA REX. *in aversa parte*, EÐELVALD unus è magnatibus vel monetariis.
13. OFFA REX. *in aversa parte*, EOBA unus è proceribus. W.
Hi nummi etiam spectant ad Offam *Regem Merciorum successorem* Beornredi.

S^ti. PETRI MONETA.

1. SCI (Sancti) PETRI MOneta. *partem aversam non intelligo.*
2. SCI PETRI MOneta. *in aversa parte*, ERIVIITM. has literas explicare non possum.
3. SCI PETRI MOneta. *in aversa parte*, EBORAcensis CIVitas.
4. SCI. PETRI MOneta. *pars aversa*, EBORACEnsis CIVitas. W.
5. SCI PETRI MOneta. *in aversa parte*, EBORACEnsis CIVitas. W.
6. SCI PETRI MOneta. *pars ejus aversa*, EBORACEnsis CIvitas. W.
7. SC PETrI MOneta. *in aversa parte*, EBORACEnsis CIvitas. W.

Videntur Numismata præcedentia potius jussu seu Authoritate Archiep. *Eboracensis* (ad quem etiam pertinebat jus cudendi monetam) cusa esse in usum communem, quam in Tributum Papæ solvendum. Nam ex hac suppositione sequitur plusquam probabile esse ut numismata hujusce generis nonnulla in ditione Papali essent reperienda, cum res ita sese non habeat. Numismatis 2^di. pars aversa exhibere videtur nomen alicujus Monetarii: & 7um. ejusdem generis plane est cum reliquis; quamvis Walkerus legit S^t. *Neglino* pro S^t. *Petri Moneta*. Hæc omnia discrepant quoad Iconas (ideoque heic loci una collocantur) sed interim quoad inscriptiones fere conveniunt.

PLEGMUND ARCHIEPISCOPUS.

1. PLEGMVND ARCHIEPiscopus. *in aversa parte*, ÆÐELVLF MOnetarius. W.

2. PLEGMVND ArCHIEPiscopus. *pars aversa*, LICMVND MOnetarius. W.

Hi nummi pertinent ad Plegmundum *qui electus fuit ad Archiepiscopatum Cantuariensem.* An. Dom. 890.

SIHTRIC.

1. SIHTRIc REX DHGH ultimas has literas non intelligo. *in aversa parte*, COLBRAND PIODH nomen loci me latet. W.

2. SITRIC CVNYNG, *i.e.* Rex. *in aversa parte*, ASCOLY MONETArius. Vid. num. 2. Tab. 3.

Numismata hæc referenda sunt ad Sihtricum *Regem Northymbrorum successorem* Reginaldi & Nieli.

SYCFRED.

1. SYCFReD NII. *in aversa parte*, EVVRA MONetarius. W.

Hic Nummus attinet ad Sycfredum *seu* Sigebertum *Regem Saxonum Occidentalium successorem* Cuthredi.

WIGLAF.

1. VVIGLAF REX Merciorum. *in aversa parte*, REDVAD Monetarius. *Attinet hic nummus ad* Wiglafum *Regem Merciorum successorem* Ludicani.

NVMISMATA INCERTA.

Numismata hæc omnia sunt *Anglo-Saxonica* vel *Anglo-Danica*; ad quem vero Regem singula spectent, non liquet: liquet autem 4um. incuria Monetarii constare ex binis partibus aversis perperam conjunctis, EDELNOD ON (de) SNOTENGEHAM, hodie Nottingham. Item 5um. cum eandem ex utraque parte habet inscriptionem, non patet ad quem regem sit referendum. 6^{u}. inscriptio est CVNING MONETA. i.e. *Moneta Regis*; in aversa parte, DOROBERNIA CIVITAS, hodie Cantterbury: sed ad quem regem spectat me latet. De reliquis nihil certum habeo quod dicam; quorum itaque explicatio ab aliis in hac scientia melius versatis expetenda est.

TABULA X.

Numismata omnia in hac Tabula ex ære conflata sunt, & spectant ad Reges sive Satrapas *Northumbriæ*; & cum singula nomina singulis nummis sint ad verticem apposita, ulteriori explicatione non opus esse videtur; præsertim cum in partibus aversis inscriptiones fere omnes temporis injuria adeo sunt deletæ, & tam rudi Minerva primum fabricatæ, ut ex nominibus Magnatum vel Monetariorum admodum pauca intelligi queant; &, quantum mihi licet colligere, nullius oppidi mentio in iisdem occurrat.

In Illustrationibus præcedentibus Nummorum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* id mihi solum curæ erat nummos singulos suis Regibus vel magnatibus assignare, nomina in partibus aversis pro viribus meis explicare, necnon urbes sive oppida ibidem memorata. Quod vero atttinet ad Historiam Regum, Magnatum vel oppidorum, quorum mentio fit in numismatibus prædictis, eandem suis locis apponere supervacaneum duxi; siquidem ea colligi possit ex istorum seculorum Historiographis. Visum erat numismata ordine Alphabetico collocare, quo facilius pro re nata numisma aliquod reperiat Lector, consulatque. Siquem autem juvat nummos Saxonicos in suo Abaco disponere juxta seriem Temporum, in promptu est idem efficere ope Tabularum Chronologicarum subsequentium, quæ licet sint non omnibus numeris absolutæ, tamen omnium, quæ extant, accuratissimæ haberi possunt.

TABULÆ CHRONOLOGICÆ.

Ex Hiſtoria Anglicana Erudit. JAC. TYRRELLI Armigeri.

REGES CANTII.

Anno Dom.	
457	*Hengiſtus* regnavit annos 31.
488	*Æſcus*, ſeu *Oricus*, filius ejus, annos 24.
512	*Otha*, ſeu *Oſcas*, filius ejus, annos 20.
532	*Ermenricus*, filius ejus, ann. 29.
560	*Ethelbertus*, filius ejus, ann 56.
616	*Eadbaldus*, ſeu *Ethelbaldus*, filius ejus, ann. 24
640	*Ercombertus*, filius ejus, ann. 24.
664	*Egbrithus*, filius ejus, ann. 9.
673	*Lotharius*, frater ejus, ann. 12.
685	*Eadricus*, Regio ſtemmati alienus.
686	*Wittredus* & *Wæbberdus* regnum uſurparunt, (alieni etiam ſtemmati Regio) & ſimul regnarunt.
694	*Wightredus* Regiam familiam reſtauravit, & moriens reliquit tres filios, qui regnabant ſucceſſive, viz.
727	*Ethelbertum*, qui regnavit ann. 22.
749	*Eadbertum*, qui ann. 11.
760	*Alricum*; in quo defecit Regia familia, & exinde peregrini ſunt Reges facti, viz.
764	*Healbertus* & *Sigaredus*, regnabant ſimul, & Regnum inter ſe diviſerunt.
778	*Egbertus*, hic etiam regnum uſurpavit.
786	*Eadbertus* ſeu *Ethelbertus*, cognomine *Prænus*, captus a *Kenwulfo* Rege *Merciorum*, qui regnum *Eadberti* dono dedit
794	*Cuthredo*, Tributario ſuo, ann. 8.
805	*Baldredus*, ann. 18. Ultimus hic *Cantii* Rex, ab *Egberto* Rege exauctoratus.
838	*Athelſtanus* R. *Ethelwolfi* filius illegitimus, à Patre creatus *Cantii*, *Eſſexiæ* & *Surriæ* Rex Moriebatur ſine prole; Regno ejus ad *Ethelwolfum* relabente.

REGES SAXONUM MERIDIONALIUM.

Anno Dom.	
491	*Ælla* regnavit annos 24.
515	*Ciſſa* quot annos regnavit non innoteſcit. ſucceſſio regum hujus Provinciæ mirum in modum deficit.
618	*Ethelwalchium* ſeu *Athelwaldum* in prælio occidit *Ceadwalla*, qui regnum ejus proprio adjunxit, uſque dum à *Bertuno* & *Autuno* duobus R. *Ethelwalchii* Ducibus expulſus eſt: hi Regnum inter ſe diviſerunt, quibus ſucceſſerunt multi reges, quorum omnium nomina nobis non innoteſcunt, excepto
725	*Aldwino*. Hunc occidit *Ina* Rex *Saxonum Occidentalium*, illiuſque Regnum proprio adjunxit.

REGES SAXONUM OCCIDENTALIUM.

Anno Dom.	
519	*Cerdicus* regnavit ann. 15.
534	*Cynricus*, filius ejus, 26 ann.
560	*Ceawlinus*, filius ejus, 31 ann.
591	*Ceolricus*, affinis ejus, 5 ann.
597	*Ceolwulfus*, 14 ann.
611	*Cynegilſus* &
613	*Cwichelmus*, filius ejus, regnarunt 32 ann.
643	*Kenewalcus*, filius ejus.
672	*Sexburgia*, Regina *Kenewalchi*.
674	*Æſkwinus*, *Kenewalchi* Conſobrinus, ann. 2.
676	*Centwinus*, *Cynegilſi* filius, ann. 9.
685	*Ceadwalla*, an. 3 & dim.
688	*Ina*, Conſobrinus ejus, 39 ann.
728	*Æthelheardus*, affinis ejus, ann. 14. & dim.
741	*Cuthredus*, conſobrinus ejus.
754	*Sigebertus*, conſobrinus ejus, ann. 13.
755	*Cinewulfus*, 29 ann.
784	*Brihtricus*, conſobrinus ejus, 18 ann.
802	*Egbertus*, affinitate aliqua *Brihtrico* conjunctus.

REGES SAXONUM ORIENTALIUM.

Anno Dom.	
527	*Erkenwinus* ſeu *Eſcwinus*.
. . .	*Sigebertus*.
	Swithelmus.
535	*Sledda*, ann. 9.
587	*Seabertus*, ann. 47.
596	*Sexredus*, *Sewardus* & *Sigebertus*, tres fratres, an 6
617	*Sigebertus* Parvus, dictorum conſobrinus, an. 25.
623	*Sigebertus* Bonus.
648	*Swithelmus*, ejus frater, ann 2.
661	*Sigherus* & *Sebba*, conſobrini; horum prior non niſi ad parvum tempus regnabat; poſterior ann. 30.
663	*Sigehardus* & *Swenfredus*, ann. 7.
693	*Offa* ann 9
700	*Selredus*, illius conſobrinus, ann 37 & dim.
709	*Swithredus*.
746	

Poſt hujus obitum (ut tradit *Florentius*) pauci fuerunt *Saxonum Orientalium* Reges; eodem enim anno, quo *Saxones Auſtrales* & *Cantii Incolæ* R. *Egberto* ſe ſubdiderunt, *Saxones* etiam *Orientales* ſeſe pariter ſubmittebant.

NORTHUMBRIÆ REGES, in Provinciis.

Anno Dom.	[BERNICIA.]	Anno Dom.	[DEIRA.]
547	*Ida*, *Eoppæ* Filius, regnavit 12 ann utroque regno eidem ſubjecto.		
559	*Adda* ſeu *Odda*, Filius ejus, 5 ann.	559	*Ælla*, *Yffi* Filius, 30 fere ann.
564	*Clappa* 7 ann.		
571	*Theodwulfus*, 1 an.		
572	*Freothwulfus*, 7 an.		
579	*Theodoricus*, 7 ann.		
588	*Æthelricus* 2 ann.		
	Hi duo ultimi, erant *Idæ* Filii, & in hac provincia regnaverunt, *Ællâ* in *Deira* regnante.	589	*Edwinus*, dicti filius, brevi expulſus ab *Æthelfrido Berniciæ* Rege, qui, utroque Regno ſibi ſubjecto, regnavit 14 ann. donec *Edwinus* reſtauratus erat.
	Æthelricus utriuſque Regni adeptus eſt Imperium, moriente *Ællâ*, & regnavit 5. ann.		

Anno Dom.	
593	*Æthelfridus* regnavit 24 ann. utroque ſibi ſoli regno ſubjugato
617	*Edwinus*, etiam *Ællæ* fil. 17 ann utroque ſibi quoque regno ſubjecto: Edwino occiſo, ſuum imperium in duo abiit; etenim tunc temporis in

Anno Dom.	[DEIRA]	Anno Dom.	[BERNICIA.
634	*Oſricus*, *Alfredi* filius, regnavit, 1 an.	634	*Eanfredus Ethelfridi* non ita pridem Regis filius etiam an. . . .

Anno Dom. His vero in eodem an. occisis.

634 *Oswaldus Eanfridi* frater regnavit 9 ann. in utraque provincia, quo etiam occiso

642 *Oswius Oswaldi* frater 9 ann. in *Bernicia* regnavit.

A. D. 644 *Oswinus, Osrici* filius, in *Deira*, regnavit donec septenni regno finito, occisus erat ab

651 *Oswio*, novissime dicto, qui ambo regna tunc iniit, quæ ab illo tempore unita manserunt. Regnavit 28 ann

670 *Egfridus* seu *Egfertus*, Oswiei Fil. 15 ann.
685 *Alfredus*, frater ejus, 20 ann.
705 *Osredus*, *Alfridi* Fil. 11 ann.
716 *Kenredus*, *Cuthelmi* Fil 2 ann.
718 *Osricus*, *Kenredi* Frater, 11 ann.
789 *Ceolwulfus*, *Kenredi* Germanus, 8 ann.
737 *Eadbertus*, 21 ann.
758 *Osulfus*, Fil. ejus. 1 annum.
759 *Ethelwaldus*, cognomine *Mollus*, 6 ann.
765 *Albredus Idæ* pronepos, 16 ann.
774 *Ethelredus* seu *Ethelbertus*, *Molli* Fil. 4 ann.
778 *Alfwoldus* 11 ann.
789 *Osredus* Nepos ejus, *Alredi* Fil. 1 annum.
790 *Ethelredus* seu *Ethelbertus* restauratus, 4 ann.
795 *Osbaldus* 27 dies, deinde exauctoratus.
795 *Eardulfus* 10 ann

Eardulfus e regno pulsus An. Dom. 806. Huic successit

806 *Ælfwoldus*, Qui regnavit 2 ann.
808 *Eanredus*, *Eardulfi* Fil. 32 ann.
840 *Ethelredus*, Fil. ejus, 9 ann.
849 *Osbertus*, 13 ann e solio deturbatus ab
862 *Ælla* Usurpatore. Ambo hi reges à *Danis* occisi, qui præfecerunt
866 *Egbertum* Regem, ab iisdem non multo post expulsum; deinde subrogarunt

Ricsigum Danum qui regnavit 10 ann. deinde

872 *Egbertus* alter in Regem ab iisdem electus est, quo moriente, *Dani* & *Northumbri* sine rege vixerunt donec
883 *Guthredus*, Verna egenus in Regem electus erat. *Brigantes* huic subjecti sunt, 11 ann. deinde
194 *Alfredus* Rex partem istius Regni occupavit, *Osberto Dano* in locis magis Borealibus regnante, qui regno suo tandem expulsus erat.
902 *Ricsigus*, alter è *Danis* Rex, cui occiso successerunt
903 *Reginaldus* & *Nielus*, ambo *Dani*, qui simul regnarunt, totum imperium post Alfredi obitum occupantes: at *Nielo* occiso
914 *Sihtricus* frater, Nieli Vice fungebatur.
919 *Inguældus* alter è *Danis* Rex circa hoc tempus regnavit, sicut etiam
926 *Guthferdus*, *Sihtrici* Filius. ab *Athelstano* rege hic expulsus est. post illum *Anlafus Norvegiæ* Rex hoc regnum in tempus occupavit, sed à Northumbris e solio turbatus.

Anlafus, secundus Sihtricus Fil. in Regem ele-
944 ctus est, ab *Edmundo* Rege expulsus: 10 duos
945 vero annos restauratus est; & denuo ab *Ed-*
947 *redo* Rege exauctoratus. *Northumbri* tamen
948 *Ericum* e *Danorum* stirpe in Regem eligebant. idem à *Northumbris* abdicatus, qui *Edredo* Regi rursus præstant fidem. is hac adductus ratione hoc proprio adjecit regno

952 *Northumbriæ* Regibus abhinc expirantibus, jam usque ab illo tempore regnabant Comites,
953 *Oswulfo* Comite ab *Edredo* Rege primum præfecto at vero *Edgarus* Rex in duos Comitatus regnum dividi voluit.

Anno Dom. REGES ANGLORUM ORIETALIUM.

... *Uffa* regnavit, quamdiu vero incertum est.
578 *Titylus* seu *Tytila* Fil ejus, regnavit, quamdiu vero incertum etiam est.
593 *Redwaldus* Filius ejus
599 *Eorpwaldus* seu *Earpenwaldus*.
636 *Sigebertus* Magnus.
638 *Egricus*, Germanus ejus.
643 *Anna*, *Redwaldi* Nepos.
654 *Etheltherus*, Frater ejus.
656 *Æthelwaldus*, Germanus ejus.
664 *Aldwulfus*, *Ethelthers* filius.
683 *Ælfwoldus*, Frater ejus.
690 *Beorne*. ex altera dom. oriundus

NB. quod sub Anno 749 *Sim Dunelmensis*, & Chronicon de *Mailrosi*, *Hunbeanum* & *Albertum Ælfwoldo* Successisse referunt, & regnum divisisse. Sed quum *Matth. Westmonast*. Illos *Beornam* & *Athelbertum* nominari voluit, hunc *Hunbeanum* non alium arbitror quam *Beornem* nuper dictum, nec *Athelbertum* alium quam

749 *Ethelredum*, *Æthelwaldi* Filium; Qui post *Beornæ* obitum solus regnavit: quo temporis spatio licet, haud satis constat

Æthelbertus, *Ethelredi* Filius, ab *Offa* Rege in-
793 terfectus, qui regnum ejus occupavit. Post quem quamplurimi successerunt Reguli, durante 61 annorum spatio, usque ad
859 Sanctum *Edmundum* qui regnavit 11 annos, à
870 Danis tandem martyrio coronatus. Obtinuit interregnum usque dum
878 *Guthrumus* Danus, *Alfredi* Regis permissu, coronaretur. regnavit 12 ann
890 *Euricus* Danus, *Guthrumi* Dicti ope, successit: Quo moriente, Rex *Edvardus* senior, Danis subditis, hoc proprio adjecit Regno.

Anno Dom. REGES MERCIÆ.

585 *Crida* seu *Creoda*, quamdiu regnavit is, parum constat.
... *Wippa* sive Pybba. dicti filius, quamdiu regnavit incertum est.

Ceorlii ibidem regnantis tempus incertum.

627 *Penda*, regali prosapia oriundus, an. 30 regnavit.
655 *Peada*, *Pendæ* filius, regnum per 1 an administravit, cui successit
656 *Oswius*, *Northumbriæ* rex per 3 ann. regnum occupavit. Cui expulso
659 *Wulferus*, *Pendæ* fil in regnum fraternũ succedit.
675 *Ethelredus*, frater *Wulferi*, 39 ann. regnavit.
704 *Kenredus*, *Ethelredi* consobrinus, 5 ann.
709 *Ceolredus*, *Ethelredi* filius, 9 ann.
719 *Ethelbaldus*, *Superbus* cognominatus, Ceolredi necessarius, 36 ann.
755 *Beornredus*, regnum vi vel dolo occupatum per semestre spatium tenuit.
756 *Offa*, *Ethelbaldi* nepos, 40 ann. regnavit
796 *Egfertus*, *Offæ* filius, vix per semestre spatium regnavit.
796 *Kenwulfus* Regali prosapiæ quodammodo affinis, 24 ann.
819 *Kenelmus*, *Cenwulfi* filius, adhuc infans, ab amita *Quendrida* e vita sublatus est eique successit
820 *Ceolwulfus* patruus, qui 1 an. regnavit.
821 *Beornwulfus*, 3 ann
824 *Ludicanus*, an. unum, & 6 menses.
825 *Wiglafius*, 14 ann.
839 *Bertwulfus*, 13 ann.

Hi 4 ultimi *Saxonum* Occidentalium Regibus vectigal solvebant, sicut &

852 *Burhedus*, qui 22 ann. regnavit quem *Dani* regno exuerunt; dederuntque
874 *Ceolwulfo*; ab quo brevi post *Dani* regnum iterum abstulerunt. quos expulit *Edwardus Senior*, regnumque *Ethelredo* (sub titulo Comitis) gubernandum reliquit, qui *Ethelfledam Edwardi* sororem matrimonio duxit; quæ defuncti mariti regnum administravit. cujus post
920 mortem *Edvardus* hoc regnum vi occupans suo adjecit.
956 *Edgarus*, Regis *Edwi* frater, rex *Merciæ* & *Northumbriæ* cooptatus ibidem ante fratris obitum ann. 1 regnavit.

REGES

Digitized by Google

REGES ANGLIÆ.

Anno Dom	
802	*Egbertus* regnavit 36 ann.
837	*Ethelwolfus*, Filius ejus, 18 ann. & fesquian.
857	*Ethelbaldus*, Filius ejus, 2 ann. & fesquian.
860	*Ethelbertus*, frater ejus, 5 ann. & fesquian.
866	*Etheredus*, frater ejus, 5 ann.
871	*Alfredus*, frater ejus, 29 ann & fesquian.
901	*Edvardus*, filius ejus, cognomine *Senior*, 24 ann.
925	*Athelstanus*, filius ejus, 16 ann.
941	*Edmundus*, frater ejus, 5 ann.
946	*Edredus*, frater ejus, 9 ann.
955	*Edwius*, *Edmondi* filius, 2 ann.
957	*Edgarus*, frater ejus, 16 ann.
973	*Edwardus*, filius ejus, cognomento *Martyr*, 5 an.
978	*Ethelredus*, frater ejus, 38 ann.
1016	*Edmundus*, cognomento Iron-Side, 9 menses.
1017	*Canutus*, *Daniæ* Rex, 19 ann.
1036	*Haroldus*, filius ejus, 3 ann.
1039	*Hardecnutus*, frater ejus, 2 ann. & fesquian.
1042	*Edvardus Confessor*, 24 ann.
1066	*Haroldus*, comitis *Godwini* filius, 9 menses.

Superficies Convexa.

Superficies Concava.

Ad finem numismatum Saxonicorum.

Digitized by Google

CLARISSIMO VIRO

ANDREÆ FOUNTAINE

EQUITI AURATO

GEORGIUS HICKESIUS

S. P. D.

UM ſub prælo eſſet de Numiſmatibus Saxonicis & Dano-Saxonicis diſſertatio Tua, *vir doctiſſime*, ad me miſit Clypeum argenteum ejuſdem peripheriæ, quam in icone illius ex adverſo vides, Reverendus & pereruditus *Johan. Taylor* Eccleſiæ paroch. de *Harlow* in Com. *Eſſex.* Vicarius, & Eccleſiæ Cathedr. *Petroburgenſis* Canonicus. Repertus erat ante x annos à Colono quodam, qui illum forte cum terra vertebat, dum aratro proſcinderet agrum quendam qui juxta *Sutton* jacet, *Inſulæ*, quam vocant, *Elienſis* oppidum. In lamina plumbi, cum quinque magni ponderis & pretii aureis annulis, centum Nummis argenteis, *Wilhelmo Conqueſtore* regnante percuſſis, catinoque argenteo, cui nihil inſcriptum erat, ipſe qui in ora ſuperficiei concavæ inſcriptionem Dano-Saxonicam præ ſe ferebat, affabre erat coagmentatus. Hunc igitur, qui inter Antiquitates Saxonicas locum ſibi vendicare videbatur, ne in opere noſtro ſculptum collocare gravarer, monebant quidam φιλαρχαίων, præſertim in litteris ad me datis vir præclarus *Johannes Covell* Collegio Chriſti apud *Cantabrigienſes* præfectus. Res etiam ipſa monebat, ut à quo conſumendo tempus omnium edax forte temperaſſet, id publici juris faciendo, poſteris & æternitati donarem. Quamobrem, cum de loco illi deſtinando mecum cogitarem, nullus alius antiquæ Literaturæ Septentrionalis duobus in libris magis idoneus viſus eſt, quam is, qui Numiſmata Tua continuò ſequeretur. tum quod à re nummaria non prorſus alienum cum foret, cum Tuis id connecti Te non moleſte laturum crederem; tum etiam maxime, quod in fine Numiſmatum à Te explicatorum locum opportunum nactus eſſe viderer, in quo gratum ac beneficiorum memorem animum in Te meum oblato hoc munuſculo declararem; qui cum magni laboris, majoris ſumptus, & maximi quidem ingenii ac doctrinæ libello Tuo opus meum ornare, ac amplificare voluiſti. Accipe igitur, pro ſumma humanitate Tua *Tabellam* hanc, quam perinde officii in Te mei, ac antiquorum temporum Monumentum in duabus faciebus exhibeo; quarum ambæ prototypum clypeum ad magicum uſum eſſe fabrefactum ſuadent. Id ut credam faciunt, Primo, *Gyri Runici* qui in ſuperficie convexa cernuntur, quamvis *Runarum* expertes. Secundo, *Runæ* ſive potius *Runarum* jugationes, ut opinor, *Magicæ*, quas cœlatas in fragmento anſæ argenteæ illi clavis umbellatis fixæ (qua quis prehenſum tenebat Clypeum) ſuperficies Concava oſtendit. Tertio, ipſa Inſcriptio, quam Incantamenti genus eſſe conſtat; quo quiſquis Clypeum in prœlio portabat, à metu Mortis ſecurus factus, ſe invulnerabilem eſſe putabat. Sic autem à ſigno Crucis diſtinctis verbis Inſcriptio legenda eſt.

✠ ÆDVƿEN MEA GAGEHY O DRIHTEN DRIHTEN HINE A ƿÆRIE ÐE ME HIRE ÆT FERIE BVTON HYOM SELLE HIRE AGENES ƿILLES.

Ut vero magis & incantatoribus, iiſve qui ſe tales fingunt, ſuum arcani ſermonis genus ſemper eſt, quo in ſuperſtitioſorum animis fidem & reverentiam cre-

ent: ſic iſta, quæ ſuppoſitis punctis notavi, ex Magico iſto & occulto verborum genere eſſe cenſeo, utpote quæ nihil, quod ſcio, ſignificant; aut ſi quid forte ſignificent, illorum ſenſum me prorſus latere fateor. Reliqua autem Inſcriptionis pars, ſic, ni fallor, Latinè interpretari fas eſt:

O DOMINE DOMINE! ILLVM SEMPER DEFENDE QVI ME SECVM CIRCVMGESTAVERIT; ILLI VOTA SVA CONCEDE.

Hæc precationis formula adeo conſecratos & quaſi munitos Clypeos, [illegible] eſſe factos ignari creduli que cujuſvis ordinis homines exiſtimabant. Adeo ut qui id genus ullum contra plagas quaſi Amuletum in prælio geſtaret, ſecurus à metu Vulnerum pugnabat.

Supra dixi Clypeum hic exhibitum in agro quodam *Inſulæ Elienſis* eſſe inventum. Quæ paluſtris Regio, eaque maxima, cum olim eſſet, loci ingenio freti Proceres quidam Angli contra Gulielmum Conqueſtorem arma illic movebant. Hinc vero ſimile eſſe puto illum cum Gaza quæ cum eo applumbata erat reperta, Magnatis alicujus fuiſſe peculium, qui cum aliis Normannici jugi impatientibus in paludoſa terra iſta Natura adeo munita à Normannis novis Dominis ſe ſuoſque cum armis tutari voluit. Hæc, ad Te raptim, verbis tantum non extemporalibus ſcripſi, *celeberrime Fountaini*. Quæ oratum candidum Lectorem velim uſque adeo ut accipiat, donec aut Tu, Tuuſve *Williſius* avo *Thoma* nepos digniſſimus, aut alius aliquis rei Antiquariæ ſcientia vobis par, rei tam ſpiſſa Nocte obvolutæ uberiorem Lucem acceſſat. Vale. Dabam pridie Kalend. Octobris. A. D. M.DCC.IV.

V O L U M I N I S   P R I M I

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

S. 47.

Digitized by Google

